Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu

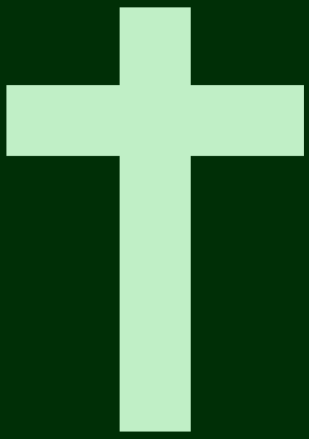

The New Testament in the Takuu language of North Solomons Province, Papua New Guinea

Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu
The New Testament in the Takuu language of North Solomons Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Takuu long Niugini

Copyright © 2009 Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Language: Takuu

Translation by: Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Contributor: Isles of the Sea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-04-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Jun 2022
78ef068e-b7cb-5f13-bf46-55a4db12e0f1

Contents

MATTHEW 1
MARK 66
LUKE 107
JOHN 175
ACTS 220
ROME 279
1 CORINTHIANS 306
2 CORINTHIANS 332
GALATIANS 349
EPHESIANS 359
PHILIPPIANS 368
COLOSSIANS 375
1 THESSALONIANS 382
2 THESSALONIANS 388
1 TIMOTHY 392
2 TIMOTHY 400
TITUS 406
FILEMON 410
HEBREWS 412
JAMES 432
1 PETER 439
2 PETER 447
1 JOHN 452
2 JOHN 459
3 JOHN 461
JUDE 463
REVELATION 466

MATTHEW
TE LONO TAUKAREKA I NAA TARATARA MATTHEW
TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka i naa taratara Matthew e taratara maa naa purepure TeAtua ni tuku ma ana tama imua raa, teenei e hakattino i Jesus, teenaa maa Jesus raa ko te tama ma ki hakasao naa tama te maarama nei i naa haisara laatou. Te lono taukareka nei see mee maa e taratara koi ki naa Jew, te kanohenua ni haanau mai ai Jesus no tipu ake Ia, teenei se taratara e hano ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

Matthew e hakamoe hakaraaoi iloo ana taratara nei ki hainauhie taatou te paupau. Te laupepa nei e kaamata ki te saaita Jesus ni haanau, aa ki oti raa ku taratara i tana saaita ni hakaukau tapuria John aa i tana saaita ni usuusuhia Satan. Teenaa ku taratara hoki i tana saaita ni kaamata i ana heuna no hakaea ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua, aa i ana hakamasike naa tama e mmaki i Galilee. Imuri naa taratara nei raa, Matthew ku hakatuu hoki i te masike ana Jesus i Galilee no hano ki Jerusalem, teenaa ku taratara i naa vana ni ssura i te wiki hakaoti Jesus, no tae ki tana saaita ni tuukia ki te kros no mate aa i tana saaita ni masike i te mate no ora hoki.

Te Lono Taukareka i naa taratara Matthew nei e taratara maa Jesus ko te Tisa hakamaatua teelaa e iloa te tarataraina a Ia te hakataakoto naa Loo TeAtua, aa e akonaki te henua i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. Te mahi ana ana akonaki nei e vvae no hakatuu ki laro naa tahito taratara e rima: (1) Naa akonaki i aruna te Mouna, teenaa e taratara i naa sosorina ma naa heuna naa tama te Nohorana te Lani, aa e taratara hoki i naa vana naa tama naa e lavaa te mee aa ma naa vana ma ki ssura i laatou imuri (sapta 5-7); (2) Naa taratara Jesus ni kauake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol i te saaita naa tama naa ni heunatia a Ia ki oo no mee ana heuna (sapta 10); (3) Naa parapol i te Nohorana te Lani (sapta 13); (4) Naa tiputipu te disaipol maaoni (18); aa (5) Naa taratara i te hakaoti te maarama nei aa te sura iho te Nohorana te Lani (sapta 25-25).

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa tippuna Jesus aa te haanau mai ana Jesus 1—2.23
Naa heuna John te Baptis 3.1–12
Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.13—4.11
Jesus e mee ana heuna i Galilee 4.12—18.35
Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa kina tauppiri ki Jerusalem 21.1—27.66
TeAriki ku masike i te mate no hakasura ki ana disaipol 28.1–20

Te manava Abraham e au no tae ki Jesus
(Lk 3.23-38)

1 Teenei ko naa hano iho te manava i naa tippuna Jesus Christ: Jesus e au
i te manava David, aa David e au i te manava Abraham.
2 Abraham ni sura tana tama ma ko Isaac,
Isaac ni sura tana tama ma ko Jacob,
Jacob ni sura tana tama ma ko Judah ma ana taaina.
3 Judah ni ssura ana tama ma ko Peres laaua ma Sera (te tinna laaua raa
ko Tamar).
Peres ni sura tana tama ma ko Hezron,
Hezron ni sura tana tama ma ko Ram,

4 Ram ni sura tana tama ma ko Aminadab,
Aminadab ni sura tana tama ma ko Naason,
Naason ni sura tana tama ma ko Salmon,
5 Salmon ni sura tana tama ma ko Boaz (tana tinna raa ko Rahab),
Boaz ni sura tana tama ma ko Obed (tana tinna raa ko Ruth),
Obed ni sura tana tama ma ko Jesi,
6 Jesi ni sura tana tama ma ko David, te Tuku,
David ni sura tana tama ma ko Solomon (tana tinna raa ko te aavana Uriah imua),
7 Solomon ni sura tana tama ma ko Rehoboam,
Rehoboam ni sura tana tama ma ko Abaisa,
Abaisa ni sura tana tama ma ko Asa,
8 Asa ni sura tana tama ma ko Jehosafat,
Jehosafat ni sura tana tama ma ko Jehoram,
Jehoram ni sura tana tama ma ko Usaia,
9 Usaia ni sura tana tama ma ko Jotam,
Jotam ni sura tana tama ma ko Ahas,
Ahas ni sura tana tama ma ko Hesekaia,
10 Hesekaia ni sura tana tama ma ko Manasseh,
Manasseh ni sura tana tama ma ko Amon,
Amon ni sura tana tama ma ko Josia,
11 Josia ni sura tana tama ma ko Jehoiakin aa ma ana taaina, teenaa ko te ssao te kanohenua Israel raa ni toa no karapusina ki Babilon.✡
12 Kaamata i te ssao te kanohenua Israel ni toa ki Babilon no tae ki te haanau ana Jesus raa, te manava naa ni hano iho peenei:
Jehoiakin ni sura tana tama ma ko Shealtiel,
Shealtiel ni sura tana tama ma ko Serubabel,
13 Serubabel ni sura tana tama ma ko Abiud,
Abiud ni sura tana tama ma ko Eliakim,
Eliakim ni sura tana tama ma ko Asor,
14 Asor ni sura tana tama ma ko Sadok,
Sadok ni sura tana tama ma ko Akim,
Akim ni sura tana tama ma ko Eliud,
15 Eliud ni sura tana tama ma ko Eliasar,
Eliasar ni sura tana tama ma ko Mattan,
Mattan ni sura tana tama ma ko Jacob,
16 teenaa Jacob ni sura tana tama ma ko Joseph,
aa Joseph ko te aavana Mary, te tinna Jesus, ttama e taapaa ma ko te Mesaea.
17 Teelaa ni haanauna katoo e sinahuru maa haa, e kaamata iho i Abraham no tae ki David, aa e kaamata i David no tae ki te ssao te kanohenua Israel ni toa ki Babilon raa, teelaa ni haanauna e sinahuru maa haa. Aa e kaamata i te ssao naa no tae ki te haanau ana te Mesaea raa, teelaa ni haanauna hoki e sinahuru maa haa.

Te haanau iho ana Jesus Christ (Lk 2.1-7)

18 Te taratara i te haanau mai ana Jesus Christ raa e hano peenei: Te tinna Jesus, Mary, ni tarikai ki Joseph, aa i te saaita te takarua raa seki aavvana raa, Mary ku iloa maa ia ku haitama i naa mahi TeAitu Tapu.✡
19 Joseph se tama e hiihai ki te tiputipu e tonu lokoi, teenaa a ia ni see hiihai maa Mary ki hakanaparia a ia imua te henua. Teenaa mee iloo

✡ **1.11** 2 Kgs 24.14-15; 2 Chr 36.10; Jer 27.20 ✡ **1.18** Lk 1.27

tana maanatu ki tiiake seemuu te tarikai laaua naa. 20 I te saaita Joseph
koi taka no maanatu i tana vana ki mee raa, a ia ni miti i naa tuu ake
te ensol TeAtua raa no mee ake kiaa ia, "Joseph te mokopuna David nei,
koe see mataku te toa a koe Mary ma se aavana aau; te ffine naa e haitama
i naa mahi TeAitu Tapu. 21 A ia ma ki haanau mai tana tamariki tanata,
aa koe ku taapaa koe te tamariki naa ki Jesus, i aa Ia ma ki hakasao
tana kanohenua i naa haisara laatou."✡
22 Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara TeAtua teelaa ni tarataraina
tana pure: 23 "Te taupu raa ma ki hai tama, no haanau mai tana tamariki
tanata, aa te tamariki naa ma ki taapaa te henua ma ko Immanuel." (Teenaa
ko te taratara e mee maa, 'TeAtua e noho ma taatou.')✡
24 Teenaa i te saaita Joseph ni maahuru raa, a ia ni hakannoo
ki naa taratara e kauake te ensol TeAtua no aavanatia a ia Mary.
25 Tevana iaa te hai aavana naa ni see moemmoe ma see hai aavana
no tae iloo ki te saaita Mary ni haanau, teenaa Joseph ni taapaa a ia
te tamariki raa ki Jesus.✡

2

Naa horau e oo ake i te anake no mmata i Jesus

1 Jesus ni haanau i te taon Bethlehem i Judea, i te saaita Herod ni tuku.
I te saaita naa raa, e mee naa tama e llau te tokatoka i naa hetuu ni oo ake
i naa matakaaina e ttuu i te anake ki Jerusalem. Naa tama naa ni oo ake
no vasirisiri peelaa, 2 "Teehea te tamariki e haanauria iho ma se tuku
naa Jew? Maatou ni kkite i te masike mai ana tana hetuu raa i te anake, aa
teenei maatou ku oomai no lotu kiaa Ia."
3 Te saaita Herod ni lono i naa taratara nei raa, tana manava
ni hakallika iloo, aa naa tama hoki i Jerusalem raa ni llono i te taratara nei.
4 Herod ni aru ake naa maatua hakamaatua raa hakkaatoa ma naa tisa
naa Loo raa no vasiria, "Te Mesaea raa ma ki haanauria mai i hea?"
5 Naa tama naa ki mee ake, "Te Mesaea raa ma ki haanau mai i Bethlehem
iloto Judea. Naa taratara te pure TeAtua ni sissii raa e taratara peenei:
6 'Bethlehem, koe see mee ma se tamaa henua vare koi e tuu iloto Judea.
E mee te tuku ma ki haanau mai i te taon naa,
teenaa ko te tama ma ki roorosi i taku kanohenua Israel.' "✡
7 Teenaa kkave iloo te taratara Herod ki naa horau ni oo ake i te anake raa
no vasiri seemuu ki naa tama naa ki ilotia a ia te ssao te hetuu raa
ni sopo ake. 8 Araa teenaa, heunatia iloo ia naa tama naa ki oo
ki Bethlehem, ka taratara ake peelaa ki naa tama naa, "Kootou oo atu
no ssee hakaraaoi iloo ki laavea kootou te tamariki naa, aa te saaita
te tamariki naa e laavea kootou raa, kootou ku hakaari mai ki iloa nau,
ki hanatu hoki nau no lotu iaa ia."
9-10 Te saaita Herod ni oti te kauake ana taratara naa raa, massike iloo
naa tama naa ka oo. I loto te ara raa naa tama naa ni kkite hoki i te hetuu
teelaa ni kkite laatou e hanake i te anake. Naa tama naa ni fiaffia iloo
i te saaita laatou ni kkite i te hetuu naa. Te hetuu naa ni hano vaamua laa-
tou no takoto iloo i aruna te kina te tamariki raa e noho ai. 11 Naa tama naa
ni oo atu no uru atu iloo ki loto te hare, aa i te saaita laatou ni kkite
i te tamariki naa e noho mai ma Mary, tana tinna raa, naa tama naa ni ttuu
katoo ki naa turi laatou no lotu kiaa ia. Teenaa ffana ake iloo naa kol,
naa 'frankincense', aa ma naa 'myrrh' no tuku atu kimua te tamariki.

✡ **1.21** Lk 1.31 ✡ **1.23** Is 7.14 (LXX) ✡ **1.25** Lk 2.21 ✡ **2.6** Mic 5.2

12 Teenaa ahe iloo naa tama naa ki te henua laatou i telaa ara, i te aa,
i laatou ni mmiti i naa taratara ake TeAtua ki see ahe laatou ki Herod.

Te haimaatua raa ku ffuro ki Egypt

13 I te saaita naa horau naa ku oti te ahe raa, te ensol TeAtua raa
ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti no mee ake, "Herod ma ki seeia
a ia te tamariki naa ki taia. Masike, koe ku too te tamariki naa
ma tana tinna raa, kootou ku ffuro ki Egypt no nnoho ki tae iloo
ki taku saaita ma ki vanaatu ki hakattaha kootou."
14 Teenaa masike lokoi Joseph no too te hai tinna raa no ffuro laa-
tou i te poo ki Egypt. 15 Laatou ni nnoho i te kina naa no tae iloo
ki te saaita Herod ku mate. Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara
TeAtua ni tarataraina tana pure, teenaa ko te taratara e mee peelaa, "Nau
ni kannaa ki taku Tama raa ki hakataha i Egypt."✡

Naa tamalliki raa ku taaia Herod

16 Saaita Herod ni iloa maa ia ni hakarereesia naa horau ni oo ake
i te anake raa, a ia ni loto hakallika iloo. Teenaa heuna iloo ana soldia raa
ki oo no taaia katoo naa tamalliki koi punaammea no tae iloo
ki naa tamalliki ku ttae ki naa setau e lua i Bethlehem ma naa matakaaina
e ttuu tauppiri atu. I te aa, i naa horau raa ni taratara maa te hetuu raa
ni kiitea mua lokoi laatou i naa setau e lua ku oti te llaka raa.
17 Teenei naa taratara Jeremiah, te pure TeAtua, ku ttino maaoni; teenaa
ko ana taratara ni sissii peelaa:

18 "Teelaa se tama ku mate hakaoti i ana tanitani mai i Ramah.*
Rachel e tanitani i tana aroha i ana tamalliki;
A ia see hiihai maa ia e haka aneaneria,
i ana tamalliki raa ku mmate."✡

Te haimaatua Joseph ma Mary aa ko Jesus ku ahe ki Nazareth

19 I te saaita Herod ku oti te mate raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake
ki Joseph iloto tana miti i Egypt, 20 no vanaake kiaa ia, "Masike no too
te hai tinna naa aa kootou ku ahe ki Israel, i naa tama ni haia laatou
te tamariki naa ki taia ki mate raa ku oti te mmate." 21 Teenaa masike iloo
Joseph no too te hai tinna raa no ahe laatou ki Israel.
22 Tevana iaa i te saaita Joseph ni lono maa Arkelaus ku sui tana tamana,
Herod, no tuku i Judea raa, a ia ni mataku te hanatu ki te kina naa. Teenaa
TeAtua ni hakasura atu hoki kiaa ia iloto tana miti no vanaake ki hano ia
ki Galilee. 23 A ia ni hano no hakatuu iloo tana hare i te matakaaina e ttapa
ma ko Nazareth. Teenaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni ttino maaoni:
"A Ia ma ki taapaa ma se tama haka Nazareth."✡

3

John te Baptis e hakaea naa taratara TeAtua
(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

1 I te saaita naa raa, John te Baptis raa ni kaamata te hakaea naa taratara
TeAtua raa iloto mouku, teenaa a ia ni hakaea peelaa, 2 "Tiiake naa haisara
kootou naa, i te Nohorana te Lani raa ku saaita mai koi!"✡ 3 John raa
ko te tama teelaa e tarataraina Isaiah, te pure TeAtua, i ana taratara ni sissii
peelaa:
"Te tama raa e tanitani varo mai i mouku peelaa:

✡ **2.15** Hos 11.1 * **2.18** Ramah raa ko te kina Rachel, te aavana Jacob, ni tanumia ✡ **2.18** Gen
35.16-19; Jer 31.15 ✡ **2.23** Mk 1.24; Lk 2.39; Jn 1.45 ✡ **3.2** Mt 4.17; Mk 1.15

‘Penapenaa mai hakaoti te ara TeAriki,
hakatonu tana saarena raa ki tonu!’ ”✡
4 John e hakao ki naa hekau e llana ki naa huru te kamol; a ia e tuu
ki te ttuu e pena ki te kiri te manu, aa e kai naa manu e mee pee ko naa tama
te laanui ma naa hani.✡ 5 E tammaki naa tama i Jerusalem, naa matakaaina
katoo iloto Judea aa ma naa taon e ttuu i naa vasi te Riva Jordan
ni oo ake no hakannoo ki naa taratara John. 6 Naa tama naa ni hakaari ake
naa haisara laatou ki John, teenaa John ki hakaukau tapu naa tama naa
iloto te Riva Jordan.
7 I te saaita John ni kite i naa oo ake te lopo Faarisi ma naa Sadiusi
ma ki hakaukauria laatou raa, John ki mee ake ki laatou, “Naa kata! Ko ai
te tama e vanaatu maa kootou ma ki lavaa te ffuro no mmuni i naa haaeo
TeAtua ma ki ppesi mai?✡ 8 Kootou ffuri naa manava kootou no hakassura
te tiputipu e taukareka, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara
kootou. 9 Kootou ki see mannatu maa kootou ma ki see lavaa te laavea
naa haaeo naa ma i kootou ni tama i te manava Abraham. Nau e vanaatu
ki kootou: TeAtua e lavaa te huria a Ia naa tamaa hatu nei ki mee
ma ni mokopuna Abraham!✡ 10 Te takuu raa e takkoto mai ki tuutia
te laakau raa i ana patiaka. Naa laakau see ffua taukalleka raa ma ki tuutia
ki laro no peesia ki te ahi.✡
11 “Kootou e hakaukau tapuria a nau ki te vai, ki maatino maa kootou
ku oti te tiiake naa haisara kootou. Tevana iaa te tama ma ki au
imuri aku raa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi.
Te tama naa se tama e hakamaatua are iaa nau; aa taku tino iloo see tau
te sausau ana taka. 12 A Ia e taaohi tana reik raa ki ttahi tana kina
e hakakkutu naa hua wit ki vaaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa
a ia naa kaikai wit raa no tuku ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai.
Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate.”

John e hakaukau tapuria a ia Jesus
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

13 I te saaita naa raa, Jesus ku tae ake ki Galilee no hanake ki John
ki hakaukau tapuria a Ia. 14 Tevana iaa John ni mee ma ki huria a ia
te maanatu Jesus, teenaa a ia ki mee ake, “Ai koe ku au ai kiaa nau
ki hakaukauria a koe? A koe are raa ki hakaukau iaa nau!”
15 Jesus ki mee ake, “Kau koi no hakaukau tapuria a nau. Teenei te ara
taaua ki hakassura naa vana katoo TeAtua e fiffai.” Teenaa hanatu iloo John
no hakaukau i Jesus.
16 Saaita Jesus ni marana ake i te vai raa, te lani raa ni taaraki. Teenaa
kite iloo Ia i naa hano iho TeAitu TeAtua ma se rupe no takoto iaa Ia.
17 Araa taratara iho iloo te reo raa i te lani, “Teenei ko taku tino tama e llee ai
taku manava; aa nau e hiihai kiaa ia.”✡

4

Jesus e haaiteria Satan
(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

1 Ki oti raa Jesus ku taakina TeAitu Tapu raa ki loto mouku ki hanake
Satan no haaiteria.✡ 2 Jesus ni hakapakuu ana aso ma naa poo e matahaa,
teenaa lono iloo Ia i tana hiikai. 3 Satan ni hanatu kiaa Ia no vanaake

✡ **3.3** Is 40.3 (LXX) ✡ **3.4** 2 Kgs 1.8 ✡ **3.7** Mt 12.34; 23.33 ✡ **3.9** Jn 8.33 ✡ **3.10** Mt 7.19
✡ **3.17** Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 1.11; Lk 9.35 ✡ **4.1** Heb 2.18; 4.15

peelaa, “Ki mee maa koe naa ko te Tama maaoni TeAtua, taratara ake
ki naa tamaa hatu nei ki ffuri no mee ma ni haraoa.”
4 Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama
see lavaa te ora i te haraoa koi, seai. Te tama e ora i naa taratara katoo
e tarataraina TeAtua.’ ”✡
5 Teenaa Satan ki toa a ia Jesus ki Jerusalem, te matakaaina e tapu,
no hakatuuria i aruna te taffuu te Hare Tapu raa 6 no vanaake kiaa Ia,
“Ki mee maa koe ko te Tama maaoni TeAtua, koe ku sopo ki laro.
I te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa
ki saapai atu kiaa koe; koe ma ki tauhia naa ensol raa ki see pakkuu oo vae
i naa hatu i laro.’ ”✡
7 Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa, ‘Au
see haaiteria a koe TeAriki, too Atua.’ ”✡
8 Ki oti raa Jesus ku taakina Satan ki aruna te mouna e lasi no hakaari ake
naa nohorana hakamaatua katoo i te maarama nei, 9 teenaa a ia ki mee ake
ki Jesus, “Ki mee maa koe e ttuu ki oo turi no lotu mai kiaa nau, teenaa nau
ma ki kauatu naa mee naa hakkaatoa kiaa koe.”
10 Araa mee ake iloo Jesus, “Satan, hakataha iaa nau!
Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, ‘Koe ki lotu ka heheuna koi i TeAtua
too Ariki.’ ”✡
11 Araa Satan ku tiiake ia Jesus, teenaa oo ake iloo naa ensol raa
no tokonaki ake ki Jesus.

Jesus ku kaamata ana heuna i Galilee
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

12 Te saaita Jesus ni lono maa John ku ponotia ki loto te hare karapusi raa,
ahe iloo Ia ki Galilee.✡ 13 A Ia ni see noho i Nazareth; a Ia ni hano are
no noho i Capernaum, te matakaaina i te vasi te Namo Galilee.
Te matakaaina naa e tuu iloto naa matakaaina Zebulun ma Naftali.✡
14 Jesus ni hano no noho i te kina naa ki ttino naa taratara Isaiah, te pure
TeAtua, ni mee imua:
15 “Te henua Zebulun ma Naftali,
e tuu ki te ara e tere ki tai,
i telaa vasi te Riva Jordan, iloto Galilee,
teenaa ko te matakaaina naa tama i naa henua sara!
16 Naa tama e nnoho i te poouri raa
ma ki kkite te maasina e lasi.
Naa tama e takkoto i laro te maru te mate raa,
te maasina naa ma ki too i laatou.”✡
17 E kaamata i te saaita naa raa, Jesus ku kaamata te hakaea i te Nohorana
te Lani: “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani
ku saaita mai!”✡

Jesus e aru ana disaipol mua
(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

18 I te aso tokotasi Jesus e sasare vaatai i te Namo Galilee raa, a Ia ni lave
i te haanau Simon (e ttapa ma ko Peter) laaua ma Andrew, e haanota
ki laaua kupena i tai. 19 Jesus ki mee ake, “Koorua oomai no tautari
kiaa nau, aa nau ku ako atu ki illoa koorua te haanota tama.” 20 Takarua naa
ni tiiake koi naa kupena laaua naa no tautari iloo ki Jesus.
21 Jesus ni sare atu hakamaarie no kite hoki i telaa haanau, James ma
John, naa tama Sebedii. Te takarua naa e nnoho ma laaua tamana iloto

✡ **4.4** Deut 8.3 ✡ **4.6** Ps 91.11-12 ✡ **4.7** Deut 6.16 ✡ **4.10** Deut 6.13 ✡ **4.12** Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 ✡ **4.13** Jn 2.12 ✡ **4.16** Is 9.1-2 ✡ **4.17** Mt 3.2

te poti laatou raa ka onoono naa kupena laatou. Teenaa Jesus ni kannaake
hoki ki laaua ki tautari kiaa Ia. 22 Te haanau naa ni massike koi i te poti
laatou naa, ka tiiake laaua tamana raa, no tautari ki Jesus.

Jesus e haia a Ia naa tama e maki raa no taukalleka
(Lk 6.17-19)

23 Jesus ni hano ki naa matakaaina hakkaatoa i Galilee raa no akonaki
te henua iloto naa hare lotu naa Jew ka hakaea te Lono Taukareka
i te Nohorana te Lani, teenaa naa tama e laavea te kau maki raa ni haia a Ia
no taukalleka.✡ 24 Te lono i naa vana Jesus ni mee naa ni tere vaaroto Syria
hakkaatoa. Teenaa ki too ake naa tama raa naa tama e mmaki raa ki Jesus.
Naa tama naa ni tama e laavea te lopo maki; naa tama e tauria naa tipua
hakallika, naa tama e laavea te maki tekiteki, aa naa tama see lavaa
te sassare. Jesus ni haia a Ia naa tama naa hakkaatoa no taukalleka.

25 E tammaki iloo naa tama i Galilee, Dekapolis, Jerusalem, Judea, aa ma
naa matakaaina i telaa vasi Jordan ni tautari atu vaamuri Jesus.

5

Naa akonaki Jesus i aruna te mouna
(Lk 6.20-23)

1 I te saaita Jesus ni kite i naa kuturana tama raa, a Ia ni hano no noho
i aruna te tamaa mouna ma ana disaipol. 2 Teenaa kaamata iloo Ia
te taratara:

3 “Naa tama teelaa e illoa maa laatou ni tama e nnoho hakaaroha raa
i te vasi TeAitu Tapu, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;
i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama peenaa!

4 Naa tama e ppari raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✡
i te aa TeAtua ma ki hakaaneane laatou!

5 Naa tama e meemee seemuu raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✡
i te aa naa tama naa ma ki too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou!

6 Naa tama e oti manava ki haia laatou naa heuna TeAtua e fiffai raa
ma ki hakahiahiaria TeAtua;✡
i te aa TeAtua ma ki kauake naa mee katoo laatou e ssee!

7 Naa tama e manava aroha i aaraa tama raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;
i te aa TeAtua ma ki manava aroha i laatou!

8 Naa tama e mataffua naa hatumanava laatou raa ma ki hakahiahiaria
TeAtua;✡
i te aa naa tama naa ma ki kkite i TeAtua.

9 Naa tama e penapena ki sura te taukareka raa ma ki hakahiahiaria TeA-
tua;
i te aa naa tama naa ma ki taapaa TeAtua ma ni tamalliki aana.

10 Naa tama e taaia te henua i laatou e heheuna naa vana e fiffai ai TeA-
tua raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✡
i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama naa.

11 “Te saaita kootou e sasaakiria te henua ka ffuri atu no taaia kootou
aa ka taratara hakallika i kootou, i kootou ni tama e tautari kiaa nau raa,
kootou ma ki hakahiahiaria TeAtua.✡ 12 Kootou ki fiaffia no mannava,
i naa tuuhana e llasi kootou raa e takkoto mai i te lani. Naa pure TeAtua
imua raa ni mee pakavaina peenei hoki.✡

✡ **4.23** Mt 9.35; Mk 1.39 ✡ **5.4** Is 61.2 ✡ **5.5** Ps 37.11 ✡ **5.6** Is 55.1-2 ✡ **5.8** Ps 24.3-4
✡ **5.10** 1 Pet 3.14 ✡ **5.11** 1 Pet 4.14 ✡ **5.12** 2 Chr 36.16; Acts 7.52

Te parapol te sol raa aa ma te maasina
(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

13 “Kootou e mee pee ko te sol te maarama nei. Aa ki mee te sol raa
ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia peehea ki taukareka hoki?
Te sol naa ku hakallika, teenaa ku tau koi te peesia ki takatakamia te henua.
14 “Kootou e mee pee ko te maasina e too i te maarama nei. Te matakaaina
e tuu ki aruna te mouna raa see lavaa te lluu i naa karamata te henua.✡
15 See hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete; te lamu raa
e hakapiria a ia ki aruna se mee, teenaa ki maarama te hare raa hakkaa-
toa.✡ 16 Peelaa hoki, naa ora kootou ki maasina imua te henua, ki kkite
naa tama naa i naa sosorina taukalleka kootou aa laatou ku hakanau
i kootou Tamana i te lani.✡

Jesus e akonaki naa Loo Moses

17 “Kootou ki see mannatu maa nau ni au ki seua naa Loo Moses aa ma
naa akonaki naa pure TeAtua imua. Seai. Nau ni au ki haia naa akonaki
naa tama naa ki ttino maaoni. 18 Nau e kauatu te taratara maaoni nei:
E tae iloo ki te saaita te lani ma te kerekere ma ki hakaoti mai raa, see hai
tamaa taratara i naa Loo Moses raa ma ki seua. Naa tamaa taratara katoo
iloto naa Loo naa ma ki takkoto peenaa ki tae iloo ki te saaita naa mee
hakkaatoa e ttino maaoni.✡ 19 Aa teenaa, ki mee se tama see hakannoo
ki se loo tokotasi, teelaa e maanatu ia maa seai se loo maaoni, aa
e akonaki aaraa tama ki mee ma ko ia raa, TeAtua ma ki ttoka maa teenaa
se tama e taka i laro hakaoti iloo i te Nohorana te Lani. Aa te tama
e tautari ki naa Loo naa ka akonaki aaraa tama ki mee peenaa raa, TeAtua
ma ki ttoka maa teenaa se tama hakamaatua iloo i te Nohorana te Lani.
20 Nau e vanaatu ki kootou: Ki mee maa naa tiputtipu kootou e mee koi
pee ko naa tiputtipu naa tisa naa Loo aa ma naa Faarisi raa, kootou
ma ki see ttae ki te Nohorana te Lani; kootou ki hakannoo ki naa taratara
TeAtua no haia kootou ana vana e fiffai.

Te akonaki ki se taa tama

21 “Kootou ni lono maa te taratara raa ni kauake ki naa tama imua raa
peelaa, ‘Kootou see taa tama. Ki mee maa se tama e taa tana tama no mate,
ttama naa ma ki toa ki te koti.’✡ 22 Iaa nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa
se tama e loto i tana taina, ttama naa ma ki toa ki te koti. Aa ki mee maa
se tama e kannaa i tana taina ma se inapuu raa, ttama naa ma ki taakina
ki te Kansol. Aa te tama e huri no kannaa i tana taina ma se panimu raa,
ttama naa ma ki kaavea ki te ahi e ura see mate.
23 “Aa teenaa, ki mee maa koe e tuu ki hakaara ni mee maau ki TeAtua
i te olta, araa nei koe ku maanatu ake i too taina raa e takoto tana roto
iaa koe, 24 tiiake oo mee naa ki mmoe imua te olta, aa koe ku hano
i te saaita naa lokoi no taratara hakaraaoi koorua ma too taina, aa
ki oti are raa koe ku ahemai no hakaara oo mee naa ki TeAtua.
25 “Ki mee maa koe e huutia se tama ki te koti i aa ia e mee tana roto
iaa koe, koe ki mmata ki taratara hakaraaoi koorua imua, i koorua
seki ttae are ki te hare koti. I te aa, i te saaita koi koorua ma ki ttae atu
ki te hare koti raa, koe ma ki kauake te tama naa ki te hakamau e hakannoo
ki naa koti. Teenaa te hakamau naa ma ki vanaake ki ana polis raa
ki ponotia koe ki loto te hare karapusi. 26 Nau e kauatu te taratara
maaoni nei: Koe ma ki tiiake ki moe koe peenaa iloto te hare karapusi raa
ki suia iloo koe te kooina te koti raa e tuku ma koe ki pesi.

✡ **5.14** Jn 8.12; 9.5 ✡ **5.15** Mk 4.21; Lk 8.16; 11.33 ✡ **5.16** 1 Pet 2.12 ✡ **5.18** Lk 16.17
✡ **5.21** Ex 20.13; Deut 5.17

Jesus e akonaki naa tiputipu te hai huri

27 “Kootou ni llono i te loo e mee peelaa, ‘Koe see hai huri ma te aavana
telaa tanata.’✡ 28 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: te tama e ttoka koi
ki te ffine no kaimanako ia ki mmoe laaua raa, te tama naa kunaa mee are
tana sara, i te maanatu kailaarao naa ku takoto iloto tana hatumanava.
29 Aa teenaa, ki mee maa koe e usuhia too karamata tokotasi no ppena
too sara, nnape te karamata naa no peesia! Ki mee maa se kina tokotasi
i too haitino e seai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo
e peesia ki te ahi e ura see mate.✡ 30 Aa ki mee koe e usuhia too rima haka-
maatau raa ki ppena too sara, tuutia no peesia! Ki mee maa too rima toko-
tasi e seai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo e peesia
ki te ahi e ura see mate.✡

Jesus e akonaki i naa tiputipu te tama e tiiake tana aavana
(Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

31 “E mee hoki te taratara ni tarataraina imua e mee peelaa, ‘Te tanata
e mee ki tiiake tana aavana raa ki ssii se pas maana ki te ffine raa
imua no hakaari ake i laaua ku mee ki mavvae.’✡ 32 Aa teenei nau
ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri no tiiake tana aavana, aa
tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena
tana sara i tana aavana naa ku haia a ia ki mee ma se ffine hai huri, teenaa
ki mee maa te ffine naa e aavana hoki. Te tanata hoki ma ki aavana
i te ffine naa ma ki sara i te aavana huri.✡

Te akonaki i naa taratara e tuku

33 “Kootou e llono hoki i naa kauake te taratara raa ki naa tama imua,
‘Taaohi ki oo taratara ni tuku imua TeAtua.’✡ 34 Aa teenei nau ku vanaatu
ki kootou: kootou see taratara hakamaumau ki naa taratara hakamaatua
i naa saaita kootou e tuku taratara. Kootou see taratara hakamaumau
ki te lani, i te aa, i teenaa ko te nohorana TeAtua;✡ 35 kootou see taratara
hakamaumau hoki ki te kerekere nei, i te aa, i teenei ko te kina e hakanoho
naa tapuvae TeAtua; aa kootou see taratara hakamaumau hoki ki te inoa
Jerusalem, i te aa, i teenaa ko te matakaaina te Tuku Hakamau.✡ 36 Kootou
hoki see taratara hakamaumau ka ttapa i naa pisouru kootou, i te aa,
i kootou see lavaa te mee naa lauru kootou ki makkini aa ma ki uri pallaa.
37 Koe ki taratara koi peelaa, ‘Uee’, aa ki mee seai, koe ku mee peelaa, ‘Seai’.
Aaraa taratara aau e mee raa, teenaa ni taratara te tipua e hakallika.

Au see mee hakallika ki te tama e mee hakallika kiaa koe
(Lk 6.29-30)

38 “Kootou ni llono naa tama imua e taratara peelaa, ‘Ki mee maa se tama
e patua a ia too karamata no hakallika, teenaa te karamata te tama naa
ki patua hoki ki hakallika. Aa ki mee maa se tama e patua a ia too niho
no mahana, teenaa te niho te tama naa hoki ki patua ki mahana.’✡ 39 Teenei
nau ku vanaatu ki kootou: kootou see huri no mee hakallika ki te tama
ni mee hakallika ki kootou. Ki mee maa se tama e paakia a ia too vasi kauae,
huri ake telaa kauae hoki ki paakia. 40 Ki mee maa koe e huutia se tama
ki te koti ma ki toa a ia too kkahu, hookii ake too kkahu mattoru raa hoki
kiaa ia. 41 Ki mee maa se soldia e kauatu tana paeke raa ki aamoa ake koe
no sare se mael tokotasi, amo te paeke naa no sare ni mael e lua. 42 Hookii

✡ **5.27** Ex 20.14; Deut 5.18 ✡ **5.29** Mt 18.9; Mk 9.47 ✡ **5.30** Mt 18.8; Mk 9.43 ✡ **5.31** Deut 24.1-4; Mt 19.7; Mk 10.4 ✡ **5.32** Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18; 1 Cor 7.10-11 ✡ **5.33** Lev 19.12; Num 30.2; Deut 23.21 ✡ **5.34** Jas 5.12; Is 66.1; Mt 23.22 ✡ **5.35** Is 66.1; Ps 48.2 ✡ **5.38** Ex 21.24; Lev 24.20; Deut 19.21

ki te tama e kainnoo atu kiaa koe, aa ki mee se tama e hiihai ma ki too se mee iaa koe, aa ma ki oti a ia ku sui atu, kauatu te mee naa kiaa ia.

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou
(Lk 6.27-28,32-36)

43 "Kootou ni llono i naa tama imua e taratara peelaa, 'Manava laaoi
i naa soa kootou, aa kootou ki lotoffaaeo i naa tama e tautau haaeo kootou.'✡
44 Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou: kootou ki manava laaoi i naa tama
e tautau haaeo kootou, aa kootou ku taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama
e ppena te hakallika ki kootou, 45 teenaa ki mee kootou ma ni tamalliki
te Tamana kootou i te lani. I te aa i te laa raa e haia a Ia ki tii ki naa tama
e sosorina taukalleka hakapaa ma naa tama e sosorina hakallika, aa
te ua raa e haia a Ia ki too ki naa tama e sosorina taukalleka hakapaa ma
naa tama e sosorina hakallika. 46 Ki mee maa kootou e manava laaoi koi
i naa tama e manava laaoi i kootou, TeAtua ma ki kauatu peehea ni tuuhana
ma kootou? Naa tama e ao naa takis raa e sosorina hoki peenaa! 47 Ki mee
maa kootou e taratara koi ki naa soa kootou raa, kootou e mee koi ma
ko naa tama hakkaatoa. Naa tama see lotu i TeAtua raa hoki e sosorina
peenaa. 48 Naa tiputtipu kootou ki ttonu, e mee pee ko kootou Tamana
i te lani e tonu!✡

6

Te akonaki ki hookii oo mee ki aaraa tama

1 "I te saaita kootou e mee naa heuna kootou i te lotu raa, kootou see mee
ma ki ttoka atu te henua maa kootou ni tama e ttonu, aa ma laatou
ku hakannau i kootou. Ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa imua
te henua, kootou ma ki see hai tuuhana e kauatu kootou Tamana i te lani.✡
2 "Teenaa too saaita e hookii ake ni mee ki naa tama e nnoho
hakaaroha raa, koe see sosorina hakatanata pee ko naa tama e kaikailua
teelaa e ttuu no hai iloto naa hare lotu raa ma vaaroto te ara. Naa tama naa
e sosorina peenaa ma ki hakannau te henua i laatou. Nau e vanaatu
ki kootou: naa tama naa kunaa kauake are naa tuuhana laatou.
3 Teenaa i too saaita e tokonaki ki te tama see hai mee raa, too soa e noho
taupiri atu iloo kiaa koe raa ki see iloa i too vana e mee naa. 4 Teenaa
se vana koi koorua soko koorua, aa too Tamana, teelaa e iloa i too vana
e mee seemuu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

Jesus e akonaki naa tama raa ki taku
(Lk 11.2-4)

5 "Te saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama
e kaikailua! Naa tama naa e fiffai ki ttuu laatou iloto naa hare lotu
ma naa kina e kkapi te tama raa no taku, teenaa ma ki kkite te henua katoo
i laatou. Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa kunaa too are
naa tuuhana laatou.✡ 6 I too saaita e taku raa, koe ku hano ki too hare
no ppui too tootoka, aa koe ku taku ki taatou Tamana, teelaa see kiitea.
Teenaa taatou Tamana, teelaa e kite i oo vana e meemee seemuu naa,
ma ki kauatu too tuuhana.
7 "I te saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama see lotu,
e hakahekahe peenaa naa taratara laatou, i laatou e mannatu maa naa atua
laatou raa ma ki hakannoo ake ki laatou, i naa taku laatou raa e hualolloa.
8 Kootou ki see tautari naa sosorina naa tama naa. I te saaita kootou
seki kainnoo are ki TeAtua raa, a Ia kunaa iloa are maa ni aa kootou e fiffai.
9 Teenaa kootou ki taku peenei:

✡ **5.43** Lev 19.18 ✡ **5.48** Lev 19.2; Deut 18.13 ✡ **6.1** Mt 23.5 ✡ **6.5** Lk 18.10-14

‘Tamana maatou i te lani; too inoa e tapu naa ki hakanauria;
10 kau no noho ma se tuku i maatou;
too hiihai raa ki hakasuratia i te kerekere nei,
e mee pee ko i-ana takoto i te lani.
11 Kaumai ni kaikai maa maatou i te aso nei.
12 Hanaa naa haisara maatou ni ppena,
e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa
ni ppena ki maatou.
13 See tiiake maatou ki lavaa te usuhia ni vana e hakallika,
aa ku hakassaoria maatou i naa mahi te tipua e hakallika.
[I te aa, te Nohorana raa, teenaa se nohorana aau; naa mahi e llasi raa,
teenaa ni mahi aau; aa te henua hakkaatoa ki hakanau iaa koe,
i naa saaita hakkaatoa. Amen.’]
14 “Ki mee maa kootou e hanaa kootou naa haisara aaraa tama ni mee
ki kootou, teenaa te Tamana kootou i te Lani raa ma ki hanaa a Ia hoki
naa haisara kootou. 15 Tevana iaa ki mee maa kootou see hanaa
kootou naa haisara naa tama naa, teenaa Ttamana kootou i te lani raa
ma ki see hanaa a Ia naa haisara kootou.✡

Te akonaki i naa tiputipu te hakapakuu ki lotu

16 “Te saaita kootou e hakapakuu raa, kootou ki see ttoka hakaaroha
naa karamata kootou pee ko naa sosorina naa tama e kaikailua.
Naa tama naa e tokatoka hakaaroha naa karamata laatou ki kite
aaraa tama maa laatou e hakapakuu. Nau e kauatu te taratara
maaoni nei: Naa tama naa ku oti te kauake naa tuuhana laatou.
17 I oo saaita e hakapakuu raa, huihui oo karamata ka komu too lauru.
18 Too Tamana raa koi, teelaa see kiitea, ma ki iloa maa koe e hakapakuu.
Teenaa too Tamana teelaa e kite i oo vana e meemee seemuu naa
ma ki kauatu oo tuuhana.

Naa tuuhana e taukalleka e takkoto i te lani
(Lk 12.33-34)

19 “Kootou ki see hakatau ni mee e taukalleka ma kootou i te kerekere nei,
i naa mee kootou naa ma ki sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa
naa mee naa hoki ma ki kailaaraotia naa tama e kailallao.✡ 20 Kootou
ki hakatau are naa mee kootou naa ki takkoto i te lani, te kina naa mee naa
ma ki see lavaa te sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa see lavaa
te kailaaraotia naa tama e kailallao. 21 I te aa, i too hatu manava
ma ki takoto lokoi i te kina oo mee e taukalleka raa e mmoe.

Te lamu te haitino
(Lk 11.34-36)

22 “Naa karamata raa e mee ma se lamu te haitino. Ki mee maa
oo karamata naa e taukalleka, too haitino ma ki maarama hakkaatoa. 23 Aa
ki mee maa oo karamata e hakallika, too haitino ma ki takoto poouri. Aa
ki mee maa oo karamata see too tana maasina ki loto too hatumanava,
too manava ma ki takoto poouri hakaoti iloo.

See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua
(Lk 16.13; 12.22-31)

24 “See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua. Ttama naa
ma ki lotoffaaeo i te tama tokotasi aa ma ki hiihai ki te laa tama; a ia
ma ki hakannoo ki te tama tokotasi aa ma ki see hakannoo ki te laa tama.

✡ **6.15** Mk 11.25-26 ✡ **6.19** Jas 5.2-3

Kootou see lavaa te heheuna i laro TeAtua aa maa kootou hoki e kaimanako ki hai mane kootou.
25 “Teenei ko taku vana e taratara atu ai ki see mannatu tammaki kootou i naa kaikai kootou e kkai ma naa vai kootou e unu ki ora kootou. Nau e taratara atu hoki ki see mannatu kootou ki naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. I te aa, naa ora kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa kaikai kootou e kkai, aa naa haitino kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa hekau kootou. 26 Kootou ttoka ki naa manu. Naa manu naa see hakatori naa kaikai laatou, aa ma ki oti ku vasi no hakatau iloto naa hare kaikai laatou. Tevana iaa te Tamana kootou i te lani raa e haanai laatou. Aa kootou iaa e laka i aruna naa manu naa! 27 Ko ai te tama i kootou ma ki lavaa te hakanuu tana ora ki noho rooroa ia i ana noho ka mamannatu tammaki i te mee naa?
28 “Ai kootou e mamannatu tammaki ai ki naa hekau kootou e hakao? Kootou mmata i naa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. 29 Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei.✡ 30 Teelaa ko TeAtua raa e hai laakei naa vvee e ssomo i te vao ki naa kaute. Te aso nei naa vvee naa e ssomo taukalleka, aa taiao ku mmae no peesia ki te ahi. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hai laakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!
31 “Kootou see nnoho no mannatu peelaa, ‘Taatou ka toomai ni kaikai maa taatou i hea? Taatou ka unu i te aa? Taatou ka toomai ni maro ma taatou i hea ki ttara?’ 32 Teenei ko naa mannatu naa tama see lotu i TeAtua e ttaka ma laatou. Kootou Tamana i te lani raa e iloa maa kootou e ssee ki naa mee nei. 33 Kootou iaa ki anaana ki naa mee hakamaatua i te Nohorana te Lani aa ki tauhia kootou tana tiputipu e hiihai. Teenaa TeAtua ma ki kauatu aaraa mee nei ki kootou. 34 Teenaa kootou ki see mamannatu tammaki maa ni aa kootou ma ki mee taiao; ttari ki taiao aa kootou ku nnoho no mannatu ki naa mee naa. Naa vana taatou e nnoho no mannatu i te aso nei raa, e tau ma te aso nei; taiao raa teenaa see aso sara.

7

Au see hakatonutonu telaa tama
(Lk 6.37-38,41-42)

1 “Kootou ki see hakatonutonu aaraa tama, ki see huri atu TeAtua no hakatonutonu i kootou. 2 I te ara kootou e hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki.✡ 3 Ai koe e ttoka ai ki te kerekere e mmau i te hua karamata too taina, aa too tino iaa see anaana ki te kunaaroto laakau e mmau i too hua karamata? 4 Koe e lavatoa peehea te mee ake ki too taina, ‘Kau ki pisia te kerekere e mmau i too hua karamata,’ aa too tino iaa e mmau te kunaaroto laakau i too hua karamata?” 5 Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau i too karamata naa. Teenaa ki lavaa koe te kite hakaraaoi te pisia te tamaa kerekere e mmau iloto te karamata too taina naa.
6 “Kootou see kauatu ni mee e ttapu ki naa ndog; naa ndog naa ma ki ffuri atu koi no kaaina kootou. Kootou see pesi atu ni mee e taavi mmaha ki naa poi; naa mee naa ma ki takatakamia koi naa poi.

Kainnoo ki kauatu; see ki lave; pakuukuu ki taaraki atu te tootoka
(Lk 11.9-13)

✡ **6.29** 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6 ✡ **7.2** Mk 4.24

7 “Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; sessee, aa koe ma ki lave;
pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe.
8 Naa tama katoo e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa
naa tama e ssee raa ma ki llave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu
ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka. 9 E aa? Koe ma ki lavaa te kauake
se hatu ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se haraoa?
10 E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa
ia e kainnoo atu ki kauake se ika? 11 Ki mee maa kootou, naa tammana
e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki
kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii
naa mee e taukalleka ki naa tama e kainnoo ake kiaa Ia?
12 “Te tiputipu kootou e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa,
teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. Teenaa
ko te hakataakoto naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua
imua.✡

Te tootoka e kkao
(Lk 13.24)

13 “Kootou uru atu vaaroto te tootoka e kkao, i te tootoka e hano ki te ahi
e ura see mate raa e llaha, aa te ara e hanatu peenaa e aatea. E tammaki
naa tama e ttaka ki te ara naa. 14 Te tootoka te kina te ora maaoni raa iaa
e kkao, aa te ara e hano ki te kina naa e hainataa. E mooisi koi naa tama
e llave i te ara naa.

Matamata hakaraaoi naa tiputipu te tama
(Lk 6.43-44)

15 “Kootou ki poopoo tonu i naa pure hakalellesi. Te saaita naa tama naa
ma ki oo atu ki kootou raa, naa tama naa ma ki hakamatemate iloo ki vana
kootou maa laatou ni tama e sosorina taukalleka, e mee pee ko naa sipsip e-
ttara. Tevana iaa naa tiputtipu maaoni naa tama naa e mee pee
ko naa manu vao e kaittama. 16 Kootou ma ki illoa i naa tiputipu maaoni
naa tama naa i naa vana laatou e mee. Te laakau tuitui raa see lavaa te ffua
naa ‘grape’, aa naa tuna raa see lavaa te ffua naa ‘fig’. 17 Te laakau
e somo taukareka raa e ppesi ana kaikai e taukalleka, aa te laakau e somo
hakallika raa e hua hakallika. 18 Te laakau e somo taukareka raa see lavaa
te hua hakallika, aa te laakau e somo hakallika raa see lavaa te hua
taukareka. 19 Te laakau see hua taukareka raa e tuutia ki laro no peesia
ki loto te ahi.✡ 20 Aa teenaa, kootou ma ki ilotia kootou naa pure
hakalellesi naa i naa tiputtipu naa ora laatou.✡

Nau ni see iloa i kootou
(Lk 13.25-27)

21 “See mee ma ko naa tama hakkaatoa teelaa e kannaa iaa nau
maa, ‘TeAriki, TeAriki’ ma ki ttae ki te Nohorana te Lani. Naa tama koi
ma ki ttae raa ko naa tama e haia laatou naa vana taku Tamana i te lani raa
e hiihai. 22 I te aso te Hakatonu TeAtua raa, e tammaki iloo naa tama
ma ki kannaa mai peenei, ‘TeAriki! Maatou ni hakaea naa taratara TeAtua
iloto too inoa, aa maatou ni hakassura naa mahi TeAtua ka kerekereia
maatou naa tippua raa iloto too inoa!’ 23 Teenaa nau ma ki mee ake
ki naa tama naa, ‘Nau ni see iloa iloo i kootou. Kootou hakattaha iaa nau;
kootou ni tama e sosorina hakallika!’✡

Takarua e hakatuu naa hare laaua
(Lk 6.47-49)

✡ **7.12** Lk 6.31 ✡ **7.19** Mt 3.10; Lk 3.9 ✡ **7.20** Mt 12.33 ✡ **7.23** Ps 6.8

24 “Te tama e lono i aku taratara no tautari ki naa taratara naa raa,
ttama naa e mee ma ko te tama e atamai e hakatuu tana hare raa ki aruna
te ppaa e makattau. 25 Te ua raa ni too no llohi ake te ttai, aa te matani raa
ni oko haimahi iloo, tevana iaa te hare naa ni see sina, i te aa, i te hare naa
ni hakatuu ki aruna te ppaa e makattau.
26 “Tevana iaa te tama e lono i aku taratara aa see tautari
ki naa taratara naa raa, te tama naa e mee ma se tama e vvare e hakatuu
tana hare ki aruna te kerekere e parapara. 27 Te saaita te ua raa ni too
no llohi ake te ttai ka oko ake te matani raa, te hare naa ni sina no maseuseu
katoo.”
28 Teenaa te saaita Jesus ni oti te kauake ana taratara nei raa, naa tama
ni kkutu i te kina naa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara. 29 I te aa,
i Jesus ni see taratara pee ko naa tisa naa Loo; a Ia ni taratara haka-
maatua iloo.✡

8

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

1 Te saaita Jesus ni au ki laro te mouna raa, e tammaki iloo naa tama
ni oo atu vaamuri aana. 2 Teenaa hanake iloo te tama e haia te leprosi raa
no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, ki mee maa koe e hiihai,
koe ku haia nau ki taukareka.”
3 Jesus ni haaro atu tana rima no paa iloo iaa ia, teenaa mee ake iloo
ki te tanata naa, “Nau e hiihai maa koe ki taukareka. Te maki nei ku seai.”
Teenaa te leprosi raa ni mahana i te tama naa i te saaita naa lokoi. 4 Teenaa
vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Hakannoo mai! Koe see hakaari
ki se tama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua
te Hare Tapu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki kkite te henua maa koe
ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama
too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”✡

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka
(Lk 7.1-10)

5 Te saaita Jesus ni tae atu ki Capernaum raa, te hakamau tokotasi
i naa soldia Rome raa ni hanake kiaa Ia no mee ake, 6 “TeAriki, taku poe raa
e moe ka maki i taku hare. A ia see lavaa te meemee aa e moe
ka hakallono isu hakallika iloo.”
7 Jesus ki mee ake, “Nau ma ki hanatu no haia te tama naa ki taukareka.”
8 Tevana iaa te hakamau raa ni huri atu no mee ake peelaa ki Jesus,
“TeAriki, nau see tau te hakauru te tama peenaa pee ko koe ki loto
taku hare. Taratara mai koi aa taku poe raa ku marooroo. 9 Nau hoki
e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia
e heheuna i laro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa,
‘Tere!’, te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama
peelaa, ‘Tere mai!’, te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake
ki taku poe raa peelaa, ‘Haia te heuna nei!’, te heuna naa ma ki haia
te tama naa.”
10 Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo
a Ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri aana naa no mee ake, “Nau
e kauatu te taratara nei ki kootou: nau seai iloo taku tama ni kite iloto
Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei! 11 Nau e kauatu
te taratara maaoni nei: E tammaki naa tama ma ki oomai i te anake ma

✡ **7.29** Mk 1.22; Lk 4.32 ✡ **8.4** Lev 14.1-32

te laki no nnoho ki kkai i te kaikai e lasi te Nohorana te Lani.✡ 12 Aa naa tama ni tukua ki nohoria laatou te Nohorana raa iaa, naa tama naa ma ki peesia ki te poouri ana, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou."✡

13 Teenaa vanaake iloo Jesus ki te hakamau naa, "Tere ki hare. Too poe naa ma ki taukareka, iaa koe e iloa maa TeAtua ma ki tokonaki ake kiaa ia."

Saaita naa lokoi, te tama e heheuna te hakamau naa soldia naa ku marooroo.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo (Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

14 Jesus ni hano ki te hare Peter, teenaa kite iloo ia te hinaona ffine Peter raa e moe i aruna ana moelana raa, ka makallilliri. 15 Teenaa kapaatu iloo Jesus no tauhia a Ia te rima te ffine naa no taukareka iloo te ffine naa. Araa masike iloo te ffine naa no kauake naa kaikai naa tama naa ki kkai.

16 I te laasuru raa te henua ni too ake naa tama laatou e tauria naa tippua raa ki Jesus, teenaa naa tippua raa ni hanaa Jesus katoo i naa tama naa, aa naa tama e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. 17 Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah nei ni ttino maaoni:

"Naa maki taatou nei ni hanaa a Ia,
aa taatou ni haia a Ia ki see hakallono isu taatou."✡

Naa tama e fiffai ki tautari laatou i Jesus (Lk 9.57-62)

18 Te saaita Jesus ni kite i te tammaki ttama e muimui ake kiaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, "Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei." 19 Teenaa hanake iloo te tisa tokotasi naa Loo raa no vanaake ki Jesus, "Te tisa nei, nau ma ki tautari atu i oo kina katoo e hano."

20 Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, "Naa poi vao raa e mee naa rua laatou e moemmoe, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou; te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki hakatipe no hakamarooroo."

21 Teenaa ki mee ake tana disaipol tokotasi kiaa Ia, "TeAriki. Ttari mai ki hano nau no tanu taku tamana raa imua."

22 Teenaa ki mee ake Jesus, "Tautari mai kiaa nau. Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki tanu naa tama laatou e mmate."

Jesus e tiinai te matani (Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Jesus ni kake ki loto te poti raa no tere iloo laatou ma ana disaipol. 24 Naa tama naa ni hakatekia i te lani e lasi raa ku llau ake, teenaa te poti laatou naa ni kaakea naa peau raa no taupiri laatou ki apuru; i te saaita naa raa Jesus e moe mannuu. 25 Ana disaipol naa ni ffuri atu no ffano iaa Ia ka mee ake peelaa, "TeAriki, mmata ki hakassao taatou! Taatou ka mallemo!"

26 Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki laatou, "Ai kootou e mattaku ai? Kootou ku hakattina nataa peehea?" Teenaa masike iloo Jesus no varo ake ki te matani ma naa peau raa ki ttuku. Teenaa marino kkii iloo te moana.

27 Naa tama naa ni massaro iloo iaa Ia. Laatou ni ffuri no taratara soko laatou peelaa, "Teenei se tama peehea, maa te matani ma naa peau raa ki tuku atu ki ana vana?"

✡ **8.11** Lk 13.29 ✡ **8.12** Mt 22.13; 25.30; Lk 13.28 ✡ **8.17** Is 53.4

Jesus e hanaa a Ia naa tippua e tau i te takarua taanata
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Te saaita Jesus ni tae ki Gadara i telaa vasi te namo raa, a Ia ni ttiri
i te takarua taanata e oo ake i naa kava i te kina naa. Te takarua naa e tauria
naa tippua, aa laaua e haaeo iloo, teenaa te henua ni mattaku te sassare
i te ara i te kina naa. 29 I te saaita te takarua naa ni kkite i Jesus raa, laaua
ni kappisi naa varo laaua no mee ake peelaa ki Jesus, "Tama TeAtua. Se aa
koe e hiihai e mee i maaua? Te ssao maaua ki taaia raa seki tae mai are. Ai
koe ku au ai no mee pakavaina maaua?"
30 See mmao i te kina naa raa, teelaa ni poi tammaki raa e ttuu ka kkai.
31 Teenaa naa tippua raa ni ttani atu ki Jesus, "Ki mee maa maatou
e kerekereia a koe, koe ku kaavea maatou ki oo no tau i naa poi e ttuu mai
i te kina raa."
32 Jesus ki mee ake, "Kootou hakattaha i te takarua naa!" Teenaa ffuro iloo
naa tippua naa no tau i naa poi. Naa poi naa hakkaatoa ni ffuro no maaoha
i te hakattoo ana te mouna raa ki loto te namo no mallemo.
33 Naa tama ni roorosi i naa poi raa ni ffuro ki loto te henua laatou naa
no taratara i te vana ni mee i naa tama e tauria naa tippua. 34 Teenaa
massike atu iloo naa tama te henua naa no oo atu ki llave laatou i Jesus; aa
te saaita laatou ni ttiri i Jesus raa, laatou ni puratia laatou Jesus ki hakataha
i te matakaaina laatou.

9

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

1 Jesus ni kake ki aruna te poti raa no ahe ki telaa vasi te namo raa
ki tana taon e noho ai* 2 Teenaa ssau ake iloo naa tama te taon naa te tama
see lavaa te sasare e moe i aruna ana moelana. Te saaita Jesus ni kite
maa naa tama naa e hakattina iaa Ia raa, a Ia ki mee ake peelaa ki te tama
e moe, see lavaa te sasare, "Taku tama nei. Koe see mamaanatu tammaki!
Oo haisara naa e uiia a nau."
3 Teenaa ki ffuri aaraa tisa naa Loo no taratara soko laatou, "Ttama nei
e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua!"
4 Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa e ttuu ma laatou, teenaa
ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki naa tama naa, "Ai kootou e ttaka ai
ma naa mannatu e hakallika peenaa? 5 Te taratara hea e hainauhie,
te taratara e mee maa, 'Oo haisara ku oti te uiia a nau,' seai, te taratara
e mee maa, 'Masike no sasare?' 6 Nau e mee ki huri atu peelaa maa
te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii
naa haisara." Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa,
"Masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!"
7 Te tanata naa ni masike no hano iloo ki tana hare. 8 I te saaita naa tama
i te kina naa ni kkite i te mee naa raa, naa tama naa ni massaro iloo
no hakannau i TeAtua. I te aa, i naa tama te maarama nei ku kauake Ia
naa mahi laatou ki hakamassike naa tama e mmaki.

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

9 Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, a Ia ni kite i te tama
e aoao naa takis, tana inoa ko Matthew, e noho iloto tana hare e heheuna.
Jesus ki mee ake, "Tautari mai kiaa nau."
Teenaa masike atu iloo Matthew no hanatu vaamuri Jesus.

* **9.1** tana taon e noho ai: Capernaum

10 Te saaita Jesus ni noho ka kai iloto te hare Matthew raa, e tammaki
naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai
hakapaa laatou ma Jesus ma ana disaipol. 11 E mee naa Faarisi
ni kkite i naa tama naa e kkai hakapaa ni vasiri ake ki ana disaipol, "Te tisa
kootou naa e kai hakapaa ma naa tama naa raa ko te aa?"✡
12 Te saaita Jesus ni lono naa taratara naa tama naa raa, a Ia ki mee ake,
"Naa tama see mmaki raa see kaavea no mmata i naa tokta, teelaa
ko naa tama are e mmaki. 13 Kootou ki oo no ssee ki illoa kootou
te hakataakoto te taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa: 'Nau e ssee
ki te manava aroha: nau see kaimanako ki naa manu kootou e taa
no hakaara mai.' I te aa, nau ni see au no ssee ki naa tama e ttonu naa ora
laatou, seai. Nau ni au are no ssee ki naa tama haisara."✡

Naa taratara i te hakapakuu (Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

14 Naa disaipol John te Baptis raa ni oo ake ki Jesus no vasiri kiaa Ia,
"Ai maatou ma naa Faarisi raa maraa e hakapakuu, aa oo disaipol raa iaa
see hakapakuu?"
15 Jesus ki mee ake, "Naa tama e arumia ki te kaikai te tanata e aavana
hoou raa see lavaa te tiiake ka nnoho hakaaroha i te saaita te tama e aavana
hoou laatou naa koi noho ma laatou. Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai.
Te tama e aavana hoou naa ma ki hakataharia i laatou, teenaa naa tama naa
ma ki hakapakuu see kkai.
16 "See hai tama e ttui te tapaa maro hoou ki aruna te masae te maro
tuai. I te aa te tapaa maro hoou naa ma ki mmini no lasi te masae i te maro
tuai. 17 Aa see hai tama hoki e utu te wain hoou raa ki loto naa paeke
e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa, te wain hoou naa ma ki ppuna
no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoou naa ma ki mannini pakava
aa te paeke naa ku hakallika. Naa wain hoou raa e utu ki naa paeke hoou,
teenaa te wain naa ma te paeke raa ma ki takkoto taukalleka."

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo (Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

18 Te saaita Jesus ni taratara ake peenei ki naa tama naa raa, te hakamau
tokotasi naa Jew raa ni hanake no ttuu ki ana turi imua Jesus no mee ake,
"Taku tamariki ffine raa ku mate. Tevana iaa nau e hiihai maa koe ki au
no hakapiri too rima ki aruna tana pisouru ki ora ia."
19 Teenaa masike atu iloo Jesus ma ana disaipol raa no oo laatou.
20 E mee te ffine tokotasi, teenei ku lavaa ana setau e sinahuru maa rua,
tana ttoo e tere peenaa, ni hanake vaamuri Jesus no paa iloo tana rima
ki te ttapa te kkahu Jesus. 21 Te ffine naa ni hakataakoto peelaa, "Ki mee
maa nau e paa koi ki tana kkahu raa, teenaa nau ma ki marooroo."
22 Jesus ni hakatahuri no kite iloo te ffine naa, teenaa mee ake iloo kiaa ia,
"Taku tama, koe see mataku. Koe nei ku taukareka i aa koe e mau
too manava iaa nau." Te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.
23 I te saaita Jesus ni uru atu ki loto te hare te hakamau naa no kite
i naa hakattani naa tama naa 'flute' aa i naa ttani te hare naa vaaruna raa,
24 a Ia ki mee ake ki naa tama naa, "Kootou hakkaatoa, uru ki haho!
Te tamariki ffine nei see mate, a ia e moe koi!" Teenaa naa tama naa
ni kkata seemuu koi iaa Ia.
25 I te saaita naa tama naa ni oti te hakauruhia katoo ki haho raa, Jesus
ni uru atu ki te kina te tamariki naa e moe. Teenaa kapaatu iloo Ia ki te rima

✡ **9.11** Lk 15.1-2 ✡ **9.13** Mt 12.7; Hos 6.6

te tamariki naa no masike iloo te tama naa ki aruna. 26 Teenaa te lono
i te vana ni mee nei ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto te henua naa.

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no taukalleka

27 Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, te takarua e ppuni
naa karamata laaua ni oo atu vaamuri ka tanitani varo atu kiaa Ia,
"Te Tama David nei, aroha i maaua."
28 Te saaita Jesus ni uru ki loto te hare tokotasi raa, te takarua taanata naa
ni uru atu kiaa Ia. Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, "Koorua e illoa maaoni
maa koorua ma ki lavaa nau te haia ki kkite?"
Ttakarua raa ki mee ake, "TeAriki, maaua e illoa maa maaua e lavaa koe
te haia ki kkite."
29 Teenaa haaro atu iloo Jesus tana rima no paa i naa karamata
te takarua naa, no mee ake ki laaua, "Naa karamata koorua ma ki kkite
i koorua e hakattina iaa nau." 30 Teenaa taukalleka iloo naa karamata
te takarua naa. Araa Jesus ku hakaapo ake tana taratara ki laaua, "Koorua
see taratara ake ki se tama maa naa karamata koorua ni haia a nau
no taukalleka."
31 Tevana iaa te takarua naa ni oo no hakatere te lono i Jesus raa
ki naa kina hakkaatoa i te henua naa.

Te tama see lavaa te taratara e haia Jesus no taukareka

32 Te saaita te takarua naa ni massike ka oo raa, te tama see lavaa
te taratara i aa ia e tauria te tipua raa ku taakina ake naa tama raa ki Jesus.
33 Teenaa te saaita koi te tipua raa ni hanaa Jesus raa, te tanata naa
ni kaamata te taratara. Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka taratara peelaa,
"Taatou see hai vana iloo peenei ku oti te kkite iloto Israel!"
34 Tevana iaa naa Faarisi raa ni taratara peelaa, "Teenei ko te tipua haka-
maatua nei e kauake naa mahi Jesus ki lavaa ia te hanahana naa tippua."✡

Jesus e aroha i te kanohenua

35 Jesus ni hakataka vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa matakaaina
punaammea raa ka akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu naa Jew. A Ia
hoki ni hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani ka haia a Ia
naa tama e laavea te kau maki raa no taukalleka.✡ 36 Jesus ni aroha iloo
i tana kite ana i naa kuturana tama naa. I te aa, i naa tama naa e ttaka
hakaaroha peenaa ka see illoa maa laatou ki ssee ki hea ki tokonaki ake
ki laatou; e mee pee ko naa sipsip e ttaka soko laatou, see hai tama e roorosi
i laatou.✡ 37 A Ia ki mee ake ki ana disaipol, "Ttoka atu. Te huata raa ku tae,
tevana iaa naa tama e vasi raa e mooisi koi. 38 Kootou taku ki TeAriki
te huata raa ki heuna ni tama e tammaki ki oo no vasi."✡

10

Jesus e hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

1 Jesus ni aru ake tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa no uii ake
naa mahi TeAtua raa ki laatou, teenaa ki lavaa naa tama naa te hanahana
naa tippua aa ki lavaa laatou te hakamasike naa tama e laavea te kau maki
hakkaatoa. 2 Teenei naa inoa naa tama ni tukua ki heheuna ma ni aposol
Jesus:
Ttama mua raa ko Simon, (ttama ni taapaa Jesus ki Peter), laaua ma
tana taina Andrew;

✡ **9.34** Mt 10.25; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 ✡ **9.35** Mt 4.23; Mk 1.39; Lk 4.44 ✡ **9.36** Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mk 6.34 ✡ **9.38** Lk 10.2

James laaua ma tana taina John, naa tama Sebedii;
3 Philip laaua ma Bartolomiu;
Thomas laaua ma Matthew, te tama e aoao naa takis;
James te tama Alpius, laaua ma Tadeus;
4 Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi
i Israel,
aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus
ki naa hakamau.

Jesus e heuna ana aposol ki oo no mee ana heuna
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

5 I te saaita Jesus ni heuna ana aposol naa ki oo raa, a Ia ni taratara ake peelaa ki laatou, "Kootou see oo atu ki naa matakaaina naa tama i naa henua sara aa ma naa matakaaina iloto Samaria. 6 Kootou oo ki naa tama te kanohenua Israel; te kanohenua e mee pee ko naa sipsip e hurohuro ssiri. 7 Kootou oo atu no hakaea atu peelaa ki naa tama naa, 'Te Nohorana te Lani raa ku saaita atu ki kootou!'✡ 8 Kootou ki haia kootou naa tama e mmaki raa ki taukalleka, hakaora naa tama e mmate, haia naa tama e laavea te maki leprosi raa ki taukalleka, aa ku hanahana naa tippua e tau i naa tama. Naa mahi naa ni kauatu vare ki kootou, aa teenaa, kootou see mee ma ki tauia kootou i te saaita kootou e mee naa mee naa. 9 Te saaita kootou e oo raa, kootou ki see too ni mane ma ko naa kol, naa siliva, aa ma ni peni e mmea ka oo ma kootou; 10 kootou see ppiki ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma ni soa naa kkahu kootou, aa seai ma ni taka aa ma ni tokotoko ma ki oo ma kootou. I te aa, i kootou naa e heheuna iaa nau, teenaa naa tama i naa kina naa e tau te kauatu ni mee ma kootou.✡

11 "Te saaita kootou e ttae atu ki se matakaaina, kootou ku mmata i te tama ma ki hanatu no toa kootou raa, aa kootou ku oo atu no nnoho ma te tama naa ki tae iloo ki te saaita kootou ma ki massike i te kina naa ki oo. 12 Te saaita kootou e uru atu ki loto se hare, kootou ki purepure atu ki naa tama te hare naa peelaa, 'Te laaoi TeAtua ki takoto i te hare nei.' 13 Ki mee maa naa tama te hare naa e fiffai maa kootou ki nnoho ma laatou raa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto i te hare naa; aa ki mee maa naa tama naa see fiffai maa kootou e nnoho ma laatou raa, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. 14 Aa ki mee kootou e oo atu ki se hare, aa seai ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, aa seai maa see hakannoo ki kootou, teenaa kootou ku tahitahi naa vae kootou aa kootou ku tiiake kootou te henua naa.✡ 15 Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni ppesi ki naa tama i Sodom ma Gomora raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki ppesi atu ki naa tama te matakaaina naa!✡

Naa haaeo ma ki pakuu mai imuri
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

16 "Kootou hakannoo mai! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama. Kootou ki hai karamata pee ko naa kata ka meemee seemuu pee ko naa rupe.✡ 17 Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo. E mee naa tama ma ki oo atu no tauhia kootou no taakina ki te koti, aa kootou ma ki sarua iloto naa hare lotu naa Jew. 18 Kootou ma ki taakina naa tama naa no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, i te aa i kootou e tautari kiaa nau. Kootou

✡ **10.7** Lk 10.4-12 ✡ **10.10** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 ✡ **10.14** Acts 13.51 ✡ **10.15** Mt 11.24; Gen 19.24-28 ✡ **10.16** Lk 10.3

ma ki hakaea te Lono Taukareka ki naa tama naa aa ma naa tama
i naa henua sara. 19 Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa,
kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea
ki hakattonu kootou. I too saaita e tukua ki taratara raa, naa taratara raa
ma ki kauatu kiaa koe. 20 I te aa, naa taratara ma ki tarataraina kootou naa,
teenaa seai ni taratara kootou; teenaa ni taratara e kauatu TeAitu Tapu
kootou Tamana ki tarataraina kootou.✡
21 "Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laatou ki taaia ki mmate;
naa tammana raa ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou.
Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laatou, teenaa
ma ki lavaa te tiiake laatou aaraa tama ki oo ake no taaia naa maatua
laatou ki mmate.✡ 22 Naa tama hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou,
i kootou e tautari kiaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau
no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.✡
23 Te saaita kootou e haia hakallikaina naa tama te matakaaina tokotasi,
kootou ffuro ki telaa matakaaina. Nau e kauatu te taratara maaoni nei:
Te saaita naa heuna kootou iloto naa matakaaina katoo iloto Israel raa
seki hakaoti raa, Ttama te Henua raa ku tae mai.
24 "See hai tama e akonakina e laka i aruna tana tisa; see hai poe e lavaa
te hakahiti i tana hakamau.✡ 25 Teenaa te tama e akonakina raa ki hiahia
i aa ia ku mee pee ko tana tisa, aa te poe raa ki hiahia i aa ia ku mee pee
ko tana hakamau. Ki mee maa te tama hakamaatua i te haanauna raa
e taapaa ma ko Belsebul, teenaa naa tama hakkaatoa i te haanauna naa
ma ki taapaa ki naa inoa e hakallika iaa!✡

Too tama ki mataku
(Lk 12.2-7)

26 "Kootou ki see mattaku i naa tama naa. Naa mee e ttanu i te saaita nei
ma ki oti ku ilotia te henua hakkaatoa, aa naa vana huu hakkaatoa
ma ki oti ku hakailootia.✡ 27 Aku taratara e taratara atu i te poo raa, kootou
ki tarataraina naa taratara naa i te laa i aruna, aa aku taratara e taratara atu
seemuu ki kootou soko kootou raa, kootou ki oo no hakaea ki te henua
hakkaatoa. 28 Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama, iaa
see lavaa te taia laatou tana manu; kootou ki mattaku are i TeAtua, i aa Ia
e lavaa te taa te haitino te tama hakapaa ma tana manu i te kina te ahi e ura
see mate.
29 "Naa tamaa manu e lua e tauia koi ki te peni tokotasi, iaa seai iloo
se manu i naa manu naa e lavaa te mate aa maa kootou Tamana raa
ni see iloa. 30 Aa kootou iaa, TeAtua e iloa maa e hia te kooina katoo
naa lauru i naa pisouru kootou. 31 Aa teenaa, kootou ki see mattaku; kootou
e ttoe iaa i te inaho manu hakkaatoa!

Naa tama e tautari ki Christ aa ma naa tama e hakakkeeina laatou Christ
(Lk 12.8-9)

32 "Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou
ni tama aaku raa, nau ma ki taratara hoki imua taku Tamana i te lani maa
naa tama naa ni tama aaku. 33 Aa ki mee maa ni tama e taratara imua
naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau, nau ma ki mee ake
ki taku Tamana i te lani raa i aa nau see iloa i naa tama naa.✡

Jesus ni see au ma ki meemee hakapaa te henua
(Lk 12.51-53; 14.26-27)

✡ **10.20** Mk 13.9-11; Lk 12.11-12; 21.12-15 ✡ **10.21** Mk 13.12; Lk 21.16 ✡ **10.22** Mt 24.9,13; Mk 13.13; Lk 21.17 ✡ **10.24** Lk 6.40; Jn 13.16; 15.20 ✡ **10.25** Mt 9.34; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 ✡ **10.26** Mk 4.22; Lk 8.17 ✡ **10.33** 2 Tim 2.12

34 “E aa? Kootou e mannatu maa nau ni au no mee ki nnoho
hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau ni au no mee
ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. 35 Nau ni au no hakkoro
naa tama taanata raa ki see hakannoo ki naa tammana laatou; naa tama
haahine raa ki see hakannoo ki naa tinna laatou; aa naa haahine
e aavvana raa ki see hakannoo ki naa hinaona ffine laatou. 36 Naa tino
hareaakina iloo kootou raa, teenaa ko naa tama ma ki tautau haaeo
kootou.✡
37 “Ki mee maa te llee naa manava kootou i naa tammana ma
naa tinna kootou raa e ttoe iaa i te llee naa manava kootou iaa nau,
teenaa kootou see tau te mee ma ni disaipol aaku; naa tama e llee
naa manava laatou i naa tama taanata ma naa tama haahine laatou,
e ttoe iaa i te llee naa manava laatou iaa nau raa, naa tama naa see tau
te mee ma ni disaipol aaku. 38 Naa tama see massike no amo naa kros laatou
no tautari mai kiaa nau raa see tau te mee ma ni disaipol aaku.✡ 39 Te tama
e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama
e tiiake mai tana ora no tautari kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi te ora
maaoni.✡

Naa tuuhana
(Mk 9.41)

40 “Te tama e meemee hakaraaoi atu ki kootou raa, e meemee hakaraaoi
kiaa nau; aa te tama e meemee hakaraaoi iaa nau raa, a ia e meemee
hakaraaoi ki te tama ni heuna ma ki au nau.✡ 41 Te tama e meemee
hakaraaoi ki se pure TeAtua i aa ia e iloa maa teenaa se tama e heunatia mai
TeAtua raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana
te pure TeAtua raa ma ki too. Aa te tama e meemee hakaraaoi ki te tama
e sosorina taukareka i aa ia e iloa maa teenaa se tama e taukareka raa,
te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto ki te tuuhana te tama
e sosorina taukareka raa ma ki too. 42 Aa ki mee maa koe e kauake
se vai ua koi ma ki unu se tamavare i naa tama nei, i aa koe e iloa maa ia
se disaipol aaku raa, nau e kauatu te taratara maaoni nei: koe ma ki kauatu
hakaraaoi iloo too tuuhana.”

11

Jesus laaua ma John te Baptis
(Lk 7.18-35)

1 Te saaita Jesus ni oti te kauake naa akonaki nei ki tana taka sinahuru
maa te takarua disaipol raa, a Ia ni masike i te kina naa no hano
no hakaea ka akonaki naa taratara TeAtua raa i naa matakaaina e tauppiri
ki te kina naa.
2 I te saaita John te Baptis ni lono mai i te hare karapusi i naa vana Jesus
ni mee ake raa, a ia ni heuna aaraa disaipol aana ki oo no vasiri ake ki Jesus.
3 Naa tama naa ni oo no vasiri ake iloo peelaa, “Teenaa ko koe naa te tama
John ni taratara maa kioti ku au? Seai, maatou ki ttari ki telaa tama?”
4 Jesus ki mee ake, “Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua
e kkite aa naa vana koorua e llono:
5 Naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite,
naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare,
naa tama ni haia te leprosi raa ku taukalleka,
naa tama ni ppuni naa kautarina laatou raa ku llono,
naa tama ni mmate raa ku hakaoratia no ora,

✡ **10.36** Mic 7.6 ✡ **10.38** Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 ✡ **10.39** Mt 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33; Jn 12.25 ✡ **10.40** Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16; Jn 13.20

aa naa tama e noho hakaaroha raa ku lono i te Lono Taukareka TeAtua.✡
6 Naa tama see nnapa te tautari kiaa nau raa ma ki hakahiahiaria TeAtua!”
7 Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu ma se tama pee-hea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma se tama e matanaenae, e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri te matani? 8 E aa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma se tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa ko naa tama e nnoho i naa hare naa tuku! 9 Kootou taratara mai, teelaa se tama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa i teenaa ko te pure TeAtua? Uee, aa nau ku taratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. 10 I te aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: ‘TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aau, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.’✡
11 “Nau e vanaatu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana iaa te tama vare koi iloto te Nohorana te Lani raa e noho hakamaatua i aruna John. 12 E kaamata mai i te ssao John te Baptis ni hakaea naa taratara TeAtua no tae mai ki te ssao nei raa, e tammaki naa tama ni hai ki naa mahi laatou ki hakauru atu laatou no nohoria te Nohorana te Lani. 13 I te aa, i te saaita John seki tae mai raa, naa pure TeAtua ma naa Loo Moses raa e taratara i te Nohorana naa.✡
14 Aa teenaa, ki mee maa kootou e illoa maa aku taratara nei ni taratara maaoni raa, kootou ma ki illoa maa John naa ko Elijah, te tama ni tarataraina te Laupepa Tapu raa ma ki oti ku hakasura iho.✡ 15 Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!
16 “Nau ki taratara maa naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peelaa,
17 ‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!
Maatou ni huahua hakaaroha atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’
18 Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’
19 Saaita te Tama te Henua ni au raa, a Ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei se tama e kaikai vvare aa e unuunu vvare; teenei se tama e vaisoa maa naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ Tevana iaa naa tama e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

Naa matakaaina see lotu i TeAtua (Lk 10.13-15)

20 Naa tama i naa matakaaina teelaa ni kkite i te lopo mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa ni see ffuri no tiiake naa haisara laatou, teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki laatou, 21 “Kootou naa tama i naa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo e llasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura i naa matakaaina kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama sara i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laatou ka huna

✡ **11.5** Is 35.5-6; 61.1 ✡ **11.10** Mal 3.1 ✡ **11.13** Lk 16.16 ✡ **11.14** Mal 4.5; Mt 17.10-13; Mk 9.11-13

naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou!✡ 22 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe iaa i kootou! 23 Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate! Ki mee maa naa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia a nau i te matakaaina naa ni hakassuratia i Sodom raa, te matakaaina naa koi tuu i te aso nei.✡ 24 Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauatu ki kootou!✡

Kootou oomai no hakamalolloo iaa nau
(Lk 10.21-22)

25 "Tamana, TeAriki te lani ma te kerekere nei! Nau e hiahia i aa koe ku oti te hakaari ake ki naa tama see illoa i naa vana i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa i te kau vana. 26 E maaoni, taku Tamana, i teenei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura."

27 Araa Jesus ku huri ake no mee ake ki naa tama naa, "Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See hai tama e iloa maaoni maa nau se tama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa se tama peehea, teenei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua, aa ma naa tama hoki e tukua a nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.✡

28 "Kootou oomai kiaa nau, kootou naa tama ku naennae te amo naa mee e mmaha, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. 29 Kootou hakannoo no tuku ki aku vana, aa kootou ku mee ki illoa kootou i aku tiputipu, i aa nau se tama see haaeo aa e meemee seemuu, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou.✡ 30 I te aa, i aku taratara ma ki kauatu raa ma ki kauatu kootou taukareka, aa naa mee ma ki kauatu nau ki amo kootou raa, teenaa seai ni mmaha maaoni."

12

Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

1 I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Ana disaipol raa ni hiikai, teenaa kaamata iloo naa tama naa te hakihaki naa hua wit raa no kkai naa hua.✡ 2 Teenaa te saaita naa Faarisi raa ni kkite raa, laatou ki mee ake ki Jesus, "Oo disaipol naa see lavaa te mee peenaa! Te mee raa e tapu te haki wit i te Sabat."

3 Jesus ki mee ake, "E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te vana David ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai?✡ 4 David ni hano ki loto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa e hakatapu ki TeAtua raa no kkai laatou ma naa taanata e ttaka ma ia. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa, teelaa ko naa maatua raa koi e lavaa te kkai.✡

5 "Kootou ni see ttoka i naa taratara naa Loo Moses raa maa naa maatua te Hare Tapu raa e sahea laatou naa loo te Sabat, aa laatou iaa see hai sara?✡ 6 Nau e vanaatu ki kootou. Nau nei e takoto hakamaatua iaa i te Hare Tapu. 7 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, 'Nau e ssee ki te manava aroha;

✡ **11.21** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ✡ **11.23** Is 14.13-15; Gen 19.24-28 ✡ **11.24** Mt 10.15; Lk 10.12 ✡ **11.27** Jn 3.35; 1.18; 10.15 ✡ **11.29** Jer 6.16 ✡ **12.1** Deut 23.25 ✡ **12.3** 1 Sam 21.1-6 ✡ **12.4** Lev 24.9 ✡ **12.5** Num 28.9-10

nau see ssee ki naa manu kootou e taa no hakaara mai.' Ki mee kootou
e illoa maaoni te hakataakoto te taratara nei raa, naa tama see haisara raa
ni see tuku haaeoina are kootou.✡ 8 I te aa i te Tama te Henua raa ko TeAriki
te Sabat."

Te tama e mee tana rima e mmate
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

9 Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te hare lotu naa Jew.
10 I te kina naa raa, teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. E mee
naa tama i te kina naa ni ssee se ara ki kotia laatou Jesus; naa tama naa
ni vasiri ake peelaa, "E aa? Te mee raa see ppui maa te tama e maki raa
ki haia no taukareka i te Sabat?"
11 Jesus ki mee ake, "Ki mee maa se tama i kootou e mee tana sipsip
e leiho ki loto se rua e nnoto i te Sabat, kootou ma ki see lellere ki hanaa mai
te manu naa ki taha?✡ 12 Te ora te tama raa e takoto hakamaatua iaa
i te sipsip! Teenaa naa Loo taatou raa e taratara maa taatou e lavaa
te tokonaki ki telaa tama i te Sabat."
13 Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki te tama e mmate tana rima,
"Ffora too rima."
Te tanata naa ni ffora tana rima no taukareka iloo pee ko telaa rima.
14 Teenaa oo iloo naa Faarisi raa no taratara ki taia laatou Jesus ki mate.

Jesus ko te tama TeAtua ni tini ki heheuna iaa Ia

15 Te saaita Jesus ni lono i te taratara naa tama naa e tuku raa, a Ia
ni hakataha i te henua naa, teenaa te lopo tama ni oo atu vaamuri aana.
Naa tama katoo e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. 16 Araa vanaake iloo
ki naa tama naa ki see taratara ake ki aaraa tama iaa Ia. 17 Jesus ni mee
tana vana nei ki ttino naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah,
teenaa ko te taratara e mee peelaa:
18 "Teenei taku tama ni hakamaatino ki heheuna iaa nau,
te tama e llee ai taku manava aa e hiahia ai nau.
Taku Aitu raa ma ki kauatu ki takoto iaa Ia,
teenaa a Ia ma ki hakaea ki naa kanohenua i taku ara e hakatonutonu
te tama.
19 Ttama naa ma ki see hakatautau tama aa seai maa e tanitani varo,
a Ia ma ki see pukua kkaa vaaroto te ara.
20 A Ia ma ki see mee pakavaina a Ia naa tamavare,
aa ma ki aroha i naa tama e mee pakavaina.
A Ia ma ki hakasura peenaa te manava laaoi ma te manava aroha
ki tae iloo ki te ssao te tiputipu e tonu raa e hakahiti te tiputipu see tonu,
21 teenaa te henua katoo ma ki taaohi manava kiaa Ia."✡

Jesus laaua ma Belsebul
(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

22 Ki oti raa naa tama raa ku taakina ake laatou te tanata e ppuni
ana karamata aa see lavaa te taratara i aa ia e tauria te tipua ki Jesus.
Te tanata naa ni haia Jesus no kite iloo ka lavaa te taratara. 23 Naa tama
i te kina naa ni oho iloo i te vana Jesus ni mee naa, ka taratara soko laatou
peelaa, "E aa? Teenei ko te Tama koi David?"
24 I te saaita naa Faarisi raa ni llono i naa taratara naa tama naa raa,
laatou ki mee ake, "Te tama naa e hanahana naa tippua i aa ia e kauake
ana mahi te hakamau laatou, Belsebul, ki mee ana vana naa."✡

✡ **12.7** Mt 9.13; Hos 6.6 ✡ **12.11** Lk 14.5 ✡ **12.21** Is 42.1-4 (LXX) ✡ **12.24** Mt 9.34; 10.25

25 Jesus ni iloa i naa mannatu naa Faarisi naa, teenaa ki mee ake iloo
Ia peelaa ki naa tama naa, “Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu
soko laatou raa, ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho
no meemee hakapaa raa, ma ki oti ku maseu. 26 Aa ki mee maa te nohorana
Satan raa e nnoho ka heheatu soko laatou raa, e mee maa te nohorana naa
kunaa maavae iloo, teenaa see rooroa ku maseu! 27 Kootou e hai maa
teenei ni mahi e kaumai Belsebul ki hanahana nau naa tippua. Ki mee
maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari
ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari
ki kootou naa e hakaari atu maa naa taratara kootou naa e ssara! 28 Seai,
teenei seai ni mahi Belsebul; teenei ni mahi e kaumai TeAitu TeAtua
ki hanahana nau naa tippua. Kootou nei ku kkite maaoni maa te ssao
te Nohorana TeAtua raa ku oti te tae atu ki kootou.
29 “See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare se tanata haimahi no huuina
ana hekau ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa
a ia te too naa hekau te tanata naa.
30 “Te tama see tuu i taku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa
maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu mai naa tama TeAtua,
e mee pee ko naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu te kanohenua
TeAtua, e mee pee ko naa maseu naa sipsip raa no ffuro huri.✡ 31 Aa
teenei nau ku vanaatu ki kootou: TeAtua ma ki uiia a Ia naa haisara
te henua ma naa taratara hakallika laatou e ppesi iaa Ia, tevana iaa
te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa, tana sara naa
ma ki see lavaa te uiia TeAtua. 32 Te tama e pesi tana taratara hakallika
i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara
te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa,
ana haisara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua, i te saaita nei aa ma te saaita
imuri.✡

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai
(Lk 6.43-45)

33 “Te laakau e somo taukareka raa ma ki hua taukareka, aa te laakau
e somo hakallika raa ma ki hua hakallika. Teenaa te laakau raa e ilotia
i ana hua e ppesi.✡ 34 Naa kata! Kootou ma ki taratara peehea i naa mee
taukalleka maa kootou ni tama e hakallika? I te aa, naa taratara te tama
e pesi raa e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava.✡ 35 Te tama e sosorina
taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto
tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu
hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava.
36 “Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu raa, te henua ma ki hakaari
naa taratara vvare katoo teelaa ni tarataraina laatou. 37 TeAtua
ma ki hakatonutonu kootou, tautari ki naa taratara kootou ni mee, teenaa
ki mmata maa kootou e ttonu aa seai maa kootou e ssara.”

Naa Faarisi raa e fiffai ki huri ake Jesus naa mahi TeAtua
(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

38 Teenaa ki mee ake aaraa tisa naa Loo ma aaraa Faarisi ki Jesus, “Maa-
tou e fiffai maa koe ki hakasura naa mahi TeAtua ki kkite maatou.”✡
39 Jesus ki mee ake, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee
ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana
peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni hakasura i Jona.✡ 40 Jona
ni moe naa poo e toru ma naa aso e toru iloto te ika e lasi, teenaa te Tama

✡ **12.30** Mk 9.40 ✡ **12.32** Lk 12.10 ✡ **12.33** Mt 7.20; Lk 6.44 ✡ **12.34** Mt 3.7; 23.33; 15.18; Lk 3.7; 6.45 ✡ **12.38** Mt 16.1; Mk 8.11; Lk 11.16 ✡ **12.39** Mt 16.4; Mk 8.12

te Henua raa hoki ma ki moe ana poo e toru ma naa aso e toru iloto te kava.✡
41 I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike
no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te ssao nei, teenaa i laatou ni ffuri
no tiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona
i naa taratara TeAtua. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee
te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei!✡
42 "I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e Tuku i Sheba raa
ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te maarama
i te ssao nei, i te aa i aa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa
no hakannoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa teenei nau ku taratara atu
ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma
kootou i te kina nei."✡

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Lk 11.24-26)

43 "Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa
ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa
ki mee see hai kina aana e lave, 44 a ia ma ki taratara soko ia peelaa, 'Nau
ku ahe ki taku hare mua.' Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu
matahua ka maarama te hare. 45 A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu
tippua e hakallika iaa iaa ia, no nnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora
te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua.
Teenei te ara ma ki sura ki naa tama e sosorina hakallika i te ssao nei."

Naa taaina ma te tinna Jesus
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Te saaita Jesus ni taratara ake ki naa tama naa raa, tana tinna aa
ma ana taaina raa ku ttuu ake i haho no mee ma ki mmata laatou
iaa Ia. 47 Teenaa te tama tokotasi iloto te hare raa ki mee ake ki Jesus,
"Too tinna raa ma oo taaina raa e ttuu mai i haho, aa laatou e mee
ma ki taratara atu kiaa koe."
48 Jesus ki mee ake, "Ko ai taku tinna, aa ko ai aku taaina?" 49 Teenaa
ssii iloo tana rima ki ana disaipol raa no mee ake, "Ttoka. Teenei taku tinna
ma aku taaina. 50 Te tama e tautari ki naa vana taku Tamana i te lani
e hiihai raa, teenaa ko taku taina, taku kave, aa taku tinna."

13

Te parapol ttama e pesipesi naa hua laakau
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

1 Te aso naa koi raa, Jesus ni masike i te hare naa no hano iloo ki tai
te Namo Galilee no noho ka akonaki naa tama. 2 Naa tama ni kkutu ake
kiaa Ia raa e tammaki iloo. Teenaa kake iloo Ia ki aruna te poti raa
no noho, aa naa tama raa iaa e ttuu ake i uta.✡ 3 Jesus ni akonaki ake
te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake
peelaa ki naa tama naa:
"Hakannoo mai. Teelaa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa
ki ssomo i tana verena. 4 Tana saaita ni pesipesi naa hua raa, araa hua
ni maaoha ki aruna te saarena, ka llee ake naa manu raa no kaina.
5 Aaraa hua ni maaoha ki te korohatu, see hai kerekere maaoni.
Naa hua wit naa ni matiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. 6 Araa nei
i te saaita te laa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake naa ni tuunia koi ka mmate,
teenaa naa wit naa ni pakupakuria i naa patiaka naa wit naa ni see ttae

✡ **12.40** Jon 1.17 ✡ **12.41** Jon 3.5 ✡ **12.42** 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 ✡ **13.2** Lk 5.1-3

ki laro iloo. 7 Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, teenaa naa wit naa
ni torohia atu te tititai naa no mmate. 8 Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna
te pela e taukareka, teenaa naa wit naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi
naa kaikai laatou. Aaraa wit e taa te lau; aaraa wit e taa te mataono; aa
aaraa wit iaa e taa te mata toru naa hua."
9 I tana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou,
"Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!"

Te hakataakoto i naa parapol Jesus e hakaea (Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

10 Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa ki Jesus no vasiri ake kiaa Ia,
"I too saaita maraa e taratara ki te henua raa, ai koe e taratara ai
ki naa parapol?"
11 Jesus ki mee ake, "Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana
te Lani raa, teenei e kauatu nau ki kootou; naa taratara naa see kauake
nau ki aaraa tama. 12 Te tama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeA-
tua ma ki kauake hoki aaraa mee aana, teenaa ki ttoe iaa i tana kooina
ni hiihai; aa te tama seai ana mee ni kauake TeAtua raa, naa tamaa mee iloo
ni noho ma ia raa ma ki toa iaa ia.✡ 13 Nau e taratara ki naa tama naa
i naa parapol raa i te mee nei:
'Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou,
laatou ma ki see kkite.
Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou,
laatou ma ki see massaro.'
14 Teenaa naa taratara te pure Isaiah raa e taratara i naa tama naa:
'Kootou ma ki llono i aku taratara, tevana iaa kootou ma ki see massaro;
kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee, tevana iaa kootou
ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa. 15 I te aa, i naa tama nei
e manava makattau;
naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;
naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.
Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;
naa kautarina laatou ma ki ppuni;
aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,
aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa Nau ma ki haia laatou
ki taukalleka.'✡
16 "Kootou iaa e haia hakaraaoina iloo TeAtua! Kootou naa ni lavaa
te kkite ka llono i aku vana ni mee. 17 Nau e kauatu te taratara maaoni nei:
E tammaki iloo naa pure TeAtua aa e tammaki naa tama TeAtua ni fiffai iloo
maa laatou ki kkite i naa mee kootou e kkite nei, tevana iaa laatou
ni see lavaa; naa tama naa ni fiffai iloo maa laatou ki llono i naa vana
kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.✡

Te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua wit (Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

18 "Hakannoo hakaraaoi ki illoa kootou i te hakataakoto
te parapol i te tama e pesipesi naa hua wit. 19 Naa tama e llono
i naa taratara i te Nohorana te Lani, tevana iaa see illoa i te hakataakoto
naa taratara naa raa, naa tama naa e mee pee ko naa hua wit teelaa
ni maaoha ki aruna te saarena, teenaa te tipua e hakallika raa ni hanake
no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou.
20 Naa hua wit ni maaoha ki te korohatu raa, teenaa ko naa tama
ni fiaffia iloo i te llono ana lokoi laatou i naa taratara TeAtua. 21 Araa nei

✡ **13.12** Mt 25.29; Mk 4.25; Lk 8.18; 19.26 ✡ **13.15** Is 6.9-10 (LXX) ✡ **13.17** Lk 10.23-24

naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita naa haaeo raa ni pakkuu ake i laatou e ttaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laatou. 22 Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa taratara naa ni tiiake laatou i laatou ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei aa e kaimannako ma ki hai mane laatou. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou. 23 Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama e llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppesi te lopo kaikai; naa laakau e ppesi tiki mata toru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai."

Te parapol i te vvee hakallika

24 Jesus ki taratara ake telaa parapol hoki: "Te Nohorana te Lani raa e mee ma se tama ni pesipesi ana hua wit raa iloto tana verena. 25 I te poo tokotasi, te saaita te henua ni mmoe raa, te tanata e lotoffaaeo iaa ia raa ni hanake no pesipesi iloo naa hua naa vvee raa iloto hoki te verena naa. 26 Te saaita naa wit raa ni ssomo no kaamata ki ffua raa, naa vvee raa ni ssomo hoki no ssura. 27 Naa poe te tanata raa ni oo atu kiaa ia no mee ake, 'Oo hua wit ni pesipesi iloto too verena raa e ssomo hakaraaoi iloo; aa teelaa ni vvee ni ssura ake i hea?' 28 Te tanata e mee tana verena naa ki mee ake, 'Teenaa se tama e lotoffaaeo iaa nau naa e mee tana vana naa.' Teenaa ki vasiri ake ana poe, 'Koe e hiihai maa maatou ki oo no huti te vvee?' 29 Te tanata raa ki mee ake, 'Seai. Kootou see oo no huti te vvee; naa wit raa ma ki mee no utania hoki kootou. 30 Tiiake te vvee raa ki ssomo hakapaa ma naa wit. I te saaita naa wit raa ku ffua no mee ki vasi raa, nau ma ki vanaake ki naa tama e vasi raa ki huti te vvee raa imua no mee saitana aa ku tuunia ki te ahi, aa ki oti laatou ku haki naa hua wit raa no hakanaaopo ki loto taku hare e tukutuku kaikai.' "

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat
(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

31 Jesus ki kauake hoki telaa parapol: "Te Nohorana te Lani raa e mee ma ko te tanata e too te hua te laakau e ttapa ma se mastat raa no hakatori iloto tana verena. 32 Te hua te laakau naa e punaamea i naa hua naa laakau hakkaatoa. Tevana iaa i te saaita te laakau naa e somo raa, te laakau naa ma ki somo no lasi i naa laakau hakkaatoa, teenaa naa manu raa ma ki llee atu no takitaki naa ohana laatou raa i aruna naa laa te laakau naa."

Te parapol te iis
(Lk 13.20-21)

33 Jesus ki kauake telaa parapol hoki: "Te Nohorana te Lani e mee ma se iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa."

Te vana Jesus e hakaea ai ki naa parapol
(Mk 4.33-34)

34 I naa saaita katoo Jesus e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoi ki naa parapol; see hai saaita maa Ia ni taratara atu aa ma Ia ni see taratara ki naa parapol. 35 A Ia ni mee tana vana nei ki ttino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

“Nau ma ki taratara ki naa parapol i taku saaita e taratara ki naa tama naa;
nau ma ki taratara ake i naa mee ni see ilotia te henua imua,
e kaamata mai iloo i te mahaa mai ana te kerekere nei.”✡

Te hakataakoto te parapol i te vvee e somo

36 Te saaita Jesus ni tiiake ia naa tama naa no hano ki hare raa,
ana disaipol raa ni oo atu kiaa Ia no mee ake, “Hakaari mai te hakataakoto
te parapol i te vvee e somo iloto te verena.”
37 Jesus ki mee ake, “Te tama e pesipesi naa hua laakau e taukalleka raa,
teenaa ko te Tama te Henua. 38 Te verena raa, teenaa ko te maarama nei;
naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko naa tama te Nohorana te Lani;
te vee somo i te verena raa, teenaa ko naa tama Satan; 39 aa te tama
e lotoffaaeo i te tama teelaa e pesipesi ana vvee iloto te verena raa, teenaa
ko Satan. Te ssao ma ki vasi raa, teenaa ko te ssao naa mee katoo
i te maarama nei ma ki hakaoti mai, aa naa tama ma ki vasi raa, teenaa
ko naa ensol TeAtua.
40 “I te saaita te maarama nei e hakaoti mai raa, naa tama Satan raa
ma ki hakakkuturia no peesia ki loto te ahi, e mee pee ko te vvee
ni hakanaaoporia no tuunia ki vvela i te ahi. 41 Ttama te Henua raa
ma ki heuna ana ensol raa ki oo no hakattaharia naa tama hakkaatoa
teelaa e hakkoro aaraa tama ki ppena naa haisara aa ma naa tama katoo
e sosorina hakallika, ki see nnoho laatou i tana Nohorana; 42 naa tama naa
ma ki peesia naa ensol raa ki loto te ahi e ura see mate, teenaa laatou
ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou. 43 Teenaa naa tama TeAtua raa
ma ki maasina pee ko te laa iloto te Nohorana te Tamana. Ki mee kootou
e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

Naa parapol e hakailoa te Nohorana te Lani

44 “Te Nohorana te Lani raa e mee ma ni mee e taukalleka e laavea
e mmoe ka ttanu iloto te kerekere. Te saaita naa mee naa ni laavea te tama
tokotasi raa, naa mee naa ni tanumia hoki a ia. Te tama naa ni hiahia iloo,
teenaa hano iloo ia no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia
aaraa tama, araa ahe iloo te tama naa no tauia te kerekere e takkoto ai
ana mee ni llave naa.
45 “Te Nohorana te Lani hoki e mee pee ko naa sessee te tama
i naa tamaa hatu e taavi mmaha e ttapa ma ni ‘pearl’. 46 I te saaita
te tama naa ni lave tana mee e tiputipu taukareka iloo raa, a ia ni hano
no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, araa
ahe iloo no tauia a ia te tamaa hatu naa.
47 “Te Nohorana te Lani raa hoki e mee pee ko te kupena e pesi
no hakamiri te kau ika hakkaatoa. 48 Te saaita te kupena naa ni pii raa,
ttaki iloo naa tama naa te kupena naa ki uta no hiri iloo naa ika naa;
naa ika e taukalleka raa e haaoa laatou ki loto naa kete laatou, aa naa ika
e hakallika raa iaa e peesia ki taha. 49 Te mee raa ma ki mee peenei i te saaita
te maarama nei ma ki hakaoti mai: naa ensol raa ma ki oo no vaaea
naa tama e sosorina hakallika raa i naa tama e sosorina taukalleka,
50 teenaa naa tama e sosorina hakallika raa ma ki peesia laatou ki loto
te ahi e ura see mate, te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho
laatou.”
51 Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e illoa i aku vana
e taratara atu nei?”
Ana disaipol raa ki mee ake, “Uee, maatou e illoa.”

✡ **13.35** Ps 78.2

52 Araa Jesus ku vanaake ki laatou, “Te mee nei e mee maa naa tisa
hakkaatoa naa Loo teelaa ku mee ma ni disaipol iloto te Nohorana
te Lani raa, e mee pee ko te tama e mee tana hare e huri no hanahana
naa mee hoou aa ma naa mee tuai raa ki see takkoto iloto te hare e tukutuku
ana mee.”

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

53 I te saaita Jesus ni oti te kauake naa parapol nei raa, a Ia ni masike
i te kina naa 54 no ahe ki tana tino matakaaina. A Ia ni akonaki te henua
peenaa iloto te hare lotu naa Jew, teenaa naa tama ni llono i ana akonaki raa
ni massaro iloo iaa Ia ka mee naa taratara laatou peelaa, “Teenei se iloa
te tama nei e toomai i hea? Teenei ni mahi te tama nei e kauake e ai
ki lavaa ia te ppena naa mirakol nei? 55 E aa? Teenei seai ko te tama
e mee tana tamana e penapena hare? Teenei seai ko te tama Mary, aa
e mee ana taaina maa ko James, Joseph, Simon, aa ko Judas? 56 E aa?
Teelaa seai ko ana kave raa e nnoho i te kina nei? Teenei se iloa aa ni mahi
te tama nei e kauake e ai?” 57 Teenaa naa tama naa ni see fiffai maa laatou
e hakannoo atu kiaa Ia.

Jesus ki mee ake ki laatou, “Te pure TeAtua raa e haia hakaraaoina
naa tama i ana matakaaina katoo e hano; a ia iaa ma ki hakakkeeina
naa tama i tana tino matakaaina. Teenaa ana tino hareaakina raa iloo
ma ki see illoa atu kiaa ia.”✡ 58 Jesus ni seai ana mirakol ni mee i te kina naa,
i te aa, i naa tama i te kina naa see hakannoo kiaa ia.

14

John te Baptis ku taia no mate
(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

1 I te saaita naa raa, Herod te tuku Galilee raa ni lono i naa vana Jesus
e mee. 2 Teenaa Herod ki mee ake ki naa tama e heheuna iaa ia, “Teenei
maaoni ko John te Baptis ku ora hoki. Teenei ko te vana e lavaa ai
te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua.”

3 Teelaa ko Herod raa ni vanaake ki ana soldia raa ki saisaitia Jesus aa
ku peesia ki loto te hare karapusi. A ia ni mee tana vana naa i teenaa
ko te hiihai tana aavana, Herodias, te aavana tana taina, Philip, teelaa
ni aavanatia a ia.✡ 4 John te Baptis maraa e hai ake peenaa ki Herod i te kau
saaita, “Te mee raa e sara ma koe e aavanatia a koe te aavana too taina!”✡
5 Herod ni hiihai ma ki taia a ia John ki mate, tevana iaa a ia ni mataku
i te kanohenua naa Jew, i naa tama naa e hai maa John se pure TeAtua.

6 I te aso Herod ni mee tana kaikai e lasi ki maatino i tana aso
ni haanau mai raa, te tamariki ffine Herodias raa ni hanake no anu imua
naa tama ni arumia ki te kaikai. Herod ni hiahia iloo, 7 teenaa vanaake iloo
ki te taupu, “Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe!”

8 Teenaa kauake iloo te taupu naa naa taratara tana tinna raa ni mee ake:
“Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto
se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

9 Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa
ni kauake, tevana iaa a ia ku see lavaa te sahea a ia te taupu naa, i teelaa
se taratara aana ni tuku ka llono katoo naa tama ni oo ake ki te kaikai naa.
10 Teenaa heuna iloo Herod ana soldia raa ki oo ki te hare karapusi raa
no tuutia te ua John. 11 Araa haaoa iloo laatou te pisouru raa ki loto
te peesini no kauake ki te taupu. Teenaa hano iloo te tamariki ffine naa

✡ **13.57** Jn 4.44 ✡ **14.3** Lk 3.19-20 ✡ **14.4** Lev 18.16; 20.21

no kauake te pisouru raa ki tana tinna. 12 Naa disaipol John raa ni oo ake
no toa iloo laatou te haitino John no tanumia, araa oo iloo no hakaari ake
ki Jesus.

Jesus e haanai naa tama e tammaki iloo
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

13 Te saaita Jesus ni lono i te vana ni mee i John raa, a Ia ni kake
ki te poti raa no hano no noho i tana kina soko ia. Naa tama i te kina naa
ni llono maa Ia ku noho i te kina naa, teenaa massike iloo laatou
i naa matakaaina laatou raa no oo atu vaauta kiaa Ia. 14 I te saaita
Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te tammaki ttama e ttuu ake raa,
a Ia ni aroha iloo i naa tama naa, teenaa huri atu iloo no haia naa tama
e mmaki raa no taukalleka.
15 I te laasuru naa raa, ana disaipol raa ni oo atu no mee ake kiaa Ia, "Taa-
tou ka poonia i te kina see nohoria nei. Heunatia naa tama nei ki oo
ki naa matakaaina e tauppiri mai raa ki oo no taavi ni kaikai ma laatou."
16 Jesus ki mee ake, "Tiiake naa tama naa ki nnoho, aa kootou ku kauatu
ni kaikai ma laatou ki kkai!"
17 Naa disaipol raa ki mee ake, "Maatou e nnoho koi maa naa haraoa
e rima aa ma naa ika e lua."
18 Jesus ki mee ake, "Toomai naa kaikai naa." 19 Teenaa mee ake iloo Jesus
ki naa tama raa ki nnoho ki te vvee i laro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa
e rima ma naa ika e lua naa no ttoka ki te lani no taku ki TeAtua. Ki oti raa
tohitohi iloo Ia naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake
ki naa tama. 20 Naa tama naa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa
oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii
ki naa kaikai ni ttoe. 21 Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa
e lava naa simata e rima.

Jesus e sasare vaaruna te kirikiri ttai
(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

22 Ki oti raa heuna iloo Jesus ana disaipol raa ki oo no kkake i te poti
laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, i telaa vasi te namo, a Ia iaa
ku noho ki heunatia a Ia naa tama raa ki oo ki naa matakaaina laatou.
23 I te saaita naa tama naa ni oti te heunatia a Ia ka oo raa, hano iloo Ia
ki aruna te tamaa mouna tokotasi no taku. I te saaita te laa ni suru raa,
Jesus koi noho ka taku soko Ia i aruna te mouna. 24 I te saaita naa raa te poti
naa disaipol raa ku mmao iloo ki loto te namo, teenaa te poti naa tama naa
ni sausaua naa peau raa i te matani raa e oko mai imua.
25 I te ssao naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake
vaaruna te kirikiri ttai raa ki te poti ana disaipol. 26 Te saaita
ana disaipol raa ni kkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa,
naa tama naa ni mattaku iloo ka kappisi naa varo laatou peelaa, "Te tipua!"
27 Jesus ni huri atu i te saaita naa lokoi no mee ake ki laatou, "Kootou
see mattaku, teenei ko nau!"
28 Teenaa ki mee atu Peter kiaa Ia, "TeAriki, ki mee maa teenaa ko koe
maaoni, koe ku mee ki sare atu nau vaaruna te kirikiri ttai kiaa koe."
29 Jesus ki mee ake, "Kau!" Teenaa sepu iloo Peter i te poti raa no sare atu
ki Jesus vaaruna te kirikiri ttai. 30 Araa nei i te saaita Peter ni kite
i naa haimahi te matani raa, a ia ni mataku, teenaa kaamata iloo ia te tere
ki loto te ttai ka tanitani varo atu ki Jesus, "TeAriki, hakasaoria nau!"
31 Jesus ni haaroo atu no tauhia lokoi a Ia Peter no mee ake, "Koe
ku hakatina nataa peehea? Ai koe ku mamaanatu tammaki ai?"

32 Takarua naa ni kkake ki aruna te poti raa no marino lokoi te matani.
33 Teenaa ffuri iloo naa disaipol raa no lotu kiaa Ia, “Koe maaoni ko te Tama TeAtua!”

Jesus e haia a ia naa tama e mmaki i Genesaret raa no taukalleka
(Mk 15.1-9)

34 Naa tama naa ni oo ki telaa vasi te namo naa no ttae iloo ki Genesaret,
35 aa i te kina naa raa, naa tama i te kina naa ni mmate maa teelaa ko Jesus.
Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo i te kina naa
no too ake naa tama e mmaki raa ki Jesus. 36 Naa tama naa ni oo atu
no hai ake ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki raa ki ppaa koi naa rima
laatou ki te ttapa tana kkahu. Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima
laatou ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

15

Naa akonaki naa tippuna
(Mk 7.1-13)

1 E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no vasiri ake
ki Jesus, 2 “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai
naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekkere
laatou?”
3 Jesus ki hakaahe ake, “Ai naa Loo TeAtua raa e tiiake ai kootou no ffuri
kootou no tautari ki naa tino akonaki kootou? 4 TeAtua e taratara pee-
laa, ‘Hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou,’ aa e taratara hoki
peelaa, ‘Ttama e mee hakallika tana tamana ma tana tinna raa ki taia
ki mate.’✡ 5 Tevana iaa kootou e akonaki aaraa tama ma ki mee se tama
e taratara ake peelaa ki tana tamana ma tana tinna, ‘Naa mee koorua
e lavaa te kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee TeA-
tua.’ 6 Teenaa te tama naa ku haia kootou ki seai ana vana ki mee
ma ki kauatu naa mee raa ki ana maatua. I te ara nei raa, naa taratara
TeAtua raa ku tiiake kootou, teenaa ki lavaa kootou te tautari ki naa tino
akonaki kootou. 7 Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo
i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

8 TeAtua e mee maa, ‘Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou,
aa naa manava laatou iaa e mmao haaeo iloo i aa nau.
9 Naa tama naa e lotu huri koi,
i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare,
ka hai maa teenaa ko naa Loo TeAtua!’ ”✡

Naa mee e mee te tama ki kerekere
(Mk 7.14-23)

10 Ki oti raa Jesus ku kannaake ki naa tama raa ki oo ake, teenaa a Ia
ki mee ake, “Kootou hakannoo mai aa kootou mee ki illoa kootou
i te mee nei! 11 Naa mee te tama e ppono ki loto tana pukua raa see lavaa
te mee te tama ki kerekere i te vasi naa Loo. Teelaa ko naa mee are e oo iho
ki taha tana pukua raa e mee te tama naa no kerekere.”
12 Teenaa ooake iloo naa disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Koe e iloa maa
naa Faarisi raa ni lloto iloo i oo taratara ni mee?”
13 Jesus ki mee ake, “Naa laakau katoo teelaa ni see toria taku Tamana raa
ma ki utania. 14 Kootou ki see mannatu i naa taratara naa Faarisi naa.
Naa tama naa e ssau koi ma ko naa tama e ppuni naa karamata e hakattaki

✡ **15.4** Ex 20.12; 21.17; Deut 5.16; Lev 20.9 ✡ **15.9** Is 29.13 (LXX)

telaa tama e ppuni hoki ana karamata, teenaa te takarua naa ma ki maaoha
hakapaa ki loto te rua.”✡
15 Teenaa ki taratara ake Peter, “Hakaari mai te hakataakoto
te parapol naa.”
16 Araa Jesus ku mee ake, “E aa? Kootou hoki ku vvare pee
ko naa tama naa, anii? 17 Kootou see illoa maa te mee te tama e ppono
ki loto tana pukua raa e hanotonu ki loto tana koopuu aa ki oti ku au ki taha
tana haitino? 18 Aa naa mee e oo iho i te pukua te tama raa iaa e oo iho
i tana hatumanava. Teenaa ko naa mee e mee te ora te tama ki kerekere.✡
19 I te aa, naa mannatu e hakallika raa e ssura iho i te hatumanava
te tama; te tama naa e usuhia ki taa tama, ki see noho tonu ki tana aavana,
ki hai huri, kailaarao, ki taratara hakareeresi, aa ki taratara hakallika
i telaa tama. 20 Teenei ko naa mee teelaa e mee te tama ki kerekere.
Tevana iaa te tama raa see kerekere maa iaa ia e kai aa see huihui
ana rima.”

Te ffine e taaohi manava i Jesus (Mk 7.24-30)

21 Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te matakaaina e taupiri atu
ki Tyre ma Saidon. 22 Te ffine tokotasi e noho i te matakaaina naa
ni hanake kiaa Ia no tani ake, “Te mokopuna David nei, aroha iaa nau!
Taku tamariki ffine raa e uruhia te tipua; a ia e meemee ffaaeo iloo.”
23 Jesus ni see hai taratara ni mee ake ki te ffine naa, teenaa ooatu iloo
ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Heunatia te ffine naa ki hano!
Ttama naa e sare tanitani koi vaamuri taatou.”
24 Araa Jesus ku vanaake, “Nau ni heunatia mai TeAtua ki au
nau no tokonaki ki naa tama i te kanohenua Israel teelaa e mee pee
ko naa manu ssiri.”
25 Teenaa ki hanake te ffine raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake,
“TeAriki, tokonaki mai kiaa nau.”
26 Araa vanaake iloo Jesus “Te mee raa see tonu ma naa kaikai
naa tamalliki raa e toa no kauake ki kkai naa poi.”
27 Te ffine raa ki mee ake, “E tonu, TeAriki. Tevana iaa naa poi raa hoki
e kkai naa kaikai e ttoe e maaoha i te teevoo naa hakamau laatou.”
28 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Koe se ffine e haimahi too hakataakoto
i TeAtua! Too tamariki ffine naa ma ki taukareka.” Teenaa te tamariki
te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka

29 Jesus ni masike i te kina naa no hano vaatai te Namo Galilee.
A Ia ni hano no kake iloo ki aruna te tamaa mouna no noho ki laro.
30 E tammaki iloo naa tama ni oo atu ma naa tama see lavaa te sassare,
naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama e ppiko naa vae laatou,
naa tama see lavaa te taratara, aa ma te kau maki hoki no hakannohoria
imua Jesus. Teenaa naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka.
31 Naa tama raa ni massaro iloo i naa tama ni see lavaa te taratara raa
ku tarattara, naa tama ni ppiko naa vae laatou raa ku taukalleka, naa tama
ni see lavaa te sassare raa ku sassare, aa naa tama ni see kkite raa ku kkite;
naa tama naa ni hakannau katoo i te Atua Israel.

Jesus e haanai telaa kuturana tama e tammaki (Mk 8.1-10)

✡ **15.14** Lk 6.39 ✡ **15.18** Mt 12.34

32 Jesus ni aru ake ana disaipol raa no mee ake, “Nau e aroha
i naa tama nei; naa tama nei ku llava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho
ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai e kkai. Naa tama nei see lavaa
nau te heunatia ki oo see kkai, i laatou ma ki poouri koi naa karamata
laatou no ssina iloto te ara.”
33 Naa disaipol raa ki mee ake, “Taatou ma ki llave ni kaikai i hea i te kina
see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”
34 Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, “E hia naa haraoa e nnoho ma
kootou?”
Naa tama naa ki mee ake, “Teenei ni haraoa e hitu aa ma naa tamaa ika.”
35 Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki nnoho ki te kerekere.
36 Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa,
ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu
ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa raa
ki naa tama. 37 Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa
oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe;
laatou raa ni kete e hitu ni ffao no ppii. 38 Te kooina katoo naa tama
ni kkai i te kina naa e lava naa simata e haa. Teenaa ko naa taanata raa koi;
naa haahine ma naa tamalliki raa see taaua.
39 Ki oti raa, heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo, a Ia iaa ku kake ki loto
te poti raa no hano ki te matakaaina Magadan.

16

Naa Faarisi raa e fiffai maa Jesus ki hakasura se mirakol (Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

1 E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatautau laatou. Naa tama naa
ni sessee ara ma ki hakasara se vana ma Jesus, teenaa laatou ki mee ake
ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa ma naa mahi TeAtua
e takkoto i aa Ia.✡ 2 Teenaa ki mee ake Jesus, “I te saaita te laa e suru
ka kkite kootou i naa mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara
peelaa, ‘Taiao ma ki marino.’ 3 Aa i te tahaata, te saaita kootou e kkite
i naa tuu poouri ka mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara pee-
laa, ‘Te aso nei ma ki hakariaria.’ Kootou e illoa koi i naa vana ma ki ssura
te aso raa i naa ttoka kootou i naa tiputipu te lani, aa niaaina maa kootou
e hakakkiitea a nau i naa vana e llasi raa, kootou koi see illoa i te mee
ma ki au i muri! 4 Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee
ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana
peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni mee i Jona.”✡
Teenaa masike iloo Jesus i te kina naa no hano.

Poopoo tonu i naa sosorina naa Faarisi ma naa Sadiusi (Mk 8.14-21)

5 Te saaita naa disaipol raa ni oo ki telaa vasi te namo raa, naa tama naa
ni ssiri ki too ake ni haraoa. 6 Jesus ki hakaapo ake ki laatou, “Kootou
ki poopoo tonu lokoi i te iis naa Faarisi ma naa Sadiusi.”✡
7 Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou:
“Ttama nei e taratara peenei i taatou ni see hai haraaoa ni ppiki mai.”
8 Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo
Ia peelaa, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraaoa kootou? Kootou
ku hakatina nataa peehea! 9 Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou
ku see mannatu ake i taku saaita ni ttohi naa haraoa e rima no haanai

✡ **16.1** Mt 12.38; Lk 11.16 ✡ **16.4** Mt 12.39; Lk 11.29 ✡ **16.6** Lk 12.1

naa taanata e haa naa simata? E hia naa kete kootou ni ffao no ppii?✡ 10 Ai
naa simata e haa naa taanata ni hanaia a nau ki naa haraoa e hitu? E hia
naa kete kootou ni ffao no ppii?✡ 11 Ai kootou see illoa peehea maa nau
see taratara i naa haraoa? Nau e taratara atu are ki poopoo tonu kootou
i te iis naa Faarisi raa ma naa Sadiusi!”
12 Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus see taratara ake
ma ki poopoo tonu laatou i te iis e hakatipu haraaoa; a ia e mee ake are
ki poopoo tonu laatou i naa akonaki hakalellesi naa Faarisi ma naa Sadiusi.

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

13 Jesus ni hano ki te matakaaina e taupiri atu ki Sisaria Filipai, teenaa a Ia
ki vasiri ake ki ana disaipol, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”
14 Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John
te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah, aa aaraa tama e hai maa koe
ko Jeremiah, aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua.”✡
15 Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa
nau ko ai?”
16 Simon Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea, te tama TeAtua e ora
hakaoti.”✡
17 Araa Jesus ku mee ake, “Simon te tama John,* koe e haia hakaraaoina
TeAtua. See hai tama i te maarama nei ni hakaari atu te taratara haka-
maatua nei, te taratara nei ni kauatu tonu taku Tamana i te lani. 18 Aa
teenei nau ku vanaatu kiaa koe: koe ko Peter, aa i aruna te hatupaa nei
nau ma ki hakatuu taku lotu, aa te lotu nei ma ki see lavaa te seua naa mahi
te mate. 19 Nau ma ki kauatu naa kii te Nohorana te Lani; oo mee
e ppui i te kerekere nei ma ki puuia hoki i te lani, aa oo mee e hakattana
i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani.”✡
20 Ki oti raa vanaake iloo Ia ki ana disaipol raa ki see taratara ake
ki aaraa tama maa Ia raa ko te Mesaea.

Jesus ku taratara i tana mate
(Mk 8.31—9.1; Lk 9.22-27)

21 Teenaa kaamata iloo Jesus no taratara ake ki ana disaipol, “Nau ki hano
ki Jerusalem, teenaa nau ma ki mee pakavaina naa tama hakamaatua
naa Jew, naa maatua hakamau te Hare Tapu, aa ma naa tisa naa Loo. Nau
ma ki taia naa tama naa no mate, tevana ia nau ma ki masike i te mate
no ora hoki i te ttoru naa aso.”
22 Teenaa Peter ki ttaki Jesus hakavasi no nutua. “TeAriki, koe
ma ki see lavaa iloo te haia peenaa!”
23 Jesus ki hakatahuri no vanaake ki Peter, “Satan, hakataha
iaa nau! Taku ara nei e puuia a koe; naa mannatu e ttaka ma koe naa
seai ni mannatu e kauatu TeAtua; teenaa ni mannatu naa tama
te maarama nei.”
24 Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki ana disaipol, “Ki mee maa
se tama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki tiiake ana mee
e fiffai, aa a ia ku amo tana kros raa no tautari kiaa nau.✡ 25 Te tama
e hakaseresere tana ora raa, te tama naa ma ki see kite te ora maaoni; aa
te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi ki te ora
maaoni.✡ 26 Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee ka-
too i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaohi te ora maaoni?

✡ **16.9** Mt 14.17-21 ✡ **16.10** Mt 15.34-38 ✡ **16.14** Mt 14.1-2; Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ✡ **16.16** Jn 6.68-69 * **16.17** Te taratara Hebrew raa e mee maa Simon te tama Jona; mmata i John 1.42; John 21.15 ✡ **16.19** Mt 18.18; Jn 20.23 ✡ **16.24** Mt 10.38; Lk 14.27 ✡ **16.25** Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

Seai iloo! See hai mee naa tama naa e lavaa te hookii ki hakaahea ake naa ora laatou.
27 "I te aa, te Tama te Henua raa ku mee ki au ma ana ensol raa iloto naa mahi tana Tamana, teenaa a Ia ma ki kauake naa tuuhana te henua, tautari ki naa tiputtipu laatou.✡ 28 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou i te kina nei ma ki see vave mmate, laatou ma ki ttae ake no kkite i te Tama te Henua e au ma se Tuku."

17

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus (Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

1 Naa aso e ono ku oti te llaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna e moe ki aruna no nnoho soko laatou.✡ 2 Naa disaipol raa ni ttoka atu no kkite i naa huri te haitino Jesus: tana taurae ni maasina pee ko te laa, aa ana hekau e hakao raa ni kkiva no makkini hua. 3 Teenaa kkite iloo te takatoru disaipol naa i naa hakassura ake Moses ma Elijah no ttuu ka hai taratara ma Jesus. 4 Peter ki mee ake ki Jesus, "TeAriki, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Ki mee koe e hiihai, nau ku hakatuu ni tamaa hare e toru i te kina nei; too hare, te hare Moses, aa se hare ma Elijah."

5 I te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa e maasina raa ku uhi ake i aruna laatou, teenaa taratara mai iloo te reo raa iloto te uruaoa, "Teenei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!"✡

6 Te saaita naa disaipol raa ni llono i te reo naa raa, naa tama naa ni mattaku ka ppesi naa haitino laatou no mmoe ki te kerekere i laro. 7 Jesus ni hanatu no paa tana rima i laatou no mee ake, "Massike ki aruna, kootou see mattaku." 8 Naa disaipol naa ni ttoka atu raa nei, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu ake.

9 I te saaita laatou ni ahe ki laro te mouna raa, Jesus ki mee ake, "Kootou see hakaea ake ki se tama i te mee kootou ni kkite nei; kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te hakamasikeria mai i te mate."

10 Naa disaipol raa ki vasiri ake ki Jesus, "Ai naa tisa naa Loo TeAtua raa e taratara ai maa Elijah ki au are i mua te Mesaea?"✡

11 Jesus ki mee ake, "Elijah ma ki hakasura mai maaoni i mua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. 12 Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina laatou te tama naa. Te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina laatou peenaa hoki."✡

13 Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus e taratara i John te Baptis.

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka (Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

14 I te saaita Jesus ma ttakatoru naa ni ttae atu ki naa tama raa i laro te mouna raa, te tanata tokotasi ni hanake no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, 15 "TeAriki, aroha i taku tamariki tanata! Taku tama nei maraa ki oti ku sura te vvare iaa ia, teenaa i te saaita te mee naa maraa e tae ake raa, a ia maraa e ppore no sina ki loto se ahi, aa seai ki loto ttai. 16 Ttama nei ni toa a nau ki mmata oo disaipol raa iaa ia, tevana iaa te tama nei ni see lavaa laatou te haia no taukareka."

✡ **16.27** Mt 25.31; Ps 62.12; Rom 2.6 ✡ **17.1** 2 Pet 1.17-18 ✡ **17.5** Gen 22.2; Deut 18.15; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22 ✡ **17.10** Mal 4.5 ✡ **17.12** Mt 11.14

17 Jesus ki mee ake, “Ai kootou ni tama e aa ku see illoa te lotu ka sosorina
hakallika! E aa? Teenei se ssao huapotopoto taatou ni ttaka hakapaa
ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa!” 18 Jesus
ni varo atu ki te tipua naa no hakataha lokoi te tipua raa i te tama naa,
teenaa taukareka lokoi te tamariki tanata naa.
19 Teenaa ooatu iloo naa disaipol raa no vasiri seemuu ake ki Jesus,
“Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”
20 Jesus ki mee ake, “Te tipua naa ni see lavaa kootou te hanaa i kootou
see lotu maaoni. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Ki mee maa
naa hakataakoto kootou iaa nau e punaamea koi pee ko te hua laakau
te mastat raa, kootou e lavaa te mee ake ki te tamaa mouna nei, ‘Tosi atu
no tuu mai i te kina raa!’ teenaa te mouna naa ma ki tosi. See hai mee
ma ki hainattaa i kootou!”✡ 21 [Naa vana peenei ma ki lavaa te haia kootou
ki mee koi kootou e hakapakuu no taku ki TeAtua; see hai ara peelaa hoki.]

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

22 Te saaita naa disaipol raa ni oo ake no kkutu katoo i Galilee raa, Jesus
ki mee ake ki laatou, “Te Tama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima
naa tama e hakallika 23 no mate. Tevana iaa i te ttoru naa aso raa, ttama naa
ma ki hakamasikeria i te mate no ora hoki.”
Teenaa naa disaipol raa ni alloha iloo iaa Ia.

Jesus e taratara i naa takis te Hare Tapu

24 I te saaita Jesus ma ana disaipol ni ttae ake ki Capernaum raa, naa tama
maraa e ao naa takis te Hare Tapu raa ni oo ake ki Peter no vasiri ake,
“Te tisa kootou naa maraa e pesi hoki naa takis te Hare Tapu?”✡
25 Peter ki mee ake, “Uee.”
I te saaita Peter ni uru atu ki loto te hare raa, Jesus ki mee ake, “Koe
e maanatu maa ko ai naa tama ki pesi takis ki naa tuku i te maarama nei?
Naa tama i te henua naa? Seai? Naa tama naa henua sara?”
26 Peter ki mee ake, “Naa tama are i naa henua sara.”
Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenaa, naa tino tama te henua naa see tau
te pesi takis. 27 Tevana iaa taatou see fiffai maa naa tama naa ki lloto
i taatou. Tere no pesi se uka ki loto te namo, aa i too ika mua e ffuti raa, koe
ma ki kite te mane raa e mmau i tana pukua, teenaa te mane naa e tau te sui
naa takis taaua maa te Hare Tapu. Too te mane naa aa koe ku hano no pesi
naa takis taaua.”

18

Te tama peehea raa e haia ma ko te tama hakamaatua i naa tama hakkaatoa?
(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

1 I te saaita naa raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Ko ai
te tama e hakamaatua i te Nohorana te Lani?”✡
2 Teenaa ki kannake Jesus ki te tamariki tokotasi no hakatuuria imua
laatou. 3 Araa mee ake iloo ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara
maaoni nei: ki mee maa kootou see ffuri no mee pee ko naa tamalliki nei,
kootou ma ki see ttae ki te Nohorana te Lani.✡ 4 Te tama hakamaatua
i te Nohorana te Lani raa, teenaa ko te tama e meemee seemuu pee

✡ **17.20** Mt 21.21; Mk 11.23; 1 Cor 13.2 ✡ **17.24** Ex 30.13; 38.26 ✡ **18.1** Lk 22.24 ✡ **18.3** Mk 10.15; Lk 18.17

ko te tamariki nei. 5 Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai
ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau.

Te tiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara
(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

6 "Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki
i naa tamalliki punaammea peenei ki see hakannoo kiaa nau,
e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa
aa ku hakaterekia ttama naa ki loto te moana. 7 Te mee e hakallika
i te maarama nei raa, teenaa e takkoto naa mee iloto te maarama nei
teelaa e hakkoro aaraa tama ki ppena naa haisara. Naa mee peenaa
ma ki ssura i te kau saaita, tevana iaa aroha iloo i naa tama e hakasuratia
laatou te tiputipu naa; naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo.
8 "Ki mee maa koe e usuhia too rima ma too vae ki ppena ni haisara,
tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi aa ma too rima
tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima aa ma
oo vae katoo ki loto te ahi e ura see mate.✡ 9 Aa ki mee maa koe e usuhia
too karamata ki ppena ni haisara, kapea ki taha! Koe e hano ki te lani
ma too karamata tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia
ma oo karamata e kaatoa ki loto te ahi e ura see mate.✡

Te parapol te sipsip e seai
(Lk 15.3-7)

10 "Kootou mmata ki see haia kootou naa tamalliki nei ma ni mee vare.
Nau e vanaatu ki kootou, naa ensol e roorosi i naa tama nei e nnoho peenaa
imua naa karamata taku Tamana raa i te lani. 11 [I te aa i Tama te Henua raa
ni au no ssee ki naa tama e seai.]
12 "Ki mee maa se tama i kootou e mee ana sipsip e noto i te lau,
teenaa no seai iloo te sipsip tokotasi, te tama naa ma ki mee peehea?
Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa aa ku hano
no ssee te sipsip tokotasi ni seai. 13 Nau e vanaatu ki kootou, i tana saaita
ma ki lave i tana sipsip raa, tana hiahia i tana sipsip tokotasi naa
ma ki ttoe iaa i tana hiahia i ana matasivo maa sivo sipsip e taka ma ia.
14 Peelaa hoki, te Tamana kootou i te lani raa see hiihai hoki ma se tamariki
i naa tamalliki nei ki seai.

Tokonaki ki too taina e mee tana sara

15 "Ki mee maa too taina raa e hakasara tana vana iaa koe, koe ku hanatu
ki nnoho koorua soko koorua aa koorua ku hakatonu te mee naa. Ki mee
maa too taina naa e hakannoo kiaa koe, teenaa koorua ma ki mee hoki ma
se haitaina.✡ 16 Aa ki mee too taina naa see hii hakannoo atu kiaa koe,
koe ku hano no toomai se tama hoki, aa seai se takarua, aa kootou
ku ahe atu. Teenaa e mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu maa
i te saaita koorua e taratara raa, e mee telaa takarua e nnoho no hakannoo
i naa hano te taratara koorua.✡ 17 Aa ki mee te tama naa see hii hakannoo
ki naa tama naa, koe ku hano no taratara ake ki naa tama te lotu. Aa ki mee
a ia see hii hakannoo ki naa tama te lotu, teenaa koe ku haia a koe ttama naa
ma se tama see lotu aa ma se tama e aoao naa takis.
18 "Nau e kauatu te taratara maaoni nei: naa mee kootou e ppui
i te kerekere nei ma ki puuia hoki i te lani, aa naa mee kootou e hakattana
i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani.✡
19 "Aa nau ku kauatu telaa taratara hoki: te saaita te takarua
i te maarama nei e oo ki te hakataakoto tokotasi i naa mee laaua e taku

✡ **18.8** Mt 5.30 ✡ **18.9** Mt 5.29 ✡ **18.15** Lk 17.3 ✡ **18.16** Deut 19.15 ✡ **18.18** Mt 16.19; Jn 20.23

ki TeAtua ki haia ake raa, naa mee naa ma ki haia ake taku Tamana i te lani.
20 I te aa, i te saaita te takarua, aa seai ma se takatoru, e kkutu no meemee
hakapaa iloto taku inoa raa, teenaa nau ma ki noho iloto naa tama naa."

Te parapol te poe see hai aroha

21 Teenaa hanatu iloo Peter ki Jesus no vasiri ake, "TeAriki, ki mee maa
taku taina raa e hai lokoi peenaa te mee hakallika kiaa nau, e hia aku saaita
ma ki vanaake maa nau e aroha iaa ia? E aa, e hitu?"✡
22 Jesus ki mee ake, "Nau see vanaatu maa koe ki aroha iaa ia i naa saaita
e hitu; koe ki hakapaa naa saaita e hitu naa ki lava i te matahitu hakkaatoa.✡
23 "I te aa i te tiputipu te Nohorana te Lani raa e mee peenei: Tee-
laa se tuku ni noho ki hakatonu te kooina naa mane ana poe raa ni too
iaa ia. 24 I tana saaita ni kaamata no hakattonu naa mane naa raa, tana poe
tokotasi, teelaa ni too ana mane e tammaki iloo iaa ia raa, ku taakina ake
naa tama. 25 Te poe naa ni see hai mane e llava ki suia naa mane
te tuku naa, teenaa ki mee ake te tuku naa ki naa tama raa ki toa te poe naa
ma tana aavana, ana tamalliki, aa ma naa mee katoo te tama naa no kauake
ki se tama ki tauia, aa ku too ake ana mane. 26 Te poe naa ni hanatu
no tuu iloo ki ana turi imua te tuku naa no tani atu kiaa ia, 'Kaumai
se tamaa saaita ki lavaa nau te ssee ni mane ki sui aku mane ni too iaa koe.'
27 Te ttuku naa ni aroha iaa ia no vanaake iloo ki see sui ana mane ni too
iaa ia, teenaa tiiake iloo ia te tama naa ka hano.
28 "Te poe naa ni hano no ttiri iloo i te tama tokotasi teelaa ni too ana mane
iaa ia, teenaa tauhia iloo a ia te tama naa no kuumia tana ua ka mee ake,
'Suia mai aku mane ni toa a koe!' 29 Te tama e tauhia a ia naa ni tuu atu
ki ana turi no tani atu, 'Kaumai se tamaa saaita ki ssee nau ni mane ki suia
oo mane naa!' 30 Tevana iaa te poe te tuku naa ni see hiihai, teenaa toa iloo
a ia te tama naa no ponotia ki loto te hare karapusi ki lavaa iloo ia te suia ake
ana mane. 31 I te saaita aaraa poe ni kkite i tana vana e mee naa raa, oo iloo
naa tama naa no taratara ake ki te tuku i naa vana te tama naa ni mee.
32 Teenaa aru iloo te tuku raa ki tana poe naa ki hanake. A ia ki mee ake,
'Te poe e heheuna hakallika! Nau ni vanaatu ki see suia mai aku mane
iaa koe ni tani mai ma ki aroha nau iaa koe. 33 E taukareka ki mee maa
koe ni aroha hoki i te tama e heheuna koorua hakapaa naa, e mee pee
ko nau ni aroha iaa koe.' 34 Te ttuku naa ni porepore iloo i tana loto, teenaa
ponotia iloo a ia te tama naa ki loto te hare karapusi ki ttae tana saaita
ku suia katoo ana mane."
35 Jesus ki hakaoti ake ana taratara, "Taku Tamana i te lani raa ma ki mee
peenaa ki kootou ki mee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina
kootou."

19

Te akonaki i te hai aavana e mavvae
(Mk 10.1-12)

1 Te saaita Jesus ni oti te kauake ana taratara nei raa, a ia ni masike
i Galilee no hano ki te matakaaina Judea i telaa vasi te Riva Jordan.
2 E tammaki iloo naa tama ni tautari atu kiaa Ia, teenaa naa tama
e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka i te kina naa.
3 E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipuaina laatou Jesus
ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa
ki Jesus, "Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa
e lavaa te tiiake ia tana aavana?"

✡ **18.21** Lk 17.3-4 ✡ **18.22** Gen 4.24

4 Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i naa taratara
te Laupepa Tapu maa imua iloo raa TeAtua ni penapena te tanata
ma te ffine?✡ 5 Teenaa TeAtua ni taratara peelaa, ‘Te taupeara raa
ma ki tiiake ia tana tamana ma tana tinna no hakapaa ki tana aavana,
teenaa te takarua naa ma ki mee ma se tama tokotasi.’✡ 6 Te takarua naa
ku see mee hoki ma ni tama e lua; laaua ku mee ma se tama tokotasi.
See hai tama i te maarama nei e lavaa te vaaea a ia naa mee TeAtua ku oti
te hakapaa.”

7 Naa Faarisi raa ki vasiri ake, “Ai Moses ni tuku ai tana loo maa te tanata
e mee ma ki tiiake tana aavana raa ki sissii se pas imua no hakaari ake
tana aavana i laaua ku mavvae?”✡

8 Jesus ki mee ake, “Moses ni vanaatu maa kootou e lavaa te tiiake
naa aavana kootou i kootou e ako nataa iloo. Tevana iaa te mee raa
ni see mee peenaa i te saaita TeAtua ni penapena naa mee hakkaa-
toa. 9 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri
no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata,
te tanata raa e ppena tana sara ki mee maa ia e aavana telaa ffine.”✡

10 Ana disaipol raa ki mee ake, “Ki mee maa teenei naa tiputipu te aavana,
e taukareka ki ttaka see aavvana.”

11 Jesus ki mee ake, “Te akonaki nei see hano ki naa tama hakkaatoa;
e hano koi ki naa tama TeAtua e tokonaki. 12 Aaraa taanata see aavvana
i laatou ni ttipu ake iloo peenaa i te saaita laatou ni tamalliki; aaraa tama
see aavvana i laatou ni kaukauria; aa aaraa tama see aavvana i laatou
e mee ma ki anaana tonu laatou ki naa heuna TeAtua. Ttama e tautari
ki te tiputipu naa raa, tiiake ia ki see aavana.”

Jesus e hiihai maa naa tamalliki raa ki oo ake kiaa Ia
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

13 E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri
ana rima ki aruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua
naa disaipol. 14 Araa vanaake iloo Jesus peenei, “Kootou tiiake
naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia naa tama naa,
i te Nohorana te Lani raa se kina naa tamalliki peenei.”

15 Teenaa hakapiri iloo ana rima i aruna naa tamalliki naa. Ki oti raa
hakatahuri iloo ka hano.

Te tama taane e hai hekau
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

16 Teelaa se tama tokotasi ni hanake no vasiri ake iloo peelaa ki Jesus,
“Tisa nei, se tiputipu peehea e taukareka ki haia a nau ki too nau te ora e ora
hakaoti?”

17 Jesus ki mee ake, “Koe e vasiri mai i te tiputipu e taukareka raa ko te aa?
TeAtua koi soko Ia e taukareka. Ki mee koe e hiihai ki too koe te ora e ora
hakaoti, koe ku tautari ki naa Loo TeAtua.”

18 Araa te tama naa ku vasiri ake hoki, “Naa Loo peehea?”✡

Jesus ki mee ake, “Au see taa tama; au see hai huri ma te aavana
telaa tama; au see kailaarao, au see taratara kaireeresi i aaraa tama;
19 hakannoo ki too tamana ma too tinna; manava laaoi i naa tama e nnoho
i too vasi, e mee pee ko koe e manava laaoi i too tino soko kkoe.”✡

20 Te tanata raa ki mee ake, “Nau ni tautari ki naa Loo naa hakkaatoa.
Se aa hoki nau ki mee?”

✡ **19.4** Gen 1.27; 5.2 ✡ **19.5** Gen 2.24 ✡ **19.7** Deut 24.1-4; Mt 5.31 ✡ **19.9** Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 ✡ **19.18** Ex 20.13-16; Deut 5.17-20 ✡ **19.19** Ex 20.12; Deut 5.16; Lev 19.18

21 Jesus ki mee ake, “Ki mee maa koe e hiihai ki tonu iloo too ora,
koe ku hano no kauake oo mee raa hakkaatoa ki tauia aaraa tama, aa
koe ku vaevae atu oo mane naa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe
ma ki hai mee e takkoto i te lani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”
22 I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei
hakaoti, teenaa iaa ia se tama e hai mane. A ia ni masike no hano
hakaaroha iloo ki tana hare.
23 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei:
Te tama e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana
te Lani! 24 Nau ku hakaahe atu hoki te taratara nei: Te kamol ki hakauru
tana pisouru ki loto te pokopoko te ttui raa, e hainauhie iaa i te tama
e hai mane ki uru ki loto te Nohorana te Lani.”
25 Naa disaipol Jesus raa ni tteki hakaoti i ana taratara e kauake nei,
teenaa ki vasirisiri laatou soko laatou peelaa, “Ni tama peehea raa
ma ki lavaa te hakassaoria?”
26 Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei
e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua iaa, naa vana hakkaa-
toa e hainauhie.”
27 Peter ki mee ake, “Ttoka mai, maatou ni tiiake katoo naa mee maatou
no tautari kiaa koe, aa se aa maatou ma ki too?”
28 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei:
I te saaita te Tama te Henua e noho ki aruna tana nohorana maatua raa,
teenaa kootou, te taka sinahuru maa ttakarua disaipol e ttaka ma nau nei,
ma ki nnoho hoki i naa nohorana maatua ka mee ma ni tuku i naa noho
e sinahuru maa rua i Israel.✡
29 “Aa naa tama katoo teelaa ni tiiake naa hare laatou, naa taaina,
naa kave, naa tammana, naa tinna, naa tamalliki aa ma naa kerekere
laatou ki tautari mai laatou kiaa nau raa, TeAtua ma ki hakattoe atu
naa tuuhana laatou naa ki tae ki te lau, aa laatou ma ki too te ora e ora
hakaoti. 30 Naa tama e mmata te henua ma ni tama hakamaatua i te ssao nei
ma ki tukumurina TeAtua ma ni tama see hai vana e taunai, aa naa tama
teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei
ma ki hakannohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua.✡

20

Te parapol i naa tama e heheuna iloto te verena ‘grape’

1 “Te Nohorana te Lani raa e mee ma se tama e mee tana kerekere ni hano
i te tahaata no ssee ni tama ki oo ake no heheuna i tana verena ‘grape’.
2 Ttama naa ni tuku tana taratara ma naa tama naa, i laatou ma ki tauia
a ia ki te mane siliva tokotasi i te aso. Teenaa heunatia iloo ia
naa tama naa ka oo no heuna. 3 I te laa i aruna raa, te tama naa
ni hano hoki ki te maket raa no kite i aaraa taanata e ttuu see heheuna.
4 Teenaa vanaake iloo ia ki naa taanata naa, ‘Kootou oo hoki no heheuna
i taku verena ‘grape’, aa kootou ma ki tauia a nau hakaraaoi iloo.’ 5 Teenaa
oo iloo naa tama naa. I te laaraatea* aa i te ttoru hoki te laasuru raa,
te tama naa ni hano hoki no mee tana vana naa. 6 I te saaita te laa ni taupiri
ki sura raa, a ia ni hano hoki ki te maket no kite iloo i aaraa tama koi ttuu
see heheuna. Teenaa a ia ki mee ake, ‘I te hui te aso nei raa kootou
e nnoho koi peenaa see heheuna i te aa?’ 7 Naa tama naa ki mee ake,
‘See hai tama ni au no tauia maatou ki haia ana heuna.’ Te tanata raa
ki mee ake, ‘Aa kootou oo no heheuna i taku verena ‘grape’.’

✡ **19.28** Mt 25.31; Lk 22.30 ✡ **19.30** Mt 20.16; Lk 13.30 * **20.5** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai

8 “I te saaita te laa ni suru raa, te tanata e mee tana verena naa ni mee ake
ki te tama e roorosi i naa tama e heuna, ‘Arumia naa tama e heuna raa
no kauatu naa taavi laatou, kaamata ki naa tama ni toomai hakamuri
hakaoti aa ku hakaoti ki naa tama mua.’✡ 9 Naa tama ni kaamata te heuna
i te laasuru raa ni tauia ki naa siliva tiki ttasi. 10 Teenaa i te saaita
naa tama mua ni heheuna raa ni oo ake ki too naa taavi laatou raa,
naa tama naa ni mannatu maa laatou ma ki tauia ki aruna iaa; araa nei
laatou ni too siliva tiki ttasi hoki. 11 Te saaita naa tama naa ni too naa mane
laatou raa, laatou ni kaamata te taumaruu i te tama e mee tana verena raa
peelaa, 12 ‘Naa tama ni toomai no heheuna hakamuri nei ni heheuna koi
i te tamaa saaita, aa maatou iaa ku mmate hakaoti i naa heheuna maatou
i te aso hakkaatoa ma te laa, tevana iaa maatou e tauia hakapaa koi ma
naa tama naa!’
13 “Teenaa ki huri atu te tanata e mee tana verena raa ki te tama tokotasi
i naa tama naa, ‘Naasoa, hakannoo mai. Kootou see meemee tipuaina
a nau. I te saaita kootou ni toomai nau raa, nau ni taratara atu i kootou
ma ki tauia a nau ki te siliva tokotasi i te aso. 14 Kootou too naa mane
kootou naa aa kootou ku oo ki naa hare kootou. Nau e mee ki kauake
ki te tama ni heheuna hakamuri nei te kooina kootou ni kauatu nau. 15 Nau
e lavaa te mee se aa taaku e hiihai, i teenei ni ttino mane aaku. E aa? Kootou
ku manava haaeo koi i aa nau e kaimaarie?’ ”
16 Jesus ki hakaoti atu ana taratara raa peelaa, “Naa tama teelaa
e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei
ma ki hakannohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua, aa naa tama e mmata
te henua ma ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua
ma ni tama see hai vana e taunai.”✡

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 I te saaita Jesus maa ni oo atu ki Jerusalem raa, Jesus ki too
ana disaipol raa ki te vasi no taratara seemuu ake ki laatou,
18 “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem. Teenaa te Tama
te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamau raa ma naa tisa naa Loo.
Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate.
19 Teenaa te tama naa ma ki kauake laatou ki naa tama i naa henua sara raa
ki tautausuaina, ki sarua, aa ku tuukia ki te kros; tevana iaa te tama naa
ma ki masike i te mate i te ttoru naa aso.”

Te hiihai te tinna James ma John
(Mk 10.35-45)

20 Te aavana Sebedii raa ni hanake ki Jesus ma tana takarua
tama taanata raa no tuu iloo ki ana turi imua Jesus.
21 Jesus ki vasiri ake kiaa ia, “Se aa taau e hiihai?”
Te ffine raa ki mee ake, “Nau e hiihai maa koe ki tuku hakaoti se taratara
maau maa aku tama nei ma ki hakanohoria a koe te tama i too vasi haka-
maatau aa telaa tama i too vasi hakamaavii, i too saaita ma ki noho no tuku
i too Nohorana.”
22 Jesus ki huri atu ki te takarua taanata raa no mee ake, “Koorua
see illoa i te mee koorua e mee mai naa. Ki mee raa koorua ma ki lavaa
te hakallono isu pee ko nau ma ki hakallono isu nei?”
Te takarua raa ki mee ake, “Maaua e lavaa.”
23 Jesus ki mee ake, “Maaoni, koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee
ko nau, tevana iaa nau see lavaa te ttapa ma ko ai te tama ma ki noho

✡ **20.8** Lev 19.13; Deut 24.15 ✡ **20.16** Mt 19.30; Mk 10.31; Lk 13.30

i taku vasi hakamaatau aa maa ko ai ki noho i taku vasi hakamaavii. E mattino naa tama ni tukua TeAtua ki nnoho i naa kina naa."

24 I te saaita telaa sinahuru maa ttakarua disaipol ni llono i te vana te takarua naa ni mee raa, naa tama naa ni lloto iloo i te takarua naa. 25 Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol raa ki oo ake, no mee ake peelaa ki laatou, "Kootou e illoa maa naa tuku i naa henua sara raa e tuku haaeo i naa kanohenua laatou, aa naa hakamau laatou raa e nnoho hakamaatua i aruna laatou ma naa mee katoo laatou. 26 Te tiputipu naa iaa ki see sura i kootou. Te tama e hiihai maa ia ki noho hakamaatua raa, a ia ki mee naa heuna aaraa tama;✡ 27 aa ki mee se tama i kootou e hiihai maa ia ki taka vaamua, a ia ki heheuna ma se poe kootou.✡ 28 Ttama te Henua raa ni mee peenaa. A Ia ni see au ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia ni au are ki haia a Ia naa heuna te henua aa ki mate Ia ki hakassaoria te lopo tama."

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no kkite (Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

29 I te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Jericho ka oo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri laatou. 30 Teelaa se takarua taanata e ppuni naa karamata laaua e nnoho i te vasi te ara, teenaa i te saaita te takarua naa ni llono maa Jesus ku hakaraka ka hano raa, laaua ki kaamata no varo atu ki Jesus, "Te mokopuna David! Aroha i maaua!"

31 Teenaa naa tama raa ki ffuri atu no nutua laaua ki see vvaa. Tevana iaa te takarua naa ni see hakannoo atu; laaua ni tanitani varo iloo vaaruna pee-laa, "Te mokopuna David! Aroha i maaua!"

32 Jesus ni ttuki no kannake iloo ki laaua, "Koorua e fiffai maa koorua ki haia a nau peehea?"

33 Takarua raa ki mee ake, "TeAriki, maaua e fiffai ki kkite maaua."

34 Jesus ni aroha i te takarua naa, teenaa haaroo atu iloo no paa tana rima i naa karamata te takarua naa; naa karamata te takarua naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi, teenaa massike atu lokoi te takarua naa no tautari atu ki Jesus.

21

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki (Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 I te saaita Jesus ma ana disaipol raa sassare atu ki Jerusalem raa, laa-tou ni taa ki te matakaaina Bethpage i te Mouna naa Oliv. Teenaa he-una iloo Jesus te takarua i ana disaipol ki oo imua, 2 ka taratara ake Ia peelaa ki laaua, "Koorua oo atu ki te tamaa henua e tuu i mua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se donki e saisaitia ka tuu ma tana punua; te donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Teenaa koorua ku veetea koorua naa manu naa aa ku taakina mai peenei. 3 Ki mee maa se tama e vasiri atu, koorua ku mee ake, 'TeAriki e vana ma ki too ake kiaa Ia'; teenaa te tama naa ma ki tiiake atu naa manu naa ki koorua i te saaita naa lokoi."

4 Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

5 "Hakaari ake naa tama i Zion,
Ttoka, te tuku kootou raa ku au ki kootou!
A Ia e meemee seemuu,
aa e tere mai i aruna te donki,

✡ **20.26** Lk 22.25-26 ✡ **20.27** Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

aa i aruna te sukua te donki."✡
6 Te takarua raa ni oo no haia iloo laaua naa vana Jesus ni mee ake:
7 te donki raa ni taakina ake laaua ma tana sukua, teenaa ffora iloo
naa maro laaua raa i aruna naa manu naa, araa kake iloo Jesus ki aruna.
8 Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara, aa aaraa tama iaa
ni tuutuu naa laa naa laakau raa no horahora hoki vaaroto te ara.
9 Naa tama ni oo vaamua Jesus aa naa tama ni sassare ake vaamuri
Jesus raa ki kaamata no tanitani varo,
"Hakahiahia i te mokopuna te Tuku David!
TeAtua e haia hakaraaoina a Ia te tama e au iloto te inoa TeAtua!
Hakahiahia i TeAtua i aruna."✡
10 I te saaita Jesus ni uru atu ki loto Jerusalem raa, te kina naa ni vaa huri.
Te henua ni vasirisiri peelaa, "Teenaa ko ai?"
11 Naa tama ni oo ake ma Jesus raa ki mee ake, "Teenei ko Jesus, te pure
TeAtua, te tama i Nazareth iloto Galilee."

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

12 Jesus ni hanatu ki loto te Hare Tapu raa no kerekereia iloo Ia naa tama
e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. Naa teevoo
naa tama e nnoho ka hakahitihiti naa mane raa ma naa tama e nnoho
ma naa rupe raa ni huria katoo a Ia ki laro. 13 A Ia ki mee ake peelaa
ki naa tama naa, "Naa taratara TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa
e mee maa, 'Taku Hare Tapu nei ma ki taapaa ma se hare te henua e lotu
kiaa nau.' Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama
e kailallao e oomai no mmuni!"✡
14 Naa tama see kkite ma naa tama e ppiko naa vae laatou raa ni oo ake
kiaa Ia i te Hare Tapu, teenaa a Ia ni huri atu no haia naa tama naa
no taukalleka.
15 Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni lloto iloo
i te saaita laatou ni kkite i naa vana Jesus e mee aa i naa tanitani varo
naa tamalliki raa iloto te Hare Tapu peelaa, "Hakahiahia i te mokopuna
David!" 16 Naa tama naa ki vasiri ake ki Jesus, "Koe e lono i naa hai mai
naa tama naa?"✡
Jesus ki mee ake, "Uee, nau e lono. E aa? Kootou ni see ppau naa taratara
te Laupepa tapu?
'Koe ni akonaki naa tamalliki mattua ma naa tamalliki punaammea raa
ki hakanau iaa koe.' "
17 Ki oti raa ahe iloo Ia ki Bethany no moe i te matakaaina naa.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau 'fig'
(Mk 11.12-14,20-24)

18 I te ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono
i tana hiikai. 19 A Ia ni kite te laakau 'fig' e tuu i te vasi te ara raa, hanatu iloo
Ia no mee ki haki ni hua 'fig' maana ki kai, araa nei te laakau naa
see hua, teelaa ni lau koi. Teenaa taratara atu iloo Ia ki te laakau, "Koe
ma ki see lavaa te hua hakaoti!" Te laakau naa ni mmae no pakupaku lokoi
i te saaita naa.
20 I te saaita naa disaipol raa ni kkite i te mee nei raa, laatou ni tteki
hakaoti ka vasirisiri ki laatou, "Te laakau naa ni vave mmae peehea?"
21 Jesus ki mee ake, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei, Ki mee maa
kootou e hakataakoto tonu i TeAtua aa kootou seai iloo ki mamaanatu

✡ **21.5** Zech 9.9 ✡ **21.9** Ps 118.25,26 ✡ **21.13** Is 56.7; Jer 7.11 ✡ **21.16** Ps 8.2 (LXX)

tammaki, teenaa kootou ma ki lavaa te mee ni vana peenei. Aa see mee ma ko naa mee nei koi, kootou e lavaa hoki te mee ake peelaa ki te tamaa mouna nei, ‘Tere no sopo ki loto te ttai,’ aa te mouna naa ma ki hano.✡ 22 Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua, ni aa kootou e taku no kainnoo ki TeAtua raa ma ki kauatu ki kootou.”

Naa mahi Jesus
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Jesus ni ahe hoki ki te Hare Tapu; aa i tana saaita ni noho ka akonaki naa tama raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no vasiri kiaa Ia, “Taratara mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratara e ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

24 Jesus ki mee ake, “Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee maa kootou e lavaa te hakaahea mai taku taratara nei, teenaa nau ma ki hakaari atu maa ko ai ttama ni kaumai te taukareka kiaa nau ki mee naa mee nei. 25 Kootou taratara mai maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua.”

Teenaa ki kaamata naa tama naa te taratara soko laatou, “Taatou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’ 26 Aa ki mee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e maanatu maa John se pure maaoni TeAtua.” 27 Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku mee ake, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.

Te parapol te takarua tama taanata

28 “Kootou e mannatu maa e aa? Teelaa se tama e mee ana tama taanata e lua. Ttama naa ni hano no mee ake ki tana tama matua, ‘Taku tama, tere no heheuna i te verena ‘grape’ raa i te aso nei.’ 29 Tana tama raa ki mee ake, ‘Nau e kkaro,’ aa ki muri raa nei, te tama naa ni huri tana maanatu no hano. 30 Teenaa hano iloo te tanata raa ki telaa tama no mee ake hoki te taratara naa. Tana tama naa ni mee ake maa ia ma ki hano, tevana iaa te tama naa ni see hano no heheuna.

31 “Ko ai te tama i te takarua naa ni hakannoo ki te taratara laaua tamana?”

Naa tama raa ki mee ake, “Ttama matua.”

Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Nau e vanaatu ki kootou: naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa ma ki ttae ki te Nohorana TeAtua imua kootou. 32 I te aa, John te Baptis ni hanatu ki hakaari atu ki kootou i te ara e tonu kootou ki too, tevana iaa kootou ni see hakannoo atu kiaa ia; naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa iaa ni hakannoo kiaa ia. Aa niaaina maa kootou ni kkite i te mee naa raa, kootou ni see lavaa iloo te ffuri naa mannatu kootou no hakannoo atu kiaa ia.✡

Te parapol naa tama e roorosi te verena ‘grape’
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

33 “Kootou hakannoo mai ki kauatu nau telaa parapol. Teelaa se tama e mee tana kerekere ni tori tana verena ‘grape’. A ia ni pena tana hiri aareha te verena, ka keri tana rua ki kkumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa, kauake iloo ia te verena raa

✡ **21.21** Mt 17.20; 1 Cor 13.2 ✡ **21.32** Lk 3.12; 7.29-30

ki aaraa tama ki roorosi ake, i aa ia ku hano ki telaa henua.✡ 34 I te saaita
naa 'grape' raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu ana poe raa
ki oo no too ake tana tuuhana i naa 'grape' naa tama naa e vasi. 35 Araa nei
naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa,
teenaa te tama tokotasi ni sarua laatou, telaa tama ni taia laatou
no mate, aa telaa tama iaa ni tauatia laatou ki naa hatu. 36 Te tanata raa
ki heuna atu aaraa poe, ku tammaki iaa i te kaavena mua; naa tama naa
ni taaia hoki pee ko te kaavena mua. 37 Teenaa heuna atu iloo te tanata naa
tana tino tama ki hanatu ki laatou. A ia ki noho no hakataakoto peelaa,
'Naa tama nei ma ki hakannoo ki taku tama.' 38 I te saaita naa tama e roorosi
i te verena raa ni kkite i te tama te hakamau raa, laatou ki taratara ki laatou,
'Teenei te tamariki te tama e mee tana verena nei. Oomai ki tauhia taatou
te tama nei no taia ki mate, aa taatou ku too te verena nei maa taatou!'
39 Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no peesia ki taha te verena, araa
taia iloo laatou no mate."

40 Jesus ki vasiri ake ki laatou, "I te saaita te tama e mee tana verena naa
ma ki tae ake raa, naa tama e roorosi i tana verena raa ma ki haia a ia pee-
hea?"

41 Naa tama raa ki mee ake, "Te tama naa ma ki huri atu no taaia naa tama
e hakallika naa ki mmate aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama
ki roorosi ake, teenaa i te ssao naa 'grape' raa e ttae raa te tanata naa
ma ki too tana tuuhana."

42 Araa Jesus ku vanaake ki naa tama naa, "E aa? Kootou ni see ppau
naa taratara te Laupepa Tapu?✡

'Te hatu teelaa ni hakakkeeina naa tama e penapena hare ma se hatu
e hakallika koi raa,
ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua raa iloo.
Teenei se mee TeAtua ni pena;
aa e mmata taukareka i mua naa karamata taatou hakkaatoa!' "

43 Jesus ki ttao atu hoki, "Nau e vanaatu ki kootou: te Nohorana TeA-
tua raa ma ki hanaa i kootou no kauake ki naa tama e hakassura te tiputipu
e tonu. 44 [Naa tama katoo e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere
hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna se tama raa, te tama naa
ma ki marepurepu."]

45 Te saaita naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa ni lono
i naa parapol Jesus raa, laatou ni illoa maa Jesus e taratara i laatou.
46 Teenaa mee iloo laatou ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa laatou
ni mattaku i naa tama e kkutu i te kina naa, i te aa naa tama naa ni hai maa
Jesus se pure TeAtua.

22

Te parapol te kaikai e lasi te aavvana
(Lk 14.15-24)

1 Jesus ni taratara ki naa parapol hoki ki naa tama. 2 "Te Nohorana
te Lani raa e mee ma se tuku e ppena tana kaikai e lasi ma tana tama tanata
e aavana. 3 I te aso te kaikai raa, te tuku naa ni heuna ana poe raa ki oo
no mee ake ki ana tama ni aru raa ki oo ake ki te kaikai e lasi, araa nei
naa tama naa ni see fiffai maa laatou e oo ake. 4 Teenaa heuna iloo
te tuku raa aaraa poe ki oo no taratara ake peelaa ki naa tama ni arumia
a ia naa: 'Taku kaikai raa ku oti te penapena hakaoti; aku purumakau
e ppeti raa iloo ni taa aa teenei ku mmoe mai ki kkai kootou. Kootou

✡ **21.33** Is 5.1-2 ✡ **21.42** Ps 118.22-23

oomai ki te kaikai taku tama e aavana nei!' 5 Araa nei naa tama
ni arumia te tuku raa ni see anaana ma ki oo atu laatou: te tama tokotasi
ni hano no heheuna i tana tori, aa telaa tama ni hano ki tana sitoa,
6 aa aaraa tama iaa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa no sarua
ka taaia no mmate. 7 Te ttuku raa ni porepore iloo i tana loto, teenaa
heuna iloo ana soldia raa ki oo no taaia naa tama naa aa ku tuunia te henua
naa tama naa. 8 Teenaa aru iloo ki ana poe raa no mee ake ki laatou,
'Te kaikai taku tama e aavana raa ku oti te ppena hakaoti, tevana iaa
naa tama ni arumia a nau raa ni see tau te oomai ki te kaikai nei. 9 Kootou
oo ki naa mateara raa no toomai ni tama iloo e tammaki ki te kaikai nei.'
10 Teenaa oo iloo naa poe raa no toomai naa tama katoo laatou e llave iloto
te ara; naa tama e taukalleka aa naa tama e hakallika. Teenaa te hare
te kaikai naa ni kkapi ki ttama.

11 "Te ttuku raa ni uru atu ki loto te hare naa no kite i te tanata toko-
tasi see hakao ki naa hekau te henua maraa e hakao ki naa kaikai e llasi.
12 Te ttuku raa ki mee ake ki te tanata naa, 'Naasoa, koe ni uru mai peehea
ma koe see hakao ki naa hekau naa kaikai e llasi?' Te tanata raa ni noho
seemuu koi. 13 Teenaa mee ake iloo te tuku raa ki ana poe, 'Saisaitia naa vae
ma naa rima te tama nei aa ku peesia ki te poouri ana, ki moe ia ka tani aa
ka kakarati ana niho.' "✡

14 Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, "E tammaki naa tama ni arumia,
tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua."

Te taratara i naa takis
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

15 Naa Faarisi raa ni oo no taratara iloo ki vasirisiri tipuaina Jesus
ki hakasara se taratara maana aa ku tauhia laatou. 16 Teenaa
heunatia iloo laatou aaraa disaipol laatou ma naa tama i te kaavena
Herod raa ki oo no vasiri ake ki Jesus, "Tisa nei, maatou e illoa maa koe
e taratara ka akonaki naa vana e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa
koe see maanaturia a koe te hakataakoto telaa tama, aa koe see iloa
te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua
ki te henua. 17 Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te tuku
i Rome? Seai, e hakallika?"

18 Jesus ni iloa maa naa tama naa e vasirisiri tippua koi, teenaa
mee ake iloo Ia peelaa ki laatou, "Naa tama e kaikailua! Ai nau
e hakarereesia kootou i te aa? 19 Huri mai se peni i naa mane kootou
e pesi i naa takis."

Naa tama naa ki kauake te mane siliva, 20 araa Jesus ku vasiri ake
ki laatou, "Teenei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna
te mane siliva nei?"

21 Naa tama naa ki mee ake, "Te tuku i Rome."

"Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa,
kootou ku kauake ki TeAtua."

22 Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara Jesus raa, naa tama naa
ni massaro iloo, teenaa massike iloo laatou ka oo.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 I te aso naa raa, e mee naa Sadiusi ni oo ake ki Jesus no taratara ma
naa tama e mmate raa see lavaa te massike no ora hoki.✡ 24 "Tisa nei, Moses
ni sissii te loo nei maa taatou: 'Ki mee maa se tanata e mate ka tiiake
tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa

✡ **22.13** Mt 8.12; 25.30; Lk 13.28 ✡ **22.23** Acts 23.8

ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laaua
ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.'✡ 25 Teelaa
se takahitu hai taaina ni noho ma maatou. Ttama matua raa ni aavana
no mate, see hai tamalliki. Teenaa tana taina i laro raa ni aavana i te aavana
tana taina matua. 26 Te mee naa ni sura ki ana taaina raa hakkaatoa;
e aavana koi see hai ttama, aa mate mai. 27 Ki oti raa nei, te ffine raa
ku mate. 28 Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa
ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa katoo ni aavvana
iaa ia?"
29 Jesus ki mee ake, "Kootou e ssara iloo, i te aa i kootou see illoa
i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu aa ma naa mahi TeAtua.
30 Te saaita naa tama e mmate raa ma ki massike mai i te mate raa,
naa tama naa ma ki tiputtipu ma ko naa ensol i te lani; naa tama naa
ma ki see lavaa te aavvana. 31 Aa i te taratara maa naa tama e mmate
ma ki massike no ora: e aa, kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu
i te taratara TeAtua ni kauatu ki kootou? A Ia ni taratara peelaa, 32 'Nau nei
ko te Atua Abraham, Isaac, aa ko Jacob'. A Ia seai se Atua naa tama
e mmate, a Ia naa ko te Atua naa tama e ora no ora hakaoti."✡
33 Te saaita te kanohenua naa ni llono i naa taratara Jesus raa, laatou
ni massaro iloo i ana taratara.

Te Loo hakamaatua
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

34 Te saaita naa Faarisi raa ni llono maa naa Sadiusi raa see lavaa
te hakaahea ake laatou naa taratara Jesus raa, naa tama naa ni kkutu
no taratara i te mee laatou ki mee. 35 Teenaa ki masike atu te tisa naa Loo
tokotasi no vasiri tipuaina a ia Jesus, 36 "Tisa nei, te Loo hea raa ko te Loo
hakamaatua i naa Loo Moses hakkaatoa?"
37 Jesus ki mee ake, " 'Koe ki manava laaoi i TeAriki, too Atua,
ki too hatumanava katoo, ki too ora katoo, ki oo mahi katoo, aa
ki too hakataakoto katoo.'✡ 38 Teenei ko te Loo hakamaatua iloo i naa Loo
hakkaatoa Moses. 39 Te ssoa te Loo hakamaatua raa e mee koi peenaa:
'Laaoi i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko koe e laaoi iaa koe
soko kkoe.'✡ 40 Naa Loo Moses hakkaatoa aa ma naa akonaki naa pure
TeAtua naa e hakatahito i naa Loo e lua nei."✡

Te taratara i te Mesaea
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

41 I te saaita naa Faarisi raa ni kkutu hakapaa raa, Jesus ni vasiri ake
ki laatou, 42 "Kootou e mannatu maa te Mesaea raa se mokopuna e ai?"
Naa Faarisi raa ki mee ake, "Teenaa se mokopuna te tuku David."
43 Jesus ki mee ake, "Ai David ni usuhia ai TeAitu Tapu raa ki kannaa
i te Mesaea raa ma se Ariki aana? David ni taratara peelaa,
44 'TeAtua e vanaake ki taku Ariki:
Noho i taku vasi maatau
no ttari ki tukua a nau naa tama katoo e tautau haaeo ma koe raa ki laro
oo vae.'✡
45 Teenaa ki mee maa David e kannaa iaa Ia ma ko tana Ariki, peehea
naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?"
46 See hai tama iloo ni lavaa te hakaahea ake naa taratara Jesus naa.
Teenaa e kaamata iloo i te aso naa raa, seai iloo se tama ni lavaa te vasiria
a ia Jesus.

✡ **22.24** Deut 25.5 ✡ **22.32** Ex 3.6 ✡ **22.37** Deut 6.5 ✡ **22.39** Lev 19.18 ✡ **22.40** Lk 10.25-28 ✡ **22.44** Ps 110.1

23

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo
(Mk 12.38-39; Lk 11.43,46; 20.45-46)

1 Ki oti raa Jesus ku taratara ake ki ana disaipol raa ma naa tama e kkutu
i te kina naa: 2 "Naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi raa ko naa tama e tukua
ki akonaki atu naa Loo Moses. 3 Teenaa kootou ki hakannoo no tautari
ki naa vana katoo naa tama naa e taratara atu ki kootou; tevana iaa kootou
see tautari atu ki naa sosorina laatou, i te aa naa tama naa see tautari
ki naa taratara laatou e kauatu ki kootou. 4 Naa tama naa e haia laatou
te henua ki amo naa mee e mmaha, aa laatou iaa see lavaa te ssau se rima
ki tokonaki ki naa tama naa. 5 Naa tama naa e fiffai maa te henua ki kkite
i naa vana katoo laatou e mee. Kootou mmata i naa llasi naa paspas
e takkoto naa taratara te Laupepa Tapu teelaa e hakao naa tama naa
ki naa pisouru ma naa rima laatou. Kootou mmata hoki i naa hualolloa
naa uka e saisai ki naa kkahu laatou e takittaki vaararo naa!* ✡
6 Naa tama naa maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto
naa hare lotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. 7 Naa tama naa e fiffai
ma te henua ki meemee ake maa laatou ni hakamau i naa saaita laatou
e ttiri i naa kina te henua e nnoho, teenaa laatou e fiffai maa laatou
ki kannaatia ma ni 'Tisa'.
8 "Naa tama te kanohenua raa ki see ttapa i kootou ma ni 'Tisa', i te aa
i kootou hakkaatoa e mee ma ni tama te manava tokotasi, aa kootou
e mee koi kootou Tisa tokotasi. 9 Aa kootou see kannaatia kootou se tama
i te kerekere nei ma se 'Tamana' kootou, i te aa i kootou e mee kootou
Tamana koi tokotasi e noho i te lani. 10 Kootou hoki ki see ttapa maa kootou
ni 'Hakamau', i te aa te hakamau koi tokotasi kootou raa ko te Mesaea.
11 Te tama hakamaatua hakaoti i kootou raa, teenaa ko te tama e mee
naa heuna kootou.✡ 12 Naa tama e hakatannata maa laatou ni tama haka-
maatua raa ma ki tukua iho TeAtua ki laro, aa naa tama e nnoho koi pee
ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni tama
hakamaatua.✡

Jesus e taratara ake i te kaikailua naa Faarisi
(Mk 12.40; Lk 11.39-42,44,52; 20.47)

13 "Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia
hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Te tootoka te Nohorana
te Lani raa e puuia kootou i naa karamata te henua, aa naa tino kootou iaa
see uru ki loto; naa tama e mee ma ki uru laatou raa e kapitia hoki kootou!
14 ["Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou
ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Teenaa kootou
ko naa tama maraa e hakarereesia kootou naa puruna raa ka kailaaraotia
kootou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee
naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa kootou ni tama e ttonu!
Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou naa ma ki hakallika hakaoti!]
15 "Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia
hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e mata horau
i naa vaahare e hualolloa ka hakataka vaaroto naa henua e llasi ki huria
lokoi te manava te tama tokotasi ki lotu pee ko kootou; aa te saaita
te tama naa ku tautari atu ki kootou raa, te tiputipu te tama naa ma ki haia
kootou no hakallika iaa i kootou. Teenaa a ia ku tau koi ki hanotonu

---

* **23.5** naa uka e saisai ki naa kkahu laatou: Naa uka nei e huri ake maa ttama raa e lotu iloo i TeAtua
✡ **23.5** Mt 6.1; Num 15.38; Deut 6.8 ✡ **23.11** Mt 20.26-27; Mk 9.35; 10.43-44; Lk 22.26 ✡ **23.12** Lk 14.11; 18.14

ki te kina te ahi e ura see mate, e llaka are i kootou, naa tama e tau te kaavea hoki ki te kina naa.

16 “Aroha iloo i kootou naa tama e ppuni naa karamata kootou aa e hakattaki aaraa tama, kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, tana taratara naa ma ki see mau; aa ki mee a ia e hakamaumau ki naa kol e takkoto iloto te Hare Tapu naa, teenaa tana taratara naa ma ki mau. 17 Kootou ni tama e vvare aa naa karamata kootou e ppuni! Kootou e illoa koi maa te Hare Tapu raa teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa kol e takkoto iloto naa, teenaa ni mee vare koi. Naa kol naa e ttapu koi i naa mee naa e takkoto iloto te Hare Tapu. 18 Kootou hoki e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te olta, tana taratara naa see mau; aa ki mee a ia e hakamaumau ki naa mee e hakaara ki TeAtua e takkoto i aruna te olta, teenaa tana taratara naa ma ki mau. 19 Ai naa karamata kootou ku ppuni peehea? Te olta raa, teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa mee te henua e hakaara e takkoto i aruna te olta raa, teenaa ni mee vare koi. Naa mee e hakaara raa e ttapu i naa mee naa e takkoto i aruna te olta. 20 Teenaa te saaita te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te olta raa, a ia e hakamaumau ki te olta hakapaa ma naa mee e takkoto i aruna te olta. 21 Aa tana saaita e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, te tama naa e hakamaumau ki te Hare Tapu naa aa ki TeAtua teelaa e noho iloto te kina naa; 22 aa ki mee te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te lani, te tama naa e hakamaumau ki te nohorana maatua TeAtua aa ki TeAtua, te tama e noho i te nohorana naa.✡

23 “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou maraa e vvae naa ‘herb’ kootou pee ko naa ‘mint’, naa ‘dill’, aa ma naa ‘cumin’ i naa tuuhana e sinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa e tiiake kootou naa akonaki hakamaatua iloo naa Loo; teenaa ko na akonaki i te tiputipu e tonu, te manava aroha, aa te tiputipu ki lotu maaoni i TeAtua. Teenei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki see tiiake naa taratara i naa ‘herb’ i naa Loo Moses.✡ 24 Kootou e hakattaki aaraa tama, iaa naa karamata kootou e ppuni! Te lano raa e hiria koi kootou i naa vai kootou e unu no peesia, aa te kamol raa iaa e horokina kootou.

25 “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e anaana koi ma ki huihui vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto iaa e takoto kerekere i naa manava haaeo ma naa sosorina kailallao kootou. 26 Kootou naa Faarisi, naa karamata kootou e ppuni! Kootou huihui iloto te kap raa imua, teenaa aataha te kap raa ma ki matahua hoki!

27 “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou e mee pee ko naa taaruma e tari tana kerekere makkini hoou. I taha e tiputipu taukareka, aa iloto iaa e takkoto naa ivi ma naa haitino naa tama ku pullau.✡ 28 Kootou e mee hoki peenaa; te henua e ttoka atu maa kootou ni tama e sosorina taukalleka, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou ni tama e kaikailua aa e ttaka ma naa haisara kootou.

✡ **23.22** Is 66.1; Mt 5.34 ✡ **23.23** Lev 27.30 ✡ **23.27** Acts 23.3

Jesus e taratara ake naa vana hakallika naa tama e akonaki naa Loo raa ma naa Faarisi
(Lk 11.47-51)

29 “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou ni tama e kaikailua! Kootou ni ppena naa taaruma e taukalleka maa naa pure TeAtua, aa kootou ni hai laakei naa heturi naa tama ni sosorina taukalleka imua; 30 teenaa kootou e hai maa ki mee kootou ni nnoho i te ssao naa tippuna kootou raa, kootou ni see mee pee ko laatou ni ffuri no taaia laatou naa pure TeAtua. 31 Kootou nei ku hakaari maa kootou naa ni mokopuna naa tama ni taaia laatou naa pure TeAtua! 32 Ai kootou see massike ai i te saaita nei no hakaoti naa vana naa tippuna kootou raa ni kaamata? 33 Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni ki see peesia kootou ki loto te ahi e ura see mate?✡

34 “Nau ma ki heunatia atu a nau naa pure TeAtua, naa tama e atammai i naa vana hakkaatoa aa ma naa tisa naa Loo. Tevana iaa aaraa tama i naa tama naa ma ki taaia kootou no mmate, aaraa tama ma ki tuukia kootou ki naa kros, aa aaraa tama ma ki sarua kootou iloto naa hare lotu kootou. Naa tama naa ma ki taruarumia kootou i naa matakaaina kootou naa no ttae ki aaraa matakaaina. 35 Naa tama te ssao nei ma ki haia ki llono i naa tama katoo e ttonu naa ora laatou raa ni taaia no mmate. Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao i te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua.✡ 36 Nau e vanaatu maaoni iloo. Naa tama te ssao nei ma ki haia ki llono i naa tama naa hakkaatoa ni taaia no mmate.

Jesus e aroha i naa tama i Jerusalem
(Lk 13.34-35)

37 “Kootou naa tama i Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taaia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau e kaimanako maa kootou ki purutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakkutu ake te moa raa ana punua ki laro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! 38 Ttoka! TeAtua ma ki hakataha i te Hare Tapu kootou naa; te hare naa ma ki tuu hua.✡ 39 Nau e vanaatu ki kootou: kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peelaa, ‘Taatou ki hakanau i te tama e au iloto te inoa TeAriki.’ ”✡

24

Jesus e taratara i te Hare Tapu raa ma ki seua
(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

1 Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu raa, ana disaipol raa ki hakanau ake i naa tiputtipu naa hare i te kina naa. 2 Jesus ki mee ake, “Kootou e kkite naa hare nei hakkaatoa? Nau e vanaatu ki kootou: Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe i tana kina; naa hatu naa katoo ma ki seua mai ki laro.”

Te saaita naa haaeo raa ma ki ttae mai
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

✡ **23.33** Mt 3.7; 12.34; Lk 3.7 ✡ **23.35** Gen 4.8; 2 Chr 24.20-21 ✡ **23.38** Jer 22.5 ✡ **23.39** Ps 118.26

3 Te saaita Jesus ni nnoho i aruna te Mouna naa Oliv raa, ana disaipol raa
ni oo ake soko laatou no vasiri seemuu ki Jesus, “Taratara mai ki illoa maa-
tou i te saaita naa vana nei ma ki ssura, aa ma maatou ma ki illoa peehea
maa naa vana nei ku saaita koi?”
4 Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama
no hakarereesia kootou. 5 E tammaki naa tama ma ki oo atu no mee
maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa
te lopo tama ma ki hakarereesia laatou. 6 Te saaita kootou e llono i naa tau
i naa henua e mmao ma naa henua e tauppiri mai, kootou see mattaku;
naa vana peenaa ma ki ssura i mua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti
te maarama nei ku taupiri. 7 Naa henua ma ki hetaa ki laatou, aa
naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. Te henua ma ki mmate i te hiikkai, aa
te mahuke raa e ue peenaa i naa kina hakkaatoa. 8 Teenei ko te kaamata
naa haaeo e llasi koi oomai are.
9 “Kootou naa ma ki karapusina; kootou ma ki mee pakavaina no taaia
ki mmate. Naa tama naa kanohenua katoo ma ki lotoffaaeo i kootou, teenaa
i kootou ni tama e ttaka ma nau.✡ 10 Turaa tama iloo te lotu ma ki ffuri
naa manava laatou no see hakannoo ki naa taratara TeAtua; naa tama naa
ma ki ffao naa vana tippua laatou i aaraa tama, aa ma ki lotoffaaeo
i telaa tama. 11 Teenaa te lopo pure hakalellesi ma ki hakassura iho
no hakarereesia te lopo tama. 12 Te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake
no lasi iloo, aa te manava laaoi ni ttaka ma te lopo tama naa ma ki hano koi
no seai. 13 Tevana iaa naa tama e tauhia laatou aku taratara no tae
ki te hakaoti ana raa ma ki hakassaoria TeAtua.✡ 14 Teenaa naa tama
te lotu raa ma ki hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani i naa kina
katoo iloto te maarama nei, ki llono naa kanohenua hakkaatoa aa laatou
ku lotu, aa teenaa ko te saaita te hakaoti ana te maarama nei ku pakuu iho.

Te mee hakamataku e seu henua
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

15 “Kootou ma ki kkite ‘te mee hakamataku e seu henua’ teelaa
ni tarataraina Daniel te pure TeAtua. Te mee naa ma ki tuu mai i te kina
e tapu.” (Te tama e ppau naa taratara nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo
ki iloa ia i te mee nei!)✡ 16 Teenaa naa tama e nnoho iloto Judea raa ki ffuro
no mmuni i naa mouna vaaroto. 17 Te tama e noho i te taffuu tana hare raa
ma ki see hai saaita ki tere ki loto tana hare no too ake ana hekau. 18 Te tama
e heheuna i ana tori raa ki see ahe no too ake tana kkahu.✡ 19 Naa aso naa
ma ki hakallika iloo i naa tinae ma naa haahine e anaana naa tamalliki
laatou koi punaammea! 20 Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei
i te ssao te laki aa i se aso te Sabat! 21 E kaamata mai iloo i te saaita TeAtua
ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo e tae
ki naa haaeo teelaa ma ki ssura i naa aso naa. Aa see hai haaeo hoki
ma ki ssura peenaa i muri.✡ 22 Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa
ni tukua iho TeAtua ki laro; ki mee ma Ia ni see mee tana vana naa raa,
see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia
ki see tammaki i aa Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaattino.
23 “Ki mee maa se tama e mee atu, ‘Ttoka mai, teenei te Mesaea!’
ka mee atu hoki peelaa, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ Kootou see hakannoo atu.
24 I te aa, e mee naa Mesaea hakalellesi ma naa pure hakalellesi
ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo
vana nnui ka hakassura te kau mirakol ki hurisia naa manava naa tama iloo

✡ **24.9** Mt 10.22 ✡ **24.13** Mt 10.22 ✡ **24.15** Dan 9.27; 11.31; 12.11 ✡ **24.18** Lk 17.31
✡ **24.21** Dan 12.1; Rev 7.14

TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naennae. 25 Kootou
hakannoo hakaraaoi iloo! Nau nei ku oti te hakaapo atu hakaoti,
i te ssao naa seki pakuu mai are.
26 “Ki mee ni tama e taratara atu peelaa, ‘Ttoka atu, a Ia ku noho iloto
mouku!’, kootou see oo atu ki te kina naa; aa ki mee maa laatou e mee atu,
‘Ttoka mai, teenei a Ia e mmuni i te kina nei!’, kootou see hakannoo atu.
27 I te aa, Ttama te Henua raa ma ki au pee ko naa llama te uila raa i te lani,
e kaamata i te anake no hakasopo i te laki.✡
28 “I naa kina te haitino te tama e mate e moe raa, teenaa naa manu
kaittama raa ma ki neva vaaruna.✡

Ttama te Henua raa ma ki au
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

29 “I muri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki hano no poouri,
te marama raa ma ki see tii, naa hetuu ma ki maaoha mai i te lani, aa
naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina
laatou.✡ 30 I te saaita naa, te hakailoa te Tama te Henua raa
ma ki hakasura ake i te lani, teenaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei
ma ki ttani i naa ttoka laatou i naa au te Tama te Henua vaaruna naa uruaoa
te lani ma naa mahi TeAtua.✡ 31 Te puu e lasi raa ma ki tani, teenaa
a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki oo ki naa henua hakkaatoa
i te kerekere nei no hakkutu iho ana tama hakkaatoa ni hakamaattino
i te maarama nei.

Kootou mmata i naa somo te laakau ‘fig’
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

32 “Kootou hakatuu ake i naa somo te laakau ‘fig’. Saaita naa laa
te laakau naa e kaamata te mattiri ake ana lau raa, kootou e illoa maa
te ssao te ua raa ku taupiri. 33 Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho
naa vana nei, kootou ku illoa maa te Tama te Henua ku taupiri koi
ki au. 34 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei
katoo ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are.
35 Te lani ma te kerekere ma ki oti ku seai; aku taratara raa iaa ma ki takkoto
no takkoto hakaoti.

See hai tama e iloa i te ssao Ttama te Henua ma ki au
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30,34-36)

36 “See hai tama e illoa ma teelaa ko te aso hea aa ma te saaita hea
naa vana nei ma ki ssura. Naa ensol te lani raa iloo see illoa, aa
te Ttama TeAtua raa hoki see iloa; te Tamana raa koi e iloa. 37 Te ssao
te Tama te Henua ma ki au raa ma ki mee ma ko te ssao Noah.✡ 38 I te ssao
Noah raa, te henua ni nnoho koi no kkai ka unu, aa naa taanata
ma naa haahine raa e aavanavvana no tae iloo ki te aso Noah ni kake ki loto
te vaka e lasi. 39 Naa tama naa hakkaatoa ni see illoa ma se aa ma ki mee,
teenaa no taea ake iloo laatou te ttai ni hakaffuta raa no mallemo laatou.
“Te ssao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki tiputipu peenaa.✡
40 Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata
tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho. 41 Te takarua
haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine
ma ki tiiake ka noho.
42 “Kootou nnoho tanattana, i kootou see illoa i te aso TeAriki
kootou raa ma ki au. 43 Ki mee te tama e mee tana hare raa ni iloa

---

✡ **24.27** Lk 17.23-24 ✡ **24.28** Lk 17.37 ✡ **24.29** Is 13.10; 34.4; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12-13 ✡ **24.30** Dan 7.13; Zech 12.10-14; Rev 1.7 ✡ **24.37** Gen 6.5-8 ✡ **24.39** Gen 7.6-24

i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia.
44 "Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia.✡

Te parapol i naa poe e lua
(Lk 12.41-48)

45 "Te poe e atamai aa e lono te taratara raa, teenaa ko te tama ni tukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. A ia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa i naa aso laatou e tukua ki too kaikai. 46 Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! 47 Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou: te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana hare ma ana kerekere hakkaatoa.
48 "Aa ki mee maa teenaa se poe e hakallika, a ia ma ki noho no maanatu maa tana hakamau raa ma ki hakatuai, 49 teenaa a ia ma ki huri no taaia a ia aaraa poe te hakamau laatou, aa a ia hoki ma ki sare unu peenaa ma naa tama e unu sara. 50 Teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. 51 Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no hakallono isu ma naa tama e kaikailua. Teenaa ko te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.

25

Te parapol i te taka sinahuru taupu

1 "I te ssao naa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma ni taupu e sinahuru ni too naa lamu karu ka oo no mee ki mmata i te taupeara e mee ki aavana.✡
2 Ttakarima i naa taupu naa ni tama e sosorina vvare, aa telaa takarima iaa e atammai. 3 Naa taupu e sosorina vvare naa ni too ake naa lamu laatou, tevana iaa laatou ni see hai sunu hoki ni ppiki ake, 4 aa naa taupu e atammai raa iaa ni ppiki ake naa huaarani sunu ma naa lamu karu laatou.
5 Te taupeara e mee ki aavana raa ni nnase te hanake, teenaa naa taupu naa ni laavea te turemoe no mmoe maaoni iloo.
6 "I te tuaapoo raa, te tama raa ku varo ake, 'Te taupeara raa ku tae mai! Kootou oomai no mmata iaa ia!' 7 Naa taupu naa ni massike no lellere iloo ki hakaura naa lamu laatou. 8 Teenaa ki ffuri naa taupu e sosorina vvare raa no mee ake ki telaa takarima, 'Kaumai ni sunu maa naa lamu maatou; naa lamu maatou nei ka mmate, i laatou ku pakuppaku.'
9 Naa taupu e atammai raa ki mee ake, 'Seai! Naa sunu maatou nei see tau te vvae ma taatou hakkaatoa. Kootou oo no taavi mai ni sunu ma kootou.' 10 Teenaa oo iloo te takarima e sosorina vvare naa no taavi naa sunu laatou. Te saaita laatou ni oo raa, te taupeara e mee ki aavana raa ku tae ake. Naa taupu ni nnoho ma naa lamu laatou e ura raa ni massike atu no uru hakapaa iloo laatou ma te taupeara raa ki loto te hare te kaikai naa. Teenaa ppui iloo te tootoka.
11 "Teenaa ttae ake iloo te takarima ni oo no taavi sunu. Naa taupu naa ni ttae ake no pakuukuu iloo i te tootoka raa ka varo atu ki hare, 'Te ariki, te ariki! Taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou ki hare!'
12 Te taupeara raa ki mee ake, 'Nau see iloa i kootou.' "✡
13 Jesus ki hakaoti ake ana taratara, "Kootou nnoho tanattana, i kootou see illoa i te aso TeAriki kootou raa ma ki au.

✡ **24.44** Lk 12.39-40 ✡ **25.1** Lk 12.35 ✡ **25.12** Lk 13.25

Te parapol i naa poe e toru
(Lk 19.11-27)

14 “I te ssao naa raa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma se tanata haka-
maatua ni hano ki te henua e mmao; a ia ni aru ake ki naa tama e heheuna
iaa ia raa no kauake ana mane ki oo laatou no heheunatia i tana saaita
e hano. 15 Te tanata naa ni hakatuu ake i naa tiputtipu naa tama naa
no vaevae atu ana mane: te tama mua raa a ia ni kauake naa simata e rima,
telaa tama e kauake ia naa simata e lua, aa telaa tama e kauake ia
te simata tokotasi. Teenaa masike iloo ia no hano. 16 Ttama mua raa
ni too ana simata e rima naa no heheunatia no lavaa te ffuti ana simata
e rima hoki. 17 Ttama ni too ana simata e lua raa ni ffuti hoki ana simata
e lua. 18 Ttama ni too tana simata raa iaa ni hano no keri te rua raa no tanu
naa mane tana hakamau.

19 “Ku rooroa ake iloo raa, te hakamau naa tama naa ni ahe ake no mee
ki hakatonu ana mane naa. 20 Ttama e heheuna ni too naa simata e rima raa
ni too ake naa mane tana hakamau naa hakapaa ma ana simata e rima
ni ffuti. A ia ki mee ake, ‘Te ariki. Koe ni kaumai naa simata e rima, aa
teenei aku simata e rima ni lavaa te ffuti.’ 21 Tana hakamau raa ki mee ake,
‘Taukareka, koe se tama e taukareka e hakannoo ki aku taratara. Koe
ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe
ku tukua a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia
ma nau!’

22 “Te tama ni too ana simata e lua raa ni hanake no mee ake
ki te hakamau laatou, ‘Te ariki, koe ni kaumai naa simata e lua, aa teenei
aku simata e lua ni ffuti.’ 23 Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka,
koe se tama e taukareka e hakannoo ki aku taratara. Koe ni roorosi
hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe ku tukua
a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!’

24 “Teenaa hanake iloo te tama ni too tana simata raa no mee ake,
‘Te ariki, nau ni mataku iaa koe se tama e haaeo. Naa mee aaraa tama
e tuku raa, koe e too, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe e vasi. 25 Nau
ni mataku iaa koe, teenaa hano iloo nau no tanumia oo mane nei iloto
te kerekere. Mmata mai, teenei oo mane ni kaumai kiaa nau.’

26 “Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Ttama e sosorina hakallika
e matanaenae! E aa? Koe ni see iloa maa nau maraa e too aku mee
ni see tuku, aa maa nau e vasi aku mee ni see tori? 27 Ai koe
ni see heheunatia ai koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni hakaahe mai
aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti
i taku saaita ni ahemai.’ 28 Teenaa huri iloo ia no mee ake ki naa tama
e ttuu i te kina naa, ‘Too naa mane raa iaa ia no kauake ki te tama
ni lavaa ana simata e sinahuru.’ 29 Te hakamau raa ki mee ake, ‘Naa tama
e illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake ki laatou raa, nau
ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee e nnoho
maa laatou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee
ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee e nnoho maa laatou naa ma ki toa
hakkaatoa nau.✡ 30 Kootou oo mai no toa te tama e matanaenae nei
no peesia ki te poouri ana i haho; tana kina ma ki moe no kakarati
ana niho.’✡

Te Hakatonu TeAtua

31 “Te saaita Ttama te Henua ma ki au ma se Tuku ma ana ensol raa,
a Ia ma ki noho i aruna tana nohorana maatua.✡ 32 Naa tama i naa henua
hakkaatoa ma ki kkutu atu i mua aana. Teenaa naa tama naa ma ki vaaea

✡ **25.29** Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 ✡ **25.30** Mt 8.12; 22.13; Lk 13.28 ✡ **25.31** Mt 16.27; 19.28

a Ia no hakattuuria ki naa vasi e lua, e mee pee ko te tama e roorosi naa sipsip e vvae ana sipsip raa i ana gout. 33 Naa tama e ttonu naa ora laatou raa ma ki ttuu ki tana vasi hakamaatau, aa aaraa tama iaa ma ki ttuu ake i tana maavii. 34 Teenaa te Ttuku raa ma ki mee ake ki naa tama e ttuu ake ki tana maatau, 'Oo mai, kootou naa tama e haia hakaraaoina taku Tamana. Kootou oomai no nnohoria te nohorana teelaa ni tukua atu TeAtua maa kootou i te mahaa mai ana te maarama nei. 35 I taku saaita ni hiikai raa, nau ni hanaia kootou; i taku saaita ni hiiunu raa, nau ni hakaunumia kootou ki te vai; niaaina maa kootou ni see illoa iaa nau raa, nau ni hakauruhia atu kootou ki loto naa hare kootou. 36 I taku saaita ni taka hua raa, nau ni hakataraina kootou; i taku saaita ni maki, kootou ni anaana mai kiaa nau, aa i taku saaita ni moe i te hare karapusi raa, kootou ni asi ake kiaa nau.'

37 "Teenaa naa tama e ttonu naa ora laatou raa ki mee ake, 'TeAriki, i te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiikai raa ooatu iloo maatou no hanaia koe? Aa i te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiiunu raa ooatu iloo maatou no hakaunumia koe? 38 I te saaita hea maatou ni kkite maa koe se horau no oo atu maatou no toa koe ki naa hare maatou? Aa i te saaita hea hoki maatou ni kkite iaa koe e taka hua no oo atu maatou no hakataraina koe? 39 I te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni maki aa maa koe ni moe i te hare karapusi no oo atu maatou no asi atu kiaa koe?' 40 Te Ttuku raa ki hakaahe ake, 'Nau e vanaatu ki kootou, i naa saaita kootou ni hakasura te tiputipu nei ki naa tamavare i taku haanauna nei raa, kootou naa e mee mai kiaa nau.'

41 "Te Ttuku raa ma ki huri atu ki naa tama e ttuu ki tana maavii raa no mee ake, 'Kootou hakattaha iaa nau, kootou e takkoto i laro naa haaeo TeAtua! Kootou oo ki te ahi e ura see mate, te kina e tukua mai maa Satan ma ana ensol. 42 I taku saaita ni hiikai raa nau ni see hanaia kootou; taku saaita ni hiiunu raa nau ni see hakaunumia kootou. 43 I taku saaita ni hanatu iaa nau ni see hai kina ki noho raa, nau ni see hakauruhia kootou ki loto naa hare kootou, aa i taku saaita ni taka hua raa, nau ni see hakataraina kootou; i taku saaita ni maki aa ni moe iloto te hare karapusi raa, kootou ni see oomai no asi iaa nau.'

44 "Teenaa naa tama naa ma ki mee ake kiaa Ia, 'TeAriki, i te saaita hea maatou ni kkite maa koe ni hiikai ka hiiunu, aa seai ma koe ni au ki naa hare maatou, aa seai ma koe ni taka hua, aa seai ma koe ni maki, aa seai ma koe ni moe iloto te hare karapusi, aa maa maatou ni see tokonaki atu kiaa koe?' 45 Te Ttuku ma ki mee ake, 'I naa saaita kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki ki naa tamavare koi raa, teenaa kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki mai kiaa nau.' 46 Teenaa te kaavena naa ma ki kaavea ki oo no hakallono ki te isu peenaa, aa naa tama e ttonu naa ora laatou iaa ma ki too te ora e ora hakaoti."✡

26

Jesus ku tarataraina ki taia
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Te saaita Jesus ni oti te akonaki ake naa taratara nei hakkaatoa raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, 2 "Kootou e illoa maa iloto koi naa aso e-lua raa, teenaa ko te aso te Kaikai te Pasova, aa te Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa tama raa ki tuukia ki te kros."✡

3 Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki kkutu hakapaa i te hare Kaiapas, te Maatua Hakamau, 4 no taratara

✡ **25.46** Dan 12.2 ✡ **26.2** Ex 12.1-27

ki tauhia seemuuina laatou Jesus no taia ki mate. 5 Naa tama naa ni tuku laatou taratara peelaa, “Taatou ki see tauhia taatou ttama naa i te ssao te kaikai, i naa tama raa ma ki ffuri mai no hakatautau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

6 Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni noho i te hare Simon, te tama ni laavea te leprosi i mua. 7 I tana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uru ake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha no nnini ki aruna te pisouru Jesus.✡ 8 I te saaita naa disaipol raa ni kkite i tana vana ni mee raa, laatou ni lloto iloo ka taratara peelaa, “Te kaakaa nei e nnini pakavaina ttama nei ki aa? 9 Te kaakaa nei ni taukareka iloo ki kauake ki tauia se tama aa ku kauake naa mane raa ki naa tama see hai mee. Teenei ko naa kaakaa e taavi mmaha raa iloo!”

10 Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa mee ake iloo Ia, “Te ffine nei e hakameia kootou i te aa? Teenei se vana taukareka iloo te ffine nei e mee kiaa nau. 11 Naa tama see hai mee raa ma ki nnoho lokoi ma kootou, aa nau iaa ma ki see noho ma kootou i naa saaita hakkaatoa.✡ 12 Taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaoti. 13 Aa teenei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I naa kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa te henua ma ki mannatu ake kiaa ia.”

Judas e hiihai maa ia e hakaari ake Jesus ki naa hakamau
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 Teenaa te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, ni hano ki naa maatua hakamaatua raa no mee ake, 15 “Ki mee maa Jesus e hakaarina atu nau ki kootou, se aa kootou ma ki kaumai?” Naa tama naa ki ttau ake naa mane siliva e matatoru no kauake iloo kiaa ia.✡ 16 Anaa teenaa tokatoka iloo Judas se saaita ma ana e lavaa ki hakaarina ake Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova
(Mk 14.12-21; Lk 22.7-13,21-23; Jn 13.21-30)

17 I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Maatou ki oo no mee mai te kaikai te Pasova raa i hea?”

18 Jesus ki mee ake, “Koorua ooatu ki te tanata tokotasi iloto te matakaaina naa no vanaake kiaa ia, ‘Ttisa raa e mee maa, Taku sao ni tukua mai raa ku tae; maatou ma aku disaipol raa ma ki kkai te kaikai te Pasova raa i too hare.’ ”

19 Naa disaipol raa ni oo no mee pee ko Jesus ni vanaake, araa mee mai hakaoti iloo te kaikai te Pasova.

20 I te poo raa Jesus ni noho ma ana disaipol raa ki kkai. 21 I te saaita laatou ni nnoho ka kkai raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau ku taratara atu ki kootou: se tama tokotasi i kootou ma ki hakattaki mai naa hakamau raa no tauhia nau.”

22 Ana disaipol raa ni llee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama koi ki huri atu no vasiri peelaa, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau”?

✡ **26.7** Lk 7.37-38 ✡ **26.11** Deut 15.11 ✡ **26.15** Zech 11.12

23 Jesus ki mee ake, “Ttama e ttoko tana haraoa raa hakapaa ma nau
iloto te peesini raa, teenaa ko ia.✡ 24 Ttama te Henua raa ma ki mate pee
ko naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e aroha iloo i te tama
ma ki mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa
te tama naa ni see haanauria mai!”
25 Araa Judas ku mee ake, “Te Tisa nei, koe e taratara raa ko ai, ko nau?”
Jesus ki mee ake, “Teenaa koi koe e taratara naa.”

Te Kaikai Hakaoti TeAriki
(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

26 Te saaita laatou ni kkai raa, Jesus ni too te haraoa raa no taku ki TeAtua.
Teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauatu ki ana disaipol, no taratara ake
peelaa, “Too te haraoa nei no kkai. Teenei ko taku haitino.”
27 A Ia ki too hoki te kap raa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki
ki naa tama naa no mee ake: 28 “Teenei ko taku ttoo teelaa e pesi ki uiia
naa haisara te lopo tama. Te purepure hoou TeAtua e mee maa te ssao nei
e hakattino ki taku ttoo nei.✡ 29 Nau e kauatu te taratara maaoni nei:
nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita
ma ki unu te wain hoou i te Nohorana TeAtua.”
30 Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, teenaa oo iloo laatou
ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

31 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “I te poo nei raa kootou hakkaatoa
ma ki ffuro ka tiiake nau. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa
peelaa, ‘Te tama e roorosi i naa sipsip raa ma ki taia TeAtua, teenaa
ana sipsip raa ma ki masseu huri.’✡ 32 Tevana iaa i taku saaita ku oti
te hakamasikeria mai i te mate raa, nau ma ki hano imua kootou
ki Galilee.”✡
33 Teenaa ki mee ake Peter ki Jesus, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa
ma ki ffuro iaa koe raa, koe ma ki see lavaa nau te tiiake!”
34 Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita
te rua te moa i te tahaata nei seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo
e toru maa koe see iloa iaa nau.”
35 Peter ki hakaahe ake, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa
ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”
Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

36 Teenaa masike iloo Jesus no hano ma ana disaipol raa ki te kina e ttapa
ma ko Gethsemane, araa mee ake iloo Jesus ki laatou, “Kootou nnoho ake
i te kina nei ki hano nau no taku mai i te kina raa.” 37 A Ia ki too Peter,
James, aa ko John ka oo laatou; tana manava ni puni hakaoti i tana aroha,
38 teenaa a Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Nau ka mate koi i te aroha
e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”
39 A Ia ni sare ki mua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku
ki TeAtua: “Abba. Taku Tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie iaa koe.
Hanaa naa mmaha nei iaa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai,
nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

✡ **26.23** Ps 41.9 ✡ **26.28** Ex 24.8; Jer 31.31-34 ✡ **26.31** Zech 13.7 ✡ **26.32** Mt 28.16

40 A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe mannuu. Teenaa
ffano iloo Ia ki Peter no mee ake, “Kootou takatoru ni see lavaa peehea
te ara ake ma nau se tamaa saaita koi? 41 Kootou nnoho ka roorosi, aa
kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hakataakoto
kootou e makkaa, kootou iaa e tino mmate.”
42 Araa Jesus ku ahe hoki no taku, “Taku Tamana, ki mee maa koe iloo
e hiihai maa nau ki hakallono isu, nau e tuku atu koi ki too hiihai.” 43 Jesus
ni ahe atu hoki no kite i naa mmoe mannuu naa tama naa; naa tama naa
ni see lavaa iloo te tallaki naa karamata laatou.
44 Jesus ni ahe hoki no taku pee ko mua i te ttoru ana saaita. 45 Ki oti raa
ahe ake iloo Ia ki ana disaipol raa no mee ake, “E aa? Kootou koi mmoe iloo
ka hakamalolloo? Kootou mmata! Te ssao Ttama te Henua ki hookina
ki naa tama e hakallika raa ku tae mai. 46 Kootou massike, taatou ki oo.
Te tama e mee tana vana hakallika naa ku tuu mai!”

Jesus ku tauhia
(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

47 I te saaita Jesus koi tuu ka taratara raa, Judas ku tae ake. Judas naa
se disaipol i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol e ttaka ma Jesus. A ia
ni hanake ma te kaavena ni heunatia ake naa maatua hakamaatua raa
ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa ni oo ake ma naa hana
laatou. 48 Judas ni vanaake hakaoti ki naa tama raa peelaa, “Taku tama
ma ki vaisoni raa, teenaa ko te tama kootou e ssee. Kootou tauhia
ttama naa.”
49 Judas ni hanatu tonu ki Jesus no mee ake, “Rabai, te laaoi TeAtua
ki noho ma koe!” araa vaisoni iloo ki Jesus.
50 Jesus ki mee ake, “Naasoa, hakavave no mee too vana ni au
no mee naa!”*
Teenaa ooake iloo naa tama naa no tauhia laatou Jesus. 51 Te tama
tokotasi i naa tama e ttuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa
no tuutia a ia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti.
52 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tuku too komu naa. Naa tama e hetaa
ma naa komu raa ma ki taaia ki te komu. 53 E aa, koe e maanatu maa
nau see lavaa te kannaa ki taku Tamana raa ki kkave mai ni kaavena ensol
e sinahuru maa rua no tokonaki mai kiaa nau? 54 Aa ki mee maa nau
ni hiihai ki tokonaki mai taku Tamana, naa taratara te Laupepa Tapu raa
ma ki ttino peehea?”
55 Teenaa ki huri Jesus no taratara ake ki naa tama e kkutu i te kina naa,
“Ai kootou e oomai ai ma naa hana kootou naa no mee ma ki tauhia nau,
e mee pee ko nau se tama e hakappore? I te kau aso nau ni noho ka akonaki
te henua iloto te Hare Tapu raa, kootou ni see anaana ma ki oomai
no tauhia nau.✡ 56 Tevana iaa naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara
te Laupepa Tapu.”
Teenaa naa disaipol raa ni tiiake laatou Jesus no massike katoo no ffuro.

Jesus e tuu i mua te Kansol
(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

57 Jesus ni taakina naa tama naa ki te hare Kaiapas, te Maatua Hakamau.
Teenaa naa tisa naa Loo aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa
e kkutu i te kina naa. 58 Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa a ia
ni see hakataupiri ake; a ia ni taakai ake iloo i te mataahare te hare

---

* **26.50** Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa! e mee hoki maa Naasoa, koe e-aa i te kina nei? ✡ **26.55** Lk 19.47; 21.37

te Maatua Hakamau. A ia ni uru atu no noho iloo ma naa wasi raa ki mmata
ia ma se aa ma ki mee ki Jesus. 59 Naa maatua hakamaatua raa ma naa tama
katoo te Kansol raa ni sessee ni vana e ssara ki hakapperu atu ki Jesus,
ki lavaa te taia laatou Jesus ki mate. 60 E tammaki naa tama ni oo ake
no mee naa taratara hakalellesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee,
tevana iaa te Kansol raa ni see hai vana ni illoa ki mee. Teenaa massike iloo
te takarua taanata no taratara ake ki te Kansol raa peelaa, 61 "Te tama nei
ni taratara peelaa, 'Nau e lavaa te seua a nau te Hare Tapu TeAtua nei
ki laro, aa iloto naa aso e toru nau ku hakamasike hoki ki aruna.' "✡
62 Te Maatua Hakamau raa ni masike ki aruna no mee ake ki Jesus, "Koe
see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee iaa koe?" 63 Jesus ni tuu
seemuu koi.
Te Maatua Hakamau raa ki mee ake hoki, "Iloto te inoa TeAtua e ora koe
ki kaumai se taratara maaoni ki mee ma koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua."
64 Jesus ki mee ake, "Uee, tevana iaa nau e vanaatu ki kootou hakkaa-
toa: e kaamata i te saaita nei kootou ma ki kkite i te Tama te Henua e noho
i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi aa e au vaaruna naa uruaoa te lani!"✡
65 Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkahu ka mee
peelaa, "Taatou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara ma laatou!
Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua! 66 Kootou
e mannatu ma ttama nei ki haia peehea?"
Naa tama naa ki mee ake, "Ttama naa e tau te taia ki mate."✡
67 Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no sasaavarea ana karamata
ka patupatua tana pisouru; naa tama ni papaakia laatou tana pisouru raa
ni taussua atu peelaa,✡ 68 "Te Mesaea nei, taratara mai ma teenei ko ai
ttama e lliki iaa koe!"

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus
(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

69 I te saaita naa raa Peter e noho i te mataahare i haho, teenaa
hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua
Hakamau raa kiaa ia no mee ake, "Koe hoki se tama e taka ma Jesus,
te tama i Galilee!"
70 Tevana iaa Peter ni huu imua naa tama katoo e ttuu i te kina naa; a ia
ni mee ake peelaa, "Nau see iloa i too mee e taratara naa." 71 Araa hano iloo
ia no tuu i te kina te tootoka. Telaa ffine e heheuna hoki i te kina naa
ni ttoka atu no kite iloo iaa ia, teenaa a ia ki mee ake, "Ttama nei ni taka
ma Jesus, te tama i Nazareth."
72 Peter ni huu hoki no mee ake, "Nau see iloa i ttama naa!"
73 See rooroa koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ni ffuri atu katoo
no mee atu kiaa ia, "Teenei se vana maaoni! Koe hoki e hai i naa tama naa;
koe naa e taratara iloo pee ko naa tama naa!"
74 Teenaa ki mee ake Peter, "Nau e taratara maaoni iloo. Nau
see iloa i te tama naa, aa ki mee ma nau e hakareeresi, TeAtua ki tuku mai
ana haaeo kiaa nau!"
Saaita naa lokoi, te moa raa ku tani. 75 Teenaa maanatu ake iloo Pe-
ter i naa taratara ake Jesus kiaa ia peelaa, "Saaita te moa te tahaata
seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa
iaa nau." Teenaa hano iloo ia no tani i haho.

✡ **26.61** Jn 2.19 ✡ **26.64** Dan 7.13 ✡ **26.66** Lev 24.16 ✡ **26.67** Is 50.6

27

Jesus ku toa kimua Pilate
(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

1 I te tahaata raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua
naa Jew raa ni taratara hakapaa ki tukua laatou Jesus ki mate. 2 Teenaa
saisaitia iloo laatou naa rima Jesus ki naa seni raa no taakina ki Pilate,
te hakamau te kaaman Rome e roorosi i te kina naa.

Te mate Judas
(Acts 1.18-19)

3 I te saaita Judas, te tama ni taakina ake ia naa hakamau no tauhia
Jesus, ni lono maa Jesus ku tukua ki taia raa, a ia ki too naa mane
siliva e mata toru raa no hakaahea ake ki naa maatua hakamaatua raa
ma naa tama hakamaatua naa Jew. 4 Teenaa a ia ni mee ake ki laatou, "Nau
ni hakasara taku vana i TeAtua; nau ni mee taku vana hakallika ki te tama
ni seai iloo tana sara, aa teenei ttama naa ku mee ki taia ki mate!"
Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, "Te mee naa e aa i maatou? Teenaa
se vana aau ni ssee soko kkoe."
5 Teenaa huri atu iloo Judas no pesi atu naa mane siliva raa ki loto
te Hare Tapu, araa hano iloo no llava ua soko ia.
6 Naa maatua hakamaatua raa ni too naa mane naa ka taratara pee-
laa, "Naa mane nei see lavaa taatou te tukua hakapaa ma naa mane
te Hare Tapu, i naa Loo taatou raa e ppui te mee nei. I te aa, i teenei ni mane
ni taavi te tama ki mate." 7 Teenaa tuku iloo laatou taratara ki too laatou
naa mane naa no tauia te kerekere e ttapa ma ko te Kerekere te Ppota,
ki mee ma se kava naa horau. 8 Teenaa ko te vana te kerekere naa e taapaa
ma ko 'te Kerekere te Ttoo' i naa aso nei.✡
9 Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina Jeremiah raa ni ttino maaoni:
"Naa tama naa ni too te mata toru mane siliva, te kooina te kanohenua
Israel ni tuku ki taavi ki taia te tama naa ki mate,
10 no taavi te kerekere te ppota,
ki tautari ki naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau."✡

Pilate e vasiria a ia Jesus
(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

11 I te saaita naa raa, Jesus e tuu i mua Pilate, te hakamau te kaaman
Rome. Teenaa Pilate ki vasiri ake kiaa Ia, "Koe naa ko te tuku naa Jew?"
Jesus ki hakaahe ake, "Teenaa koe e mee mai naa." 12 Tevana iaa i te saaita
Pilate ni kauake naa taratara naa maatua hakamaatua aa ma naa tama
hakamaatua naa Jew e mee iaa Ia raa, Jesus ni tuu seemuu koi.
13 Teenaa ki mee ake Pilate kiaa Ia, "Koe see lono i naa taratara hakallika
naa tama naa iaa koe?"
14 Tevana iaa Jesus ni seai iloo se taratara ni hakaahe atu, teenaa ni oho ai
te hakamau naa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate
(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

15 I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate
maraa e ffana se karapusi tokotasi; se tama e hiihai ai naa Jew ki hanaa.
16 Te saaita naa raa, teelaa se karapusi tokotasi e ilotia te henua hakkaatoa,
tana inoa ko Barabas. 17 Teenaa i te saaita te henua ni kkutu ake raa, Pilate
ni vasiri ake ki laatou, "Ko ai te karapusi kootou e ffiffai maa nau ki ffana
no kauatu ki kootou? Kootou e ffiffai ki kauatu nau Jesus Barabas? Seai?

✡ **27.8** Acts 1.18-19 ✡ **27.10** Zech 11.12-13

Nau ki kauatu Jesus, te tama e ttapa ma ko te Mesaea?” 18 Pilate ni iloa
maa Jesus ni hookina ake naa tama hakamaatua naa Jew raa i laatou
ni manava haaeo iaa Ia.
19 I te saaita Pilate ni noho i tana kina e hakannoo ki naa koti raa,
tana aavana raa ni kkave ake tana taratara peelaa: “Koe seai too vana e mee
ki te tama see hai sara naa; nau ni miti hakallika iloo i te tama naa i te poo.”
20 Naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa
ni usuhia laatou naa tama e kkutu i te kina naa ki vanaake ki Pilate ki hanaa
Barabas aa ku tukua Jesus ki mate. 21 Teenaa Pilate ki vasiri ake
ki naa tama, “Ko ai te tama i te takarua nei ki hanaa atu ki kootou?”
Naa tama raa ki varo ake, “Hanaa mai Barabas.”
22 Araa Pilate ku vasiri ake, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou
ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”
Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”
23 Araa Pilate ku vasiri ake hoki, “Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei
ni mee?”
Naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo, “Tuukia ttama naa
ki te kros!”
24 I te saaita Pilate ni kite maa naa tama raa ma ki see lavaa iloo
te hakannoo, ka massike te henua no hetaa huri raa, a ia ki huihui ana rima
i mua naa karamata naa tama raa hakkaatoa ka taratara ake ki laatou,
“Kootou see tuku mai te ssara te tama nei kiaa nau. Teenei ni vana kootou
e mee soko kootou!”✡
25 Te henua hakkaatoa ni hakatoo atu peelaa, “Tuku mai te ssara
ttama naa ki maatou ma naa tamalliki maatou!”
26 Teenaa Pilate ki tiiake atu Barabas ki naa tama naa; a ia iaa ku vanaake
ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku taakina no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus
(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

27 Jesus ni taakina naa soldia Pilate raa ki loto te hare Pilate, teenaa
kkutu atu hakkaatoa naa soldia raa i ana vasi. 28 Naa tama naa ni hanaa
laatou naa kkahu Jesus raa no hakao ake te kkahu e mmea kiaa Ia.
29 Teenaa penapena iloo laatou hau ki te laakau tuitui no hakaoria
ki tana pisouru, aa te tokotoko raa e hakappikitia laatou ki tana rima; araa
ttuu iloo ki naa turi laatou no taratara taussua kiaa Ia, “Te Ttuku naa Jew!”
30 Naa tama naa ni ffuri atu no sasaavarea Ia, araa too iloo te laakau raa
no lliki ki tana pisouru. 31 Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaina
laatou Jesus raa, uiia iloo laatou te kahu maatua raa no hakao atu hoki
ana kkahu raa kiaa ia. Teenaa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros
(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 I te ara raa, naa tama naa ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa
ko Simon. Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no haia ki amo ake
te kros Jesus. 33 Naa tama naa ni oo no ttae ki te kina e ttapa ma
ko Golgota, teenaa ko te taratara e mee maa, ‘Te Kina te Ivi te Pisouru Tama’.
34 I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru
ma te marasini e mmara, araa nei Jesus ni see unumia a Ia te wain naa
i tana saaita ni oti te mmitia a Ia.✡
35 Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros ka mee laatou taffao
ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.✡ 36 Ki oti raa
nnoho iloo naa tama naa ka roorosi kiaa Ia. 37 Naa taratara nei ni sissia

✡ **27.24** Deut 21.6-9 ✡ **27.34** Ps 69.21 ✡ **27.35** Ps 22.18

laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: "TEENEI KO JESUS,
TE TUKU NAA JEW." 38 Teenaa tuukia iloo laatou te takarua e kailallao
i naa vasi Jesus; te tama i tana maatau, aa telaa tama i tana maavii.
39 Naa tama ni llaka ake vaararo no ttoka atu i naa tautau mai Jesus raa
ni ffuri atu no mee naa taratara hakallika laatou i Jesus:✡ 40 "Koe ni mee
maa te Hare Tapu nei ma ki seua a koe aa ku hakatuuria hoki koe iloto
naa aso e toru! Hakasao soko kkoe ki mee maa koe ko te Tama TeAtua! Kau
ki laro te kros!"✡
41 Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama haka-
maatua naa Jew raa ni hakaere katoo iaa Ia peelaa, 42 "Aaraa tama
ni hakassaoria a ia, aa tana tino iaa see lavaa te hakasao soko ia! E aa?
Teenei seai ko te tuku Israel? Ki mee maa ia e au ki laro i te kros
i te saaita nei raa, teenaa maatou ma ki illoa maa ia se tuku maaoni! 43 A Ia
e taaohi manava i TeAtua aa e hai maa ia ko te Tama TeAtua. Aa teenei
taatou ku mmata ki mee maa TeAtua ma ki au no hakasaoria ia!"✡
44 Naa tama kailallao teelaa ni tuukia hakapaa ma Jesus raa
ni ffuri atu hoki no sasaakiria Ia.

Te mate Jesus
(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

45 Te saaita te mee raa ni tae ki te laaraatea raa*, te henua ni poouri
no tae iloo ki te ttoru i te laasuru. 46 I te ttoru te laasuru raa, Jesus
ni tanitani varo peelaa, *"Eli, Eli, lema sabaktani?"* te taratara e mee maa,
"Taku Atua, taku Atua, nau ni tiiake ai koe?"✡
47 Naa tama ni ttuu ka llono i ana tanitani varo raa ni taratara peelaa,
"Te tama naa e kakannaa ki Elijah!" 48 Teenaa tere ake iloo te tama toko-
tasi i laatou no hakapara te tapaa maro raa ki te wain e mmara no saisai
ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus ki unu.✡
49 Naa tama e ttuu i te kina naa ki mee ake, "Ttari ki mmata taatou
ma ki mee ma Elijah e au no hakasaoria ttama nei!"
50 Teenaa Jesus ki kappisi hoki ana varo no pesi tana maanava hakaoti.
51 Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea iloto ttonu,
e kaamata mai i aruna no hakasopo ki laro. Te kerekere raa ni rue,
naa hatupaa ni maffaa,✡ 52 naa taaruma raa ni kareva ka ttuu tallaki,
aa te lopo tama TeAtua teelaa ni mmate raa ni hakamassikeria no ora.
53 Naa tama ni mmate raa ni massike mai i naa taaruma laatou, aa i te saaita
Jesus ni hakamasikeria raa, naa tama naa ni oo ki te Henua e Tapu; te kina
te lopo tama ni kkite laatou.
54 I te saaita te hakamau naa soldia aa ma naa soldia e ttuu maa ia raa
ni llono i naa rue te mahuke, ka kkite hoki i naa vana ni ssura naa raa,
naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. Naa tama naa ni taratara peelaa,
"Ttama nei maaoni ko te Tama TeAtua!"
55 E tammaki naa haahine ni ttuu ake i te kina naa; naa tama naa
ni ttuu ake hakammao ka ttoka. Teenaa ko naa haahine ni oo ake hakapaa
ma Jesus i Galilee ka tokonaki kiaa Ia. 56 E ffai iloto naa haahine naa raa,
teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James laaua ma Joseph, aa
ko te aavana Sebedii.✡

Te haitino Jesus ku toa no tanumia
(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

✡ **27.39** Ps 22.7; 109.25 ✡ **27.40** Mt 26.61; Jn 2.19 ✡ **27.43** Ps 22.8 * **27.45** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ✡ **27.46** Ps 22.1 ✡ **27.48** Ps 69.21 ✡ **27.51** Ex 26.31-33 ✡ **27.56** Lk 8.2-3

57 I te laasuru raa Joseph, te tama hai mee i Arimatia, ku tae ake; a ia naa
se disaipol hoki Jesus. 58 Joseph ni hano ki Pilate no mee ake iaa ia e mee
ma ki too te haitino Jesus. Teenaa vanaake iloo Pilate ki ana soldia raa
ki kauake te haitino Jesus ki Joseph. 59 Teenaa hano iloo Joseph no too
te haitino Jesus ni mmini ki te maro makkini hoou. 60 Araa toa iloo
ia te haitino Jesus no ponotia ki loto tana kava ni keri hoou. Ki oti raa
hakatipe atu iloo te hui te hatu raa no ppui i te mata te kava, araa hano iloo
ki tana hare. 61 Mary Magdalene laaua ma te ffine e taapaa hoki maa
ko Mary raa iaa ni nnoho i te kina naa ka ffuri atu ki te kava.

Naa wasi e roorosi te kava

62 I te ssoa te aso raa, teenaa ko te Sabat. Teenaa naa maatua hakamaatua
ma naa Faarisi raa ni oo no mmata i Pilate no mee ake, 63 "Te hakamau nei,
maatou e illoa maa i te saaita te tama e taratara kailaarao nei koi ora raa,
a ia ni pesi tana taratara peelaa, 'Nau ma ki hakamasikeria i te mate imuri
naa aso e toru.'✡ 64 Heunatia oo soldia raa ki oo no roorosi hakaraaoi iloo
i te kava ki lava iloo naa aso e toru, teenaa ki see lavaa ana disaipol raa te oo
no huuina laatou te haitino te tama naa aa ku oo no hakaea ki te heuna maa
te tama naa ni hakamasikeria i te mate. Teenaa naa taratara hakalellesi
naa tama naa ma ki mee raa ma ki hakallika iaa i naa taratara te tama naa
ni hai imua."

65 Teenaa Pilate ki mee ake, "Kootou too ni wasi ka oo ma kootou, aa
kootou ku mmata ki roorosi hakaraaoi iloo naa tama naa i te kava."

66 Teenaa oo iloo naa tama naa no hakammau hakaraaoi iloo te kava raa
ka tuku laatou hakailona, araa hakanoho iloo laatou naa wasi i te kava raa
ki noho ka roorosi.

28

Jesus e hakamasikeria i te mate
(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 I te saaita te aso te Sabat ni laka raa, Mary Magdalene laaua ma
telaa ffine e ttapa hoki ma ko Mary raa ni oo no asi ki te kava. 2 Te mahuke
e lasi raa ni hakateki no rue i te saaita naa lokoi; teenaa te ensol TeAtua raa
ni au i te lani no hakatipe iloo te hatu e ppui i te mata te kava raa hakavasi
no noho ia i aruna. 3 Te ensol naa ni hakasura ake pee ko naa kkemo
te uila, aa ana hekau e hakao raa e makkini hua iloo. 4 Naa soldia e roorosi
i te kava naa ni ppore i naa mattaku laatou, teenaa naa tama naa ni mmoe
pee ko naa tama ku mmate.

5 Te ensol raa ki mee ake ki naa haahine: "Koorua see mattaku. Nau e iloa
i koorua e ssee i Jesus, te tama ni tuukia ki te kros. 6 Ttama naa ku see moe
i te kina nei; ttama naa ku oti te hakamasikeria i te mate, e mee pee ko Ia
ni taratara. Koorua uru mai no mmata i tana kina ni moe. 7 Aa koorua oo
hakavave i te saaita nei lokoi no taratara ake peelaa ki ana disaipol, 'Jesus
ku oti te hakamasikeria i te mate. A Ia ku hano ki Galilee imua kootou;
kootou ma ki llave iaa Ia i te kina naa!' Hakamaarona lokoi ki aku taratara
ni kauatu nei."

8 Te takarua naa ni mee ma e mattaku, tevana iaa laaua ni fiaffia iloo
i te vana laaua ni kkite naa. Teenaa massike iloo te takarua haahine naa
i te kava no ffuro ki oo no taratara ake ki ana disaipol.

9 Ttakarua naa ni hakatekia i Jesus ku tuu ake imua laaua; Jesus
ki mee ake, "Te aso taukareka." Ttakarua naa ni oo atu kiaa Ia no taaohi iloo

✡ **27.63** Mt 16.21; 17.23; 20.19; Mk 8.31; 9.31; 10.33-34; Lk 9.22; 18.31-33

ki ana vae no lotu kiaa Ia. 10 Jesus ki mee ake, “Koorua see mattaku. Koorua
oo no taratara ake ki aku taaina raa ki oo ki Galilee; nau ma ki mmata
i laatou i te kina naa.”

Naa taratara naa soldia ni roorosi i te kava

11 I te saaita naa haahine naa ni ffuro ka oo raa, aaraa soldia teelaa
ni roorosi i te kava raa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake ki naa maatua
hakamaatua raa i naa vana ni mee i-te kava. 12 Teenaa ki kkutu naa maatua
hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no taratara i te vana
laatou ki mee; naa tama naa ni kauake te hui te mane ki naa soldia raa
13 no taratara ake peelaa, “Kootou oo no hakatere te lono raa maa
naa disaipol Jesus raa ni oo atu i te poo no huuina tana haitino i te saaita
kootou ni mmoe mannuu. 14 Ki mee maa te taratara nei e tae ki Pilate,
kootou see mannatu, maatou ma ki taratara ake i kootou e taratara
maaoni.”
15 Naa soldia raa ni too naa mane naa no mee iloo laatou vana naa. Aa
teenaa ko te taratara e tere vaaroto naa Jew no tae mai ki te aso nei.

Jesus ku hakasura ake ki ana disaipol
(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

16 Te sinahuru maa ttama tokotasi i naa disaipol Jesus raa ni oo
ki te tamaa mouna i Galilee Jesus ni taratara ake ki laatou.✡ 17 I te saaita
naa tama naa ni kkite i Jesus raa, laatou ni ffuri katoo no lotu kiaa Ia,
niaaina maa aaraa tama i laatou ni mamannatu tammaki. 18 Jesus
ni hakkuu atu ki laatou no mee ake, “Naa mahi katoo i te lani ma
te kerekere nei ku oti katoo te uiia mai TeAtua kiaa nau. 19 Kootou oo
ki naa kanohenua katoo iloto te maarama nei no hurisia naa manava
naa tama naa ki tautari mai laatou kiaa nau. Hakaukau tapuria
naa tama naa iloto te inoa te Tamana, te Tama TeAtua, aa iloto naa mahi
TeAitu Tapu.✡ 20 Kootou akonaki atu naa tama naa ki illoa i aku taratara
hakkaatoa ni kauatu. Teenaa nau ma ki ttaka hakapaa taatou no tae iloo
ki te hakaoti te maarama nei.”

✡ **28.16** Mt 26.32; Mk 14.28 ✡ **28.19** Acts 1.8

MARK
TE LONO TAUKAREKA I NAA TARATARA MARK
TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka i naa taratara Mark e kaamata maa teenei ko "te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua." Jesus e tarataraina ma se tama e sosorina tautari ki ana taratara e mee, aa e tarataraina hoki ma se tama hakamaatua. Te tiputipu nei e hakailotia i ana akonaki e kauake ki te henua, i ana haimahi i aruna naa tippua hakallika, aa i ana lavaa te uii naa haisara te henua. Jesus maraa e taratara maa ia ko te Tama te Henua, teelaa ni au no mate ki hakasaoria te henua i naa mahi te haisara.

Mark e taratara tonu aa see kkapo i ana kaumai te lono i Jesus, aa e taratara haimahi i naa vana Jesus ni mee, see mee maa e taratara koi i naa taratara aa ma naa akonaki Jesus ni kauake ki te henua. Ttama ni sissii te laupepa nei e kaamata no taratara i te au ana John te Baptis, aa i te saaita Jesus ni too te hakaukau tapu ka usuusuhia Satan. Ki oti raa a ia ku hano tonu no taratara i te saaita Jesus ni kaamata ana heuna no akonaki te henua ka hakamasike naa tama e mmaki. I loto ana heuna naa raa, naa tama e tautari i Jesus naa ni kaamata no illoa hakaraaoi iloo iaa Ia, tevana iaa naa tama see fiffai kiaa Ia raa ni ffuri no mee te kau vana e hakallika kiaa la. Te hakaoti ana naa taratara te laupepa nei e taratara i naa vana ni ssura i naa aso hakaoti Jesus i tana noho ni noho i te maarama nei. Naa taratara naa e hakatahito ki tana saaita ni tuukia ki te kros aa i tana masike mai ana i te mate.

Naa taratara hakaoti i te Lono Taukareka nei, teelaa e hakamaatinoria ki naa mak peenei raa [...], e tammaki naa tama e hai maa teenaa ni taratara telaa tama, seai ma ko ttama ni sissii te laupepa nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te kaamata te Lono Taukareka 1.1–13
Jesus e mee ana heuna iloto Galilee 1.14—9.50
E kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 10.1–52
Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa ma naa matakaaina e tauppiri ki Jerusalem 11.1—15.47
Jesus ku masike i te mate 16.1–8
Te saaita TeAriki ni hakasura ki ana disaipol aa tana saaita ni ahe ki te lani 16.9–20

John te Baptis e hakaea naa taratara TeAtua
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

1 Te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua raa, e kaamata peenei.
2 Isaiah, te pure TeAtua, ni sissii peelaa, "TeAtua e taratara peenei, 'Nau ma ki heuna taku pure raa ki hano imua aau no penapena mai hakaoti too ara.'✡ 3 E mee te tama e tanitani varo mai iloto mouku,
'Penapena mai hakaoti te ara TeAriki;
hakatonu tana ara ma ki au raa ki tonu!' "✡
4 Teenaa hakasura mai iloo John i mouku no sare hakaukau tapu te henua ka hakaea ake peelaa, "Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki hakaukau tapu ina kootou, ki uiia naa haisara kootou TeAtua." 5 E tammaki naa tama i naa matakaaina iloto Judea aa ma naa tama i Jerusalem ni oo ake no hakannoo ki John. Naa tama naa

✡ **1.2** Mal 3.1 ✡ **1.3** Is 40.3 (LXX)

ni oo atu no hakaari naa haisara laatou, teenaa huri atu iloo John no hakaukau tapu ina laatou iloto te Riva Jordan.

6 John e hakao ki naa hekau e llana ki naa huruhuru naa kamol, aa e tuu ki te ttuu e pena ki te kiri te manu; a ia e kai ki naa hani te vao aa ma naa manu e mee pee ko naa tama te laanui.✡ 7 A Ia ni hakaea ki naa tama raa peelaa, "Te tanata ma ki au imuri aaku raa e hakamaatua are iaa nau, aa nau nei iloo see tau te suru atu no veetea naa uka ana taka. 8 Kootou e hakaukau tapu ina a nau ki te vai, a ia iaa ma ki au no hakaukau tapu ina kootou ki TeAitu Tapu."

Te saaita Jesus ni hakaukau tapu ina, aa tana saaita ni usuusuhia Satan (Mt 3.13—4.11; Lk 3.21-22; 4.1-13)

9 See rooroa koi raa, Jesus ni hanake i Nazareth, teenaa te matakaaina iloto Galilee. Teenaa a Ia ni hakaukau tapu ina hoki John iloto te Riva Jordan. 10 Saaita lokoi Jesus ni masike ake i te vai raa, a Ia ni kite i naa taaraki ake te lani ka hano iho TeAitu raa ma se rupe no takoto iaa Ia. 11 Teenaa taratara iho iloo te reo raa i te lani peelaa, "Koe naa ko taku Tama e llee ai taku manava; nau e hiahia iloo iaa koe."✡

12 I te saaita naa lokoi raa a Ia ni usuhia TeAitu raa ki hano ki loto mouku, 13 ka noho ai iloo naa aso e matahaa, aa i tana saaita ni taka vaaroto mouku raa, a Ia ni usuusuhia peenaa Satan ki tahuri tana manava. A Ia ni taka ma naa manu vao e kaittama, tevana iaa naa ensol raa ni mmata ake kiaa Ia.

Naa disaipol mua Jesus (Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11)

14 Te saaita John ni oti te ponotia ki loto te hare karapusi raa, Jesus ni hano no hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa i Galilee. 15 Aa Ia ni hakaea peelaa ki naa tama i te kina naa, "Te aso raa ku tae mai, teenaa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai koi! Kootou tiiake naa haisara kootou naa, aa kootou ku hakataakoto tonu i te Lono Taukareka TeAtua!"✡

16 I te aso tokotasi raa, Jesus ni sasare vaatai te Namo Galilee no kite iloo i te haanau Simon laaua ma Peter, e puipui ika ki te kupena. 17 Jesus ki mee ake ki laaua, "Koorua oomai no tautari kiaa nau, ki ako ina koorua i te haanota tama." 18 Te takarua naa ni tiiake naa kupena laaua naa i te saaita naa lokoi, no oo atu vaamuri Jesus.

19 Jesus ni sare atu kimua hakamaarie no kite iloo i telaa haanau, James laaua ma John, naa tama Sebedii. Te takarua raa e nnoho iloto laaua poti raa ka onoono naa kupena laaua. 20 I te saaita koi Jesus ni kite i te takarua naa raa, kannake iloo ki laaua ki oo ake. Te takarua naa ni massike no tiiake iloo laaua tamana, Sebedii, ka noho iloto te poti ma naa tama ni tauia laatou ki hahaanota hakapaa laatou, aa laaua iaa ku oo vaamuri Jesus.

Te tanata e tauria te tipua (Lk 4.31-37)

21 Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki te matakaaina Capernaum, teenaa i te aso te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu naa Jew raa no kaamata te akonaki naa tama. 22 Naa tama ni hakannoo kiaa Ia raa ni oho iloo i te mattoni ana taratara, see mee pee ko naa tisa naa Loo. Ana taratara e kauake raa ni taratara hakamaatua iloo.✡

✡ **1.6** 2 Kgs 1.8 ✡ **1.11** Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 9.7; Lk 3.22 ✡ **1.15** Mt 3.2 ✡ **1.22** Mt 7.28-29

23 E mee te tanata e tauria te tipua e noho iloto te hare lotu naa. Teenaa
te tanata naa ni masike no tanitani varo peelaa ki Jesus, 24 "Jesus te tama
i Nazareth, se aa taau e mee i maatou? È aa? Koe e au no taaia maatou?
Nau e iloa iaa koe, koe naa ko te Tama e tapu TeAtua!"
25 Teenaa ki varo ake Jesus, "Ppui too pukua aa koe ku hakataha
i ttama naa!"
26 Te tipua e tau i te tanata raa ni llea ka kappisi ana varo, araa
uru mai iloo ki taha. 27 Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka vasirisiri
ki laatou soko laatou, "Teenei se aa ku mee peenei? E aa? Teenei
ni akonaki hoou? Teenei se tama hakamaatua iloo, teenei e hakannoo ai
naa tippua raa ki ana taratara!"
28 Teenaa te lono i naa vana Jesus e mee naa ni tere ki naa kina hakkaatoa
iloto Galilee.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka.
(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

29 Jesus aa ma ana disaipol raa ni massike i te hare lotu raa ka oo tonu iloo
ki te hare Simon laaua ma Andrew, teenaa James laaua ma John ni oo
laatou hakapaa. 30 Te hinaona ffine Simon raa e moe ka makallilliri
i ana moelana i hare. I te saaita lokoi Jesus ni tae atu raa, naa tama raa
ni taratara ake i te maki te ffine naa. 31 Teenaa hanatu iloo Jesus
ki te ffine naa no taaohi tana rima no hakamasike ki aruna. Te makallii raa
ni mahana i te ffine naa, teenaa masike iloo ia no kaamata te tattaa
naa kaikai laatou.
32 Te laasuru naa, te saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake
naa maki hakkaatoa aa ma naa tama e tauria naa tippua raa ki Jesus.
33 Te kanohenua te matakaaina naa ni kkutu ake katoo i haho te tootoka
te hare. 34 Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki i te kau maki
no taukalleka, aa naa tama e tauria naa tippua raa ni haia a Ia hoki
no taukalleka. Teenaa naa tippua ni tau i naa tama naa ni puuia a Ia
ki see taratara, i naa tippua naa e illoa i aa Ia.

Jesus e hakaea naa taratara TeAtua i Galilee
(Lk 4.42-44)

35 I te tahaata poo, te saaita te laa seki sopo raa, Jesus ni maahuru no hano
ki te kina see hai tama i taha te matakaaina naa no taku. 36 Teenaa Si-
mon ma naa tama e ttaka laatou naa ni oo no sessee i aa Ia. 37 Saaita
naa tama naa ni llave iaa Ia raa, naa tama naa ki mee ake, "Te henua katoo
e sessee i aa koe."
38 Jesus ki mee ake, "Taatou ki oo ki aaraa matakaaina i te kina nei. Nau
e mee ki hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa hoki, i teenaa
ko aku heuna e au no mee."
39 Teenaa hakataka iloo Ia vaaroto naa matakaaina hakkaatoa iloto
Galilee, ka hakaea naa taratara TeAtua iloto naa hare lotu naa Jew, aa
ka hanahana naa tippua e tau i naa tama i naa kina naa.✡

Te tanata e maki e haia Jesus no taukareka
(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

40 Te tanata tokotasi e haia te leprosi ni hanake no tuu ki ana turi imua
Jesus no mee ake, "Ki mee koe e hiihai, koe ku au no hakamaaramatia
taku haitino."
41 Jesus ni aroha iloo i te tanata naa, teenaa haaroo atu iloo tana rima
no ppaa i aa ia ka mee ake peelaa, "Nau e hiihai. Koe ku taukareka!"

✡ **1.39** Mt 4.23; 9.35

42 Te kiri ppara raa ni seai no maarama mai lokoi te haitino te tanata.
43 Teenaa heunatia iloo Ia te tanata raa ki hano, ka hakaapo ake
tana taratara peelaa kiaa ia, 44 “Koe see hakaari ki se tama ma koe ni haia
a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee
ki mmata ia i aa koe; aa ki kkite te henua ma koe ku taukareka raa, koe
ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari
ki naa taratara Moses ni kauatu.”✡
45 Tevana iaa te tanata naa ni hano no sare taratara ki naa tama hakkaa-
toa i te vana Jesus ni mee kiaa ia. Teenaa ki see lavaa ai Jesus te hano
ki naa kina te henua e nnoho ai; a Ia ni taka ki naa kina teelaa see nohoria
te henua, iaa te henua ni oo atu i naa matakaaina katoo no mmata i aa Ia
i tana kina e noho naa.

2

Ttama see lavaa te sasare e haia Jesus no taukareka
(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

1 Ku llaka ana aso raa, Jesus ni ahe ki Capernaum, teenaa te lono raa
ni tere maa Ia ku oti te tae ake ki hare. 2 E tammaki iloo naa tama ni oo ake
no kkutu i tana hare e noho, te hare naa ni kkapi hakaoti ttama, aa i haho
hoki te tootoka raa ni see hai sao. Teenaa hakaea iloo Jesus naa taratara
TeAtua raa ki naa tama e kkutu i te kina naa. 3 Teelaa se takahaa taanata
e ssau ake te tanata see lavaa te sasare ki Jesus. 4 Tevana iaa naa tama naa
ni see lavaa te hakasao atu ma te tama see lavaa te sasare raa ki Jesus,
i te hare raa e kkapi ttama. Teenaa ki kkake naa tama naa no hakahotu
te taffuu i aruna te kina Jesus e noho, no hakatere iho te tanata naa i aruna
ana moelana kimua Jesus. 5 Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa
e taaohi manava iaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki te tanata see lavaa te sasare,
“Taku tama, oo haisara e uiia a nau.”
6 E mee naa tisa naa Loo i te kina naa e nnoho ka hakataakoto soko laatou
peelaa, 7 “Ttama nei e lavaa peehea te taratara peenei? Ttama nei
e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua! TeAtua soko Ia e lavaa te uii
naa haisara!”
8 Jesus ni tuu koi ka iloa i naa mannatu e ttuu ma naa tama naa. Teenaa
ki mee ake Ia peelaa ki laatou, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu
peenaa? 9 Te taratara hea e hainauhie te kauake ki te tanata see lavaa
te sasare nei, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara e uiia a nau,’ seai,
te taratara e mee maa, ‘Masike no too oo moelana naa, aa koe ku sasare?’
10 Nau e mee ki huri atu peelaa ma Ttama te Henua raa ko te tama haka-
maatua i te kerekere nei teelaa e lavaa te uii naa haisara.” Teenaa huri iloo
Ia no mee ake ki te tama see lavaa te sasare, 11 “Nau e vanaatu kiaa koe,
masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki hare!”
12 Naa tama e ttuu i te kina naa ni ttoka katoo i naa masike te tanata naa
no too ana moelana raa ka hano ki tana hare. Laatou ni oho hakkaatoa
ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Taatou ni see hai vana iloo peenei
ni kkite imua!”

Jesus e kannaa i Levi
(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

13 Jesus ni ahe hoki ki tai te Namo Galilee. E mee naa tama ni kkutu ake
kiaa Ia, teenaa kaamata iloo Ia te akonaki naa tama naa. 14 Ki oti raa,
sare iloo Ia vaatai no kite i te tama e aoao naa takis e noho i tana kina

✡ **1.44** Lev 14.1-32

e heheuna. Te inoa te tanata naa ko Levi, te tama Alpius. Jesus ki mee ake, “Tautari mai i aa nau.” Levi ni masike no hanatu iloo vaamuri Jesus.

15 I te saaita Jesus ni noho ka kai ma ana disaipol i te hare Levi raa,
e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai
laatou hakapaa. I te aa, e tammaki naa tama peenaa e ttaka ma Jesus.
16 Saaita naa Faarisi, teelaa e heheuna maa ni tisa naa Loo, ni kkite maa
Jesus e noho ka kai hakapaa ma naa tama haisara aa ma naa tama e aoao
naa takis raa, laatou ki vasiri peelaa ki ana disaipol, “Ai ttama naa e kai ai
ma naa tama peenaa?”

17 Te saaita Jesus ni lono i naa taratara naa tama naa e hai raa, a Ia
ki mee ake ki laatou, “Teelaa seai ko naa tama see mmaki raa e kaavea
no mmata i te tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. Nau ni see au
no ssee ki naa tama e ttonu naa ora laatou, seai. Nau ni au no ssee are
ki naa tama haisara.”

Te taratara i te hakapakuu
(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

18 I te saaita tokotasi raa naa disaipol John te Baptis ma naa Faarisi raa
e hakapakuu see kkai. Teenaa e mee naa tama ni oo ake ki Jesus
no vasiri ake peelaa, “Se vana peehea naa disaipol John ma naa disaipol
naa Faarisi raa e hakapakuu see kkai i naa aso nei, aa oo disaipol raa iaa
e kkai vare koi?”

19 Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te aavana raa
ma ki nnoho see kkai peehea, ma te tanata e aavana raa e noho i laatou?
Saaita te tanata naa koi noho ma laatou raa, naa tama naa ma ki see lavaa
te ttaka see kkai. 20 Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, te tanata
e aavana naa ma ki toa i laatou. Teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu
i te saaita naa.

21 “See hai tama e ssae te tapaa maro hoou ki ppoo no ttui ki te kkahu tuai,
i te tapaa maro hoou raa ma ki ffano no masae te maro tuai. Teenaa
te masae te kkahu tuai naa ma ki lasi iaa. 22 Aa see hai tama hoki e utu
te wain hoou raa ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa
te wain hoou naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain
hoou naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Te wain
hoou raa ki utuhia ki naa paeke hoou.”

Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

23 I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare ma ana disaipol raa vaaroto
naa verena wit, aa ana disaipol naa ni sassare ka hakihaki naa hua naa wit
ka kkai.✡ 24 Teenaa ki mee ake naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Ttoka,
ai oo disaipol naa e haia ai laatou naa vana naa Loo raa e ppui ki see haia
i te aso te Sabat?”

25 Jesus ki mee ake, “Kootou ni seai iloo ki ppau te Laupepa Tapu i te vana
David ni mee i tana saaita ni hiikai?✡ A ia ma naa taanata e ttaka
ma ia raa ni hiikkai, 26 teenaa a ia ni hano ki loto te hare TeAtua raa
no kai naa haraoa e hakaara ki TeAtua. Te vana nei ni mee i te ssao Aba-
iatar ni noho ma ko te Maatua Hakamau. I naa Loo taatou raa, teelaa
ko naa maatua koi e lavaa te kkai naa haraoa naa. Tevana iaa David
ni kaina a ia naa haraoa naa, no kauake hoki ki naa taanata e ttaka ma
ia raa ka kkai.”✡

27 Jesus ki ttao ake hoki, “TeAtua ni tuku te Sabat raa ki sura se taukareka
maa naa tama te maarama nei; see mee maa TeAtua ni penapena

✡ **2.23** Deut 23.25 ✡ **2.25** 1 Sam 21.1-6 ✡ **2.26** Lev 24.9

naa tama te maarama nei ki sura se taukareka maa te Sabat. 28 Teenaa
Ttama te Henua raa hoki ko TeAriki te Sabat."

3

Te tanata e mmate tana rima
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

1 Ki oti raa Jesus ku ahe ki te hare lotu naa Jew, aa iloto te hare lotu raa tee-
laa se tanata e mmate tana rima tokotasi. 2 E nnoho naa tama i te kina naa
hoki, teelaa e sessee ara ki taratara haaeoina laatou Jesus. Naa tama naa
ni tokatoka seemuu ki mmata laatou maa ki mee maa Jesus e huri
no haia a ia te tanata naa no taukareka i te Sabat. 3 Jesus ki mee ake
ki te tanata e mmate tana rima, "Kau no tuu imua naa tama nei hakkaatoa."
4 Teenaa vasiri iloo Ia ki naa tama e nnoho i te kina naa, "Naa Loo taatou raa
e taratara maa se aa e ttana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki
taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? E aa? Ki hakaora
te tama ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?" Tevana iaa naa tama naa
ni seai iloo se taratara ni mee ake.
5 Jesus ni ttoka haaeo ki laatou, tevana iaa a Ia ni aroha hoki
i te llono nataa naa tama naa i te taratara. Teenaa mee ake iloo Ia
ki te tanata, "Ffora too rima." Te tanata raa ni ffora tana rima no taukareka
hoki. 6 Naa Faarisi raa ni oo no kkutu hakapaa ma naa tama i te kaavena
Herod raa no taratara i te ara laatou ma ki mee ki taia laatou Jesus.

Te kuturana tama i tai te Namo Galilee

7 Teenaa ki hakataha Jesus ma ana disaipol raa ka oo ki te Namo Galilee,
aa te kuturana tama e tammaki raa ni oo atu vaamuri aana. Teenaa
ni tama e oomai i Galilee, Judea, 8 Jerusalem, te matakaaina e ttapa ma
ko Idumea, te matakaaina e tuu haka kkipu i Jordan, aa ma naa matakaaina
e ttuu alleha i Tyre ma Saidon. Naa tama hakkaatoa i naa kina naa ni oo ake
ki Jesus i laatou ni llono i ana vana e mee. 9 Te kuturana raa e lasi iloo,
teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol raa ki too ake hakaoti se poti,
i te henua ku muimui atu katoo kiaa Ia. 10 Jesus ni haia a Ia te lopo tama
e mmaki no taukalleka, aa aaraa tama e mmaki e hakasaosao ake kiaa Ia
ma ki ppaa naa rima laatou i aa Ia.✡ 11 Aa i naa saaita naa tama e tauria
naa tippua raa e kkite iaa Ia raa, naa tama naa maraa e oo atu no ppesi
kimua Jesus no tanitani varo peelaa, "Koe ko Ttama TeAtua!"
12 Teenaa ki hakaapo ake Jesus tana taratara ki laatou, ki see hakaea
ki se tama iaa Ia.

Jesus e hiri te taka sinahuru maa te takarua aposol
(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

13 Ki oti raa Jesus ku hano ki aruna te mouna, teenaa aru iloo ki ana tama
e fiffai raa ki oo ake. Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, 14 hiri iloo Ia
te taka sinahuru maa te takarua taanata ki heheuna maa Ia. Naa tama naa
ni taapaa a Ia maa ni aposol. A Ia ki mee ake, "Kootou nei ma ki heheuna
maa nau. Kootou ma ki heunatia a nau hoki ki oo no hakaea te Lono
Taukareka, 15 teenaa naa mahi TeAtua ma ki ttaka ma kootou, ki lavaa
kootou te hanahana naa tippua."
16 Teenei te taka sinahuru maa te takarua aposol Jesus ni hiri: Si-
mon (ttama ni taapaa Jesus ma ko Peter); 17 Te haanau James laaua ma
John, naa tama Sebedii (takarua ni taapaa Jesus ma ko Boanerges, teenaa
ko te taratara e mee maa, 'Naa Tamalliki te Hatturi'); 18 Andrew, Philip,
Bartolomiu, Matthew, Thomas, James ttama Alpius, Tadeus, Simon, te tama

✡ **3.10** Mk 4.1; Lk 5.1-3

te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel, 19 aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki hakaarina a ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus laaua ma Belsebul
(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)

20 Ki oti raa hano iloo Jesus ki hare, teenaa e mee hoki te kuturana tama e tammaki ni kkutu ake kiaa Ia. Jesus ma ana disaipol naa ni see lavaa iloo te kkai hakaraaoi. 21 I te saaita naa hareaakina Jesus raa ni llono i te mee nei raa, oo ake iloo ma ki toa laatou a Ia, teenaa i aaraa tama e taratara maa Jesus ku vvare.

22 E mee aaraa Tisa naa Loo teelaa ni oo ake i Jerusalem ni taratara pee-laa, "Ttama naa e tauria Belsebul! Teelaa ko te tipua hakamau raa e kauake ana mahi ki te tama naa, teenaa ki lavaa ia te hanahana naa tippua."✡

23 Teenaa ki aru ake Jesus ki naa tama naa no kauake naa taratara nei: "Satan e lavaa peehea te hanaa a ia hoki Satan? 24 Ki mee maa naa tama se henua e nnoho maavae ka hetaa ki laatou, te kanohenua naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. 25 Ki mee maa ni hareaakina e nnoho ka hakatautau ki laatou, naa tama naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. 26 Aa teenaa, ki mee maa naa tama i te nohorana Satan raa e nnoho maavae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki see takoto rooroa, aa ku maseu.

27 "See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare se tanata haimahi no huuina ana hekau, ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

28 "Nau e taratara atu te hakamaaoni nei: Ki mee maa se tama e mee ana lopo sara iloo, ka taratara hakallika i TeAtua, TeAtua ma ki lavaa te hanaa a Ia naa sara ttama naa. 29 Iaa ki mee maa se tama e taratara hakallika i TeAitu Tapu TeAtua, naa sara ttama naa ma ki see lavaa te hanaa. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma tana sara naa."✡ 30 (Jesus e taratara peenei i naa tama raa e taratara peelaa iaa Ia, "Ttama naa e taka ma te aitu hakallika.")

Te tinna ma naa taaina Jesus
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

31 Te tinna Jesus aa ma ana taaina raa ni ttae ake ni ttuu i haho, teenaa he-unatia atu iloo laatou te tama tokotasi ki hare, ki mee ake ki Jesus ki hanake. 32 Teenaa ki mee ake naa tama e kkutu iaa Ia raa peelaa, "Too tinna aa ma oo taaina raa e nnoho i haho, e ssee iaa koe."

33 Teenaa ki vasiri ake Jesus, "Ko ai taku tinna aa ko ai aku taaina?" 34 A Ia ki ttoka ki naa tama e nnoho aareha iaa Ia raa ka mee ake peelaa ki laatou, "Kootou mmata! Teenei taku tinna aa aku taaina. 35 Ki mee maa se tama e mee naa mee taku Tamana raa e hiihai, teenaa se taina aaku, se kave aaku, aa se tinna aaku."

4

Te parapol i te tama e pesipesi naa hua laakau
(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

1 Jesus ni kaamata hoki te akonaki te henua vaatai te Namo Galilee. Te kuturana tama ni kkutu atu ki hakannoo kiaa Ia raa ni lasi iloo, teenaa kake iloo Ia no noho iloto te poti tokotasi ka aro no taura i tai. Te henua iaa e nnoho ake i uta, i te manumanu ttai.✡ 2 Jesus ni akonaki ake te kau mee

✡ **3.22** Mt 9.34; 10.25 ✡ **3.29** Lk 12.10 ✡ **4.1** Lk 5.1-3

hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa
ki naa tama naa:
3 “Hakannoo mai. Teelaa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa
ki somo i tana verena. 4 I tana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto
te verena raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena,
ka llee ake naa manu raa no kaina. 5 Aaraa hua ni maaoha ki aruna
te korohatu, i te kina see hai pela maaoni. Naa hua wit naa ni mattiri vave
lokoi, i te pela raa see lasi. 6 Teenaa te saaita te laa ni tii raa, naa wit
ni mattiri ake raa ni tuunia ka mmate, i naa patiaka laatou ni see ttae
ki laro. 7 Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, aa i te saaita
naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa
no see ffua. 8 Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka.
Naa wit naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou; aaraa wit
e ppesi tiki matatoru, aaraa wit e ppesi te mataono, aa aaraa wit e ppesi
te lau naa hua.”
9 Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Ki mee maa kootou e fiffai
ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

Te hakataakoto naa parapol
(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

10 Te saaita naa tama raa ni masseu ka noho Jesus soko ia raa,
e mee aaraa tama i naa tama ni hakannoo kiaa Ia naa ni oo ake ma
te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa no mee ake ki Jesus
ki hakaari ake te hakataakoto ana parapol ni kauake ki laatou. 11 Teenaa
ki mee ake Jesus, “Naa vana huu i te Nohorana TeAtua raa, teenei ni kauatu
nau ki kootou. Aa ki naa tama teelaa see ttaka mai ki taatou raa iaa, laatou
ma ki too naa taratara nei maa ni parapol. 12 Teenaa,
‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou
ma ki see kkite.
Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou
ma ki see massaro.
I te aa, ki mee maa naa tama naa ni illoa no ffuri naa manava laatou
ki TeAtua,
TeAtua ni aroha i laatou no uiia naa haisara laatou.’ ”✡

Jesus e hakailoa ake te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua laakau.
(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

13 Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, “Ki mee kootou see illoa
i te hakataakoto te parapol nei, kootou ma ki ilotia peehea kootou
te hakataakoto aaraa parapol? 14 Ttama ni pesipesi naa hua raa e mee
maa ko te tama e sare taratara i naa taratara TeAtua. 15 Naa hua laakau
e maaoha vaaruna te saarena raa, e mee ma ko naa tama e llono
i naa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia naa taratara naa
ki see takkoto iloto naa manava laatou. 16 Naa hua e maaoha vaaruna
te korohatu raa, e mee ma ko naa tama ni fiaffia lokoi i te saaita laatou
ni llono i naa taratara TeAtua. 17 Araa nei naa taratara naa ni see tauhia
laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. Naa tama naa ni lotu
i te tamaa saaita koi, aa i te saaita naa haaeo raa ni pakkuu ake, i laatou
e ttaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi
laatou. 18 Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, e mee ma
ko naa tama e llono i naa taratara TeAtua, 19 tevana iaa naa tama naa
ni hakaapiapi are i naa mannatu laatou ki naa vana te maarama nei, teenaa
ko naa kaimannako laatou ma ki haimane laatou, aa ma aaraa vana

✡ **4.12** Is 6.9-10 (LXX)

te maarama nei teelaa e oti manava ai laatou. Teenaa ko naa mannatu naa
teelaa see mau ai naa taratara TeAtua raa iloto naa manava laatou.
Naa tama peenaa ma ki hainattaa iloo te kkite maa ni tiputtipu e taukalleka
e ssura i naa ora laatou. 20 Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa,
e mee ma ko naa tama e llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou
ki takkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa
i naa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa
no ssomo ka ppesi te lopo kaikai; naa laakau e ppesi tiki matatoru,
naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai."

Te lamu e uhi ki te kamete (Lk 8.16-18)

21 Jesus ku ttao atu hoki, "E aa? E hai tama e hakaura tana lamu no uhi
ki se kamete, seai ma e hakalluu ki laro se ssoa? Seai iloo! Ttama raa
e hakatuu te lamu raa ki aruna te aruna, ki too te maasina te lamu naa
iloto te hare.✡ 22 Teenaa, i naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa
naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama.✡
23 Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai."

24 A Ia ni vanaake hoki peelaa, "Kootou hakannoo hakaraaoi iloo
ki naa taratara kootou e llono! Te ara kootou e ffuri no hakatonutonu
aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki,
tevana iaa tana vana ma ki mee ki kootou naa ma ki ttoe iaa.✡ 25 Naa tama
ni kauake naa mee laatou TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee,
aa naa tama seai naa mee laatou ni kauake TeAtua raa iaa, naa tamaa mee
e nnoho ma laatou naa ma ki toa i laatou."✡

Te parapol te hua laakau e somo

26 Jesus ku taratara ake hoki, "Te Nohorana TeAtua e mee peenei.
Te tanata raa e pesipesi naa hua wit raa iloto tana verena. 27 A ia e moe
i naa poo, aa i te ao ku masike no sasare. I te saaita naa, ana wit raa e mattiri
soko laatou ka ssomo. Tevana iaa te tanata raa see iloa maa naa wit raa
e ssomo peehea. 28 Teelaa ko te pela raa e mee naa wit raa ki ssomo
no ffua; te mee mua e matiri ake raa, teenaa ko te hua laakau, ki oti raa
naa taume raa ku vvoro, aa i te saaita naa taume raa ku maffaa raa, teenaa
naa wit raa ku ppesi naa kaikai laatou. 29 Saaita naa wit raa e ttae ttae raa,
te tanata raa ku kaamata te taa naa wit raa ki tana paraamoa, e mee te vasi
naa wit raa ku tae mai."✡

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat (Mt 13.31-32,34; Lk 13.18-19)

30 Jesus ki mee ake hoki, "Taatou ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa
e mee peehea? Se parapol peehea taatou ki hakaea ki illoa hakaraaoi
kootou? 31 Te Nohorana TeAtua raa e mee ma ko te hua te laakau e ttapa ma
se mastat, teenaa ko te hua laakau e punaamea hakaoti i naa hua hakkaa-
toa. Teenaa te tanata raa e too te hua laakau naa no tori iloto tana verena.
32 Te hua laakau naa ku somo ake no lasi hakamataku iloo, see hai laakau
e tae ki te lasi te laakau naa. Teenaa te laakau naa ku vvoro ana hui laa
e llasi ka llee ake naa manu raa no takitaki naa ohana laatou i te maru
te laakau naa."

33 Jesus ni taratara ki te lopo parapol peenei i tana saaita ni hakaea
naa taratara TeAtua raa ki naa tama; a Ia ni kauake te kau taratara
ki mallama naa pisouru naa tama naa. 34 I tana saaita e taratara
ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoi ki naa parapol. Aa i naa saaita

✡ **4.21** Mt 5.15; Lk 11.33 ✡ **4.22** Mt 10.26; Lk 12.2 ✡ **4.24** Mt 7.2; Lk 6.38 ✡ **4.25** Mt 13.12; 25.29; Lk 19.26 ✡ **4.29** Joel 3.13

laatou ma ana disaipol raa e nnoho soko laatou raa, a Ia maraa e kauake te hakataakoto naa parapol raa ki ana disaipol.

Jesus e haia a ia te lani raa no lauhie
(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

35 I te laasuru te aso naa raa, Jesus ni mee ake ki ana disaipol, "Taatou ki oo no tere ki telaa vasi te namo." 36 Teenaa tiiake iloo laatou te kuturana naa ka oo naa disaipol raa no kkake ki te poti e noho ai Jesus raa ka tere laatou. E mee hoki aaraa poti ni tauttau i tai naa. 37 See rooroa raa te lani e lasi raa ku pakuu ki laatou, teenaa te poti laatou naa ku kaakea naa peau ka utuhia te poti laatou naa. 38 I te saaita naa, Jesus e moe ka llano ki tana llano raa i te murivaka imuri. Teenaa ffuri atu iloo ana disaipol raa no haarona: "Tisa nei, koe see anaana peehea maa taatou ku mee ki mallemo!"

39 Jesus ni masike no varo iloo ki te matani ma naa peau, "Marino iho!" Teenaa tuku iho iloo te matani raa ka marino kkii te moana. 40 Jesus ki huri atu ki ana disaipol, "Kootou e mattaku i te aa? Kootou seki lavaa iloo te taaohi manava iaa nau?"

41 Ana disaipol naa ni mattaku hakallika iloo, ka vasirisiri ki laatou soko laatou: "Teenei se tama peehea, ma te matani aa ma naa peau ki tuku kiaa Ia?"

5

Jesus e haia a Ia te tama e tauria te tipua raa ka taukareka.
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

1 Jesus ma ana disaipol raa ni tere no ttae iloo ki te matakaaina Gerasa i telaa vasi te Namo Galilee. 2 Te saaita Jesus ni sepu iho i te poti raa, e mee te tanata e tauria te tipua ni hanake i te kava no ttiri iaa Ia i tai. 3 Te tanata naa se tama e taka vaaroto naa kava, aa see hai tama hoki ku lavaa te saisaitia a ia te tanata naa ki see sasare. 4 Te lopo saaita ana vae ma ana rima e saisaitia naa tama raa, a ia e mossia koi a ia naa seni naa. A ia e haimahi are i naa tama i te kina naa, teenaa ni see hai tama ni lavaa te hanatu no tautauhia a ia. 5 I te poo ma te ao, te tanata naa e sare vaaroto naa kava raa ma naa mouna, ka tanitani varo peenaa ka seressere tana haitino ki naa hatu.

6 I tana saaita ni kite i Jesus i tana kina e tuu mai raa, a ia ni tere atu no tuu ki ana turi imua Jesus, 7 no tanitani varo atu peelaa, "Jesus, Ttama TeAtua Nnui! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!" 8 (A ia e mee atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.)

9 Teenaa ki vasiri ake Jesus, "Ko ai too inoa?"

Te tanata raa ki mee ake, "Taku inoa ko 'te Kaavena', i maatou e tammaki." 10 Teenaa a ia ki tanitani ake ki Jesus ki see kerekere ia laatou i te kina laatou e nnoho naa.

11 I te saaita naa, teelaa ni poi e tammaki e ttuu ka kkai i te vasi te mouna. 12 Teenaa naa tippua raa ni ttani ake peelaa ki Jesus, "Kaavea maatou ki naa poi, aa ku tiiake maatou ki uru no tau iloto naa poi." 13 Jesus ni tiiake Ia naa tippua raa ka oo, teenaa hakattaha iloo naa tippua raa i te tanata naa ka oo no tau i naa poi. Naa poi naa hakkaatoa, e lava naa simata e lua, ni ffuro ki te hakattoo ana te mouna raa no maaoha ki loto te namo raa no mallemo.

14 Naa taanata e roorosi naa poi naa ni ffuro no hakatere te lono raa ki naa tama te matakaaina naa aa ma naa tama e nnoho i naa kerekere

laatou i naa tautaha te matakaaina naa. Teenaa naa tama i naa kina naa
ni oo ake no mmata i te vana ni mee naa. 15 Te saaita laatou ni ttae
ki Jesus raa, laatou ni kkite i te tanata ni vvare raa e noho mai. A ia ku hakao
ana hekau aa ku atamai hoki; teenaa laatou ni mattaku hakkaatoa.
16 Naa tama ni kkite i naa vana ni ssura naa ni hakaea ki naa tama raa
i te vana ni mee i te tanata naa, aa i te vana hoki ni mee i naa poi.
17 Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no vanaake ki Jesus ki hakataha
i te matakaaina laatou naa.
18 Te saaita Jesus ni mee ki kake ki te poti laatou raa, te tanata ni vvare raa
ni hanatu no ppura ma ki kake atu ia.
19 Araa nei Jesus ni see hiihai maa te tanata naa e kake ake. A Ia
ni huri are no vanaake peelaa kiaa ia, "Ahe ki hare ki oo tama raa
no taratara ake i naa vana TeAriki ni mee kiaa koe, aa koe ku taratara ake
i naa tiputipu te manava aroha TeAriki i aa koe."
20 Teenaa hano iloo te tanata naa no hakaea ki naa tama i Dekapolis*
i tana vana ni haia Jesus. Naa tama ni llono iaa ia raa ni oho hakkaatoa.

Te tamariki ffine Jairus aa ma te ffine e tere tana ttoo (Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

21 Te saaita Jesus ni ahe ki telaa vasi te namo raa, e tammaki iloo naa tama
ni oo ake no kkutu ake kiaa ia i tai.
22 Teenaa sura atu iloo te tanata e ttapa ma ko Jairus, a ia naa se hakamau
te hare lotu i te kina naa. I tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni pesi
ki ana turi imua Jesus, 23 no taro ake peelaa, "Taku tamariki ffine raa
e maki hakallika iloo. Kau no hakapiri oo rima i aruna taku tamariki nei
ki marooroo ia, aa ki ora hoki."
24 Teenaa oo iloo laaua ma te tanata naa. E tammaki iloo naa tama
ni sassare ka oo laatou hakapaa, teenaa e muimui atu katoo i ana vasi.
25 E mee te ffine e tere peenaa tana ttoo, teenei ku lavaa naa setau
e sinahuru maa rua. 26 Ana mane ni oti katoo te pesi ki naa tokta
ki oo ake no haia a ia ki taukareka, tevana iaa a ia ni seai iloo ki taukareka;
tana maki naa ni hano koi no lasi. 27 Te ffine naa ku oti te lono i naa vana
Jesus ni mee, teenaa hanake iloo ia iloto te kuturana raa vaamuri Jesus,
28 ka maanatu soko ia peelaa, "Ki mee koi nau e paa taku rima i ana hekau
e hakao, teenaa nau ma ki taukareka."
29 Araa sare atu iloo ia no paa tana rima ki te ttapa te kkahu Jesus; teenaa
tana ttoo ni motu hua lokoi i te saaita naa, aa a ia ku lono hoki ma teelaa
se taukareka raa ku sura i tana haitino. 30 I te saaita naa lokoi raa, Jesus
ni lono maa teelaa ni mahi e maffana iaa Ia, teenaa hakatahuri iloo Ia
ki naa tama raa no vasiri, "Teelaa ko ai te tama e paa i taku kkahu?"
31 Ana disaipol raa ki mee ake, "Mmata i naa muimui atu naa tama naa
i oo vasi; koe e vasiri peehea ma ko ai te tama e paa iaa koe?"
32 Tevana iaa Jesus ni tokatoka koi kite Ia i te tama ni paa kiaa Ia.
33 Te ffine raa ni porepore i tana mataku i te vana ni mee i aa ia, teenaa
hanake iloo no pesi ki ana turi imua naa vae Jesus, no taratara ake
te hakamaaoni i naa vana ni ssura iaa ia. 34 Jesus ki mee ake kiaa ia,
"Taku tama, koe ku taukareka i aa koe e mau too manava i aa nau; aa tere
no noho hakaraaoi."
35 Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare
Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, "Too tamariki ffine raa ku mate;
koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au."

---

* **5.20** Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, 'naa Matakaaina e Sinahuru'

36 Jesus ni see hakannoo atu ki naa taratara naa tama naa e hai; a Ia
ni huri no vanaake ki Jairus, “Koe see mataku; taaohi manava koi iaa nau.”
37 Jesus ni see hiihai maa ni tama ki oo ake. A Ia ni toa koi a Ia Peter ma
te haanau James ma John ka oo laatou. 38 Laatou ni oo atu no ttae iloo
ki te hare Jairus, teenaa ki lono Jesus i naa hevaa huri te hare naa. 39 Teenaa
uru atu iloo Ia ki hare no mee ake ki naa tama naa, “Kootou e ttani i te aa?
Ttamariki naa see mate, tama naa e moe koi!”
40 Naa tama iloto te hare naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou
i aa Ia, teenaa kerekereia iloo Ia naa tama naa ki oo ki haho. Araa toa iloo Ia
naa maatua te tamariki raa aa ma te takatoru disaipol ni ooake ma Ia raa,
ka uru atu laatou ki te kina te tamariki raa e moe. 41 Teenaa kapaatu iloo
Jesus ki te rima te tamariki raa no mee ake haka Hebrew peelaa, “Talitha
koum,” teenaa ko te taratara e mee maa, “Ttamariki ffine nei, nau e vanaatu
kiaa koe, masike ki aruna!”
42 Te tamariki ffine naa ni masike i te saaita naa lokoi no sasare vaaroto
te hare. (Naa setau te tamariki naa e sinahuru maa rua.) Naa maatua
te tamariki naa ni llee hakaoti naa mouri laaua. 43 Tevana iaa Jesus
ni hakaapo ake ki laaua ki see taratara ake laaua ki se tama i te vana
ni mee naa. Araa mee ake iloo ki laaua ki kauake ni kaikai ma
te tamariki raa ki kai.

6

Jesus e sahea naa tama i Nazareth (Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

1 Jesus ni masike i te kina naa no ahe ma ana disaipol ki tana matakaaina.
2 I te aso te Sabat raa, a Ia ni hano no kaamata ana akonaki raa i te hare lotu
naa Jew. E tammaki iloo naa tama ni oo ake; aa i te saaita naa tama naa
ni llono i ana taratara raa, laatou ni oho hakkaatoa, teenaa ki vasirisiri
laatou peelaa, “Teenei se iloa te tama nei e toomai i hea? Teenei se atamai
aa ni mahi te tama nei ni kauake e ai ki lavaa ia te ppena naa mirakol?
3 E aa? Teenei seai ko te kapenta, te tama Mary? Teelaa seai ko Ia raa
e mee ana taaina ko James, Joseph, Judas aa ko Simon? E aa? Teelaa
seai ko ana kave raa e nnoho i te kina nei?” Teenaa naa tama naa ni see fiffai
ma laatou e hakannoo kiaa Ia.
4 Jesus ki mee ake ki laatou, “Te pure TeAtua raa e haia hakaraaoina
naa tama i ana matakaaina katoo e hano; aa i tana tino matakaaina raa iaa,
a Ia e hakakkeeina. Teenaa ana tino haanauna raa iloo ma ki see illoa atu
kiaa ia.”✡
5 Jesus ni see lavaa te hakassura ni mahi TeAtua i te kina naa; a Ia
ni hakapiri koi tana rima i aruna naa uruai tama e mmaki no taukalleka
naa tama naa. 6 A Ia ni teki iloo i naa tama naa ni see hakannoo kiaa Ia.

Jesus e heuna te taka sinahuru maa te takarua disaipol aana raa ki oo (Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

7 Jesus ni aru ake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa
kiaa Ia. Teenaa uui atu iloo Ia naa mahi TeAtua ki laatou, ki lavaa laatou
te hanahana naa tippua. Araa heunatia iloo Ia naa tama naa ka oo, tiki
takarua, no mee ana heuna. 8 Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa ki laatou,
“Kootou seai ni mee ma ni haraoa, naa paeke e hahao hekau, aa ma
ni mane e too ka oo ma kootou; kootou too koi naa tokotoko kootou.✡
9 Kootou hakao ni taka ma kootou, tevana iaa kootou see too maa
ni ssoa kkahu maa kootou.” 10 A Ia ni vanaake hoki peelaa, “Naa hare

✡ **6.4** Jn 4.44 ✡ **6.8** Lk 10.4-11

kootou e toa ki nnoho raa, kootou ku nnoho tonu i naa hare naa ki tae
ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. 11 Aa ki mee naa tama
te matakaaina naa see oo atu no toa kootou aa see hii hakannoo ki kootou,
kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou
e oo raa, kootou ku tahitahi naa kerekere e mmau i naa ororo vae kootou,
ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura raa e sara."✡

12 Teenaa oo iloo naa disaipol raa no hakaea ki te henua ki ffuri
naa manava laatou no tiiake te tiputipu e ppena naa haisara. 13 Te lopo
tama e uruhia naa tippua raa ni haia laatou no taukalleka, aa e tammaki
naa tama e mmaki ni mumurua laatou ki te ssunu te oliv no malolloo.✡

Te mate John Baptis
(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

14 Herod, te tuku Galilee raa, ni lono i naa vana Jesus ni mee naa, teenaa
i te henua hakkaatoa e taratara i aa Ia. Aaraa tama e taratara peelaa, "John
te Baptis raa ku ora hoki, teenei e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi
TeAtua."

15 Aaraa tama iaa e taratara peelaa, "Teenei ko Elijah."

Aa aaraa tama e mee maa, "Teenei se pure TeAtua, e mee pee ko naa pure
TeAtua imua."✡

16 Te saaita Herod ni lono i naa vana nei raa, a ia ni mee tana taratara
peelaa, "Ttama naa ko John te Baptis, te tama ni tuutia a nau tana ua
no mate; aa teenei ttama nei ku ora hoki." 17 Teelaa ko Herod raa ni mee ake
ki ana roorosi raa ki saisaitia John, aa ku peesia ki loto te hare karapusi.
A ia ni mee tana vana naa i aa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana
tana taina, Philip. 18 John te Baptis maraa e hai ake lokoi peelaa ki Herod,
"Te mee raa e sara ma koe ki aavanatia a koe te aavana too taina!"✡

19 Herodias ni taka ma tana lotoffaaeo i John; a ia ni hiihai maa John
ki taia ki mate, tevana iaa tana vana naa ni see akottia. 20 I te aa i Herod
ni iloa maa John se tama e sosorina taukareka aa se tama hoki e tonu
tana ora. Teenaa ki mee ake a ia ki naa tama e heheuna i aa ia raa ki see taia
John. Niaaina maa naa mannatu Herod maraa see ttonu i ana saaita e lono
i naa taratara John raa, a ia maraa e hii hakannoo koi ki ana taratara.

21 Te ssao Herodias ki mee tana vana hakallika naa ku tae. Teenaa
ko te aso te kaikai e lasi Herod ni mee, ki hakamaatino tana aso
ni haanau mai. A ia ni aru ki naa hakamau te kaaman, naa hakamau
ana soldia, aa ma naa tama hakamaatua iloto Galilee, ki oo ake
ki tana kaikai naa. 22 Herod laatou ma naa tama ni oo ake ki te kaikai naa
ni hakahiahia ina te taupu Herodias i tana saaita ni hanake no anu imua
laatou. Teenaa mee ake iloo Herod peelaa ki te taupu naa, "Kainnoo mai
too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe." 23 Herod ni tuku hoki
tana taratara peelaa, "Se aa taau e kainnoo mai, nau ma ki kauatu. Niaaina
ki mee maa koe e hiihai ma ki kauatu se vasi i aku mee hakkaatoa raa, nau
ma ki kauatu kiaa koe!"

24 Teenaa hano iloo te taupu raa no vasiri ake ki tana tinna, "Se aa taaku
ki kainnoo?"

Tana tinna raa ki mee ake, "Vanaatu i aa koe e hiihai ki kauatu te pisouru
John te Baptis."

25 Teenaa tere iloo te taupu naa no mee ake peelaa ki te tuku, "Nau
e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto se peesini
aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!"

✡ **6.11** Acts 13.51 ✡ **6.13** Jas 5.14 ✡ **6.15** Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19 ✡ **6.18** Lk 3.19-20

26 Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa
ni kauake, tevana iaa a ia ku see lavaa te sahea a ia te taupu naa,
i teelaa se taratara aana ni tuku ka llono katoo naa tama ni oo ake
ki te kaikai naa. 27 Teenaa heunatia iloo a ia tana roorosi tokotasi ki hano
no toomai te pisouru John. Te roorosi naa ni hano ki te hare karapusi raa
no tuutia iloo ia te pisouru John. 28 Araa haaoa iloo ia te pisouru raa ki loto
te peesini ka too ake no kauake ki te taupu, teenaa kauake iloo te taupu raa
ki tana tinna. 29 Te saaita naa disaipol John ni llono raa, oo ake iloo laatou
no too tana haitino no tanumia.

Jesus e haanai te kuturana tama e lasi
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

30 Naa aposol raa ni ahe ake ki Jesus no taratara ake i naa vana ka-
too laatou ni mee aa ma naa taratara laatou ni akonaki ki te henua.
31 E tammaki iloo naa tama ni oo ake ka oo peenaa i te kina Jesus e noho
ma ana disaipol, ka see lavaa naa tama naa te kkai hakaraaoi. Teenaa
ki mee ake peelaa Jesus ki ana disaipol, “Taatou ki oo ki se kina no nnoho
soko taatou, ki lavaa kootou te hakamalolloo.” 32 Teenaa massike iloo laatou
no kkake i te poti raa ki oo ki se kina see nnohoria te henua.
33 Tevana iaa te lopo tama ni kkite i te saaita laatou ni massike
ka oo raa ni mmate maa teelaa ko Jesus ma ana disaipol; naa tama naa
ni hakataka i naa matakaaina raa ka ffuro vaauta no ttae ki te kina Jesus ma
ana disaipol raa ma ki hakattau ake. 34 Te saaita Jesus ni sepu i te poti raa
no kite i te kuturana e lasi naa raa, tana manava ni llee iloo, i naa tama naa
ku mee ma ko naa sipsip e lellere huri, see hai tama e mmata ake ki laatou.
Anaa kaamata iloo Ia te akonaki ake turaa mee iloo e taukalleka TeAtua.✡
35 I te saaita naa raa te laa raa ku taupiri ki suru, teenaa oo ake iloo
ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Taatou ku poonia, aa te kina nei
see nnohoria. 36 Heunatia naa tama naa ki oo no taavi ni kaikai maa laatou
i naa matakaaina e ttuu tauppiri mai.”
37 Araa nei Jesus ni huri atu are no mee ake ki laatou peelaa, “Kootou naa
ki kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai.”
Ana disaipol raa ki mee ake, “Koe e hiihai maa maatou ki oo no pesi
ni sehua e-lua naa siliva ki naa kaikai ki kkai naa tama nei?”
38 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Kootou oo no mmata maa e hia
naa haraoa taatou koi takkoto.”
Naa disaipol raa ni ahe ake no mee ake peelaa, “Teelaa ni haraoa e rima
aa naa ika e lua.”
39 Araa vanaake iloo Jesus ki laatou ki hakapaapaaria naa tama raa
aa ku haia ki nnoho i te vvee, naa tama koi ki hakapaa no nnoho laa-
tou kina. 40 Teenaa nnoho iloo naa tama naa i naa kina laatou naa;
e mee naa kuturana e lava i te lau aa aaraa kuturana e lava tana tino rima
naa tama e nnoho hakapaa. 41 Jesus ki too naa haraoa e rima ma naa ika
e lua raa no ttoka ki te lani ka taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa raa
no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ki naa tama. A Ia ni vaevae atu
naa ika e lua raa hoki ki naa tama naa hakkaatoa. 42 Naa tama i te kina naa
ni kkai katoo no pposu. 43 Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao
naa kete e sinahuru maa rua no ppii ki naa kaikai ni ttoe. 44 Te kooina
naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai
(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

✡ **6.34** Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mt 9.36

45 Saaita naa lokoi, Jesus ku haia a Ia ana disaipol raa ki oo no kkake
ki te poti laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, i telaa vasi te namo.
A Ia iaa ku noho ki heunatia a Ia te kanohenua naa ki oo ki naa matakaaina
laatou. 46 I te saaita te kanohenua naa ku oti te heunatia a Ia ka oo raa,
hano iloo Ia ki aruna te tamaa mouna tokotasi no taku. 47 I te saaita te laa
ni suru raa, te poti naa disaipol raa ku tae ki loto ttonu te namo; Jesus iaa
e noho soko Ia i uta. 48 A Ia ni kite i ana disaipol raa see lavaa te aro
hakatuu ki te matani e oko haimahi mai imua laatou mataavaka. I te ssao
naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna
te kirikiri ttai. A Ia ni taupiri koi ki hakaraka i-laatou, teenaa kkite iloo
naa disaipol raa i aa Ia. 49 Te saaita ana disaipol naa ni kkite i ana sasare ake
vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni ttau maa Ia se tipua. Teenaa
ki ttani huri naa tama naa. 50 Naa tama naa ni poreppore i naa mattaku
laatou i te kkite ana laatou i aa Ia.

Jesus ni huri atu i te saaita naa lokoi no mee ake ki laatou, “Kootou
see mattaku, teenei ko nau!”

51 Teenaa kake atu iloo Ia ki loto te poti naa tama naa, ka marino
hakaoti te matani. Ana disaipol raa ni oho hakaoti iloo, 52 i laatou
ni hakatuu nataa iloo ma Jesus ni haanai peehea te lopo tama
ki naa haraoa koi e mooisi.

Jesus e hakamasike naa tama e mmaki i Genesaret (Mt 14.34-36)

53 Laatou ni tere no tae ake iloo i te matakaaina Genesaret, teenaa
taura iloo laatou poti raa i te kina naa. 54 I te saaita laatou koi ssepu
i laatou poti raa, naa tama i te kina naa ni mmate lokoi maa teelaa
ko Jesus. 55 Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo
i te kina naa, no sausau ake naa tama e mmaki ma naa moelana laatou raa
ki naa kina laatou e llono maa Jesus ku noho. 56 I naa matakaaina hakkaa-
toa Jesus ni hano raa, naa tama i naa kina naa maraa e too ake naa tama
laatou e mmaki raa no hakamoe iloto naa maket, ka ttaro ki Jesus ki tiiake
naa tama e mmaki naa ki ppaa koi naa rima laatou ki te ttapa tana kkahu.
Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa
ni malolloo hakkaatoa.

7

Te akonaki naa tippuna (Mt 15.1-9)

1 E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no kkutu ake
ki Jesus. 2 Naa tama naa ni kkite maa aaraa disaipol e kkai koi ma naa rima
laatou see fuiffui hakaraaoi ki mataffua; te tiputipu e haia naa Jew maa
e hakallika.

3 Teenaa i naa Faarisi ma naa Jew raa hakkaatoa e tautari ki naa sosorina
naa tippuna laatou imua. Naa tama naa e fuiffui hakaraaoi iloo
naa rima laatou i te saaita laatou ku mee ki kkai. 4 Aa ki mee maa
ni kaikai naa tama naa e taavi mai i te maket raa, naa tama naa e fuiffui
naa haitino laatou imua ki mataffua, aa ka see kkai ai laatou. Laatou
e tautari hoki ki aaraa loo laatou ni kauake naa tippuna laatou, teenaa
ki huihui hakaraaoi laatou naa kap, naa sosopana, naa peesini, aa
ma naa ketol laatou.

5 Teenaa vasiri ake iloo naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa pee-
laa ki Jesus, “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai

naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekkere laatou?"
6 Jesus ki hakaahe ake, "Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo
i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:
'Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou,
aa naa manava laatou iaa e mmao haaeo iloo i aa nau.
7 Naa tama naa e lotu vare koi,
i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare,
ka hai maa teelaa ko naa Loo TeAtua!'✡
8 "Naa Loo TeAtua raa e hakakkeeina kootou no tautari are kootou
ki naa akonaki naa tamavare te maarama nei."
9 Jesus ku ttao atu hoki, "Kootou e illoa iloo ma ki hakakkee ina kootou
naa Loo TeAtua ki lavaa kootou te taaohi ki naa akonaki naa tippuna
kootou. 10 Teenaa i kootou e mee maa i Moses ni taratara peelaa, 'Hakannoo
ki too tamana ma too tinna. Ttama e mee hakallika tana tamana ma
tana tinna raa ki taia ki mate.'✡ 11 Tevana iaa kootou e hai maa ki mee
se tama e taratara ake peelaa ki tana tamana ma tana tinna, 'Naa mee
koorua e kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee ni kauatu
nau ki TeAtua.' 12 Teenaa te tama naa ku haia kootou ki seai ana vana
ki mee maa ana maatua. 13 I te ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake
kootou i naa akonaki kootou e kauake ki aaraa tama. Kootou maraa e mee
te lopo vana peenei."

Naa mee e mee te tama ki kerekere (Mt 15.10-20)

14 Ki oti raa Jesus ku kannaake hoki ki te kuturana raa peelaa, "Kootou
katoo hakannoo mai ki illoa kootou. 15 Te mee i taha e too te tama
ki loto tana manava raa, see lavaa te mee te ora te tama naa ki kerekere.
Teelaa are ko te mee e au ki taha te maaisu te tama, teelaa e mee te ora
te tama ki kerekere. 16 [Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou
ku hakannoo mai!"]
17 Teenaa i tana saaita ni masike i te kuturana raa no uru ki loto
te hare raa, ana disaipol raa ni vasiri ki illoa laatou i te hakataakoto
tana taratara ni kauake. 18 Jesus ki mee ake, "E aa? Kootou hoki e vvare
ma ko naa tama naa? Te mee te tama e kai ka hano ki loto tana manava raa
see lavaa te mee te ora te tama ki kerekere. 19 I te aa, naa kaikai naa see oo
ki tana hatumanava; naa kaikai naa e uru koi ki tana manava, aa ki oti koi
ku oomai ki taha." (I ana taratara e mee nei raa, Jesus e mee maa naa kaikai
hakkaatoa e taukalleka te kkai.)
20 A Ia ki mee ake hoki, "Te mee are e sura iho i te ora te tama raa, teenaa
te mee e mee te tama ki kerekere. 21 I te aa, naa tiputtipu e hakallika nei
e ssura iho i te hatumanava te tama: naa mannatu e hakallika, te tiputipu
hai huri, manava kailaarao, te maanatu ki taa tama, hai hurì ma
te aavana telaa tama, 22 te manava kaimmate i te mee, te sosorina hakallika
ki telaa tama, taratara kailaarao, manava see napa, manava ssano, manava
e tupetupe tama, manava ahu, aa te sosorina vvare. 23 Naa tiputtipu
hakallika nei hakkaatoa e ssura iho i te ora te tama, teenaa e mee ai
te tama naa no kerekere."

Te ffine haka Syria (Mt 15.21-28)

24 Teenaa hano iloo Jesus ki te kina e taupiri ki te matakaaina Tyre. A Ia
ni hano no noho iloo i te hare tokotasi, aa a Ia ni see hiihai maa ni tama

✡ **7.7** Is 29.13 (LXX) ✡ **7.10** Ex 20.12; 21.17; Lev 20.9; Deut 5.16

ki illoa maa Ia i te kina naa. Araa nei a Ia ni ilotia koi. 25 Te ffine tokotasi, e mee tana tamariki ffine e uruhia te tipua hakallika, ni lono maa Jesus ku noho i te kina naa. Teenaa te ffine naa ni hanake i te saaita naa lokoi no tuu ki ana turi imua naa vae Jesus. 26 Te ffine naa seai se Jew, a ia ni haanau i te matakaaina Fonisia iloto Syria. A ia ni tani ake ki Jesus ki hanaa te tipua i tana tamariki ffine. 27 Teenaa ki mee ake Jesus, "Naa tamalliki maatou raa ki tiiake ki kkai no pposu imua. Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki naa e toa no peesia ki naa poi."

28 Te ffine raa ki mee ake, "TeAriki, naa poi e moemmoe vaararo naa teevoo raa maraa e kkai hoki naa kaikai e ttoe naa tamalliki!"

29 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Too maanatu naa e tonu. Ahe ki too hare, koe ma ki kite maa te tipua raa ku oti te hakataha i too tamariki!"

30 Te ffine naa ni hano ki hare no kite iloo i naa moe tana tamariki raa i ana moelana; te tipua raa ni hakataha maaoni i aa ia.

Jesus e haia a Ia te tama e tturi ana kautarina, aa see iloa te taratara

31 Ki oti raa Jesus ku masike i naa kina i Tyre naa no hano vaaroto Saidon ki te Namo Galilee, teenaa a Ia ni hano vaaroto te kina e ttapa ma ko Dekapolis*. 32 E mee naa tama ni too ake laatou te tanata ki Jesus; ttama naa e tturi ana kautarina aa see iloa te taratara. Naa tama naa ni mee ake ki Jesus ki hakapiri tana rima ki aruna te tanata raa ki taukareka ia. 33 Jesus ni ttaki te tanata naa hakavasi i taha te kuturana no ppono ana mataarima ki loto ana kautarina, ki oti raa saavare iloo ki ana mataarima no hakapaa ki te arero te tanata naa. 34 Teenaa ttoka iloo Jesus ki te lani no pesi tana maanava ka mee ake peelaa ki te tanata, "Effata!" e mee maa, "Taraki!"

35 Saaita naa lokoi raa te tanata naa ku lono. A ia hoki ku lavaa te taratara hakaraaoi. 36 Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki see oo no taratara ake ki ni tama i tana vana ni mee nei. Tevana iaa, niaaina maa Jesus e hai ake lokoi peenaa ki see taratara laatou raa, te henua ni hakaea peenaa i ana vana ni mee. 37 Naa tama katoo ni llono i te vana ni mee naa ni oho naa mouri laatou. Laatou ni mee naa taratara laatou peelaa, "Naa vana katoo te tama nei e mee nei e taukalleka. Naa tama hoki e tturi naa kautarina laatou aa see illoa te taratara raa e haia a Ia no taukalleka."

8

Jesus e haanai naa tama e lava naa simata e haa
(Mt 15.32-39)

1 I naa aso naa koi, telaa kuturana e lasi ni oo ake no kkutu ake ki Jesus. Saaita naa kaikai naa tama naa ni oti raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, 2 "Nau e aroha i naa tama nei, i naa tama nei ku llava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai. 3 Ki mee maa laatou e kaavea a nau see kkai ki naa hare laatou, naa tama naa ma ki takalloo no ssina i te ara, i aaraa tama laatou ni oo mai iloo i naa kina e mmao."

4 Teenaa ki vasiri ake ana disaipol, "Taatou ma ki llave ni kaikai peehea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?"

5 Jesus ki vasiri ake, "E hia naa haraoa e nnoho ma kootou?"

Ana disaipol raa ki mee ake, "E hitu."

6 Araa vanaake iloo Jesus ki te kanohenua naa ki nnoho ki laro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, tohitohi iloo

* **7.31** Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, 'naa Matakaaina e Sinahuru'

naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama.
Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa. 7 Naa disaipol naa hoki
ni mee naa uruai ika laatou. Jesus ni too naa ika naa no taku ki TeAtua, araa
kauake hoki naa ika naa ki ana disaipol raa ki too no vaevae ki naa tama.
8 Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa
no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laatou raa ni ffao naa kete e hitu
no ppii. 9 Te kooina katoo naa taanata i te kina naa e lava naa simata
e haa. Ki oti raa heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo ki naa matakaaina
laatou. 10 A Ia iaa ku kake ma ana disaipol raa ki te poti laatou raa ka oo
ki te matakaaina Dalmanuta.

Naa Faarisi raa ku mee ake ki Jesus ki huri ake naa mahi TeAtua (Mt 12.38-42; 16.1-4)

11 E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatauttau laatou.
Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa
vanaake iloo laatou ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa
maa naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia.✡ 12 Jesus ni pesi tana maanava
no mee ake peelaa ki laatou, “Se vana peehea naa tama i te ssao nei e sessee
ma ki kkite laatou maa ni mirakol? Nau e vanaatu ki kootou! See hai vana
peenaa ma ki hakasuratia ki kkite naa tama nei!”✡

13 Teenaa masike iloo Jesus no ahe ki te poti laatou raa no hano
ki telaa vasi te namo.

Matamata hakaraaoi naa akonaki hakalellesi naa Faarisi ma Herod (Mt 16.5-12)

14 Naa disaipol raa ni ssiri ma ki too ake ni haraoa ki llava i laatou; teelaa
se haraoa koi tokotasi laatou ni too ake i te poti. 15 Jesus ki mee ake ki laatou,
“Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi i te iis naa Faarisi raa ma Herod.”✡

16 Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou:
“Ttama nei e taratara peenei i taatou see hai haraaoa.”

17 Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia
peelaa, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraaoa kootou? Naa pisouru
kootou seki massaro iloo? Kootou ku manava makattau peehea? 18 Kootou
e mee naa karamata kootou, aa kootou see kkite peehea? Kootou
e mee naa kautarina kootou, aa kootou see llono peehea? Kootou
se hakamaarona?✡ 19 I taku saaita ni ttohi naa haraoa e rima raa ka haanai
naa simata e rima naa taanata, e hia naa kete e ppii kootou ni ffao
i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Sinahuru maa rua.”

20 Jesus ki mee ake hoki, “Aa i taku saaita ni ttohi naa haraoa e hitu
ka haanai naa simata e haa, e hia naa kete e ppii kootou ni ffao i naa kaikai
ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake “E hitu.”

21 Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenei kootou seki illoa iloo?”

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no taukareka i Bethsaida

22 Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Bethsaida, teenaa
e mee naa tama i te kina naa ni too ake laatou te tanata tokotasi e ppuni
ana karamata no ttaro ake ki Jesus ki paa tana rima i te tanata raa
ki taukareka. 23 Jesus ki ppiki ki te rima te tanata raa no hakattaki ki taha
te henua naa. Teenaa saavare iloo ki naa karamata te tanata raa ka ppoo atu

✡ **8.11** Mt 12.38; Lk 11.16 ✡ **8.12** Mt 12.39; Lk 11.29 ✡ **8.15** Lk 12.1 ✡ **8.18** Jer 5.21; Ezek 12.2; Mk 4.12

ana rima ki ana karamata. Araa vasiri ake iloo Ia peelaa ki te tanata, “Koe e hai mee e kite?”

24 Te tanata raa ni ttoka ki aruna no mee ake peelaa, “Uee, nau e kite i naa tama, tevana iaa laatou e tiputtipu ma ni laakau e sassare.”

25 Jesus ki ppoo hoki ana rima ki ana karamata. Saaita nei raa te tanata naa ku lavaa te ttoka, teenaa a ia ku lavaa te kite hakaraaoi i naa mee hakkaatoa. 26 Teenaa heunatia iloo Jesus te tanata naa ka hano, tevana iaa a Ia ni vanaake peelaa ki te tanata naa, “Koe see ahe atu ki te matakaaina naa.”

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea (Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

27 Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Galilee ka oo iloo ki naa matakaaina e ttuu tauppiri ki Sisaria Filipai. Saaita laatou ni sassare ka oo raa, Jesus ni vasiri ake ki laatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

28 Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis, aa aaraa tama e hai maa koe ko Elijah. Aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua.”✡

29 Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea.”✡

30 Teenaa taratara ake iloo Jesus ki laatou, “Kootou see taratara ake ki ni tama i aa nau.”

Jesus e taratara hakaoti i tana mate (Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

31 Teenaa kaamata iloo Jesus te akonaki ake ana disaipol: “Ttama te Henua raa ma ki hakallono iloo ki te isu, aa ma ki hakakkee ina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. Ttama naa ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.” 32 Jesus ni taratara ake hakaraaoi iloo i tana mate naa ki naa tama naa. Teenaa huri atu iloo Peter no ttaki iaa Ia ki te vasi no nutua. 33 Jesus ni karopa no ttoka iloo ki ana disaipol, teenaa huri atu iloo no nutua a Ia Peter: “Satan, hakataha iaa nau. Teenaa seai ni mannatu TeAtua naa e taka ma koe, teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei!”

34 Araa kannaa iloo Jesus ki ana disaipol aa ma naa tama e ttuu i te kina naa no mee ake peelaa, “Ki mee se tama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki see hakataakoto kiaa ia soko ia, aa ia ku ssau tana kros raa no tautari mai kiaa nau.✡ 35 I te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ttama naa ma ki taaohi te ora maaoni.✡ 36 Se aa e taukareka ma ki sura i te henua, ki mee maa naa mee katoo i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaohi te ora maaoni? Seai iloo! 37 See hai mee hoki te henua e lavaa te hookii ma se uruhana ki hakaahe ake naa ora laatou. 38 Ki mee maa se tama e napa iaa nau aa i aku akonaki, i te nnoho taatou ma naa tama see illoa i TeAtua aa e sosorina hakallika i te ssao nei raa, teenaa te Tama te Henua raa ma ki napa iaa ia i tana saaita ma ki au iloto naa mahi tana Tamana ma naa ensol e ttapu.”

✡ **8.28** Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ✡ **8.29** Jn 6.68-69 ✡ **8.34** Mt 10.38; Lk 14.27 ✡ **8.35** Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

9

1 Araa teenaa, vanaake hoki Jesus ki laatou peelaa, “Nau e kauatu
te taratara maaoni nei ki kootou: Te saaita te Nohorana TeAtua
e tae mai raa, aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei koi nnoho. Teenaa
naa tama naa ma ki ttae ake no kkite i naa noho hakamaatua TeAtua
i tana Nohorana.”

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus (Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

2 Naa aso e ono ku oti te llaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laatou ma James
aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna e moe ki aruna, no nnoho
soko laatou. Teenaa ki kkite ana disaipol naa i naa hakatii maarama ake
naa mahi TeAtua i te haitino Jesus.✡ 3 Ana hekau e hakao raa ni huri
no kkiva ka makkini hua. See hai tama i te maarama nei e lavaa te huihui
ana hekau no makkini peelaa. 4 Teenaa kkite iloo te takatoru naa
i naa hakassura ake Elijah ma Moses no ttuu ka hai taratara ma Jesus.

5 Peter ki kannaa ki Jesus, “Rabai, e taukareka iloo i maatou e nnoho
i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru: too hare, te hare
Moses, aa te hare Elijah.” 6 Peter ni see iloa i tana taratara ki mee, teenaa
i laatou ni mattaku hakallika iloo.

7 Teenaa irihia ake iloo te uruaoa raa no uhi ake vaaruna laatou. Araa
te reo raa ku taratara iho iloto te uruaoa: “Teenei taku Tama e llee ai
taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!”✡ 8 Naa disaipol raa
ni hurihuri no ttoka atu raa nei, ku see hai tama ku ttuu mai; teelaa ko Jesus
soko Ia ku tuu ma laatou.

9 Saaita laatou koi sassare mai ki laro te mouna raa, Jesus ku ppui ake
hakaoti tana taratara ki laatou: “Kootou see hakaari ake ki ni tama
i naa mee kootou ni kkite. Kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa
ku oti te masike ake hoki i te mate.”

10 Naa tama naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus, tevana iaa laatou
ni vasirisiri soko laatou peelaa, “Te taratara ttama nei e mee maa e masike
i te mate, e mee maa e aa?”

11 Teenaa vasiria iloo laatou Jesus, “Ai naa tisa naa Loo raa e taratara ai
maa Elijah ki hakasura mai imua?”✡

12 Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni imua
no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. Ai te Laupepa Tapu raa iaa
e sissii peelaa maa te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu aa
ma ki hakakkee ina te henua? 13 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou:
Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina
a ia, e mee koi pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara iaa ia.”

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka (Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

14 Saaita Jesus ma te takatoru raa ni ttae atu ki aaraa disaipol laatou raa,
laatou ni kkite i te lopo tama e ttuu alleha i naa tama laatou naa. Teenaa
e mee naa tisa naa Loo e ttuu ka hakatauttau laatou. 15 Naa tama naa
ni tteki hakaoti i te saaita laatou ni kkite i Jesus, teenaa ffuro hiahia atu iloo
laatou kiaa Ia. 16 Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatauttau
ma naa tama naa i te aa?”

17 Te tanata tokotasi iloto te kuturana raa ki mee ake, “Rabai, nau
ni toomai taku tamariki tanata ki mmata koe iaa ia; taku tama naa
see lavaa te taratara i teelaa see tipua hakallika raa e tau iaa ia.
18 Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa e peesia

---

✡ **9.2** 2 Pet 1.17-18 ✡ **9.7** Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22 ✡ **9.11** Mal 4.5; Mt 11.14

ki te kerekere raa ka kkoo mai naa pepeau raa i tana pukua. Teenaa
a ia maraa e moe ka kakarati ana niho, aa ki oti ku moe makattau mai
tana haitino hakkaatoa. Nau ni vanaake ki oo disaipol raa ki haia
taku tamariki nei ki taukareka, tevana iaa laatou ni see lavaa te haia
laatou."
19 "Kootou ku llono nataa peehea! E aa? Teenei se ssao huapo-
topoto taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai
te tamariki tanata naa kiaa nau!"
20 Teenaa too ake iloo laatou te tamariki raa ki Jesus.
Saaita te tipua e tau i te tamariki tanata naa ni kite i Jesus raa, peesia iloo
ia te tamariki raa ki laro ka moe te tamariki raa ka takahuri vaaruna
te kerekere, aa naa pepeau raa e kkoo iho i tana pukua.
21 Jesus ki vasiri ake ki te tamana te tamariki tanata, "Ttama nei
ni kaamata no mee peenei i te saaita hea?"
Te tanata raa ki mee ake, "A ia ni kaamata iloo i tana saaita koi tamariki.
22 E tammaki naa saaita te tamariki tanata nei maraa e peesia
te tipua hakallika naa ki loto te ahi aa ki loto te vai, teenaa ma ki mate
taku tama nei. Aroha i maaua, aa ki mee koe e lavaa te tokonaki mai, koe
ku haia a koe taku tamariki nei ki taukareka!"
23 Jesus ki mee ake, "Ai koe e mee mai ai peelaa, 'Ki mee maa nau e lavaa'?
Te tama e lono maaoni iaa nau raa e lavaa te mee te kau vana hakkaatoa."
24 Te tamana te tamariki naa ni huri atu no kannaake lokoi peelaa
ki Jesus, "Nau e lono i oo taratara, tevana iaa koe ki tokonaki mai
ki see mamaanatu tammaki nau!"
25 Jesus ni kite maa naa tama raa ku kkutu ake ki naa vasi laatou,
teenaa ki varo Ia peelaa ki te tipua e tau i te tamariki tanata, "Te tipua
e ppuni ana kautarina aa see lavaa te taratara nei, Nau e vanaatu kiaa koe:
hakataha i te tamariki naa aa koe ku see lavaa hakaoti te ahe atu kiaa ia!"
26 Te tipua raa ni kappisi ana varo ka peesia a ia te tamariki raa ka moe
no ppore i te kerekere; a ia iaa ku uru mai ki taha. Te tamariki tanata naa
ni moe seemuu iloo pee ko naa tama ku mmate, teenaa ki taratara
naa tama katoo i te kina ma te tamariki raa ku mate. 27 Araa nei Je-
sus ni kapa ake ki te rima te tamariki naa no hakamasike ki aruna, teenaa
tuu iloo te tamariki tanata naa ki aruna.
28 Kimuri raa, i te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni nnoho soko laatou
iloto te hare raa, ana disaipol raa ki vasiri seemuu ake ki Jesus,
"Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?"
29 Jesus ki mee ake, "Naa mee peenei e lavaa koi te tama e taku."

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)

30 Laatou ni massike i te kina naa ka oo vaaroto Galilee. Jesus ni see hiihai
maa te henua ki illoa i tana kina e hano ma ana disaipol, 31 teenaa i aa Ia
e hiihai maa laatou ma ana disaipol raa ki nnoho soko laatou, ki kauake
ana taratara raa ki ana disaipol. Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa laatou,
"Ttama te Henua raa ma ki taakina ki naa tama raa ki taia ki mate, aa imuri
naa aso e toru, a Ia ma ki masike i te mate no ora hoki."
32 Tevana iaa naa disaipol raa ni hakatuu nataa iloo i te taratara Jesus
e kauake ki laatou, aa laatou ni mattaku hoki te vasiri ake kiaa Ia.

Ko ai te tama e hakamaatua?
(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

33 Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Capernaum, teenaa
i te saaita laatou ni uru no nnoho i te hare laatou ma ki nnoho ai raa, Jesus
ki vasiri ake ki ana disaipol, "Kootou e hakatautau i te aa iloto te ara?"

34 Naa disaipol raa ni nnoho seemuu katoo, i te aa i laatou naa
ni hakatauttau i te ara ma ko ai te tama e hakamaatua i laatou.✡ 35 Jesus
ni noho ki laro no kannaa ki tana sinahuru maa te takarua disaipol raa
no taratara ake peelaa ki laatou, "Te tama e hiihai maa ia ki taka
vaamua raa, a ia ki taka vaamuri, aa a ia hoki ki heheuna ma se poe
naa tama hakkaatoa."✡

36 Teenaa toa iloo Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. A Ia
ki ppuru ake te tamariki raa kiaa Ia no mee ake peelaa ki laatou, 37 "Ttama
e mmata ake hakaraaoi ki se tamariki punaamea peenei iloto taku inoa raa,
ttama naa e mmata ake hakaraaoi kiaa nau. Aa te tama e mmata ake
hakaraaoi kiaa nau raa, ttama naa see mee maa e mmata ake hakaraaoi
koi kiaa nau; ttama naa e mmata ake hakaraaoi hoki ki te tama ni heuna
ma ki au nau."✡

Ttama see taukaa ma taatou raa teenaa se tama kootou (Lk 9.49-50)

38 John ki mee ake ki Jesus, "Rabai, maatou ni kkite te tanata e hanahana
naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou, i aa ia see hai
te kaavena maatou e tautari iaa koe."

39 Jesus ki mee ake, "Kootou see puuia ttama naa. See hai tama e ppena
naa mahi TeAtua iloto taku inoa ma ki oti ku taratara hakallika iaa nau.
40 I te tama see taukaa ma taatou raa se tama taatou.✡ 41 Nau e vanaatu
maaoni ki kootou, ki mee maa se tama e kauatu se vai ki unu kootou
i kootou ni tama aaku raa, te tama naa ma ki kauake nau tana tuuhana.✡

Te tiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara (Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

42 "Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki
i naa tamalliki punaammea peenei ki see taaohi manava iaa nau,
e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa, aa
ku hakaterekia ttama naa ki loto te moana. 43 Ki mee maa koe e usuhia
too rima no see lotu koe iaa nau, tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani
ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia
ma oo rima e kaatoa ki loto te ahi e ura see mate.✡ 44 [I te kina naa raa,
naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura
peenaa.] 45 Aa ki mee koe e usuhia too vae no see lotu koe iaa nau, tuutia
ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi raa, e taukareka iaa
ma ki mee ma koe e peesia ma oo vae e kaatoa ki loto te ahi. 46 [I te kina raa,
naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura
peenaa.] 47 Aa ki mee koe e usuhia too karamata no see lotu koe iaa nau,
kapea ki taha. Koe e hano ma too karamata tokotasi ki te Nohorana
TeAtua raa, e taukareka. Teenaa e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia
ma oo karamata e kaatoa ki loto te ahi.✡ 48 I te kina raa, naa roo e kkai
naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.✡

49 "Naa ora te henua ma ki hakamaaramatia ki te ahi ki mataffua, e mee
pee ko te sol raa e pesi ki naa mee e hakaara ki TeAtua raa ki mataffua.

50 "Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa ku see sol taukareka,
te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea?✡

"Naa ora kootou ki mee pee ko naa sol e sol taukalleka, aa kootou
ku nnoho laaoi kootou ma aaraa tama."

✡ **9.34** Lk 22.24 ✡ **9.35** Mt 20.26-27; 23.11; Mk 10.43-44; Lk 22.26 ✡ **9.37** Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 ✡ **9.40** Mt 12.30; Lk 11.23 ✡ **9.41** Mt 10.42 ✡ **9.43** Mt 5.30 ✡ **9.47** Mt 5.29 ✡ **9.48** Is 66.24 ✡ **9.50** Mt 5.13; Lk 14.34-35

10

Jesus e taratara i te tiputipu te hai aavana e mavvae
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

1 Jesus ni masike i te kina naa no hano ki Judea. A Ia ni hano
no hakahiti iloo ki telaa vasi te Riva Jordan. I te kina naa raa, te henua
ni kkutu ake hoki kiaa Ia. A Ia ni noho hoki no akonaki naa tama naa, e mee
pee ko ana vana maraa e mee i aaraa kina.
2 E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipua ina laatou Jesus
ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa
ki Jesus, "Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa
e lavaa te tiiake ia tana aavana?"
3 Jesus ki vasiri ake hoki ki laatou, "Teelaa se iloa peehea Moses ni kauatu
ki kootou?"
4 Naa tama naa ni hakaahe ake peelaa, "Moses ni hakattana te tanata raa
ki sissii imua ki loto se laupepa maa laaua ku see aavvana, ki oti are raa,
te ffine raa ku heunatia a ia ki hano."✡
5 Jesus ki mee ake ki laatou, "Moses ni sissia a ia te loo nei ki tautari
kootou, i kootou e ako nataa iloo. 6 Tevana iaa, te saaita TeAtua ni penapena
te lani ma te kerekere raa, a Ia ni penapena te tanata aa te ffine.✡ 7 Teenaa
ko te vana te tanata raa e tiiake ia tana tamana aa ma tana tinna raa
no hakapaa ki tana aavana, 8 aa laaua ku mee ma se tama tokotasi. Teenaa
laaua naa ku see mee hoki ma se takarua; laaua ku mee ma se tama
tokotasi.✡ 9 Se hai tama te kerekere nei ki vaaea a ia naa mee TeAtua
ni hakapaa."
10 Te saaita laatou ni ahe ki hare raa, naa disaipol raa ni vasiri ake ki Jesus
i aana mee ni taratara ake ki laatou. 11 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou,
"Te tanata e tiiake ia tana aavana no aavana i telaa ffine raa, te tanata naa
e pena te haisara te aavana huri ki tana aavana mua. 12 Peelaa hoki te ffine
e tiiake ia tana aavana no aavana te laa tanata raa, te ffine naa e pena
te haisara te aavana huri."✡

Jesus ma naa tamalliki punaammea
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

13 E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri
ana rima i aruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua
naa disaipol. 14 Saaita Jesus ni kite i te vana ana disaipol ni mee naa raa, a Ia
ni loto iloo ka mee ake peelaa ki laatou, "Kootou tiiake naa tamalliki raa
ki oomai kiaa nau, kootou see puuia kootou, i te Nohorana TeAtua raa
se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. 15 Nau e kauatu te taratara
maaoni nei. Ki mee se tama e hiihai maa ia ki tae ki te Nohorana
TeAtua, a ia ki mee pee ko na tamalliki punaammea nei."✡ 16 Teenaa
purutia iloo Ia naa tamalliki naa kiaa Ia no hakapiri ana rima ki aruna
laatou no hakahiahiaria laatou.

Te tama e hai mane
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

17 Te saaita Jesus ni masike hoki ki hano raa, te tanata tokotasi ni tere ake
no tuu ki ana turi imua aana no vasiri peelaa kiaa Ia, "Taku Tisa taukareka,
nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?"
18 Jesus ki mee ake, "Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka?
See hai tama e taukareka, TeAtua koi soko Ia e taukareka. 19 Koe

✡ **10.4** Deut 24.1-4; Mt 5.31 ✡ **10.6** Gen 1.27; 5.2 ✡ **10.8** Gen 2.24 ✡ **10.12** Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 ✡ **10.15** Mt 18.3

e iloa i naa loo e mee peelaa, ‘Kootou see taa tama; kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kailallao ka tuku haaeo i telaa tama; kootou see sosorina tippua ma ki toa kootou naa mee aaraa tama; hakannoo ki naa taratara too tamana ma too tinna.’ ”✡
20 Te tanata raa ki mee ake, “Taku Tisa, kaamata mai iloo i taku saaita
koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei hakkaatoa.”
21 Jesus ni llee tana manava i te tanata naa, teenaa ttoka tonu atu iloo
Ia ki te tanata naa no mee ake, “E takoto te mee tokotasi ki haia a koe.
Too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama ki tauia, aa
koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe
ma ki hai mee e takkoto i te lani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”
22 I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti,
teenaa i aa ia se tama e hai mane. A ia ni masike no hano hakaaroha iloo
ki tana hare.
23 Jesus ni ttoka ki ana disaipol raa no mee ake, “Te tama e hai hekau aa
e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana TeAtua!”
24 Naa disaipol naa ni tteki iloo i naa taratara Jesus ni mee ake naa,
araa Jesus ku ttao atu hoki, “Aku tama, e hainattaa iloo te uru ki loto
te Nohorana TeAtua! 25 Te kamol ki hakauru tana pisouru ki loto
te pokopoko te ttui raa, e hainauhie iaa i te tama e hai mane ki uru ki loto
te Nohorana TeAtua.”
26 Naa disaipol Jesus raa ni tteki hakaoti i ana taratara e kauake nei,
teenaa ki vasirisiri laatou soko laatou peelaa, “Ni tama peehea raa
ma ki lavaa te hakassaoria?”
27 Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei
e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua iaa, naa vana hakkaa-
toa e hainauhie.”
28 Araa Peter ku mee ake, “Ttoka mai, maatou ni tiiake katoo naa mee
maatou no tautari kiaa koe.”
29 Teenaa ki mee ake Jesus, “E maaoni, aa teenei nau ku taratara atu
ki kootou: Ttama e tiiake ia tana hare, ana taaina, ana kave, tana tinna,
tana tamana, ana tamalliki, aa ma ana tori raa ki haia a ia aku heuna
aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, 30 ttama naa ma ki ssura
te lopo mee i te ssao te maarama nei. Ana mee ma ki noho ma ia naa,
teenaa ni lau. Teenaa ko ana hare, ana taaina, ana kave, ana tinna,
ana tamalliki, ana tori, aa ma i ana hakallono isu i aa ia e tautari kiaa nau;
aa i te maarama ma ki ttao mai imuri raa, a ia ma ki taka ma te ora
e ora hakaoti. 31 Tevana iaa e tammaki naa tama e mmata te henua maa
ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama
see hai vana e taunai, aa e tammaki naa tama teelaa e tukumurina te henua
maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakanohoria TeAtua
ma ni tama hakamaatua.”✡

Te ttoru i naa saaita Jesus ku taratara i tana mate (Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

32 Jesus laatou ma ana disaipol raa ni sassare ka oo ki Jerusalem, teenaa
Jesus ni hano vaamua ana disaipol. Ana disaipol naa ni sassare ka ssopo
naa manava laatou, aa naa tama ni oo atu vaamuri raa iaa ni mattaku.
Teenaa Jesus ni too hoki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa
hakavasi no taratara ake i naa vana ma ki mee i aa Ia. 33 A Ia ni taratara ake
peelaa, “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem, teenaa te Tama
te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa

✡ **10.19** Ex 20.12-16; Deut 5.16-20 ✡ **10.31** Mt 20.16; Lk 13.30

naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate, teenaa ttama naa ma ki kaavea laatou ki naa tama naa henua sara.
34 Ttama naa ma ki tautausua ina naa tama naa ka sasaavarea; a Ia ma ki sarua laatou ka taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso."

Te hiihai James laaua ma John
(Mt 20.20-28)

35 Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii raa ni oo ake ki Jesus no mee ake peelaa, "Tisa, maaua e fiffai maa koe ki haia a koe te vana maaua e taratara atu nei."
36 Jesus ki vasiri ake, "Teelaa se aa?"
37 Takarua naa ki mee ake, "Too saaita e noho hakamaatua i too Nohorana raa, maaua e fiffai ma maaua ki nnoho i oo vasi, telaa tama i too vasi hakamaatau, aa telaa tama i too vasi hakamaavii."
38 Teenaa ki mee ake Jesus, "Koorua see illoa maa teenaa ni taratara peehea koorua e kaumai naa. Koorua e lavaa te unu te kap i naa haaeo teelaa ma ki unu ai nau? Koorua ma ki lavaa te hakaukau tapuina ki taku hakaukau tapu ma ki too nei?"✡
39 Takarua raa ki mee ake, "Uee, maaua e lavaa."
Teenaa ki mee ake Jesus, "Koorua maaoni ma ki unu taku kap pee ko nau ma ki unu, ka too hoki te hakaukau tapu pee ko nau ma ki too. 40 Tevana iaa teelaa seai ko nau raa e ttapa ma ko ai ttama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa i taku vasi hakamaavii. Teelaa are ko TeAtua raa e kauake naa kina naa ki ana tama ni tini maa teenaa ni kina laatou."
41 Te saaita te laa taka sinahuru disaipol raa ni llono te mee naa raa, laatou ni lloto iloo i James laaua ma John. 42 Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol naa hakkaatoa no mee ake, "Kootou e illoa maa naa tama e haia ma ko naa hakamau i naa henua sara raa e nnoho hakamaatua i naa kanohenua laatou, aa naa tama i naa henua naa e hakannoo lokoi ki naa hakamau laatou naa. 43 Kootou iaa ki see mee peenaa. Ki mee maa se tama i kootou e hiihai maa ia ki noho hakamaatua i aruna aaraa tama, a ia ki heheuna i laro kootou hakkaatoa;✡ 44 aa te tama e hiihai maa ia ki taka vaamua raa, a ia ki heheuna poe i naa tama hakkaatoa.✡ 45 I te aa, i Ttama te Henua raa iloo ni see au ma ki heheuna te henua i aa Ia; a Ia ni au no heheuna maa te henua aa no mee ki mate Ia ki hakasaoria te kau tama."

Bartimius, ttama e ppuni ana karamata, e haia Jesus no kite
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

46 Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Jericho. Te saaita laatou ma te kuturana tama e tammaki ni massike i te matakaaina naa ki oo raa, teelaa se tanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara ka kaikainnoo mane. Te inoa te tanata naa ko Bartimius, te tama Timius. 47 I tana saaita ni lono maa teelaa ko Jesus ttama i Nazareth raa, a ia ki tanitani varo peelaa, "Jesus, te Tama David, aroha iaa nau!"
48 E tammaki naa tama ni ffuri atu no nutua ia ki ppui tana pukua, tevana iaa te tanata naa ni ssau koi tana reo no tanitani varo peelaa, "Te Tama David nei, aroha i aa nau!"
49 Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki ana disaipol, "Kannaatia mai ttama naa."
Araa vanaake iloo naa tama naa ki Bartimius, "Koe see mataku, masike ki aruna i aa koe raa ku kannaatia."

✡ **10.38** Lk 12.50 ✡ **10.43** Lk 22.25-26 ✡ **10.44** Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

50 Bartimius ni pesi koi tana kkahu raa hakavasi no masike ka hanatu
ki Jesus.
51 Jesus ki vasiri ake, “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”
Teenaa ki mee ake ttama e ppuni ana karamata naa, “Nau e hiihai maa
nau ki kite hoki.”
52 Jesus ki mee ake, “Aa tere, oo karamata raa ku taukalleka i aa koe
e hakataakoto tonu iaa nau.”
Naa karamata ttama naa ni taukalleka lokoi i te saaita naa, teenaa
hanatu iloo ia vaamuri Jesus i te ara.

11

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Saaita Jesus ma naa tama e tautari i aa Ia naa ni sassare ka oo
ki Jerusalem raa, laatou ni oo no tauppiri atu ki naa matakaaina Bethpage
ma Bethany i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua
i ana disaipol, 2 ka taratara ake peelaa: “Koorua oo atu ki te tamaa henua
e tuu imua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma
se sukua donki e saisaitia ka tuu; te donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama
no terekia. Teenaa koorua veetea te sukua naa aa ku taakina mai peenei.
3 Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, ‘Te manu naa e veetea koorua
ki aa?’ Teenaa koorua ku mee ake, ‘TeAriki e vana ma ki too ake kiaa Ia, aa
ma ki oti ku hakaahea mai a Ia.’ ”
4 Teenaa oo iloo te takarua naa no kkite i te sukua donki e saisai
ki te tootoka te hare tokotasi. Saaita te takarua naa ni ttuu ka vetevete
te manu naa raa, 5 aaraa tama e ttuu i te kina naa ni vassiri ake ki laaua,
“Te manu naa e veetea koorua ki aa?”
6 Te takarua naa ni mee ake naa taratara Jesus ni kauake ki laaua, teenaa
tiiake iloo laatou te takarua naa ka oo. 7 Teenaa taakina iloo laaua
te sukua donki raa ki Jesus, araa ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna
te manu naa no kake atu Jesus ki aruna. 8 Turaa tama ni horahora naa maro
laatou vaaroto te ara. Aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau
i naa verena laatou raa no horahora hoki vaaroto te ara. 9 Teenaa naa tama
ni ssare vaamua, aa naa tama ni sassare vaamuri Jesus raa ki kaamata
te tanitani varo: “Ssau ake te inoa TeAtua! TeAtua e haia hakaraaoina
a Ia Ttama e au i te inoa TeAtua!✡ 10 TeAtua ki mee hakaraaoi te nohorana
taatou tipuna, David teelaa ma ki ahe mai! Ssau ake te inoa TeAtua!”
11 Jesus ni uru atu ki Jerusalem no hano iloo ki loto te Hare Tapu TeAtua
no ttoka i naa takkoto naa mee katoo iloto te Hare Tapu. Tevana iaa,
i te mee raa ku poonia raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa
ki Bethany.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’
(Mt 21.18-19)

12 I te ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono
i tana hiikai. 13 Teenaa kite iloo Jesus i naa tuu mai te laakau raa e ppesi ana hua ‘fig’.
A Ia ni hanatu no mmata maa ki mee te laakau raa e ppesi ana hua ‘fig’.
Araa nei a Ia ni hanatu no kite maa teelaa ni lau koi, i teenaa seai ko te ssao
te laakau naa e hua. 14 Teenaa ki mee ake Jesus peelaa ki te laakau ‘fig’ naa,
“See hai tama iloo ma ki oti ku kai se hua ‘fig’ maana i aa koe!”
Ana disaipol raa ni llono i tana taratara ni mee naa.

✡ **11.9** Ps 118.25-26

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu TeAtua
(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

15 Saaita laatou ni ttae atu ki Jerusalem, Jesus ni hano ki loto
te Hare Tapu raa no kerekereia naa tama e nnoho ma naa mee laatou
ma ki oo ake te henua no tautauia. A Ia ni hanatu no hurisia naa teevoo
naa tama e hakahitihiti mane aa ma naa tama e nnoho ma naa rupe
ki oo ake ni tama no tautauia. 16 Naa tama naa hoki ni puuia a Ia ki see ssau
naa mee laatou raa vaaroto te kina noho noho te Hare Tapu. 17 Anaa teenaa
akonaki ake iloo ki naa tama naa peenei: "Naa taratara TeAtua e ttuu iloto
te Laupepa Tapu raa e sissii peenei, 'Taku Hare Tapu raa ma ki taapaa ma
se kina naa tama i naa henua hakkaatoa e oomai no taku.' Aa teenei kootou
ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!"✡
18 Naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo raa ni lono
te vana Jesus ni mee naa, teenaa ssee iloo se ara ma ki taia laatou Jesus
ki mate. Tevana iaa naa tama naa ni mattaku i aa Ia, i te kuturana naa katoo
ni massaro i ana akonaki ki laatou.
19 I te laasuru raa, Jesus ma ana disaipol raa ni massike
i te matakaaina naa ka oo.

Te haimahi te tama e hakataakoto tonu i TeAtua
(Mt 21.20-22)

20 I te tahaata te ssoa te aso, i te saaita laatou ni sassare ka oo
i te ara raa, laatou ni kkite maa te laakau 'fig' raa ku mate hakkaatoa
no tae ki naa patiaka. 21 Peter ni maanatu ake ki te vana Jesus ni mee
ki te laakau naa, teenaa mee ake iloo peelaa ki Jesus, "Te tisa nei, ttoka atu,
te laakau ni haia a koe raa ku mate!"
22 Jesus ki mee ake ki laatou, "Hakataakoto tonu i TeAtua. 23 Nau e kauatu
te taratara maaoni nei ki kootou. Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu
i naa taratara kootou, aa kootou seai iloo ki mamannatu tammaki, teenaa
kootou ma ki lavaa te mee ake ki te mouna nei ki hakataha i tana kina
e tuu naa no hano no sepu ki loto te ttai. Teenaa TeAtua ma ki hakkite atu
te mee naa.✡ 24 Teenei e taratara atu ai nau ki kootou: te saaita kootou
e taku ki TeAtua ki kainnoo se mee, kootou ki illoa maaoni maa naa mee naa
ma ki kauatu ki kootou. Teenaa TeAtua ma ki kauatu se aa kootou
ni kainnoo. 25 Aa te saaita kootou e ttuu ki taku raa, ni aa kootou
ni hakasara i telaa tama, kootou ki hai aroha i naa tama naa, teenaa ki uiia
naa haisara kootou TeAtua. 26 [Ki mee maa a koe see hai aroha i telaa tama,
too Tamana i te lani ma ki see uiia a Ia oo haisara ni ppena."]✡

Naa mahi Jesus
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

27 Laatou ni oo no ttae hoki ki Jerusalem. Teenaa te saaita Je-
sus e sasare vaaroto te Hare Tapu TeAtua raa, naa maatua hakamaatua,
naa tisa naa Loo, aa ma naa hakamau naa Jew raa ni oo ake 28 no vasiri ake
peelaa, "Ko ai ttama e vanaatu maa koe ki mee too vana e mee nei? E aa?
Teenaa ni taratara e ai ni kauatu?"
29 Jesus ki mee ake, "Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee
kootou e hakaahe mai hakaraaoi se taratara maa kootou, teenaa nau
ma ki hakaari atu te tama e mee maa ki mee nau peenei. 30 Kootou
taratara mai. Ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei teelaa
ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?"
31 Teenaa ki kaamata naa tama naa te hakatauttau soko laatou: "Taatou
ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, teenaa

✡ **11.17** Is 56.7; Jer 7.11 ✡ **11.23** Mt 17.20; 1 Cor 13.2 ✡ **11.26** Mt 6.14-15

a ia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara
John?’ 32 Aa ki mee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei...”
(Naa tama naa ni nnoho mattaku i te kanohenua, i naa tama naa e illoa maa
John se pure maaoni TeAtua.) 33 Teenaa mee ake iloo naa tama naa ki Jesus,
“Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku vanaake peelaa ki laatou, “Nau hoki ma ki see taratara atu
ma ko ai ttama e mee mai ma ki mee nau peenaa.”

12

Te parapol naa tama e mmata ake te verena naa ‘grape’
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

1 Araa Jesus ku taratara ake ki laatou ki naa parapol, “Saaita
tokotasi raa e mee te tanata ni tori tana verena ‘grape’. Teenaa
a ia ni pena tana hiri aareha te verena, ka keri tana rua ki kkumi
naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa
kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, i aa ia ku hano
ki telaa henua.✡ 2 I te saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa
ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa
ki too tana tuuhana. 3 Araa nei naa tama e roorosi ake ki te verena
te tanata raa ni ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata naa ka hakaahea
ma ana rima. 4 Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa
te poe naa ni sarua hoki naa tama naa i tana pisouru ka hakanaparia.
5 Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama
e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no taia laatou te poe naa no mate.
E mee te lopo tama ku oti te haia laatou peenaa; naa tama ni sarua
laatou, aa aaraa tama iaa ni taaia laatou no mmate. 6 Teenaa te tama
tokotasi koi noho ki heunatia ki hano raa, teenaa ko te tino tamariki
te tanata naa. Teenaa heuna iloo tana taupeara naa ki hano. A ia
ni maanatu maa naa tama raa ma ki hakannoo ki tana tama. 7 Araa nei
naa tama e mmata ake te verena naa ni taratara soko laatou peelaa, ‘Teenei
ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei, aa te verena nei ku toa
hakaoti ma taatou!’ 8 Teenaa tauhia iloo laatou te tamariki tanata naa
no taia ka mate, araa peesia iloo laatou tana haitino ki taha te verena.”

9 Teenaa vasiri iloo Jesus peelaa ki laatou, “Se aa ttama e mee
tana verena raa ma ki mee? A ia ma ki au no taaia hakkaatoa naa tama naa,
aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki mmata ake. 10 Kootou ku oti
te kkite i te taratara e mee peelaa iloto te Laupepa Tapu:

‘Te hatu teelaa ni hakkee ina naa tama e penapena hare ma se hatu
e hakallika koi raa,
ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmau ai
te hare.
11 Teenei se mee TeAtua ni pena;
aa e taukareka imua naa karamata taatou hakkaatoa!’ ”✡

12 Naa hakamau naa Jew raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, teenaa
i laatou e illoa maa te parapol Jesus e hakaea nei e taratara i laatou.
Tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e ttuu i te kina naa, teenaa oo iloo
laatou ka tiiake Jesus.

Te taratara i te pesi naa takis
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

13 E mee naa Faarisi ma naa tama e heheuna maa Herod ni heunatia
ki oo no vasirisiri hakalellesi i te kau vana ki Jesus, teenaa ma ki hakasara

✡ **12.1** Is 5.1-2 ✡ **12.11** Ps 118.22-23

ni taratara maa Jesus. 14 Naa tama naa ni oo atu kiaa Ia no vasiri pee-
laa, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana
e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see iloa te hirihiri tama;
koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua i te henua hakkaatoa.
Taratara mai, e taukareka i te vasi naa Loo taatou ma taatou ki pesi takis
ki te Tuku hakamau i Rome? E aa? Taatou ki see pesi naa takis taatou?”
15 Jesus ni iloa koi maa naa tama raa e vasirisiri hakalellesi koi. Teenaa
mee ake iloo peenei, “Ai nau e haia ai kootou ma ki hakasara se taratara
maaku? Kaumai se peni ki mmata nau.”
16 Teenaa naa tama raa ki kauake te peni raa kiaa Ia. Araa vanaake iloo
Jesus peenei, “Teenei ko ai te tama e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna
te peni nei?”
Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Te Tuku i Rome.”
17 Araa vanaake iloo Jesus, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa
ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”
Naa tama naa ni massaro iloo i Jesus.

Te taratara i naa tama e massike i te mate
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

18 Teenaa e mee naa Sadiusi, teenaa ko naa tama e hai maa te mate raa
see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ake ki Jesus,✡
19 “Tisa nei, Moses ni sissii te loo nei ma taatou: ‘Ki mee maa se tanata
e mate, ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata
e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki
laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’✡
20 Teelaa se takahitu hai taaina. Te tama matua raa ni aavana no mate,
se hai tamalliki. 21 Teenaa tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana
i te ffine naa no mate hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Te ttoru
i naa tama naa ni mee hoki peenaa. 22 Naa hannau naa ni hano no sopo
katoo te avvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou katoo ni mmate see hai
tamalliki. Ki oti raa te ffine naa hoki ku mate. 23 Aa teenaa, te saaita
te mate katoo ma ki massike no ora, te ffine naa ma ki mee ma e aavana i ai,
i te takahitu naa ni avvana katoo i aa ia?”
24 Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou ku ssara hakaoti! Teenaa
i kootou see illoa i naa taratara te Laupepa Tapu aa i naa mahi TeAtua.
25 Te saaita naa tama ni mmate ma ki massike no ora raa, naa tama naa
ma ki see avvana, laatou ma ki mee pee ko naa ensol i te lani. 26 Aa
i te taratara i te mate e hakamasikeria no ora. E aa? Kootou ni see ttoka
i te Laupepa Moses i tana taratara ni mee i te vao e ura? Te laupepa naa
e sissii maa TeAtua ni mee ake ki Moses, ‘Nau nei ko te Atua aa Abraham,
te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob.’✡ 27 A Ia naa ko te Atua naa tama
e ora hakaoti, seai ma ko naa tama e mmate. Teenaa kootou naa e ssara
hakaoti iloo!”

Te Loo Hakamau
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

28 Teelaa se tisa naa Loo e tuu i te kina naa ka lono i naa hakatauttau
naa Sadiusi raa ma Jesus. Ttama naa ni kite maa naa taratara Jesus
ni hakaahe ake ki naa Sadiusi raa e taukalleka iloo, teenaa hanatu iloo ia
ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Te loo hea ko te loo hakamau i naa Loo katoo
Moses?”
29 Jesus ki mee ake, “Te Loo hakamau raa ko te loo e mee peenei, ‘Hakan-
noo mai naa tama Israel. TeAtua te Ariki taatou raa, se Ariki tokotasi.

✡ **12.18** Acts 23.8 ✡ **12.19** Deut 25.5 ✡ **12.26** Ex 3.6

30 Koe ki laaoi i TeAtua too Ariki ma too hatumanava hakkaatoa, ma
too ora hakkaatoa, too hakataakoto hakkaatoa, aa ma oo mahi hakkaatoa.✡
31 Te ssoa te loo hakamau e pare atu raa, teenaa ko te loo e mee peenei:
Laaoi i telaa tama pee ko i-oo laaoi i aa koe soko kkoe.' See hai loo peelaa
hoki e hakahiti i aruna naa loo e lua nei."✡
32 Te tisa naa Loo raa ki mee ake ki Jesus, "E tonu te Tisa nei, too taratara
e mee maa TeAtua raa ko TeAriki tokotasi. See hai atua peelaa hoki, teelaa
ko Ia koi soko Ia.✡ 33 Aa ki laaoi i TeAtua maa too hatumanava hakkaatoa
aa maa too hakataakoto hakkaatoa aa maa oo mahi hakkaatoa, aa ki laaoi
i telaa tama pee ko koe e laaoi i aa koe soko kkoe raa, e takoto hakamaatua
i aruna naa manu aa ma aaraa mee taatou e hakaara ki TeAtua."✡
34 Saaita Jesus ni lono i naa mattoni naa taratara ttama naa raa, a Ia
ki mee ake, "Koe ku see mmao i te Nohorana TeAtua."✡
Teenaa imuri koi raa, naa tama raa ku mattaku te vassiri ake hoki
ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea.
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

35 Te saaita Jesus ni akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu raa, a Ia
ni vasiri ake ki naa tama raa peelaa, "Naa tisa naa Loo raa e taratara peehea
maa te Mesaea raa ma ki sura iho i te manava David? 36 David ni usuhia
TeAitu Tapu TeAtua raa ki taratara peenei:
'TeAtua ni mee ake ki taku Ariki:
Noho i taku vasi hakamaatau,
ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haaeo raa i laro oo tapu vae.'✡
37 David tana tino e kannaa i aa Ia peelaa, 'Taku Ariki'; aa peehea
naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?"

Poopoo tonu i naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

Te kanohenua ni hakannoo ki naa akonaki Jesus raa ni hii hakannoo iloo.
38 Teenaa Jesus ni taratara ake peelaa ki laatou, "Kootou poopoo tonu
i naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou ki sassare
ma naa kkahu e takittaki vaararo, ki meemee ake te henua maa laa-
tou ni tama hakamau i naa ttiri laatou i naa kina te henua e nnoho,
39 teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto
naa hare lotu aa i naa kina naa kaikai e llasi ki nnoho laatou. 40 Teenaa
ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia
laatou naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike no mee
naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama e ttonu!
Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!"

Te mane te puruna e hookii ki TeAtua
(Lk 21.1-4)

41 Jesus ni noho i te kina te pokosi e ponopono mane iloto te Hare Tapu raa
ka ttoka i naa oo ake te henua no pesi mane ki loto. Naa tama e hai mane raa
ni oo ake no ppesi naa mane laatou e tammaki ki loto. 42 Araa teenaa,
hanake iloo te puruna e hakaaroha no pesi naa peni mmea e lua ki loto
te pokosi naa, aa naa peni naa see lava hoki i te mane tokotasi. 43 Teenaa
aru ake iloo Jesus ki ana disaipol raa no mee ake, "Nau e vanaatu ki kootou,
te kooina te puruna hakaaroha nei ni pesi raa e lasi are i te kooina katoo
naa tama nei ni ppesi. 44 Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane i laatou

---

✡ **12.30** Deut 6.4-5 ✡ **12.31** Lev 19.18 ✡ **12.32** Deut 4.35 ✡ **12.33** Hos 6.6 ✡ **12.34** Lk 10.25-28 ✡ **12.36** Ps 110.1

e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia se tama e noho hua raa, a ia ni ppono katoo naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia."

13

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua
(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

1 Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu TeAtua raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake peelaa kiaa Ia, "Tisa nei, ttoka atu i naa tiputtipu taukalleka naa hare naa ma naa hatu teelaa e ppena ai naa hare naa!"

2 Jesus ki mee ake, "Koe e kkite i naa hui hare nei? Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe i tana kina; naa hatu naa hakkaatoa ma ki seua mai ki laro."

Te saaita te haaeo raa ma ki tae mai
(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

3 Jesus ni noho i aruna te Mouna naa Oliv te vasi e huri ake ki te Hare Tapu. Teenaa oo ake iloo Peter, James, John aa ko Andrew no vasiri seemuu kiaa Ia, 4 "Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?"

5 Jesus ki mee ake ki laatou, "Roorosi hakaraaoi iloo, ki see hanatu se tama no hakarereesia kootou. 6 E tammaki naa tama ma ki hakalellesi maa laatou ko nau, ma ki ssura atu no taratara peelaa, 'Nau nei ko te Mesaea!' aa te lopo tama ma ki hakannoo ki naa tama naa. 7 Aa kootou ki see ssopo naa manava kootou i naa llono kootou naa henua e tau aa i naa ffuro atu naa lono maa ni tau e mee mai i naa henua e mmao. Naa vana peenaa ma ki oti ku ssura, tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku tae mai. 8 Naa henua e llasi ma ki tau ki laatou, aa naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. Naa mahuke ma ki ruu i naa kina katoo, aa naa henua ma ki llave i naa one. Naa haaeo nei ko naa mataamua raa koi, e mee pee ko te tinae e kkono ki haanau.

9 "Kootou ki roorosi hakaraaoi. Kootou ma ki tauhia no taakina ki naa hare koti. Kootou ma ki taaia iloto naa hare lotu naa Jew. Kootou ma ki toa no hakatuuria imua naa hakamau aa ma naa tuku i kootou e tautari kiaa nau, aa teenaa te saaita kootou ku hakaea ake te Lono Taukareka. 10 Teenaa te Lono Taukareka raa ki tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa imua te hakaoti te maarama nei. 11 Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa, kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. Taratara ina koi naa taratara teelaa e kauatu, i teenaa seai ko koe naa ma ki taratara, teelaa are ko TeAitu Tapu TeAtua.✡ 12 Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laatou ki taaia ki mmate. Naa tammana ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laatou, aa ki oti ku kauake naa maatua laatou raa ki naa tama ki taaia ki mmate. 13 Te henua hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou e tautari i aa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu i aa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.✡

Te mee hakamataku e seu henua
(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

14 "Kootou ma ki kkite te mee hakamataku e seu henua e tuu i tana kina see tau te tuu. Ttama e ppau naa mee nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo

✡ **13.11** Mt 10.17-20; Lk 12.11-12 ✡ **13.13** Mt 10.22

ki iloa ia te mee nei. Te saaita naa raa, naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna vaaroto.✡ 15 Te tama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere ki loto tana hare no too ana hekau. 16 Te tama e noho iloto tana verena raa ma ki see hai saaita ki ahe ki tana hare no too se kkahu maana.✡ 17 Naa aso naa ma ki hakallika iloo i naa tinnae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaammea. 18 Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei i te ssao te laki. 19 E kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo e tae ki te hakallika naa haaeo teelaa ma ki ssura i naa aso naa. Aa see hai haaeo hoki ma ki ssura peenaa imuri.✡ 20 Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa ni tukua iho TeAtua ki laro; ki mee maa Ia ni see mee tana vana naa raa, ni see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia ki see tammaki, i aa Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaatino.

21 “Ki mee maa se tama e mee atu, ‘Ttoka mai, teenei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peelaa, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ kootou see hakannoo atu ki te tama naa. 22 I te aa naa Mesaea hakalellesi ma naa pure hakalellesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo vana nnui ka hakassura te kau vana, teenaa ki hurisia naa manava naa tama TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naennae. 23 Roorosi hakaraaoi iloo! Nau ku oti te hakaari atu hakaoti i naa vana hakkaatoa, imua te ssao naa seki tae mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

24 “I muri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki poouri, aa te marama raa ma ki see tii.✡ 25 Naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou, aa naa hetuu te lani ma ki maaoha mai ki laro.✡ 26 I te saaita naa raa, te henua ma ki kkite i naa hakasura mai Ttama te Henua ma ana mahi iloto naa uruaoa.✡ 27 Teenaa a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu mai ana tama ni hiri.

Te taratara i te laakau ‘fig’
(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

28 “Kootou hakatuu i naa somo te laakau ‘fig’. Saaita naa laa te laakau naa e kaamata te matiri ake ana lau raa, kootou e illoa maa te sao te ua raa ku taupiri. 29 Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho naa vana nei raa, kootou ku illoa maa te Tama te Henua raa ku taupiri koi ki au. 30 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoo ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are. 31 Te lani ma te kerekere ma ki oo no oti, aku taratara raa iaa ma ki see lavaa te oti.

See hai tama e iloa i te aso aa ma te saaita
(Mt 24.36-44)

32 “See hai tama e illoa maa teelaa ko te aso hea aa ma te saaita hea naa vana naa ma ki ssura. Naa ensol te lani raa iloo see illoa, aa te Ttama TeAtua raa hoki see iloa; teelaa ko te Tamana raa koi e iloa.✡ 33 Roorosi hakaraaoi iloo, ka taku ki TeAtua, i te aa i kootou see illoa i te ssao naa vana naa ma ki tae mai. 34 E mee pee ko naa masike te hakamau i tana henua no hano ki telaa henua, ka tiiake ana poe raa ki mmata ake ki tana hare. Teenaa naa poe raa e mattino naa heuna laatou e kauake

✡ **13.14** Dan 9.27; 11.31; 12.11 ✡ **13.16** Lk 17.31 ✡ **13.19** Dan 12.1; Rev 7.14 ✡ **13.24** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12 ✡ **13.25** Is 34.4; Joel 2.10; Rev 6.13 ✡ **13.26** Dan 7.13; Rev 1.7 ✡ **13.32** Mt 24.36

te hakamau laatou naa ki mee, aa te poe e roorosi i te tootoka raa ni hai ake te hakamau raa ki noho lokoi ka roorosi i te tootoka.✡ 35 Kootou roorosi hakaraaoi iloo, i te aa i kootou see illoa te saaita te tama e mee tana hare raa ma ki ahemai; ttama naa ma ki mee no ahemai i te laasuru, te tuaapoo, te tahaata poo, aa seai ma ko te saaita te laa e sopo. 36 Ki mee maa Ia e hakateki no hakasura iho, a Ia ki see ttiri i kootou e mmoe. 37 Taku taratara e kauatu ki kootou raa, teenaa nau e kauake ki te henua hakkaatoa: Kootou roorosi hakaraaoi iloo!”

14

Jesus e haia ki tauhia no taia ki mate
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 E mmoe mai koi naa aso e lua ki te saaita te Kaikai te Pasova aa ma te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara ki tauhia seemuu ina laatou Jesus no taia ki mate.✡ 2 Naa tama naa ni taratara soko laatou peelaa, “Taatou ki see tauhia taatou Tama naa i te saaita te kaikai, te henua ma ki mee no ffuri mai no hakatauttau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni hano no kai i te hare Simon, te tama ni haia te leprosi imua. I tana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uruake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha, teenaa vaasia iloo ia te ppono raa no nnini te kaakaa raa ki aruna te pisouru Jesus.✡ 4 E mee aaraa tama i te kina naa ni lloto ka taratara soko laatou, “Ttama nei ku niinia pakavaina a ia peehea te kaakaa manoni nei? 5 Ki mee maa te kaakaa naa e kauake ki se tama ki tauia raa, te tama naa ma ki taavi iloo ki naa sehua e toru ka ttoe i naa mane siliva, aa naa mane naa ku vaevae atu ki naa tama see hai mee!” Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no nutua te ffine naa.

6 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou see haia kootou te ffine naa! Ttama naa e hakameia kootou i te aa? Te ffine nei ni mee tana vana e taukareka iloo kiaa nau. 7 Naa tama e nnoho see hai mee raa ma ki nnoho peenaa ma kootou i naa saaita hakkaatoa, aa i naa saaita koi kootou e ffiffai raa, kootou ma ki lavaa te tokonaki atu ki laatou. A nau iaa ma ki see noho peenaa ma kootou i naa saaita hakkaatoa.✡ 8 Te ffine nei ni mee tana vana koi e lavaa te mee kiaa nau: taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaotina a ia. 9 Aa teenei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I na kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa ki mannatu te henua iaa ia.”

Judas e hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

10 Teenaa Judas Iscariot, se tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus, ni hano no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa i aa ia ma ki kauake Jesus ki laatou. 11 Naa tama naa ni fiaffia iloo i te llono ana laatou i ana taratara naa, teenaa tuku iloo te taratara naa tama naa maa laatou ma ki tauia laatou Judas. Teenaa kaamata iloo Judas te tokatoka se ara ki taakina atu Jesus ki naa tama naa.

✡ **13.34** Lk 12.36-38 ✡ **14.1** Ex 12.1-27 ✡ **14.3** Lk 7.37-38 ✡ **14.7** Deut 15.11

Te Kaikai te Pasova
(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; Jn 13.21-30)

12 I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa ko te aso
naa sukua sipsip te kaikai te Pasova raa e taa, naa disaipol Jesus raa
ni vasiri ake peelaa ki Jesus, "Koe e hiihai maa maatou ki oo
no penapena mai hakaoti te kaikai te Pasova raa i hea?"
13 Teenaa heuna iloo Jesus te takarua disaipol ki oo, ka taratara ake
peenei: "Koorua oo ki loto Jerusalem, teenaa koorua ma ki ttiri te tama
e amo te huaarani vai ua, aa koorua ku oo atu vaamuri ttama naa.
14 I te hare te tanata naa e hano no uru raa, koorua ku mee ake ki te tama
e mee tana hare, 'Te Tisa raa e vasiri ki iloa ia i tana kina ma ki kai te kaikai
te Pasova ma ana disaipol.' 15 Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina
e moemoe e lasi e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee katoo koorua
e ssee raa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku tukutuku mai
hakaoti naa kaikai taatou."
16 Takarua naa ni oo ki loto Jerusalem no kkite i naa takkoto mai
naa mee raa pee ko i-naa taratara ake Jesus; teenaa tukutuku hakaoti iloo
laaua naa mee te kaikai te Pasova.
17 I te laasuru raa Jesus ma tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa
ku ttae atu ki te hare naa. 18 Teenaa te saaita naa tama naa ni nnoho ki kkai,
Jesus ki mee ake peenei, "Nau ku taratara atu ki kootou i te tama tokotasi
i kootou, teenei e noho ka kai hakapaa ma nau, ma ki oti ku toomai a ia
naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau."✡
19 Ana disaipol naa ni llee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama
ma te tama ki huri atu no vasiri peelaa, "Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?"
20 Jesus ki mee ake, "Teenaa se tama tokotasi i kootou,
aku disaipol, ttama ma ki ttoko tana haraoa hakapaa ma nau
ki loto te peesini nei. 21 Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko i-
naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e aroha iloo i te tama
e mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa
ni see haanauria mai!"

Te Kaikai Hakaoti TeAriki
(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

22 Saaita laatou ni nnoho ki kkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku
ki TeAtua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki laatou, ka mee ake
peelaa, "Kootou kkai, teenei ko taku haitino."
23 A Ia ki too hoki te kap raa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki
ki naa tama naa ka unu laatou hakkaatoa. 24 Jesus ki mee ake, "Teenei
ko taku ttoo e pesi maa te lopo tama; te ttoo teelaa e hakattino ai
naa purepure hoou TeAtua e tuku maa te ssao nei.✡ 25 Nau e kauatu
te taratara maaoni nei, nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei,
ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoou i te Nohorana TeAtua."
26 Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, araa oo iloo
ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa i aa Ia
(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

27 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Kootou hakkaatoa ma ki ffuro
ka tiiake nau pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa: 'TeA-
tua ma ki taia a Ia te tama e roorosi naa sipsip, teenaa naa sipsip raa

✡ **14.18** Ps 41.9 ✡ **14.24** Ex 24.8; Jer 31.31-34

ma ki masseu huri.’✡ 28 Tevana iaa taku saaita ma ki masike mai i te mate,
nau ma ki hano ki Galilee imua kootou.”✡
29 Peter ki hakaahe ake tana taratara peelaa, “Niaaina maa naa tama nei
hakkaatoa ma ki ffuro i aa koe raa, koe ma ki see lavaa te tiiake nau!”
30 Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, “Nau ku kauatu te taratara
maaoni nei: I te saaita te rua naa moa i te tahaata nei seki ttani raa, koe
ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”
31 Peter ki hakammaha atu tana reo no mee ake peelaa, “Niaaina maa
nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi
se taratara maaku peenaa!”
Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane
(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

32 Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki te kina e ttapa ma ko Gethsemane.
Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol naa, “Kootou nnoho ake
i te kina nei ki taku nau ki TeAtua.” 33 A Ia ki too Peter, James, aa ko John
ka oo laatou, teenaa tana manava ni puni hakaoti i tana aroha. 34 A Ia
ki mee ake ki laatou, “Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei.
Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”
35 A Ia ni sare kimua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere
ka taku ki TeAtua, maa ki mee maa naa haaeo e takkoto mai raa e lavaa
te hakaraka ina a ia. 36 A Ia ni taku peenei, “Abba! Taku tamana! Naa mee
hakkaatoa e hainauhie i aa koe. Fanaa naa mmaha nei i aa nau. Tevana iaa
koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”
37 A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe mannuu. Teenaa
ki ffano Ia i Peter, “Simon, koe e moe koi? E aa? Koe ni see lavaa iloo
te ara ake se tamaa saaita?” 38 Jesus ki mee ake ki laatou, “Kootou nnoho
ka roorosi, aa kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika.
Naa hatumanava kootou e mataora, kootou iaa e tino mmate.”
39 Jesus ni ahe hoki no hakaahe tana taku ni mee imua. 40 Araa teenaa,
ahe atu hoki Jesus no kite i naa mmoe ana disaipol; naa tama naa ni mmate
hakaoti i naa hii mmoe laatou. Teenaa laatou ni see hai taratara e illoa
ma ki kauake ki Jesus.
41-42 Te saaita Jesus ni ahe ake i te ttoru ana saaita no kite i laatou
e mmoe raa, a Ia ki mee ake, “Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo?
Ku llavaa peenaa! Massike ki oo taatou. Kootou mmata, Ttama
te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama haisara! Mmata,
te tama ma ki hakaarina ake naa tama hakallika raa iaa nau raa ku tae mai!”

Jesus ku tauhia
(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

43 Jesus koi taratara are raa, Judas te disaipol tokotasi i te taka sinahuru
maa ttakarua disaipol Jesus raa ku ttae ake. A ia ni hakasura ake ma
naa tama teelaa e heunatia ake naa maatua hakamaatua ma naa tisa
naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa e oo ake
katoo ma naa hana laatou. 44 Teenaa Judas ku oti te taratara ake hakaoti
ki naa tama naa peelaa, “Taku tama e vaisoni raa, teenaa ko ttama kootou
e ssee. Tauhia te tama naa aa ku oo ma kootou.”
45 Judas ni tae atu no hanotonu ki Jesus no mee ake, “Ttisa!” Araa
vaisoni atu iloo ki Jesus. 46 Teenaa oo atu iloo naa tama raa no tauhia
laatou Jesus. 47 Te tama tokotasi i naa tama e ttuu i te kina naa
ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia a ia te kautarina te poe

✡ **14.27** Zech 13.7 ✡ **14.28** Mt 28.16

te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. 48 Teenaa ki mee ake Jesus
ki naa tama naa, “Ai kootou ku oomai ai ma naa hana kootou naa no tauhia
nau, pee ko nau se tama kailaarao? 49 Te aso ma te aso, nau ni noho
ma kootou ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, tevana iaa nau
ni see tauhia kootou. Teenei naa taratara te Laupepa Tapu raa ku ttino
maaoni.”✡
50 Teenaa ffuro iloo ana disaipol raa ka tiiake Ia.
51 Te tama taane tokotasi, e tara koi ki te maro tasi, ni taka ma Jesus.
Teenaa naa tama raa ni mee ma ki tauhia laatou te tanata naa, 52 tevana iaa
te tanata naa ni masike koi no tere hua ka hano, teenaa tana maro raa
ni mavete ka tiiake.

Jesus e hakatuuria imua te Kansol
(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

53 Jesus ni toa naa tama naa ki te hare te Maatua Hakamau, te kina
naa maatua hakamaatua, naa tama hakamaatua naa Jew, aa ma naa tisa
naa Loo raa e kkutu ai. 54 Peter iaa ni hanatu vaamuri, tevana iaa a ia
ni see hakataupiri atu. A ia ni hano no uru atu ki loto te kina e nohonoho
i te mataahare te Maatua Hakamau naa, no noho ma naa tama e roorosi
te hare naa ka haka mahana tana haitino i te ahi. 55 Naa maatua haka-
maatua ma naa tama katoo i te Kansol naa ni sessee ni vana e ssara
ki hakapperu atu ki Jesus, ki lavaa te taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa
laatou ni see haisara ni illoa. 56 E tammaki naa tama ni oo ake no mee
naa taratara hakalellesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee,
araa nei naa tama naa ni see taratara ki te taratara tokotasi; te tama koi
e kee ana taratara.
57 Teenaa massike iloo aaraa tama no ppesi naa taratara hakalellesi
laatou peelaa: 58 “Maatou ni llono i ttama naa e-taratara maa,
‘Nau ma ki seua a nau te Hare Tapu teenei ni hakatuuria naa tama
te maarama nei, aa imuri naa aso e toru, nau ma ki hakatuu
te laa Hare Tapu teelaa naa tama te maarama nei ma ki see kkapa
no penapena.’ ”✡ 59 Aa naa tama naa e taratara iloo peenaa raa, naa taratara
laatou naa see oo hakapaa.
60 Araa teenaa, masike iloo te Maatua Hakamau raa imua naa tama naa
hakkaatoa no vasiri ake ki Jesus, “Koe see hai taratara i naa taratara
naa tama nei e mee i aa koe?”
61 Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara ni hakaahe ake. Teenaa
ki vasiri ake hoki te Maatua Hakamau, “E aa? Koe naa ko te Mesaea,
te Tama Te Atua Taukareka?”
62 Teenaa ki mee ake Jesus, “Uee, teenei nau. Kootou hakkaatoa
ma ki kkite Ttama te Henua e noho i te vasi hakamaatau Te Atua ka au
i aruna naa aoa raa i te lani!” ✡
63 Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkahu ka mee
peelaa, “Taatou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara maa
laatou! 64 Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko Te Atua.
Kootou e mannatu maa ttama nei ki haia peehea?”✡
Teenaa naa tama naa hakkaatoa ni tuku atu maa Jesus e sara; a ia e tau
ki taia ki mate.
65 Aaraa tama i laatou ni kaamata te sasaavarea laatou Jesus ka saisaitia
ana karamata ki te maro raa ka patupatua laatou tana pisouru, ka mee ake
peelaa, “Hakaari mai, ko ai ttama e patu i aa koe?” Teenaa oo atu iloo
naa roorosi naa tama hakamaatua naa no taakina no sarua tana haitino.

✡ **14.49** Lk 19.47; 21.37 ✡ **14.58** Jn 2.19 ✡ **14.62** Dan 7.13 ✡ **14.64** Lev 24.16

Peter e taratara hakaseesee maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

66 I te saaita naa raa, Peter e noho i te mataahare i haho, teenaa
hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua
Hakamau raa 67 no kite iloo i Peter e hakamahana tana haitino i te vasi
te ahi. Teenaa ki ttoka hakaraaoi te ffine naa ki Peter no mee ake peelaa
kiaa ia, “Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Nazareth.”
68 Tevana iaa Peter ni huu, ka mee ake peelaa, “Nau see iloa maa koe
e taratara i te aa.” Teenaa hano iloo Peter no tuu i te kina te tootoka.
69 Te saaita te ffine naa ni ttoka atu no kite i aa ia e tuu mai raa, a ia ki huri
no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina, “Ttama nei se tama i naa tama naa!”
70 Tevana iaa Peter ni huu hoki maa ia see iloa.
See rooroa koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ku ffuri atu katoo
no mee atu kiaa ia, “Koe see lavaa te huu maa koe see hai i naa tama naa;
maatou e illoa maa koe se tama i Galilee.”
71 Teenaa ki mee ake Peter ki laatou, “Nau e taratara atu maaoni iloo!
Ki mee maa nau see taratara maaoni, TeAtua ki pesi mai ana haaeo raa
kiaa nau. Nau see iloa i te tama e taratara kootou naa!”
72 Saaita naa lokoi raa, te rua naa moa raa ku ttani. Teenaa
maanatu ake iloo Peter ki naa taratara Jesus ni mee ake kiaa ia imua:
“Saaita te rua naa moa raa seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo
e toru maa koe see iloa i aa nau.”

15

Jesus ku toa kimua Pilate
(Mt 27.1-2,11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

1 I te tahaata raa, naa maatua hakamaatua raa ni hakavave
no hakakkutu ake naa tama hakamaatua naa Jew, naa tisa naa Loo, aa
ma naa tama katoo te Kansol raa no taratara i naa vana laatou ki mee.
Teenaa saitia iloo laatou naa rima Jesus ka taakina ki Pilate. 2 Teenaa
vasiri ake iloo Pilate peenei ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”
Jesus ki hakaahe ake, “Teenaa koe e mee mai naa.”
3 Naa maatua hakamaatua raa ni hai ake ki Pilate maa Jesus ni mee
te lopo sara iloo. 4 Teenaa ki vasiri ake hoki Pilate peelaa ki Jesus, “Koe
e lono i naa taratara naa tama naa e mee iaa koe? E aa? Koe see hai taratara
e mee i naa taratara naa tama naa?”
5 Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara e hakaahe ake, teenaa ki oho ai
Pilate.

Jesus ku tukua ki mate
(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

6 I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa
e ffana se karapusi tokotasi, se tama naa Jew raa e ffifai ma ki hanaa.
7 Saaita naa raa teelaa se tama, tana inoa ko Barabas, e moe iloto
te hare karapusi ma naa tama teelaa ni taa naa tama laatou no mmate
i te saaita laatou ni hetaa ma te kaaman Rome i Jerusalem. 8 Saaita
te kanohenua naa ni kkutu ake ki vanaake laatou ki Pilate ki fanaa
te karapusi laatou e ffifai raa, 9 Pilate ki vasiri ake ki laatou, “Kootou
e ffifai ki hanaa nau te tuku naa Jew?” 10 Pilate ni iloa maa Jesus ni too ake
naa maatua hakamaatua raa kiaa ia i laatou e manava haaeo i Jesus.
11 Tevana iaa naa maatua hakamaatua raa ni usuhia laatou naa tama raa
ki mee ake ki Pilate ki hanaa Barabas no kauake ki laatou. 12 Teenaa

ki vasiri ake hoki Pilate ki naa tama naa, “Kootou e fiffai maa te tama
e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”
13 Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”
14 Pilate ki vasiri ake hoki, “Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei
ni mee?”
Naa tama naa ki varo ake maaroo iaa, “Tuukia te tama naa ki te kros!”
15 Pilate ni hiihai maa te kanohenua raa ki fiaffia, teenaa hanaa iloo ia
Barabas no kauatu ki laatou. Ki oti raa vanaake iloo ki ana soldia raa
ki sarua Jesus aa ku toa no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus
(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

16 Naa soldia Pilate raa ni taakina laatou Jesus ki te kina iloto te hare
Pilate, e ttapa ma ko ‘te Pretorium’, no aru ake aaraa soldia raa hakkaatoa.
17 Teenaa hakao atu iloo te kkahu e mmea poouri raa ki Jesus, ka pena
laatou hau ki te laakau tuitui raa no hakao ki tana pisouru. 18 Teenaa
kaamata iloo naa soldia naa te tautausua ina laatou Jesus peelaa,
“Te Tuku naa Jew!” 19 Ki oti raa naa tama naa ku ffuri atu no sarua laatou
tana pisouru ki te laakau ka sasaavare atu kiaa Ia, aa naa tama naa ni ttuu
hoki ki naa turi laatou ka hakamaruu atu kiaa Ia. 20 Te saaita naa tama naa
ni oti te tautausuaria laatou Jesus raa, uia iloo laatou te kahu e mmea
poouri raa no hakao atu hoki ana kkahu raa kiaa ia. Araa taakina iloo
laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros
(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 I te ara raa, naa tama ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon,
e hanake ki loto Jerusalem. Naa soldia raa ni ffuri atu no tauhia laatou
te tanata naa no vanaake ki ssau te kros Jesus. Simon naa ko te tamana
Alexander ma Rufus.✡ 22 Teenaa toa iloo laatou Jesus ki te kina
e taapaa ma ko Golgota, e mee maa, ‘Te Kina te Ivi Pisouru Tama’.
23 I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru
ma te marasini e ttapa ma se ‘myrrh’, araa nei Jesus ni see unumia a ia.
24 Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros, ka mee laatou taffao
ki naa tamaa hatu raa ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.✡ 25 Te mee raa
ku tae ki te ssivo i te tapataiao, saaita Jesus ni tuukia laatou ki te kros.
26 Te mee naa tama naa e ssii ki hakaari te sara Jesus naa e ssii peenei,
“Te Tuku naa Jew”. 27 Naa tama naa ni tuukia hoki laatou te takarua
hakallika hakapaa ma Jesus; ttama i te vasi hakamaatau aa telaa tama
i te vasi hakamaavii. 28 [Teenei ki ttino te taratara te Laupepa Tapu e mee
maa, “A ia ni taia hakapaa ma naa tama e hakallika.”]✡
29 Naa tama e llaka vaararo raa, ni ruuruu naa pisouru laatou ka taratara
hakallika peenei ki Jesus: “E aa? Teenei ttama e mee ma ki seua a ia
te Hare Tapu raa aa ku hakatuu hoki iloto naa aso e toru?✡ 30 Sepu mai
ki laro i te kros naa soko kkoe no hakasao i aa koe!”
31 Naa maatua hakamaatua raa ma naa tisa naa Loo raa hoki ni kkata
seemuu i Jesus, ka taratara soko laatou peelaa, “A ia ni hakassao
aaraa tama, a ia iaa see lavaa te hakasao tana tino soko ia! 32 Tiiake
ki mmata taatou te Mesaea, te tuku Israel, e sepu mai i te saaita nei i te kros,
aa taatou ku illoa maaoni maa ia ko te Mesaea!”

✡ **15.21** Rom 16.13 ✡ **15.24** Ps 22.18 ✡ **15.28** Is 53.12 ✡ **15.29** Ps 22.7; 109.25; Mk 14.58; Jn 2.19

Takarua hoki ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no taratara hakallika ki Jesus.

Te mate Jesus
(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 I te laaraatea*, te henua naa ni tuu poouri hakkaatoa no tae iloo
ki te ttoru i te laasuru. 34 I te ttoru te laasuru naa raa, Jesus ni kappisi
ana varo, ka tani peelaa, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” teenaa ko te taratara
naa Jew e mee maa, “Taku Atua, Taku Atua, A nau e tiiake koe raa ko te aa?”
✡
35 E mee aaraa tama i te kina naa ni llono iaa Ia ka taratara peelaa,
“Hakannoo, Ttama raa e kannaa i Elijah!” 36 Teenaa tere ake iloo te tama
tokotasi i laatou no hakapara te tapaa maro raa ki te wain raa ka saisai iloo
ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus, ka mee ake
peelaa, “Ttari ki mmata taatou ma ki mee ma Elijah e au no tukua mai
ttama nei ki laro te kros!” ✡
37 Jesus ni kappisi ana varo no mate iloo.
38 Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea i lotottonu,
e kaamata mai i aruna no hakasopo ki laro. ✡ 39 Te hakamau naa soldia
ni tuu imua te kros no kite i te mate ana Jesus raa, ni mee tana taratara
peelaa, “Ttama nei maaoni ko te Tama TeAtua.”
40 E mee aaraa haahine i te kina naa ni ttuu ake hakammao ka ttoka.
E ffai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna
James, te tama taane, laaua ma Joseph, aa ko Salome.✡ 41 Naa haahine nei
ni ttaka mai iloo ma Jesus ka tokonaki atu kiaa Ia i tana saaita ni noho
i Galilee. Te kina naa e tammaki hoki aaraa haahine ni oomai laatou
ma Jesus i Jerusalem.

Jesus ku tanumia
(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 I te laasuru raa Joseph, te tama i Arimatia raa, ku tae ake. Joseph
se tama hakamaatua iloo iloto te Kansol, aa a ia naa e noho peenaa ka ttari
ki tae mai te Nohorana TeAtua. Teenei ko te aso naa Jew maraa e penapena
hakaoti naa kaikai te Sabat, i te aa, te ssoa te aso raa teenaa ko te Sabat.
Teenaa Joseph ni hano see ppore no tuu imua Pilate no kainnoo ake
ki kauake te haitino Jesus. 44 Pilate ni teki iloo i tana saaita ni lono maa
Jesus ku oti te mate. Teenaa kannaatia ake iloo ia te hakamau naa soldia raa
no vasiria ki mee maa Jesus ku oti te mate maaoni. 45 Te saaita Pilate
ku oti te lono i naa taratara ake te hakamau naa soldia raa, vanaake iloo
ki Joseph ki hano no too te haitino Jesus. 46 Teenaa hano iloo Joseph no taavi
te maro e makkini, araa tukua iho iloo ia te haitino Jesus ki laro no miinia
ki te maro naa. Ki oti raa saaua iloo ia no hakamoeria ki loto te taaruma
e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Araa hakatipe ake iloo te hui te hatu raa
no ppui i te mata te taaruma naa. 47 Mary Magdalene laaua ma Mary,
te tinna Joseph raa, ni ttuu ka kkite i te kina te haitino Jesus e hakamoeria.

16

Jesus ku hakamasikeria i te mate
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

---

* **15.33** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ✡ **15.34** Ps 22.1 ✡ **15.36** Ps 69.21
✡ **15.38** Ex 26.31-33 ✡ **15.40** Lk 8.2-3

1 Te saaita te Sabat naa ni laka raa, Mary Magdalene, Mary te tinna
James, aa ko Salome ni oo no taavi naa kaakaa mannoni raa ki oo laa-
tou no aamosia te haitino Jesus. 2 I te tapataiao poniponi lokoi
te Hakamarolloo naa raa, naa haahine naa ni massike ka oo ki te kava.
3-4 Saaita naa haahine naa ni sassare atu iloto te ara raa, laatou ni taratara
ka hakatonutonu peelaa, “Ko ai te tama ma ki hakatiperia a ia te hatu e ppui
te mata te taaruma raa hakavasi ki uru atu taatou?” Te hatu e ppui i te mata
te taaruma naa e lasi iloo. Naa haahine naa ni ttoka atu no kkite iloo
i te hatu naa ku oti te hakatiperia hakavasi. 5 Teenaa uru atu iloo laatou
ki loto no kkite i naa noho mai te tama taane i te vasi hakamaatau laatou,
e hakao ki te kkahu e makkini. Naa haahine naa ni llee iloo naa mouri
laatou.
6 Teenaa ki mee ake te tanata naa ki laatou, “Kootou see llee naa mouri
kootou. Nau e iloa maa kootou e ssee i Jesus, ttama i Nazareth, teelaa
ni tuukia ki te kros no mate. Ttama naa seai i te kina nei, ttama naa ku oti
te hakamasikeria no ora. Ttoka, teenei te kina tana haitino ni hakamoeria
naa tama. 7 Kootou oo no kauake te taratara nei ki Peter ma aaraa disaipol
Jesus: ‘Jesus e hano imua kootou ki Galilee. Kootou ma ki kkite i aa Ia
i te kina naa, peelaa koi ma ko Ia ni mee atu ki kootou.’ ”✡
8 Teenaa uru iloo naa haahine naa ki haho no ffuro hakattaha
i te taaruma naa, i laatou ni poreppore i naa mattaku laatou.
Naa haahine naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama, i te aa i laatou
ni mattaku.

Jesus ku hakasura ake ki Mary Magdalene (Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

[9 Imuri te masike mai ana Jesus i te mate i te tahaata
te Hakamarolloo raa, a Ia ni hakasura imua ki Mary Magdalene, te ffine
ni hanaa Ia naa tippua e hitu. 10 Te ffine naa ni hano no taratara ake iloo
ki naa tama ni ttaka ma Jesus, teenaa naa tama naa ni nnoho tanittani
ka ppari; 11 aa te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara ake Mary maa
Jesus e ora, aa maa ia ni kite iaa Ia raa, naa tama naa ni see hii hakannoo atu
kiaa ia.

Jesus e hakasura ake ki te takarua disaipol (Lk 24.13-35)

12 Imuri koi raa Jesus ni hakasura sara hoki ki telaa takarua disaipol,
i te saaita te takarua naa ni sassare ka oo ki telaa henua. 13 Te takarua naa
ni ahe ki Jerusalem no taratara ake iloo ki aaraa tama laatou, tevana iaa
naa tama naa ni see hii hakannoo ki laaua hoki.

Jesus e hakasura ake ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol (Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

14 Kimuri raa Jesus ni hakasura ki tana taka sinahuru maa te tama
tokotasi i ana disaipol, i te saaita naa tama naa e nnoho ka kkai. A Ia
ni huri atu no nutua naa tama naa i laatou ni see hakataakoto tonu
kiaa Ia aa i laatou ni see hii hakannoo iloo ki naa tama ni kkite maa Ia
ku ora. 15 A Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou oo ki naa henua
hakkaatoa no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama hakkaatoa
iloto te maarama nei.✡ 16 Ttama peehea e hakannoo kiaa nau ka too
te hakaukau tapu raa, ttama naa ma ki hakasaoria; aa ttama see hakannoo
kiaa nau raa iaa, ttama naa ma ki mate ma ana sara. 17 Naa tama

✡ **16.7** Mt 26.32; Mk 14.28 ✡ **16.15** Acts 1.8

e lotu maaoni iaa nau raa ma ki kauake naa mahi laatou ki lavaa te hakassura naa mahi TeAtua: naa tama naa ma ki hanaa laatou naa tippua raa i loto taku inoa; naa tama naa ma ki taratara ki naa taratara e kkee; 18 aa ki mee maa naa tama naa e taaohi naa kata, aa seai maa e unumia laatou naa pakava, teenaa see hai vana hakallika ma ki ssura i laatou. Naa tama naa ma ki hakapiri naa rima laatou ki aruna naa tama e mmaki, aa naa tama e mmaki naa ma ki malolloo."

Jesus ku toa ki te lani
(Lk 24.50-53; Acts 1.9-11)

19 Saaita TeAriki Jesus ni oti te taratara ma naa tama naa raa, a Ia ni toa ki te Lani no noho i te vasi hakamaatau TeAtua.✡ 20 Naa disaipol raa ni oo no hakaea te Lono Taukareka raa i naa kina hakkaatoa, aa TeAriki ni heheuna ma laatou no hakattino tana taratara naa ki naa mahi TeAtua teelaa e hakassuratia naa tama naa.]

✡ **16.19** Acts 1.9-11

LUKE
TE LONO TAUKAREKA I NAA TARATARA LUKE
TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka i naa taratara Luke e taratara maa Jesus ko te tama ni tarataraina TeAtua teelaa ma ki hakasao te kanohenua Israel aa ma ki hakasao hoki naa tama hakkaatoa i te maarama nei. *Luke* e sissii maa Jesus ni kannaatia te Aitu TeAtua ki "hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroha" (4.18), aa te Lono Taukareka nei e taratara haimahi i te aroha Jesus i naa tama e nnoho hakaaroha. Te taratara i te manava hiahia raa e lasi hoki i *Luke*, teenaa e hakatuuria mai iloto naa taratara kaamata teelaa e taratara i te au Jesus, aa e hakatuu mai hoki iloto naa taratara hakaoti te laupepa nei, i te saaita Jesus ni hano ki te lani. Te taratara i te kaamata te lotu no ttoha ki naa kina hakkaatoa imuri te hano ana Jesus ki te lani raa, e tarataraina hoki te tama e sissii te laupepa nei i *Naa heuna naa Aposol.*

Naa taratara i te laupepa nei e vvae no hakatuu i naa kina e lua (sapta 1–2 aa ko sapta 9–19) teenaa e hakatuu naa taratara teelaa e takkoto koi iloto te Lono Taukareka nei; naa taratara pee ko te mako naa ensol aa i te oo ana naa tama e roorosi naa sipsip raa no mmata i Jesus ku haanauria mai, Jesus iloto te Hare Tapu i tana saaita koi tamariki, aa te parapol i te tama haka Samaria e sosorina taukareka ma te parapol i te tamariki tanata ni seai. Te Lono Taukareka nei e taratara haimahi i te vasi naa taku taatou ki TeAtua, aa i te vasi TeAitu Tapu, naa heheuna naa haahine iloto naa heuna Jesus, aa i naa uii TeAtua naa haisara.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–4
Te saaita John te Baptis maa Jesus ni hannau mai maa te saaita laaua ni ttipu ake no mattua 1.5—2.52
Naa heuna John te Baptis 3.1-20
Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.21—4.13
Naa heuna Jesus iloto te henua 4.14—9.50
Kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 9.51—19.27
Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa matakaaina e tauppiri atu 19.28—23.56
TeAriki e hakamasikeria i te mate no hakasura ki ana disapol, aa no hano ki te lani 24.1–53

1 Kiaa koe Tiofilus:

E tammaki naa tama ni hai hakappuru ki hakaea naa taratara i naa vana ni ssura iloto taatou. 2 Naa tama naa ni sissia laatou naa mee ni tarataraina mai naa tama ni kkite i naa mee naa ka hakaea naa taratara TeAtua naa imua iloo. 3 Aa teenaa, te tama hakamaatua nei. Nau ku oti te hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa nau i te kaamata iho naa mee nei hakkaatoa. Teenei e maanatu ai nau maa e taukareka ki sissia i se laupepa i naa oo iho hakaraaoi iloo naa mee nei ki iloa koe. 4 Tiofilus, nau e sissii atu naa mee nei ki iloa koe i te hakamaaoni i naa mee hakkaatoa aau ni aakona.

Te haanau iho John te Baptis raa ku tarataraina

5 I te saaita Herod koi tuku i Judea raa, teelaa se maatua, tana inoa ko Zechariah. Zechariah naa se maatua i te noho Abaisa, te maatua TeAtua imua. Tana aavana, Elisabet, e au i te noho Aaron, teenaa se maatua

hoki imua.✡ 6 Te hai aavana naa se takarua e ttonu imua naa karamata
TeAtua, aa laaua hoki e tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara hakamaatua
ma naa Loo TeAtua. 7 Te takarua naa ni see hai tamalliki i Elisabet e poka,
aa laaua ma Zechariah hoki ku mattua.
8 I te aso tokotasi raa Zechariah ni mee ana heuna ma se maatua iloto
te Hare Tapu, i teenaa ko tana sao ni tukua ki heheuna ia. 9 Naa maatua raa
maraa e hai laatou taffao ki hakamaatino se tama i laatou ki ttuni
naa insens, teenaa Zechariah ni tukua laatou ki hano no ttuni naa insens
i te olta. Teenaa ki masike ai Zechariah no uru iloo ki loto te Hare Tapu
TeAtua. 10 Te saaita naa insens naa ku ttuni, te kuturana naa tama raa iaa
ku ttuu ake i haho ka taku.
11 Te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Zechariah, e tuu ake i te vasi
hakamaatau te olta, te kina naa insens raa e ttuni. 12 Zechariah
ni oho iloo ka mataku i tana saaita ni kite i te ensol naa. 13 Tevana iaa
te ensol raa ni mee ake peelaa, “Zechariah, koe see mataku! TeAtua
ku oti te lono i oo taku naa. Too aavana, Elisabet, ma ki hai tama
no haanau mai too tamariki tanata. Koe ku ttapa te tamariki naa ki John.
14 Saaita naa raa koe ma ki hiahia iloo. Turaa tama hoki ma ki fiaffia
i te saaita te tamariki naa ma ki haanau mai! 15 Te tamariki naa ma ki mee
ma se tama hakamau imua naa karamata TeAtua. A ia ki see unu naa wain
aa ma naa vai mmara. E kaamata mai iloo i tana saaita e haanau raa,
TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia.✡ 16 Turaa tama i te kanohenua Israel
ma ki hakaahea a ia ki TeAtua, TeAriki laatou. 17 Ttama naa ma ki hano
vaamua TeAriki. A ia ma ki haimahi iloo maa ko Elijah. A ia ma ki toomai
ia naa tammana raa maa naa tamalliki laatou raa no hakapaaria. A ia
hoki ma ki haia a ia naa tama see hakannoo te taratara raa ki ffuri mai
ki te hakataakoto naa tama e ttonu; a ia ma ki haia a ia te kanohenua
TeAriki raa ki nnoho tanattana kiaa Ia.”✡
18 Zechariah ki vasiri ake ki te ensol, “Nau ma ki iloa peehea maa
oo taratara naa ni taratara maaoni? Nau se tanata matua iloo aa
taku aavana nei hoki ku matua.”
19 Teenaa ki hakaahe ake te ensol, “Nau ko Gabriel, nau e tuu imua
naa karamata TeAtua. Nau e heunatia mai a Ia ki au nau no kauatu
te Lono Taukareka nei.✡ 20 Tevana iaa koe ni see hai maanatu maa
aku taratara nei ni taratara maaoni teelaa ma ki ttino i te ssao e taukareka.
Aa i aa koe ni see maanatu maa teenei seai ni taratara maaoni raa, teenaa
koe ma ki see lavaa te taratara; koe ma ki taka seemuu peenaa ki tae iloo
ki te aso aku purepure kiaa koe nei ku ttino.”
21 Te kanohenua ni ttari ake i haho raa ni mamannatu tammaki
i tana vana e hakatuai ai iloto te Hare Tapu. 22 I tana saaita ni uru mai
ki haho raa, a ia ni see lavaa te taratara ki naa tama naa, teenaa ki illoa ai
naa tama naa maa ia ni hakakiitea TeAtua tana vana. A ia ni haiaauna koi
ki ana rima ki naa tama naa.
23 I te saaita Zechariah ni oti te heheuna iloto te Hare Tapu raa, hano iloo
ki hare. 24 Imuri raa tana aavana, Elisabet, ku haitama. Naa marama
e rima naa hakkaatoa raa, Elisabet ni noho koi i hare. 25 A ia ni taratara
peelaa, “Imua raa nau e poka, nau ni noho ka napa imua naa karamata
te henua. Saaita nei raa TeAtua ku tokonaki mai kiaa nau ka haia nau
no hiahia.”

Te haanau ana Jesus raa ku tarataraina

✡ **1.5** 1 Chr 24.10 ✡ **1.15** Num 6.3 ✡ **1.17** Mal 4.5-6 ✡ **1.19** Dan 8.16; 9.21

26 I te ono naa marama Elisabet raa, TeAtua ni kaavea a Ia hoki te ensol
Gabriel ki Nazareth, teenaa se matakaaina iloto Galilee. 27 A Ia
ni mee tana taratara ki kauake ki te taupu e tarikai ki te tanata e ttapa ma
ko Joseph, teenaa se tanata e au i te manava te Tuku David. Te inoa
te taupu naa ko Mary.✡ 28 Te ensol naa ni hanatu ki Mary no mee ake peelaa,
“Te laaoi TeAtua e taka ma koe, aa TeAriki e noho ma koe. Koe e haia
hakaraaoina iloo TeAtua!”
29 Mary ni sopo iloo tana manava i naa taratara te ensol raa ni mee ake,
teenaa noho iloo ia ka hakataakoto i naa taratara te ensol naa ni mee ake
kiaa ia. 30 Te ensol raa ki mee ake kiaa ia, “Mary, koe see mataku! TeAtua
e mmata ake hakaraaoi iloo kiaa koe. 31 Koe ma ki haitama no haanau mai
too tamariki tanata, teenaa koe ku taapaa a koe te tamariki naa ki Jesus.✡
32 A ia ma ki mee ma se tama hakamau iloo, ka kannaatia naa tama raa maa,
‘Ttama TeAtua i Aruna’. TeAtua ma ki hakanoho te Tama naa ma se Tuku,
ki mee Ia pee ko David, tana tipuna. 33 A Ia ma ki tuku i naa tama te manava
Jacob, aa tana Nohorana naa ma ki takoto no takoto hakaoti!”✡
34 Teenaa ki mee ake Mary ki te ensol naa, “Te mee naa ma ki mee peehea
maa nau seki moe iloo ma se tanata?”
35 Araa vanaake iloo te ensol raa peenei, “TeAitu Tapu raa ma ki hanatu
kiaa koe, aa naa mahi TeAtua ma ki tau iaa koe. Teenaa ko te vana
te tamariki e tapu naa ma ki taapaa ma ko te Tamariki TeAtua. 36 Hakatuu
ki too hareaakina, Elisabet. Naa tama raa e hai maa ia ku see lavaa te mee
ana tamalliki, tevana iaa teenei a ia ku ono ana marama. Niaaina maa ia
ku matua raa, a ia e haitama koi. 37 See hai mee e hainattaa i TeAtua.”✡
38 Araa vanaake iloo Mary, “Nau se poe TeAtua. Tiiake mai naa vana naa
ki ssura iaa nau pee ko oo taratara e mee naa.” Teenaa seai lokoi
te ensol naa.

Mary ku hano no mmata i Elisabet

39 See rooroa koi raa, Mary ki tukutuku ana hekau raa no hakavave
ki te matakaaina e tuu i naa tamaa mouna i Judea. 40 A ia ni hano
ki te hare Zechariah no kannaa iloo i Elisabet. 41 Saaita Elisabet ni lono
i Mary e kannaa iaa ia raa, te tamariki iloto tana manava naa ni taasuki
no neuneuee. Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Elisabet 42 no taratara ia
vaaruna peelaa, “Koe naa ko te ffine e haia hakaraaoina iloo TeAtua i aruna
naa haahine hakkaatoa. Too tamariki ma ki haanau mai naa ma ki haia
hakaraaoina TeAtua. 43 E aa? Nau e haia hakaraaoina TeAtua
peenei raa ko te aa, maa te tinna taku Ariki raa ki au iloo no mmata iaa nau?
44 I taku saaita koi ni lono iaa koe e kannaa iaa nau raa, te tamariki iloto
taku manava nei ni taasuki i tana hiahia. 45 Koe e haia hakaraaoina iloo
TeAtua i aa koe ni iloa maa ana taratara ma ki ttino mai maaoni!”

Mary e hua tana mako

46 Araa mee ake iloo Mary peelaa,✡
“Nau e hakanau i TeAtua i loto iloo taku hatumanava.
47 Taku tino tama e hiahia i aa nau e hakasaoria TeAtua no ora,
48 iaa Ia ni maanatu mai iloo kiaa nau, te tamavare e heheuna iaa Ia!✡
E kaamata i te saaita nei raa, naa tama hakkaatoa ma ki kakannaa iaa nau
ma ko te ffine e haia hakaraaoina,
49 i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee iaa nau.
Tana inoa e tapu;

✡ **1.27** Mt 1.18 ✡ **1.31** Mt 1.21 ✡ **1.33** 2 Sam 7.12,13,16; Is 9.7 ✡ **1.37** Gen 18.14 ✡ **1.46** 1 Sam 2.1-10 ✡ **1.48** 1 Sam 1.11

50 A Ia ma ki manava aroha i naa tama e lotu kiaa Ia, e kaamata
i te haanauna no tae ki telaa haanauna.
51 A Ia ni ffora tana rima haimahi raa no seua naa tama e ahu ki laatou raa
ma naa mannatu hikkahi laatou.
52 Naa tuku e haimmahi raa ni tukua iho Ia ki laro i naa nohorana laatou,
aa naa inoa naa tamavare raa iaa, e saaua a Ia ki aruna.✡
53 Naa tama e hiikkai raa ni kauake Ia te lopo mee e taukalleka,
aa naa tama e hai mee raa iaa e kerekereia a Ia ki oo hua ma naa rima
laatou.
54 A Ia ni taaohi ana purepure ni mee ki naa tippuna taatou,
ka au no tokonaki ki tana poe Israel.
55 A Ia ni hakamaarona ki hakasura te manava aroha raa ki Abraham aa ma
tana haanauna i naa saaita hakkaatoa!"✡
56 Mary ni noho iloo ana marama e toru ma Elisabet, araa ahe iloo
ki tana hare i Nazareth.

Te haanauana John te Baptis

57 Te ssao Elisabet ki haanau raa ku tae, teenaa haanau mai iloo
tana tamariki tanata. 58 Ana hareaakina raa hakkaatoa ma naa tama
e nnoho taupiri atu raa ni llono i te vana taukareka TeAtua ni mee
ki Elisabet, teenaa naa tama naa ni hakafiaffia hakapaa ma Elisabet.
59 Saaita te tamariki naa ni tae ki te varu ana aso raa, naa hareaakina ma
naa soa hakkaatoa Elisabet raa ni oo ake no mee ki ssere te tamariki.
Naa tama naa ni oo ake no mee ki taapaa laatou te tamariki naa
ki Zechariah, te inoa tana tamana.✡ 60 Araa nei Elisabet ku mee ake, "Seai!
Tana inoa ko John."
61 Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, "Koe e vana maa e aa? Koe see hai
hareaakina e ttapa ki te inoa naa." 62 Teenaa ki huri atu naa tama naa
no haiaauna atu naa rima laatou ki te tamana te tamariki naa ki vasiri
i te inoa te tamariki.
63 Anaa haiaauna atu hoki te tamana te tamariki naa ki too ake se mee
ki sissii te inoa, teenaa sissii iloo peelaa: "Tana inoa ko John." Naa tama naa
hakkaatoa ni llee naa mouri laatou. 64 Saaita naa lokoi raa, Zechariah
ku lavaa te taratara hoki, teenaa masike iloo no kaamata te hakanau
i TeAtua. 65 Naa tama e nnoho tauppiri atu ki laaua naa ni mattaku hakkaa-
toa, teenaa te lono i naa vana ni ssura nei ni tere ki naa matakaaina hakkaa-
toa i naa mouna i Judea. 66 Naa tama hakkaatoa ni llono te vana ni mee nei
ni vasirisiri soko laatou peelaa, "Teenei se tamariki hakamau iloo peehea
ma ki sura nei?" I te aa i naa mahi TeAtua raa e takkoto iaa Ia.

Te mako Zechariah

67 TeAitu Tapu raa ni tau i Zechariah, te tamana John, teenaa ki hakaea ia
naa taratara TeAtua:
68 "Taatou ki hakanau i TeAriki, TeAtua Israel!
A Ia ni au no tokonaki ki ana tama, teenaa ki hakassaoria laatou,
69 A Ia ni kaumai tana Tama haimahi ma ki au no hakassaoria taatou,
teenaa se tama e au i te manava David, te tama e heheuna iaa ia.
70 Imua iloo raa, a Ia ni purepure ake ki ana pure e ttapu,
71 maa taatou ma ki hakassaoria a Ia i naa tama e tautau haaeo ma taatou,
aa ma naa tama e lotoffaaeo i taatou.
72 A Ia ni vana maa Ia ma ki manava aroha i naa tippuna taatou,
aa maa Ia ma ki hakamaarona i ana taratara hakamaatua e ttapu ni tuku
imua.

✡ **1.52** Job 5.11; 12.19 ✡ **1.55** Gen 17.7 ✡ **1.59** Lev 12.3

73-74 TeAtua ni purepure ake ki taatou tipuna Abraham maa Ia
ma ki hakasaoria a Ia taatou i naa tama e tautau haaeo ma taatou,
teenaa ki tiiake taatou ki heheuna see mattaku iaa Ia,
75 ki ttapu taatou, aa ki ttonu naa sosorina taatou imua ana karamata
i naa aso hakkaatoa i naa ora taatou."
76 Teenaa Zechariah ki mee ake ki te tamariki naa,
"Taku tamariki nei, koe ma ki taapaa ma se pure TeAtua i-Aruna.
Koe ma ki hano vaamua TeAriki no hakatonu tana ara;✡
77 koe ma ki hakaea ki tana kanohenua raa i laatou ma ki hakassaoria,
i naa haisara laatou ma ki uiia TeAtua.
78 TeAtua taatou raa se Atua e manava aroha aa e laaoi.
Teenaa a Ia ma ki haia a Ia te maasina te noho laaoi raa ki maasina mai
ki aruna taatou,
79 ki maasina iho mai i te lani ki aruna naa tama hakkaatoa e nnoho iloto
te poouri,
teenaa ki hakattaki taatou ki te saarena te noho raaoi."✡
80 Te tamariki naa ni tipu ake no matua ka atamai i te kau vana. A Ia
ni taka vaaroto mouku no tae ki tana aso ni hakasura ki naa karamata
te kanohenua Israel.

2

Te haanauana Jesus
(Mt 1.18-25)

1 I te saaita naa raa Augustus, te Tuku Hakamaatua i Rome raa, ni pesi
tana taratara hakamaatua maa naa kanohenua hakkaatoa e takkoto i laro
te roorosi te kaaman Rome raa ki oo no hakatuu naa inoa laatou ki takkoto
iloto te laupepa te ttau. 2 Te ttau mua nei ni mee i te ssao Kwirinius
ni noho ma ko te tama hakamau i Syria. 3 Naa tama hakkaatoa ni oo
ki naa matakaaina laatou ni hannau ai no hakatuu naa inoa laatou.
4 Teenaa ki masike Joseph i Nazareth, te taon iloto Galilee, no hano
ki Bethlehem iloto Judea, te kina David te tuku laatou naa ni haanau ai.
Joseph ni hano ki te taon naa i aa ia se tama i te manava David. 5 A ia
ni hano no hakatuu naa inoa laaua ma Mary, tana tarikai. Mary naa
e haitama, 6 teenaa i te saaita laatou ni noho i Bethlehem raa, tana saaita
ki haanau raa ku tae. 7 A ia ni haanau mai tana tamariki tanata mua, teenaa
haarikitia iloo laaua te tamariki naa ki naa tapaa maro raa ka hakamoeria
ki loto te pokosi e kaikai ai naa manu, i naa hare e moemmoe raa e kkapi
hakkaatoa.

Naa tama e mmata i naa sipsip raa ma naa ensol

8 I te poo naa raa, e mee naa tama e roorosi i naa sipsip laatou
i naa tautaha e taupiri ake ki Bethlehem. 9 Teenaa te ensol tokotasi TeAtua
ni hakasura ake ki laatou no maasina atu te ttia TeAtua raa ki laatou.
Naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. 10 Tevana iaa, te ensol raa
ni mee ake peelaa ki laatou, "Kootou see mattaku! Nau e au ma te Lono
Taukareka maa kootou. Te henua hakkaatoa ma ki fiaffia i te lono nei.
11 Te aso nei, i te matakaaina David raa, te Tama ma ki hakasao kootou
no ora raa e haanauria mai, teenaa ko TeAriki Christ! 12 Teenei te mee
ma ki hakailoa atu ki kootou maa aku taratara nei ni taratara maaoni:
Kootou ma ki kkite ma se tamariki meamea e haariki ki naa tapaa maro aa
e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu."

✡ **1.76** Mal 3.1 ✡ **1.79** Is 9.2

13 Saaita naa lokoi raa, te lopo ensol i te lani ku hakassura ake ma
te ensol naa no fuaffua hakanau i TeAtua:
14 “Maatou e fiaffia iaa koe, TeAtua i te lani i aruna.
Naa tama e fiffai iaa Ia raa ki nnoho hakaraaoi!”
15 Saaita naa ensol raa ni ahe ki te lani raa, naa tama e roorosi
i naa sipsip naa ni taratara soko laatou peelaa, “Taatou ki ttaka
ki Bethlehem no mmata i te tamariki meamea TeAtua ni taratara mai
ki taatou.”
16 Teenaa hakavave iloo laatou ka oo no llave i Mary laaua ma Joseph
aa te tamariki meamea naa e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu.
17 Saaita naa tama naa ni kkite i te tamariki naa raa, hakaea atu iloo laa-
tou ki naa tama i te kina naa i te mee te ensol raa ni taratara ake ki laatou.
18 Naa tama naa hakkaatoa ni massaro iloo i te saaita laatou ni llono
i naa taratara naa tama e roorosi i naa sipsip raa ni taratara ake ki laatou.
19 Mary ni hakamaarona naa mee nei hakkaatoa, ka hakkapi ki loto
tana manava. 20 Teenaa ahe iloo naa tama e roorosi i naa sipsip naa
ka huahua hakannau i TeAtua i naa mee laatou ni llono ka kkite naa;
naa vana naa ni hanotonu ma naa taratara te ensol raa ni kauake ki laatou.

Ttamariki raa ku taapaa tana inoa

21 I te varu naa aso te tamariki, i tana sao ki ssere raa, taapaa iloo laa-
tou te tamariki naa ki Jesus, tana inoa ni kauake te ensol raa ki Mary
i tana saaita seki haitama.✡

Jesus ku toa ki te Hare Tapu raa ki mmata TeAtua

22 Te ssao raa ku tae ki oo Joseph laaua ma Mary no mee ki hakamaarama
laaua, ki tautari ki naa Loo Moses. Teenaa toa iloo laaua te tamariki naa
ki Jerusalem, ki toa ki te Hare Tapu raa no hakatapu ki TeAtua. 23 E mee
pee ko naa sissii te loo raa peelaa, “Naa tamalliki taanata mua hakkaa-
toa raa ki hakatapuria atu ki TeAtua.”✡ 24 Takarua naa ni oo hoki ki hakaara
laaua ni rupe e lua, aa ki mee seai, ni sukua reia e lua ki TeAtua, tautari
ki naa taratara mai naa Loo TeAtua.✡
25 I te ssao naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Simeon, e nohonoho
i Jerusalem. Ttama naa se tama e tonu tana ora aa e lotu i TeAtua.
A ia e noho ka ttari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Israel, teenaa
TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia. 26 Te tanata naa ni mee ake maa i tana saaita
koi ora raa, a ia ma ki kite i te Mesaea teelaa ni purepure mai TeAtua
imua. 27 Simeon ni tauria TeAitu Tapu ka toa ki loto te Hare Tapu, teenaa
ko te saaita naa maatua Jesus naa ni too ake laaua Jesus ki haia laaua
naa vana naa Loo raa e taratara i te vasi naa tamalliki. 28 Simeon ni kapaatu
no saaua a ia te tamariki raa no taratara hiahia ki TeAtua:
29 “TeAtua, Koe ni taaohi iloo ki oo taratara ni purepure mai imua.
Aa teenei koe ku tiiake nau, te tama e heheuna iaa koe, ki sara hakaraaoi.
30 Nau ku oti te kite ki aku tino karamata i too tama teelaa ma ki hakasao
te henua no ora,
31 teenaa ko too tama ni hakanoho imua naa karamata naa kanohenua
hakkaatoa:
32 A ia e takoto pee ko te maasina ki hakailootia naa tama teelaa seai ma
ni Jew raa i too hiihai, ✡
aa ki hakannauria too kanohenua Israel.”
33 Joseph laaua ma Mary ni oho iloo i naa taratara Simeon ni mee i Jesus.
34 Teenaa Simeon ki taku ki TeAtua ki haia hakaraaoina te hai aavana naa,

---

✡ **2.21** Lev 12.3; Lk 1.31 ✡ **2.23** Ex 13.2,12 ✡ **2.24** Lev 12.6-8 ✡ **2.32** Is 42.6; 49.6; 52.10

ka taratara ake peelaa ki Mary, te tinna te tamariki, “Te Tamariki nei
ni tukua TeAtua ki seua turaa tama iloo i Israel aa ki hakasaoria turaa tama
no ora. Ttamariki naa ma ki mee ma se hakailoa e kaumai TeAtua, teelaa
ma ki taratara hakallikaina te lopo tama tama, 35 teenaa ki hakassaaina
naa hakataakoto e ffuu naa tama naa. Too hatumanava ma ki hakallika iloo
i too aroha, e mee ma ko naa urumakkina too haitino ki te seesere.”
36-37 Teelaa se puruna ffine ku matua iloo e heheuna ma se pure TeAtua
e noho hoki i te Hare Tapu naa. Tana inoa ko Anna, tamariki ffine Fanuel,
i te manava Asher. Te ffine naa ku noho ma se puruna i tana aavana raa
ni mate i te hitu naa setau i te aavvana ana laaua, aa teenei ana setau
ku matavaru maa haa hakkaatoa. Te ffine naa ni seai iloo ki hakataha
i te Hare Tapu naa; a ia e lotu ki TeAtua i te poo ma te ao, aa e hakapakuu
ka taku peenaa i TeAtua. 38 I te saaita naa lokoi, Anna ku tae atu
ki te kina naa no taratara hakahiahia ki TeAtua, ka taratara ake i te tiputipu
Jesus ki naa tama hakkaatoa e nnoho taritari ki TeAtua ki hakasaoria
naa tama Jerusalem.

Joseph laaua ma Mary ku ahe ki Nazareth

39 Saaita Joseph laaua ma Mary ni oti te haia laaua naa mee hakkaa-
toa TeAtua ni taratara iho iloto ana Loo raa, ahe iloo laaua ki Nazareth,
te matakaaina laaua iloto Galilee.✡ 40 Te tamariki naa ni tipu ake
hakaraaoi iloo no matua. A ia ni atamai iloo i te kau vana, aa te laaoi TeAtua
ni takoto iaa ia.

Jesus iloto te Hare Tapu

41 Naa setau hakkaatoa naa maatua Jesus maraa e oo ki Jerusalem
ki te Kaikai te Pasova. ✡ 42 Saaita naa setau Jesus ni tae ki te sinahuru
maa rua raa, laatou haimaatua ni oo ki te kaikai naa, e mee pee ko naa oo
laatou i naa setau hakkaatoa. 43 Saaita te kaikai raa ni oti, takarua naa
ni ahe ki hare, Jesus iaa ni noho i Jerusalem. Ana maatua raa ni see illoa
maa Jesus ni noho koi; 44 takarua naa ni ttau maa ia e uru koi iloto
te kaavena e oo laatou naa. Laatou ni ttaka te aso hakkaatoa, teenaa
ki kaamata laaua te ssee iaa ia ki naa hareaakina ma naa soa laatou.
45 Te tamariki naa ni see laavea laaua, teenaa ki ahe laaua ki Jerusalem
no ssee iaa ia. 46 I te toru naa aso raa laaua ni lave i te tamariki naa
iloto te Hare Tapu, e noho ma naa tisa naa Jew raa ka hakannoo
ki naa tama naa ka vasirisiri taratara ki laatou. 47 Naa tama hakkaatoa
ni llono i ana taratara raa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara ni kauake
ki naa tisa. 48 Ana maatua naa ni tteki hakaoti i te saaita laaua ni kkite iaa ia,
teenaa ki mee ake tana tinna, “Taku tama, maaua e haia a koe peenaa raa
ko tea? Maaua ma too tamana raa ku mmate hakaoti te sessee iaa koe.”
49 Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, “Koorua e mee iloo ki ssee koorua
iaa nau raa ko te aa? Koorua see illoa maa nau ki noho iloto te hare
taku Tamana?” 50 Tevana iaa takarua naa ni see illoa naa taratara tama naa
e mee ake ki laaua naa.
51 Araa ahe iloo Jesus ma ana maatua naa ki Nazareth, teenaa a Ia
ni hakannoo ki naa taratara laaua. Tana tinna naa ni tuku hakaraaoi iloo
naa taratara tana tamariki naa iloto tana hatumanava. 52 Jesus
ni tipu ake no matua ma te atamai, teenaa TeAtua ma te henua hakkaatoa
ni oti manava iaa Ia.✡

✡ **2.39** Mt 2.23 ✡ **2.41** Ex 12.1-27; Deut 16.1-8 ✡ **2.52** 1 Sam 2.26; Prov 3.4

3

John te Baptis e hakaea naa taratara TeAtua
(Mt 3.1; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

1 Teenaa ko te sinahuru maa rima naa setau Tiberius ni tuku
i Rome. Te saaita naa raa Pontius Pilate ko te hakamau i Judea, Herod
ko te hakamau i Galilee, aa Philip, te taina Herod raa ko te hakamau
i Ituria ma Trakonitis; Lisanias ko te hakamau i Abilene, 2 aa Annas laaua
ma Kaiapas ko naa maatua hakamaatua. I te saaita naa raa, te taratara
TeAtua raa ku pakuu ake ki John, te tama Zechariah, iloto mouku. 3 Teenaa
ki hano John vaaroto naa kina hakkaatoa e taupiri ki te Riva Jordan raa
no hakaea ki te henua peelaa, "Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa
kootou ku mee ki too te hakaukau tapu, teenaa TeAtua ma ki uiia a Ia
naa haisara kootou." 4 E mee ma ko Isaiah, te pure TeAtua raa ni sissii mai
iloto tana Laupepa:
"Teelaa se tama e tanitani varo mai i mouku:
'Penapenaa te ara TeAriki,
hakatonu tana ara raa ki tonu ki au Ia.
5 Tanumia naa kina e nnoto,
aa ku saaria naa tutu aa ma naa mouna raa ki hakanaatasi.
Hakattonu naa ara e ppiko,
aa ku hakamoremore naa ara see mmore laaoi.
6 Naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki kkite i te ara TeAtua
e hakasao te tama no ora!' "✡

7 Turaa tama iloo ni oo ake ki John ma ki hakaukau tapu John i laatou.
Tevana iaa John ni vanaake peelaa ki naa tama naa, "Naa kata! Ko ai
te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni i naa haaeo TeAtua
ma ki kauatu ki kootou?✡ 8 Kootou mee naa mee e taukalleka, ki huri ake
peelaa maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Aa kootou
ki see ahu maa kootou ni mokopuna Abraham. Nau e vanaatu ki kootou,
TeAtua e lavaa te huri naa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham. ✡
9 Te takuu raa e takoto mai hakaoti ki tuutia naa laakau raa i naa patiaka
laatou; naa laakau hakkaatoa see ffua taukalleka raa ma ki tuutia ki laro,
ka peesia ki loto te ahi."✡

10 Teenaa ki vassiri ake naa tama raa kiaa ia, "Maatou ki mee peehea?"

11 John ki hakaahe ake, "Te tama e mee ana kkahu e lua raa ki kauake
se kkahu maa te tama see hai kkahu, aa te tama e hai kaikai raa ki vvae
ana kaikai naa."

12 E mee naa tama e aoao naa takis ni oo ake ma ki hakaukauria laatou.
Teenaa naa tama naa ni vasiri ake peelaa ki John, "Ttisa nei, maatou ki mee
peehea?"✡

13 John ki mee ake, "Kootou see hakattoe te kooina naa takis kootou
e too i naa kanohenua, ki laka i aruna te kooina naa hakamau i Rome raa
ni vanaatu ki kootou."

14 Aaraa soldia ni vasiri hoki peelaa, "Ai maatou? Maatou ki mee
peehea?"

John ki mee ake, "Kootou see hakamatakuria kootou telaa tama ka toa
kootou ana mane, aa kootou ki see taratara haaeo i telaa tama. Te nnoho
kootou naa ki tau koi ma te kooina kootou e tauia."

15 Naa hakataakoto te henua ni haimmahi iloo, teenaa ki kaamata laa-
tou te mee naa mannatu laatou ma John nei pee ko te Mesaea raa koi.
16 Teenaa ki mee ake John ki laatou, "Nau e hakaukau tapu kootou

✡ **3.6** Is 40.3-5 (LXX) ✡ **3.7** Mt 12.34; 23.33 ✡ **3.8** Jn 8.33 ✡ **3.9** Mt 7.19 ✡ **3.12** Lk 7.29

ki te vai, tevana iaa e mee te tama e hakamaatua are iaa nau ma ki au imuri. Nau nei iloo see tau te suru atu no vvete naa uka ana taka e hakao. Teenaa ko Ia naa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi.
17 A Ia e taaohi tana reik raa ki ttahi tana kina e hakakkutu naa hua wit raa
ki vaaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa ia naa kaikai wit raa no tuku
ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia
ki loto te ahi e ura see mate."
18 John ni taratara i te lopo vana iloo i tana saaita ni hakaea te Lono
Taukareka raa ki te henua ki ffuri naa sosorina laatou. 19 Tevana iaa John
ni nutua a ia Herod, te hakamau e roorosi i Galilee, i aa ia ni aavanatia a ia
Herodias, te aavana tana taina, aa i aaraa vana aana e hakallika ni mee.
20 Teenaa ki huri Herod no mee telaa vana e hakallika iaa, John ku ponotia
a ia ki loto te hare karapusi.✡

John e hakaukau tapu i Jesus
(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

21 Te saaita John ni oti te hakaukau tapu naa tama te kanohenua naa
hakkaatoa raa, a ia ni hakaukauria hoki a ia Jesus. I te saaita Jesus
koi taku raa, te lani ni taaraki. 22 Teenaa ki hano iho TeAitu Tapu raa ma
se rupe no takoto iaa Ia. Araa taratara iho iloo te reo raa i te lani peelaa,
"A koe naa ko taku tino tama e llee ai taku manava. Nau e hiahia iaa koe."✡

Te manava Jesus
(Mt 1.1-17)

23 Te saaita Jesus ni kaamata ana heuna raa, ana setau ku matatoru.
Te henua e illoa iaa Ia maa Ia se tama Joseph.
Joseph te tama Heli.
24 Heli te tama Mattat,
Mattat te tama Levi,
Levi te tama Melkai,
Melkai te tama Janai,
Janai te tama Joseph,
25 Joseph te tama Matataias,
Matataias te tama Amos,
Amos te tama Nahum,
Nahum te tama Esli,
Esli te tama Nagai,
26 Nagai te tama Meiat,
Meiat te tama Matataias,
Matataias te tama Semein,
Semein te tama Josek,
Josek te tama Joda,
27 Joda te tama Joanan,
Joanan te tama Risa,
Risa te tama Serubabel,
Serubabel te tama Shealtiel,
Shealtiel te tama Neri,
28 Neri te tama Melkai,
Melkai te tama Adi,
Adi te tama Kosam,
Kosam te tama Elmadam,
Elmadam te tama Er,
29 Er te tama Joshua,

✡ **3.20** Mt 14.3,4; Mk 6.17,18 ✡ **3.22** Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 9.35

Joshua te tama Elieser,
Elieser te tama Jorim,
Jorim te tama Mattat,
Mattat te tama Levi,
30 Levi te tama Simeon,
Simeon te tama Judah,
Judah te tama Joseph,
Joseph te tama Jonam,
Jonam te tama Eliakim,
31 Eliakim te tama Melea,
Melea te tama Menna,
Menna te tama Matataa,
Matataa te tama Nathan,
Nathan te tama David,
32 David te tama Jesi,
Jesi te tama Obed,
Obed te tama Boaz,
Boaz te tama Salmon,
Salmon te tama Naason,
33 Naason te tama Aminadab,
Aminadab te tama Admin,
Admin te tama Arni
Arni te tama Hezron,
Hezron te tama Peres,
Peres te tama Judah,
34 Judah te tama Jacob,
Jacob te tama Isaac,
Isaac te tama Abraham,
Abraham te tama Tera,
Tera te tama Nahor,
35 Nahor te tama Serug,
Serug te tama Ruu,
Ruu te tama Peleg,
Peleg te tama Eber,
Eber te tama Shela,
36 Shela te tama Kainan,
Kainan te tama Arpaxad,
Arpaxad te tama Shem,
Shem te tama Noah,
Noah te tama Lamek,
37 Lamek te tama Metusela,
Metusela te tama Enoch,
Enoch te tama Jared,
Jared te tama Mahalalial,
Mahalalial te tama Kainan,
38 Kainan te tama Enos,
Enos te tama Seth,
Seth te tama Adam,
Adam te tama TeAtua.

4

Jesus e usuhia Satan
(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

1 Jesus ni masike mai i te Riva Jordan ma naa mahi TeAitu Tapu, teenaa
taakina iloo a Ia TeAitu Tapu raa ki loto mouku. 2 Jesus ni taka i te kina naa
ana aso e matahaa, teenaa hanatu iloo Satan no usuusuhia. I naa aso naa
hakkaatoa raa, a Ia ni seai ana kaikai ni kai, teenaa a Ia ni lono i tana hiikai
i te hakaoti ana naa aso naa.
3 Teenaa ki mee ake Satan peelaa kiaa Ia, "Ki mee maa koe naa
ko te Tama TeAtua, taratara ake ki te hatu nei ki huri no mee ma se haraoa."
4 Tevana iaa Jesus ni hakaahe ake peelaa, "Te Laupepa Tapu raa e taratara
peenei, 'Te tama see lavaa te ora i te haraoa koi.' "✡
5 Teenaa Satan ki toa a ia Jesus ki aruna no hakaari ake i te saaita naa
lokoi i naa henua hakkaatoa i te maarama nei. 6 Satan ki mee ake
kiaa Ia, "Nau ma ki kauatu naa mahi nei aa ma naa henua nei hakkaatoa,
i naa nohorana nei ni hookina mai hakkaatoa kiaa nau, aa nau e lavaa
te hookii naa mee nei ki taku tama e hiihai maa nau ki kauake. 7 Ki mee maa
koe e lotu kiaa nau, nau ma ki kauatu naa mee nei hakkaatoa kiaa koe."
8 Jesus ki mee ake, "Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, 'Koe ki lotu
ki TeAriki too Atua, aa koe ku heheuna koi iaa Ia!' "✡
9 Ki oti raa Satan ku taakina a ia Jesus ki Jerusalem no hakatuuria
i te taffuu i aruna hakaoti te Hare Tapu, teenaa ki mee ake, "Ki mee maa koe
ko te Tama TeAtua, koe ku sopo ki laro. 10 I te Laupepa Tapu raa e taratara
maa, 'TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe.'✡
11 Te Laupepa Tapu naa e taratara hoki maa, 'Naa tama naa ma ki saapai atu
ki see pakkuu oo vae i naa hatu.' "✡
12 Araa Jesus ku mee ake, "Te Laupepa Tapu raa e mee maa, 'Koe
see haaiteria a koe TeAriki too Atua.' "✡
13 Saaita Satan ni oti te usuusuhia a ia Jesus raa, hakataha iloo no ttari,
i aa ia ma ki ahe ake i teelaa saaita.

Jesus e akonaki te kanohenua (Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

14 Ki oti raa Jesus ku ahe hoki ki Galilee, teenaa naa mahi TeAitu Tapu raa
ni takkoto iaa Ia. Tana lono ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.
15 A Ia ni akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu laatou. Naa tama naa
hakkaatoa ni hakannau iaa Ia.

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth (Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

16 Jesus ni hano ki Nazareth, tana matakaaina ni matua ai. I te Sabat raa,
Jesus ni hano ki te hare lotu, e mee pee ko i-ana hanohano i naa Sabat
hakkaatoa. Teenaa a Ia ni uru atu no tuu iloo imua ki ppau naa taratara
te Laupepa Tapu. 17 Te laupepa Isaiah, te pure TeAtua raa, ni hookina atu
kiaa Ia ki ppau. Teenaa a Ia ki taaraki te laupepa e rii naa no lave iloo te kina
e sissii peelaa:
18 "TeAitu Tapu TeAtua raa e takoto iaa nau,✡
i te aa, i aa nau ni hakamaatinoria TeAtua ki hakaea nau te Lono
Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroha.
Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau ki te henua ki illoa laatou maa
naa tama e karapusi raa ma ki oti ku hakassaoria,
aa naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ma ki kkite;
naa tama e mmaha i te lopo vana hakallika raa ma ki hakattanaria,
19 aa ki luilui ki te henua peelaa maa te ssao TeAriki ki hakasao
tana kanohenua raa ku tae iho."

✡ **4.4** Deut 8.3 ✡ **4.8** Deut 6.13 ✡ **4.10** Ps 91.11 ✡ **4.11** Ps 91.12 ✡ **4.12** Deut 6.16
✡ **4.18** Is 61.1-2 (LXX)

20 Ki oti raa Jesus ku ppui te laupepa raa no kauake ki te tama e heheuna
i te hare lotu naa, teenaa noho iloo ia ki laro. Naa tama hakkaatoa iloto
te hare lotu naa ni nnoho ka ttoka atu kiaa Ia. 21 Teenaa ki mee ake Jesus
ki laatou, "Te aso nei raa, naa taratara kootou e llono nei ku ttino."
22 Naa tama naa ni taratara hakanau iloo iaa Ia, aa laatou ni oho i te ttonu
ana taratara e kauake. Teenaa ki taratara laatou peelaa, "Teenei seai
ko te tama Joseph?"
23 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Nau e iloa maa kootou ma ki kaumai
te taratara hakasese e mee peelaa, 'Te tokta nei, mee soko kkoe ki marooroo
koe!' Kootou ma ki taratara mai hoki maa kootou ni lono maa nau
ni hakassura naa mahi TeAtua i Capernaum, teenaa, ki hakasura hoki
ni vana peenaa i taku tino henua nei." 24 Jesus ki mee ake, "Nau ku kauatu
te taratara maaoni nei: see hai pure TeAtua ma ki haia hakaraaoina
naa tama i naa tino henua laatou.✡
25 "Hakannoo mai ki taratara atu nau: e maaoni maa ni tammaki iloo
naa puruna haahine ni nnoho i Israel i te ssao Elijah, teenaa ko te ssao
te vailaa e lasi ni too i ana setau e toru ma te vasi, ka sura te one
e hakamataku i naa matakaaina hakkaatoa.✡ 26 Tevana iaa Elijah
ni see heunatia TeAtua ki se tama peelaa i Israel, seai. A ia ni heunatia
ki hano ki te puruna ffine tokotasi e noho i Sarafat i te matakaaina Saidon.✡
27 "E tammaki naa tama i Israel ni haia te leprosi i te ssao Elisa; tevana iaa
ni see hai tama i laatou ni haia no marooroo, teelaa ko Naaman koi, te tama
haka Syria."✡
28 Te saaita naa tama iloto te hare lotu naa ni llono i naa taratara nei raa,
naa tama naa ni lloto iloo. 29 Naa tama naa ni masike no taakina iloo laa-
tou Jesus ki taha te matakaaina naa. Te matakaaina naa e tuu i aruna
te tamaa mouna. Jesus ni toa laatou ki te tauru te mouna naa, teenaa
i laatou e mannatu ma ki peesia te tama naa ki laro i te hakattoo ana.
30 Tevana iaa Jesus ni sare koi vaaroto te kuturana naa no hakataha i laatou.

Te tama e tauria te tipua hakallika (Mk 1.21-28)

31 Araa Jesus ku hano ki Capernaum, se matakaaina iloto Galilee,
no kaamata te akonaki naa tama raa i te aso te Sabat. 32 Naa tama naa
ni massaro iloo i naa akonaki Jesus naa, i te aa i taana raa ni taratara haka-
maatua iloo. ✡
33 I te saaita naa raa e mee te tama iloto te hare lotu naa e mee tana tipua
hakallika iaa ia. Te tama naa ni tanitani varo peelaa, 34 "Jesus, te tama
i Nazareth! Koe e aa i maatou? Koe ni au ma ki taaia maatou? Nau e iloa
iaa koe: koe naa ko te Tama e Tapu e heunatia mai TeAtua!"
35 Teenaa ki huri atu Jesus no nutua te tipua naa, "Ppui too pukua aa
koe ku hakataha i te tama naa!" Te tipua naa ni peesia a ia te tanata naa
ki laro ka hakataha i te tama naa. Tevana iaa te tanata naa ni seai tana vana
hakallika ni haia a ia.
36 Naa tama naa hakkaatoa ni oho iloo ka taratara soko laatou peelaa,
"Teenei ni taratara peehea e haimahi peenei? Ttama nei e taratara ake
hakamaatua ki naa tippua raa, teenaa oo iho lokoi naa tippua raa
ki taha." 37 Naa taratara i naa vana Jesus ni mee raa ni tere vaaroto
naa matakaaina naa hakkaatoa.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo (Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

✡ **4.24** Jn 4.44 ✡ **4.25** 1 Kgs 17.1 ✡ **4.26** 1 Kgs 17.8-16 ✡ **4.27** 2 Kgs 5.1-14 ✡ **4.32** Mt 7.28-29

38 Ki oti raa Jesus ku masike i te hare lotu naa no hano ki te hare Simon.
A Ia e hanatu peenaa raa, te hinaona Simon raa e laavea te maki makallii
e lasi. Teenaa vanaake iloo naa tama iloto te hare naa kiaa Ia ki haia
te ffine raa ki marooroo. 39 Jesus ni hano no tuu i te kina te ffine naa
e moe raa no nutua a Ia te maki raa ki hakataha, teenaa ki hakataha ai
te maki naa. Te ffine naa ni masike lokoi i te saaita naa no kaamata te tattaa
naa kaikai naa tama i te hare naa.
40 I te saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake ki Jesus naa tama
hakkaatoa teelaa e laavea te kau maki, teenaa Jesus ki hakapiri atu
ana rima i aruna laatou no malolloo naa tama naa hakkaatoa. 41 Naa tippua
hoki ni tau i aaraa tama i laatou ni kerekereia Jesus ki hakattaha, teenaa
ki tanitani varo atu naa tippua raa peelaa, “Koe raa ko te Tama TeAtua.”
Tevana iaa Jesus ni huri atu no nutua naa tippua naa ki see taratara,
i te aa i laatou e iloa maa Ia ko te Mesaea.

Jesus e hakaea te Lono Taukareka iloto naa hare lotu naa Jew (Mk 1.35-39)

42 I te tahaata te laa aso raa, Jesus ni masike i te taon naa no hano ki te kina
see hai tama no noho soko ia. Teenaa ki kaamata te henua te sessee iaa Ia.
I te saaita laatou ni llave iaa Ia raa, laatou ni hai atu ki see hakataha Ia
i laatou. 43 Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa ki laatou, “Nau ki hakaea
te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa i aaraa matakaaina hoki,
i teenei taku heuna ni heunatia mai TeAtua ki au no mee.”
44 Teenaa ki sare hakaea Jesus te Lono Taukareka raa i naa hare lotu
vaaroto Judea.

5

Naa disaipol mua Jesus (Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

1 I te aso tokotasi raa, Jesus e tuu i te kerekere i tai te Namo Genesaret,
teenaa te henua ni kkutu ake kiaa Ia ki hakannoo laatou ki naa taratara
TeAtua. 2 A Ia ni kite naa poti e lua raa e soroki i te kerekere i-tai; teenaa
e sorokina ake naa taanata haanota teelaa e ttuu ka huihui naa kupena laa-
tou. 3 Jesus ni hano no kake ki aruna te poti tokotasi i naa poti naa, teenaa
ko te poti Simon. Teenaa vanaake iloo ki Simon ki hakkuutia te poti raa
hakamaarie ki tai. Araa noho iloo Ia i aruna te poti naa ka akonaki
te kuturana tama naa.✡
4 I tana saaita ni oti ana taratara raa, mee ake iloo Ia ki Simon, “Hakkuutia
te poti nei ki te kina e honu, aa kootou ma oo soa naa ku ppesi naa kupena
kootou naa maa see hai ika e mmau.”
5 Teenaa ki mee ake Simon, “TeAriki, maatou ni haanota te poo hakkaa-
toa, tevana iaa maatou ni see hai ika ni lavaa. Aa ki mee koe e vana
ma ki pesi naa kupena nei, teenei nau ku pesi naa kupena nei.”✡
6 Laatou ni pesi laatou kupena naa no lavaa naa ika laatou
e tammaki iloo, te kupena laatou naa ni taupiri ki masae.✡ 7 Teenaa
ki arohaki ake naa tama naa ki naa soa laatou i telaa poti ki aro ake
no tokonaki ki laatou. Naa tama naa ni aro ake no uta naa poti e lua naa
no ppii hakaoti ki te ika, naa poti naa ni tauppiri ki appuru. 8-9 Simon Peter
laatou ma naa taanata haanota naa hakkaatoa ni oho i te kooina naa ika
laatou ni ppui naa. Saaita Peter ni kite naa ika naa hakkaatoa raa, tuu iloo
ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, hakataha iaa nau. Nau se tama
e mee aku sara.” 10 Naa hakasoa Simon raa hoki ni oho i te vana laatou

✡ **5.3** Mt 13.1,2; Mk 3.9,10; 4.1 ✡ **5.5** Jn 21.3 ✡ **5.6** Jn 21.6

ni kkite naa, teenaa ko James ma John, naa tama Sebedii. Jesus ki mee ake
ki Simon, “Koe see mataku; kaamata i te saaita nei koe ma ki haanota tama.”
11 Teenaa soroki iloo naa poti laatou naa ki uta no tiiake hakkaatoa
naa hekau laatou naa ka tautari i Jesus.

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka (Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

12 I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho iloto te matakaaina tokotasi e mee
te tanata e haia te leprosi. Saaita te tanata naa ni kite i Jesus raa, a ia
ni hakaleiho atu no ttuu ki ana turi imua Jesus ka tani atu, “TeAriki, ki mee
maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”
13 Jesus ni haaro atu tana rima no paa iaa ia ka mee ake, “Nau e hiihai.
Koe ku taukareka!” I te saaita naa lokoi, te leprosi ni sura i te tanata naa
ni seai. 14 Teenaa ki taratara ake Jesus kiaa ia, “Koe see hakaari ki se tama
maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa
no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki kkite te henua maa koe ku taukareka raa,
koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari
ki naa taratara Moses ni kauatu.”✡
15 Tevana iaa te lono i naa vana Jesus ni mee raa ni ttoha ki naa kina
hakkaatoa, teenaa ki kkutu ake te lopo tama no hakannoo kiaa Ia, aa
ki haia laatou ki taukalleka i naa maki laatou. 16 Tevana iaa Jesus maraa
e hakataha no hano lokoi ki naa kina see hai tama raa no taku.

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare (Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

17 I te aso tokotasi Jesus e akonaki naa tama raa, e mee naa Faarisi
ma naa tisa te Loo e nnoho i te kina naa. Naa tama naa ni oomai
i naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, Judea aa ko Jerusalem.
Naa mahi TeAtua ni takkoto i Jesus, ki lavaa Ia te mee naa tama
e mmaki raa ki malolloo. 18 E mee naa taanata ni ssau ake te tanata tokotasi
i aruna ana moelana, i ttama naa see lavaa te sasare. Laatou ni haaite
ma ki hakauru atu te tanata naa ki loto te hare no hakamoe imua Jesus.
19 Araa nei laatou ni see hai ara, i te hare naa ni kkapi naa tama. Teenaa
ki saaua laatou te tanata naa ki te taffuu te hare naa no hakahotu te taffuu
ka hakatere iho te tanata naa ma ana moelana ki loto ttonu te kuturana
tama imua Jesus. 20 I te saaita Jesus ni kite i te haimahi te hakataakoto
naa tama naa iaa Ia raa, a Ia ni huri atu no mee ake ki te tanata, “Naasoa,
oo haisara raa ku oti te uiia a nau.”
21 Teenaa ki kaamata naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te taratara
soko laatou peelaa, “Teenei ko ai te tama ku taratara iloo pee ko ia
ko TeAtua? TeAtua soko Ia koi e lavaa te uii naa haisara!”
22 Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake a Ia peelaa,
“Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu naa? 23 Te taratara hea e hainauhie,
te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uiia a nau,’ seai, te taratara
e mee maa, ‘Masike no sasare?’ 24 Nau e mee ki huri atu peelaa maa
te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii
naa haisara.”
Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Nau e vanaatu
kiaa koe, masike, no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”
25 I te saaita naa lokoi, te tanata naa ni masike imua naa karamata
naa tama naa hakkaatoa no too ana moelana raa ka sare hakanau i TeAtua
ki tana hare. 26 Te kanohenua naa hakkaatoa ni oho, naa tama naa
ni mattaku ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Teenei ni vana
hakallee mouri iloo maatou e kkite i te aso nei.”

✡ **5.14** Lev 14.1-32

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

27 Ki oti raa, Jesus ku uru ki haho te hare naa no kite i te tama e aoao
naa takis e noho iloto tana hare e heheuna, tana inoa ko Levi. Jesus
ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.” 28 Levi ni tiiake ana mee naa hakkaatoa
no hanatu vaamuri Jesus.
29 Teenaa Levi ni pena tana kaikai e lasi maa Jesus i tana hare.
E tammaki iloo naa tama e aoao naa takis ma aaraa tama hoki
ni arumia ake Levi ki te kaikai naa. 30 E mee naa Faarisi ma aaraa tisa
naa Loo teelaa e ffai i te kaavena naa Faarisi naa ni hai ake ki naa disaipol
Jesus, “Ai kootou e kkai ai ka unu hakapaa ma naa tama e aoao naa takis
aa ma naa tama haisara?”
31 Jesus ki mee ake, “Teelaa seai ko naa tama see mmaki raa e kaavea
no mmata i te tokta, teenaa ko naa tama are e mmaki. 32 Nau ni see au
no ssee ki naa tama e mannatu maa laatou e ttonu lokoi. Seai. Nau
ni au no ssee ki naa tama haisara, ki ffuri naa manava laatou no tiiake
naa haisara laatou.”

Naa taratara i te hakapakuu see kai
(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

33 E mee naa tama ni mee ake peelaa ki Jesus, “Naa disaipol John raa
maraa e hakapakuu ka taku, e mee pee ko naa disaipol naa Faarisi raa hoki;
oo disaipol raa iaa e kkai koi ka unu.”
34 Jesus ki mee ake, “Kootou ma ki lavaa te tiiake kootou naa tama tee-
laa ni arumia ki te kaikai te takarua e aavvana hoou raa ki nnoho see kkai
i te saaita te tanata e aavana raa koi noho ma laatou? See lavaa iloo!
35 Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, teenaa te tama e aavana hoou naa
ma ki hakataharia i laatou; i naa aso naa raa laatou ma ki hakapakuu
see kkai.”
36 Jesus ni hakaea ake hoki te parapol e mee peelaa: “See hai tama e ssae
te tapaa maro hoou ki ppoo no ttui ki te maro tuai. Ki mee a ia e mee
peenaa raa, te maro hoou naa ma ki saaea a ia, aa te tapaa maro hoou naa
ma ki see matamata laaoi ma te maro tuai naa.
37 “Aa see hai tama hoki e utu te wain hoou raa ki loto naa paeke
e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hoou naa ma ki ppuna
no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoou naa ma ki mannini pakava aa
te paeke naa ku hakallika. 38 Te wain hoou raa ki utuhia ki loto naa paeke
e ppena ki naa kiri hoou naa sipsip. 39 See hai tama ma ki hiiunu te wain
hoou i tana saaita ku oti te unu te wain tuai. Te tama naa ma ki mee peelaa,
‘Te wain tuai raa e taukareka iaa.’ ”

6

Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

1 I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssomo
naa wit. Teenaa ana disaipol raa ni kaamata te hakihaki naa hua “wit” raa
ka mmiri ki naa rima laatou no kkai naa hua. 2 Teenaa ki mee ake
aaraa Faarisi peelaa ki laatou, “Ai kootou e haia ai kootou naa vana
naa Loo raa e ppui i te aso te Sabat?”
3 Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te laupepa i te vana David
ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai?
4 David ni hano ki loto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa

5.30 Lk 15.1-2 **6.1** Deut 23.25 **6.3** 1 Sam 21.1-6

e hakatapu ki TeAtua raa no kai, araa kauake iloo naa haraoa naa
ki naa taanata raa hoki ki kkai. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui
te tamavare te kai naa haraoa naa. Naa maatua raa koi e lavaa te kkai."✡
5 Jesus ki ttao atu hoki, "Te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat."

Te tama e mee tana rima e mmate
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

6 I telaa Sabat raa, Jesus ni hano ki loto te hare lotu naa Jew raa no akonaki
naa tama raa i naa taratara TeAtua. Teelaa se tanata e mmate tana rima
hakamaatau e noho hoki i te kina naa. 7 E mee aaraa tisa naa Loo laatou
ma aaraa Faarisi ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa
ki taratara haaeoina laatou. Naa tama naa ni tokatoka seemuu ki mmata
laatou, ki mee maa Jesus e huri no haia a Ia te tanata naa no taukareka
i te aso te Sabat. 8 Tevana iaa Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa,
teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, "Masike aa koe ku au no tuu imua."
Te tanata naa ni masike no tuu iloo i te kina naa. 9 Teenaa ki mee ake Jesus
ki naa tama naa, "Nau e vasiri atu ki kootou: Naa Loo taatou raa e taratara
ma se aa e ttana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou
telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Ki hakaora te laa tama
ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?" 10 Jesus ku ttoka atu ki laatou hakkaa-
toa; teenaa vanaake iloo ki te tanata naa, "Ffora too rima." Te tanata naa
ki ffora tana rima, teenaa tana rima ni taukareka hoki.
11 Naa Faarisi ma naa tisa naa ni poreppore i naa lloto laatou, teenaa
ki kaamata laatou te taratara soko laatou ma se vana peehea laatou ki haia
laatou Jesus.

Jesus ku hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

12 Te saaita naa raa, Jesus ni hano ki aruna te mouna raa no mee ki taku
Ia, a Ia ni noho tana poo hakkaatoa ka taku ki TeAtua. 13 I te tahaata raa
a Ia ni aru ake ana disaipol raa kiaa Ia, teenaa hiri iloo Ia tana taka sinahuru
maa te takarua naa tama ki heheuna ma Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia ma
ni aposol. Teenei naa inoa laatou:
14 Simon ttama ni taapaa Jesus ki Peter,
Andrew, taina Peter,
James,
John,
Philip,
Bartolomiu;
15 Matthew,
Thomas,
James, te tama Alpius,
Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,
16 Judas, te tama James,
aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus
ki naa hakamau.

Jesus e akonaki naa tama ka hakamasike naa maki
(Mt 4.23-25)

17 Jesus ni ahemai i te mouna ma ana aposol no tuu iloo i te kina e taahora
ma te lopo disaipol aana. E tammaki naa tama i naa matakaaina i Judea,
Jerusalem, aa ma naa matakaaina e ttuu i tai pee ko Tyre ma Saidon
ni kkutu ake i te kina naa. 18 Naa tama naa ni oo ake no hakannoo kiaa Ia
aa ki uiia naa maki laatou. Naa tama e tauria naa tippua hakallika raa hoki

✡ **6.4** Lev 24.9

ni oo ake, naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. 19 Naa tama hakkaatoa
i te kina naa ni mee ma ki ppaa naa rima laatou i te haitino Jesus, i teelaa
ni mahi raa e ssura mai iaa Ia, teelaa e mee ai laatou no taukalleka.

Te tiputipu te hiahia ma te tiputipu te aroha (Mt 5.1-12)

20 Jesus ni ttoka ki ana disaipol no mee ake,
"Kootou naa tama e nnoho hakaaroha, kootou ki hakafiaffia;
te Nohorana TeAtua raa se kina kootou!
21 Kootou naa tama e hiikkai i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;
kootou ma ki oti ku pposu!
Kootou naa tama e ttani i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;
kootou ma ki oti ku kkata!
22 "Kootou ki fiaffia i te saaita te henua e lotoffaaeo i kootou, e hakakkee
kootou, e sasakkiri i kootou, aa e taratara maa kootou ni tama e hakallika,
teenaa maa i kootou e ttaka ma te Tama te Henua! ✡ 23 Naa tippuna
naa tama naa ni hakasura hoki te tiputipu naa ki naa pure TeAtua imua.
Kootou iaa ki fiaffia i te saaita naa vana naa e ssura. Kootou anu ka fiaffia,
i naa tuuhana kootou e llasi raa e takkoto mai i te lani. ✡
24 "Tevana iaa kootou naa tama e hai hekau i te saaita nei raa ma ki haia
hakallikaina iloo;
i te ssao kootou ni nnoho hakaraaoi raa ku laka!
25 Kootou naa tama e kkai ka pposu i te saaita nei raa ma ki haia
hakallikaina iloo;
i kootou ma ki oti ku hiikkai!
Se hakallika peehea iloo ma ki sura i kootou naa tama e kkata i te saaita nei;
kootou ma ki ttani hakaaroha!
26 "Kootou naa tama teelaa e tarataraina te henua ma ni tama
e taukalleka raa, kootou ma ki haia hakallikaina iloo;
i te aa i naa tippuna naa tama naa ni taratara hoki peenaa i naa pure
kailellesi imua.

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou (Mt 5.38-48; 7.12)

27 "Nau e vanaatu ki kootou naa tama e hakannoo mai kiaa nau: man-
ava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou, sosorina taukareka ki naa tama
e lotoffaaeo i kootou, 28 taratara hakaraaoi ki naa tama e taratara hakallika
i kootou; kootou taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e sosorina hakallika
ki kootou. 29 Ki mee too vasi kauae e paakia se tama, huri atu telaa kauae
ki paakia hoki; ki mee too kkahu e mattoru raa e toa se tama, tiiake
te tama naa ki too hoki too kkahu vare. 30 Hookii ni aa e noho ma
koe ki naa tama e kainnoo atu, aa ki mee maa se tama ni too tana mee
iaa koe, koe see mee ma ki hakaahea atu too mee naa. 31 Te tiputipu kootou
e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura
te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. ✡
32 "Ki mee maa kootou e manava laaoi koi ki naa tama e manava laaoi
i kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama
haisara raa hoki e sosorina peenaa! 33 Ki mee maa kootou e sosorina
taukalleka koi ki naa tama e sosorina taukalleka ki kootou, se aa
e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee
peenaa! 34 Aa ki mee maa kootou e hookii koi ki naa tama teelaa e illoa
kootou ma ki oti koi kootou ku ahe no too naa mee kootou naa raa, se aa

✡ **6.22** 1 Pet 4.14 ✡ **6.23** 2 Chr 36.16; Acts 7.52 ✡ **6.31** Mt 7.12

e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa!
35 “Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo ma kootou; hookii too mee
ki telaa tama, aa koe ki see mee ma ki suia oo mee naa. Teenaa te tuuhana
kootou raa ma ki lasi, aa kootou ma ki haia ma ni tamalliki TeAtua i Aruna.
I te aa iaa Ia e haia hakaraaoina a Ia naa tama e sosorina hakallika aa ma
naa tama haisara. 36 Kootou ki manava aroha i telaa tama, e mee koi ma
ko te Tamana kootou raa e sura te manava aroha.

See hakatonutonu telaa tama
(Mt 7.1-5)

37 “Kootou see hakatonutonu telaa tama, ki see hakatonutonu TeAtua
i kootou; kootou see taratara haaeo i telaa tama, ki see taratara haaeoina
hoki kootou; kootou ki see maanaturia kootou naa haisara aaraa tama
e ppena ki kootou, ki see maanatu TeAtua hoki i naa haisara kootou.
38 Hookii too mee ki telaa tama, teenaa TeAtua ma ki hookii atu too mee.
Maaoni, naa mee hakkaatoa kootou e ssee raa ma ki hakatau atu ki takkoto
i naa rima kootou. Te kooina kootou e hookii ki telaa tama raa, teenaa
ko te kooina TeAtua ma ki hookii atu ki kootou.”
39 Teenaa ki hakaea ake Jesus te parapol nei, “Te tama e ppuni
ana karamata raa see lavaa te hakattaki telaa tama e ppuni hoki
ana karamata, i laaua ma ki leiho hakapaa ki loto se rua.✡ 40 See hai tama
e akonakina e laka i aruna tana tisa, tevana iaa i te saaita naa akonaki naa
ku hakaoti atu kiaa ia raa, a ia ma ki mee pee ko tana tisa.✡
41 “Koe e tokaria ai koe te kerekere e mmau i te karamata too taina, aa
koe iaa see anaana i te kunaaroto laakau e mmau i too tino karamata?
42 Peehea oo vanaake ki too taina, ‘Taina, kau ki pisia te kerekere e mmau
i too karamata,’ aa too tino iaa see kite i te kunaaroto laakau e mmau
i too karamata? Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau
e mmau i too tino karamata raa imua, teenaa ki kite koe hakaraaoi te pisia
te kerekere e mmau i te karamata too taina.

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai
(Mt 7.16-20; 12.33-35)

43 “Te laakau e somo taukareka raa see hua hakallika, e mee pee
ko te laakau e somo hakallika raa see hua taukareka. 44 Naa laakau
hakkaatoa e ilotia i naa kaikai laatou e ppesi; naa hua ‘fig’ raa see hakia
i naa laakau tuitui, aa naa hua ‘grape’ raa see hakia i naa tuna e ssomo
i te vao.✡ 45 Te tama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu
e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina
hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto
tana hatumanava. I te aa, naa taratara te tama e pesi raa, e tautari
ki naa tiputipu tana hatumanava.✡

Te takarua e hakatuu naa hare laaua
(Mt 7.24-27)

46 “Ai kootou e kannaa ai iaa nau peelaa, ‘TeAriki, TeAriki,’ aa
kootou iaa see haia kootou aku vana e taratara atu? 47 Nau ku hakaari atu
i naa tiputipu te tama teelaa e au kiaa nau no hakannoo ka tautari
ki aku taratara. 48 Te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare,
e keri iloo ki laro no hakatuu ana pou raa ki aruna te ppaa i laro. Saaita
te ttai raa ni hakaffuta no llohi mai te matapeau raa, tana hare naa ni tuu
makattau koi, i te hare naa ni hakatuu hakaraaoi. 49 Te tama e hakannoo koi

✡ **6.39** Mt 15.14 ✡ **6.40** Mt 10.24-25; Jn 13.16; 15.20 ✡ **6.44** Mt 12.33 ✡ **6.45** Mt 12.3

aa see tautari ki aku taratara raa, te tama naa e mee ma se tama e hakatuu tana hare raa i aruna te kerekere e parapara; saaita te ttai raa ni llohi atu ki tana hare raa, te hare naa ni sina no maseu hakkaatoa."

7

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka (Mt 8.5-13)

1 Te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei ki naa tama raa, masike iloo Ia no hano ki Capernaum. 2 Teelaa se hakamau naa soldia i Rome raa e noho i te kina naa. Te hakamau naa e mee tana poe, e llee ai tana manava, e maki aa e taupiri koi ki mate. 3 Te saaita te hakamau naa ni lono i naa vana Jesus e mee raa, heunatia iloo ia aaraa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo no vanaake ki Jesus ki hanake no haia tana poe raa ki marooroo. 4 Naa tama naa ni oo atu no mee ake ki Jesus, "Koe e tau te au no haia te vana te hakamau nei e mee atu. 5 Te hakamau nei se tama e hiihai ki maatou naa Jew, aa teenei ko ia nei ni hakatuu te hare lotu maatou."

6 Teenaa ki masike Jesus no hano ma naa tama naa. I tana saaita ni taupiri atu ki te hare te hakamau raa, te hakamau naa ni heuna atu ana soa raa ki vanaake peelaa ki Jesus, "TeAriki, koe see mee ma ki hakanaenae koe ma ki au iloo koe ki taku hare. Nau see tau te hakauru te tama peenaa pee ko koe ki loto taku hare, 7 iaa nau hoki see tau te hanatu taku tino kiaa koe. Taratara mai koi, aa taku poe raa ku marooroo. 8 Nau hoki e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna i laro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, 'Tere!', te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peelaa, 'Tere mai!' te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, 'Haia te heuna nei!' te heuna naa ma ki haia te tama naa."

9 Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri ana naa no mee ake, "Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei!"

10 Naa tama ni heunatia ake te hakamau naa ni ahe no kkite maa te poe raa ku marooroo.

Jesus e hakaora te tama te puruna ffine

11 Kimuri koi raa Jesus ni masike no hano ma ana disaipol aa ma te kuturana tama e tammaki ki te matakaaina e ttapa ma ko Nain. 12 I tana saaita ni taupiri ki uru atu ki loto te matakaaina naa raa, teelaa ni tama raa e ssau ake te tama e mate ka oo iho ki taha. Te tama e mate naa ko te tama tokotasi koi te puruna ffine e noho i te kina naa. E tammaki iloo naa tama i te matakaaina naa ni sassare ake ma te ffine naa. 13 Saaita TeAriki ni kite iaa ia raa, tana manava ni llee iloo iaa ia, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki te ffine, "Koe see tani." 14 Araa sare atu iloo Ia no paa tana rima ki naa moelana te mate naa, teenaa ki ttuki ai naa tama e ssau te tama e mate naa. Jesus ki mee ake, "Taupeara! Nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!" 15 Te tama ni mate naa ni masike no noho iloo ki aruna ka hai taratara, teenaa hakaahea atu iloo Jesus te tama naa ki tana tinna.

16 Naa tama naa ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau peelaa i TeAtua, "Te pure hakamaatua raa ku taka iloto taatou. TeAtua ku tae mai ki hakasao tana kanohenua!"

17 Te lono i Jesus nei ni tere vaaroto Judea ma naa matakaaina e ttuu tauppiri atu.

Jesus laaua ma John te Baptis (Mt 11.2-19)

18 Saaita naa disaipol John raa ni taratara ake kiaa ia i naa vana nei raa,
John ni aru te takarua i ana disaipol, 19 no heunatia ki oo ki TeAriki
no vasiri ake peelaa, “Teenaa ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti
ku au? Aa ki mee seai, maatou ki ttari ki telaa tama?”
20 Araa teenaa, oo atu iloo te takarua naa ki Jesus no vasiri ake peelaa,
“Maaua e heunatia mai John te Baptis ki vasiri atu, ma ki mee ma teenei
ko koe nei teelaa ni taratara ia ma ki oti ku au. Seai? Maatou ki ttari
ki telaa tama.”
21 I te saaita naa raa Jesus ni hakamasike te lopo tama e laavea te kau
maki hakkaatoa; naa tama e tauria naa tippua hakallika raa ni haia a Ia
no taukalleka, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou e haia a Ia no kkite.
22 Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki te takarua ni heunatia ake John,
“Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua ni kkite aa naa vana
koorua ni llono:
naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite,
naa tama see lavaa te sassare raa ku lavaa te sassare,
naa tama e haia te leprosi i naa haitino laatou raa ku taukalleka,
naa tama e ppuni naa kautarina laatou raa ku llono,
naa tama e mmate raa ku hakaoratia no ora,
aa naa tama e nnoho hakaaroha raa ku llono i te Lono Taukareka TeAtua. ✡
23 Naa tama see nnapa te tautari mai kiaa nau raa, laatou ki fiaffia!”

24 Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri
no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita
kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu maa se tama pee-
hea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite
maa se tama e matanaenae, e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri
te matani? 25 E aa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma
se tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru
ki naa hekau e taavi mmaha raa teenaa ko naa tama e nnoho i naa hare
naa tuku! 26 Kootou taratara mai, teelaa se tama peehea raa ni oo kootou
no mmata? Kootou ni oo no mmata maa i teenaa ko te pure TeAtua?
Uee, aa nau ku taratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo
ni oo kootou no mmata. 27 I te aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto
te Laupepa Tapu: ‘TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa
ki hano imua aau, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.’✡ 28 Nau e vanaatu
ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna
John, tevana iaa te tama see ilotia iloo ma se tama iloto te Nohorana TeA-
tua raa e noho hakamaatua i aruna John.”

29 Te henua hakkaatoa, hakapaa ma naa tama e aoao naa takis, ni llono
i naa taratara nei; teenaa ko laatou naa ni tautari ki naa taratara TeAtua
e mee ake. Naa tama naa ni too te hakaukau tapu raa i John. 30 Naa Faarisi
ma naa tisa naa Loo raa iaa ni see fiffai ki te ara TeAtua ni hiihai maa laatou
ki tautari; naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakaukau tapu ina John.✡

31 Jesus ku ttao atu hoki, “Nau ki taratara maa naa tama e nnoho
i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? 32 Naa tama naa e mee pee
ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peelaa,
‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!
Maatou ni huahua hakaaroha atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

✡ **7.22** Is 35.5-6; 61.1 ✡ **7.27** Mal 3.1 ✡ **7.30** Mt 21.32; Lk 3.12

33 Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu
naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’
34 Saaita te Tama te Henua ni au raa, a Ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri
no mee naa taratara kootou peelaa, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei
se tama e kaikai vvare aa e unuunu vvare; teenei se tama e vaisoa ma
naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ 35 Tevana iaa naa tama
e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai
TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

Jesus i te hare Simon te Faarisi

36 Te Faarisi tokotasi ni aru ki Jesus ki hanake no kkai laaua
i tana hare, teenaa Jesus ni hanatu ki tana hare raa no noho ki kai.
37 I te saaita naa raa, teelaa se ffine hai huri raa e noho i te matakaaina naa.
I tana saaita ni lono maa Jesus e kai i te hare te Faarisi raa, hanake iloo
ki te hare naa ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni
e taavi mmaha. 38 Te ffine naa ni hanake no noho tokoreirei iloo imuri
Jesus, i te kina ana vae, no tani ka hakatere iho ana reimata ki aruna
naa tapuvae Jesus, ka hakapakupaku ki ana lauru. Araa suru atu iloo
no vaisonisoni naa tapuvae Jesus ka aamosi ki te kaakaa.✡ 39 Saaita
te Faarisi raa ni kite i te vana te ffine naa e hai raa, a ia ni taumaruu peelaa,
“Ki mee maa teenei se pure maaoni TeAtua, a ia ni iloa maa teenei se ffine
peehea nei e kapakapa iaa ia; a ia ni iloa maa teenei se ffine haisara!”
40 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Simon, nau e mee taku taratara
ki kauatu kiaa koe.”
Simon ki hakaahe ake, “Taratara mai, taku tisa nei.”
41 Jesus ku kaamata peelaa, “Teelaa se takarua taanata ni too mane
i te hakamau tokotasi, te tanata tokotasi e too ana sehua e rima, aa
telaa tanata e too ana huitaarau e rima. 42 Araa nei te takarua naa ni see hai
mane ki suia laaua naa mane te hakamau naa. Te hakamau naa ni aroha
i laaua, teenaa mee ake iloo ki laaua ki see suia ana mane. Aa teenaa, ko ai
te tama i te takarua naa ma ki llee iloo tana manava i te hakamau naa?”
43 Simon ki mee ake, “Nau maanatu ma ko te tama ni too ana mane
e tammaki.”
Jesus ki mee ake, “Simon, too maanatu naa e tonu.” 44 Teenaa
hakatahuri iloo Jesus ki te ffine raa ka mee ake peelaa ki Simon, “Koe
e kite i te ffine nei? Nau ni uru mai ki loto too hare nei, aa koe ni see hai vai
ni kaumai ki huihui aku vae. A ia iaa ni huihuia a ia aku vae ki ana reimata,
araa hakapakupaku iloo ki ana lauru. 45 I taku saaita ni au raa, koe
ni see purepure mai ka vaisoni taaua, aa te ffine nei iaa ni kaamata iloo
te vaisonisoni peenaa i aku tapuvae i taku saaita ni uru mai ki loto
too hare nei. 46 Taku pisouru ni see mumurua a koe ki te ssunu, aa
aku tapuvae iaa e aamosia hakkaatoa te ffine nei ki te kaakaa manoni.
47 Nau ku vanaatu kiaa koe, te llee te manava te ffine nei iaa nau e huri ake
peelaa maa ana haisara e tammaki naa ku oti te uiia hakkaatoa TeAtua.
Te tama teelaa seai ana haisara maaoni ni uiia TeAtua raa, te hiihai
te tama naa iaa nau ma ki see lasi.”
48 Teenaa ki huri Jesus no mee ake ki te ffine, “Oo haisara e uiia a nau.”
49 Naa tama e nnoho i te kina naa ku kaamata te taumaruu iaa ia, “Teenei
se tama peehea nei e mee maa ia e uii naa haisara?”
50 Teenaa ki mee ake Jesus ki te ffine, “Koe nei ku sao i aa koe e lotu
iaa nau; aa tere ma te laaoi TeAtua.”

✡ **7.38** Mt 26.7; Mk 14.3; Jn 12.3

8

Naa haahine e ttaka ma Jesus

1 Kimuri raa, Jesus ni hano no hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana
TeAtua raa vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina.
Tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa ni oo laatou. 2 E mee
hoki naa haahine ni mmaki aa naa haahine ni tauria naa tippua, teelaa
ni haia Jesus no taukalleka, ni oo laatou hakapaa. Teenaa ko Mary
(te ffine ni taapaa ma ko Magdalene), te ffine ni hanaa naa tippua e hitu
iaa ia; 3 Joana, te aavana Kusa, te tama e roorosi naa mee te tuku Herod;
Susana; aa ma te lopo haahine hoki teelaa ni hookii naa tino mee laatou
ki tokonaki atu ki Jesus ma ana disaipol.✡

Te taratara i te tama e pesipesi naa hua 'wit'
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

4 E tammaki iloo naa tama i naa matakaaina i te kina naa ni kkutu ake
ki Jesus, teenaa ki kauake Jesus te taratara nei:

5 "Teelaa se tanata ni hano no pesipesi ana hua wit. I tana saaita
ni pesipesi ana hua vaaroto te verena naa raa, e mee naa hua wit ni maaoha
vaaruna te saarena ka takatakamia, ka llee ake naa manu raa no kaaina.
6 Aaraa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, aa i te saaita naa hua wit naa
ni kaamata te ssomo ake raa, naa wit naa ni mmate koi, i te kerekere raa
e pakupaku. 7 Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, te saaita
naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no uuhia
ka mmate. 8 Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka;
naa 'wit' naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou, te 'wit'
tokotasi e tau tana lau i naa hua."

I tana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou,
"Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!"

Te hakataakoto te parapol
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

9 Naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake ki Jesus ki illoa laatou maa
te parapol raa e mee maa e aa. 10 Jesus ki mee ake, "Te hakataakoto
i naa taratara huu te Nohorana TeAtua raa, teenei e kauatu nau ki kootou,
aa ki aaraa tama iaa, nau e taratara ki naa parapol.
'Niaaina maa laatou e ttoka, laatou ma ki see kkite,
niaaina maa laatou e hakannoo, laatou ma ki see massaro.'✡

Te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi naa hua 'wit'
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

11 "Te parapol raa e mee maa: naa hua raa, teenaa ko naa taratara
TeAtua. 12 Naa hua ni maaoha vaaruna te saarena raa, teenaa ko naa tama
e llono i naa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia
a ia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou, ki puuia
naa tama naa ki see lotu aa ki see hakassaoria laatou TeAtua no ora.

13 "Naa hua ni maaoha ki aruna te korohatu raa, teenaa ko naa tama
ni fiaffia i te llono ana laatou i naa taratara TeAtua, araa nei
naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava
laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita laatou
ni usuusuhiaria raa, naa taratara naa ni tiiake koi laatou.

14 "Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama
ni llono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are
ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa mannatu see ttonu laatou,

✡ **8.3** Mt 27.55,56; Mk 15.40,41; Lk 23.49 ✡ **8.10** Is 6.9-10 (LXX)

naa hekau laatou, aa ma naa taffao laatou i te maarama nei. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou.
15 “Naa hua ni maaoha ki te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama ni llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ki tautari laatou ki naa taratara naa. Naa tama naa ma ki tauhia laatou peenaa naa taratara naa ki sura te tiputipu e taukareka raa i naa ora laatou.

Te parapol i te lamu e ura
(Mk 4.21-25)

16 “See hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete, seai maa e hakatuu ki laro te ssoa. Te tama raa e hakatuu are tana lamu raa ki aruna se mee ki kkite aaraa tama i naa uru ake laatou ki loto te hare.✡
17 “Naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama.✡
18 “Teenaa kootou ku mmata ki hakannoo hakaraaoi iloo kootou; te tama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa te tama seai ana mee ni kauake TeAtua raa iaa, naa mee iloo ni maanatu ia maa ni mee aana raa, ma ki toa iaa ia.”✡

Naa taaina aa ma te tinna Jesus
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Naa taaina Jesus ma tana tinna raa ni oo ake ma ki mmata laatou i Jesus, araa nei laatou ni see ssao atu kiaa Ia, i te kina naa ni kkapi i te tama.
20 Teenaa ki mee ake te tama tokotasi peelaa ki Jesus, “Too tinna ma oo taaina raa e ttuu mai i haho ki mmata laatou iaa koe.”
21 Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku tinna ma aku taaina raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua.”

Jesus e tiinai te matani
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 I te aso tokotasi raa, Jesus ni vanaake peelaa ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei.” Teenaa kkake iloo laatou i te poti tokotasi no tere. 23 I te saaita laatou koi tere raa, Jesus ni hakatipe no moe. Teenaa ki ttiri iloo laatou te matani e lasi. Te poti laatou naa ni kaamata te utuhia no taupiri laatou ki appuru. 24 Naa disaipol naa ni ffano i Jesus no mee ake, “TeAriki, TeAriki! Taatou ka mallemo!”
Jesus ni masike no varo ake iloo ki te matani ma te peau raa ki ttuku. Te matani raa ni ttuku no marino kkii iloo te moana. 25 Teenaa ki mee ake Ia ki ana disaipol, “Kootou e lotu peehea?”
Naa tama naa ni oho iloo ka taratara soko laatou, “Teenei se tama peehea, ma te matani ma naa peau raa ki tuku ki ana vana?”

Te tanata e tauria naa tippua e haia Jesus no taukareka
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Jesus ma ana disaipol raa ni tere no tae iloo ki te matakaaina Gerasa, i telaa vasi te namo Galilee. 27 Te saaita Jesus ni sepu iho no hano ki uta raa, e mee te tanata i te matakaaina naa, e tauria naa tippua, ni hanake no ttiri iaa Ia. Te tanata nei ku rooroa iloo i ana sasare hua ka taka vao; a ia e moemoe peenaa i naa kava. 28 I tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni kappisi ana varo no hakaleiho atu kimua Jesus no tanitani varo atu peelaa, “Jesus, te Tama TeAtua i-Aruna! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!” 29 A ia e tani atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.

✡ **8.16** Mt 5.15; Lk 11.33 ✡ **8.17** Mt 10.26; Lk 12.2 ✡ **8.18** Mt 25.29; Lk 19.26

Te tanata naa ni tauria te tipua hakallika i te lopo saaita, aa niaaina maa
ia ni saisaitia peenaa ana rima ma ana vae ki naa seni raa, naa seni naa
e mossia koi a ia no tere kina a ia te tipua naa ki loto mouku.
30 Jesus ki vasiri ake, “Ko ai too inoa?”
Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’,” i te aa i aa ia e tauria
te lopo tippua. 31 Naa tippua naa ni ttani atu ki Jesus ki see peesia laatou
ki te rua e hotu iloo ki laro ka poouri tanutanu.
32 Teelaa ni poi e tammaki e ttuu ka kkai i te vasi te mouna. Naa tippua raa
ni ttani ake ki Jesus ki tiiake laatou ki oo no tau i naa poi, teenaa ki tiiake ai
laatou ka oo. 33 Naa tippua raa ni hakattaha i te tanata naa no tau i naa poi,
teenaa ffuro iloo naa poi raa hakkaatoa ki te hakattoo ana te mouna raa
ki loto te namo no mallemo.
34 Naa taanata e roorosi naa poi naa ni kkite i te vana ni mee nei, teenaa
ki ffuro laatou no hakatere te lono raa ki naa tama te matakaaina naa ma
naa tama e nnoho i naa tautaha te matakaaina naa. 35 Te henua ni oo ake
no mee ki mmata laatou i te vana e hakasura naa. Te saaita laatou ni ttae
ki Jesus raa, laatou ni kkite i te tanata teelaa ni tauria naa tippua raa
e noho ma Jesus. Te tanata raa ku tara tana maro aa ku atamai hoki.
Naa tama naa ni mattaku hakkaatoa. 36 Naa tama ni kkite i te vana
ni mee naa ni taratara ake i te ara te tanata naa ni haia Jesus no taukareka.
37 Naa tama i te matakaaina naa ni ffuri no vanaake iloo ki Jesus ki hakataha
i laatou, i laatou ni mattaku hakallika iloo. Teenaa kake iloo Jesus ki loto
te poti raa no hano. 38 Te tanata ni haia Jesus no taukareka raa ni hanake
no vanaake ki Jesus ki oo laaua.
Araa nei a ia ni heunatia Jesus ki hano, ka mee ake Jesus peelaa kiaa ia,
39 “Tere ki too hare no taratara i too vana ni haia TeAtua.”
Teenaa hano iloo te tanata naa no sare taratara vaaroto
te matakaaina naa i tana vana ni haia Jesus.

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo (Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

40 I te saaita Jesus ni ahe hoki ki Galilee raa, naa tama i te kina naa
ni oo atu no pureppure laatou, i laatou hakkaatoa ni ttari atu kiaa Ia.
41 Teenaa sura atu iloo te tanata e ttapa ma ko Jairus; a ia naa se hakamau
te hare lotu i te kina naa. Te tanata naa ni hanatu no tuu ki ana turi imua
Jesus no mee ake ki Jesus ki hanake ki tana hare, 42 i tana tamariki ffine koi
tokotasi, ana setau e sinahuru maa rua, ku taupiri ki mate.
I te saaita Jesus ni sare atu ki te hare raa, te henua ni muimui ake kiaa Ia.
43 I loto te kuturana tama naa raa, teelaa see ffine e tere tana ttoo peenaa,
teenei ku lava ana setau e sinahuru maa rua. Ana mane ni oti hakkaatoa
ki naa tokta, tevana iaa ni see hai tama ni lavaa te haia a ia no taukareka.
44 Te ffine naa ni hanake ma te kuturana raa vaamuri Jesus no kaapaa ia
te ttapa te maro Jesus, teenaa tana ttoo ni motu hua lokoi i te saaita naa.
45 Jesus ki vasiri, “Teelaa ko ai te tama e kkapa mai kiaa nau?”
Naa tama raa ni see illoa hakkaatoa, teenaa ki mee ake Peter, “TeAriki,
te henua e muimui atu hakkaatoa i oo vasi.”
46 Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa, “Teelaa se tama raa e kkapa mai
kiaa nau. Nau e iloa i teelaa ni mahi raa e maffana iaa nau.” 47 Saaita
te ffine naa ni iloa maa ia ku ilotia raa, a ia ni porepore i tana mataku.
Teenaa hanatu iloo ia no pesi ki laro imua i naa vae Jesus. Araa
taratara ake iloo ki Jesus, imua naa tama naa hakkaatoa, i tana vana
ni kkapa ai kiaa ia, aa i aa ia ni taukareka lokoi i te saaita naa. 48 Jesus

ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, koe nei ku taukareka i aa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraaoi.”
49 Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, “Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au.”
50 Araa nei Jesus ni lono i naa taratara ake te tama naa ki Jairus, teenaa ki mee ake Ia peelaa ki Jairus, “Koe see mataku; taaohi manava iaa nau, aa too tamariki ffine naa ku taukareka.”
51 I te saaita laatou ni ttae atu ki te hare raa, Jesus ni toa koi a Ia Peter, John, James, aa naa maatua te tamariki raa ka oo laatou ki loto te hare. Naa tama raa iaa ni haia a Ia ki ttuu i haho. 52 Naa tama i te kina naa ku mmate hakaoti te ttani i te tamariki ffine naa. Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see ttani; te tamariki naa see mate, a ia e moe koi!”
53 Naa tama naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa ia, i laatou ni illoa maa te tamariki raa ku mate. 54 Jesus ki taaohi te rima te tamariki raa no kannaa iaa ia, “Taku tama, masike ki aruna!”
55 Te tamariki naa ni ora hoki no masike ki aruna i te saaita naa lokoi. Teenaa vanaake iloo Jesus ki naa tama naa ki kauake ni kaikai maa te tamariki raa ki kai. 56 Naa maatua te tamariki raa ni llee naa mouri laaua, tevana iaa Jesus ni mee ake ki laaua ki see taratara ki se tama i tana vana e mee nei.

9

Jesus e heuna tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki oo (Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

1 I te aso tokotasi raa, Jesus ni aru ake tana sinahuru maa te takarua disaipol, teenaa uii atu iloo naa mahi TeAtua ki laatou, ki lavaa laatou te hanahana naa tippua aa ki lavaa laatou hoki te uii naa maki. 2 Teenaa heunatia iloo Ia naa tama naa ki oo no hakaea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua aa ki hakamasike naa tama e mmaki. 3 A Ia ni taratara ake pee-laa ki laatou, “Te saaita kootou e oo raa, kootou seai naa mee kootou e ppiki maa ni tokotoko, ni paeke haohao hekau, ni kaikai, ni mane, aa ma ni ssoa naa kkahu kootou.✡ 4 Naa hare kootou e toa ki nnoho raa, kootou ku nnoho tonu i naa hare naa ki tae ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. 5 Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see hii hakannoo ki kootou, kootou ku tiiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou ku tahitahi naa kerekere e mau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura naa e sara.”✡
6 Naa disaipol raa ni oo vaaroto naa tamaa matakaaina naa hakkaa-toa no hakaea te Lono Taukareka ka hakamasike naa tama e mmaki i naa kina naa.

Herod see iloa i Jesus (Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

7 Te saaita Herod, te tuku Galilee, ni lono i naa vana e ssura nei raa, a ia ni vvare hakaoti, i aaraa tama e taratara maa John te Baptis ku ora hoki. 8 E mee aaraa tama e taratara maa Elijah ku hakasura iho, aa aaraa tama iaa e hai ma se pure i naa pure TeAtua iloo imua raa ku oti te ora hoki.✡ 9 Teenaa ki taratara Herod peelaa, “Nau ni vanaake ki naa tama raa ki tuutia te ua John, aa teenei ko ai e lono nau e mee naa vana nei?” Teenaa mee iloo ia ki kite ia i Jesus.

✡ **9.3** Lk 10.4-11 ✡ **9.5** Acts 13.51 ✡ **9.8** Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19

Jesus e haanai te kuturana tama e tammaki
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

10 Te saaita naa aposol raa ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara ake
ki Jesus i naa vana laatou ni mee. Teenaa too iloo Jesus naa tama naa ka oo
laatou soko laatou ki te matakaaina e ttapa ma ko Bethsaida. 11 Te saaita
naa tama i te kina naa ni llono raa, oo atu iloo laatou vaamuri Jesus. Je-
sus ni hiahia i laatou ni oo ake, teenaa hakaea ake iloo Ia naa taratara
i te Nohorana TeAtua ka hakamasike naa tama e mmaki i te kina naa.
12 Te saaita te laa raa ni taupiri ki suru, te taka sinahuru maa te takarua
disaipol raa ni oo ake no vanaake peelaa ki Jesus, "Heunatia naa tama nei
ki oo ki naa matakaaina e tauppiri mai raa no ssee ni kaikai maa laatou aa
ma ni kina maa laatou ki mmoe, i te kina nei see nohoria."
13 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Kootou kauake ni kaikai maa
naa tama naa ki kkai."
Naa disaipol raa ki mee ake, "Maatou e nnoho koi ma naa haraoa e rima
ma naa ika e lua. Koe e hiihai maa maatou ki oo no taavi ni kaikai ki haanai
te kuturana tama nei hakkaatoa?" 14 (Naa taanata hakkaatoa i te kina naa
e llava naa simata e rima.)
Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Hakanohoria naa tama naa ki nnoho
tiki tino rima naa tama e hakapaa i te kina tokotasi."
15 Saaita naa disaipol raa ni oti te hakannoho naa tama raa, 16 Jesus
ni too naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa, teenaa ttoka iloo Ia
ki te lani no taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa naa no kauake
ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. 17 Naa tama raa ni kkai
hakkaatoa no pposu, aa naa kaikai ni ttoe raa ni haaoa naa disaipol raa
ki loto naa kete e sinahuru maa rua.

Peter e pesi tana taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

18 I te aso tokotasi Jesus ni noho ka taku soko Ia raa, ana disaipol raa
ni oo ake kiaa Ia. Teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa ki laatou, "Te henua
e taratara maa nau ko ai?"
19 Naa disaipol raa ki mee ake, "E mee aaraa tama e hai maa koe ko John
te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah; aa aaraa tama iaa e hai maa
koe se pure i naa pure TeAtua imua, teelaa ku ora hoki."✡
20 Jesus ki vasiri hoki, "Ai kootou e taratara maa nau ko ai?"
Teenaa ki mee ake Peter, "Koe naa ko te Mesaea TeAtua"✡

Jesus ku taratara i tana mate
(Mt 16.20-28; Mk 8.30—9.1)

21 Teenaa ki ppui ake Jesus ki see taratara ake laatou ki se tama.
22 A Ia ni taratara ake hoki peelaa ki laatou, "Te Tama te Henua raa
ma ki hakallono isu i te kau vana; A Ia ma ki hakakkeeina naa tama
hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo.
A Ia ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki hakamasikeria no ora i te ttoru
naa aso."
23 Teenaa ki mee ake Ia peelaa ki laatou hakkaatoa, "Ki mee ni tama
e fiffai maa laatou ki oomai no tautari kiaa nau, naa tama naa ki tiiake
naa mee laatou e fiffai, aa laatou ku amo naa kros laatou raa i te kau aso
hakkaatoa, aa laatou ku tautari kiaa nau.✡ 24 Te tama e hakaseresere
tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora
kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi te ora maaoni.✡ 25 Se aa e taukareka

✡ **9.19** Mt 14.1,2; Mk 6.14,15; Lk 9.7,8 ✡ **9.20** Jn 6.68,69 ✡ **9.23** Mt 10.38; Lk 14.27 ✡ **9.24** Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25

ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee hakkaatoa i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaohi te ora maaoni? Seai iloo! 26 Ki mee maa te henua e nnapa iaa nau ma aku taratara, te Tama te Henua raa ma ki napa i laatou i tana saaita ma ki au iloto ana mahi ma naa mahi te Tamana, aa ma naa mahi ana ensol e ttapu. 27 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei ma ki see vave mmate, teenaa laatou ma ki ttae ake no kkite i te Nohorana TeAtua."

Te haitino Jesus ku too tana maasina
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

28 Ku llaka naa aso e varu i tana saaita ni kauake naa taratara nei raa, Jesus ni toa a Ia Peter, John, aa ko James, ka oo laatou ki aruna te tamaa mouna raa no taku ki TeAtua.✡ 29 I tana saaita ni taku raa, tana taurae ni huri no too tana maasina, aa ana hekau e uru raa ni maasina hakkaatoa. 30-31 Teenaa te takarua taanata, Moses ma Elijah, ni hakassura ake ma te maasina te lani no hai taratara ma Jesus. Takarua raa e taratara ake ki Jesus iaa Ia ma ki mate i Jerusalem, ki ttino te hakataakoto TeAtua.

32 Peter ma ana soa raa ni mmoe mannuu, teenaa i te saaita laatou ni maffuru raa, laatou ni kkite te maasina Jesus ma te takarua taanata teelaa e ttuu maa Ia. 33 Te saaita te takarua taanata raa ni mee ki hakattaha i Jesus raa, Peter ni mee ake peelaa ki Jesus, "E taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru, too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah." (Teenei se taratara vvare koi aana ni pesi, i aa ia ni see iloa maa ia e taratara i te aa.)

34 Te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa raa ni irihia ake no too tana maru i aruna naa tama naa, teenaa naa disaipol raa ni mattaku i te saaita naa tama naa ni uuhia te uruaoa naa. 35 Teenaa ki taratara mai te reo raa iloto te uruaoa, "Teenei taku Tama ni hakamaatino; kootou hakannoo kiaa Ia!"✡

36 Saaita te reo raa ni oti te taratara raa, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu mai. Naa disaipol naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama i te saaita naa i te mee laatou ni kkite nei.

Jesus e hanaa a Ia te tipua hakallika i te tamariki tanata
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

37 I telaa aso raa, Jesus ma te takatoru disaipol naa ni ahemai ki laro te mouna naa, teenaa te kuturana tama e tammaki raa ni oo ake no ttiri i Jesus. 38 Te tanata tokotasi iloto te kuturana naa ni tanitani varo ake peelaa, "Tisa nei! Mmata i taku tamariki tanata nei, teenei ko taku tamariki koi tokotasi! 39 Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa e kappisi ana varo no moe ka ppore, teenaa naa pepeau raa maraa e ssura iho i tana pukua. Te tipua nei e hainattaa iloo te hakataha i te tamariki nei; te tamariki nei e mee pakavaina iloo ia. 40 Nau ni hai peenaa ki oo disaipol raa ki hanaa te tipua nei, tevana iaa laatou ni see lavaa."

41 Jesus ki mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, "Kootou ni tama e aa e sosorina hakallika ka see lotu tonu! E aa? Teenei se ssao huapotopoto taatou ni ttaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou?" Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tanata, "Toomai too tamariki tanata naa."

42 Te saaita te tamariki tanata naa koi sare atu ki Jesus raa, te tipua e tau i te tamariki naa ni peesia a ia te tamariki naa ki te kerekere ka moe

✡ **9.28** 2 Pet 1.17,18 ✡ **9.35** Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

te tamariki naa ka ppore. Jesus ni varo atu ki te tipua hakallika naa,
teenaa taukareka iloo te tamariki tanata naa. Ki oti raa hakaahea atu iloo
Ia te tamariki tanata raa ki tana tamana. 43 Naa tama naa hakkaatoa ni oho
i naa haimahi TeAtua.

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Te saaita naa tama raa koi tarataraina laatou naa vana hakkaatoa Jesus
ni mee nei raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, 44 "Kootou hakamaarona
i taku taratara e mee ki kauatu nei! Ttama te Henua raa ma ki hookina
ki naa rima naa tama te maarama nei." 45 Tevana iaa naa disaipol raa
ni see illoa maa Jesus e taratara ake ma e aa. Te hakataakoto te taratara naa
ni huuina TeAtua ki see illoa naa tama naa, aa laatou ni mattaku
te vasiri atu ki Jesus i te mee naa.

Se tama peehea e haia ma se hakamau i naa tama hakkaatoa?
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

46 Naa disaipol raa ni hakatauttau soko laatou maa ko ai te hakamau
i laatou.✡ 47 Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa saaua iloo
a Ia te tamariki tokotasi no hakatuuria i tana vasi. 48 Teenaa ki mee ake
Jesus ki naa tama naa, "Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai
ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau; aa te tama
e hiihai kiaa nau raa, te tama naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au
nau. Te tama teelaa see ilotia maa se tama iloto kootou raa, teenaa
ko te hakamau i kootou."✡

Te tama see taukaa ma kootou raa, teenaa se tama kootou
(Mk 9.38-40)

49 John ki mee ake, "TeAriki, maatou ni kkite te tanata e hanahana
naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou i aa ia see hai
te kaavena maatou e tautari kiaa koe."

50 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia ma aaraa disaipol, "Kootou see puuia
kootou te tama naa, i te aa te tama see taukaa maa kootou raa, teenaa
se tama kootou."

Te matakaaina tokotasi i Samaria see fiffai ki Jesus

51 I te saaita Jesus ku taupiri ki toa ki te lani raa, a Ia ni mee hakaoti
tana maanatu no hano Ia ki Jerusalem. 52 A Ia ni heuna ana tama ki oo imua
ki te matakaaina tokotasi i Samaria, no hakatonu mai hakaoti tana kina
ki noho. 53 Araa nei naa tama i te matakaaina naa ni see fiffai maa Ia
e hanake, teenaa i laatou ni illoa maa Jesus e hano are ki Jerusalem.
54 Saaita James laaua ma John ni llono i te taratara nei raa, laaua ni ffuri
no mee ake ki Jesus, "TeAriki, koe e hiihai ma ki kannaatia maatou te ahi
te lani raa ki ura mai no tuunia naa tama nei ki vvela?"✡

55 Teenaa ki hakatahuri atu Jesus no nutua laaua. 56 Araa oo iloo laatou
ki telaa matakaaina.

Naa tama e vana maa laatou e fiffai ki tautari i Jesus
(Mt 8.19-22)

57 I te saaita laatou koi sassare ka oo raa, te tanata tokotasi ni vanaake
peelaa ki Jesus, "Nau ma ki tautari atu i oo kina hakkaatoa e hano."

58 Jesus ki mee ake, "Naa manu vao raa e mee naa rua laatou, aa
naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou, te Tama te Henua raa iaa
see hai kina ki moe no hakamarooroo."

✡ **9.46** Lk 22.24 ✡ **9.48** Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 ✡ **9.54** 2 Kgs 1.9-16

59 A Ia ki mee ake ki telaa tama, “Tautari mai kiaa nau.”
Araa nei te tanata naa ku mee ake, “TeAriki, ttari ki ahe nau no tanu taku tamana.”
60 Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki ttanu naa tama laatou e mmate. Tere no hakaea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua.”
61 Telaa tama iaa e mee ake peelaa ki Jesus, “TeAriki, nau ma ki tautari atu kiaa koe, tevana iaa koe ku ttari ki ahe nau imua no purepure ki taku haanauna.”✡
62 Jesus ki mee ake, “Te tama ku oti te kaamata te heheuna i ana paena, araa nei ku mamaanatu tammaki ma ki tiiake tana paena naa raa, te tama naa see tau te heheuna i te Nohorana TeAtua.”

10

Jesus e heuna te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo

1 Kimuri raa TeAriki ni hiri hoki te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo imua ki naa matakaaina hakkaatoa teelaa ma ki oti a Ia ku hanatu imuri. Naa tama naa ni oo tiki takarua. 2 A Ia ni vanaake peelaa ki laatou, “Naa kaikai i naa verena raa ku ffua no ppesi hakkaatoa, tevana iaa naa tama ki vasi raa e mooisi koi. Kootou taku ki TeAriki, te tama e mee ana verena naa, ki heuna ni tama hoki ki oo no vasi.✡ 3 Kootou oo! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama.✡ 4 Kootou see ppiki ni paos e haohao mane, aa ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma ni taka. Ki mee ni tama e ttiri i kootou i te ara, kootou see ttuu no tarataraina kootou naa tama naa.✡ 5 Naa saaita hakkaatoa kootou e uru atu ki loto se hare, kootou ki mee ake peelaa, ‘Te laaoi TeAtua ki takoto i te hare nei,’ 6 Ki mee maa teelaa se tama e manava laaoi e taka i te hare naa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto ma te tama naa; aa ki mee seai, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. 7 Kootou see vaissare huri i naa hare; kootou nnoho koi i te hare tokotasi. Kootou ki kkai ka unu te kau mee naa tama te hare raa e kauatu, i naa tama e heheuna raa e tau te suia i naa heuna laatou.✡
8 “Ki mee ni tama se matakaaina e fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ki kkai ni aa laatou e kauatu, 9 aa ku haia kootou naa tama e mmaki i te kina naa ki taukalleka, ka taratara ake peelaa ki naa tama, ‘Te Nohorana TeAtua ku saaita atu ki kootou.’ 10 Aa ki mee kootou e oo atu ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ku oo vaaroto naa mateara te matakaaina naa ka taratara peelaa,✡ 11 ‘Naa kerekere te matakaaina nei, teelaa e mmau i naa vae maatou, e tatahia maatou ki illoa kootou i te tiputipu kootou naa e sara! Kootou iaa ki illoa i te mee nei: Te Nohorana TeAtua raa ku saaita atu ki kootou!’✡ 12 Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauake ki naa tama te matakaaina naa!✡

Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Mt 11.20-24)

13 “Kootou naa tama i naa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo e llasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura i naa matakaaina kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre

✡ **9.61** 1 Kgs 19.20 ✡ **10.2** Mt 9.37,38 ✡ **10.3** Mt 10.16 ✡ **10.4** Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 ✡ **10.7** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 ✡ **10.10** Acts 13.51 ✡ **10.11** Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 ✡ **10.12** Gen 19.24-28; Mt 11.24; 10.15

ma Saidon raa, naa tama i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laatou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou.✡ 14 I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe iaa i kootou. 15 Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saaua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate!”✡

16 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Te tama e hakannoo ki kootou raa, e hakannoo kiaa nau; te tama see hiihai ki kootou raa, see hiihai hoki kiaa nau; aa te tama see hiihai kiaa nau raa, see hiihai ki te tama ni heuna ma ki au nau.”✡

Te tino hitu maa te takarua taanata raa ku ahe ake ki Jesus

17 Te saaita te tino hitu maa te takarua naa taanata ni heunatia Jesus ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara fiaffia ake peelaa ki Jesus, “TeAriki, naa tippua raa hoki ni hakannoo mai ki maatou i naa varo ake maatou too inoa!”

18 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e kite i naa leiho mai Satan i te lani, e mee pee ko naa kkemo te uila. 19 Hakannoo mai! Nau ku oti te uii atu naa mahi TeAtua ki kootou, ki lavaa kootou te takataka vaaruna naa kata ma naa huitaarau, aa ki tinaia naa mahi Satan. Kootou ma ki see lavaa te mmere i naa mee peenaa.✡ 20 Tevana iaa kootou ki see fiaffia maa i naa tippua raa e hakannoo ki kootou; kootou ki fiaffia are i naa inoa kootou e sissia no takkoto i te lani.”

Jesus e taku ki te Tamana (Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 I te saaita naa, te hiahia TeAitu Tapu raa ni takoto i Jesus, teenaa taku iloo Jesus peelaa ki TeAtua, “Tamana, TeAriki te lani ma te kerekere nei! Nau e hiahia i aa koe ku oti te hakaari ake ki naa tamavare i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa i te kau vana. E maaoni, taku Tamana, i teenei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

22 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See hai tama e iloa maaoni maa nau se tama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa se tama peehea, teenei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua. Aa naa tama hoki e illoa i TeAtua raa, teenaa ko aku tama e fiffai maa nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.”✡

23 Te saaita ana disaipol raa ni nnoho soko laatou raa, Jesus ni huri atu no taratara ake peelaa ki laatou, “Kootou ki fiaffia i kootou ku kkite i naa mee nei. 24 Nau e vanaatu ki kootou: E tammaki naa pure TeAtua ma naa tuku ni fiffai maa laatou ki kkite i naa mee kootou e kkite nei, tevana iaa naa tama naa ni see lavaa. Naa tama naa ni fiffai maa laatou ki llono i naa mee kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

Te parapol i naa sosorina taukareka te tama haka Samaria

25 I te aso tokotasi raa, te tisa tokotasi naa Loo raa ni mee ma ki haaiteria a ia te atamai Jesus. A ia ni tuu ki aruna no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, nau ki mee peehea ki toa a nau te ora e ora hakaoti?”✡

✡ **10.13** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ✡ **10.15** Is 14.13-15 ✡ **10.16** Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; Jn 13.20 ✡ **10.19** Ps 91.13 ✡ **10.22** Jn 3.35; 10.15 ✡ **10.25** Mt 22.35-40; Mk 12.28-34

26 Jesus ki hakaahe ake, “Naa Loo Moses raa e taratara maa e aa? Koe
e hakataakoto peehea naa taratara naa?”
27 Te tanata raa ki mee ake, “ ‘Koe ki manava laaoi i TeAriki, too Atua,
ki too hatumanava hakkaatoa, ki too ora hakkaatoa, ki oo mahi hakkaatoa,
aa ki too hakataakoto hakkaatoa’; aa ‘Koe ki manava laaoi i te tama e noho
i too vasi, e mee pee ko i-oo manava laaoi iaa koe soko kkoe.’ ”✡
28 Jesus ku ttao atu, “Koe e tonu. Tautari ki naa taratara naa aa koe
ku ora.”✡
29 Te tisa naa ni hiihai maa Jesus ki kite maa ia se tama e iloa i naa Loo,
teenaa ki vasiri ake a ia peelaa, “Ko ai te tama e noho i taku vasi?”
30 Jesus ki hakaahe ake, “Teelaa se tanata e masike i Jerusalem no hano
ki Jericho. I loto te ara raa, te tanata naa ni osohia naa tama kailallao raa
no taia ka huuina ana hekau. Teenaa te tanata naa ni tiiake naa tama naa
ka moe somo sara iloto te ara.
31 “Teelaa se maatua te hare lotu raa ni sare ake hoki i te ara naa.
I tana saaita ni kite i te tanata e moe ka somo sara raa, a ia ni hakahiti
ki telaa vasi te ara raa no hakaraka koi.
32 “Peelaa hoki, teelaa se tama e heheuna i te Hare Tapu TeAtua
ni sare ake hoki i te ara naa. A ia ni sare ake no mmata i naa moe
te tanata naa, araa hakahiti iloo ia ki telaa vasi no hakaraka koi ka hano.
33 “Araa teenaa, sura mai iloo te tama haka Samaria i te ara naa
hoki. I tana saaita ni kite i naa moe mai te tanata raa iloto te ara raa,
a ia ni aroha iloo.✡ 34 Teenaa hanatu iloo ia no huihui naa kina
te tama naa e mmere raa ki te wain ka aamosi ki te ssunu, araa saisai iloo
ki naa tapaa maro. Ki oti raa saaua iloo ia te tama raa no hakanoho
i aruna tana donki no hakattaki ki te hare moemoe tokotasi. Teenaa
noho iloo ia no mmata ake ki te tama naa.✡ 35 I te ssoa te aso raa, te tanata
haka Samaria raa ni too ana siliva e lua no kauake iloo ki te tama e roorosi
te hare moemoe naa. Araa mee ake iloo peelaa kiaa ia, ‘Mmata ake
ki te tama nei. Taku saaita ma ki ahemai peenei raa, nau ma ki suia a nau
too kooina ni pesi i te tama nei.’ ”
36 Jesus ni hakaoti atu tana taratara raa peelaa ki te tama naa, “Ko ai
te tama i te takatoru nei e mee ma se tama e noho i te vasi te tanata
ni taia nei?”
37 Te tisa naa Loo raa ki mee ake, “Te tama ni aroha i te tanata ni taia.”
Jesus ki mee ake, “Koe ku hano no sosorina hoki peenaa.”

Mary laaua ma Martha

38 Te saaita Jesus ma ana disaipol raa koi sassare ka oo ki Jerusalem raa,
laatou ni taa ki te matakaaina e noho ai te ffine e ttapa ma ko Martha.
Teenaa Jesus ni toa te ffine naa ki tana hare. 39 Martha e mee tana taina
e ttapa ma ko Mary, aa Mary ni hano no noho iloo imua TeAriki
no hakannoo ki ana taratara.✡ 40 Naa manava Martha iaa ni hakallika iloo
i aa ia e tuu ka ppena naa kaikai laatou naa soko ia. Teenaa hanatu iloo ia
no mee ake ki Jesus, “TeAriki, koe e maanatu maa te vana taku taina
e mee nei e taukareka? Nau koraa ku tiiake iloo ia ki ppena nau
naa kaikai nei soko nau! Vanaatu kiaa ia ki au no tokonaki mai kiaa nau!”
41 Teenaa ki huri atu TeAriki no mee ake kiaa ia, “Martha, Martha!
Koe e mamaanatu tammaki are ka hakallika too manava i te lopo vana.
42 Teelaa se mee koi tokotasi koe ki ssee. Mary nei ni ssee ki te mee maaoni,
aa te mee nei ma ki see lavaa te hanaa iaa ia.”

✡ **10.27** Deut 6.5; Lev 19.18 ✡ **10.28** Lev 18.5 ✡ **10.33** 2 Chr 28.15 ✡ **10.34** 2 Chr 28.15
✡ **10.39** Jn 11.1

11

Jesus e akonaki ana disaipol ki taku
(Mt 6.9-13; 7.7-11)

1 I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho i te kina tokotasi ka taku. I tana saaita
ni oti raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake kiaa Ia, "TeAriki, aakona maatou
ki taku, e mee pee ko John ni ako ana disaipol."
2 Jesus ki mee ake, "Te saaita kootou e taku, kootou ki taratara peenei,
'Tamana maatou i te lani:
Too inoa e tapu raa ki hakanauria;
kau no noho maa se tuku i maatou.
3 Kaumai ni kaikai maa maatou i naa aso hakkaatoa.
4 Hanaa naa haisara maatou ni ppena,
e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa
e ppenaa ki maatou.
See tiiake maatou ki lavaa te usuhia naa vana e hakallika.' "
5 Ki oti raa Jesus ku mee ake peelaa ki laatou, "Ki mee se tama i kootou
e hano ki te hare tana soa raa i te tuaapoo no vanaake peelaa, 'Naasoa, kau-
mai ni haraoa e toru, ki oti nau ku sui atu. 6 Taku soa tokotasi e tae ake koi
i te saaita nei ki nnoho maaua i taku hare, aa nau ku see hai kaikai
ki kauake!' 7 Aa ki mee maa too soa naa e mee atu peelaa i tana hare, 'Koe
see au no haarona nau! Taku tootoka nei ku oti te ppui, aa aku tamalliki nei
e mmoe ma nau. Nau ku see lavaa te masike atu no kauatu ni kaikai maau.'
8 "Nau e mee atu ki kootou. Niaaina maa koorua naa se takarua e vaisoa
hakaraaoi iloo raa, te tama naa ma ki see lavaa te kauatu ni kaikai maau.
Iaa ki mee maa koe e tuu koi ka kainnoo atu peenaa raa, te tama iloto
te hare naa ma ki maahuru koi no kauatu oo mee hakkaatoa e ssee.
9 "Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: Kainnoo, aa koe ma ki kauatu
too mee; ssee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa
ma ki taaraki atu kiaa koe. 10 Naa tama hakkaatoa e kainnoo raa
ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama e ssee raa ma ki llave, aa
te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka.
11 "E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee
maa ia e kainnoo atu ki kauake se ika? 12 E aa? Koe ma ki lavaa
te kauake se huitaarau, ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se hua?
13 Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii
naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa
te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii TeAitu Tapu ki naa tama
e kainnoo ake?"

Jesus laaua ma Belsebul
(Mt 12.2-30; Mk 3.20-27)

14 Jesus ni hanaa Ia te tipua i te tama see lavaa te taratara. I te saaita
te tipua naa ni hanaa raa, te tanata naa ni taratara hoki, teenaa ki oho
naa tama i te kina naa. 15 Tevana iaa e mee naa tama e taratara peelaa,
"Te tama naa e too ana mahi i Belsebul, te tipua hakamaatua naa tippua
hakkaatoa, teenaa e lavaa ai a ia te hanahana naa tippua." ✡
16 Aaraa tama iaa ni mee ma ki haaiteria laatou Jesus, teenaa
naa tama naa ni mee ake kiaa Ia ki hakasura ni mahi TeAtua ki illoa
laatou maa Ia ni heunatia mai maaoni TeAtua.✡ 17 Tevana iaa Jesus
ni iloa naa mannatu naa tama naa, teenaa mee ake iloo Ia peelaa ki laatou,
"Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa ma ki see takoto
rooroa; te haanauna see nnoho no meemee hakapaa raa ma ki oti

✡ **11.15** Mt 9.34; 10.25 ✡ **11.16** Mt 12.38; 16.1; Mk 8.11

ku maseu. 18 Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho vaevae
ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki takoto rooroa peehea?
Kootou e hai maa teenei ni mahi e kaumai Belsebul ki hanahana
naa tippua. 19 Ki mee maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau,
naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai?
Naa tama e tautari ki kootou naa ma ki hakaari atu maa naa taratara
kootou naa e ssara! 20 Nau e hanahana naa tippua raa iloto naa mahi
TeAtua, aa te mee nei e hakaari mai peelaa maa te Nohorana TeAtua raa
kunaa tae mai are ki kootou.
21 "Te saaita te tama e haimahi raa e tuu ma ana hana ka roorosi
i tana hare raa, ana hekau iloto tana hare naa ma ki takkoto taukalleka.
22 Aa ki mee se tama e haimahi are i aa ia e hanatu no hetaa laaua ka taia
te tama naa raa, te tama e haimahi i laaua naa ma ki toa a ia naa hana
hakkaatoa telaa tama no vaaea a ia naa hekau te tama naa e kailaaraotia
a ia.
23 "Te tama see tuu i taku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa
maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu naa sipsip raa, teenaa
ko te tama e seu naa sipsip raa ki ffuro huri.✡

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Mt 12.43-45)

24 "Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa
ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa
ki mee see hai kina aana e lave, a ia ma ki taratara soko ia peelaa, 'Nau
ku ahe ki taku hare mua.' 25 Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu
matahua ka maarama te hare. 26 A ia raa ku hano no toomai telaa takahitu
tippua e hakallika iaa iaa ia, no nnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora
te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua."

Te hiahia maaoni

27 Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, te ffine tokotasi iloto
te kuturana raa ku kannake, "Se hiahia peehea te ffine ni haanau no anaana
iaa koe!"
28 Teenaa ki mee ake Jesus, "Naa tama are ki fiaffia raa, teenaa
ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua!"

Te henua e ffiffai ki kkite ni mahi TeAtua
(Mt 12.38-42)

29 Te saaita te henua ni kkutu ake ki Jesus raa, a Ia ni huri atu
no taratara ake peelaa, "Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou
e ssee ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou
ma ki see hai vana e kkite, teelaa ko te mirakol koi TeAtua ni mee i Jona.✡
30 Jona, te pure TeAtua imua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama
i Niniveh, aa teenei Ttama te Henua raa e mee ma se hakailoa TeAtua
ki naa tama te ssao nei.✡
31 "I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e tuku i Sheba raa
ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te maarama
i te ssao nei, teenaa i aa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa
no hakannoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa teenei nau ku taratara atu
ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma
kootou i te kina nei.✡
32 "I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa
ma ki massike no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te ssao nei, teenaa

✡ **11.23** Mk 9.40 ✡ **11.29** Mt 16.4; Mk 8.12 ✡ **11.30** Jon 3.4 ✡ **11.31** 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12

i laatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei.✡

Te parapol i te lamu
(Mt 5.15; 6.22-23)

33 "See hai tama e hakaura tana lamu no hakalluu ki laro se kamete. Te tama naa e hakatuu are te lamu raa ki aruna se aruna, ki kkite naa tama raa i naa uru mai laatou ki loto te hare.✡
34 "Naa karamata kootou e mee ma ni lamu naa haitino kootou. Ki mee maa naa karamata kootou e taukalleka, naa haitino kootou e mallama; aa ki mee naa karamata kootou e hakallika, naa haitino kootou ma ki poouri.
35 Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see mee maa te maasina e vana kootou maa e takoto i naa haitino kootou naa, ko te poouri raa koi. 36 Ki mee maa naa haitino kootou e mallama, see hai kina e poouri, teenaa naa haitino kootou ma ki maasina hakkaatoa, e mee pee ko naa too te maasina te lamu e ura raa i kootou."

Jesus e nutua a Ia naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

37 Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, a Ia ni arumia te Faarisi tokotasi ki tana hare ki kkai laaua, teenaa hanatu iloo Ia ki te hare te tama naa no noho ki kai. 38 Te Faarisi raa ni teki iloo i tana saaita ni kite maa Jesus ni see huihui ana rima imua iaa ia ku mee ki kai. 39 Teenaa ki mee ake TeAriki kiaa ia, "Kootou naa Faarisi raa e huihui koi vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou ni tama e sosorina hakallika ka kailallao. 40 Naa vvare! Kootou see illoa maa TeAtua ni penapena i taha naa mee ma iloto hoki? 41 Kootou ki hookii naa mee kootou e kaimmate raa ki naa tama e nnoho hakaaroha, teenaa naa ora kootou ma ki mallama hakaoti.
42 "Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou maraa e vvae naa laakau marasini kootou, pee ko naa 'mint', naa 'rue', aa ma aaraa laakau marasini hoki i naa tuuhana e sinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa see manava laaoi i TeAtua ka tiiake kootou te tiputipu e tonu TeAtua. Teenei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki hookii aaraa mee kootou ki TeAtua.✡
43 "Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou e fiffai maa kootou ki nnoho i naa nohonoho hakamaatua raa iloo iloto naa hare lotu, aa kootou hoki e fiffai maa te henua ki meemee maa kootou ni tama hakamaatua, i naa ttiri kootou i naa kina te henua e nnoho."
44 "Aroha iloo i kootou! Kootou e mee pee ko naa taruma see hai heturi e ttuu teelaa e takatakamia koi te henua i laatou see illoa."

Jesus e nutua a Ia naa tisa naa Loo

45 Te tisa tokotasi naa Loo raa ki mee ake, "Te tisa nei, maatou nei hoki e tuku haaeoina a koe i oo taratara e kaumai nei!"
46 Jesus ki mee ake, "Aroha hoki iloo i kootou, naa tisa naa Loo! Te henua e haia kootou ki amo te kau mmaha teelaa see lavaa laatou te amo, aa kootou iaa see lavaa iloo te ssau se rima no tokonaki ki laatou."
47 "Aroha iloo i kootou! I te aa i kootou ni ppena naa taruma e taukalleka iloo maa naa pure TeAtua, aa teenaa iaa ko naa pure ni taaia naa tippuna kootou imua. 48 Kootou soko kootou e hakaari peelaa maa naa vana naa tippuna kootou ni mee raa e ttonu; laatou ni taaia laatou

✡ **11.32** Jon 3.5 ✡ **11.33** Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16 ✡ **11.42** Lev 27.30

naa pure TeAtua, aa teenei kootou ku ffuri no penapena naa taruma laatou. 49 Teenei te taratara TeAtua ni mee i kootou i tana atamai, ‘Nau ma ki heuna atu aku pure ma naa tama e heheuna iaa nau raa ki laatou; e mee aaraa tama i aku tama naa ma ki taaia, aa aaraa tama iaa ma ki hai haaeoina laatou.’ 50 Naa tama te ssao nei ma ki haia ki llono i naa pure hakkaatoa ni taaia no mmate, kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te maarama nei. 51 Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. Ni maaoni, nau e vanaatu ki kootou, naa tama i te ssao nei ma ki hakkaitoa ina i te mmate naa tama naa hakkaatoa!✡

52 “Aroha iloo i kootou, naa tisa naa Loo! Kootou ni huuina kootou te iloa i te ara TeAtua e hakaora te tama ki see illoa te henua; naa tino kootou seki uru atu i te ara naa, teenaa naa tama e fiffai maa laatou ki uru atu raa e puuia kootou!”

53 Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, naa tisa naa Loo ma naa Faarisi raa ni kaamata te taratara hakallika iaa Ia ka vasirisiri te kau vana kiaa Ia. 54 Teenaa naa tama naa ni sessee ara ki hakasara se taratara maa Jesus.

12

Kootou see tautari ki naa sosorina naa Faarisi
(Mt 10.26-27)

1 I te saaita naa raa, e tammaki naa simata tama ni kkutu ake. Naa tama naa ni takataka koi vaaruna naa vae aaraa tama. Jesus ki kaamata no mee ake ki ana disaipol, “Kootou roorosi hakaraaoi iloo i te iis naa Faarisi, teenaa ko naa sosorina kaikailua naa tama naa.✡

2 “Naa mee e ttanu raa ma ki laavea, aa naa mee hakkaatoa e ffuu raa ma ki ilotia.✡ 3 Naa taratara kootou ni hai i te poouri ana raa ma ki lonotia i te maarama, aa naa taratara kootou ni musumusu seemuu iloto naa hare raa ma ki tanitani varoina i aruna naa taffuu naa hare.

Too tama ki mataku
(Mt 10.28-31)

4 “Nau e taratara atu ki kootou, aku soa nei. Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama aa see lavaa hoki te mee ni vana e hakallika imuri. 5 Nau ku hakaari atu i te tama kootou ki mattaku: kootou ki mattaku i TeAtua iaa Ia e lavaa te taa kootou no mmate, aa kootou e lavaa Ia te tauatia ki te ahi e lasi. Nau e taratara atu maaoni iloo, kootou ki mattaku iaa Ia!

6 “Naa tamaa manu e rima e tauia ki naa peni e lua, tevana iaa TeAtua see lavaa te ssiri i se manu tokotasi i naa manu naa. 7 Aa TeAtua e iloa i te kooina naa lauru i naa pisouru kootou. Kootou see mattaku; kootou e ttoe iaa i naa manu e tammaki!

Kootou ki see nnapa i Jesus
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 “Nau e taratara atu ki kootou: Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, te Tama te Henua raa hoki ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa naa tama naa ni tama aana. 9 Aa naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau raa, te Tama te Henua raa ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa Ia see iloa i naa tama naa hoki.

✡ **11.51** Gen 4.8; 2 Chr 24.20,21 ✡ **12.1** Mt 16.6; Mk 8.15 ✡ **12.2** Mk 4.22; Lk 8.17

10 “Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa,
TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama
e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa
ma ki see lavaa te uiia TeAtua.✡
11 “Te saaita kootou e taakina ki naa hare lotu naa Jew, aa kimua hoki
naa hakamau ma naa tuku te henua ki hakatonutonu naa sara kootou raa,
kootou see ssopo naa manava kootou maa kootou ma ki taratara peehea
ki hakatonu kootou. 12 I te aa i TeAitu Tapu ma ki kauatu i te saaita naa,
naa taratara kootou ki taratara.”✡

Te parapol te tama see atamai e hai hekau

13 Te tama tokotasi iloto te kuturana naa ni mee ake peelaa ki Jesus,
“Te tisa nei, vanaake ki taku taina raa ki vvae maaua naa kerekere
ni tiiake mai te tamana maaua raa ki maaua.”
14 Teenaa ki mee ake Jesus, “Naasoa, ko ai te tama e vanaatu maa
nau e lavaa te hakatonu no vaaea naa kerekere koorua naa iloto
koorua?” 15 Jesus ku mee ake ki naa tama naa hakkaatoa, “Kootou roorosi
hakaraaoi iloo ki see sura te manava kaimanako i kootou; te ora maaoni raa
see sura maa i te tama raa e hai mee.”
16 Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e hai mee
e mee tana verena e ssomo te kau kaikai e taukalleka. 17 Teenaa
te tanata naa ni noho ka mamaanatu peelaa soko ia, ‘Nau ka mee peehea?
Nau ku see hai kina hoki ki hakatau aku kaikai nei hakkaatoa.’ 18 Araa
mee iloo tana maanatu peelaa, ‘Nau ku iloa i taku vana ki mee. Nau
ma ki seu aku hare e tukutuku aku kaikai nei aa nau ku penapena ni hare
e llasi iaa, ki hai kina nau te hakatau aku kaikai raa ma aaraa hekau aaku.
19 Teenaa nau ma ki noho ka hakanau kiaa nau soko nau, i aku hare raa
ku ppii i te kaikai ma aaraa mee hoki. I te lopo setau e oomai imuri raa, nau
ma ki noho koi ki taku kai ma taku unu, teenaa nau ma ki taka koi ka hiahia
peenaa!’ 20 Araa nei TeAtua ku mee ake kiaa ia, ‘Te vvare! Te poo nei koi
koe ku mate; aa ko ai te tama ma ki too oo mee ni tukutuku ka hakatau
i oo hare naa?’ ”
21 Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Teenei te tiputipu naa tama
e hakatau te lopo mee ma ki hai mee laatou, aa i naa karamata TeAtua iaa,
teenaa ni tama e nnoho hua.”

Taaohi manava i TeAtua
(Mt 6.25-34)

22 Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol, “Kootou see mamannatu
tammaki i naa kaikai kootou ki kkai ki ora kootou aa ma naa hekau
ki hakao i naa haitino kootou. 23 Te ora te tama e takoto hakamaatua iaa
i ana kaikai e kai, aa te haitino te tama e takoto hakamaatua iaa i ana hekau
e hakao. 24 Kootou mmata i naa manu lellere: naa manu raa see ttori kaikai;
laatou see hai hare e tukutuku naa kaikai laatou, tevana iaa TeAtua
e haanai naa manu naa! Aa naa ora kootou iaa e ttoe are i naa manu lellere!
25 Ko ai te tama i kootou e lavaa te hakanuu tana ora ki taka rooroa ia
hakamaarie, i ana noho ka hakataakoto ki te kau vana? 26 Ki mee maa
kootou see lavaa te haia kootou naa tamaa vana e hainauhie peenei,
ai kootou e mamaanaturia kootou aaraa mee i te aa? 27 Kootou
mmata i naa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena
naa hekau laatou. Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa
Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee
ko naa kaute nei.✡ 28 Teenaa ko TeAtua raa e hai laakei naa vee e ssomo vao

✡ **12.10** Mt 12.32; Mk 3.29 ✡ **12.12** Mt 10.19,20; Mk 13.11; Lk 21.14,15 ✡ **12.27** 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

ki naa kaute, teelaa e mataora i te aso nei koi aa taiao ku mmae no peesia ki te ahi ki vvela. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hai laakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!
29 "Kootou see nnoho koi ka mamannatu peenaa maa ni aa kootou ki kkai ka unu. 30 I naa tama see illoa i TeAtua e nnoho i te maarama nei e anaana lokoi ki naa mee peenaa. Te Tamana kootou i te lani raa iaa e iloa maa kootou e fiffai ki naa mee naa. 31 Kootou iaa ki anaana ki naa vana te Nohorana TeAtua, aa naa mee nei ma ki kauatu ki kootou.

Kootou mee ki hai mee kootou e takkoto i te lani (Mt 6.19-21)

32 "Kootou aku tamaa sipsip nei, kootou see mattaku. I te aa i te Tamana kootou raa e hiihai maa Ia ki kauatu tana Nohorana naa ki kootou. 33 Kauake naa hekau kootou raa ki tauia aaraa tama aa kootou ku kauake naa mane naa ki naa tama see hai mee. Kootou mee ki takkoto ni paos mane maa kootou teelaa see lavaa te massae, ka hakanaaopo naa hekau taukalleka kootou i te lani. Teenaa ki takkoto naa mane ma naa hekau kootou naa i te kina naa mee naa ma ki see lavaa te oti. See hai tama e kailaarao e lavaa te tae ki te kina naa, aa naa mee naa ma ki see kaina naa tamaa manu. 34 I naa hatumanava kootou ma ki takkoto lokoi i te kina naa mane ma naa hekau kootou naa e mmoe.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

35 "Kootou nnoa naa maro kootou ka hakaura hakaoti naa lamu kootou, aa kootou ku tanatana ki haia kootou naa heuna TeAtua.✡ 36 E mee pee ko naa nnoho naa poe ka ttari ki te hakamau laatou ki ahe ake i te kaikai te aavana. Teenaa te saaita te hakamau raa e pakuu mai i te tootoka raa, naa tama naa ma ki hakavave atu lokoi no taaraki atu te tootoka.✡ 37 Te saaita te hakamau raa e tae ake no kite maa ana poe raa e nnoho tanatana ake kiaa ia raa, naa poe naa ma ki haia hakaraaoina iloo te hakamau laatou naa. 38 Niaaina maa te hakamau raa e tae ake i te tuaapoo raa, te tama naa ma ki hiahia iloo ki mee maa ia e kite maa laatou e nnoho tanatana ake kiaa ia. 39 Aa kootou ki illoa i te taratara nei: Ki mee te tama e mee tana hare raa ni iloa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia. 40 Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia."✡

Te parapol i naa poe e lua (Mt 24.45-51)

41 Teenaa ki mee ake Peter, "TeAriki, te taratara nei se taratara e mee i maatou, aa seai ki naa tama hakkaatoa?"
42 TeAriki ki mee ake, "Te poe e atamai aa e lono te taratara raa, teenaa ko te tama ni tukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. A ia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa i naa aso laatou e tukua ki too kaikai. 43 Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! 44 Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou, te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana mee ma ana kerekere hakkaatoa. 45 Aa ki mee te poe raa ku maanatu maa te ssao tana hakamau ki ahe ake raa ku rooroa, no kaamata ia te haia hakallikaina aaraa poe taanata hakapaa ma naa poe haahine ka sare kai a ia ka unu no vvare i naa kaikai e llasi raa, 46 teenaa te hakamau raa

✡ **12.35** Mt 25.1-13 ✡ **12.36** Mk 13.34-36 ✡ **12.40** Mt 24.43-44

ma ki ahe ake i te aso tokotasi, i te saaita tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no taka ma naa tama see llono taratara.
47 “Te poe teelaa e iloa maa ni aa tana hakamau e hiihai ki hai ake, tevana iaa tana tino see tanatana ki haia a ia naa heuna naa raa, te poe naa ma ki sarua hakallikaina iloo tana hakamau. 48 Aa te poe teelaa see iloa maa ni aa tana hakamau raa e hiihai ki hai ake, tevana iaa e huri no mee naa vana teelaa e tau a ia te sarua raa, teenaa te poe naa ma ki see sarua maaoni.
“Te tama ni kauake ana mee e tammaki raa, TeAtua e hiihai maa te tama naa ki hookii ni mee e tammaki; aa te tama e taka ma te lopo mee e tammaki iloo raa, TeAtua e hiihai maa te tama naa ki hookii te lopo mee iloo ki aaraa tama.”

Jesus ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei (Mt 10.34-36)

49 Jesus ki mee ake, “Nau ni au no mee ki hakaura te ahi raa i aruna te kerekere nei, aa nau iaa e hiihai maa te ahi naa kunaa hakauratia are. 50 Nau ma ki taia no mate, aa i te aso naa seki tae mai raa, nau e taka ka sopo taku manava peenei.✡
51 “E aa? Kootou e mannatu maa nau ni au no mee ki nnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. 52 E kaamata i te saaita nei, naa haimaatua raa ma ki see nnoho hakapaa. Te haimaatua e ttaka te takarima raa, te takatoru ma ki see fiffai i telaa takarua aa te takarua ma ki see fiffai ki telaa takatoru. 53 Naa tammana raa ma ki heheatu ma naa tama taanata laatou, aa naa tama taanata raa ma ki see tuku ki naa vana naa tammana laatou. Naa haahine raa ma ki heheatu ma naa tama haahine laatou, aa naa tama haahine raa ma ki see tuku ki naa vana naa tinna laatou. Naa haahine mattua raa ma ki heheatu ma naa hinaona ffine laatou, aa naa tama ffine raa ma ki see tuku ki naa vana naa hinaona laatou.”✡

Kootou ki iloa te saaita naa mee raa ma ki pakuu iho (Mt 16.2-3)

54 Jesus ki mee ake hoki, “Te saaita kootou e kkite i naa irihia mai naa uruaoa raa i te laki, kootou ma ki taratara maa te ua raa ma ki too, aa teenaa te ua raa ma ki too maaoni. 55 Aa te saaita kootou e llono i naa oko atu te matani raa i te kipu, kootou ma ki taratara maa te aso naa ma ki vvela, teenaa te aso naa ma ki vvela maaoni. 56 Naa tama e kaikailua! Kootou e lavaa koi te ttoka ki naa tiputipu te kerekere nei ma te lani no illoa kootou maa naa aso naa ma ki tiputtipu peehea; ai kootou see illoa peehea i naa oo iho naa vana kootou e kkite i te ssao nei?

Hakatonu maa te tama e hakatautau koorua (Mt 5.25-26)

57 “Kootou see hakatuu ai ki naa manava kootou soko kootou maa te tiputipu hea teelaa e taukareka kootou ki tautari? 58 Ki mee maa koe e hakatautau ma se tama no taakina koe ki te koti, koe ki ssee se ara ki taratara hakaraaoi koorua imua koorua e ttae ki te koti. Ki mee koe see mee ma ki taratara hakaraaoi koorua, koe ma ki taakina naa tama naa ki te tama e hakannoo ki naa koti. Teenaa koe ma ki toa no kauake ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki karapusi koe. 59 Nau e vanaatu

✡ **12.50** Mk 10.38 ✡ **12.53** Mic 7.6

kiaa koe: koe ma ki tauhia iloto te hare karapusi naa ki taavi iloo koe te kooina te koti raa ni tuku."

13

Tiiake naa haisara kootou, seai kootou ku mmate

1 I te saaita naa raa, e mee naa tama i te kina naa ni taratara ake ki Jesus i naa tama i Galilee ni taaia Pilate i te saaita laatou ni taa naa manu laatou no hakaara ki TeAtua. 2 Jesus ki mee ake, "Kootou e mannatu maa naa tama naa ni taaia peenaa i naa haisara laatou e llasi iaa i naa haisara aaraa tama i Galilee? 3 Seai iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou naa, kootou hakkaatoa ma ki mmate pee ko naa tama naa.

4 "Ai te taka sinahuru maa te takavaru naa tama i Siloam ni mmate i te saaita te taffuu te hare e moe ki aruna raa* ni leiho ki aruna laatou? Kootou e mannatu maa naa tama naa ni mee naa sara laatou e llasi iaa i naa sara aaraa tama e nnoho i Jerusalem? 5 Seai iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou, kootou ma ki mmate hakkaatoa pee ko naa tama naa."

Te taratara te laakau 'fig' see hua

6 Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: "Teelaa se tanata e somo tana laakau 'fig' iloto tana verena. Te tanata naa ni hano no ssee ma ki haki ni hua 'fig' i te laakau naa, araa nei te laakau naa ni see ppesi ana hua. 7 Teenaa vanaake iloo ia ki te tama e heheuna i tana verena naa, 'Teenei ni setau iloo e toru nau e aheahe mai peenaa no mmata maa te laakau nei e ppesi ana hua, araa nei seai koi. Tuutia te laakau nei ki laro! Te laakau nei e tuu vare lokoi iloto te verena nei.' 8 Te tanata e heheuna i tana verena raa ki mee ake, 'Tiiake te laakau naa ki somo telaa setau; nau ma ki mmuru aareha te laakau naa ki naa muruna. 9 Ki mee maa te laakau nei e hua i te setau imuri nei, teenaa e taukareka; aa ki mee see hua, koe ku mee ki tuutia te laakau nei ki laro.' "

Jesus e haia a Ia te ffine e maki raa no marooroo i te Sabat

10 I te Sabat tokotasi raa, Jesus e akonaki naa tama iloto te hare lotu naa Jew. 11 Te ffine tokotasi i te kina naa ni tauria te tipua no maki ana setau e sinahuru maa varu; a ia e kkoru tana kanatua aa see lavaa te tuu tonu ki aruna. 12 Te saaita Jesus ni kite i te ffine naa, kannaatia ake iloo Ia te ffine naa ki hanake, no mee ake peelaa, "Too maki naa e uiia a nau!" 13 Jesus ni tuku atu tana rima no paa iaa ia, teenaa te ffine naa ni hakamakkaa tana haitino no tuu tonu ki aruna ka hakanau i TeAtua.

14 Te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew raa ni loto maa Jesus ni haia a Ia te ffine raa no taukareka i te Sabat, teenaa taratara ake iloo a ia peelaa ki naa tama i te kina naa, "Teelaa ni aso e ono taatou ki mee naa heuna; teenaa kootou ki oomai i naa aso naa ki haia kootou ki taukalleka, tevana iaa kootou ki see oomai i naa aso te Sabat!"✡

15 TeAriki ki mee ake kiaa ia, "Naa tama e kaikailua! E aa, kootou see illoa te too naa manu e hahaanai kootou, pee ko naa purumakau ma naa donki, i naa hare manu raa no haaunu i naa aso te Sabat?"

16 "Teenei se mokopuna Abraham, aa te ffine nei ni saisaitia Satan no tauhia i naa setau e sinahuru maa varu; e aa, e hakallika maa ia e uiia i tana maki naa i te Sabat?" 17 Naa tama e lotoffaaeo iaa Ia naa ni nnapa iloo

* **13.4** Siloam: te matakaaina iloto Jerusalem. ✡ **13.14** Ex 20.9-10; Deut 5.13-14

i tana taratara ni kauake, aa te henua iaa ni fiaffia i ana lopo vana e hakasoro mmata ni mee.

Te parapol i te hua laakau punaamea
(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

18 Jesus ki vasiri, “Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua e tiputipu peehea? 19 Te Nohorana TeAtua e mee ma se tamaa hua laakau teelaa e toria te tama raa i tana verena. Te hua laakau naa e somo no tuu iloo ma se laakau e lasi, teenaa naa manu raa e ppena naa ohana laatou i naa laa te laakau naa.”

Te parapol te iis
(Mt 13.33)

20 Jesus ki vasiri hoki, “Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa e tiputipu peehea? 21 Te Nohorana TeAtua e mee ma se iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te tootoka e kkao
(Mt 7.13-14,21-23)

22 Jesus ni sare vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina ka akonaki te henua no hakataka ka hano ki Jerusalem. 23 Teenaa ki vasiri ake te tama tokotasi i naa matakaaina naa, “TeAriki nei, teelaa ni uruai tama koi ma ki hakassaoria TeAtua?”

Jesus ki mee ake, 24 “Kootou hakamakkii ki uru atu kootou vaaroto te tootoka e kkao. E tammaki naa tama ma ki haaite ki uru atu laatou, tevana iaa laatou ma ki see lavaa. 25 Te saaita te tama e mee tana hare raa e masike no ppui tana tootoka raa, teenaa kootou ma ki ttuu ake i haho no pakuukuu ake te tootoka ka mee ake ki te tama naa, ‘TeAriki, taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou!’ Tevana iaa te tama e mee tana hare raa ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa i kootou! Kootou ni tama e oomai i hea?’ 26 Teenaa kootou ma ki mee ake peelaa, ‘Maatou ni kkai ka unu ma koe. Koe ni akonaki naa taratara TeAtua iloto te matakaaina maa-tou!’ 27 Tevana iaa a ia ma ki mee atu peelaa, ‘Nau see iloa i kootou. Kootou ni tama e oomai i hea? Kootou hakattaha iaa nau, kootou naa tama e sosorina hakallika!’✡ 28 Kootou ma ki ttani ka kakarati naa niho kootou i te saaita kootou ma ki kkite i Abraham, Isaac, Jacob, aa ma naa pure hakkaatoa i te Nohorana TeAtua. Kootou iaa ku kerekereia ki haho.✡ 29 Te henua ma ki oomai i te anake, te laki, tokorau ma te kipu, no nnoho ki kkai i te kaikai e lasi te Nohorana TeAtua.✡ 30 Naa tama teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua maa ni tama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua maa ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama see hai vana e taunai.”✡

Te llee te manava Jesus i Jerusalem
(Mt 23.37-39)

31 I te saaita naa hoki, aaraa Faarisi ni oo ake no mee ake ki Jesus, “Koe ki hakataha i te kina nei aa koe ku hano ki telaa matakaaina; koe e roroosia Herod ki taia.”

32 Jesus ki mee ake, “Kootou oo no taratara ake ki te manu vao naa: ‘Nau e hanahana naa tippua ka hakamasike naa maki i te aso nei ma taiao, aa i te ttoru naa aso raa aku heuna naa ma ki hakaoti.’ 33 Tevana iaa nau ki hakataka ka hano ki Jerusalem i te aso nei, taiao, aa ma te aso e au.

✡ **13.27** Ps 6.8 ✡ **13.28** Mt 22.13; 25.30 ✡ **13.29** Mt 8.11,12 ✡ **13.30** Mt 19.30; 20.16; Mk 10.31

E hakallika ma se pure TeAtua e taia no mate i telaa henua; te pure TeAtua raa e tau ki taia no mate i Jerusalem.
34 "Jerusalem, Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taaia kootou
ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau
e kaimanako maa kootou ki purutia mai nau kiaa nau, e mee pee
ko naa hakkutu ake te moa raa ana punua ki laro ana pakkau. Tevana iaa
kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! 35 Teenaa te Hare Tapu
kootou naa ma ki tiiake atu ki kootou. Nau e taratara atu ki kootou: kootou
ma ki see kkite iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peelaa,
'Taatou ki hakanau i te tama e au i te inoa TeAriki.' "✡

14

Jesus e hakamasike te maki i te Sabat

1 I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni hano no kai i te hare te hakamau tokotasi
naa Faarisi; teenaa te henua ni tokatoka seemuu iaa Ia. 2 Te tanata tokotasi
e ffura ana vae ma ana rima ni hanake ki Jesus, 3 teenaa vasiri ake iloo
Jesus ki naa tisa naa Loo ma naa Faarisi, "E aa, naa Loo taatou raa e ppui
ki see hakamasike naa maki i te Sabat?"
4 Naa tama naa ni nnoho seemuu koi. Jesus ni toa a Ia te tamariki naa
no haia iloo no taukareka, araa heunatia iloo Ia ka hano. 5 Teenaa
mee ake iloo Ia ki naa tama naa, "Ki mee maa se tama i kootou e mee
tana tamariki tanata, aa seai ma se manu hahaanai e leiho ki loto se rua
e nnoto i te Sabat, koe ma ki see lellere ki huutia mai koe te tama naa ki taha
i te saaita naa lokoi?"✡
6 Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakaahea ake laatou te taratara
Jesus ni mee ake.

Te tama e taka seemuu

7 Jesus ni kite i naa ssee naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai raa
ki nohoria laatou naa kina hakamau i te teevoo. Teenaa ki kauake
Ia te taratara nei ki laatou: 8 "I too saaita e arumia ki te kaikai te tama
e aavana hoou raa, koe ki see noho i te kina e tukua ki nnoho naa hakamau.
Koe see illoa, ma ki mee e mee te tama e hakamau are i aa koe ni arumia
hoki te tama e mee tana kaikai naa. 9 Teenaa te tama e mee tana kaikai,
teelaa ni aru ki koorua hakapaa naa, ma ki hanatu no mee atu kiaa koe,
'Tiiake te tama raa ki au no noho i te kina naa.' Teenaa koe ma ki napa
ka hano no noho i te kina naa tamavare. 10 Too saaita e arumia raa, tere
no noho i te kina naa tamavare, teenaa te tama e mee tana kaikai naa
ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, 'Naasoa, masike mai no noho i te kina
naa hakamau raa e nnoho.'✡ 11 I te aa, naa tama e hakatannata maa laa-
tou ni tama hakamau raa ma ki tukua iho TeAtua ki laro, aa naa tama
e nnoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeA-
tua ma ni hakamau."✡
12 Teenaa huri ake iloo Jesus no mee ake ki te tama e mee tana hare
e nnoho laatou ka kkai naa, "Too saaita e ppena too kaikai i te laa i aruna,
seai maa i te laasuru raa, koe see aru koi ki oo soa, oo taaina, oo hareaakina,
aa ma naa tama e nnoho tauppiri atu teelaa e hai mane. Ki mee maa
koe e aru koi ki naa tama peenaa, naa tama naa ma ki oti ku aru atu hoki
ki hanake koe ki naa hare laatou. Teenei too ara ma ki suia laatou
i too vana ni mee ki laatou. 13 Too saaita e ppena too kaikai raa, koe ku aru
ki naa tama e nnoho hakaaroha, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama
see lavaa te sassare, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou. 14 Teenaa

✡ **13.35** Ps 118.26; Jer 22.5 ✡ **14.5** Mt 12.11 ✡ **14.10** Prov 25.6,7 ✡ **14.11** Mt 23.12; Lk 18.14

koe ma ki haia hakaraaoina TeAtua, i naa tama naa ma ki see lavaa te suia laatou too vana ni mee ki laatou. Koe iaa ma ki suia TeAtua i te aso naa tama e taukalleka raa ma ki massike i te mate."

Te taratara i te kaikai e lasi
(Mt 22.1-10)

15 Te tanata tokotasi i naa taanata e nnoho i te teevoo raa ni huri ake no mee ake peelaa ki Jesus, i tana saaita ni lono i naa taratara nei, "Se fiaffia peehea naa tama teelaa ma ki nnoho no kkai i te kaikai e lasi i te Nohorana TeAtua!"

16 Jesus ki kauake te taratara nei kiaa ia, "Teelaa se tanata ni mee tana kaikai iloo e lasi, teenaa aru iloo a ia ki te lopo tama ki oo ake. 17 I te aso te kaikai raa, a ia ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa peelaa, 'Kootou oomai, teenei te aso te kaikai!' 18 Araa nei naa tama naa ni taratara tammaki. Te tama tokotasi e taratara ake peelaa, 'Nau ma ki hano no mmata i taku kerekere hoou e taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.' 19 Te laa tama e taratara ake peelaa, 'Nau e hano no haaite aku purumakau e sinahuru ni taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.' 20 Aa telaa tama e taratara peelaa, 'Nau e aavana koi i te saaita nei, teenei see lavaa ai nau te hanatu.'

21 "Te poe raa ni ahe no taratara ake iloo ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni porepore i tana loto, teenaa vanaake iloo ki tana poe, 'Tere hakavave ki naa mateara iloto te matakaaina nei no toomai naa tama e nnoho hakaaroha, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa ma naa tama see lavaa te sassare.' 22 Teenaa te poe raa ni ahe ake no taratara ake ki tana hakamau, 'TeAriki, nau ku oti te vanaake ki laatou, tevana iaa te hare nei koi ssao te oomai aaraa tama hoki.' 23 Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, 'Tere ki naa ara e ffuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina e ttuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai ki te kaikai nei, teenaa ki pii taku hare nei. 24 Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!' "

Te tiputipu ma ki sura i te tama e mee ma se disaipol
(Mt 10.37-38)

25 I te saaita tokotasi raa, naa kuturana tama e tammaki iloo ni oo hakapaa ma Jesus, teenaa Jesus ki huri ake ki laatou no mee ake, 26 "Naa tama e fiffai maa laatou ki mee ma ni disaipol aaku raa, te fiffai laatou kiaa nau ki ttoe iaa i te fiffai laatou ki naa tammana ma naa tinna laatou, naa aavana ma naa tamalliki laatou, naa taaina ma naa kave laatou, aa i naa tino hoki iloo laatou.✡ 27 Naa tama see amo naa tino kros laatou no tautari kiaa nau raa, naa tama naa see lavaa te mee ma ni disaipol aaku.✡

28 "Ki mee maa se tama i kootou e maanatu ma ki hakatuu see hare teelaa e moe iloo ki aruna, koe ki noho no hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa koe i too kooina ma ki pesi ki penapena te hare naa. Teenaa koe ma ki hakatuu ki iloa koe maa oo mane raa e llava ki hakaoti naa heuna te hare naa. 29 Ki mee koe see noho no hakatuu hakaraaoi ki iloa koe te kooina te hare raa, too saaita koi hakatuu naa pou mua raa koe ma ki teki i too hare naa ma ki see lavaa te hakaoti. Teenaa naa tama e kkite i too hare e hakatuu naa ma ki tautaussua iaa koe. 30 Naa tama naa ma ki taratara peelaa, 'Te tama nei ni kaamata te hakatuu tana hare, araa nei a ia ni see lavaa te hakaoti!'

✡ **14.26** Mt 10.37 ✡ **14.27** Mt 10.38; 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23

31 “Ki mee maa se tuku e hano ma te sinahuru simata taanata no hetaa
ma te tino rua naa simata taanata telaa tuku, teenaa te tuku naa ma ki noho
imua no hakatuu ma ki mee ma ia e tau te hano no hetaa ma telaa tuku.
32 Ki mee maa te tuku naa e hakatuu no iloa maa ia ma ki see tau, teenaa,
te saaita te kaavena telaa tuku koi mmao raa, a ia ma ki heuna atu ana tama
no taratara hakaraaoi ma te tuku naa.
33 “Peelaa hoki, kootou see lavaa te mee ma ni disaipol aaku ki mee maa
kootou see tiiake naa mee hakkaatoa kootou no tautari kiaa nau.

Te parapol i te sol
(Mt 5.13; Mk 9.50)

34 “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa te sol raa ku see sol
taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea? 35 Te sol naa
ku seai tana vana ma ki taukareka ai; ku taukareka koi ki peesia. Ki mee
maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!”

15

Te parapol i te sipsip e seai
(Mt 18.12-14)

1 I te aso tokotasi raa, e tammaki iloo naa tama e aoao naa takis aa ma
aaraa tama haisara ni oo ake no hakannoo ki Jesus. 2 Teenaa naa Faarisi
aa ma naa tisa naa Loo raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, “Te tama nei
e hiihai iloo maa ia ki kai ma naa tama haisara!”✡ 3 Teenaa kauake iloo
Jesus te taratara nei:
4 “Ki mee maa se tama i kootou e mee ana sipsip e noto i te lau, teenaa
no seai te sipsip tokotasi. Te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa
ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa, aa ku hano no ssee
te sipsip tokotasi ni seai naa. Te tama naa ma ki sessee ki laavea iloo a ia
te sipsip naa. 5 I tana saaita e lave tana sipsip raa, a ia ma ki hiahia iloo.
Teenaa te sipsip naa ma ki saaua a ia ki ana aamona 6 no ahe maa ia ki hare.
A Ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e nnoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake,
teenaa a ia ma ki mee ake peelaa, ‘Nau e hiahia iloo i taku sipsip ni seai raa
ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!’
7 “Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa tama i te lani
ma ki fiaffia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava.
Te hiahia naa tama naa e ttoe iaa i te hiahia laatou i te tinosivo maa sivo
naa tama e ttonu naa ora laatou.

Te parapol i te mane siliva e seai

8 “Aa ki mee maa se ffine e mee ana siliva e sinahuru, teenaa no seai
tana mane siliva tokotasi. Te ffine naa ma ki mee peehea? A ia
ma ki hakaura tana lamu no ttahi iloto tana hare ka ssee hakaraaoi iloo
ki lave tana mane. 9 I tana saaita e lave i tana mane raa, a ia ma ki aru
ki ana soa ma naa tama e nnoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia
ma ki mee ake peelaa ki laatou, ‘Nau e hiahia iloo i taku siliva ni seai raa
ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!’
10 “Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa ensol TeAtua raa
e fiaffia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava.”

Te parapol i te haanau e seai

11 Jesus ki taratara ake hoki, “Teelaa se tanata e mee ana tamalliki taanata
e lua. 12 Te tama e tamariki i laaua naa ni mee ake peelaa ki laaua tamana,
‘Kaumai taku tuuhana i oo kerekere.’ Teenaa vvae atu iloo laaua

✡ **15.2** Lk 5.29,30

tamana naa ana kerekere ki laaua haitaina. 13 I naa aso koi
imuri raa, te taina tamariki raa ni kauake tana tuuhana i naa kerekere
tana tamana raa ki tauia aaraa tama, teenaa too iloo ana mane naa
no horau ki te henua e mmao. A ia ni mee pakava ana mane naa
ki ana vana puamu e meemee. 14 Ana mane raa ni mee pakava
no oti hakkaatoa, teenaa te one e lasi raa ku lave i te henua naa.
Te tanata naa ni hano no noho iloo see hai kaikai ki kai. 15 Teenaa
masike iloo ttama naa no ssee heuna i te tama tokotasi te henua naa.
A ia naa ni heunatia te tanata raa ki hano ki ana hiri poi raa no roorosi
i ana poi. 16 Te tamariki tanata naa ni mate i tana hiikai, teenaa a ia
ni maanatu iloo maa ia ki kai naa kaikai naa poi raa e kkai, tevana iaa
ni see hai tama ni kauake ana kaikai ki kai. 17 Teenaa surake iloo
tana maanatu atamai i ana vana vvare ni mee, no taratara soko ia peelaa,
‘Nau ku mate i taku hiikai iaa, naa tama e heheuna i taku tamana raa e kkai
hakaraaoi iloo! 18 Nau ku ahe ki taku tamana no mee ake: Tamana, nau
e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. 19 Nau
ku see tau te taapaa a koe ma se tama aau. Toa nau ki mee ma se tama
e heheuna iaa koe.’ 20 Teenaa masike iloo te tamariki tanata naa no ahe
ki tana tamana.

“Ttama naa koi mmao i te hare tana tamana raa, tana tamana naa ku kite
iaa ia; tana tamana naa ni llee iloo tana manava iaa ia, teenaa tere atu iloo
no ppuru tana tama naa kiaa ia ka vaisoni laaua. 21 Te tamariki tanata raa
ki mee ake, ‘Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua
aa imua oo karamata. Nau ku see tau te taapaa ma se tamariki aau.’
22 Tevana iaa tana tamana naa ni huri no kannaa ki naa tama e heheuna
iaa ia, ‘Hakavave! Toomai te kkahu e taukareka raa iloo ki hakao
te tamariki nei. Hakaoria se kasana i tana mataarima aa ku toomai ni taka
ki hakao ia. 23 Aa kootou ku oo no taa te punua purumakau teelaa
ni hahaanai taatou ki lasi. Taatou ki mee se kaikai e lasi aa taatou ku taffao!
24 Taku tamariki tanata nei ni mate, aa teenei ku ora; a ia ni seai, aa teenei
ku laavea.’ Teenaa kaamata iloo laatou te kkai ka hai naa taffao laatou.

25 “I te saaita naa raa, te taina matua raa e heheuna i ana kerekere
i naa tautaha te matakaaina naa. I tana saaita ni ahe ake no taupiri
ki te hare raa, a ia ni lono i naa hai naa taffao naa tama i te hare. 26 Teenaa
kannaatia iloo a ia te tama tokotasi i naa tama e heheuna i te hare
no vasiri ake, ‘Teelaa se aa e mee mai i te hare?’ 27 Te tama raa ki mee ake,
‘Too taina raa ku oti te ahemai, teenaa too tamana raa ni taa te punua
purumakau e lasi iloo raa ka mee tana kaikai, i tana tama raa ku tae ake
hakaraaoi iloo kiaa ia.’ 28 Te taina matua raa ni loto iloo, a ia ni see uru atu
ki loto te hare laatou; teenaa ki masike atu tana tamana raa no ppuratia
ki uru ake ki hare. 29 Tevana iaa te tamariki tanata naa ni huri atu
no mee ake ki tana tamana, ‘I naa setau nei hakkaatoa raa, nau ni heheuna
ma se poe iaa koe, aa seai iloo se saaita maa nau ni see hakannoo ki oo
taratara. Se aa koe ni kaumai kiaa nau? Koe ni seai iloo too manu
ni kaumai ma se gout, ki mee see kaikai ki taahao nau ma aku soa! 30 Aa
too tama naa iaa ni mee pakava ana mane raa i naa haahine hai huri, aa
i tana saaita ni ahemai raa, te punua purumakau e lasi raa iloo e taia a koe
ki mee tana kaikai!’ 31 Tana tamana raa ki mee ake, ‘Taku tama, koe e noho
ma nau i naa aso nei hakkaatoa, aa aku mee nei hakkaatoa ni mee aau.
32 Taatou ki kkai ka fiaffia, i too taina nei ni mate, aa teenei ku ora; a ia
ni seai, aa teenei ku laavea.’ ”

16

Te parapol i te tama e heheuna mattoni

1 Jesus ni kauake te taratara nei ki ana disaipol, "Teelaa se tama
e hai mane e mee te tama e heheuna i aa ia e tarataraina maa e kailaarao
ana mane. 2 Teenaa arumia iloo te tama e heheuna raa tana hakamau,
no mee ake peelaa, 'Teelaa se aa e lono nau maa aku mane raa
e kailaaraotia a koe? Hakatuu ki se laupepa ki iloa nau i naa takkoto
aku mee ni kauatu ki roorosi koe, teenaa i aa koe ku hakaotina a nau
i te heuna naa.' 3 Teenaa ki noho te tama naa no hakataakoto soko ia
peelaa, 'Nau ka mee peehea? Nau ku haia taku hakamau raa ki hakaotina
i aku heuna. Nau ku see tau te keri rua, aa nau e napa te kainnoo mee
ki telaa tama. 4 Aa teenei nau ku iloa i taku vana ki mee! Teenaa
i taku saaita ma ki hakaotina i aku heuna nei raa, nau ma ki mee aku soa
teelaa ma ki oomai no toa nau ki naa hare laatou.'
5 "Teenaa aru iloo ia ki naa tama teelaa seki sui naa mee laatou ni too
i tana hakamau. A ia ku mee ake ki te tama mua, 'E hia too kooina ki kauake
ki taku hakamau?' 6 Te tanata naa ki mee ake, 'E varu naa rau naa kalon
sunu.' Teenaa ki mee ake te tama e heheuna naa, 'Too te laupepa naa aa
koe ku sissii maa e haa naa rau naa kalon.' 7 Te tanata e heheuna naa
ku vasiri ake ki telaa tama, 'Ai koe? E hia too kooina ki sui?' Te tama raa
ki mee ake, 'E simata naa paeke haraaoa.' Te tanata e heheuna raa
ki mee ake, 'Too te laupepa naa aa koe ku sissii maa e varu naa rau
naa paeke haraaoa.'
8 "Te hakamau raa ni hakanau i te iloa vana te tama e sosorina kailaarao
e heheuna i aa ia naa; teenaa i naa tama te maarama nei e illoa sara iloo
i naa mee naa vana laatou i te maarama nei, e ttoe iaa i naa tama e tautari
i TeAtua."
9 Jesus ku ttao atu hoki, "Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: tokonaki
ki naa tama see hai mee ki naa mane ma naa hekau te maarama nei
ki haisoa kootou. Aa i te saaita naa mee naa ku seai raa, kootou
ma ki toa ki te kina kootou ma ki nnoho no nnoho hakaoti. 10 Te tama
e iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa tamaa mee raa, a ia ma ki iloa
te mmata ake hakaraaoi ki naa mee e llasi. 11 Aa ki mee maa kootou
ni see illoa te mmata ake hakaraaoi ki naa hekau ma naa mane kootou
i te maarama nei, ko ai te tama ma ki lavaa te kauatu naa mane ma
naa hekau maaoni raa ki mmata ake kootou? 12 Ki mee maa koe
ni see mmata ake hakaraaoi ki naa mane ma naa hekau telaa tama, ko ai
te tama ma ki kauatu oo tino mee?
13 "See hai tama ma ki lavaa te heheuna ma naa hakamau e lua; a ia
ma ki hiihai ki te tama, aa ma ki lotoffaaeo i telaa tama. A ia ma ki heheuna
hakaraaoi maa te tama, aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou
see lavaa te heheuna ma TeAtua aa kootou iaa e kaimannako ki te mane."✡

Aaraa taratara akonaki
(Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12)

14 Te saaita naa Faarisi raa ni llono i naa taratara nei raa, laatou
ni hakaere i Jesus, i te aa i laatou ni tama e fiffai ki te mane. 15 Jesus
ki mee ake ki laatou, "Kootou ko naa tama e mee ma ki ttoka te henua
maa kootou ni tama e ttonu, tevana iaa TeAtua e iloa i naa tiputtipu
naa manava kootou. I naa mee naa tama te maarama nei e mmata maa
ni mee hakamaatua raa, teenaa ni mee e hakallika i naa karamata TeAtua.
16 "Te henua ni tautari mai iloo ki naa Loo Moses ma naa taratara
naa pure TeAtua ni sissii, teenaa no tae mai iloo ki te ssao John te Baptis.
Kaamata mai i te ssao naa raa, te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa

✡ **16.13** Mt 6.24

ni tarataraina, teenaa te henua hakkaatoa ni hai ki naa mahi laatou ki uru atu ki te Nohorana naa.✡ 17 Naa tamaa taratara iloo iloto naa Loo raa e takkoto haimahi iaa i te lani ma te kerekere nei, i naa taratara naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.✡

18 "Te tanata e huri no tiiake ia tana aavana ka aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e mee tana haisara i te aavana huri; aa te tanata e huri no aavana i te ffine ni tiiake tana aavana raa e mee tana haisara i te aavana huri.✡

Lazarus ma te tanata hai mane

19 "Teelaa se tanata e hai mane, aa te tanata naa e hakao peenaa ki naa kkahu e taukalleka ka noho ma te kau mee i naa aso hakkaatoa. 20 Aa teelaa hoki se tama e noho hakaaroha, tana inoa ko Lazarus. Te haitino te tama naa e ppara hakkaatoa, aa a ia maraa e saaua no hakanohoria i te tootoka te hare te tama e hai mane, 21 teenaa ki kai a ia naa kaikai e ttoe te tama haimane raa e maaoha i tana teevoo. Naa poi i te kina naa maraa e oo ake no ariari naa kina e ppara te tama naa.

22 "Te saaita Lazarus ni mate raa, a ia ni saaua naa ensol raa no hakanoho i te vasi Abraham i te kaikai e lasi te lani. Te tama haimane raa hoki ni mate no tanumia i te kerekere, 23 teenaa tana manu ni toa ki te kina te mate no moe a ia ka hakallono ki te isu. A ia ni ttoka ki aruna no kite i naa noho mai Abraham i te kina e mmao, aa Lazarus e noho i tana vasi. 24 Teenaa kannaa iloo ia ki Abraham, 'Abraham taku tamana! Aroha iaa nau. Heunatia mai Lazarus ki au no ttoko tana mataarima ki loto se vai aa ku au no hakapara taku arero ki saumakallii. Nau ku mate i aku hakallono isu iloto te ahi nei!'

25 "Araa nei Abraham ku mee ake, 'Taku tama, maanatu i too saaita ni taka i te maarama raa, koe ni noho ma te kau mee e taukalleka, aa Lazarus iaa ni noho ma naa mee e hakallika. Aa teenei a ia ku noho no hiahia, aa koe iaa ku noho ka hakannoo ki te isu. 26 Aa teelaa hoki se rua raa e moe vaaroto taatou, teenaa maatou see lavaa te hakahiti atu ki te vasi naa, aa kootou hoki see lavaa te hakahiti mai ki te vasi nei.' 27 Te tama haimane raa ki mee ake, 'Abraham taku tamana, nau e tani atu kiaa koe, heunatia Lazarus ki hano ki te hare taku tamana. 28 Nau e mee aku taaina e rima, aa nau e hiihai maa Lazarus ki taratara ake ki taku tamana raa ki hakaari ake ki aku taaina naa i te hakallika te kina nei. Nau see hiihai maa laatou ki oomai hoki ki te kina nei.'

29 "Abraham ki mee ake, 'Naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua raa e takkoto ki tautari laatou; laatou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa.' 30 Te tama haimane raa ki mee ake, 'Abraham taku tamana, naa tama naa ma ki see lavaa te ffuri naa manava laatou! Ki mee iloo ma se tama e masike i te mate no hanatu no taratara atu ki laatou raa, teenaa naa tama naa ma ki ffuri no tiiake naa haisara laatou.' 31 Tevana iaa Abraham ni huri atu no taratara ake peelaa, 'Ki mee maa naa tama naa see hakannoo ki Moses ma naa pure TeAtua, laatou ma ki see lavaa hoki te hakannoo ki te tama e masike mai i te mate.' "

17

Naa tiputipu te haisara
(Mt 18.6-7,21-22; Mk 9.42)

1 I te aso tokotasi raa Jesus ni taratara ake ki ana disaipol, "Te tiputipu teelaa e usu te tama ki ppena naa haisara raa e takoto, tevana iaa nau

✡ **16.16** Mt 11.12,13 ✡ **16.17** Mt 5.18 ✡ **16.18** Mt 5.32; 1 Cor 7.10,11

e aroha iloo i te tama e hakasura te tiputipu naa! 2 E taukareka iloo
maa te tama peenaa ki saitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia
i te moana, teenaa i naa haaeo ma ki kauatu kiaa ia, ki mee maa se tamariki
i naa tamalliki nei e usuhia a ia ki ppena naa haisara, ma ki llasi iloo.
3 Kootou ki hakamattoni lokoi i naa sosorina kootou!
"Ki mee maa too taina raa e ppena tana sara, nutua te tama naa, aa ki mee
maa ia e huri tana manava no tiiake ana haisara, aroha iaa ia.✡ 4 Aa
ki mee maa ia e hitu hakkaatoa ana saaita i te aso tokotasi e mee ana vana
e hakallika kiaa koe, aa i naa saaita naa hakkaatoa a ia e hanatu peenaa
no vanaatu maa ia e aroha iaa ia ni sosorina peenaa kiaa koe, koe ki aroha
i te tama naa."

Naa tiputipu te lotu maaoni

5 Naa aposol raa ki mee ake ki TeAriki, "Haia maatou ki illoa hakaraaoi
iaa koe."
6 TeAriki ki mee ake, "Ki mee maa te lotu kootou e nnoto koi pee
ko naa hua laakau e punaammea iloo raa, te lotu kootou naa e tau te uhuki
te hui te laakau e tuu nei no peesia ki te moana.

Naa heheuna te poe

7 "Ki mee maa se tama i kootou e mee tana poe e heheuna i tana keri, aa
seai maa e roorosi i ana sipsip. I te saaita te poe naa e ahe ake i ana heuna,
e aa, kootou e mannatu maa tana hakamau raa ma ki mee ake kiaa ia
ki hanotonu no kai? 8 Seai iloo! Tana hakamau naa ma ki mee ake are
ki hano ia no mee hakaoti ana kaikai raa aa ku ttaa ake ki kai a ia, aa
ki oti are a ia ku kai. 9 Te hakamau raa ma ki see lavaa te vanaake
ki tana poe maa ia e hiahia i aa ia e hakannoo ki ana taratara. 10 Teenaa
kootou hoki, i te saaita kootou ku oti te haia kootou naa heuna TeAtua
ni kauatu raa, kootou ki taratara peelaa, 'Maatou ni poe vare koi e mee
naa heuna maatou.' "

Te taka sinahuru e haia Jesus no taukalleka

11 I te saaita Jesus ni hano ki Jerusalem raa, a Ia ni hano vaaroto
naa matakaaina Samaria ma Galilee. 12 I tana saaita ni uru atu
ki te tamaa matakaaina tokotasi raa, a Ia ni ttiri i te taka sinahuru taanata
e haia te leprosi. Naa tama naa e ttuu hakammao 13 ka tanitani varo ake,
"TeAriki Jesus! Aroha i maatou!"
14 Jesus ni ttoka atu ki laatou no mee ake, "Kootou oo no mee ki mmata
naa maatua raa i kootou."
Teenaa naa tama naa ni taukalleka lokoi i te saaita laatou koi sassare are
ka oo.✡ 15-16 Te tama tokotasi i naa tama naa se tama haka Samaria.
Te saaita te tama naa ni kite maa ia ku taukareka raa, te tama naa ni ahe ake
ki Jesus ka hakanau i TeAtua ki ana varo. A ia ni hano no ttuu ana turi
imua Jesus no taratara hakahiahia atu kiaa Ia. 17 Jesus ki vasiri, "Teelaa
se taka sinahuru taanata ni haia no taukalleka, aa teehea telaa takasivo?
18 Teenei ko te tama are telaa henua nei teenei ni ahemai no taratara
hakahiahia i TeAtua." 19 Jesus ki huri ake ki te tanata raa no mee ake,
"Masike ki aruna no hano; koe ku taukareka i aa koe e lotu iaa nau."

Te saaita Jesus ma ki ahemai
(Mt 24.23-28,37-41)

20 I te aso tokotasi raa, e mee naa Faarisi ni vasiri ake ki Jesus,
"Te Nohorana TeAtua raa ma ki tae mai i te saaita hea?" Teenaa ki mee ake
Jesus, "See hai vana ma ki hakailoa ake ki te henua maa te Nohorana

✡ **17.3** Mt 18.15 ✡ **17.14** Lev 14.1-32

TeAtua raa ku takoto. 21 See hai tama ma ki mee peelaa, ‘Kootou
mmata mai, teenei te Nohorana TeAtua!’ Aa see hai tama hoki ma ki mee
peelaa, ‘Kootou ttoka atu, teelaa te Nohorana TeAtua!’ I te aa, te Nohorana
TeAtua raa e takoto iloto kootou.”
22 Teenaa mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Te ssao raa ma ki tae mai,
teenaa kootou ma ki fiffai ki kkite kootou se aso tokotasi i naa aso
te Tama te Henua, tevana iaa kootou ma ki see lavaa. 23 E mee aaraa tama
ma ki mee atu ki kootou, ‘Kootou ttoka atu, teelaa a Ia!’ Aaraa tama iaa
ma ki mee atu peelaa, ‘Kootou mmata mai, teenei a Ia!’ Tevana iaa kootou
ki see hakannoo ki naa taratara naa tama naa ka hurohuro kootou vaamuri
laatou ka sessee iaa Ia. 24 I te aso te Tama te Henua ma ki ahemai raa,
te henua hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa ttoka laa-
tou i naa taaraki te uila no maasina hakkaatoa te lani ma te kerekere.
25 Tevana iaa te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina no hakallono isu
imua, teenaa a Ia ma ki hakakkeeina naa tama te maarama nei.
26 “Te saaita te Tama te Henua ma ki hakasura mai raa, naa tama
te maarama nei ma ki haia pee ko naa haia naa tama i te ssao Noah.✡
27 I te ssao Noah raa, te henua ni nnoho koi no kkai ka unu, aa naa taanata
ma naa haahine raa e aavanavvana, no tae iloo ki te aso Noah ni uru ki loto
te vaka e lasi. Teenaa ki hakaffuta te ttai raa no loohia te henua hakkaatoa
no mmate.✡
28 “Te aso naa hoki ma ki mee pee ko te ssao Lot ni noho. Te henua
ni nnoho koi no kkai ka unu; laatou e nnoho ka taavi hekau peenaa
ka ttori kaikai ka hakatuu hare. 29 I te aso Lot ni hakataha i Sodom raa,
te ahi raa ni ura mai i te lani ka maaoha mai naa korokorohatu e mallaa,
e mee pee ko naa too te ua, ki naa tama te matakaaina naa no mmate laatou
hakkaatoa.✡ 30 Teenaa te aso te Tama te Henua ma ki hakasura iho raa
ma ki tiputipu peenaa hoki.
31 “I te aso naa raa, te tama e noho i haho tana hare raa ma ki see hai
saaita ki tere ki loto tana hare raa no too ana hekau; peelaa hoki,
te tama e heheuna i ana verena raa ma ki see hai saaita ki tere ki tana hare.✡
32 Kootou mannatu i te vana ni sura ki te aavana Lot!✡ 33 Te tama
e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama
e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi ki te ora maaoni.✡
34 “Nau e vanaatu ki kootou. I te poo naa raa, te takarua ma ki mmoe
i te moelana tokotasi: te tama tokotasi ma ki toa, aa telaa tama ma ki tiiake
ka moe. 35 Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi
ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho. 36 [Te takarua taanata
ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa
telaa tanata ma ki tiiake ka noho.”]
37 Naa disaipol raa ki vasiri ake, “TeAriki, naa vana nei ma ki ssura i hea?”
Jesus ki mee ake, “Te kina taatou e kkite maa naa manu lellere raa
e ttuu purina raa, taatou e illoa maa teelaa se tama e mate e moe
i te kina naa.”

18

Te taratara i te puruna ffine

1 I te aso tokotasi raa, Jesus ni akonaki ake ana disaipol raa ki see kkaro
te taku ki TeAtua i te kau saaita. A Ia ni kauake te taratara nei
ki ana disaipol: 2 “Teelaa se tama e hakatonutonu naa sara e noho

✡ **17.26** Gen 6.5-8 ✡ **17.27** Gen 7.6-24 ✡ **17.29** Gen 18.20—19.25 ✡ **17.31** Mt 24.17,18; Mk 13.15,16 ✡ **17.32** Gen 19.26 ✡ **17.33** Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25

i te matakaaina tokotasi. Te tama naa see iloa i te mataku i TeAtua, aa
a ia see iloa te maanatu i telaa tama. 3 Aa i te matakaaina naa hoki,
teelaa se puruna ffine. Te puruna naa e hanatu peenaa i te kau saaita
no ppura ki te tama naa ki hakatonusia tana koti e mee maa telaa tama.
4 Te tama e hakatonutonu naa sara raa ni seai iloo ki hiihai maa ia
e tokonaki ki te puruna naa, aa i te aso tokotasi raa nei, te tanata naa
ku noho no maanatu peelaa, 'Niaaina maa nau see iloa i te mataku i TeAtua
aa nau see iloa i te maanatu ki telaa tama, 5 nau ma ki hakatonusia a nau
tana koti. Nau ku kkaro koi i naa aheahe mai te ffine nei no hakanaenaeria
a nau.' "
6 Teenaa TeAriki ki taratara ake hoki, "Kootou hakannoo ki naa taratara
te tama see tonu naa e hai. 7 E aa, kootou e mannatu maa TeAtua
ma ki see tokonaki ki ana tino tama teelaa e tanitani ake peenaa kiaa Ia
i te poo ma te ao? Kootou e mannatu maa Ia ma ki see hakavave
no tokonaki ake ki naa tama naa? 8 Nau e vanaatu ki kootou, TeAtua
ma ki hakavave lokoi no tokonaki ki naa tama naa i tana saaita
ma ki hakatonutonu i laatou.
"Aa i te saaita te Tama te Henua ma ki ahemai raa, e hia ana tama
ma ki kkite maa e lotu maaoni e nnoho i te maarama nei?"

Te taratara i te Faarisi ma te tama e aoao naa takis

9 Jesus ni kauake hoki te taratara nei ki naa tama e hakataakoto maa
laatou ni tama e ttonu lokoi, tevana iaa see ffiffai ki aaraa tama. 10 "Teelaa
se takarua taanata ni oo ki te Hare Tapu TeAtua no taku: te tama tokotasi
se Faarisi, aa telaa tama se tama e aoao naa takis.
11 "Te Faarisi raa ni tuu i tana kina soko ia no taku peelaa ki TeAtua,
'TeAtua, nau e hiahia iaa koe, i aa nau see mee naa vana hakallika ma
ko aaraa tama. Nau seai se tama e kaimmate i aku mee, aa nau e taratara
lokoi ki te taratara maaoni. Nau hoki see puamu ma aaraa haahine pee
ko aaraa tama. Nau e hiahia i aa nau see mee pee ko te tama e aoao naa takis
e tuu mai i te kina raa! 12 I loto te wiki tokotasi raa, nau e hakapakuu
aku aso e lua, aa i aku huitaarau mane hakkaatoa e too raa, nau e kauatu
too sehui.'
13 "Te tama e aoao naa takis raa iaa e tuu hakammao ka suru
tana pisouru; a ia e tuu koi ka pakuukuu tana hatahata ka taku peelaa,
'TeAtua, aroha iaa nau se tama haisara!' "
14 Jesus ki mee ake, "Nau e vanaatu ki kootou, i te saaita te takarua naa
ni ahe ki naa hare laaua raa, teelaa ko te tama e aoao naa takis raa e tonu
i naa karamata TeAtua; te Faarisi raa iaa ni see tonu i naa karamata TeAtua.
Teenaa i te tama e ahu kiaa ia raa ma ki tukua iho TeAtua ki laro, aa te tama
e tuku soko ia ki laro raa, te tama naa ma ki hakanauria TeAtua."✡

Jesus ma naa tamalliki punaammea (Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

15 E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou ki Jesus, teenaa
ma ki paa naa rima Jesus i laatou aa ku taku ki TeAtua ki mmata ake
ki naa tamalliki naa. I te saaita naa disaipol raa ni kkite raa, laatou
ni ffuri atu no nutua naa tama naa. 16 Araa nei Jesus ku mee ma ki too ake
naa tamalliki raa kiaa Ia, teenaa mee ake iloo ki ana disaipol, "Kootou ti-
iake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, i te Nohorana TeAtua raa se kina
naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. 17 Kootou ki hakamaarona
i te taratara nei! Te tama see too te Nohorana TeAtua i naa tiputipu
te tamariki raa, te tama naa ma ki see tae ki te kina naa."

✡ **18.14** Mt 23.12; Lk 14.11

Te taratara i te tama hai mane (Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

18 Te hakamau tokotasi naa Jew raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus,
"Taku tisa e taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?"
19 Jesus ki mee ake, "Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka?
See hai tama e taukareka, TeAtua soko Ia e taukareka. 20 Koe e iloa i naa loo
e mee peelaa: 'Kootou see puamu ma aaraa haahine aa ma aaraa taanata;
kootou see taa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama;
kootou see taratara kailellesi i aaraa tama; hakannoo ki naa tammana ma
naa tinna kootou.' "✡
21 Te hakamau raa ki mee ake, "Kaamata mai iloo i taku saaita
koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei."
22 I te saaita Jesus ni lono i naa taratara ake te tanata nei raa, a Ia
ki mee ake, "E takoto te mee tokotasi hoki ki haia a koe. Koe ki too
oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama ki tauia, aa koe
ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Koe naa ma ki hai mee
e takkoto i te lani; teenaa aa koe ku au no tautari kiaa nau." 23 I te saaita
te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, i te aa
i aa ia se tama haimane.
24 Jesus ni kite maa te tanata naa ni mei hakaoti, teenaa ki mee ake a Ia
peelaa ki ana disaipol, "Naa tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru
ki loto te Nohorana TeAtua! 25 Te tama haimane raa ma ki hainattaa iloo
te uru ki loto te Nohorana TeAtua, e hainauhie are maa te kamol ki hakauru
tana haitino ki loto te pokopoko te ttui e tuitui maro."
26 Naa tama ni llono i ana taratara raa ki vasiri ake, "Aa teelaa
ko naa tama hea ma ki lavaa te hakassaoria?"
27 Jesus ki mee ake, "Naa mee te henua e mmata maa e hainattaa raa,
e hainauhie ki TeAtua."
28 Teenaa ki mee ake Peter, "Mmata mai! Maatou nei ni tiiake hakkaatoa
naa mee maatou ki tautari atu maatou kiaa koe."
29 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Nau e vanaatu ki kootou. Te tama
e tiiake tana hare, tana aavana, ana taaina, ana maatua, aa ma
ana tamalliki ki haia a ia naa heuna te Nohorana TeAtua raa, 30 TeAtua
ma ki kauake te kau mee hakkaatoa i tana saaita koi noho i te maarama nei.
Naa mee naa ma ki ttoe iaa i ana mee ni noho ma ia imua, aa i te ora
hakamuri raa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti."

Jesus ku taratara hoki i tana mate (Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

31 Jesus ki too te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki te vasi
no mee ake, "Kootou hakannoo! Taatou ku oo ki Jerusalem. Naa taratara
hakkaatoa naa pure TeAtua ni sissii imua i naa vana ma ki mee
ki te Tama te Henua raa ma ki ttino i te saaita taatou e ttae ki te kina naa.
32 A Ia naa ma ki kauake naa tama i Jerusalem raa ki naa tama teelaa seai
ma ni Jew, teenaa a Ia ma ki tautausuaina naa tama naa ka haia haaeoina,
aa a Ia ma ki sasaavarea laatou. 33 A Ia ma ki sarua naa tama naa ka taia
no mate, tevana iaa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike no ora hoki."
34 Naa disaipol raa ni see illoa hakaraaoi i naa taratara Jesus e kauake nei;
te hakataakoto naa taratara nei ni huuina i laatou, teenaa laatou ni see illoa
maa Jesus e taratara i te aa.

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite (Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

✡ **18.20** Ex 20.14; Deut 5.18; Ex 20.13; Deut 5.17; Ex 20.15; Deut 5.19; Ex 20.16; Deut 5.20; Ex 20.12; Deut 5.16

35 Te saaita Jesus ni saaita atu ki te matakaaina Jericho raa, teelaa
se tanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara raa ka kainnoo mane
ki naa tama e sassare. 36 Te saaita te tanata naa ni lono i naa nattaa naa vae
naa tama e llaka raa, a ia ki vasiri, “Teelaa ko ai?”
37 Naa tama raa ki mee ake, “Jesus, te tama i Nazareth raa ku laka.”
38 Teenaa ki tanitani varo atu te tanata e ppuni ana karamata raa peelaa,
“Jesus, te mokopuna David! Aroha iaa nau!”
39 Naa tama e sassare vaamua raa ni ffuri atu no nutua te tanata naa
ki ppui tana pukua. Tevana iaa te tanata naa ni huri no kannaa maaroo iaa,
“Te mokopuna David! Aroha iaa nau!”
40 Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki naa tama raa ki taakina ake
te tanata raa kiaa Ia. Te saaita te tanata raa ni taupiri ake raa, Jesus
ki vasiri ake kiaa ia, 41 “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”
Teenaa ki mee ake te tanata naa, “TeAriki, nau e hiihai maa nau ki kite
hoki.”
42 Jesus ki mee ake, “Aa ttoka! Koe naa ku kite iaa koe ku lotu maaoni.”
43 Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni kite i te saaita naa lokoi, teenaa
sare hakanau iloo ia i TeAtua ka tautari atu vaamuri Jesus.

19

Sakius

1 Jesus ni hano no tae iloo ki Jericho, teenaa hano iloo Ia vaaroto
te matakaaina naa. 2 I te saaita naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Sakius,
e noho i te matakaaina naa. Te tanata naa se tama hakamau i naa tama
e aoao naa takis, aa se tama hoki e hai mane. 3 A ia ni hiihai iloo
maa ia ki kite maa Jesus se tama peehea, tevana iaa a Ia ni see lavaa
te kite, i naa tama raa e muimui atu hakkaatoa i naa vasi Jesus, aa i aa ia
hoki se tama e potopoto. 4 Teenaa tere iloo ia kimua no kake ki aruna
te laakau e ttapa ma se sikamo, ki kite ia i Jesus i tana saaita ma ki laka ake
i te ara naa. 5 I te saaita Jesus ni tae ake ki te kina te laakau raa, a Ia ki ttoka
ki aruna no mee ake peelaa ki Sakius, “Sakius, tiriho vave mai ki laro, nau
ma ki hanatu no nnoho taaua i too hare i te aso nei.”
6 Sakius ni hakavave no tiriho ki laro no toa a ia Jesus ki tana hare, teenaa
a ia ni hiahia iloo. 7 Naa tama hakkaatoa ni kkite i laaua raa ni kaamata
te taumaruu i Jesus peelaa, “Te tama nei ku hano iloo no mee ma ki nnoho
laaua ma te tama haisara!”
8 Sakius ni masike no tuu ki aruna no mee ake peelaa ki TeAriki, “TeAriki,
hakannoo mai! Nau ma ki vvae aku hekau no kauake se vasi ki naa tama
e nnoho hakaaroha. Aa ki mee maa ni tama ni hakarereesia a nau
no toa naa mane laatou, naa mane naa tama naa ma ki suia a nau, aa nau
ma ki hakapiri ake ki haa i te kooina laatou ni toa a nau.”
9 Jesus ki mee ake kiaa ia, “Naa tama i te haanauna nei e hakassaoria
TeAtua i te aso nei, i te tanata nei hoki se tama i te manava Abraham.
10 Ttama te Henua raa ni au no ssee aa no hakassao naa tama e mee pee
ko naa sipsip e seai.”✡

Te taratara i naa mane kol
(Mt 25.14-30)

11 I te saaita Jesus ni taupiri ki tae ki Jerusalem raa, a Ia ni kauake
hoki telaa taratara ki naa tama e hakannoo kiaa Ia. I te aa i naa tama naa
ni mannatu maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita ake koi. 12 Jesus
ki mee ake, “Teelaa se tama hakamaatua ni hano ki te henua e mmao

✡ **19.10** Mt 18.11

ki hakanohoria a ia ma se tuku, teenaa ki ahemai a ia no tuku i tana henua.
13 I tana saaita ni mee ki hano raa, a ia ni aru ki te taka sinahuru tama
e heheuna iaa ia no kauake, te tama tana mane kol tokotasi. Teenaa
mee ake iloo peelaa ki naa tama naa, 'I taku saaita e hano raa, kootou
ki heheunatia kootou naa mane naa, ki mmata maa e hia naa mane kootou
ma ki ffuti i taku saaita ma ki ahemai.' 14 Naa tino tama iloo i tana henua naa
ni lotoffaaeo iaa ia, teenaa heuna iloo aaraa tama i laatou ki oo no vanaake
ki te tuku hakamaatua e noho i te henua e mmao raa peelaa, 'Maatou
see fiffai maa te tama nei e tuku i maatou.'
15 "Tevana iaa te tama hakamaatua naa ni hakanohoria koi ma se tuku,
teenaa ahe iloo a ia ki tana henua. I tana saaita ni tae ki tana henua raa,
aru iloo ia ki naa tama e heheuna iaa ia raa ki oo ake, i aa ia e mee ma ki iloa
ia maa e hia naa mane naa tama naa ni lavaa.
16 "Te tama mua raa ni hanake no mee ake, 'Te ariki, nau ni lavaa
te ffuti aku mane kol e sinahuru ki too mane kol ni kaumai.' 17 Te tuku raa
ki mee ake, 'Koe se tama e heheuna taukareka iloo! Koe nei ku tukua
ki noho hakamaatua a koe i naa matakaaina e llasi e sinahuru, i te aa
i aa koe ni roorosi hakaraaoi lokoi i naa tamaa mee ni kauatu nau.'
18 "Te laa tama ni hanake no mee ake, 'TeAriki, nau ni lavaa te ffuti
aku mane kol e rima ki too mane kol tokotasi ni kaumai.' 19 Te tuku raa
ki mee ake kiaa ia, 'Koe ma ki noho hakamaatua i naa matakaaina e llasi
e rima.'
20 "Te laa tama ni hanake no mee ake, 'TeAriki, teenei too mane kol
ni kaumai; te mane kol nei ni miinia a nau iloto te tapaa maro raa no huuina
ki see kiitea. 21 Nau ni mataku iaa koe se tuku e haaeo. Naa mee
aaraa tama e tuku raa, koe e too, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe
e vasi.' 22 Te tuku raa ki mee ake, 'Koe se tama e heheuna hakallika!
Oo tino taratara e kaumai naa e huri ake peelaa maa koe e sara. Koe
ni iloa koi maa nau se tama e hiihai maa naa tama e heheuna iaa nau raa
ki heheuna hakappuru, aa maa nau e too koi te mee telaa tama e tuku,
aa e vasi te mee telaa tama e tori. 23 Ai koe ni see heheunatia koe
naa mane naa? Ki mee raa nau ni hakaahe mai aku mane naa hakapaa ma
naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti i taku saaita ni ahemai.'
24 "Teenaa huri iloo ia no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa,
'Too te mane kol iaa ia naa no kauake ki te tama ni lavaa ana mane kol
e sinahuru.' 25 Naa tama naa ki mee ake, 'Te ariki, te tama naa ku naa
mee are ana mane kol e sinahuru!' 26 Te tuku raa ki mee ake, 'Nau
ku taratara atu ki kootou: Naa tama e illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee
ni kauake ki laatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu
ki naa mee e nnoho ma laatou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi
ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee e nnoho ma laatou naa
ma ki toa hakkaatoa nau.✡ 27 Aa naa tama e tautau haaeo ma nau, teelaa
ni see fiffai maa nau ki tuku i laatou raa, kootou toomai naa tama naa
ki te kina nei no taaia imua aku karamata!' "✡
28 I te saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei raa, masike iloo Ia
no hano imua ki Jerusalem.

Jesus ku uru atu ki Jerusalem ma se tuku
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)

29 Te saaita Jesus ni taupiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany
i aruna te mouna e ttapa ma ko te Mouna naa Oliv raa, heunatia iloo Ia
ana disaipol e lua ki oo imua, 30 ka taratara ake peelaa ki te takarua naa,
"Koorua oo atu ki te tamaa matakaaina e tuu imua naa. Te saaita koorua

✡ **19.26** Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 ✡ **19.27** Mt 25.14-30

e ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu. Te sukua donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Koorua veetea te manu naa aa ku taakina mai. 31 Ki mee maa se tama e vasiri atu peelaa, ‘Te manu naa e veetea koorua ki aa?’ Teenaa koorua ku mee ake, ‘TeAriki e vana ma ki too ake kiaa ia.’ ”

32 Te takarua naa ni oo no kkite iloo i naa takkoto mai naa mee naa pee ko naa taratara ake Jesus ki laaua. 33 Te saaita te takarua naa koi ttuu ka vvete te manu naa raa, te tama e mee tana manu naa ku hanake no mee ake ki laaua, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?”

34 Te takarua raa ki mee ake, “TeAriki e vana ma ki too ake kiaa ia.” 35 Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus. Araa ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu raa no hakkake atu Jesus ki aruna. 36 Te saaita Jesus ni tere ake i te manu naa raa, te henua ni horahora naa maro laatou raa iloto te ara ki tere ake Jesus vaaruna.

37 I tana saaita ni taupiri atu ki Jerusalem, i te kina te ara raa e tere iho i te Mouna naa Oliv raa, te kuturana tama e tammaki i naa tama e tautari iaa Ia raa ni kaamata te huahua ka hakanau i TeAtua i naa vana e llasi laatou ni kkite. Naa tama naa ni tanitani varo peelaa,

38 “TeAtua ki haia hakaraaoina a Ia te Tuku teelaa e au iloto te inoa TeAriki!
Te laaoi TeAtua ki takoto i te lani
aa taatou ki hakanau i TeAtua, te tama e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa!”✡

39 Teenaa ki mee ake aaraa tama i naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Te tisa nei, vanaatu ki oo disaipol raa ki ppui naa pukua laatou!”

40 Jesus ki mee ake, “Nau e mee atu ki kootou, ki mee maa naa tama nei e ppui naa pukua laatou, naa tamaa hatu iloto te ara raa ma ki massike no tanittani varo!”

Jesus e tani i tana aroha i Jerusalem

41 Te saaita Jesus ni hanatu no taupiri iloo ki Jerusalem, ka kite i naa tuu mai te henua naa raa, a Ia ni tani i tana aroha. 42 A Ia ki taratara peelaa, “Ki mee koi koe ni iloa i te aso nei maa te ara te noho laaoi raa e sura atu peehea! Aroha, koe ku sukumuri. Te ara te noho laaoi raa ku oti te huuina TeAtua iaa koe! 43 Te aso raa ma ki tae mai, teenaa naa tama e tautau haaeo ma koe naa ma ki oo atu no aarehatia koe. Naa tama naa ma ki ppena naa pae laatou ka roorosi ki hetaa maa kootou. Koe ma ki osohia atu naa tama naa i naa vasi hakkaatoa no seua. 44 Koe ma ki seua naa tama naa ki laro no taaia too kanohenua naa hakkaatoa. Seai iloo se kina tokotasi ma ki taukareka hakamaarie, teenaa i te saaita TeAtua ni hanatu no mee ma ki hakasao kootou raa, kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo.”

Jesus ku hano ki te Hare Tapu
(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 I tana saaita ni tae atu ki Jerusalem raa, a Ia ni hano ki te Hare Tapu. Teenaa kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho i te kina naa ki oo ki taha, teenaa ko naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. 46 A Ia ki mee ake ki naa tama naa peelaa, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Taku Hare Tapu nei se kina naa tama TeAtua e oomai no taku.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”✡

47 I naa aso hakkaatoa raa, Jesus e noho ka akonaki peenaa naa tama raa iloto te Hare Tapu. Teenaa naa maatua hakamaatua, naa tisa naa loo, aa

✡ **19.38** Ps 118.26 ✡ **19.46** Is 56.7; Jer 7.11

ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni sessee ara ki taia laatou Jesus.✡
48 Tevana iaa laatou ni see hai ara e illoa, i te henua e nnoho ka hakannoo
peenaa ki naa taratara hakkaatoa Jesus e akonaki ake.

20

Naa mahi Jesus
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

1 I te aso tokotasi Jesus e akonaki te henua ka hakaea te Lono Taukareka
iloto te Hare Tapu raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma
naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake ki Jesus 2 no vasiri ake peelaa,
"Taratara mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratara ai e kauatu kiaa koe
maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa
te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?"

3 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, "Aa kootou ttari ki vasiri atu nau
te mee nei. Kootou taratara mai 4 maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama
te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?"

5 Teenaa ki kaamata naa tama naa te taratara soko laatou peelaa, "Taatou
ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, a ia
ma ki mee mai peelaa, 'Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?'
6 Aa ki mee maa taatou e vana maa ko naa tama te maarama nei raa, teenaa
taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e illoa maa
John se pure maaoni TeAtua." 7 Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Maatou
see illoa."

8 Jesus ki mee ake ki laatou, "Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau
e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei."

Te taratara i naa tama e ttori naa verena 'grape'
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

9 Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: "Teelaa se tanata e tori
tana verena 'grape'. A ia ni kauake tana verena naa ki roorosi ake
aaraa tama, teenaa i aa ia ma ki hano no noho rooroa iloo i telaa henua.✡
10 I te saaita naa 'grape' raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu
tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana
i naa 'grape' naa tama naa e vasi. Araa nei naa tama e roorosi i te verena
te tanata raa ku ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata raa ka hakaahea
ma ana rima. 11 Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa
te poe naa ni sarua hoki naa tama naa ka sasaakiria, araa hakaahea hoki
ma ana rima. 12 Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa
naa tama e roorosi i te verena raa ni taia hoki laatou te poe naa no mere
ka kerekereia ki hano. 13 Teenaa ki taratara te tanata e mee tana verena raa
peelaa, 'Nau ka mee peehea? Nau ku heuna iloo taku tino tama e llee ai
taku manava nei ki hano; nau e iloa maa naa tama naa ma ki hakannoo
kiaa ia.' 14 Tevana iaa te saaita naa tama raa ni kkite maa teelaa
ko te tamariki tanata te tama e mee tana verena raa, laatou ki taratara
seemuu peelaa, 'Teenei ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei aa
te verena nei ku too ma taatou!' 15 Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa
no taakina ki taha te verena raa no taia ka mate."

Araa Jesus ku vasiri ake peelaa, "Naa tama e roorosi i te verena raa
ma ki haia peehea te tanata e mee tana verena naa? 16 Te tanata naa
ma ki hanatu no taaia naa tama naa ki mmate, aa ku kauake
tana verena naa ki aaraa tama ki roorosi."

✡ **19.47** Lk 21.37 ✡ **20.9** Is 5.1

Te saaita naa tama raa ni llono i te taratara nei raa, laatou ni ffuri ki Jesus
no mee ake peelaa, “See hai vana peenaa ma ki sura!”
17 Jesus ki ttoka atu ki naa karamata laatou no vasiri, “Aa kootou
e hakatuu maa te taratara teelaa e takoto iloto te Laupepa Tapu raa, e mee
maa e aa?✡
‘Te hatu teelaa ni hakkeeina naa tama e penapena hare ma se hatu
e hakallika koi raa,
ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmau ai
te hare.’
18 Naa tama hakkaatoa e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere
hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna se tama raa, te tama naa
ma ki marepurepu.”
19 Naa tisa naa Loo ma naa maatua hakamaatua raa ni mee ma ki tauhia
laatou Jesus i te saaita naa lokoi, i laatou e illoa maa Jesus e taratara i laatou;
tevana iaa laatou ni mattaku i te henua.

Naa takis e pesi ki te Tuku hakamau i Rome (Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

20 Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus. Teenaa
tauia iloo laatou aaraa tama no heunatia ki oo no vasirisiri te kau vana
ki Jesus, ki hakasara se taratara maa Jesus aa ku taakina laatou no kauake
ki te hakamau Rome raa ki karapusina. Naa tama ni heunatia laatou naa
ni hakamatemate iloo ki laatou, ki vana te henua maa laatou ni tama
e ttonu. 21 Naa tama naa ni oo no vasiri peelaa ki Jesus, “Tisa nei, maatou
e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana e ttonu maaoni. Maatou
e illoa maa koe see iloa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu
te hiihai TeAtua ki te henua. 22 Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi
takis ki te Tuku hakamau i Rome? Seai, e hakallika?”
23 Jesus ni iloa maa naa tama naa ni vasirisiri tipua koi, teenaa
mee ake iloo Ia peelaa ki laatou, 24 “Kootou huri mai se mane siliva. Teenei
ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?”
Naa tama raa ki mee ake, “Teenaa ko te Tuku hakamau i Rome.”
25 Jesus ki mee ake, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa
naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”
26 Jesus ni see lavaa iloo naa hakamau naa te hakarereesia ki hakasara
se taratara maana imua naa karamata te henua. Naa tama naa ni oho
i naa kauake naa taratara Jesus, teenaa nnoho iloo laatou seemuu.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki (Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

27 E mee naa Sadiusi, teelaa e hai maa naa tama ku oti te mmate raa
see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ki Jesus,✡ 28 “Tisa nei,
Moses ni sissii te loo nei maa taatou: ‘Ki mee maa se tanata e mate
ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata
e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki
laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tana taina ni mate.’✡
29 Teelaa se takahitu hai taaina. Te tama matua raa ni aavana no mate,
se hai tamalliki. 30-31 Teenaa tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana
i te ffine naa hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Te tama naa ni mate
no aavana iloo telaa taina laatou i te ffine naa hoki. Naa hannau naa
ni hano no sopo hakkaatoa te aavvana i te ffine tokotasi naa, aa laa-
tou hakkaatoa ni mmate see hai tamalliki. 32 Ki oti raa nei te ffine naa
ku mate hoki. 33 Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora,

✡ **20.17** Ps 118.22 ✡ **20.27** Acts 23.8 ✡ **20.28** Deut 25.5

te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa hakkaatoa ni aavvana iaa ia?"
34 Jesus ki mee ake, "Naa haahine ma naa taanata i te maarama nei
e aavanavvana. 35-36 Aa naa taanata ma naa haahine teelaa ma ki massike
no ora i te maarama imuri raa iaa, naa tama naa ma ki see aavvana.
Laatou ma ki mee pee ko naa ensol, see lavaa te mmate. Laatou naa
ko naa tamalliki TeAtua, i laatou ni massike i te mate. 37 Moses
ni hakaari mai hakaraaoi iloo maa naa tama ku oti te mmate raa
e hakamasikeria no ora. Teenaa ko ana taratara ni sissii i te saaita TeAtua
ni taratara ake iloto te pakuvao e ura. A ia ni sissii maa TeAriki ko te Atua
Abraham, te Atua Isaac, aa ma TeAriki hoki ko te Atua Jacob.✡ 38 A Ia seai
se Atua naa tama e mmate. A Ia ko te Atua naa tama e ora. I te aa, i TeAtua
e mee maa naa tama naa koi ora i te saaita nei."
39 E mee naa tisa naa Loo ni mee ake peelaa, "Te tisa nei, oo taratara naa
e ttonu." 40 Teenaa naa tama naa ni mattaku te vasiri ake hoki aaraa vana
ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

41 Jesus ki vasiri ake ki naa tama naa, "Te henua e taratara peehea maa
te Mesaea raa ko te Mokopuna David? 42 David soko ia e taratara iloto
tana laupepa ni sissii i ana ahu i TeAtua raa peelaa,
'TeAtua e mee ake peelaa ki taku Ariki:
Noho i taku vasi hakamaatau,
43 ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma
koe raa i laro oo tapuvae.'✡
44 Peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David, maa te ttino
David e kannaa iaa ia ma se Ariki aana?"

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

45 Te saaita te henua ni nnoho hakkaatoa ka hakannoo kiaa Ia raa,
Jesus ni huri ake ki ana disaipol no mee ake, 46 "Kootou roorosi
ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai
maa laatou ki sassare ma naa kkahu e takittaki vaararo, ki meemee ake
naa tama maa laatou ni tama hakamau i naa ttiri laatou i naa kina
te henua e nnoho; teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho
hakamaatua iloto naa hare lotu ma naa kaikai e llasi ki nnoho laatou.
47 Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa
ka kailaaraotia naa hekau naa hare naa tama naa, aa ki oti ku massike
no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama e ttonu!
Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!"

21

Naa mane te puruna e hookii ki TeAtua
(Mk 12.41-44)

1 Jesus ni ttoka no kite i naa ponopono naa mane naa tama
haimane raa ki loto te pokosi mane te Hare Tapu. 2 A Ia ni kite hoki
i naa hanake te puruna ffine e hakaaroha no ppono ana peni e lua
ki loto hoki te pokosi mane naa. 3 Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama
i te kina naa, "Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou. Te kooina
te puruna ffine nei e ppono raa e lasi are i te kooina aaraa tama ni ppono

✡ **20.37** Ex 3.6 ✡ **20.43** Ps 110.1

hakkaatoa. 4 Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane i laatou e hai mane;
aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia se tama e noho hua iloo raa, a ia ni ppono
hakkaatoa naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia."

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

5 E mee naa disaipol ni nnoho ka hakanau i naa tiputipu taukareka
te Hare Tapu i ana hai laakei ki naa hatu e tiputipu taukalleka.
Naa tama naa ni hakanau hoki i naa taukalleka naa mee te henua ni hookii
ki penapena te Hare Tapu. Teenaa ki mee ake Jesus, 6 "Naa mee e kkite
kootou nei e takoto tana saaita ma ki oti ku seua hakkaatoa, see hai hatu
ma ki mmau i aruna aaraa hatu."

Naa haaeo ma ki ttae mai
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

7 Ana disaipol raa ki vasiri ake, "Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura
i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei
ku saaita koi?"

8 Jesus ki mee ake, "Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama
no hakarereesia kootou. E tammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laa-
tou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, aa naa tama naa ma ki hai
maa te ssao te maarama nei ki hakaoti raa ku taupiri. Tevana iaa kootou
see hakannoo atu ki naa tama naa. 9 Te saaita kootou e llono i naa tau
naa henua aa i naa hetaa te henua soko laatou raa, kootou see mattaku;
naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti
te maarama nei ku taupiri."

10 A Ia ki mee ake hoki, "Naa henua ma ki hetaa ki laatou; naa nohorana
ma ki hetaa ki laatou. 11 Naa henua hakkaatoa ma ki seua naa mahuke
e llasi; naa tama ma ki mmate i te hiikkai; te lopo henua ma ki laavea
te kau maki e hakallika; aa te kau vana hakamattaku ma ki ssura iho
i te lani.

12 "Te saaita naa vana nei seki sura raa, kootou ma ki tauhia
no mee pakavaina; kootou ma ki taakina ki naa hare lotu naa Jew raa
ki hakatonutonu naa sara kootou, aa kootou ma ki peesia ki loto
naa hare karapusi. Kootou ma ki taakina no hakatuuria imua naa tuku ma
naa hakamau, teenaa i kootou ni tama e ttaka ma nau. 13 Teenei kootou sao
ki hakaea te Lono Taukareka. 14 Kootou ki mee hakaoti naa mannatu
kootou i te saaita nei, ki see ppore kootou maa kootou ma ki taratara
peehea ki hakatonu kootou. 15 I te aa, i kootou ma ki haia a nau ki atammai
aa ki llau te taratara, teenaa naa taratara kootou naa ma ki see lavaa
te sahea naa tama e tautau haaeo ma kootou.✡ 16 Kootou ma ki meemee
tipua ina naa tino maatua kootou, naa taaina kootou, naa hareaakina
kootou, aa ma naa soa kootou. Aaraa tama i kootou ma ki taaia no mmate.
17 Te henua ma ki lotoffaaeo hakkaatoa i kootou, teenaa i kootou ni tama
e ttaka ma nau. 18 Tevana iaa TeAtua e roorosi hakaraaoi ki kootou, teenaa
see hai lauru tokotasi ma ki maffana. 19 Ki mee kootou e taaohi ka lotu
peenaa kiaa nau, kootou ma ki too te ora e ora hakaoti.

Jesus e taratara i Jerusalem ma ki seua
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

20 "Te saaita kootou e kkite i Jerusalem ku aarehatia naa tama e tau raa,
teenaa kootou ku illoa maa te matakaaina naa ku taupiri ki seua.
21 Teenaa naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna; naa tama
e nnoho iloto te matakaaina Jerusalem raa ki hakattaha i te kina naa,

✡ **21.15** Lk 12.11,12

aa naa tama e nnoho tauppiri atu ki Jerusalem raa ki see ffuro atu ki loto i te matakaaina naa no mee ma ki mmuni laatou. 22 I teenaa ko te ssao TeAtua ma ki pesi mai ana haaeo, ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu.✡
23 Nau e aroha iloo i naa haahine e tinnae aa ma naa haahine e mee naa tamalliki e punaammea laatou! Te kau vana hakallika ma ki ssura i te kina nei, aa naa haaeo TeAtua ma ki pesi mai ki naa tama nei. 24 E mee naa tama ma ki taaia ki naa komu taa tama, aa aaraa tama ma ki toa ma ni karapusi ki naa henua hakkaatoa i naa kina. Te matakaaina Jerusalem raa ma ki nohoria ka mee pakavaina naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa ki tae iloo ki te saaita te manava aroha TeAtua i laatou raa e oti mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au (Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

25 "Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki ssopo naa manava laatou ka mattaku. Naa tama naa ma ki see illoa i naa vana laatou ki mee, i naa mattaku laatou i naa takattuu naa peau e taa i te moana.✡
26 Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa ma ki somo ssara i naa mattaku laatou i naa vana ku pakkuu iho ki te maarama nei, teenaa i naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani raa ma ki uuettia TeAtua ki see ttaka tonu i naa ara laatou. 27 Teenaa Ttama te Henua raa ma ki hakasura iho iloto te uru aoa. A Ia ma ki au ma naa mahi ki hakatonutonu aa ki noho hakamaatua Ia i aruna te henua hakkaatoa. A ia hoki ma ki au ma ko te Tuku naa tuku hakkaatoa. ✡ 28 Te saaita naa vana nei ku kaamata te hakassura raa, kootou ku massike no ttoka ki aruna, i kootou ku taupiri ki hakassaoria."

Te taratara i te laakau 'fig' (Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

29 Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei ki laatou: "Kootou hakatuu i naa somo te laakau 'fig' ma aaraa laakau hoki. 30 Te saaita naa laakau raa ku kaamata te matiri ake naa lau laatou raa, teenaa kootou ma ki illoa maa te ssao te ua raa ku taupiri. 31 Peelaa hoki, i te saaita kootou e kkite i naa ssura iho naa vana nei raa, kootou ma ki illoa maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai.
32 "Hakamaarona te mee nei. Naa tama e nnoho i te saaita nei ma ki ttae no kkite i naa ssura iho naa mee nei. 33 Te lani ma te kerekere ma ki oti ku see takkoto imuri, aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

34 "Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo! Kootou mmata ki see hakavaarea kootou i naa unuunu kootou ka vvare i naa kaikai e llasi kootou, aa kootou see mee ma ki nnoho kootou ka mamannatu peenaa ki naa mee te kerekere nei. Kootou mmata ki see hakatekia kootou i te aso naa.
35 Naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei ma ki kkite i te aso naa.
36 Kootou ki nnoho tanatana ka roorosi hakaraaoi iloo, aa kootou ki taku i te kau saaita ki TeAtua ki hakassaoria kootou i naa vana hakamattaku teelaa ma ki ssura. Aa kootou ki taku hoki ki lavaa kootou te ttuu see nnapa imua Ttama te Henua."
37 Jesus ni noho i naa aso naa ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, aa i naa laasuru raa a Ia maraa e hano no moe i naa poo i aruna te Mouna naa Oliv.✡ 38 Te henua hakkaatoa maraa e oo ake i naa tahaata ki te Hare Tapu no hakannoo kiaa Ia.

✡ **21.22** Hos 9.7 ✡ **21.25** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.31; Rev 6.12,13 ✡ **21.27** Dan 7.13; Rev 1.7
✡ **21.37** Lk 19.47

22

Naa hakamau naa Jew raa e sessee ara seemuu ki taia Jesus
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Jn 11.45-53)

1 Te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku taupiri, teenaa ko te Kaikai
e ttapa ma ko te Pasova.✡ 2 Naa maatua hakamaatua ma naa tisa
naa Loo raa ni sessee ara seemuu ki taia Jesus, teenaa i laatou e mattaku
maa te henua ma ki ffuri ake ki laatou.

Judas e hakaari ake Jesus ki naa tama hakamaatua naa Jew
(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

3 Teenaa te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Je-
sus raa, tana inoa ko Judas Iscariot, ku tauria Satan. 4 Judas ni hano
no taratara ake ki naa maatua hakamaatua aa ma naa hakamau naa wasi
te Hare Tapu maa ia ma ki hakaari ake Jesus ki laatou. 5 Naa tama naa
ni fiaffia, teenaa mee ake iloo maa Judas ma ki tauia laatou ki naa mane.
6 Judas ni hiihai ki te vana naa tama naa e mee ake, teenaa tokatoka iloo ia
se ara ki taakina ake ia Jesus ki naa tama naa, i te saaita te henua see nnoho
ma Ia.

Te Kaikai te Pasova
(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

7 Te aso te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku tae, teenaa ko te saaita
naa sukua sipsip te Pasova raa ku mee ki taa. 8 Jesus ni kannaatia a Ia Peter
ma John no taratara ake peelaa, “Koorua oo no mee mai hakaoti te kaikai
te Pasova ki oo taatou no kkai hakapaa.”

9 Te takarua raa ki vasiri ake, “Maaua ki oo no mee mai te kaikai naa
i hea?”

Jesus ki mee ake ki laaua, 10 “Te saaita koorua e uru atu ki loto Jerusalem,
koorua ma ki ttiri te tanata e amo te huaarani vai. Teenaa koorua ku oo atu
vaamuri te tanata naa ki tana hare e hano, 11 aa koorua ku mee ake
ki te tama e mee tana hare: ‘Te tisa raa e vasiri ki iloa Ia i tana kina ma ki kai
te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’ 12 Te tanata naa ma ki hakaari atu
te kina e moemoe e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee hakkaatoa koorua
e ssee raa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku mee mai hakaoti
naa kaikai taatou, i taatou ma ki kkai i te kina naa.”

13 Te takarua raa ni oo no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee
ko naa taratara ake Jesus ki laaua. Teenaa penapena hakaoti iloo laaua
te kaikai te Pasova.

Te kaikai hakaoti TeAriki
(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

14 Te saaita te mee raa ku tae ki kkai laatou te kaikai te Pasova raa,
Jesus ni hano no noho ma ana aposol i te kina e kaikkai naa. 15 Teenaa
mee ake iloo ki ana aposol, “Nau ni hiihai iloo maa nau ki kai te kaikai
te Pasova nei ma kootou, i aa nau seki hakallono isu are! 16 Iaa nau
e vanaatu ki kootou, nau ma ki see kai hoki te kaikai nei imuri, teenaa
ki tae iloo ki te saaita TeAtua ma ki hakaari te hakataakoto maaoni
te mee nei i tana Nohorana.”

17 Jesus ki too te kap raa no taku ki TeAtua, teenaa taratara ake iloo
ki ana disaipol, “Kootou too te kap nei aa kootou ku unu. 18 Nau e vanaatu
ki kootou, nau ma ki see unu hoki te wain nei, ki tae iloo ki te saaita
te Nohorana TeAtua e tae mai.”

✡ **22.1** Ex 12.1-27

19 Araa Jesus ku too te haraoa raa no taku ki TeAtua, teenaa
ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki laatou ka mee ake peelaa, "Teenei
ko taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou kkai no mannatu mai
kiaa nau." 20 I te ara raa hoki, Jesus ki kauake te kap raa ki laatou i te saaita
laatou ni oti te kkai. A Ia ki mee ake, "Te kap nei e takoto ma ko te purepure
TeAtua e tuku maa te ssao nei, teenei e ttino ki taku ttoo ma ki pesi maa
kootou.✡
21 "Tevana iaa te tama teelaa ma ki taakina mai a ia naa tama
e lotoffaaeo iaa nau no tauhia nau raa, teenei e noho ka kai ma
nau. ✡ 22 Ttama te Henua raa ma ki mate, i teenaa ko te hakataakoto
TeAtua. Tevana iaa nau e aroha iloo i te tama ma ki taakina mai a ia
naa tama e lotoffaaeo iaa nau raa no tauhia nau. Te tama naa ma ki haia
hakallikaina iloo!"
23 Teenaa ki nnoho naa disaipol raa no vasirisiri ki laatou soko laatou,
maa teelaa ko ai te tama i laatou ma ki mee tana vana naa.

Te tiputipu te tama e haia ma se hakamau
(Mt 20.25-26; Mk 10.42-43)

24 Teenaa kaamata iloo naa disaipol naa te hakatauttau soko laatou, maa
ko ai te tama e hakamaatua i laatou. ✡ 25 Jesus ki mee ake ki laatou,
"Naa tuku naa kanohenua i te maarama nei e meemee hakatannata
i naa nnoho laatou maa ni tuku i naa kanohenua laatou, teenaa
naa tama naa e fiffai maa laatou ki taapaa te henua ma ni 'Tuku Kaimallie.'✡
26 Kootou iaa ki see mee peenaa. Te tama e hakamaatua i kootou raa,
ki sosorina ma se tamavare, aa te hakamau i kootou raa, ki mee pee
ko naa tama e heheuna maa telaa tama.✡ 27 Ko ai te tama e mee ma se tama
hakamaatua i te tama e noho ki kai aa ma te tama e tattaa naa kaikai?
Teenaa kootou e illoa maa teelaa ko te tama e noho ki kai raa ko te tama
hakamaatua i laaua. Nau iaa see mee peenaa ki kootou; nau nei e heheuna
i kootou.✡
28 "Kootou nei ni ttaka mai iloo ma nau i aku saaita ni ttiri i te kau
haaeo. 29 Kootou ma ki hakanohoria a nau ma ni tuku, e mee pee
ko nau ni hakanohoria taku Tamana ma se tuku. 30 Taatou ma ki nnoho
no kkai ka unu hakapaa i taku Nohorana, aa kootou ma ki nnoho
i naa nohonoho maatua ka mee ma ni tuku i naa noho e sinahuru maa rua
i Israel.✡

Jesus e taratara i Peter
(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

31 "Simon. Hakannoo mai! Satan ku oti te mee ake ki TeAtua ki tiiake
ia ki haaiteria kootou, e mee pee ko naa hiri te tama raa naa hua naa wit
i naa penu laatou. 32 Tevana iaa nau ku oti te taku ki TeAtua ki saapai atu
kiaa koe, ki see huri sara too manava iaa nau. Aa too saaita e ahe
no huri mai too manava kiaa nau raa, koe ku tokonaki ake ki oo taaina."
33 Peter ki mee ake, "TeAriki, nau e lavaa te hano no karapusi ma koe aa
nau e lavaa te mate ma koe!"
34 Jesus ki mee ake, "Peter, nau e vanaatu kiaa koe, te saaita te moa
te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa
iaa nau."

Naa vana ma ki ssura imuri

✡ **22.20** Jer 31.31-34 ✡ **22.21** Ps 41.9 ✡ **22.24** Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 ✡ **22.25** Mt 20.25-27; Mk 10.42-44 ✡ **22.26** Mt 23.11; Mk 9.35 ✡ **22.27** Jn 13.12-15 ✡ **22.30** Mt 19.28

35 Ki oti raa Jesus ku mee ake ki ana disaipol, “Te saaita kootou ni heunatia
a nau ki oo raa, nau ni vanaatu ki see ppiki ni mane, ni paeke hekau, aa
ni taka ma kootou. E aa, kootou ni hai mee peelaa hoki ni ssee?”
Naa tama naa ki mee ake, “Seai iloo.”✡
36 Jesus ki mee ake, “I te saaita nei, kootou ki too naa mane aa ma
naa paeke hekau kootou, aa ki mee kootou see hai komu taa tama, kootou
ku kauake naa hekau kootou ki tauia aaraa tama, aa kootou ku taavi
ni komu taa tama maa kootou. 37 Te Laupepa Tapu raa e sissii peelaa,
‘Te henua e hai maa Ttama naa e hai hoki i naa tama haisara.’ Teenaa
naa taratara e taratara iaa nau nei ma ki ttino kiaa nau.”✡
38 Naa disaipol raa ki mee ake, “TeAriki! Ttoka mai! Teenei
naa komu taa tama e lua.”
Teenaa ki mee ake Jesus, “Tuku peenaa naa taratara naa!”

Jesus e taku i aruna te Mouna naa Oliv
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

39 Jesus ni masike i Jerusalem no hano ma ana disaipol raa ki te Mouna
naa Oliv, pee ko naa saaita hakkaatoa. 40 I te saaita laatou ni ttae atu
ki te kina naa raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou taku
ki tokonaki atu TeAtua, ki see usuhia kootou ni vana hakallika.”
41 Teenaa hakataha iloo Ia i naa tama naa no tuu ki ana turi ka taku,
42 “Tamana, ki mee koe e hiihai, koe ku mee ki see hakallono isu nau.
Tevana iaa see mee maa koe ki tuku mai ki taku hiihai, nau ma ki tuku koi
ki too hiihai.” 43 Teenaa te ensol tokotasi i te lani ni tuu ake no saapai ake
kiaa Ia. 44 Te manava Jesus ni hakallika hakaoti i naa vana ma ki ssura
iaa Ia, teenaa a Ia ni tani ka taku hakappuru iloo; tana kahota ni llohi maa
ni puku ttoo ki te kerekere.
45 I te saaita Jesus ni oti te taku raa, masike iloo Ia no ahe ki ana disaipol.
A ia ni hanatu no kite iloo i naa mmoe mannuu naa tama naa, e naennae
i te hakallika naa manava laatou i naa taratara Jesus ni mee ake. 46 Jesus
ki mee ake ki laatou, “Kootou e mmoe ki aa? Massike aa kootou ku taku
ki see usuhia kootou naa vana e hakallika.”

Jesus ku tauhia
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

47 Te saaita Jesus koi taratara raa, te kuturana tama raa ku ttae ake, teenaa
e taakina ake Judas, te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua dis-
aipol Jesus. A ia ni sare ake no mee ma ki vaisoni ia ki Jesus. 48 Teenaa
ki mee ake Jesus kiaa ia, “Judas, teenei koe e vaisoni ma ki hakailotia
Ttama te Henua raa ki naa tama hakamaatua naa Jew?”
49 Te saaita naa disaipol Jesus raa ni kkite i te vana ku mee ki sura naa raa,
laatou ki mee ake ki Jesus, “TeAriki, maatou ki hetaa ma naa komu maa-
tou?” 50 Te disaipol tokotasi ni huri atu no tuutia iloo te kautarina haka-
maatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu.
51 Teenaa ki mee ake Jesus, “Ku lava peenaa!” Jesus ki kkapa atu
ki te kautarina te tanata naa no haia iloo no taukareka.
52 Ki oti raa Jesus ku mee ake ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau
naa wasi te Hare Tapu, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew teelaa
ni oo ake no mee ma ki tauhia Ia, “Ai kootou e oomai ai ma naa komu aa ma
naa laakau pee ko nau se tama e hakallika? 53 I te kau aso hakkaatoa raa,
nau e noho peenaa ma kootou i te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia
kootou. Aa teenei are te ssao kootou e mee naa vana kootou naa; te ssao
naa mahi te poouri raa e heheuna.”✡

✡ **22.35** Mt 10.9,10; Mk 6.8,9; Lk 9.3; 10.4 ✡ **22.37** Is 53.12 ✡ **22.53** Lk 19.47; 21.37

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

54 Jesus ni tauhia laatou no taakina iloo ki te hare te Maatua Hakamau;
Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa a ia ni see hakataupiri ake ki Jesus.
55 Teelaa se ahi raa e kkaa i te mataahare te hare naa, aa naa tama raa
e nnoho aareha ki see makallii laatou. Teenaa Peter ni hanatu no noho iloo
ma naa tama naa. 56 Te ffine tokotasi e heheuna poe i te hare raa ni kite
i Peter e noho i te kina te ahi. Teenaa ttoka hakaraaoi iloo a ia ki mate ia
i Peter, araa mee ake iloo peelaa ki naa tama i te kina naa, "Te tanata nei
se tama e taka hoki ma Jesus!"
57 Tevana iaa Peter ni huu no mee ake peelaa, "Te ffine nei, nau see iloa
i te tama naa!"
58 Seai se saaita raa telaa tama ku kite iaa ia no mee ake, "Koe hoki se tama
i naa tama naa!"
Peter ki mee ake, "Seai, nau see hai i naa tama naa!"
59 Ku rooroa ake hakamaarie raa, te laa tanata hoki ku hanake no ppura
peelaa, "Se vana maaoni iloo, ttama nei ni taka ma Jesus. Teenei se tama
i Galilee!"
60 Peter ki mee ake, "Nau see iloa i too mee e taratara mai naa!"
I te saaita Peter koi taratara raa, te manu te tahaata raa ku tani. 61 TeAriki
ni karopa no ttoka tonu iloo ki Peter, teenaa ki maanatu ake Peter
ki naa taratara TeAriki ni mee ake: "Saaita te manu te tahaata seki tani raa,
koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau." 62 Teenaa
sare tani iloo Peter ka hano ki haho.

Jesus e hakalillia naa wasi te Hare Tapu
(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

63 Naa wasi e roorosi i Jesus raa ni kaamata te hakalillii ka saru
iaa Ia. 64 Teenaa naa karamata Jesus ni saisaitia laatou ki see kite, araa
vasirisiri ake iloo peelaa, "Hakaari mai! Ko ai te tama e lliki iaa koe?"
65 Naa tama naa ni ffuri atu hoki no kauatu te kau saakiri kiaa Ia.

Jesus imua naa tama hakamaatua naa Jew
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

66 I te tahaata raa, naa tama hakamaatua naa Jew raa ni kkutu hakapaa,
teenaa ko laatou ma naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo.
Jesus ni taakina atu no hakatuuria imua naa tama naa. 67 Naa tama naa
ki vasiri ake, "Taratara mai ki maatou. Koe naa ko te Mesaea?"
Teenaa ki hakaahe ake Jesus, "Ki mee maa nau e taratara atu maa nau
ko te Mesaea raa, kootou ma ki see hakannoo iaa nau; 68 aa ki mee maa
nau e vasiri se vana ki kootou raa, kootou ma ki see lavaa te hakaahe mai
se taratara ma kootou. 69 Teenaa, e kaamata i te saaita nei raa,
Ttama te Henua raa ma ki noho i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi."
70 Teenaa ki hakatoo atu naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake kiaa Ia,
"Aa teenei koe ku taratara maa koe naa ko Ttama TeAtua?"
Jesus ki mee ake, "Teenaa kootou e mee mai naa."
71 Teenaa ki taratara naa tama naa peelaa, "Taatou ku see mee
ma ki taratara mai se tama peelaa maa ni taratara ttama nei e hai! Taatou
soko taatou iloo ku llono i tana tino maaisu!"

23

Jesus ku taakina ki Pilate
(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

1 Naa tama hakamaatua naa ni massike no taakina iloo laatou
Jesus ki Pilate. 2 Teenaa kaamata iloo naa tama naa te kauake
te kau taratara haaeo Jesus ki Pilate: “Ttama nei e laavea maatou e usuusu
te henua ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome, teenaa maa
naa tama raa ki see pesi takis ki te tuku i Rome, aa te tama nei hoki e hai
maa ia ko te Mesaea, teenaa maa ia se tuku.”
3 Pilate ki vasiri ake ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”
Jesus ki hakaahe ake, “Teenaa koe e mee mai naa.”
4 Teenaa ki huri Pilate no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa
ma te kuturana tama i te kina naa, “Nau see hai vana e sara e kite
i te tanata nei.”
5 Tevana iaa naa tama naa ni ppura iloo ka hai ake ki Pilate: “Te henua
e usuusuhia te tama nei ki ana akonaki e kauake ki laatou, ka hakkoro
naa tama raa ki hai te kau vana hakallika vaaroto Judea. Te tama nei
ni kaamata mai iloo i Galilee aa teenei ku tae mai ki te kina nei.”

Jesus ku kaavea ki Herod

6 I te saaita Pilate ni lono i te taratara nei raa, vasiri iloo ia peelaa, “Teenei
se tama i Galilee?” 7 Teenaa i tana saaita ni iloa maa Jesus se tama
i te matakaaina Herod e tuku raa, vanaake iloo ki naa tama naa ki taakina
Jesus ki Herod, i Herod e noho i Jerusalem i te saaita naa. 8 Herod
ni hiahia iloo i tana saaita ni kite i Jesus, i aa ia ni lono i naa taratara
te henua i Jesus, aa a ia hoki ni noho iloo ka hiihai maa ia ki kite i Jesus
e hakasura naa mirakol TeAtua. 9 Herod ni vasirisiri te kau vana ki Jesus,
tevana iaa Jesus ni see hai taratara ni hakaahe ake kiaa ia. 10 Naa maatua
hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo raa ni ttuu i te kina naa ka kapi iloo
naa maaisu laatou ma Jesus e mee ana sara. 11 Teenaa huri iloo Herod
ma ana soldia raa no kaamata te hakalillii ka tautausuaina laatou Je-
sus. Naa tama naa ni hakkahuria laatou Jesus ki te kkahu naa tuku raa
no hakaahea hoki ki Pilate. 12 Imua raa Pilate ma Herod ni tautau haaeo
ki laaua. Aa i te aso naa lokoi raa laaua ku meemee hakapaa ma se vaisoa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate
(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

13 Pilate ni kkave tana kaunaki ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau
naa Jew, aa ma te kanohenua te kina naa ki oo ake, 14 teenaa mee ake iloo
peelaa ki laatou, “Te tanata nei e toomai kootou kiaa nau i kootou e hai maa
te henua e usuusuhia te tama nei ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman
Rome. Nau ni vasirisiri ake ki te tama nei imua kootou naa hakkaatoa,
aa nau e kite maa te tama nei see haisara i naa taratara kootou e mee
iaa ia. 15 Ttama nei ni hakaahea mai Herod kiaa nau i aa ia e kite hoki maa
ttama nei see haisara. Teenaa nau e mmata maa ttama nei see hai vana
ni mee teelaa e tau ma ia ki haia ki mate. 16 Teenei nau ma ki mee ake
ki aku soldia raa ki sarua te tama nei aa ku tiiake ki hano.” 17 [I naa setau
hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate ki ffana se karapusi
tokotasi i naa Jew raa no hakaahea atu ki laatou.]
18 Naa tama hakkaatoa e ttuu i te kina naa ni hakatoo hakapaa
no tanitani varo atu peelaa, “Taia ttama naa, aa ku hanaa mai Barabas!”
19 Barabas ni pponotia ki loto te hare karapusi i aa ia ni hai naa tama
ni hetaa ma naa hakamau te kaaman Rome raa i Jerusalem, teenaa a ia
hoki ni taa tana tama no mate.
20 Pilate ni hiihai ma ki tiiake ia Jesus ki hano, teenaa taratara ake
hakaraaoi hoki a ia ki naa tama naa. 21 Tevana iaa naa tama naa ni ffuri atu
no tanitani varo peelaa, “Tuukia ttama naa! Tuukia ttama naa ki te kros!”

22 Teenaa ki ttao atu Pilate te ttoru ana saaita no mee ake ki naa tama naa,
“Aiaa? See ssara peehea ttama nei ni mee? Nau seai taku mee e kite
i ttama nei teelaa e tau ma ia ki haia ki mate! Nau ma ki vanaake
ki aku soldia raa ki sarua ttama nei aa ku tiiake ki hano.”
23 Tevana iaa naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo ki tuukia
Jesus ki te kros. Laatou ni haihai no lavaa iloo laatou te huria te manava
Pilate. 24 Teenaa tuku atu iloo Pilate ki te fiffai naa tama naa. 25 Pilate
ni hanaa a ia Barabas, te tama ni karapusina i aa ia ni hai naa tama ni hetaa
ma naa hakamau te kaaman, aa i aa ia hoki ni taa tana tama no mate.
Jesus iaa ni tiiake atu a ia ki naa tama naa ki hai naa mannatu laatou.

Jesus ku tuukia ki te kros
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Te saaita Jesus ni taakina naa soldia te kaaman Rome ki toa no taia raa,
laatou ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake ki loto
Jerusalem. Naa soldia naa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa
no hakapiri atu te kros raa ki ana aamona no vanaake ki ssau te kros raa
no hanatu vaamuri Jesus.
27 E tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri Jesus; aa naa haahine
iloto i te kuturana naa ni mmate hakaoti i naa ttani laatou iaa Ia. 28 Jesus
ni huri atu ki naa haahine raa no mee ake, “Naa haahine Jerusalem, kootou
see ttani alloha iaa nau; kootou ki ttani alloha i kootou soko kootou aa
i naa tamalliki kootou. 29 I te aa i naa aso raa ma ki ssura iho, teenaa
te henua ma ki taratara peelaa, ‘Teenei se mannava peehea naa haahine
e poka, naa haahine seki hannau mai iloo ni tamalliki maa laatou, aa ma
naa haahine seki anaana iloo ni tamalliki maa laatou!’ 30 Teenaa ko te ssao
te henua ma ki ttani atu ki naa mouna, ‘Ssina mai no taaona maatou!’ aa
ki naa tamaa mouna raa, laatou ma ki ttani atu peelaa, ‘Uuhia maatou!’✡
31 I te aa, ki mee maa te henua e sosorina peenei kiaa nau, ttama e mee pee
ko te laakau koi mata, te henua ma ki sosorina peehea ki kootou naa tama
e mee pee ko naa laakau ku pakuppaku?”
32 E mee hoki te takarua taanata ni too ake i te hare karapusi ni taakina
hakapaa ma Jesus ki toa no taaia. 33 Te saaita naa tama naa ni ttae ki te kina
e ttapa ma ko “Te Ivi te Pisouru” raa, tuukia iloo laatou Jesus i te kina naa, aa
te takarua taanata naa ni tuukia hoki laatou, te tama i te vasi hakamaatau
aa telaa tama i te vasi hakamaavii Jesus. 34 Jesus ki taku peelaa, “Tamana,
aroha i naa tama nei! Naa tama nei see illoa maa se aa laatou e mee nei.”✡
Teenaa naa tama naa ki mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea
laatou naa hekau Jesus. 35 Te henua ni ttuu ka ttoka i naa tautaussua
naa hakamau naa Jew raa peelaa ki Jesus, “Ki mee maa ia ko te Mesaea
maaoni TeAtua ni hakamaatino raa, a ia ki hakasao soko ia pee
ko aaraa tama ni hakassaoria a ia!”✡
36 A ia ni tautausuaina hoki naa soldia Rome: naa tama naa ni hookii ake
te wain e mmara hakallika raa ki unu ia,✡ 37 ka tautaussua ake peelaa,
“Ki mee maa koe ko te tuku naa Jew, koe ku hakasao soko kkoe!”
38 Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros:
“TEENEI KO TE TUKU NAA JEW.”
39 Te tama tokotasi i te takarua taanata ni tuukia hakapaa ma Jesus raa
ni huri ake ki Jesus no mee ake, “E aa? Koe naa seai ko te Mesaea? Hakasao
iaa koe aa koe ku hakasaoria maaua hoki!”
40 Teenaa huri atu iloo telaa tama no nutua: “Koe see mataku i TeAtua?
Koe naa ni tukua hoki ki mate pee ko ttama naa. 41 Taaua nei ni tukua tonu

✡ **23.30** Hos 10.8; Rev 6.16 ✡ **23.34** Ps 22.18 ✡ **23.35** Ps 22.7 ✡ **23.36** Ps 69.21

ki mmate, i naa sara taaua ni mee raa e hakallika iloo, aa ttama nei iaa ni see haisara ni mee." 42 Ki oti raa huri atu iloo ia ki Jesus no mee ake, "Jesus, too saaita e au ma se Tuku raa, koe ku maanatu iaa nau!"

43 Jesus ki mee ake kiaa ia, "Nau e kauatu hakaoti te taratara maaoni nei: Te aso nei koe ma ki noho ma nau i te kina e taukareka."*

Te mate Jesus
(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

44 Te saaita te laa ni tae ki te ssao te kkai raa, te henua ni poouri no tae iloo ki te ttoru i te laasuru, 45 teenaa i te laa raa ni see tii. Aa te maro e tautau ka ppui te uta iloto te Hare Tapu raa ni saaea ki naa vasi e lua.✡ 46 Jesus ki tanitani varo, "Tamana, nau e tiiake atu taku ora ki moe i oo ríma!" I tana saaita koi ni oti ana taratara nei raa, pesi hakaoti iloo tana maanava no mate.✡

47 Te saaita te hakamau naa soldia Pilate raa ni kite i naa vana e mee nei raa, a ia ni hakanau i TeAtua ka mee tana taratara peelaa, "Ttama nei maaoni ni see haisara ni mee. Ttama nei se tama e taukareka!"

48 Naa tama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata i Jesus ku taia raa ni kkite i naa vana ni ssura naa. Teenaa naa tama naa ni sassare ka ttani ki naa hare laatou. 49 Aa naa tama teelaa ni illoa hakaraaoi iloo Jesus, e hakapaa ma naa haahine ni oo ake ma Jesus i Galilee raa, ni ttuu hakammao ka ttoka i naa vana e mee naa.✡

Jesus ku toa no tanumia
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Teelaa se tanata, tana inoa ko Joseph. A ia se tama i Arimatia, teenaa se matakaaina iloto Judea. Te tanata naa se tama e tonu aa e sosorina taukareka, aa a ia e noho peenaa ka ttari ki tae mai te Nohorana TeAtua. Niaaina maa ia se tama i naa tama hakamaatua naa Jew raa, a ia ni see hiihai ki naa vana naa tama laatou naa ni mee ki Jesus. 52 Joseph ni hanake ki Pilate no mee ake maa ia e mee ma ki toa a ia te haitino Jesus. 53 Teenaa hano iloo Joseph no tukua iho te haitino Jesus i te kros no miinia ki te maro hoou. Araa toa iloo ia no hakamoeria iloto te rua hoou e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Teenaa se rua ni hakahotu ki hakamoe naa tama e mmate, aa te rua naa seki hai tama ku oti te hakamoeria iloto. 54 Joseph ni mee ana vana naa i te laasuru te aso rima, teenaa te Sabat raa ku saaita koi.

55 Naa haahine ni oomai ma Jesus i Galilee raa ni oo atu vaamuri Joseph no kkite i naa hakamoeria te haitino Jesus iloto te rua. 56 Teenaa ahe iloo naa haahine naa ki hare no hakamate naa kaakaa mannoni laatou ki aamosi te haitino Jesus.

Tevana iaa laatou ni hakamalolloo i te aso te Sabat, i teenaa ni taratara naa Loo Moses.✡

24

Jesus ku ora hoki
(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

1 I te tahaata poo te Hakamarolloo raa, naa haahine naa ni too naa kaakaa mannoni laatou ni hakamate raa ka oo ki te kava. 2 Naa haahine naa ni oo atu no kkite maa te hatu e ppui te mata te kava raa ku oti te hakatiperia hakavasi. 3 Teenaa uru atu iloo laatou ki loto,

---

* **23.43** te kina e taukareka te Nohorana naa tama e ttonu naa ora laatou ✡ **23.45** Ex 26.31-33 ✡ **23.46** Ps 31.5 ✡ **23.49** Lk 8.2,3 ✡ **23.56** Ex 20.10; Deut 5.14

araa nei laatou ni see kkite maa te haitino TeAriki Jesus e moe iloto.
4 Naa haahine naa ni hakatuu nataa iloo i te vana laatou e kkite nei.
Teenaa hakatekia lokoi laatou i te takarua taanata ku ttuu ake i te vasi
laatou. Te takarua naa e hakao ki naa hekau e maasina pee ko naa taaraki
te uila. 5 Naa haahine naa ni mattaku no hakamaruu ki laro imua
te takarua naa. Teenaa ki mee ake te takarua taanata raa ki laatou, "Ai
kootou e sessee ai i te tama e ora i te kina naa tama ku oti te mmate?
6 Ttama naa ku seai i te kina nei; A Ia ku oti te hakamasikeria i te mate!
Kootou mannatu i tana taratara ni kauatu ki kootou i tana saaita ni noho
i Galilee: 7 'Ttama te Henua raa ki hookina ki naa rima naa tama haisara;
A Ia ma ki tuukia ki te kros, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki hakamasikeria
no ora.' "✡
8 Teenaa ki hakamaarona ai naa haahine naa, i teenaa ni taratara Jesus
ni mee imua. 9 I te saaita naa haahine naa ni ahemai i te kava raa, laatou
ni hakaea naa mee nei hakkaatoa ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi
i naa disaipol aa ma aaraa tama e ttaka laatou. 10 Naa haahine naa ko Mary
Magdalene, Joana, aa ko Mary te tinna James; laatou ma aaraa haahine
e ttaka ma laatou naa ni hakaea naa mee nei ki naa aposol. 11 Araa nei
naa aposol raa ni see hakannoo ki naa taratara naa haahine naa, i laatou
e hakannoo maa teenaa ni taratara vvare koi. 12 Tevana iaa Peter ni masike
no tere iloo ki te kava. A ia ni hanatu no hakatui iloo ki loto te kava,
teenaa kite iloo a ia i naa mmoe mai naa maro ni mmini te haitino Jesus raa
soko laatou. Peter ni hakatahuri no ahe iloo ki hare ma te kau mannatu,
i aa ia ni see iloa maa te mee raa ni mee peehea.

Te takarua disaipol e sassare ki Emaus (Mk 16.12-13)

13 I te aso naa hoki, te takarua i naa tama e tautari i Jesus raa ni sassare
ka oo ki te tamaa matakaaina e ttapa ma ko Emaus. Te matakaaina naa
e hitu naa mael i tana mmao i Jerusalem, 14 teenaa te takarua naa ni sassare
ka hai taratara i naa vana hakkaatoa ni mee naa. 15 Te saaita takarua naa
e hai taratara ka oo raa, Jesus tana tino ni sare ake no sassare iloo laatou
ka oo hakapaa; 16 te takarua naa ni kkite iaa Ia, tevana iaa laaua ni haia
ki see mmate laaua maa teelaa ko Jesus. 17 Jesus ki mee ake, "Koorua
e sassare ka hai taratara i te aa?"

Te takarua raa ki ttuki no ttoka hakaaroha atu ki Jesus. 18 Teenaa te tama
tokotasi i te takarua naa, tana inoa ko Cliopas, ki mee ake, "Teenei pee
ko koe koi soko kkoe ni hanake ki Jerusalem teelaa see iloa i naa vana
ni mee iloto Jerusalem i naa aso ku oti te llaka nei?"

19 Jesus ki vasiri ake, "Ni vana peehea ni mee naa?"

Te takarua raa ki mee ake, "Naa vana ni mee ki Jesus, ttama i Nazareth.
A Ia naa se pure TeAtua, e haimahi ana taratara aa ni hakassura
naa mahi TeAtua imua naa karamata TeAtua aa ma te henua hakkaatoa.
20 Naa maatua hakamaatua aa ma aaraa tama hakamaatua maatou
ni kauake laatou te tama nei ki te hakamau Rome raa ki tukua ki mate,
teenaa a Ia ni tuukia ki te kros raa no mate. 21 Maatou ni taaohi manava
maa Ia naa ko te tama ma ki hakasao te kanohenua Israel. Aa teenei
naa aso raa ku toru imuri tana saaita ni mate. 22 I te aso nei raa, maatou
ni hakatekia aaraa haahine e ttaka ma maatou; naa haahine naa ni oo
ki te kava i te tahaata, 23 tevana iaa laatou ni see lave te haitino Jesus.
Laatou ni ahemai no taratara mai maa laatou e kkite i naa ensol. Teenaa
maa naa ensol raa e taratara ake maa Jesus e ora. 24 Aaraa tama i maatou

✡ **24.7** Mt 16.21; 17.22,23; 20.18,19; Mk 8.31; 9.31; 10.33,34; Lk 9.22; 18.31-33

ni oo ki te kava no kkite maa te haitino Jesus ku seai maaoni, e mee pee
ko naa taratara ake naa haahine."
25 Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, "Koorua ku vvare hakaoti! Koorua
ku llono nataa peehea i naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua raa ni mee
imua! 26 Koorua see illoa maa te Mesaea raa ki hakallono isu imua,
ki oti raa ku hakanau TeAtua iaa Ia i te lani?" 27 Teenaa akonaki ake iloo
Jesus i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu raa iaa ia, e kaamata
i naa laupepa Moses aa ma naa taratara naa pure hakkaatoa TeAtua ni sissii
imua.
28 Te saaita laatou ni tauppiri atu ki te matakaaina Emaus raa, Jesus
ni mee ma ki hakaraka koi ka hano, 29 araa nei te takarua naa ku ffuri atu
no mee ake kiaa ia, "Kau ki nnoho taatou i te kina nei; te laa raa ku suru
aa te henua ku taupiri ki poouri." Teenaa hanatu iloo Jesus no nnoho
laatou. 30 Te saaita laatou ni nnoho ki kkai raa, Jesus ki too te haraoa raa
no taku ki TeAtua, araa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki te takarua naa.
31 Te takarua naa ni ttoka atu no mmate lokoi maa teelaa ko Jesus, teenaa
seai lokoi Jesus imua laaua. 32 Takarua naa ni ffuri no taratara soko laaua
peelaa, "Teelaa see hii hakannoo peehea taaua i naa taratara mai ttama nei
i te ara i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu?"
33 Te takarua naa ni massike lokoi i te saaita naa no ahe ki Jerusalem.
Laaua ni oo no llave i te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa disaipol
e nnoho hakapaa ma aaraa tama, 34 ka taratara peelaa, "TeAriki ku oti
te masike maaoni i te mate! A Ia ni hakasura ki Simon!"
35 Teenaa taratara ake iloo te takarua raa i te hakasura ake ana Jesus
ki laaua i te ara e hano ki Emaus, aa i laaua ni mmate maa teelaa ko Jesus
i tana saaita ni ttohi te haraoa.

Jesus ku hakasura ki ana disaipol
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

36 Te saaita te takarua raa koi ttuu ka taratara ake ki naa disaipol raa,
TeAriki ni hakateki no tuu mai iloto laatou no mee ake, "Te laaoi TeAtua
ki noho ma kootou."
37 Naa tama naa ni mattaku iloo i laatou e ttau maa laatou e kkite
te mouri. 38 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Se vana peehea kootou
ku mattaku ai? Kootou ku mamannatu tammaki iaa nau? 39 Ttoka mai
ki aku rima ma aku vae. Teenei ko nau! Kootou kkapa mai no haahaa
iaa nau ki illoa kootou iaa nau seai se mouri, i te mouri raa see hai haitino
peenei." 40 Teenaa huri atu iloo ana vae ma ana rima ki laatou.
41 Naa tama naa ni oho iloo ka fiaffia, tevana iaa laatou ni see ttau maa Je-
sus ku ora maaoni. Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, "Kootou e hai kaikai
i te kina nei?" 42 Teenaa kauake iloo naa tama naa te ika e tunutunu kiaa ia.
43 Jesus ni too te ika naa no kai iloo imua ana disaipol naa.
44 Teenaa mee ake iloo Ia peelaa ki laatou, "Teenei ko naa mee nei teelaa
ni taratara atu nau i taku saaita ni nnoho taatou. Nau ni vanaatu maa
naa taratara hakkaatoa e takkoto i naa Loo Moses, naa Pure TeAtua, aa
i te laupepa naa ahu David, teelaa e taratara iaa nau raa, ki huri ake no ttino
maaoni."
45 Teenaa akoina iloo a Ia naa tama naa ki illoa hakaraaoi laatou
i naa taratara te Laupepa Tapu. 46 Jesus ki mee ake, "Teenei naa taratara
e sissii iloto te Laupepa Tapu: Te Mesaea raa ma ki hakallono ki te isu
no taia ka mate, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike i te mate no ora
hoki. 47 Teenaa te taratara e mee maa TeAtua e uii naa haisara naa tama
e ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou raa, ki tarataraina
iloto te inoa te Mesaea ki naa kanohenua hakkaatoa, e kaamata i Jerusalem.

48 Kootou ni kkite i naa vana naa tama raa ni mee kiaa nau, teenaa nau
e hiihai maa kootou ki hakaea ake ki aaraa tama i naa mee naa. 49 Nau
ma ki heunatia atu nau TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu taku Tamana raa
imua. Tevana iaa kootou ki nnoho ka ttari i Jerusalem ki tae atu
TeAitu Tapu raa no kauatu naa mahi te lani ki kootou."✡

Jesus ku toa ki te lani
(Mk 16.19-20; Acts 1.9-11)

50 Teenaa masike iloo Jesus ma ana disaipol raa i Jerusalem ka oo
ki te kina e taupiri atu ki te matakaaina Bethany. I te saaita laatou
ni ttae atu raa, Jesus ki ssau ana rima ki aruna no taku iloo ki TeAtua, teenaa
ki mmata ake hakaraaoi TeAtua ki naa tama naa.✡ 51 I tana saaita koi hai
ana taratara raa, a Ia ni hakataha i naa tama naa ka toa ki te lani. 52 Teenaa
ffuri iloo naa tama naa no lotu kiaa Ia. Naa tama naa ni fiaffia iloo i te saaita
laatou ni ahe ki Jerusalem. 53 Teenaa naa tama naa ni ttaka peenaa
i te Hare Tapu raa ka hakanau peenaa i TeAtua i naa aso hakkaatoa.

✡ **24.49** Acts 1.4 ✡ **24.50** Acts 1.9-11

JOHN
TE LONO TAUKAREKA I NAA TARATARA JOHN
TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka i naa taratara John e taratara maa Jesus ko te Taratara TeAtua e takoto no takoto hakaoti, teelaa "ni huri mai no tipu ake ma se tama ka noho iloto taatou." (1.14) E mee pee ko naa taratara iho te laupepa nei raa, te Lono Taukareka nei ni sissii ki illoa naa tama e tokatoka i te laupepa nei maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa naa tama naa ma ki illoa maa laatou ma ki ora iloto naa mahi tana Inoa. (20.31).

Imuri naa taratara kaamata teelaa e hakailoa mai maa te Taratara TeAtua e takoto no takoto hakaoti ko Jesus raa, te Lono Taukareka nei e taratara i te kau mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia Jesus. Teenaa ki huri ake maa Jesus ko te Tama TeAtua teelaa ma ki hakasao naa tama te maarama nei. Ki oti raa ku hakatuu naa taratara i te hakataakoto naa mahi TeAtua teelaa ni hakasuratia Jesus. Teenei ko naa taratara iloto te laupepa nei teelaa e hakatuu i naa hakannoo aaraa tama no tautari ki Jesus, aa i naa see fiffai aaraa tama maa laatou e hakannoo iaa Ia. Naa sapta 13–17 e hakatuu hakaraaoi iloo i te meemee hakapaa Jesus ma ana disaipol raa i te poo Jesus ni tauhia, aa i naa taratara hakaoti Jesus ni kauake ki ana disaipol ki mau naa manava laatou, i tana laasuru hakaoti ma laatou. Te hakaoti te laupepa nei e taratara i te tauhia ana Jesus no toa ki te koti, i tana tuukia ana ki te kros, i tana masike ana i te mate, aa i tana hakasura ana ki ana disaipol.

Te taratara i te ffine hai aavana ni laavea e moe ma telaa tanata raa (7.53–8.11) e hakamaatinoria, i te aa e tammaki naa laupepa imua teelaa e takoto te Lono Taukareka nei, e tiiake laatou te taratara naa, aa aaraa laupepa iaa e hakatuuria laatou.

John e llasi ana taratara i te ora e ora hakaoti iloto Christ, teelaa e kaamata i te saaita nei aa e kauake ki naa tama e illoa maa Jesus ko te ara, te hakamaaoni, aa te ora. Te mee e hakasoro mmata i te pas John raa, teenaa ko i-ana hakatuu ki naa mee vare te henua e illoa, ki huri ake te hakataakoto maaoni ana taratara e kauake ki laatou. Teenaa ko naa mee pee ko te vai, te haraoa, te lamu, te tama e roorosi naa sipsip raa aa ma naa sipsip, aa te laakau 'grape' aa ma naa hua.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa taratara kaamata 1.1–18
John te Baptis aa ma naa disaipol mua Jesus 1.19–51
Naa heuna Jesus iloto te henua 2.1—12.50
Naa aso hakaoti Jesus iloto Jerusalem aa i naa kina e tauppiri ki Jerusalem 13.1—19.42
Te saaita TeAriki ni masike i te mate aa i ana saaita ni hakasura ki ana disaipol 20.1–31
Naa taratara hakaoti: TeAriki e hakasura hoki i Galilee 21.1–25

Jesus te Taratara te Ora

1 Imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa raa, te Taratara raa ku oti
te takoto. Ttaratara naa ni noho ma TeAtua. Ttaratara naa ko TeAtua koi.
2 A Ia ni noho ma TeAtua imua te mahaa mai ana te lani ma te maarama nei.
3 See hai mee te maarama nei ni ssura soko laatou. Naa mee hakkaatoa
ni penaa iloto naa mahi te Taratara naa. 4 A Ia naa ko te tahito te ora, teenaa

ko te ora e hakamaasina naa tama te maarama nei. 5 Naa kina ni takkoto
poouri raa ni maasina hakkaatoa. Te maasina naa ni see lavaa te uuhia
te poouri.

6 TeAtua ni heunatia mai a Ia te tanata e ttapa ma ko John.✡ 7 John
ni hakasura iho no tarataraina naa tiputipu te maasina nei ki llono
naa tama te maarama nei, aa laatou ku hakannoo. 8 Tana tino seai
ko te maasina naa, a ia ni heunatia mai ki au no hakailotia te maasina naa
ki naa tama te maarama nei. 9 Te maasina naa ma ki hakasura mai
ki te maarama nei no hakamaasina naa kanohenua hakkaatoa.

10 TeAtua ni pena naa mee te maarama nei iloto naa mahi te Taratara naa.
Niaaina maa Ia ni noho i te maarama nei, naa tama te maarama nei
ni see illoa iaa Ia. 11 A Ia ni hakasura iho ki naa tama tana tino henua.
Tevana iaa a Ia ni see ilotia naa tama naa. 12 E mee naa uruai tama
ni illoa atu kiaa Ia no illoa maaoni maa Ia ko te Tama TeAtua, teenaa
ki kauake Ia te taukareka raa ki naa tama naa, ki nnoho laatou ma ni tama
TeAtua. 13 Naa tama naa ni see hai tamaina TeAtua ma ni tama e mee
naa maatua laatou i te maarama nei; TeAtua tana tino ko laatou Tamana.

14 Ttaratara raa ni huri mai no tipu ma se tama ka noho iloto taatou. A Ia
e taka ma te laaoi, aa a Ia e taratara koi ki te taratara maaoni. Taatou
ni kkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi, teenaa ko naa mahi te Tama
tokotasi TeAtua ni heunatia mai tana Tamana i te lani.

15 John ni taratara i naa tiputipu ttama naa. A ia ni tanitani varo peelaa,
“Teenei taku tama maraa e taratara atu ki kootou. Nau ni vanaatu maa Ia
ma ki hakasura iho imuri, tevana iaa a Ia e takoto hakamaatua are iaa nau.
Taku saaita seki haanauria taku tinna raa, tama nei kunaa noho mai are.”

16 A Ia ni kaumai te lopo mee taukalleka ki taatou. Teenaa
ko naa tiputipu tana manava kaimaarie ma tana manava laaoi. 17 TeAtua
ni kauake naa Loo raa ki Moses ki kaumai ki taatou. Te laaoi ma
te hakamaaoni raa iaa ni kauake TeAtua ki Jesus Christ ki kaumai ki taatou.
18 See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Teenaa ko te Tama koi tokotasi
TeAtua, e noho ma tana Tamana; a Ia naa e huri mai ki taatou naa tiputipu
TeAtua.

John, te Baptis e hakaea naa tiputipu Jesus Christ (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)

19 Naa hakamau naa Jew e nnoho i Jerusalem raa ni heuna ake
naa maatua te lotu aa ma naa tama haka Levi ki vasiria John maa ia
ko ai.

20 John ni see hiihai maa ia e huuina a ia te hakamaaoni. Teenaa
ki mee ake ia ki laatou, “Nau seai ko te Mesaea”

21 Teenaa ki vasiri ake naa tama naa, “Ki mee koe seai ko te Mesaea, koe
ko Elijah koi?”✡

John ki mee ake, “Seai. Nau seai ko Elijah.”

Naa tama naa ki vasiri hoki, “Koe ko te Pure TeAtua?”

John ki mee ake, “Seai.”

22 Laatou ki mee ake, “Taratara mai ki illoa maatou maa koe ko ai,
ki ahe maatou no taratara ake ki naa hakamau maatou. Peehea oo taratara
e kaumai ki maatou?”

23 John ki huri ake no kauake naa taratara Isaiah,✡ te pure TeAtua, ni mee
imua, “Nau nei ko te tama e tanitani varo mai iloto mouku peelaa, ‘Haka-
tonu te ara TeAriki ki maarama.’ ”

✡ **1.6** Mt 3.1; Mk 1.4; Lk 3.1-2 ✡ **1.21** Deut 18.15,18; Mal 4.5 ✡ **1.23** Is 40.3 (LXX)

24 Teenaa ki vasiri ake naa tama ni heunatia ake naa Faarisi, 25 “Ki mee
koe seai ko te Mesaea aa ko Elijah ma te Pure TeAtua, ai koe
e hakaukau tapu ai naa tama?”
26 John ki mee ake, “Nau e hakaukau tapu te henua ki te vai, tevana iaa
e mee te tama see ilotia kootou, e tuu iloto taatou nei; 27 A Ia naa ko te tama
ma ki hakasura mai imuri aaku. Nau taku tino see tau te vvete naa uka
ana taka e hakao.”
28 Laatou e hai naa taratara laatou nei i te henua e ttapa ma ko Bethany.
Te henua naa e tuu hakaanake te riva e ttapa ma ko Jordan. Teenaa
ko te kina John ni hakaukau tapu naa tama.

Jesus, te Sukua Sipsip TeAtua

29 Ssoa te aso raa, John ni ttoka i naa sare ake Jesus kiaa ia. Teenaa
ki mee ake ia peelaa, “Kootou mmata ki kkite kootou te Sukua Sipsip
TeAtua, Ttama e uii naa haisara naa tama te maarama nei! 30 Teenei
taku tama ni taratara atu maa ni noho mai imua taku haanau mai ana.
A Ia e takoto i aruna iaa nau. 31 Nau taku tino ni see iloa i ana tiputipu.
Nau e hakaukau tapu te henua ki hakailoa mai TeAtua te tanata naa
ki te kanohenua Israel.”
32 Teenaa ki mee ake John ki naa tama naa, “Nau e kite i naa llee mai
TeAitu TeAtua i te lani ma se rupe no takoto i te haitino Jesus. 33 Teenei
ni iloa ai nau maa Ia ko te tama maaoni TeAtua. Te tama ni kaumai
naa heuna nei ma ki hakaukau tapu nau ki te vai raa, ni taratara mai peenei,
‘Too tama ma ki kite i naa llee mai TeAitu TeAtua ma se rupe no takoto
iaa ia raa, teenaa ko te tama ma ki hakaukau tapu ki TeAitu Tapu.’ 34 Nau
ni kite katoo i naa mee nei. Teenei e taratara ai nau ki llono kootou maa
Jesus raa ko te Tama maaoni TeAtua.”

Naa disaipol mua Jesus Christ

35 I te ssoa te aso raa, John ni tuu ma ana disaipol e lua 36 no kite i naa laka
Jesus. Tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni huri no mee ake ki laaua,
“Koorua mmata! Teelaa te Sukua Sipsip TeAtua.”
37 Takarua naa ni llono koi naa taratara nei raa, tautari atu iloo laaua
vaamuri Jesus. 38 Teenaa ki huri atu Jesus no vasiri ki laaua, i tana saaita
ni kite i laaua, “Koorua e ssee i ai?”
Takarua raa ki mee ake, “Rabai, koe e noho i hea?” (‘Rabai,’ teenaa
ko te taratara e mee maa “Te tama e akonaki naa tama”.)
39 Jesus ki mee ake, “Koorua oomai ki hakaari atu nau.” (Saaita raa,
te laa raa ku taupiri ki suru.) Teenaa ki oo laatou no kkite i te kina Jesus
e noho. Laaua ni nnoho iloo no poonia i te kina naa.
40 Ttama tokotasi i te takarua naa ko Andrew, te taina Simon Peter. 41 A ia
ni lave i Simon Peter, tana taina, no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maa-
tou te Mesaea.” (Mesaea raa ko te taratara e mee maa, ‘Christ.’) 42 Teenaa
ki hakattaki ake a ia tana taina raa ki Jesus.
Jesus ni ttoka atu kiaa ia no mee ake, “Nau e iloa maa too inoa ko Simon,
te tama John. Koe ku taapaa a nau ki Sipas.” (Te laa inoa Sipas ko Peter,
te taratara e mee maa ‘te hatu’.)

Philip ma Nathaniel

43 I te ssoa te aso raa Jesus ni maanatu ma ki hano Ia ki Galilee. A Ia ni lave
i Philip no mee ake, “Kau no tautari kiaa nau.” 44 (Philip se tama i Bethsaida,
te henua e nnoho ai Andrew ma Peter.) 45 Philip ni lave i Nathaniel
no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maatou te tama ni tarataraina Moses
i ana taratara ni sissii iloto te laupepa naa Loo. Teenaa ko ia naa hoki

ni tarataraina naa pure TeAtua imua. Tana inoa ko Jesus, te tama Joseph, te tama haka Nazareth."
46 Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, "Se aa e taukareka e lavaa te sura mai i te tamaa henua maa ko Nazareth?"
Philip ki mee ake, "Kau ki kite koe."
47 Saaita Jesus ni kite i Nathaniel e hanake kiaa ia raa, a ia ki mee tana taratara peelaa, "Teenei se tama maaoni i te manava Israel. Ttama nei see hai vana hakallika e huu iloto tana manava."
48 Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, "Koe ni iloa peehea iaa nau?"
Jesus ki mee ake, "Saaita Philip seki lave iaa koe raa, nau kunaa kite iloo iaa koe e noho i laro te maru te laakau te 'fig'."
49 Teenaa ki mee ake Nathaniel, "Rabai, koe naa ko te Tama TeAtua. Koe naa ko te Tuku Israel."
50 Jesus ki mee ake, "Koe naa ku iloa maa nau ko te Tama TeAtua i aa nau ni vanaatu maa nau e kite iaa koe e noho i laro te maru te laakau te 'fig'? Koe ma ki oti ku kite i naa vana e llasi are i naa mee nei." 51 Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, "Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki kkite i naa tallaki mai naa tootoka te lani ka hakasepu mai naa ensol TeAtua no sassare mai ki Ttama te Henua."✡

2

Te kaikai te aavvana i Kana

1 Naa aso e lua ku oti te llaka, i te ttoru naa aso raa, naa tama te matakaaina i Kana iloto Galilee raa e mee te kaikai te takarua e aavvana. Te tinna Jesus raa e noho i te kina naa. 2 Jesus ma ana disaipol raa hoki ni arumia ki oo ake ki te kaikai naa. 3 Saaita naa wain raa ni oti, te tinna Jesus raa ki mee ake ki Jesus, "Naa wain naa tama naa ku oti."
4 Teenaa ki mee ake Jesus, "Te ffine nei, koe see taratara mai ma se aa nau ki mee. Taku sao ki hakaari aku mahi raa seki tae mai."
5 Te tinna Jesus raa ki mee ake ki naa tama e mee naa heuna te hare, "Kootou haia naa vana tama nei e mee atu ki kootou."
6 I loto te hare naa e takkoto ana huaarani e utuutu vai e ono e llasi. I naa vana e llasi naa Jew raa, laatou maraa e huihui naa rima laatou ki naa vai e takkoto i naa huaarani naa. Te huaarani tokotasi e tau te utu naa kalon e matarua no tae ki te matatoru. 7 Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama e mee naa heuna te hare, "Utuhia naa huaarani naa ki naa vaiua." Naa tama naa ni massike no utu naa huaarani naa no ppii.
8 Jesus ki mee ake hoki, "Kootou asu mai ni vai i naa huaarani naa no kauake ki te tama e mee tana kaikai nei ki unu." Teenaa ki too naa tama naa naa vai raa no kauake ki te tama e mee tana kaikai.
9 Te vai naa ku oti te huri no mee ma se wain. Ttama naa ni see iloa maa tana wain e unu raa ni too ake naa tama naa i hea (tevana iaa, ana poe raa ku oti te illoa i te vana Jesus ni mee). Teenaa ki kannaatia ake a ia te tanata e aavana raa no mee ake, 10 "Taatou hakkaatoa maraa e taki naa wain taukalleka raa i te kaamata. Ki oti are naa wain see taukalleka raa ku toomai, i te saaita naa tama raa ku vvare hakkaatoa. A koe iaa ni tiiake naa wain taukalleka raa ki te saaita nei!"
11 Teenei ko te saaita mua Jesus ni hakasura naa mahi TeAtua. A ia ni hakasura naa vana nei i Kana, iloto Galilee. Teenaa ko tana kina ni hakassaa ana mahi no illoa ana disaipol maa Ia ko te Tama TeAtua.
12 Kimuri raa, Jesus ma tana tinna, ana taaina ma ana disaipol raa ni oo ki Capernaum no nnoho naa aso laatou i te kina naa.✡

✡ **1.51** Gen 28.12 ✡ **2.12** Mt 4.13

Jesus e hano ki loto te Hare Tapu
(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

13 Te mee raa ku taupiri ki te aso te Kaikai te Pasova, teenaa ki hano
Jesus ki Jerusalem.✡ 14 Tana saaita ni uru ki loto te Hare Tapu raa,
a Ia ni kite naa tama e nnoho ma naa purumakau, naa sipsip, aa ma
naa rupe. Naa tama naa e nnoho ma naa manu raa ki oo ake ni tama
no tautauia. Aaraa tama hoki e nnoho ka hakahitihiti naa mane laa-
tou. 15 Teenaa ki ffiri a Ia tana tari no iisea a Ia naa manu raa hakkaa-
toa ki haho te Hare Tapu. Naa sipsip ma naa purumakau raa hakkaatoa
ni iisea a Ia ki haho. Naa teevoo naa tama hakahitihiti naa mane raa
ni hurisia a Ia no masseu huri naa mane naa tama naa. 16 Ki oti raa,
huri atu iloo Ia ki naa tama e nnoho ma naa rupe laatou raa no mee ake,
"Too naa mee naa ki haho! Kootou see haia kootou te hare taku Tamana nei
ma se maket!" 17 Naa disaipol raa ni mannatu ki naa taratara e takkoto iloto
te Laupepa Tapu e mee maa, "Te llee taku manava i too hare, TeAtua, e ura
ma se ahi iloto taku manava."✡
18 Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew, "Ni mahi peehea TeAtua
a koe e lavaa te ppena ki illoa maatou maa koe e tau te sosorina peenei?"
19 Jesus ki mee ake, "Seua te Hare Tapu nei, aa iloto naa aso e toru nau
ma ki hakamasike hoki te hare nei."✡
20 Teenaa ki mee ake laatou, "Koe e vana maa te Hare Tapu nei e lavaa
peehea koe te hakatuu iloto naa aso e toru? Te Hare Tapu nei ni hakatuuria
i loto iloo naa setau e matahaa maa ono!"
21 Tevana iaa te hare tapu Jesus e taratara raa, teenaa ko tana haitino.
22 Saaita Jesus ni masike i te mate raa, ana disaipol raa ni hakamaarona
i tana taratara nei. Teenaa ki illoa ai laatou maa e maaoni i naa taratara
te Laupepa Tapu ma naa taratara Jesus ni kauake ki laatou.

Jesus e iloa i naa tiputipu naa tama hakkaatoa

23 Saaita Jesus ni noho i Jerusalem i te ssao te Kaikai te Pasova raa, tu-
raa tama ni kkite i naa mahi TeAtua ni hakassuratia a Ia, teenaa ki illoa ai
laatou maa Jesus ko te Tama TeAtua. 24 Tevana iaa te manava Jesus
ni see mau i naa tama naa, iaa Ia e iloa i naa tiputtipu laatou. 25 Niaaina
maa see hai tama e taratara ake ki Jesus i naa tiputipu naa tama naa, a Ia
kunaa iloa are i naa takkoto naa manava laatou.

3

Jesus ma Nikodimus

1 Teelaa se Faarisi, tana inoa ko Nikodimus, a ia se tama hakamaatua
naa Jew. 2 A ia ni hanake ki Jesus i te poo tokotasi no taratara ake ki Jesus,
"Rabai, maatou e illoa maa koe se tisa ni heunatia mai TeAtua. See hai tama
e lavaa te mee naa mahi TeAtua pee ko oo vana e mee naa, ki mee maa
naa mahi TeAtua see takkoto iaa ia."
3 Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni maa see hai tama e lavaa
te kite te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai hoki."
4 Teenaa ki vasiri ake Nikodimus, "Peehea naa haanau mai hoki te tama
ku matua? Peehea ana ahe hoki ki loto te manava tana tinna raa
ki haanauria mai a ia hoki?"
5 Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni. See hai tama e lavaa
te uru ki loto te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai i te vai ma
TeAitu TeAtua. 6 Te tama e haanauria te tama raa e taka ma te ora te tama
te maarama nei. Te tama e haanau mai iloto te aitu raa e taka ma te ora

✡ **2.13** Ex 12.1-27 ✡ **2.17** Ps 69.9 ✡ **2.19** Mt 26.61; 27.40; Mk 14.58; 15.29

TeAitu Tapu. 7 Koe see oho i aa nau e vanaatu kiaa koe, ‘Kootou hakkaatoa ki ahe no hannau mai hoki.’ 8 Te matani raa e oko koi ki tana aauna e hiihai. Koe e lono koi i naa oko te matani, tevana iaa koe see iloa i te kina te matani naa e oko mai. Koe hoki see iloa maa te matani naa e oko ki hea. Te mee naa e mee koi pee ko te tama e haanau mai i TeAitu TeAtua.”

9 Teenaa ki mee ake Nikodimus, “Peehea naa mee te mee naa?”

10 Jesus ki mee ake, “Koe see iloa peehea te mee nei ma koe se tama e akonaki naa tama Israel? 11 Nau e taratara atu maaoni. Maatou e taratara i naa vana maatou e illoa ma naa vana maatou e kkite, tevana iaa see hai tama i kootou e hiihai maa ia e hakannoo ki naa taratara maatou nei. 12 Nau ni taratara naa taratara te maarama nei, tevana iaa kootou ni see hakannoo ki aku taratara. Kootou ma ki hakannoo peehea kiaa nau ki mee nau e taratara atu naa mee te lani? 13 See hai tama ku oti te tae ki te lani, teenaa ko te Tama te Henua koi, te tama ni au i te lani.”

14 Moses ni ssau te kata raa ki aruna iloto mouku. Peelaa hoki, te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna.✡ 15 Naa tama e illoa maa Ia ko te Tama TeAtua raa ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. 16 TeAtua e aroha i naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ki heuna mai tana Tama raa ki te maarama nei. Ki mee se tama peehea e illoa maa Ia ko te Tama TeAtua raa, ttama naa ma ki see lavaa te mate. A ia ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. 17 TeAtua ni see heuna mai tana Tama naa ma ki au no hakatonutonu te henua. Seai. Tana tama naa ni kkave mai ki au no hakaora naa tama te maarama nei.

18 TeAtua see hakatonutonu naa tama e hakannoo ki tana Tama, tevana iaa a Ia kunaa hakatonutonu are naa tama see hakannoo ki tana Tama, i te aa, i laatou ni see hakannoo ki tana Tama tokotasi naa. 19 Te ara te hakatonutonu raa e mee peenei: te maasina raa ku oti te tae mai ki te maarama nei, tevana iaa te henua e fiffai are i te poouri. Laatou see fiffai te maasina naa i naa sosorina laatou see ttonu. 20 Naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika raa see fiffai ki te maasina. Laatou see hakassura iho ki te maasina i laatou see fiffai maa naa sosorina see ttonu laatou raa e hakassaaina. 21 Teenaa are ko naa tama e ppena naa mee maaoni raa e hakassura mai ki te maasina, ki ilotia laatou maa laatou e ppena naa mee hakkaatoa iloto naa mahi TeAtua.

Jesus ma John

22 Kimuri raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki te matakaaina Judea no nnoho laatou ka hakaukau tapu naa tama. 23 John hoki e hakaukau tapu naa tama i Einon, see mmao i Salim. Te kina naa e takkoto ana vai tammaki. Te henua ni oo atu peenaa kiaa Ia ki hakaukau tapuria laatou. 24 (Teenaa ko te saaita John seki ponotia are ki loto te hare karapusi.)✡

25 E mee naa disaipol John e hakatauttau ma te Jew tokotasi i te iloo naa Jew i naa tiputipu te hakaukau. 26 Teenaa ki oo laatou no mee ake ki John, “Rabai, koe e hakamaarona i te tanata ni taka ma koe i telaa vasi Jordan, ttama ni tarataraina a koe? Ttama naa e hakaukau tapu naa tama i te saaita nei. Te henua e tari atu hakkaatoa kiaa ia!”

27 Teenaa ki mee ake John, “Te tama e taka koi ma naa mahi TeAtua e kauake. 28 Kootou ni llono iaa nau ni taratara peelaa, ‘Nau nei seai ko te Mesaea, tevana iaa nau ni heunatia ki au nau imua ttama naa.’✡ 29 Saaita te taupeara ma te taupu e haka aavana tia raa, te taupu raa ma ki mee ma se aavana te taupeara naa. Te ssoa te taupeara raa

✡ **3.14** Num 21.9 ✡ **3.24** Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 ✡ **3.28** Jn 1.20

ma ki hiahia i tana saaita ma ki lono i te reo te taupeara naa. Taku hiahia e kaatoa hoki peenaa. 30 Ttama naa ma ki noho hakamaatua, a nau iaa ma ki noho ma se tamavare koi."

Jesus, Ttama te lani

31 Ttama e au i te lani raa e noho hakamaatua i naa tama hakkaatoa. Ttama e au i te maarama nei iaa, teenaa se tama te maarama nei. A ia e taratara i naa vana te maarama nei, tevana iaa Ttama te lani raa e noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa. 32 Ttama naa e taratara i ana mee ni llono ka kkite ki ana karamata, tevana iaa see hai tama e hakannoo ki ana taratara. 33 Teenaa naa tama e hakannoo ki ana taratara raa e huri ake peelaa maa TeAtua raa ko te hakamaaoni. 34 Ttama ni heunatia mai TeAtua raa e taratara mai naa taratara TeAtua, i te aa, naa mahi hakkaatoa TeAitu raa e kauake TeAtua kiaa Ia. 35 Te Tamana raa e llee tana manava i tana Tama, teenaa ni kauake naa mee hakkaatoa kiaa Ia ki roorosi.✡ 36 Naa tama e hakannoo ki te Tama TeAtua raa ma ki too te ora e ora hakaoti, tevana iaa te tama see hakannoo ki TeAtua raa ma ki see ora. A ia ma ki takoto i laro naa haaeo TeAtua.

4

Jesus ma te ffine haka Samaria

1 Naa Faarisi raa ni llono maa e tammaki naa tama ku tautari ki Jesus, aa te kooina naa disaipol Jesus e hakaukau tapu raa ku tammaki are i naa disaipol John. 2 (Maaoni iaa, Jesus tana tino see hai tama ni hakaukau tapu. Ana disaipol raa koi e hakaukau tapu naa tama.) 3 Teenaa saaita Jesus ni lono i naa taratara naa, masike iloo Ia i Judea no hano ki Galilee. 4 Te ara Jesus ma ki sare raa e moe vaaroto Samaria.

5 A Ia ni hano no tae ki te matakaaina iloto Samaria e ttapa ma ko Sikar. Te kerekere Jacob ni kauake ki tana tama, Joseph, see mmao i te matakaaina naa.✡ 6 Teenaa ko te kina e takoto te vai Jacob ni keri i te kerekere. Jesus ni naenae i tana kina ni sare mai raa e mmao, teenaa ki noho Ia i te vasi te vai naa no hakamarooroo. A Ia ni tae atu i te laaraatea*.

7 E mee te ffine haka Samaria ni hanake ki te vai raa no asu vai. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Aasua mai se vai maaku ki unu." 8 (Ana disaipol raa ku oti te oo ki loto te henua naa no taavi kaikai.)

9 Te ffine raa ki mee ake, "Koe se Jew, a nau iaa se tama haka Samaria. Peehea oo kainnoo mai kiaa nau ki kauatu se vai ki unu koe?" (Naa Jew raa see lavaa te kkai ka unu ki naa peleti ma naa kap naa tama haka Samaria.)✡

10 Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe see iloa i te mee TeAtua e hookii. Koe hoki see iloa maa teenei ko ai e kainnoo atu ma ki kauake se vai maana ki unu. Ki mee koe ni iloa i te tama e kainnoo atu nei raa, koe ni kainnoo are kiaa ia ki kauatu te vai te ora."

11 Te ffine raa ki mee ake, "Aroha, koe see hai mee asuasu vai e noho ma koe, aa te vai nei e nnoto. Te vai e takoto te ora naa ma ki aasua mai koe i hea? 12 Te vai nei ni kaumai taatou tipuna, Jacob. Tana haanauna ma ana manu e hahaanai raa ni unu hakkaatoa i te vai nei. Koe e mee maa koe e lasi are i Jacob?"

13 Jesus ki mee ake, "Naa tama hakkaatoa e unu te vai nei ma ki oti ku hiiunu hoki. 14 Te tama e unu taku vai ma ki hookii nei ma ki see lavaa

---

✡ **3.35** Mt 11.27; Lk 10.22 ✡ **4.5** Gen 33.19; Josh 24.32 * **4.6** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ✡ **4.9** Ezra 4.1-5; Neh 4.1-2

te hiiunu imuri. Taku vai ma ki hookii nei ma ki ppuna peenaa iloto
tana manava, teenaa a ia ma ki too te ora e ora hakaoti."
15 Teenaa ki mee ake te ffine, "TeAriki, kaumai te vai naa ki see hiiunu nau
imuri, ki see ahemai nau hoki no asu vai."
16 Jesus ki mee ake, "Tere imua no aru ki too aavana raa ki oomai koorua."
17 Te ffine raa ki mee ake, "Nau see hai aavana."
Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe e taratara maaoni maa koe see hai aavana.
18 Maaoni iaa, koe ni mee oo aavana e rima hakkaatoa. Te tanata e noho ma
koe i te saaita nei seai se aavana aau maaoni. Koe e taratara maaoni."
19 Te ffine raa ki mee ake, "TeAriki, teenei nau ku iloa maa koe se pure
TeAtua maaoni. 20 Naa tippuna maatou raa ni lotu i aruna te mouna nei.
Kootou naa Jew raa iaa e hai maa Jerusalem raa ko te kina maatou ki oo
no lotu i TeAtua."
21 Jesus ki mee ake, "Hakannoo kiaa nau. Imuri te henua ma ki see lotu
ki te Tamana raa i aruna te mouna nei ma iloto Jerusalem. 22 Kootou
naa tama i Samaria nei e lotu poouri koi. Kootou see illoa i te tama kootou
e lotu. Maatou naa Jew raa iaa e illoa i te tama maatou e lotu. I te aa, te tama
ma ki hakaora te henua raa ma ki haanau iho iloto te manava naa Jew.
23 Te ssao raa ku tae mai, teenaa ko te saaita te henua ma ki lotu maaoni
ki te Tamana iloto naa mahi ma te hakamaaoni TeAitu TeAtua. Teenaa
te tiputipu te lotu TeAtua e hiihai. 24 TeAtua se Aitu. Naa tama e lotu
kiaa Ia raa ki lotu maaoni iloto naa mahi TeAitu TeAtua."
25 Te ffine raa ki mee ake, "Nau e iloa maa te Mesaea raa ma ki oti ku au,
aa tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki hakaari mai te kau mee hakkaatoa."
26 Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau nei ko Ia, te tama e taratara koorua nei."
27 I te saaita naa raa, naa disaipol Jesus raa ku ttae ake. Laatou ni tteki iloo
i te saaita laatou ni kkite i Jesus e noho ka hai taratara laaua ma te ffine.
Tevana iaa see hai tama i laatou ni vasiri ake ki te ffine naa ma se aa a ia
e hiihai. See hai tama hoki ni vasiri ake ki Jesus maa Ia e hai taratara laaua
ma te ffine raa ko te aa.
28 Te ffine naa ni tiiake tana mee e asuasu vai naa no ahe ki te henua raa
no mee ake ki naa tama te henua naa, 29 "Kootou oomai no mmata!
Ttama raa e taratara tonu mai i naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua.
Ttama nei pee ko te Mesaea raa koi, anii?" 30 Teenaa ki massike laatou
i te henua naa no oo ki Jesus.
31 I te saaita naa, naa disaipol raa e nnoho ka taro ki Jesus, "Rabai,
too ni mee maau no kai!"
32 Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau e mee aku kaikai e kai, see ilotia kootou."
33 Ana disaipol raa ki vasirisiri soko laatou, "E hai tama ni kauake
ana kaikai ki kai?"
34 Jesus ki mee ake, "Aku kaikai raa, teenaa ko aku tautari ki te hiihai
te Tama ni mee ma ki au nau no hakaoti ana heuna nei. 35 Kootou e mee
kootou taratara e mee peelaa, 'Naa marama e haa koi takkoto mai aa
ku tae ki te ssao ki vasi.' Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou ki ttoka
hakaraaoi ki naa verena. Naa kaikai raa ku lleu aa ku tau te vasi!
36 Naa tama e vasi raa e tauia ki hakanaaopo naa kaikai te ora maaoni.
Laatou ma ki fiaffia hakapaa ma naa tama ni tori. 37 Teenaa e hanotonu
ma te taratara e mee peelaa, 'Ttama e tori, aa telaa tama e vasi.'
38 Kootou ni heunatia a nau ki oo kootou no vasia naa verena naa tama sara
ni heheuna. Kootou ni tauia are i naa heuna naa tama sara."
39 Turaa tama i Samaria ni illoa maa Jesus ko te Mesaea, i te ffine raa
ni mee maa, "Ttama nei e taratara tonu mai naa mee hakkaatoa aaku ni mee

imua.” 40 Saaita naa tama i Samaria raa ni ttae kiaa Ia, laatou ni puratia
laatou a Ia ki noho ma laatou. Jesus ni noho ana aso e lua i te henua naa.
41 Turaa tama ni llono i ana taratara no hakannoo kiaa Ia. 42 Laatou
ni mee ake peelaa ki te ffine, “Maatou nei ku illoa maa teenei ko te Mesaea,
tevana iaa maatou see mee maa maatou nei ku illoa iaa koe ni taratara mai.
Seai. Maatou nei ku illoa i maatou ni llono soko maatou i ana taratara,
aa teenei maatou ku illoa maa teenei ko te Tama maaoni ma ki hakaora
naa tama te maarama nei.”

Ttamariki te hakamau e haia Jesus no marooroo

43 Imuri ana aso e lua i te kina naa raa, Jesus ni masike no hano ki Galilee.
44 Jesus soko Ia ni mee tana taratara peelaa, “Te pure TeAtua ma ki see ilotia
naa tama tana tino henua.”✡ 45 Tana saaita ni tae ki Galilee raa, naa tama
te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, i laatou ni kkite iaa Ia e hakasura
naa mahi TeAtua i te saaita laatou ni oo ki te Kaikai te Pasova i Jerusalem.
46 Ki oti raa Jesus ni ahe ki Kana i Galilee, tana henua ni huri te vaiua
no mee ma se wain.
Teelaa se hakamau te kaaman e noho i te kina naa. A ia e mee
tana tamariki e moe ka maki i Capernaum.✡ 47 Tana saaita ni lono maa
Jesus ku oti te hanake i Judea ki Galilee raa, hanatu iloo ia no taratara ake
ki Jesus ki oo laaua ki Capernaum no haia tana tamariki raa ki marooroo,
i tana tamariki raa ku taupiri koi ki mate. 48 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia,
“Kootou maraa e ttari iloo ki kkite kootou ma ni mahi TeAtua aa maa
kootou ku hakannoo kiaa nau.”
49 Te hakamau raa ki mee ake, “TeAriki. Kau ki oo taaua. Nau e ppore
maa taku tamariki raa ma ki mate.”
50 Jesus ki mee ake, “Ahe ki too henua. Too tamariki raa ku marooroo.”
Te tanata naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus e kauake, teenaa ki hano.
51 Ttama naa ni hano no ttiri i ana poe raa i te ara. Teenaa ki mee ake laatou
kiaa ia, “Too tamariki raa ku marooroo.”
52 Teenaa ki vasiri ake ia ki laatou ma te tamariki raa ni marooroo
i te ssao hea. Naa tama naa ki mee ake, “Too tamariki raa ni marooroo
lokoi i te saaita te laa raa ni tae ki te ttasi i te laa i aruna.” 53 Te tanata naa
ku hakamaarona i teenaa ko te ssao Jesus ni vanaake ma tana tamariki raa
ku marooroo. Teenaa ki illoa ai a ia maa tana haanauna naa hakkaatoa
maa Jesus ko te Mesaea.
54 Teenei ko te rua ana saaita ni hakassura naa mahi TeAtua i tana saaita
ni hanake ki Galilee.

5

Te tanata e haia Jesus no marooroo i te kina te vai

1 Kimuri raa, Jesus ni hano ki te kaikai te lotu naa Jew e mee i Jerusalem.
2 Teelaa se vai e takoto i te tootoka te henua naa. Te tootoka naa e ttapa
ma ko te Tootoka naa Sipsip. Te vai raa e ttapa ma ko Bethsada i te taratara
naa tama te henua naa. Teelaa ni harevaka e rima e ttuu aareha te vai naa,
e hakammaru ai naa tama e nnoho i te kina te vai naa. 3 Tammaki naa tama
e mmaki e mmoe iloto naa harevaka naa, naa tama e ppuni naa karamata
laatou, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e mmate naa haitino
laatou. [Laatou e mmoe ka ttari ki mannuutia te vai naa. 4 Teenaa
ko te ssao te ensol TeAriki e sepu mai ki loto te vai raa ka mannuu ai te vai.
Ttama mua i laatou ma ki sepu ki loto te vai e mannuu naa ma ki taukareka
no marooroo.] 5 Teelaa se tanata e moe i te kina naa. Ttama naa ni maki

✡ **4.44** Mt 13.57; Mk 6.4; Lk 4.24 ✡ **4.46** Jn 2.1-11

ana setau e matatoru maa varu. 6 Jesus ni kite iaa ia e moe i te kina naa,
no iloa maa tana maki raa ku rooroa. Teenaa ki vanaake Jesus kiaa ia, “Koe
e hiihai maa koe ki marooroo?”
7 Ttanata raa ki mee ake, “TeAriki. See hai tama e noho ki au no saaua
nau ki loto te vai nei i naa saaita te vai nei e mannuutia. Aku saaita maraa
e haaite ki ttoro ki te vai raa, aaraa tama kunaa ttae are. Nau maraa
e sukumuri lokoi.”
8 Teenaa ki mee ake Jesus, “Masike no ppiki oo moelana naa aa koe
ku sasare.” 9 Te tanata naa ni marooroo lokoi i te saaita naa, teenaa
ki masike ia no too ana moelana raa no sare.
Naa vana nei ni mee i te aso te Sabat. 10 Teenaa ki mee ake naa hakamau
naa Jew raa ki te tanata naa, “Teenei te aso te Sabat. See hai tama e lavaa
te ssau ana moelana raa i te aso te Sabat, i te mee naa e sara i naa Loo taa-
tou.”✡
11 Te tanata raa ki mee ake, “Ttama ni au no haia nau no marooroo raa
ni vana mai ma ki too aku moelana raa aa nau ku sasare.”
12 Teenaa ki vasiri ake laatou, “Ko ai ttama ni vanaatu ma ki mee koe
peenei?”
13 Tevana iaa te tanata naa ni see iloa maa Jesus ko ai, i te aa, te kina naa
ni kkapi te tama, aa Jesus ni hakasee koi no hano ki taha.
14 Kimuri raa, Jesus ni lave i te tanata naa i te Hare Tapu no mee ake,
“Hakannoo, koe raa ku taukareka. Koe ku kaaoti te ppena naa haisara,
ki see ssura ni vana hakallika kiaa koe.”
15 Teenaa ki hano te tanata naa no mee ake ki naa hakamau naa Jew raa
maa ia ni haia Jesus no marooroo. 16 Teenaa ki kaamata naa Jew raa
te hai haaeo ina laatou Jesus, i aa ia ni haia a ia te tanata raa no marooroo
i te aso te Sabat. 17 Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku Tamana raa e heheuna
i naa aso hakkaatoa, aa teenei nau hoki ki heheuna.”
18 Teenei ko naa taratara ni hakkoro naa hakamau naa Jew raa ki lellere
ki taia Jesus ki mate. Laatou see mee koi maa ia ni hakasara naa Loo
te Sabat. Laatou e mee hoki i aa ia ni taratara maa TeAtua ko tana tino
Tamana, teenaa a ia ku mee maa laaua ma TeAtua e hakatau peellaa.

Naa mahi te Tama TeAtua

19 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Te Tama
TeAtua raa see lavaa te mee ana vana soko ia. A ia e mee koi ana vana
e kkite tana Tamana e mee. Se aa tana Tamana e mee, tana Tama
e mee hoki. 20 Te Tamana e manava laaoi i tana tama, aa e huri ake
kiaa ia ana vana hakkaatoa e mee. Kootou ma ki oho i ana vana
ma ki huri ake raa ma ki ttoe iaa i naa vana nei. 21 Te Tamana e hakamasike
no hakaora te mate. Peelaa hoki, tana Tama raa e hakaora ana tama
e hiri. 22 Te Tamana tana tino see hakatonutonu naa tama. A Ia ku oti
te kauake te taukareka raa ki tana Tama ki hakatonutonu te henua. 23 A Ia
e hiihai maa te henua ki hakanau i tana Tama pee ko naa hakanau laa-
tou i te Tamana. Ttama see hakanau i tana Tama raa, a ia see hakanau
i te Tamana, i te aa, te Tama raa ni heunatia mai te Tamana.
24 “Nau e taratara atu maaoni. Naa tama e llono i aku taratara
no hakannoo ki te Tama ni heuna ma ki au nau raa, naa tama raa ma ki too
te ora e ora hakaoti. TeAtua ma ki see hakatonutonu naa tama naa, i laatou
ku oti te hakahiti naa mahi te mate no too te ora. 25 Nau e taratara atu
maaoni. Ssao raa ma ki tae mai, aa teenei ku oti te tae mai, teenaa
ko te ssao te mate raa ma ki llono i te reo te Tama TeAtua. Naa tama
e llono raa ma ki ora. 26 Te ora maaoni raa, teenaa se ora e takoto

✡ **5.10** Neh 13.19; Jer 17.21

i te Tamana. Peelaa hoki, te ora maaoni naa ku takoto ma se ora
tana Tama, i te ora naa ni kauake TeAtua kiaa ia. 27 TeAtua Tamana
ni hakanoho tana Tama ki hakatonutonu, i aa ia ko te Tama te Henua.
28 Kootou see oho i te taratara nei. Ssao raa ma ki tae mai, teenaa naa tama
hakkaatoa ni mmate raa ma ki llono i tana reo. 29 Laatou ma ki massike
hakkaatoa i naa taaruma laatou. Naa tama ni sosorina taukalleka raa
ma ki massike no ora, aa naa tama e sosorina hakallika iaa ma ki massike
no hakallono isu.✡

Jesus, te Tama TeAtua

30 "Nau see lavaa te hai aku vana soko nau. Nau e hakatonutonu te henua
ki naa taratara e kaumai TeAtua, teenei e ttonu ai aku heuna. I te aa, nau
see haaite ma ki mee aku vana e fiffai. Nau e haia koi nau naa vana te tama
ni heuna ma ki au nau e hiihai.
31 "Ki mee nau e hakaea ki te henua i aku tiputipu soko nau, te henua
ma ki hainattaa te hakannoo ki aku taratara. 32 Tevana iaa e mee te Tama
e hakaea ki te henua i aku tiputipu. Nau e iloa maa ana taratara e mee
iaa nau raa ni taratara maaoni. 33 Kootou ni heuna naa tama kootou raa
ki oo no vasiria John iaa nau, teenaa ki kauatu John te hakamaaoni.✡
34 Nau see mee ma nau e hiihai ma se tama ki hakaea i aku tiputipu.
Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki hakassaoria naa ora kootou.
35 John ni tuu ma se lamu e ura no maasina. Kootou ni fiaffia
i te maasina naa i te tamaa saaita. 36 Tevana iaa, e mee telaa vana
ma ki ttoe are i naa taratara John ni hakaea iaa nau. Teenaa ko naa heuna
taku Tamana e heunatia a nau. Nau ma ki ilotia maa nau ni heunatia mai
TeAtua i ana heuna e haia a nau nei. 37 Taku Tamana ni heuna ma ki au
nau raa e hakaea hoki i aku tiputipu. Kootou seki llono i tana reo ka kkite
i ana karamata.✡ 38 Ana taratara raa see toa kootou ki takkoto iloto
naa hatumanava kootou, i kootou see hakannoo ki tana Tama ni kkave mai
ki te maarama nei. 39 Kootou e tokatoka peenaa i te Laupepa Tapu,
i kootou e mannatu maa te ora e ora maaoni raa ma ki laavea kootou
i naa taratara naa. Naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa
e taratara iaa nau. 40 Tevana iaa kootou see fiffai ma kootou e oomai
kiaa nau no too te ora.
41 "Nau see ssee naa ahu naa tama te maarama nei. 42 Nau e iloa
i naa tiputtipu kootou, aa nau hoki e iloa maa te manava laaoi TeAtua
see takoto iloto naa manava kootou. 43 Nau ni kaavea mai i te hiihai
taku Tamana, tevana iaa kootou ni see fiffai kiaa nau. Iaa ki mee se tama
e au i tana tino hiihai raa, teenaa kootou ma ki fiffai kiaa ia. 44 Kootou
fiffai iloo i naa hakanau kootou ki kootou soko kootou, tevana iaa kootou
see illoa te hakamakkii ki hakanau TeAtua i kootou. Kootou ma ki lavaa
te hakannoo peehea iaa nau? 45 Kootou see mannatu ma ko nau nei
ma ki kauake naa haaeo kootou ki TeAtua. Seai. Teenaa ko Moses,
ttama e taaohi manava ai kootou, a ia naa ma ki kauake naa haaeo kootou
ki TeAtua. 46 Ki mee kootou ni hakannoo maaoni ki Moses, kootou
ni hakannoo hoki kiaa nau, i aa ia naa ni sissii i aku tiputipu. 47 I kootou
see hakannoo ki ana taratara ni sissii, kootou ma ki hakannoo peehea
ki aku taratara e kauatu nei?"

6

Jesus e haanai te kuturana e lasi
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

✡ **5.29** Dan 12.2 ✡ **5.33** Jn 1.19-27; 3.27-30 ✡ **5.37** Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22

1 Kimuri raa Jesus ni hano ki telaa vasi te Namo Galilee (e ttapa hoki
ma ko te Namo Tiberias). 2 Turaa tama iloo ni oo atu vaamuri, i laatou
ni kkite i naa mahi TeAtua ni mee no malolloo te lopo tama ni mmaki.
3 Jesus ni hano ma ana disaipol raa no nnoho i aruna te tamaa mouna.
4 Ssao te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. 5 Teenaa ki ttoka Jesus no kite
te kuturana naa tama e oo ake kiaa ia, teenaa ki vasiri Ia ki Philip, "Taatou
ma ki taavi ni kaikai i hea ki tau te haanai naa tama nei hakkaatoa?" 6 (A Ia
ni taratara peenei ki haaiteria Philip; maaoni iaa a Ia kunaa iloa i tana vana
ma ki mee.)
7 Philip ki mee ake, "Ki taavi ni kaikai ki llava i naa tama nei hakkaatoa,
taatou e tau te pesi ni siliva e lava naa sehua e lua no taavi ni haraoa."
8 Andrew, te taina Simon Peter raa ki mee ake ki Jesus, 9 "E mee
te tamariki tanata e mee ana haraoa e rima ma naa ika e lua. Tevana iaa
naa mee naa ma ki see tau te haanai naa tama nei hakkaatoa."
10 Jesus ki mee ake ki laatou, "Haia naa tama naa ki nnoho ki laro."
(Te kina naa e somo tana vvee.) Teenaa naa tama naa ni nnoho hakkaatoa
ki laro. Te kooina naa taanata raa e noto naa simata e rima. 11 Jesus
ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua, teenaa vaevae iloo naa haraoa naa
ki naa tama e nnoho i te kina naa. A Ia ni mee hoki peenaa i naa ika.
Naa tama naa ni kkai no pposu hakaraaoi iloo. 12 Saaita laatou ni oti te kkai
no pposu raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Hakanaaopo naa kaikai
e ttoe. Taatou ki see mee pakava naa kaikai naa." 13 Teenaa ki hakanaaopo
laatou naa kaikai ni ttoe naa no ppii naa kete e sinahuru maa rua. Teenaa
ko te kooina ni ttoe i naa haraoa e rima naa tama naa ni kkai.
14 Saaita naa tama naa ni kkite i naa mahi TeAtua ni hakassuratia Je-
sus raa, laatou ki taratara soko laatou, "Teenei maaoni ko te Pure TeAtua,
Ttama ni llono taatou ma ki oti ku hakasura mai ki te maarama nei." 15 Jesus
ni iloa maa laatou e taratara ma ki tauhia Ia ki hakanoho ma se tuku laatou,
teenaa ki masike Ia no ahe hoki ki naa mouna soko Ia.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai (Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

16 I te laasuru raa, naa disaipol Jesus raa ni oo ki tai. 17 Teenaa ki oo
laatou no kkake i te poti raa ki ahe ki Capernaum. Saaita raa ku poouri,
tevana iaa Jesus ni seai iloo ki tae ake ki laatou. 18 Saaita naa, te matani
e lasi raa ni oko ka usa te moana. 19 Laatou ku mmao i te kina laatou
ni aro mai, teenaa ki kkite laatou i Jesus e sare ake vaaruna te kirikiri ttai
ki laatou poti. Naa tama naa ni mattaku hakaoti. 20 Teenaa ki mee ake Jesus,
"Kootou see mattaku, teenei ko nau." 21 Laatou ni fiaffia ki hakkakea laatou
Jesus ki loto te poti laatou. I te saaita naa koi, te poti laatou naa ku tae atu
ki te kina laatou e oo.

Te henua e ssee i Jesus

22 Ssoa te aso raa, naa tama ni nnoho i telaa vasi te namo raa ni kkite maa
teelaa se poti koi tokotasi ni moe i tai. Laatou ni illoa maa Jesus ni see kake
i te poti naa. Laatou ni kkite maa teelaa ko naa disaipol raa koi ni kkake
i te poti raa no aro ki telaa vasi. 23 Aaraa poti i Tiberias ni hakattau ake i tai
te kina Jesus ni haanai te kuturana e lasi ki naa haraoa imuri a Ia ni lotu
ki TeAtua. 24 Saaita te kuturana naa ni kkite maa Jesus ma ana disaipol raa
ku seai, laatou ni kkake i naa poti raa no aro ki Capernaum no ssee i Jesus.

Jesus, te Haraoa e Ora

25 Saaita laatou ni llave i Jesus i telaa vasi raa, laatou ki vasiri ake kiaa Ia,
"Rabai, koe ni tae mai i te saaita hea?"

26 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou e ssee
iaa nau i kootou ni kkai no pposu i naa kaikai kootou ni kkai. Kootou
ni see oomai ma i kootou ni massaro i naa mahi TeAtua ni mee. 27 Kootou
ki see heheuna ma ki kauatu naa kaikai e takkoto koi no ppara. Kootou
ki heheuna ki toa kootou naa kaikai te ora e ora hakaoti. Teenaa
ko naa kaikai ma ki kauatu te Tama te Henua, i TeAtua Tamana ni tuku
tana hakailona iaa Ia, teenaa iaa Ia e-hiahia i tana Tama.”
28 Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Ni heuna peehea TeAtua e hiihai
maa maatou ki mee?”
29 Jesus ki mee ake, “TeAtua e hiihai maa kootou ki hakannoo
ki tana Tama ni kkave mai.”
30 Laatou ki vassiri hoki ki Jesus, “Se mahi TeAtua peehea koe e lavaa
te mee ki kkite maatou, aa maatou ku hakannoo kiaa koe? 31 Naa tippuna
maatou raa ni kkai naa haraoa te lani iloto mouku. Naa taratara nei
e takkoto iloto te Laupepa Tapu, ‘Laatou ni hanaia a Ia ki naa haraoa
te lani.’ ”✡
32 Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. Te haraoa ni kauatu
Moses raa seai ko te haraoa te lani. Teenaa ko taku Tamana raa are e kauatu
te haraoa maaoni te lani. 33 Te haraoa TeAtua e hookii raa, teenaa
ko tana Tama ni kkave mai i te lani ki hakaora naa tama te maarama nei.”
34 Teenaa ki mee ake laatou, “TeAriki, kaumai te haraoa naa i te kau
saaita.”
35 Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te haraoa te ora. Naa tama e oomai
kiaa nau raa ma ki see hiikkai hoki imuri, aa naa tama e lotu maaoni
iaa nau raa ma ki see hiiunu hoki imuri. 36 Nau ni taratara atu maa
kootou ku oti te kkite iaa nau, tevana iaa kootou ma ki see hakannoo mai.
37 Naa tama hakkaatoa e kaumai te Tamana raa ma ki oomai kiaa nau.
Ttama e au kiaa nau raa ma ki see hakaahea a nau. 38 I te aa, nau ni see au
i te lani no mee aku vana e fiffai. Nau ni au no haia naa vana te tama
ni heuna ma ki au nau. 39 Ttama ni heuna ma ki au nau raa see hiihai
ma se tama i ana tama ni kaumai raa e tiiake. Naa tama hakkaatoa
ki hakaoratia a nau i te aso hakaoti. 40 Taku Tamana raa e hiihai maa
naa tama hakkaatoa e kkite i tana Tama no hakannoo kiaa ia raa ki ttaka
ma te ora e ora hakaoti. Laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso
hakaoti.”
41 Naa Jew raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, iaa Ia ni mee maa, “Nau nei
ko te haraoa ni au i te lani.” 42 Teenaa ki taratara laatou peelaa, “Teenei seai
ko Jesus te tama Joseph? Taatou e illoa i tana tamana ma tana tinna. Peehea
ana taratara maa Ia ni au i te lani?”
43 Jesus ki mee ake, “Kootou see taumaruu soko kootou. 44 Naa tama koi
e oomai kiaa nau raa ko naa tama e hakapaaina mai taku Tamana kiaa nau,
aa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. 45 Naa pure
TeAtua raa ni sissii peelaa, ‘Naa tama hakkaatoa ma ki akonakina TeAtua.’
Naa tama e hakannoo ki TeAtua no illoa iaa Ia raa ma ki oomai kiaa nau.✡
46 Tevana iaa see hai tama ku oti te kite i te Tamana. Ttama koi e au
i TeAtua raa ku oti te kite i te Tamana. 47 Nau e taratara atu maaoni.
Ttama e lotu raa e taka ma te ora e ora hakaoti. 48 Nau nei ko te haraoa
te ora. 49 Naa tippuna kootou raa ni kkai naa haraoa iloto mouku,
tevana iaa laatou ni mmate. 50 Tevana iaa te haraoa e au i te lani raa, teenaa
se haraoa sara. Ttama e kai te haraoa naa ma ki see mate. 51 Nau raa
ko te haraoa e ora ni au i te lani. Ki mee se tama e kai te haraoa nei, a ia
ma ki ora hakaoti. Te haraoa ma ki kauake nau raa, teenaa ko taku haitino
e hookii ki ora naa tama te maarama nei.”

✡ **6.31** Ex 16.4,15; Ps 78.24 ✡ **6.45** Is 54.13

52 Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hakatauttau soko laatou ka taratara peelaa, “Ttama nei e kaumai peehea tana haitino ki kkai taatou?”
53 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Ki mee kootou see kkai te haitino te Tama te Henua ka unu tana ttoo, kootou ma ki see hai ora e takoto i kootou. 54 Naa tama e kkai taku haitino ka unu taku ttoo raa e ttaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. 55 Taku haitino nei ko te kaikai maaoni, aa taku ttoo raa ko te vai maaoni. 56 Te tama e kai taku haitino ka unu taku ttoo raa e noho ma nau, aa nau hoki e noho ma te tama naa. 57 Nau nei ni heunatia mai taku Tamana, ttama e taka ma te ora maaoni. Teenei e takoto ai te ora maaoni raa hoki iaa nau. Peelaa hoki, ttama e kai taku haitino raa ma ki ora, iaa nau e taka ma te ora maaoni. 58 Teenei are te haraoa ni au i te lani. Te haraoa nei see mee maa ko naa haraoa naa tippuna kootou ni kkai. Laatou naa ni mmate, tevana iaa naa tama e kkai te haraoa nei ma ki ora hakaoti.”
59 Jesus ni ako ake naa taratara nei ki naa tama iloto te hare lotu i Capernaum.

Naa taratara te ora e ora hakaoti

60 E tammaki naa disaipol ni llono i naa taratara nei ni mee peelaa, “Naa akonaki nei e hainattaa iloo. Ko ai ttama ma ki hakannoo ki naa taratara nei?”
61 Jesus ni iloa maa laatou e taumaruu iaa ia, teenaa ki vanaake ia peelaa, “Kootou ku mannatu ki ffuro kootou iaa nau? 62 Ki mee maa kootou e kkite i naa ahe te Tama te Henua raa ki tana kina ni noho imua, kootou ma ki mannatu peehea? 63 TeAitu TeAtua e hookii te ora. Naa mahi te tama te maarama nei seai ni mahi maaoni. Aku taratara e kauatu nei ni taratara aitu. Kootou e ora i naa taratara naa. 64 Tevana iaa aaraa tama i kootou see hakannoo.” (Jesus ni iloa mai iloo imua ma ko ai naa tama ma ki see hakannoo aa ma te tama ma ki hakaarina a ia ki naa hakamau naa Jew.) 65 A Ia ki ttao atu hoki tana taratara, “Teenei taku vana ni taratara atu maa see hai tama e lavaa te au kiaa nau ki mee a ia see hakattanaria mai TeAtua.”
66 Tammaki iloo naa tama e tautari ki Jesus ni ffuro iaa Ia. Laatou ni see tautari atu hoki kiaa Ia. 67 Teenaa ki vasiri ake Jesus ki tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol, “Ai kootou, kootou ku fiffai hoki ma ki ffuro kootou iaa nau?”
68 Teenaa ki mee ake Simon Peter, “TeAriki, maatou ma ki ffuro ki ai? Koe naa e taka ma naa taratara te ora e ora hakaoti.✡ 69 Maatou nei ku illoa maa koe naa ko te Tama e Tapu ni heunatia mai TeAtua.”
70 Jesus ki mee ake, “Kootou, te taka sinahuru maa ttakarua nei, ni tama aaku ni hiri, anii? Tevana iaa te tama tokotasi i kootou se tipua!” 71 A ia e taratara raa ko Judas, te tama Simon Iscariot. Niaaina maa ia te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, teenaa ko ia naa ma ki oti ku hakaari ake Jesus ki naa hakamau.

7

Jesus ma ana taaina

1 Kimuri raa, Jesus ni hano vaaroto Galilee. A Ia ni see hiihai maa Ia e hano ki Judea, i naa hakamau naa Jew raa e roorosi ki taia Ia i te kina naa.

✡ **6.68** Mt 16.16; Mk 8.29; Lk 9.20

2 Te aso te Kaikai naa Harevaka raa* ku saaita koi.✡ 3 Teenaa ki vanaake
ana taaina naa kiaa Ia, “Masike i te henua nei aa koe ku hano ki Judea,
ki kkite naa tama e tautari kiaa koe raa i oo vana e mee. 4 See hai tama
e mee mmuni ana vana ki mee a ia e hiihai maa ia ki ilotia te henua.
I aa koe e mee naa heuna nei, koe ki mee ki illoa naa tama hakkaatoa
te maarama nei iaa koe.” 5 (Ana tino taaina naa ni see illoa hoki maa ia
ko te Tama TeAtua)
6 Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku sao raa seki tae mai. Kootou iaa e hai
maa te kau saaita e taukalleka koi i kootou. 7 Naa tama te maarama nei
see lotoffaaeo i kootou, aa laatou iaa e lotoffaaeo iaa nau, i te aa, i aa nau
e hai ake peenaa maa naa tiputtipu laatou see ttonu. 8 Kootou oo atu
soko kootou. Nau ma ki see hanatu, i te aa, i taku ssao maaoni raa seki tae.”
9 A Ia ni kauatu naa taratara nei raa, noho iloo Ia i Galilee.

Jesus ku hano ki te Kaikai naa Harevaka

10 Saaita ana taaina raa ku oti te oo ki te kaikai raa, Jesus ni masike
no hanatu hoki. Tevana iaa a Ia ni hanatu mmuni, ki see kiitea a Ia
naa tama te kina naa. 11 Naa hakamau naa Jew raa ni sessee iaa Ia i te kina
te kaikai naa. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peelaa, “Ttama nei i hea?”
12 Naa tama te kina naa ni taratara seemuu soko laatou iaa Ia. E mee
aaraa tama e taratara maa Jesus se tama taukareka. Aaraa tama iaa
e taratara maa Jesus ku sare ka hakarereesia a ia te henua. 13 Tevana iaa
see hai tama ni mee naa taratara laatou naa i naa karamata te henua,
i laatou e mattaku i naa hakamau naa Jew.
14 I loto naa aso te kaikai naa, Jesus ni hano ki te Hare Tapu raa
no kaamata te akonaki naa tama. 15 Naa hakamau naa Jew raa ni oho iloo
iaa Ia. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peelaa, “Ttama nei e iloa peehea
i te kau vana maa ia ni see tae ki naa skul e llasi?”
16 Jesus ki mee ake, “Aku taratara e ako ake ki naa tama nei seai
ni taratara aaku e ffatu. Teenei ni taratara TeAtua, Ttama ni heuna
ma ki au nau. 17 Te tama e hiihai maa ia e heunatia a ia naa vana
TeAtua e hiihai raa, ma ki iloa ki mee maa teenei ni akonaki e oomai
i TeAtua. Ttama raa ma ki iloa hoki, ki mee maa teenei ni taratara taku tino
maanatu. 18 Ttama e taratara i tana tino maanatu raa, teenaa ko te tama
e hakanau iaa ia. Ttama e hiihai maa te henua ki hakanau i te tama
ni heuna ma ki au ia raa, teenaa se tama maaoni, see hai vana e sara iaa ia.
19 Moses ni kauatu naa Loo, maaoni? Tevana iaa seai iloo se tama i kootou
e tautari ki naa Loo naa. Nau e haia kootou ki taia raa ko te aa?”
20 Naa tama e kkutu i te kina naa ki mee ake, “Koe e tauria se tipua. Ko ai
ttama e mee ma ki hanatu no taia koe?”
21 Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou hakkaatoa ni oho i taku saaita
ni hakasura te mirakol tokotasi TeAtua. 22 Moses ni vanaatu ki ssere
naa tamalliki taanata kootou ki hakatapuria laatou (tevana iaa teelaa seai
ko Moses, teenaa ko naa tippuna kootou naa ni kaamata te mee naa), teenaa
e serea ai kootou naa tamalliki taanata naa i te aso te Sabat.✡ 23 Ki mee
kootou e mannatu maa naa Loo Moses raa ni see hakasara ina kootou
i te saaita kootou e serea kootou naa tamalliki taanata raa i te aso te Sabat,
ai kootou iaa e lloto ai iaa nau i te tama e maki raa e haia a nau no marooroo

* **7.2** te Kaikai naa Harevaka raa: Teenei se ssao naa Jew maraa e mee naa taffao laatou. I te ssao te Kaikai nei raa, naa tama naa e moemmoe iloto naa tamaa harevaka, ki hakamaarona laatou ki te ssaio laatou ni oomai vaaroto mouku. ✡ **7.2** Lev 23.34; Deut 16.13 ✡ **7.22** Gen 17.10; Lev 12.3

i te aso te Sabat?✡ 24 Kootou see hakatonutonu te mee i ana tiputipu i taha.
Kootou ki hakatonutonu i te ara maaoni."

Jesus se tama peehea?

25 E mee aaraa tama i Jerusalem ni vasirisiri peelaa, "Teenei seai
ko te tama e haia naa hakamau naa Jew raa ki taia? 26 Kootou mmata!
Teenei a ia e tuu imua naa karamata te henua ka hai ana taratara, aa
see hai tama i laatou e huri atu no kareotia. Naa tama nei ku mannatu maa
teenei maaoni ko te Mesaea? 27 Saaita te Mesaea raa ma ki au, see hai tama
ma ki iloa maa Ia se tama te matakaaina i hea. Taatou iaa e illoa hakkaatoa
i te matakaaina te tama nei ni haanau mai."

28 Saaita naa raa, Jesus e akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu, teenaa
ki tanitani varo Ia peelaa, "Kootou e illoa maaoni iaa nau ma taku kina
e au ai? Nau ni see au i taku tino maanatu. Ttama ni heuna ma ki au
nau raa, a Ia naa ko te hakamaaoni. Kootou see illoa iaa Ia. 29 Nau iaa e iloa
iaa Ia, i aa nau e au iaa Ia. Nau nei ni heunatia mai Ia."

30 Teenaa ki massike naa tama naa no mee ma ki tauhia Jesus, tevana iaa
see hai tama ni kkapa atu tana rima kiaa Ia, i tana sao raa seki tae.
31 Tevana iaa e tammaki naa tama iloto te kuturana naa ni illoa maa ia
ko te Mesaea, ka taratara peelaa, "Saaita te Mesaea raa ma ki au, a Ia
ma ki lavaa te hakasura naa mahi TeAtua, e ttoe are i naa vana Ttama nei?"

Naa roorosi te Hare Tapu raa ku heunatia ki oo no tauhia Jesus

32 Naa Faarisi raa ni llono maa naa tama raa e taratara seemuu i Jesus
i naa mee nei, teenaa ki massike laatou ma naa maatua hakamaatua raa
no heunatia naa roorosi te Hare Tapu raa ki oo no tauhia Jesus. 33 Teenaa
ki mee ake Jesus, "Nau ma ki noho taku tamaa saaita ma kootou, aa ki oti
nau ku hano ki te Tama ni heuna ma ki au nau. 34 Kootou ma ki ssee iaa nau,
tevana iaa nau ma ki see laavea kootou. I te aa, i kootou ma ki see lavaa
te oo ake ki taku kina ma ki noho."

35 Teenaa ki taratara naa hakamau naa Jew raa soko laatou, "Ttama nei
ma ki hano ki se kina i hea see laavea taatou? Ttama nei ma ki hano
ki naa matakaaina i Greece, te kina naa tama taatou raa e nnoho,
no akonaki naa tama i Greece raa hoki? 36 A ia e mee maa taatou ma ki ssee
i aa ia, aa maa taatou ma ki see llave i aa ia. A ia e taratara hoki maa taatou
ma ki see ttae ki tana kina e hano. Teenei ni taratara peehea?"

Te vai e hakaora

37 Te aso hakaoti te kaikai raa, teenaa ko te aso e lasi. Te aso naa, Jesus
ni masike no taratara vaaruna maa, "Ko ai ttama e hiiunu? Kau no unu
iaa nau.✡ 38 Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ki oomai no unu. E mee
pee ko te Laupepa Tapu e mee maa, 'Te vai e hakaora raa ma ki llohi mai
i tana hatumanava.' " 39 Jesus e taratara i te tiputipu TeAitu Tapu, teenaa
naa tama e hakannoo raa ma ki too. I te saaita raa, TeAitu raa seki kaumai
TeAtua, i Jesus seki hakamasikeria no hano ki aruna.

Te henua e hakatauttau i Jesus

40 E mee aaraa tama i te kuturana naa ni llono iaa Ia no taratara maa,
"Teenei maaoni ko te Pure TeAtua!"

41 Aaraa tama e mee maa, "Teenei ko te Mesaea"

Aaraa tama hoki e mee maa "Te Mesaea raa ma ki see sura mai i Galilee.
42 Te Laupepa Tapu raa e mee maa te Mesaea raa se tama i te manava David.
A Ia ma ki haanau i Bethlehem, te henua David ni noho."✡ 43 Teenaa
ki hakatauttau naa tama naa i Jesus no maavae laatou. 44 Aaraa tama

✡ **7.23** Jn 5.9 ✡ **7.37** Lev 23.36 ✡ **7.42** 2 Sam 7.12; Mic 5.2

ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa see hai tama ni kkapa atu tana rima kiaa Ia.

Naa hakamau naa Jew see hakannoo ki Jesus

45 Saaita naa roorosi te Hare Tapu raa ni ahe ake raa, naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua raa ki vasiri ake, "Ttama naa see toomai kootou raa ko te aa?"
46 Naa roorosi raa ki mee ake, "See hai tama e llau te taratara ma ko te tama naa."
47 Naa Faarisi raa ki mee ake, "Kootou hoki ku llave i naa taratara kailaarao te tama naa, anii?" 48 "Kootou e illoa maa e hai Faarisi ma naa tama hakamaatua e hakannoo ki te tama naa? 49 Naa tama e hakannoo ki aa ia raa, teenaa ni tama see illoa i naa Loo Moses. Naa tama raa e takkoto i laro naa haaeo TeAtua!"
50 Te Faarisi tokotasi i naa Faarisi naa ko Nikodimus, te tama ni hano no mmata i Jesus imua.✡ A ia ki mee ake ki naa tama laatou, 51 "I loto naa Loo taatou raa, taatou see lavaa te ttapa vare maa te tama e hakasara naa Loo. Taatou ki toomai te tama naa no hakannoo hakaraaoi ki ana taratara imua. Ki oti raa taatou ku hakatuu ma se ssara peehea te tama naa ni mee."
52 Naa Faarisi raa ki mee ake ki Nikodimus, "Koe hoki se tama e au i Galilee? Koe ku mmata hakaraaoi iloo i naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ki iloa koe maa seai iloo se tama i Galilee ni heheuna ma se pure TeAtua." 53 [Ki oti raa massike iloo laatou ka oo ki naa hare laatou.

8

Te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata

1 Jesus ni masike no hano ki aruna te Mouna naa Oliv. 2 Tahaata poo raa, a Ia ni ahe ki te Hare Tapu. Naa tama te henua naa ni kkutu ake hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ki noho Ia ki laro no akoako ki laatou. 3 Teenaa ki hakattaki ake naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata. Te ffine naa ni taakina ake laatou no hakatuuria imua laatou hakkaatoa. 4 Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, "Rabai, te ffine hai aavana nei ni laavea e moe ma telaa tanata. 5 I loto naa Loo maatou raa, Moses ni tuku tana taratara maa te ffine hai huri peenei ki tauatia ki naa hatu ki mate. Peehea oo taratara i te mee nei?"✡ 6 Teenei se taratara laatou e mee ma ki taikitia laatou Jesus. Tevana iaa Jesus ni suru koi ki laro no sissii ki te kerekere raa ki tana mataarima.
7 Laatou ni ttuu koi ka vasirisiri ake te lopo vana kiaa Ia. Teenaa ki masike Jesus no mee ake ki laatou. "Ttama i kootou e iloa maa ia seai iloo tana sara tokotasi raa, a ia ku ttoni te hatu mua." 8 Ki oti raa a ia ki suru hoki no sissii ki te kerekere. 9 Saaita laatou ni llono i te taratara nei, massike iloo laatou no morimori ki naa hare laatou, e kaamata ki naa tama mattua imua. Teenaa ko Jesus soko Ia koi ni noho, aa te ffine naa hoki koi tuu i te kina naa.
10 Teenaa ki masike Jesus ki aruna no mee ake ki te ffine naa, "Teehea laatou? E hai tama koi noho ki hai atu oo sara?"
11 Te ffine raa ki mee ake, "TeAriki, see hai tama."
Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau hoki see hai atu oo haisara. Koe ku hano, tevana iaa koe ki see ppena hoki ni haisara."]

Te maasina te maarama nei

✡ **7.50** Jn 3.1-2 ✡ **8.5** Lev 20.10; Deut 22.22-24

12 Jesus ki taratara ake hoki ki naa Faarisi, “Nau nei ko te maasina
te maarama nei. Naa tama e tautari kiaa nau raa ma ki ttaka ma te maasina
te ora, a laatou ma ki see ttaka i te poouri.”✡
13 Naa Faarisi raa ki mee ake, “Teenei koe ku taratara koi iaa koe sokkoe.
Teenaa seai ni taratara maaoni.”✡
14 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Niaaina maa nau e taratara iaa nau
soko nau, nau e taratara maaoni. I te aa, i aa nau e iloa i taku kina ni au.
Nau hoki e iloa i taku kina ma ki oti ku hano. 15 Kootou e hakatonutonu aaraa tama
i naa tino mannatu kootou, naa tamavare te maarama nei. Nau iaa see iloa
te hakatonutonu telaa tama. 16 Ki mee nau e taratara ma se tama e sara,
teenaa aku taratara naa ni taratara maaoni. I te aa, i aa nau see mee
aku vana soko nau. Taku Tamana ni heuna ma ki au nau raa e taka ma
nau. 17 Naa Loo kootou raa e sissii maa te saaita te takarua e taratara
ki te taratara tokotasi, teenaa kootou e illoa maa naa taratara takarua naa
ni taratara maaoni. 18 Nau e hakaea atu ki illoa kootou i aku tiputipu.
Taku Tamana raa hoki e hakaea atu i aku tiputipu.”
19 Teenaa ki vasiri ake laatou ki Jesus, “Teehea too tamana?”
Jesus ki mee ake, “Kootou see illoa iaa nau ma taku Tamana. Ki mee
kootou ni illoa iaa nau, teenaa kootou ni illoa hoki i taku Tamana.”
20 Jesus ni akoako ake naa taratara nei iloto te Hare Tapu, i te kina
naa mane te Hare Tapu raa e tukutuku. See hai tama ni oo ake no tauhia Ia,
i tana sao raa seki tae.

Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano

21 Jesus ki mee ake hoki, “Nau ma ki hakataha i kootou. Kootou ma ki ssee
iaa nau, tevana iaa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou. Kootou
ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.”
22 Teenaa ki ffuri naa hakamau naa Jew raa no taratara soko laatou,
“Ttama nei e hai maa taatou ma ki see oo ake ki tana kina e hano. Ttama nei
e mee ma ki taa soko ia?”
23 Jesus ki mee ake, “Kootou ni tama te maarama i laro nei. Nau iaa
se tama ni au i aruna. Nau seai se tama te maarama nei. 24 Teenaa
ko taku vana ni taratara atu maa kootou ma ki mmate ma naa haisara
kootou ki mee kootou see illoa maa ‘Nau nei ko Nau’.”
25 Teenaa ki vasiri ake laatou, “Koe ko ai?”
Jesus ki mee ake, “Nau ku oti te hakaari atu ki kootou. 26 Nau e mee
te lopo taratara ki kauatu ki kootou, ki illoa kootou ma naa sosorina kootou
see ttonu. Tevana iaa te Tama ni heuna ma ki au nau raa se Tama e taratara
ki te taratara maaoni. Nau e tarataraina koi nau aku taratara ni llono
iaa Ia.”
27 Laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te Tamana. 28 Teenaa
ki vanaake Jesus peelaa ki laatou, “Saaita te Tama te Henua raa e saaua
kootou ki aruna, kootou ma ki illoa maa ‘Nau ko Nau.’ Kootou ma ki illoa
hoki maa nau ni see hai aku vana soko nau. Aku taratara hakkaatoa
ni kauatu raa ni taratara e kaumai taku Tamana. 29 Te Tama ni heuna
ma ki au nau raa e taka ma nau. Nau ni see tiiake Ia ki taka soko nau, iaa Ia
e hiahia i ana heuna ni heunatia a nau.”
30 E tammaki naa tama ni llono naa taratara Jesus nei ni illoa maa ia
ko te Tama TeAtua.

Naa tamalliki Abraham

31 Teenaa Jesus ki mee ake ki naa tama e hakannoo kiaa Ia, “Ki mee
kootou e taaohi ki aku akonaki ni kauatu ki kootou, kootou naa

✡ **8.12** Mt 5.14; Jn 9.5 ✡ **8.13** Jn 5.31

ni disaipol aaku maaoni. 32 Kootou ma ki ilotia kootou te hakamaaoni,
aa kootou ma ki oti ku hakattanaria te hakamaaoni naa."
33 Teenaa ki mee ake laatou, "Maatou ni tama te manava Abraham.
Maatou seai iloo ki heheuna poe i telaa tama. Koe e taratara maa maatou
ma ki hakattanaria i te aa?"✡
34 Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni. Ttama e hakamanani
ki te tiputipu see tonu raa ma ki hakavaarea te tiputipu naa. 35 Te tama
e heheuna poe i telaa tama raa ma ki see noho hakaoti ma te haanauna naa.
Ttama e haanau iho i te haanauna naa iaa ma ki noho hakaoti. 36 Teenei
e vanaatu ai nau, ki mee koe ni hakattanaria te Tama TeAtua, koe naa
ma ki ttana maaoni. 37 Nau e iloa maa kootou ni tama te manava Abra-
ham, aa teenei kootou ku mannatu ma ki oomai no taia nau, i kootou
see hakannoo ki aku taratara. 38 Nau e taratara atu i aku mee ni haka kiitea
taku Tamana. Kootou iaa e hai ki naa taratara kootou ni llono i te tamana
kootou."
39 Teenaa ki mee ake laatou, "Maatou tamana ko Abraham."
Jesus ki mee ake, "Ki mee kootou ni tama maaoni Abraham, kootou
ni tautari ki naa vana Abraham ni mee. 40 Nau e kauatu koi naa taratara
maaoni ni kaumai TeAtua, aa teenei kootou ku lellere ki oomai no taia
nau. Abraham ni see sosorina peenaa! 41 Kootou naa ku sosorina iloo ma
ko te tamana kootou."
Teenaa ki mee ake laatou, "TeAtua tana tino ko maatou Tamana. Maa-
tou nei ni tamalliki aana maaoni."
42 Jesus ki mee ake, "Ki mee kootou ni tamalliki maaoni TeAtua raa,
kootou ni fiffai kiaa nau, i te aa, i aa nau ni heunatia mai TeAtua, aa teenei
nau e noho nei. Nau ni see au i taku hiihai. Nau ni heunatia mai TeAtua.
43 Kootou e illoa i te vana kootou see lavaa te massaro i aku taratara nei?
Kootou see massaro i kootou see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau.
44 Kootou ni tamalliki kootou tamana, Satan, teenaa kootou e fiffai
ma ki tautari kootou ki te hiihai kootou tamana. Kaamata mai iloo
imua raa, a ia naa se tama taa tama. A ia seai iloo ki taratara ki te taratara
maaoni, i te aa, te hakamaaoni raa see takoto iloto tana manava. A ia
e sare koi ka hai ki te taratara kailaarao, i aa ia ni tipu ake ma te taratara
kailaarao. A ia e taratara kailaarao i aa ia raa ko te tamana naa tama
taratara kailallao. 45 Nau iaa e taratara ki te taratara maaoni, teenaa
see hakannoo ai kootou iaa nau. 46 Ko ai te tama i kootou e lavaa te mee mai
maa nau se tama haisara? Ki mee maa nau e taratara maaoni, ai
kootou see hakannoo iaa nau? 47 Naa tama maaoni TeAtua raa e hakannoo
ki naa taratara TeAtua. Kootou see hakannoo ki naa taratara TeAtua
i kootou seai ni tama TeAtua maaoni."

Jesus ma Abraham

48 Teenaa ki mee ake laatou, "E aa? Maatou ni see vanaatu maa koe
se tama haka Samaria e tauria naa tippua?"
49 Jesus ki mee ake, "Nau see tauria naa tippua. Nau e tuku ki naa vana
taku Tamana. Kootou iaa see tuku ki aku vana. 50 Nau see hakanau iaa nau
soko nau, tevana iaa e mee tana Tama e hiihai maa te henua ki hakanau
iaa nau. A Ia naa ko te Tama e hakatonutonu maaoni. 51 Nau e taratara atu
maaoni. Te tama e tautari ki aku taratara nei ma ki see lavaa te mate."
52 Teenaa ki mee ake laatou, "Teenei maatou ku illoa maa koe maaoni
e tauria naa tippua! Abraham maa naa pure TeAtua raa ni mmate
hakkaatoa. Koe iaa e taratara maa naa tama e tautari ki oo taratara raa
ma ki see lavaa te mmate. 53 Abraham, maatou tamana raa ku oti te mate.

✡ **8.33** Mt 3.9; Lk 3.8

Koe e mee maa koe se tama hakamaatua are i Abraham? Naa pure TeAtua raa hoki ku oti katoo te mmate. Koe e maanatu maa koe se tama peehea?"

54 Jesus ki mee ake, "Ki mee nau e hakanau iaa nau soko nau, teenaa nau e hakanau vare koi. Ttama e hakanau i aa nau raa ko taku Tamana, te Tama e vana kootou ma se Atua kootou. 55 Kootou see illoa iaa Ia, nau iaa e iloa iaa Ia. Ki mee nau e taratara maa nau see iloa iaa Ia, nau nei ku taratara kailaarao ma ko kootou. Tevana iaa nau e iloa iaa Ia, teenei e hakannoo ai nau ki ana taratara. 56 Kootou tamana, Abraham, ni hiahia i aa ia ma ki kite i taku saaita ma ki hakasura mai. Tana saaita ni kite i te aso naa raa, a ia ni hiahia iloo."

57 Laatou ki mee ake hoki, "Koe e vana maa koe ni kite peehea i Abraham, maa koe seki tae ki te mataarima oo setau?"

58 Jesus ki mee ake. "Nau e taratara atu maaoni. Saaita Abraham seki haanauria tana tinna raa, 'Teenei Nau'."

59 Teenaa ki okooko laatou naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakapoouri tana haitino ka sare ki haho te Hare Tapu.

9

Ttama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

1 Jesus ni sasare no kite te tanata e ppuni ana karamata. Ttama naa ni haanau ma naa karamata e ppuni. 2 Teenaa ki vasiri ake naa disaipol raa ki Jesus, "Rabai, ko ai ttama i te tanata nei ma ana maatua raa ni mee tana sara ki haanau mai a ia ma naa karamata e ppuni?"

3 Jesus ki mee ake, "Naa karamata te tanata nei see ppuni maa i aa ia e mee ana sara. Seai. Ana karamata hoki see ppuni maa i naa haisara ana maatua. A ia ni haanau mai maa naa karamata e ppuni nei ki kkite te henua i naa heheuna naa mahi TeAtua i aa ia. 4 Ssao te mee raa koi maarama, taatou ki heunatia taatou naa heuna te Tama ni mee ma ki au nau. Te poo raa ku saaita koi, teenaa ko te ssao see hai tama e lavaa te heheuna. 5 Taku sao koi noho i te maarama nei, nau e hakamaasina te maarama nei."✡

6 Kimuri ana taratara nei raa, Jesus ni saavare ki te kerekere no hakauru te kerekere raa ma ana saavare. Teenaa ki too Ia te kerekere e hakauru naa no aamosi naa karamata te tanata. 7 Teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, "Tere no huihui oo karamata i te vai Siloam." (Te inoa naa e mee maa, 'Heunatia'.) Teenaa ki hano te tanata naa no huihui ana karamata. Ana karamata ni taukalleka i tana saaita ni ahe ake.

8 Naa tama e nnoho tauppiri ki te tanata naa ma naa tama ni kkite i ana sasare ka kainnoo mee imua raa ki vasirisiri peelaa, "Teenei seai ko te tanata ni noho imua ka kainnoo mee?"

9 E mee aaraa tama e taratara peelaa, "Teenei ko ia!" Aaraa tama iaa e taratara peelaa, "Seai, teenei se tama sara. Ttama nei koi e tiputipu ma ko ia."

Teenaa ki mee ake te tanata naa ki laatou, "Nau nei ko te tanata naa."

10 Naa tama naa ki mee ake, "Koe ni lavaa te kite peehea?"

11 Teenaa ki mee ake ia, "Te tanata e ttapa ma ko Jesus raa ni aamosia a ia aku karamata ki te pelapela. Ki oti raa mee mai iloo ma ki hano nau no huihui aku karamata i te vai Siloam. Teenaa ki hano nau no huihui iloo aku karamata. Taku saaita ni oti te huihui aku karamata raa, aku karamata ni tallaki hakkaatoa. Teenei e taukalleka ai aku karamata."

12 Teenaa ki vasiri ake laatou, "Teehea ttama naa?"

✡ **9.5** Mt 5.14; Jn 8.12

A ia ki mee ake, “Nau see iloa.”

Naa Faarisi raa e vasiria laatou te tanata

13 Teenaa taakina iloo laatou te tanata ni ppuni ana karamata raa
ki naa Faarisi. 14 Naa karamata te tanata naa ni haia Jesus no taukalleka
i te aso te Sabat. 15 Naa Faarisi raa ki vasiria laatou te tanata naa
ma ana karamata ni taukalleka peehea. Teenaa ki mee ake te tanata,
“Aku karamata ni aamosia a ia ki te pelapela. Teenaa hano iloo nau
no huihui aku karamata, aa teenei nau ku kite.”
16 Aaraa Faarisi ki mee maa, “Ttama ni haia a ia ana karamata naa seai
se tama ni heunatia mai TeAtua, i aa ia see tautari naa Loo te Sabat.”
Aaraa tama iaa e mee ake maa, “Ki mee a ia se tama haisara, peehea
ana mee naa mahi TeAtua nei?” Teenaa ki hakatauttau naa Faarisi raa
soko laatou no maavae iloo laatou.
17 Naa Faarisi raa ki vasiri hoki ki te tanata, “Koe e taratara maa koe
ni haia te tama naa no kite, koe e maanatu maa teenaa ko ai?”
Te tanata naa ki mee ake, “A ia se pure TeAtua.”
18 Naa hakamau naa Jew raa ni see fiffai iloo maa laatou ki taratara maa
te tanata naa ni haanau mai ma naa karamata e ppuni, aa maa teenei
ku taukalleka. Teenaa ki kannaatia laatou naa maatua te tanata naa
19 no vasiria, “Teenei se tama koorua? Koorua e mee maa ia ni haanau ma
naa karamata e ppuni; naa karamata tama nei ni taukalleka peehea?”
20 Teenaa ki mee ake naa maatua te tanata naa, “Maaua e illoa maa
teenei se tama maaua, aa maaua e illoa maa ana karamata ni ppuni
i tana saaita ni haanau. 21 Tevana iaa maaua see illoa maa ia nei ku kite
peehea i te saaita nei. Maaua hoki see illoa maa ana karamata ni haia ai
no taukalleka. Kootou vasiri atu kiaa ia; a ia ku matua. A ia e lavaa
te taratara atu soko ia.” 22 Ana maatua nei ni taratara peenei i laaua
e mattaku i naa hakamau naa Jew. Naa hakamau naa ku oti te tuku laatou
taratara maa naa tama e mee maa Jesus ko te Mesaea raa ma ki kerekereia
laatou i te hare lotu. 23 Teenaa ko te vana naa maatua te tanata naa
ni mee ake maa, “A ia ku matua, vasiri atu kiaa ia.”
24 Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni hakaahea ake hoki laatou
no vasiria, “Koe ki tuku se taratara maau imua naa karamata TeAtua maa
koe ma ki taratara maaoni! Maatou e illoa maa te tama ni hanatu no haia
oo karamata no taukalleka raa se tama haisara.”
25 Ttanata naa ki mee ake, “Nau see iloa maa teenaa se tama haisara
maaoni, maa seai. Nau e iloa koi maa aku karamata ni ppuni imua, aa
teenei nau ku kite i te saaita nei.”
26 Laatou ki vasiri hoki, “Oo karamata ni haia a ia peehea no taukalleka?”
27 Teenaa ki mee ake te tanata naa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou,
aa kootou see hii hakannoo mai. Kootou fiffai maa nau ki hakaaheahe atu
te taratara nei ki aa? Kootou pee ku fiffai hoki ma ki tautari kootou
i te tama naa, anii?”
28 Teenaa ki ffuri atu laatou no sasaakiria te tanata naa ka mee ake peelaa,
“Koe se disaipol ttama naa, maatou iaa ni disaipol Moses! 29 Maatou e illoa
maa TeAtua ku oti te taratara ki Moses. Too tama e taratara naa iaa, maatou
see illoa maa ia se tama ni sura mai i hea.”
30 Ttanata raa ki mee ake, “Kootou ku llee naa mouri kootou, i kootou
see illoa maa teenei se tama e au i hea. Aku karamata iaa ni haia tama nei
no taukalleka! 31 Taatou e illoa hakkaatoa maa TeAtua see hakannoo
ki naa tama haisara. A Ia e hakannoo koi ki naa tama e llono i ana taratara.
32 Kaamata mai iloo imua raa, see hai tama ku oti te lono ma se tama
ni lavaa te mee naa karamata te tama e haanau see kite no taukalleka.

33 Ki mee teenei seai se tama ni heunatia mai TeAtua raa, a ia ni see lavaa
te hakasura ana vana peenei."
34 Teenaa ki mee ake laatou, "Koe se tama ni haanau mai iloto
naa haisara. Koe e hiihai maa koe e akonaki mai ki maatou?"
Teenaa ki kerekereia laatou te tanata naa no puuia ki see hanake hoki
ki te hare lotu.

Naa tama see kkite

35 Saaita Jesus ni lono i te vana ni mee naa, a Ia ni lave i te tanata naa
no vasiri ake, "Koe e iloa maaoni i te Tama te Henua?"
36 Teenaa ki mee ake te tanata naa, "TeAriki, hakaari mai ki lavaa nau
te iloa i Ttama naa."
37 Jesus ki mee ake, "Koe ku oti te kite iaa Ia. Teenei ko Ia nei e taratara
koorua."
38 Teenaa ki hakamaruu te tanata naa ki ana turi no mee atu, "TeAriki,
nau e iloa maa koe te Mesaea."
39 Jesus ki mee ake, "Nau ni au no hakatonutonu naa tama
te maarama nei, ki kkite naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa
naa tama e kkite raa ki ppuni naa karamata laatou."
40 Naa Faarisi ni ttuu ka llono i ana taratara raa ki vasiri ake, "Koe e vana
maa maatou hoki e ppuni naa karamata maatou?"
41 Teenaa ki mee ake Jesus, "Ki mee naa karamata kootou ni ppuni
maaoni raa, kootou ni see haisara e takkoto. Aa teenei kootou e hai maa
kootou e kkite raa, naa haisara kootou naa e ttaka koi ma kootou."

10

Te parapol te tama e roorosi ana sipsip

1 Jesus ki mee ake, "Nau e taratara atu maaoni, te tama see uru tonu
i te tootoka te hiri naa sipsip raa, teenaa se tama kailaarao. A ia
e kake koi hakavasi te hiri raa no uru ki loto. 2 Ttama e uru tonu
i te tootoka te hiri raa, teenaa ko te tama maaoni e roorosi naa sipsip.
3 Ttama e roorosi te tootoka raa e taaraki atu te tootoka raa kiaa ia, aa
naa sipsip raa e mmate i tana reo. A ia e kannaa ki ana tino sipsip raa
ki naa inoa laatou ka hakattaki naa manu naa ki haho te hiri. 4 Tana saaita
e hakauru naa sipsip naa ki haho raa, a ia maraa e sare imua, ki tautari ake
ana sipsip naa vaamuri, i laatou e mmate i tana reo. 5 Ana sipsip naa
ma ki see lavaa te tautari ki telaa tama. Laatou ma ki ffuro no mmuni,
i laatou see mmate i te reo ttama naa."
6 Jesus ni hakaea ake te parapol nei, tevana iaa naa tama naa
ni see massaro i ana taratara naa.

Jesus te Tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip

7 Teenaa ki mee ake hoki Jesus, "Nau e taratara atu maaoni. Nau nei
ko te tootoka te hiri naa sipsip. 8 Naa tama ni oomai imua i taku saaita
ni au raa, teenaa ni tama kailallao. Naa sipsip raa ni see hakannoo ki laatou.
9 Nau nei ko te tootoka. Naa tama e uru mai i aa nau raa ma ki hakassaoria.
Laatou ma ki ttana te oomai ki hare ka oo hoki ki haho no ssee naa kaikai
laatou. 10 Ttama kailaarao raa e uru mai koi no kailaarao, no taa tama,
aa no seua naa mee iloto te hiri. Nau iaa ni au ki kaatoa naa ora kootou
ki te kau vana e taukalleka.
11 "Nau raa ko te tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip. Nau e lavaa
te mee ki mate nau, ki tokonaki nau ki aku sipsip. 12 Ttama e tauia
ki roorosi naa sipsip raa e lavaa koi te tere no mmuni i tana saaita e kite

ma se manu vao e tere ake ki naa sipsip. Te manu vao naa ma ki osohia
a ia naa sipsip raa ka ffuro huri naa sipsip. Te tama naa ma ki see maanatu
ki naa sipsip i aa ia e iloa maa teenaa seai ni tino sipsip aana. 13 Ttama
e tauia ki roorosi naa sipsip raa ma ki tere, i aa ia e roorosi koi naa sipsip raa
ma ki tauia ia, a ia iaa see aroha i naa sipsip. 14 Nau iaa ko te tama
e roorosi hakaraaoi ki naa sipsip. Nau e iloa hakaraaoi iloo i aku sipsip,
aa aku sipsip raa hoki e illoa iaa nau, 15 e mee koi pee ko te Tamana e illoa
hakaraaoi iloo iaa nau, aa nau hoki e iloa i te Tamana. Nau e iloa
i aku sipsip raa pee ko naa illoa aku sipsip raa iaa nau. Nau e lavaa te mee
ki mate nau ki tokonaki nau ki laatou.✡ 16 E mee hoki aaraa sipsip aaku
koi ttaka vaahaho te hiri. Nau ma ki hakauru mai naa sipsip naa ki loto
te hiri nei. Laatou ma ki hakannoo kiaa nau, aa laatou ma ki ttaka hakapaa
i laro te roorosi te tama tokotasi.
17 “Te Tamana e hai tama laaoi iaa nau, i te aa, nau e hainauhie
te hookii ake taku ora, i aa nau e iloa maa ia ma ki oti ku hakaahe mai
hoki taku ora imuri. 18 See hai tama e lavaa te too taku ora iaa nau. Nau
taku tino e hookii taku ora soko nau. Nau hoki e lavaa te hakaahe taku ora
soko nau. Teenei ni taratara taku Tamana ni kaumai kiaa nau.”
19 Naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou i te saaita laatou ni llono
i naa taratara nei. 20 Tammaki naa tama i laatou ni mee maa, “Ttama nei
e tauria te tipua. Ttama nei e vvare. Kootou hii hakannoo peehea
ki naa taratara ttama nei?”
21 Tevana iaa, e mee aaraa tama e taratara peelaa, “Te tama e tauria
te tipua raa see lavaa te taratara peenei. Peehea naa lavaa te tipua raa
te haia a ia naa karamata naa tama e ppuni raa ki taukalleka?”

Te henua see fiffai ki Jesus

22 Te mee raa ku tae ki te ssao saumakallii. Te kaikai e lasi e ttapa ma
ko Hakatapu te Hare Tapu raa e mee i Jerusalem. 23 Saaita Jesus ni sasare
vaaroto te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon iloto te Hare Tapu,
24 naa tama raa ni hakakkutu ake no vasiri kiaa Ia, “Koe ku ttari ki aa?
Taratara maaoni mai ki maatou. Koe maaoni ko te Mesaea?”
25 Jesus ki mee ake ki naa tama raa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou,
tevana iaa kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau.
Aku vana e mee i naa mahi taku Tamana raa e hakailoa atu i aku tiputipu.
26 Tevana iaa kootou ma ki see fiffai maa kootou ki hakannoo, i te aa,
kootou seai ni sipsip aaku. 27 Aku sipsip raa e mmate i taku reo. Nau e iloa
i laatou, aa laatou e tautari kiaa nau. 28 Te ora e ora hakaoti raa e kauake
nau ki laatou, aa laatou ma ki see lavaa te mmate. See hai tama e lavaa
te uhukkia laatou i aku rima. 29 Taku Tamana ni hookii mai naa tama naa
e haimahi i aruna naa tama hakkaatoa. See hai tama e lavaa te uhukkia
a ia naa tama naa i naa rima taku Tamana. 30 Maaua ma te Tamana e mee
ma se tama tokotasi.”
31 Teenaa ki massike hoki naa tama naa no okooko hoki naa hatu raa
ki tauatia laatou Jesus. 32 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ku oti te ppena
te kau vana taukalleka te Tamana ni kaumai kiaa nau ki heheuna, ka kkite
kootou. Teenaa ko naa mee peehea teenei e mee ai ma ki oomai kootou
no tauatia nau ki naa hatu?”
33 Laatou ki mee ake, “Koe see haia maatou ma ki tauatia maa i oo vana
taukalleka ni mee. Seai. Maatou e mee i aa koe ku taratara iloo pee ko koe
ko TeAtua. Maatou e illoa maa koe se tamavare koi, aa teenei koe ku hai
maa koe ko TeAtua.”✡

✡ **10.15** Mt 11.27; Lk 10.22 ✡ **10.33** Lev 24.16

34 Jesus ki mee ake hoki, “Naa taratara raa e mmau iloto naa Loo kootou
maa TeAtua e mee maa, ‘Nau e mee atu i kootou ni atua.’✡ 35 Taatou
e illoa maa naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa ni taratara maaoni.
TeAtua ni kannaa naa tama naa ma ni atua, teenaa ko naa tama ni kauake
ana taratara. 36 Nau iaa ni hakamaatinoria te Tamana no heunatia mai
ki te maarama nei. Kootou e taratara peehea maa nau e mee ma ki hakahiti
nau i TeAtua i aa nau e mee maa nau ko te Tama TeAtua? 37 Aa teenaa,
kootou ki see hakannoo ki aku taratara ki mee nau see heunatia a nau
naa vana taku Tamana e hiihai maa nau ki mee. 38 Ki mee kootou
see hakannoo ki aku taratara, aa kootou ku mmata ki naa mahi TeAtua
e haia a nau, ki illoa ai kootou no massaro maa taku Tamana raa e taka ma
nau, aa nau hoki e taka ma taku Tamana.”
39 Teenaa ki massike hoki laatou no mee ma ki tauhia laatou Jesus,
tevana iaa Jesus ni hakasee seemuu koi no hakataha i laatou.
40 Kimuri raa Jesus ni ahe no hakahiti ki telaa vasi te Riva Jordan,
ki te kina John ni hakaukau tapu naa tama, no noho Ia i te kina naa.✡
41 Tammaki naa tama ni oo ake kiaa Ia. Teenaa ki mee naa taratara
laatou peelaa, “TeAtua ni see hai mahi ni hakasuratia John. Tevana iaa
naa taratara hakkaatoa John ni mee i te Tama nei ni taratara maaoni iloo.”
42 Turaa tama iloo i te kina naa ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua.

11

Te mate Lazarus

1 Teelaa se tanata e noho i Bethany, tana inoa ko Lazarus. Te tama naa
ni maki. Mary laaua ma tana taina Martha, e nnoho hoki i te kina naa.✡
2 (Teenei ko Mary ni nnini tana kaakaa manoni ki naa tapuvae TeAriki
ka hakapakupaku ki ana lauru. Teenaa ko tana kave, Lazarus, teelaa
e maki.)✡ 3 Te haanau naa ni kkave laaua taratara ki Jesus peelaa, “TeAriki,
too soa raa e maki.”
4 Te saaita Jesus ni lono te taratara nei raa, a Ia ni mee tana taratara
peelaa, “Te maki naa ma ki see mee te tama naa no mate. Teenei se ara
e mee ki kkite naa tama te maarama nei i naa mahi TeAtua, aa e mee hoki
ki ilotia naa mahi e takkoto i te Tama TeAtua.”
5 Jesus ni llee tana manava i te haikave Lazarus ma Mary aa ko Martha.
6 Tevana iaa tana saaita ni lono i te maki Lazarus raa, a Ia ni noho ake iloo
ana aso e lua i tana kina e noho naa. 7 Kimuri raa, mee ake iloo Ia
ki ana disaipol, “Taatou ki ahe ki Judea.”
8 Teenaa ki mee ake ana disaipol, “Rabai, see rooroa koi raa, koe ni haia
naa tama te kina naa ma ki tauatia ki naa hatu. Peehea naa ahe atu taatou
ki te kina naa?”
9 Teenaa ki mee ake Jesus, “Te laa raa e sopo i te tahaata no suru
i te laasuru, anii? Ttama e sasare i te ao raa see lavaa te llave ana vae
no leiho, i te henua koi maarama. 10 Aa ki mee laatou e sassare i te poo,
laatou ma ki llave naa vae laatou, i te mee raa e poouri.” 11 A Ia ki mee ake
hoki, “Taatou soa, Lazarus, e moe koi. Nau ma ki hanatu no haarona ia.”
12 Ana disaipol raa ki mee ake, “TeAriki, ki mee a ia e moe, teenaa a ia
ma ki taukareka.”
13 Laatou ni mannatu maa Jesus e vana maa Lazarus e moe vare koi.
Laatou see illoa maa Jesus e taratara raa ko Lazarus ku oti te mate.
14 Teenaa ki taratara ake hakaraaoi Jesus ki laatou, “Lazarus ku oti te mate,

✡ **10.34** Ps 82.6 ✡ **10.40** Jn 1.28 ✡ **11.1** Lk 10.38-39 ✡ **11.2** Jn 12.3

15 tevana iaa e taukareka iloo i aa nau ni see noho i te kina naa, i aa nau
e hiihai maa kootou ki kkite i taku vana ma ki mee ki Lazarus, ki illoa
kootou i aku mahi. Taatou ki oo no mmata i aa ia."
16 Teenaa ki mee ake Thomas (e ttapa ma ko te Maasana)
ki ana soa disaipol, "Taatou hakkaatoa ki oo, ki mmate hakapaa taatou
maa Ia!"

Jesus ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni

17 Saaita Jesus ni tae atu ki Bethany raa, a Ia ni lono maa teenei ko te haa
naa aso Lazarus ni moe iloto te kava. 18 Bethany see mmao i Jerusalem,
e noto i naa mael e lua. 19 E tammaki naa Jew ni oo ake no mmata
i te haanau Mary ma Martha, ki hakaaneane ki laaua i te mate laaua kave.
20 Saaita Martha ni lono maa Jesus ku hanake raa, a ia ni hanatu kiaa Ia
i te ara. Mary iaa ni noho ake i hare. 21 Teenaa ki mee ake Martha ki Jesus,
"TeAriki, ki mee koe ni noho i te kina nei, taku kave nei ni see mate are!
22 Tevana iaa nau e iloa maa TeAtua ma ki haia a Ia oo vana e hiihai maa
Ia ki mee."
23 Jesus ki mee ake, "Too kave naa ma ki masike no ora."
24 Teenaa ki mee ake Martha, "Nau e iloa maa ia ma ki masike i te aso
hakaoti."
25 Jesus ki mee ake, "Nau nei ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni.
Te tama e iloa maa nau nei ko te Mesaea raa ma ki ora, niaaina maa ia ku oti
te mate. 26 Naa tama hakkaatoa e ora aa e illoa te mee nei ma ki see lavaa
hakaoti te mmate. Koe e hakannoo no iloa i aku taratara nei?"
27 Martha ki mee ake, "TeAriki, nau e iloa maa koe ko te Mesaea, te Tama
TeAtua, te Tama ni tukua ki au ki te maarama nei."

Jesus e tani

28 Kimuri naa taratara laaua nei, Martha ni ahe no taratara ake seemuu
ki tana taina, Mary, "Te Rabai raa ku oti te tae mai. A Ia e vasiri iaa koe."
29 Saaita Mary ni lono i naa taratara nei, a ia ni masike no tere ki haho
no mmata i Jesus. 30 (Saaita naa raa, Jesus seki tae ake ki naa hare. A ia
koi noho i tana kina ni ttiri i Martha.) 31 Saaita naa Jew e nnoho i te hare
ka hakaaneane i Mary raa ni kkite i Mary e sopo no tere raa, laatou ni ttau
maa Mary ku tere hoki ki te kava no noho ka tanitani. Teenaa ki oo atu
laatou vaamuri Mary.
32 Tana saaita ni tae atu ki Jesus raa, hakaleiho iloo ia no tuu ki ana turi
i naa vae Jesus no mee ake, "TeAriki, ki mee koe ni noho i te kina nei raa,
taku kave nei ni see mate are."
33 Jesus ni llee iloo tana manava i naa tani Mary. A Ia ni aroha hoki
naa ttuu ake naa Jew raa ka ttani. 34 Teenaa ki vasiri ake Ia ki laatou,
"Ttama naa e tanumia kootou i hea?"
Naa tama naa ki mee ake, "Kau no mmata."
35 Teenaa ki tani Jesus. 36 Naa Jew raa ki taratara soko laatou, "Mmata
i naa llee te manava te tama nei i Lazarus!"
37 Aaraa tama iaa e taratara peelaa, "Te tama e ppuni ana karamata raa
ni lavaa koi a Ia te haia no taukalleka. A Ia ni see kite peehea maa Lazarus
e maki?"

Lazarus e hakamasikeria Jesus no ora

38 Jesus ni llee tana manava i tana aroha i Lazarus. Teenaa ki hano ia
ki te kava e moe Lazarus. Te taaruma naa e ppui ki te hatu pallaha e lasi.
39 Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, "Hakatiperia te hatu raa ki te vasi!"

Martha, te kave Lazarus raa ki mee ake kiaa Ia, “TeAriki, ttama nei kunaa mate iloo. Teenei te haa ana aso iloto te kava. Tana haitino ku purau.”
40 Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki Martha, “Nau ni see vanaatu
maa koe ma ki kite i naa mahi TeAtua ki mee koe e hakannoo
ki aku taratara?” 41 Teenaa oo atu iloo naa tama naa no hakatipe te hatu raa
ki te vasi. Jesus ni ttoka ki aruna no taku ki TeAtua, “Taku Tamana.
Nau e hakanau iaa koe, i aa koe e lono mai iaa nau. 42 Nau e iloa maa
koe maraa e lono peenaa iaa nau. Nau e hiihai maa naa tama e ttuu
i te kina nei ki kkite i oo mahi, ki illoa laatou maa nau ni heunatia mai koe
ki te maarama nei.” 43 Tana saaita ni oti raa, kappisi iloo ana varo vaaruna,
“Lazarus, uru mai ki haho!” 44 Lazarus ni masike no uru mai iloo ki haho.
Ana rima ma ana vae koi mmini ki naa tapaa maro. Tana pisouru hoki
e taakai ki te tapaa maro. Teenaa ki mee ake Jesus, “Veetea naa tapaa maro
e taakai i tana haitino, aa ku tiiake ia ki hano.”

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Jesus ki mate
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

45 Tammaki naa tama ni oo ake no mmata i Mary ka kkite i te vana
Jesus ni mee, teenaa laatou ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua.
46 Aaraa tama iaa ni ffuro no taratara ake ki naa Faarisi raa i te vana Jesus
ni mee. 47 Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa
no hakakkutu ma naa tama hakamau naa Jew raa ki taratara laatou
i te mee nei. Laatou ni vasirisiri soko laatou peelaa, “Taatou ki mee peehea?
Mmata i te lopo mahi TeAtua te tama nei e mee. 48 Ki mee te tama nei
e tiiake taatou ki hai ana vana nei, te henua hakkaatoa ma ki tautari kiaa ia
no hakannoo kiaa ia. Kimuri naa hakamau i Rome raa ma ki oomai no seua
taatou Hare Tapu nei ka kerekereia taatou i taatou henua nei.”
49 Teenaa ki masike Kaiapas, te Maatua Hakamau laatou raa no mee ake
ki laatou, “Kootou ku vvare peehea? 50 Kootou see illoa maa e taukareka
ki mate se tama tokotasi ki tokonaki ki te henua? Te henua hakkaatoa e seua raa e hakallika.” 51 Tana taratara e mee nei se taratara hakamaatua iloo, i aa ia naa ko te Maatua Hakamau laatou i te ssao naa. A ia naa
ku taratara maa Jesus ma ki oti ku mate ki tokonaki ki te henua hakkaatoa.
52 A Ia ma ki see mate koi ki tokonaki ki naa Jew soko laatou. Seai. A Ia
ma ki mate ki hakakkutu mai naa tama hakkaatoa TeAtua e nnoho masseu
i te maarama nei, ki nnoho laatou ma se tama tokotasi.
53 Kaamata i te aso naa, naa hakamau naa Jew raa ni kaamata te ssee
se ara ki taia laatou Jesus. 54 Teenaa ki see sasare ai Jesus i Judea,
i naa karamata te henua. A Ia ni ahe ki te matakaaina e ttapa ma
ko Ephraim, e tuu taupiri ki mouku, no noho ma ana disaipol raa
i te kina naa.
55 Te lopo tama i te kau matakaaina ni oo ki Jerusalem no hakamaarama
naa haitino laatou hakaoti, i te aso te Kaikai te Pasova raa ku taupiri.
56 Laatou ni ssee i Jesus, teenaa te saaita laatou ni hakakkutu
i te Hare Tapu raa, laatou ni vasirisiri soko laatou, “Kootou e mannatu
peehea? Ttama nei ma ki see hakasura mai ki te Kaikai nei?” 57 Tevana iaa,
naa maatua hakamaatua raa ma naa Faarisi raa ku oti te kkave laatou
taratara ma ki mee se tama e iloa i te kina Jesus e noho, ku hakaari ake ki oo
laatou no tauhia Jesus.

12

Jesus e aamosia i Bethany
(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

1 Naa aso e ono koi takkoto mai ki tae ki te aso te Kaikai te Pasova raa,
Jesus ni hano ki Bethany, te kina Lazarus, ttama ni hakaoratia a Ia, e noho.
2 Naa tama naa ni mee laatou kaikai maa Jesus. Martha e tattaa naa kaikai,
aa Lazarus iaa e nnoho laatou ma Jesus i te kina e kaikkai. 3 Teenaa
ki too ake Mary tana kaakaa e taavi mmaha ka manoni kkona raa no aamosi
naa tapuvae Jesus. Ki oti raa, hakapakupaku iloo ki ana lauru. Te sauna
te kaakaa naa ni haimahi iloo vaaroto te hare naa.✡ 4 Te disaipol tokotasi,
tana inoa ko Judas Iscariot, (teenaa ko te tama ma ki hakaari ake Jesus
ki naa hakamau) ki mee ake, 5 "Te kaakaa manoni naa e tau te kauake
ki naa tama haimane raa ki tauia ki naa sehua e toru naa siliva, aa
ku vaevae naa mane naa ki naa tama e nnoho hakaaroha." 6 A ia ni see mee
te taratara nei maa i aa ia e aroha i naa tama e nnoho hakaaroha. Seai. A ia
ni mee te taratara nei i aa ia se tama kailaarao. Naa mane laatou raa maraa
e kailaaraotia a ia, i aa ia e roorosi te paeke mane laatou.

7 Teenaa ki mee ake Jesus, "Tiiake te ffine naa ki taaohi tana kaakaa naa
ki tae ki taku aso e tanumia. 8 Naa tama hakaaroha raa ma ki nnoho ma
kootou i te kau saaita. Nau iaa ma ki oti ku hakataha i kootou."✡

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Lazarus ki mate

9 Tammaki naa Jew ni oo ake ki Bethany i laatou ni llono maa Jesus ku oti
te tae ake ki te kina naa. Laatou ni see oo ake ma ki kkite koi laatou i Jesus.
Laatou ni oo ake hoki ma ki kkite laatou i Lazarus, ttama ni llono laatou
maa ni hakaoratia Jesus. 10 Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua raa
no roorosi ki taia hoki laatou Lazarus. 11 I te aa, teenaa ko naa taratara
i Lazarus naa e ffuro ai te henua i laatou no illoa maa Jesus ko te Mesaea.

Jesus ku hanake ma se Tuku ki loto Jerusalem (Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

12 I te ssoa te aso raa, te lopo tama ni oo ake ki te kaikai raa ni llono maa Je-
sus ku hanake ki Jerusalem. 13 Teenaa ki too laatou naa laanui raa no oo atu
ma laatou kiaa Ia ka tanitani varo peelaa, "Hosana! TeAtua ki roorosi
hakaraaoi ki Ttama nei, te Tuku naa tama Israel. A Ia e hakasura iho iloto
te Inoa TeAtua!"✡

14 Jesus ni lave te donki raa no kake ki aruna. Teenaa ku hanotonu ma
naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa,

15 "Naa tamalliki Zion, kootou see mattaku!✡
Te Tuku kootou raa ku sare iho i aruna te sukua donki."

16 Naa disaipol Jesus raa ni hakatuu nataa iloo i naa vana nei. Tevana iaa
te saaita Jesus ni masike i te mate raa, laatou ni massaro maa
te Laupepa Tapu raa e taratara i Jesus, i naa vana ni mee i laatou nei
ku hakassura maaoni iaa Ia.

17 Naa tama ni ttaka ma Ia no kkite i tana vana ni mee ki Lazarus raa
ni hakaea i te vana Jesus ni mee. 18 Teenaa ko te vana te henua ni oo atu
kiaa Ia, i te aa i laatou ni llono i naa mahi TeAtua ni hakasuratia a Ia nei.
19 Naa Faarisi raa ki taratara soko laatou, "Kootou mmata! Taatou
ku seai iloo se ara e tonu. Naa tama hakkaatoa te maarama nei ku tautari
kiaa ia!"

Jesus e taratara i tana mate

20 Teelaa ni tama haka Greece e ttaka i naa tama ni oo ake no lotu
i Jerusalem i te ssao te Kaikai. 21 Laatou ni oo ake ki Philip, (teenaa se tama

✡ **12.3** Lk 7.37-38 ✡ **12.8** Deut 15.11 ✡ **12.13** Ps 118.25,26 ✡ **12.15** Zech 9.9

i Bethsaida iloto Galilee) no vanaake kiaa ia, “Maatou e fiffai ki mmata maatou i Jesus.”
22 Philip ni hano no toa a ia Andrew ka oo laaua no taratara ake ki Jesus. 23 Teenaa ki mee ake Jesus, “Ssao Ttama te Henua ni tukua ki hakanauria raa ku tae mai. 24 Nau e taratara atu maaoni. Te hua laakau raa see lavaa te somo i tana saaita koi mata. Te hua laakau raa e tanumia iloto te kerekere raa ki para imua. Ki oti raa, te laakau hoou raa ku somo no ppesi ana hua e tammaki. 25 Naa tama e kaimannako ki naa ora laatou raa ma ki see lavaa te taaohi naa ora laatou. Ttama see kaimanako ki tana ora raa iaa, a ia ma ki oti ku taka ma te ora e ora hakaoti.✡ 26 Ttama e hiihai maa ia ki heheuna i aa nau raa ki tautari mai kiaa nau. A ia ma ki nnoho maaua i taku kina e noho. Taku Tamana raa ma ki hakanau i naa tama e heheuna iaa nau.”
27 Jesus ki mee ake hoki, “Taku manava e sopo. Nau ka taratara peehea? Nau ki vanaake ki taku Tamana raa ki hakasaoria nau? Seai iloo! Nau e iloa maa nau ma ki oti ku hakallono isu. Teenei ko taku vana ni heunatia mai taku Tamana. 28 Taku Tamana, hakasura mai naa mahi too Inoa.”
Teenaa ki taratara mai te reo raa i te lani, “Nau ku oti te hakasura naa mahi taku Inoa. Teenei nau ku mee hoki ki hakasura naa mahi taku Inoa.”
29 Naa tama ni ttuu i te kina naa ni llono hakkaatoa i te reo ni taratara mai i te lani. Aaraa tama ni ttau maa teelaa se hatturi e takattuu. Aaraa tama iaa ni mannatu maa teelaa se ensol e taratara ake ki Jesus.
30 Tevana iaa Jesus ni mee ake ki laatou, “Te reo e taratara mai i te lani nei see mee ma ki lono nau, te reo naa e taratara mai ki llono kootou. 31 Ssao TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei ku tae mai. Ssao te tuku te maarama nei ma ki kerekereia raa ku tae mai. 32 Taku sao ma ki saaua ki aruna i te kerekere nei raa, nau ma ki hakakkutu mai te henua hakkaatoa kiaa nau.” 33 A Ia ni pesi tana taratara nei ki illoa naa tama te maarama nei i tana ara ma ki mate.
34 Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Naa Loo maatou raa e taratara mai maa te Mesaea raa ma ki ora hakaoti. Teenaa ni taratara peehea maa te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna? Ko ai te tama e tarataraina koe ma ko te Tama te Henua?”✡
35 Jesus ki mee ake, “Te maasina raa ma ki takoto tana tamaa saaita i kootou. Kootou mee naa heuna kootou i te saaita te maasina raa koi takoto, ki see taea kootou te ssao poouri. Naa tama e ttaka i te poouri raa see illoa naa kina laatou e oo. 36 Ttaka i te maasina, i tana saaita koi takoto, ki mee kootou ma ni tama te maasina.”

Naa tama see illoa Jesus

Kimuri koi ana taratara nei, Jesus ni hano no mmuni i laatou. 37 Niaaina maa Ia ni hakasura te lopo mahi TeAtua imua naa karamata laatou, naa tama naa ni see fiffai ki illoa laatou maa ia ko te Mesaea. 38 Teenei e hanotonu ma naa taratara te pure TeAtua, Isaiah, ni mee imua. Teenaa ko te taratara e mee maa,
“Ko ai ttama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaea?
Naa mahi TeAtua raa ni hakassura ki kkite ai?”✡
39 Laatou ni see lavaa te illoa iaa Ia, i te aa, i naa taratara Isaiah raa e mee maa,
40 “Naa karamata laatou ni hakappunitia TeAtua ki see kkite laatou.✡

✡ **12.25** Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33 ✡ **12.34** Ps 110.4; Is 9.7; Ezek 37.25; Dan 7.14
✡ **12.38** Is 53.1 (LXX) ✡ **12.40** Is 6.10 (LXX)

Naa mannatu laatou hoki ni puuia TeAtua ki see atammai laatou,
ki see ffuri laatou ki TeAtua ma ki haia laatou ki taukalleka."
41 Isaiah ni mee ana taratara nei i aa ia ni kite i naa mahi Jesus, teenaa
ki taratara ia i naa tiputipu te Tama naa.
42 Maaoni iaa, e tammaki naa hakamau naa Jew ni illoa maa
Jesus ko te Mesaea, tevana iaa laatou ni see taratara imua te henua,
i te aa, i laatou e mattaku maa laatou ma ki puuia naa Faarisi raa
i te hare lotu. 43 Laatou ni kaimannako ki naa ahu naa tamavare. Laatou
ni see kaimanakotia laatou naa ahu TeAtua.

Te tiputipu te hakatonu TeAtua

44 Jesus ni taratara vaaruna peelaa ki laatou, "Te tama e hakannoo
kiaa nau raa, a ia see hakannoo koi kiaa nau soko nau. A ia e hakannoo
hoki ki te Tama ni heuna ma ki au nau. 45 Ttama e kite i aa nau raa, a ia
e kite hoki i te Tama ni heuna ma ki au nau. 46 Nau ni hakasura mai
ki te maarama nei ma ko te maasina e lasi ki see nnoho peenaa naa tama
e hakannoo ki aa nau raa iloto te poouri.
47 "Naa tama e llono i aku taratara, aa see tautari kiaa nau raa, laa-
tou ma ki see tuku haaeo ina a nau. I te aa, nau ni see au no tuku haaeo
ki naa tama te maarama nei. Nau ni au no hakasao laatou. 48 Naa tama
see fiffai kiaa nau aa see hakannoo ki aku taratara raa ma ki mee te tama
tokotasi ma ki hakatonutonu laatou. Aku taratara nei ma ki hakatonutonu
laatou i te aso hakaoti. 49 Teenei se vana maaoni. Teenei seai
ni taratara aaku e mannatu. Teenei ni taratara e kaumai taku Tamana
ki kauatu ki kootou. 50 Nau e iloa maa te ora e ora hakaoti raa e takoto
i naa taratara TeAtua. Aku taratara e kauatu nei ni taratara e kaumai
te Tamana ki tarataraina."

13

Jesus e huihui naa tapuvae ana disaipol

1 Te aso te Kaikai te Pasova raa ku takoto koi tana aso tokotasi. Jesus e iloa
maa tana sao ki hakataha i te maarama nei no ahe ki tana Tamana raa
ku tae. A Ia ni aroha iloo i ana tama e nnoho i te maarama nei.
Tana aroha raa ma ki takoto hakaoti ma laatou.
2 Te laasuru raa, Jesus ni noho ma ana disaipol raa ka kkai. I te saaita naa,
Satan ku oti te usuhia a ia Judas, te tama Simon Iscariot, ki hakaari ake
Jesus ki naa hakamau naa Jew. 3 Jesus ni iloa maa tana Tamana raa ku oti
te hookii ake hakkaatoa ana mahi kiaa Ia. A Ia e iloa maa ia ni heunatia mai
TeAtua, aa teenei a Ia ku mee ki ahe ki TeAtua. 4 Teenaa ki masike
a Ia i tana kina e kai raa no ffana tana kkahu raa ka tuu te tapaa maro
i tana manava. 5 Ki oti raa nnini iloo naa vai raa ki loto te kamete raa
no kaamata te huihui naa tapuvae ana disaipol ka hakapakupaku hoki
ki te tapaa maro e tuu i tana manava. 6 Tana saaita ni tae ki Simon Peter raa,
Peter ni huri ake no vanaake kiaa Ia, "TeAriki, koe e mee ma ki huihuia
a koe aku tapuvae?"
7 Jesus ki mee ake, "Koe ma ki see ilotia a koe taku vana e mee nei
i te saaita nei. Kimuri koe ma ki iloa."
8 Teenaa ki mee ake Peter, "Koe ma ki see lavaa iloo te huihui aku tapuvae
i se saaita!"
Jesus ki mee ake, "Ki mee nau see huihui oo tapuvae, koe ma ki see tau
te heheuna ma se disaipol aaku."
9 Teenaa ki hakaahe ake te taratara Peter peelaa, "TeAriki, koe
see huihui koi aku tapuvae koi! Huihui hoki aku rima ma taku pisouru!"

10 Jesus ki mee ake, “Ttama ku oti te kaukau raa e matahua. A ia see lavaa
hoki te ahe no huihui tana haitino. A ia ma ki huihui koi ana tapuvae.
Kootou hakkaatoa e mataffua. Ttama tokotasi e noho iloto kootou naa
e kerekere.” 11 (Jesus ku oti te iloa i te tama ma ki oti ku hakaari ake ia
ki naa hakamau naa Jew. Teenaa e pesi ai tana taratara maa, “Ttama
tokotasi i kootou e kerekere.”)
12 Tana saaita ni oti te huihui naa tapuvae ana disaipol raa, hakao hoki
tana kkahu raa no ahe no noho i tana kina e noho. Teenaa ki vasiri ake
Ia ki laatou, “Kootou e illoa i taku vana ku oti te mee nei?”✡ 13 Kootou
e kannaa tonu maa nau se tama e akonaki naa tama, aa maa nau hoki
se Ariki kootou. I te aa i teenaa ko nau. 14 A nau, kootou Ariki aa ma
te Tama e akonaki kootou, teenei ku oti te huihui naa tapuvae kootou.
Kootou hoki ki ffuri no huihui naa tapuvae naa taaina kootou; ttama koi
e huihui naa tapuvae telaa tama. 15 Nau ku oti te hakaari atu te tiputipu naa
ki tautari kootou ki taku vana ni mee ki kootou. 16 Nau e taratara atu
maaoni: See hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau. E mee koi pee
ko te tama e heunatia telaa tama ki haia ana heuna. Ttama naa see lavaa
te hakahiti te tama e mee ana heuna e haia a ia.✡ 17 Teenei kootou ku illoa
i naa taratara nei, teenaa kootou ki haia kootou naa vana nei ki fiaffia
kootou.
18 “Nau see taratara i kootou hakkaatoa, i aa nau e iloa i aku tama ni hiri.
Tevana iaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki ttino no hakamaaoni mai,
teenaa ko naa taratara e mee maa, ‘Ttama ni kkai maaua hakapaa raa
ni huri mai no mee pakavaina nau!’ 19 Nau e taratara atu hakaoti imua
naa vana naa e ssura. Saaita naa vana naa e ssura raa, kootou ma ki illoa
maa ‘A nau nei ko Nau.’ 20 Nau e taratara atu maaoni: Ttama e hiihai
ki naa tama e heunatia atu nau raa, a ia e hiihai kiaa nau. Teenaa a ia naa
e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”✡

Jesus e taratara hakaoti i te tama ma ki hookii a Ia ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

21 Tana saaita ni oti ana taratara raa, tana manava ni hakallika hakaoti,
teenaa ki mee ake Ia peelaa ki laatou, “Nau e taratara atu maaoni. Ttama
tokotasi i kootou ma ki taakina mai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia
nau.”
22 Naa disaipol naa ni llee naa mouri laatou ka ttoka ki laatou i te taratara
Jesus e kauake nei. Laatou see illoa i te tama Jesus e taratara naa.
23 Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa e noho hakappae ki Jesus.
24 Simon Peter ni nuu atu ana karamata kiaa ia no mee ake, “Vasiri atu maa
ia e taratara i ai.”
25 Teenaa ki tosi atu te disaipol naa ki Jesus no vasiri ake, “TeAriki, ko ai
ttama naa?”
26 Jesus ki mee ake, “Nau ma ki ttoko te haraoa raa ki loto te sup raa
no kauake kiaa ia, i teenaa ko ia.” Teenaa ki ttohi Jesus te muri haraoa raa
no ttoko ki loto te sup. Ki oti raa, hookii ake iloo te haraoa raa ki Judas,
te tama Simon Iscariot. 27 Saaita lokoi Judas ni too te haraoa raa, Satan
ni uru atu ki loto tana haitino. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Hakavave
no mee too vana naa!” 28 Seai iloo se tama i aaraa disaipol ni massaro
i te vana Jesus ni taratara peenei ki Judas. 29 Aaraa disaipol ni mannatu
maa Judas e heunatia Jesus ki hano no taavi ni mee ma laatou, aa

✡ **13.12** Lk 22.27 ✡ **13.16** Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 15.20 ✡ **13.20** Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16

ku kauake ni mee ma naa tama e nnoho hakaaroha. Laatou e mee i teenaa
ko Judas raa e roorosi naa mane laatou.
30 Judas ni too lokoi te haraoa naa no uru ki haho. Te mee raa ku poouri.

Te loo hoou

31 Teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol, "Teenei naa mahi
te Tama te Henua ku hakassaa. Teenaa naa mahi TeAtua raa
e hakailotia mai tana Tama. 32 Aa ki mee naa mahi TeAtua raa
e hakailotia mai tana Tama, teenaa TeAtua ma ki hakailotia mai a Ia
naa mahi te Tama te Henua. A Ia ma ki hakailotia mai a Ia i te saaita nei
lokoi. 33 Aku tama, nau ma ki see noho rooroa ma kootou. Kootou
ma ki ssee iaa nau, tevana iaa nau ku kauatu taku taratara ni kauake
ki naa hakamau naa Jew, 'Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina
e hano.' 34 Teenei nau ku kauatu te loo hoou. Kootou ki manava laaoi
ki aaraa tama kootou. Nau ni manava laaoi i kootou hakkaatoa,
teenaa kootou ki manava laaoi hoki i telaa tama.✡ 35 Ki mee kootou
e hakassura te manava laaoi ki telaa tama, te henua ma ki illoa maa kootou
ni disaipol aaku."

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia
(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

36 Teenaa ki vasiri ake Simon Peter, "TeAriki, koe ma ki hano ki hea?"
Jesus ki mee ake, "Koe see lavaa te tautari mai ki taku kina e hano
i te saaita nei, tevana iaa kimuri, koe ma ki tautari mai kiaa nau."
37 Peter ki vasiri ake, "TeAriki. Nau see lavaa te tautari atu
i te saaita nei raa ko te aa? Nau e lavaa te mee ki mate nau iaa koe!"
38 Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe maaoni e lavaa te mee ki mate koe
iaa nau? Nau e taratara atu maaoni. Saaita naa manu te tahaata
seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita e toru maa koe see iloa iaa nau."

14

Jesus, te ara ki te Tamana

1 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, "Kootou ki see ssopo naa manava
kootou. Tiiake naa ora ki TeAtua, aa kootou ku tuku mai naa ora
kiaa nau. 2 Te hare taku Tamana raa e takkoto ana puitana tammaki.
Teenei nau ku hano no tuku mai hakaoti ni kina maa kootou. Nau see lavaa
te taratara atu peenei ki mee maa ni see hai puitana e takkoto iloto te hare
taku Tamana. 3 Taku saaita ku oti te tuku mai naa kina maa kootou raa, nau
ma ki ahemai no toa kootou ki oo ake kootou no nnoho taatou i taku kina
e noho. 4 Kootou e illoa i te ara e hano no tae ki taku kina ma ki hano."
5 Thomas ki vasiri ake, "TeAriki, maatou see illoa i too kina ma ki hano.
Maatou ma ki illoa peehea i te ara naa?"
6 Jesus ki mee ake, "Nau nei ko te ara, te hakamaaoni, aa te ora. Nau
soko nau ko te ara tokotasi e hano ki te Tamana. 7 Saaita nei kootou
ku illoa iaa nau. Teenaa kootou ma ki illoa hoki i taku Tamana. Kaamata
i te saaita nei kootou ku illoa maaoni iaa Ia, i kootou ku oti te kkite iaa Ia."
8 Philip ki mee ake, "TeAriki, hakaari mai too Tamana raa ki illoa maatou.
Maatou e fiffai maa maatou ki illoa iaa Ia."
9 Teenaa ki mee ake Jesus, "Philip, teenei seai se ssao huapotopoto nau
ni noho ma kootou. Koe e mee mai maa koe ni seai iloo ki iloa hakaraaoi
iaa nau? Ttama ku oti te kite i aa nau raa, a ia naa ku oti te kite hoki
i taku Tamana. Koe ku mee mai peehea ki hakaari atu nau taku Tamana raa

✡ **13.34** Jn 15.12,17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

ki kkite kootou? 10 Philip, koe ki iloa maa te Tamana raa e takoto iaa nau,
aa nau hoki e takoto i te Tamana. Naa taratara ni kauatu nau ki kootou raa,
teenaa seai ni taratara taku tino. Te Tamana e takoto i aa nau nei e mee
ana heuna soko Ia. 11 Hakannoo kiaa nau, i aa nau e taratara atu maa
te Tamana e takoto iaa nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Ki mee
kootou see hakannoo ki naa taratara nei, kootou ku hakannoo mai i kootou
ni kkite i aku vana e mee. 12 Nau e taratara atu maaoni. Naa tama
e hakannoo kiaa nau raa ma ki mee aku vana e mee nei. Maaoni iaa,
naa vana laatou ma ki mee raa ma ki ttoe i naa vana nei, i te aa, i aa nau
ku hano ki tae nau ki te Tamana. 13 Nau ma ki haia mai nau naa mee
katoo kootou e kainnoo ki te Tamana iloto taku Inoa. Naa mahi taatou
Tamana raa ma ki hakailotia mai tana Tama. 14 Ni mee peehea kootou
e kainnoo mai iloto taku Inoa, nau ma ki haia a nau.

TeAitu Tapu ma ki heunatia mai TeAtua

15 “Ki mee kootou e laaoi maaoni iaa nau, kootou ku hakannoo
ki aku taratara. 16 Nau ma ki vanaake ki taku Tamana ki heunatia atu
telaa Tama ki tokonaki ki kootou. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma
kootou. 17 A ia naa ko TeAitu hakamaaoni. Te henua ma ki see fiffai
kiaa ia, i laatou ma ki see kkite i aa ia, aa laatou hoki ma ki see illoa i aa ia.
Kootou iaa e illoa i aa ia, i aa ia e noho ma kootou.
18 “Taku saaita ma ki hano raa, kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho
soko kootou. Nau ma ki oti ku ahemai ki kootou. 19 See rooroa aa naa tama
te maarama nei ku see kkite hakaoti iaa nau. Kootou iaa ma ki kkite
iaa nau. I aa nau e ora, teenaa kootou hoki ma ki ora. 20 Saaita te aso naa
e tae mai raa, kootou ma ki illoa maa nau e takoto i taku Tamana. E mee koi
pee ko naa takkoto kootou iaa nau, aa nau i kootou.
21 “Naa tama e hakannoo no tautari ki aku taratara raa, teenaa
ko naa tama e llee naa manava laatou iaa nau. Taku Tamana raa
ma ki llee tana manava i naa tama e llee naa manava laatou iaa nau. Nau
ma ki huri ake aku tiputipu ki laatou, i aa nau ma ki llee hoki taku manava
i laatou.”
22 Judas (seai ko Judas Iscariot) ki mee ake, “TeAriki, koe e vana maa koe
ma ki huri mai koi oo tiputipu ki maatou. Koe ma ki see huri ake oo tiputipu
ki naa tama te maarama nei raa ko te aa?”
23 Teenaa ki mee ake Jesus, “Ttama e llee tana manava i aa nau raa
ma ki hakannoo ki aku akonaki. Taku Tamana raa ma ki llee tana manava
iaa ia. Maaua hai tamana ma ki oo atu no nnoho ma ia. 24 Ttama
see hiihai kiaa nau raa see hakannoo ki aku akonaki. Aa naa akonaki
kootou ni llono raa, teenaa seai ni akonaki aaku. Teenaa ni akonaki e oomai
i te Tamana, Ttama ni heuna ma ki au nau.
25 “Nau ni kauatu hakaoti naa taratara nei i taku sao koi noho ma
kootou. 26 TeAitu Tapu, te Tokonaki kootou, Ttama ma ki oti ku heunatia atu
te Tamana iloto taku Inoa raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa,
ki hakamaarona kootou i aku taratara hakkaatoa ni kauatu.
27 “Nau e kauatu te laaoi TeAtua. Teenaa ko taku laaoi nei e kauatu
ki nnoho ma kootou. Te tiputipu nei see sura i te maarama nei. Kootou
see ssopo naa manava kootou ki see mattaku kootou. 28 Kootou ni llono
iaa nau ni mee atu peelaa, ‘Nau ku hano, tevana iaa nau ma ki ahemai
ki kootou.’ Ki mee kootou ni llee naa manava kootou iaa nau raa, kootou
ni fiaffia iaa nau ku hano ki taku Tamana, i taku Tamana naa e noho haka-
maatua iaa nau. 29 Nau e taratara atu hakaoti i naa vana nei, i te saaita
naa vana naa seki ssura. Sao naa vana nei e ssura raa, kootou ma ki illoa
maa aku taratara nei ni taratara maaoni. 30 Nau ma ki see hai turaa taratara
hoki e kauatu ki kootou. I te aa, te tama hakamaatua te maarama nei ku au.

Ana mahi see tae ki aku mahi, 31 tevana iaa naa tama te maarama nei ki illoa
hakkaatoa i aa nau e llee taku manava i taku Tamana. Teenei e haia ai nau
ana heuna nei.
"Kootou massike, taatou ki hakattaha i te kina nei.

15

Jesus, te laakau 'grape' maaoni

1 "Nau nei ko te laakau maaoni, taku Tamana raa ko te tama e tori.
2 Naa laa see ffua raa e tuutia a Ia no peesia, aa naa laa e ffua raa iaa,
e pakia koi a Ia ki maarama te laakau raa ki mmiri ka pesi te lopo kaikai.
3 Naa ora kootou kunaa haka maaramatia iloo aku akonaki ni kauatu.
4 Kootou ki hakappae mai kiaa nau. Nau hoki ma ki hakappae atu ki kootou.
See hai laa e lavaa te ffua ki mee te laa naa e mahaaki no moe soko ia. Te laa
te laakau raa e hakauu ki te tahito raa ki lavaa te laa naa te ffua. Peelaa
hoki, naa ora kootou see lavaa te ffua ki mee kootou see hakauu naa ora
kootou kiaa nau.
5 "Nau nei ko te laakau e somo. Kootou naa ko naa laa. Naa tama
e hakauu naa ora laatou kiaa nau, aa nau e hakauu taku ora ki laatou raa,
naa ora naa tama naa ma ki ffua te lopo hua e taukalleka, i kootou see lavaa
te mee naa vana kootou soko kootou. 6 Naa tama see hakauu naa ora
laatou kiaa nau raa, e mee ma ko naa laa see ffua e tuutia no peesia ki mmoe
ka ppara. Naa laa e ppara raa ma ki hakanaaoporia no peesia ki te ahi
no tuunia. 7 Ki mee kootou e hakauu naa ora kootou kiaa nau no tautari
ki aku taratara raa, nau ma ki hookii atu te kau mee kootou e hiihai iaa nau.
8 Naa ora kootou ki ffua taukalleka, i teenei ko te tiputipu e hakasura
naa mahi taku Tamana, aa teenei e mee ai kootou ma ni disaipol aaku.
9 "Nau e laaoi i kootou pee ko te laaoi taku Tamana iaa nau. Kootou
hakappae mai kiaa nau ki takkoto kootou iloto taku laaoi. 10 Ki mee kootou
e hakannoo ki aku akonaki, kootou ma ki ttaka ma taku laaoi. E mee koi pee
ko nau ni hakannoo ki naa akonaki taku Tamana no taka nau ma tana laaoi.
11 "Nau ni kauatu naa taratara nei ki takoto taku hiahia i kootou, teenaa
ki ttaka kootou ka fiaffia maaoni. 12 Taku taratara hakamaatua nei e mee
peenei: Kootou ki laaoi i telaa tama pee ko nau e laaoi i kootou.✡ 13 Ki mee
se tama e laaoi maaoni i tana soa, a ia ki lavaa te mee ki mate ia ki tokonaki
ki tana soa. Teenaa te laaoi te tama naa e laka i aruna te laaoi naa tama
hakkaatoa. 14 Ki mee kootou e tautari maaoni ki aku taratara e kauatu nei,
taatou e vaisoa maaoni. 15 Kootou ku see taapaa a nau ma ni poe hoki.
I te aa, te poe raa see iloa i naa heuna tana hakamau. Kootou nei ku taapaa
a nau ma ni soa aaku. I te aa, nau ku oti te taratara atu naa vana hakkaatoa
taku Tamana ni mee mai. 16 Nau ni see hakamaatinoria kootou. Kootou are
ni hakamaatinoria a nau ki oo kootou no ffua te lopo hua taukalleka.
Teenaa ko naa hua e takkoto hakaoti. Taku Tamana raa ma ki hookii atu
te kau mee kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. 17 Teenei taku taratara
hakamaatua e kauatu ki kootou, 'Manava laaoi i telaa tama.'

Naa tama te maarama nei ma ki lotoffaaeo i kootou

18 "Ki mee naa tama te maarama nei e lotoffaaeo i kootou, kootou ku illoa
i laatou ni lotoffaaeo iaa nau imua. 19 Ki mee kootou ni tama maaoni
te maarama nei, teenaa naa tama naa ma ki laaoi i kootou. Tevana iaa
kootou ku see mee ma ni tama te maarama nei, i kootou ni tama
ni hakamaatinoria a nau. Teenaa ko te vana naa tama te maarama nei
e lotoffaaeo i kootou. 20 Hakamaarona i taku taratara ni kauatu ki kootou:

✡ **15.12** Jn 13.34; 15.17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

‘See hai poe e hakahiti i aruna tana hakamau.’ Ki mee nau ni hai haaeo ina naa tama te maarama nei, teenaa kootou hoki ma ki hai haaeo ina. Ki mee laatou ni hakannoo ki aku taratara, laatou hoki ma ki hakannoo ki naa taratara kootou.✡ 21 Kootou ma ki see haia hakaraaoina laatou i kootou ni tama aaku, i te aa, naa tama naa see illoa i te Tama ni heuna ma ki au nau. 22 Ki mee nau ni see au no taratara ake ki laatou raa, laatou ni see mee ma ni tama haisara, aa teenei laatou ku see lavaa te taratara maa laatou ni see illoa maa naa mee raa e ssara. 23 Ttama e lotoffaaeo iaa nau raa e lotoffaaeo hoki i taku Tamana. 24 Ki mee nau ni see hakasura naa vana ni seai iloo ki haia se tama raa, laatou ni see mee ma ni tama haisara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni kkite i aku vana ni mee raa, laatou e lotoffaaeo i maaua ma taku Tamana raa hakapaa. 25 Te mee nei ni sura ki ttino naa taratara e hakatuu i naa Loo laatou peelaa, ‘Laatou ni lotoffaaeo vare koi iaa nau.’✡

26 “Te tama e tokonaki raa ma ki au, teenaa ko TeAitu maaoni e hakailotia a Ia te hakamaaoni i TeAtua. A Ia ma ki heunatia mai nau i te Tamana raa ki hakaea atu ki kootou i aku tiputipu. 27 Kootou hoki ma ki hakaea i aku tiputipu, i kootou ni ttaka mai iloo ma nau i te kaamata.

16

1 “Nau ni mee atu naa taratara nei ki see tiiake kootou naa lotu kootou. 2 Kootou ma ki kerekereia i naa hare lotu. Te saaita raa ma ki tae mai, teenaa laatou ma ki taratara ki taaia kootou i laatou ma ki mee ma teenaa te hiihai TeAtua. 3 Te henua ma ki mee naa vana nei ki kootou i laatou see illoa iaa nau ma taku Tamana. 4 Nau ni taratara atu naa mee nei, i te saaita naa vana naa e ssura raa, kootou ku mannatu lokoi i aa nau ku oti te taratara atu hakaoti ki kootou.

Naa heuna TeAitu Tapu TeAtua.

“Nau ni see taratara atu naa vana nei imua, i aa nau koi noho ma kootou. 5 Teenei nau ku ahe ki te tama ni heuna ma ki au nau, tevana iaa seai iloo se tama i kootou e vasiri mai i taku kina ma ki hano. 6 Naa manava kootou nei ku ssopo iaa nau ku taratara atu naa vana nei. 7 Tevana iaa nau e taratara atu maaoni. Teenei se taukareka kootou e seeia nau i taku hano e hano nei. Ki mee nau see hano, te Tama e tokonaki raa ma ki see lavaa te heunatia mai TeAtua. E taukareka maa nau ki hano, ki heunatia mai nau TeAitu ki kootou. 8 Tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki huri ake ki naa tama te maarama nei i naa haisara laatou, ki illoa laatou maa laatou e ssara i te tiputipu naa haisara, ma te tiputipu e tonu, aa ki illoa laatou hoki maa TeAtua ma ki hakatonutonu naa mee hakkaatoa. 9 Te Tama naa ma ki huri ake maa naa tama naa e ssara i te tiputipu naa haisara, i laatou see hakannoo kiaa nau. 10 A Ia ma ki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara i te tiputipu e tonu, i aa nau ku hano ki taku Tamana, teenaa kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau. 11 Ttama naa ma ki huri ake hoki maa naa tama naa e ssara, i TeAtua ma ki hakatonutonu naa mee hakkaatoa, teenaa a Ia kunaa hakatonutonu are te tama hakamaatua te maarama i laro nei.

12 “Nau e mee te lopo taratara ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau e iloa maa kootou ma ki hainattaa iloo te tauhia kootou naa taratara nei hakkaatoa. 13 Ssao TeAitu te Hakamaaoni ma ki tae mai raa, a Ia ma ki huri atu te ara e tonu. A Ia ma ki see kauatu ma ni taratara tana tino soko ia. Seai. A Ia ma ki tarataraina koi a Ia ana taratara e llono, ka taratara hoki i naa vana ma ki ssura imuri. 14 Ttama naa ma ki huri atu

✡ **15.20** Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 13.16 ✡ **15.25** Ps 35.19; 69.4

aku tiputipu ki kkite kootou i naa takkoto aku mahi. 15 Naa mee hakkaatoa
taku Tamana raa, teenaa ni mee aaku. Teenaa e mee atu ai nau maa
TeAitu raa ma ki huri atu aku tiputipu ki kkite kootou."

Naa tama hakaaroha ma ki oti ku fiaffia

16 Teenaa Jesus ki mee ake hoki, "See rooroa aa kootou ma ki see kkite
iaa nau, aa kimuri hoki kootou ku kkite iaa nau."
17 E mee naa disaipol ni vasirisiri soko laatou peelaa, "Ttama nei
e taratara maa ku see rooroa aa taatou ku see kkite iaa Ia, aa maa kimuri koi
taatou ku kkite hoki iaa Ia. A Ia e taratara hoki maa Ia ku hano
ki tana Tamana. 18 Teenei se aa te tama nei e mee maa, 'see rooroa?' Taatou
seai iloo ki massaro i naa taratara te Tama nei."
19 Jesus ni iloa maa naa tama naa e ttuu ma ki vasiri ake ki illoa laa-
tou i ana taratara e mee nei. Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, "Nau
ni taratara peelaa, 'See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau. See rooroa
hoki aa kootou ku kkite iaa nau.' Teenei te taratara e ttuu kootou
ka vasirisiri soko kootou? 20 Nau e taratara atu maaoni. Kootou
ma ki ttani ka nnoho hakaaroha. Naa tama te maarama nei iaa ma ki nnoho
ka fiaffia. Kootou ma ki nnoho hakaaroha i te ssao nei, tevana iaa kootou
ma ki oti ku fiaffia imuri. 21 Te tiputipu nei e mee koi pee ko te tinae
e taupiri ki haanau. Te tinae naa ma ki tanitani seemuu i aa ia e iloa maa
tana saaita e hakallono isu raa ku taupiri. Tevana iaa tana saaita ku oti
te haanau raa, a ia ma ki ssiri hakaoti i naa isu, i aa ia ku hiahia maa
ia ku mee tana tamariki. 22 Teenei e mee ma ko kootou. Ssao nei,
kootou e ttani. Taku sao ma ki ahemai ki kootou raa, kootou ma ki fiaffia.
See hai tama e lavaa te hanaa ia te hiahia naa i naa manava kootou.
23 "I te ssao naa, kootou ma ki see kainnoo mai kiaa nau. Nau
e taratara atu maaoni. Te Tamana ma ki kauatu se aa kootou e kainnoo ake
iloto taku Inoa. 24 Imua raa kootou ni see kainnoo ki TeAtua iloto taku Inoa.
Ssao nei kootou ki kainnoo ki kauatu ni mee ma kootou, ki ttaka kootou
ka fiaffia maaoni.

Naa mahi te maarama nei see tae ki naa mahi Jesus

25 "Imua raa nau ni kauatu naa taratara e hainattaa kootou te illoa.
Tevana iaa te ssao raa ma ki tae mai, teenaa ko taku saaita ma ki see taratara
ki naa taratara e hainattaa peenaa. Nau ma ki taratara atu hakaraaoi
ki illoa kootou i naa tiputipu te Tamana. 26 Saaita te aso naa e tae mai raa,
kootou ma ki kainnoo soko kootou kiaa Ia iloto taku Inoa. Nau
see taratara atu peelaa maa nau ma ki kainnoo ki TeAtua i te vasi kootou.
27 Te Tamana e hai tama laaoi i kootou, i kootou e laaoi iaa nau, aa kootou
e illoa maa nau ni au i TeAtua. 28 Nau ni au maaoni i te Tamana no noho
i te maarama nei. Teenei nau ku mee ki tiiake te maarama nei no ahe
ki te Tamana."
29 Teenaa ki mee ake ana disaipol, "Teenei maatou ku massaro hakaraaoi
i oo taratara, i aa koe ku taratara hakaraaoi mai no mallama naa pisouru
maatou. 30 Maatou nei ku illoa maa koe e atamai i te kau vana. Niaaina maa
see hai tama e vasiri atu kiaa koe, koe kunaa iloa are i te maanatu te tama.
Teenei maatou ku illoa maaoni maa koe ni au i TeAtua."
31 Jesus ki mee ake, "Teenei kootou ku illoa maaoni? 32 Ssao raa
ma ki tae mai, kootou ma ki masseu no ffuro ki naa matakaaina kootou,
ka noho nau soko nau. Tevana iaa nau ma ki see noho soko nau,
i te Tamana raa e taka ma nau. 33 Nau ni taratara atu naa mee nei
ki hakappae mai kootou ki nnoho laaoi kootou. Kootou ma ki llave
i naa haaeo te maarama nei, tevana iaa kootou ki see ppore naa manava
kootou. Naa mahi te maarama nei ku oti te tinaia a nau."

17

Jesus e taku ki TeAtua

1 Kimuri ana taratara nei raa, Jesus ni ttoka ki te lani no taku ki TeAtua,
"Tamana. Taku sao e hakallono isu raa ku tae mai. Huri ake naa mahi
too Tama, ki huri ake Ia oo mahi ki te henua. 2 Koe ni kauake oo mahi
ki roorosi Ia naa tama hakkaatoa, ki hakaoratia a Ia oo tama ni kauake.
3 Te ora e ora hakaoti raa e mee maa laatou e illoa iaa koe, TeAtua maaoni
tokotasi. Laatou hoki e illoa i Jesus Christ, too tama ni kkave mai. 4 Nau
ku oti te huri ake oo mahi iloto te maarama nei, i taku saaita ni hakaoti
oo heuna ni kaumai ki haia. 5 Tamana! Huri ake aku mahi imua
oo karamata i te saaita nei, e mee pee ko naa mahi ni taka ma nau imua
te mahaa mai ana te maarama nei.
6 "Koe ku oti te hakailotia a nau ki oo tama ni hiri no kaumai
i te maarama nei. Teenaa ko oo tama ni hiri no kaumai kiaa nau, i laatou
e hakannoo ki oo taratara. 7 Teenei laatou ku illoa maa te kau mee e taka
ma nau nei ni mee e kaumai koe. 8 Laatou ni hakannoo ki oo taratara
ni kauake nau. Laatou e illoa maa nau maaoni ni au iaa koe, aa laatou
hoki e illoa maa nau ni heunatia mai koe.
9 "Nau see taku ma ki tokonaki koe ki naa tama te maarama nei hakkaa-
toa. Nau e taku koi ki tokonaki mai koe ki oo tama ni kaumai kiaa nau.
10 Naa tama e ttaka ma nau nei ni tama aau, e mee pee ko oo tama raa
ni tama aaku. Aku mahi e takkoto i laatou. 11 Teenei nau ku hanatu
kiaa koe. Nau ku see noho i te maarama nei, aa laatou iaa ma ki nnoho ake
i te maarama nei. Tamana e Tapu! Roorosi hakaraaoi ki naa tama naa
i naa mahi too Inoa. Teenaa ko te Inoa aau ni kaumai kiaa nau, ki mee
laatou ma se tama tokotasi pee ko taaua. 12 Taku sao ni noho ma
laatou raa, nau ni roorosi hakaraaoi iloo ki laatou i naa mahi too Inoa
ni kaumai. See hai tama i laatou ni mahana i aku rima. Ttama koi toko-
tasi ni mahana raa ko te tama ni tukua ki mahana, ki ttino naa taratara
te Laupepa Tapu.✡
13 "Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau e taratara peenei i aa nau
koi noho i te maarama nei, ki ttaka laatou ma taku hiahia e taka ma
nau. 14 Nau ku oti te kauake oo taratara ki laatou, tevana iaa naa tama
te maarama nei e lotoffaaeo i laatou, i laatou seai ni tama te maarama nei
pee ko nau hoki seai se tama te maarama nei. 15 Nau see mee atu
ma ki hakataharia laatou i te maarama nei. Seai. Nau e hiihai maa
koe ki roorosi naa tama naa i te tipua hakallika. 16 Laatou seai ni tama
te maarama nei, e mee pee ko nau hoki seai se tama te maarama nei.
17 Hakatapuria naa ora naa tama naa ki tau ma te hakamaaoni oo taratara,
i oo taratara naa ko te hakamaaoni. 18 Naa tama naa ni heunatia a nau ki oo
ki te maarama nei, e mee pee ko nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei.
19 Nau e hakkee atu taku ora ki tapu, ki lavaa naa tama naa te hakkee atu
hoki naa ora laatou.
20 "Nau see taku koi ma ki tokonaki koe ki laatou soko laatou. Seai. Nau
e taku hoki ki tokonaki koe ki naa tama e lotu iaa nau i laatou ni llono
i naa taratara naa tama naa. 21 Nau e taku maa laatou ki nnoho haka-
paa ma se tama tokotasi pee ko taaua. Tamana! Haia naa tama naa
ki takkoto laatou i taaua, e mee pee ko koe e takoto iloto taku manava,
aa nau e takoto iloto too manava, ki illoa naa tama te maarama nei maa
nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. 22 Nau ku oti te kauake
naa mahi ni kaumai koe ma ki kauake ki laatou, ki nnoho laatou hakapaa
pee ko taaua. 23 Nau ki takoto iloto naa manava laatou i aa koe e takoto

✡ **17.12** Ps 41.9; Jn 13.18

iloto taku manava, ki nnoho hakapaa laatou ma se tama tokotasi. Teenaa
naa tama te maarama nei ma ki illoa maa nau ni heunatia mai koe, aa koe
e hai tama laaoi i naa tama e lotu, pee ko koe e hai tama laaoi iaa nau.
24 "Tamana. Naa tama naa ni kaumai koe kiaa nau, teenaa nau e hiihai
maa laatou ki oo ake ki taku kina e noho, ki kkite laatou i aku mahi,
naa mahi ni kaumai koe. I te aa, i aa koe e hai tama laaoi iaa nau imua
te mahaa mai ana te maarama nei.
25 "Tamana. Ttiputipu e tonu raa e taka ma koe. Naa tama
te maarama nei see illoa maaoni iaa koe. Nau iaa e iloa iaa koe, aa
naa tama nei e illoa maa nau ni heunatia mai koe. 26 Nau ku oti te huri ake
too tiputipu. Teenei nau ma ki mmata ki see ssiri laatou iaa koe, ki takoto
too laaoi i aa nau raa iloto naa manava laatou. Teenaa nau hoki ki takoto
i laatou."

18

Jesus ku tauhia naa hakamau naa Jew
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

1 Te saaita Jesus ni taku no oti raa, a Ia ni hano ma ana disaipol raa
no hakahiti ki telaa vasi te Riva Kidron. Te kina naa e takoto tana verena
e ssomo naa laakau oliv. A Ia ma ana disaipol raa ni oo atu ki te verena naa.
2 Judas, te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau raa, e iloa
i te verena naa. A ia e iloa i teenaa se kina laatou maraa e toa Jesus.
3 Teenaa ki hanatu Judas ma naa soldia i Rome raa ma naa roorosi
te Hare Tapu ki tauhia laatou Jesus. Naa tama naa e heunatia ake
naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua. Laatou ni oo atu ma naa hana
laatou ka ppiki hoki naa ahi. 4 Jesus iaa kunaa iloa are i naa vana
naa tama naa ma ki mee kiaa Ia. Teenaa masike iloo Ia no hanatu ki laatou
no vasiri ake, "Kootou e ssee i ai?"
5 Teenaa ki mee ake laatou, "Maatou e ssee i Jesus, te tama i Nazareth."
Jesus ki mee ake, "Teenei nau."
Judas e tuu ma laatou i te kina naa. 6 Saaita Jesus ni mee ake maa,
"Teenei nau," laatou ni taussina hakkaatoa kimuri no lleiho ki laro. 7 Jesus
ki vasiri ake hoki, "Kootou e ssee i ai?"
Laatou ki mee ake hoki, "Maatou e ssee i Jesus, te tama i Nazareth."
8 Jesus ki mee ake, "Nau ku oti te mee atu maa teenei nau. Ki mee
kootou e ssee koi iaa nau, kootou ku tiiake naa tama nei ki oo." 9 (A Ia
ni taratara peenei ki ttino ana taratara ni mee maa, "See hai tama i oo tama
ni kaumai raa ni mahana i aku rima.")
10 Simon Peter ni masike ma tana komu taa tama raa no tuutia a ia
te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu. (Te inoa
te poe raa ko Malkus.) 11 Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, "Peter, tuku
te komu naa ki laro! Koe e maanatu maa nau see hiihai maa nau
e hakallono isu i te ara taku Tamana ni hiihai?"✡

Jesus e hakatuuria imua Annas

12 Araa oo atu iloo naa soldia i Rome raa ma te hakamau laatou ma
naa roorosi te Hare Tapu raa no tauhia Jesus, ka saisaitia ana rima. 13 Jesus
ni taakina laatou imua ki Annas, te hinaona Kaiapas, te Maatua Hakamau
i te ssao naa. 14 Teenaa ko Kaiapas raa ni vanaake ki naa hakamau
naa Jew raa maa e taukareka ki mate se tama tokotasi ki ssao te henua
hakkaatoa.

✡ **18.11** Mt 26.39; Mk 14.36; Lk 22.42

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

15 Simon Peter ma telaa disaipol hoki ni tautari atu vaamuri Jesus.
Teenaa ko te disaipol e ilotia hakaraaoi iloo te Maatua Hakamau. Teenaa
ni lavaa ai te disaipol naa te uru atu vaamuri Jesus ki loto te hare te Maatua
Hakamau. 16 Peter iaa ni tuu koi i haho. Te disaipol ni uru ki hare raa
ni ahe ake no vanaake ki te ffine e roorosi te tootoka raa ki hakauru hia ake
Peter ki hare. 17 Teenaa ki vasiri ake te ffine naa ki Peter, "Koe hoki
se disaipol Jesus, anii?"

Peter ki mee ake, "Seai iloo."

18 Te saaita raa, te kina raa ku saumakallii, teenaa naa poe raa ma
naa roorosi te Hare Tapu raa e ttuu ka haka mahana naa haitino laatou
i te vasi te ahi. Peter ni hanatu no ttuu i laatou ka haka mahana hoki
tana haitino.

Te Maatua Hakamau raa e vasirisiri ake ki Jesus
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

19 Te Maatua Hakamau raa ni vasirisiri ake ki Jesus i ana disaipol raa ma
ana taratara e akonaki ki laatou. 20 Teenaa ki mee ake Jesus, "Nau maraa
e tuu ka taratara imua naa karamata naa tama i naa kina hakkaatoa. Nau
hoki maraa e taratara ki naa kuturana naa Jew iloto naa hare lotu laatou
ma iloto te Hare Tapu. Nau seai aku taratara ni mee mmuni i kootou. 21 Koe
e vasirisiri mai kiaa nau ki aa? Vasiri ake ki naa tama ni llono i aku taratara.
Laatou e illoa i aku taratara ni mee."

22 Saaita Jesus ni mee ana taratara nei, te roorosi tokotasi ni huri atu
no paakia ana maaisu, ka mee ake, "Koe see lavaa te taratara peenaa
ki te Maatua Hakamau!"

23 Teenaa ki mee ake Jesus, "Ki mee aku taratara ni mee nei e ssara,
koe ku mee ake ki naa tama e ttuu i te kina nei ma se aa e sara. Aa
ki mee aku taratara nei ni taratara maaoni, aku maaisu e paakia a koe raa
ko te aa?"

24 Ki oti raa Jesus ku kaavea Annas ki Kaiapas. Annas ni see mee ake
ki naa soldia raa ma ki veetea naa rima Jesus.

Peter e huu hoki maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

25 Peter koi tuu ka haka mahana tana haitino, teenaa ki vasiri ake
aaraa tama kiaa ia, "Koe hoki se disaipol te tama naa, anii?"

Teenaa ki mee ake Peter, "Seai. Nau seai se disaipol te tama naa."

26 Teelaa se poe tokotasi i naa poe te Maatua Hakamau i te kina naa.
A ia naa se hareaakina te poe ni tuutia tana kautarina Peter. A ia ni huri ake
ki Peter no mee ake, "Teenei seai ko koe raa ni kiitea a nau iloto te verena?"

27 Teenaa ki mee ake hoki Peter, "Seai." Saaita naa koi raa te moa raa
ku tani.

Jesus e taakina ki Pilate
(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

28 Tahaata telaa aso raa, Jesus ni toa laatou i te hare Kaiapas raa
no kaavea ki te hare Pilate. Saaita laatou ni ttae atu raa, naa hakamau
naa Jew raa ni see uru ki loto te hare naa, i laatou see fiffai maa laatou
e kerekkere i te vasi naa Loo laatou. Laatou e mattaku maa laatou
ma ki kerekkere aa laatou ku see lavaa te kkai te kaikai te Pasova. 29 Teenaa
ki masike Pilate no hanatu ki laatou i haho no vasiri ake ki laatou, "Se aa
te tama nei e hakasara?"

30 Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Ki mee te tama nei ni see hai vana
ni hakasara raa, a ia ni see taakina mai are maatou kiaa koe.”
31 Pilate ki mee ake, “Teenaa kootou ku too te tama naa no hakatonutonu
soko kootou ki naa loo kootou.”
Teenaa ki mee ake hoki laatou, “Maatou see tau te taa te tama ki mate.”
32 (Naa vana nei e hanotonu ma te taratara Jesus ni mee i te ara tana mate.)✡
33 Pilate ni ahe ki tana hare raa no kannaatia ake Jesus no vasiri ake,
“Koe maaoni ko te Tuku naa Jew?”
34 Teenaa ki mee ake Jesus, “Teenei se maanatu koi aau
ma ki vasiri mai koe i te mee nei? E hai tama ni taratara atu kiaa koe
iaa nau?”
35 Pilate ki mee ake, “Koe e vasiri mai raa ko nau se Jew? Koe
e taakina mai are naa tama kootou raa ma naa maatua hakamaatua kootou.
Se aa koe ni hakasara?”
36 Jesus ki mee ake, “Taku nohorana raa see takoto i te maarama nei.
Ki mee taku nohorana raa e takoto i te maarama nei raa, kootou ni hetaa ma
naa tama e tautari iaa nau, ki see lavaa nau te tauhia naa hakamau naa Jew.
Seai, taku nohorana raa see tuu i te kina nei.”
37 Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Koe se Tuku maaoni?”
Jesus ki mee ake, “Koe naa e vana maa nau se Tuku. Nau ni haanauria
ki hakasura mai nau ki te maarama nei no tarataraina naa taratara maaoni
TeAtua. Naa tama e fiffai ki tautari laatou ki naa taratara maaoni raa
ma ki hakannoo ki aku taratara.”
38 Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Teenaa se aa e tarataraina a koe ma
ko te hakamaaoni?”

Jesus ku tukua ki taia ki mate
(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Teenaa ki ahe Pilate ki haho no mee ake ki naa tama, “Nau see haisara
e kite i te tama nei. 39 Tevana iaa nau e iloa maa maatou maraa e ffana
te karapusi tokotasi i te kau saaita kootou e mee te Pasova kootou. Kootou
fiffai ki hanaa te Tuku kootou naa Jew nei?”
40 Naa tama raa ni ffuri atu no tanitani varo, “Seai! Koe see hanaa mai
te tama naa. Maatou fiffai ki hanaa mai Barabas!” (Barabas se tama
e taa tama.)

19

1 Teenaa ki masike Pilate no kaavea Jesus ki ana soldia raa ki sarua.
2 Naa soldia raa ni penapena te hau naa tuku ki naa laakau tuitui raa
no hakaoria laatou i te pisouru Jesus. Ki oti raa, hakkahuria iloo laatou
ki te kkahu e pura ma ko naa kkahu naa tuku te maarama nei. 3 Teenaa
ki taussua atu laatou peelaa, “A koe, te Tuku naa Jew, koe ki taka rooroa.”
Laatou ni ffuri hoki no paakia laatou naa maaisu Jesus.
4 Pilate ni ahe atu hoki no vanaake ki laatou, “Ttama nei ku hakaahea atu
nau ki kootou. Nau see haisara e kite i te tama nei.” 5 Teenaa ki hakasura iho
Jesus ma tana hau tuitui, aa e kkahu ki te kkahu naa tuku. Pilate ki mee ake,
“Kootou mmata. Teenei kootou tama!”
6 Saaita naa maatua hakamaatua raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa
ni kkite i Jesus raa, laatou ni tanitani varo atu ki Pilate, “Tuukia tama naa
ki te kros! Tuukia tama naa ki te kros!”
Teenaa ki mee ake Pilate, “Kootou oomai soko kootou no tuukia
te tama nei i te kros. Nau seai taku sara e kite iaa ia.”

✡ **18.32** Jn 3.14; 12.32

7 Te kuturana i te kina naa ni hakaahe atu, “Maatou e mee naa Loo maatou e hakatuu maa te tama peenaa ki taia ki mate, i aa ia e mee maa ia se Tama TeAtua.”
8 Pilate ni mataku i naa taratara naa tama nei e mee ake. 9 Teenaa ki ahe hoki a ia no vasiri ake ki Jesus, “Koe se tama e au i hea?” Tevana iaa Jesus ni see hakaahe ake tana taratara. A Ia ni tuu seemuu koi.
10 Pilate ki mee ake, “Koe see lavaa te taratara mai kiaa nau? Maanatu hakaraaoi. Too ora e takoto i aku rima. Ki mee nau e ttapa ma koe ki hanaa, koe e lavaa te hanaa nau. Ki mee nau e ttapa ma koe ki haia ki mate, koe e lavaa te haia ki mate.”
11 Jesus ki mee ake, “Koe e haimahi i teenaa ni mahi ni kauatu TeAtua. Te tama ni heunatia a ia naa tama nei ki oo ake no tauhia nau no kaavea mai kiaa koe raa e takoto tana hui sara. Tana sara raa e ttoe are i too ssara e mee nei.”
12 Saaita Pilate ni lono naa taratara Jesus e kauake nei raa, a ia ni ssee se ara ma ki hanaa Jesus. Tevana iaa naa Jew raa ni ttuu ka tanitani varo kiaa ia, “Ki mee te tama naa e tiiake koe ki hano, maatou ku illoa maa koe seai se ssoa maaoni te Tuku i Rome! Te tama e ttapa ma ia hoki se tuku raa, a ia naa ku mee maa ia e hakahiti te Tuku maaoni i Rome.”
13 Saaita Pilate ni lono naa taratara nei, a ia ni haka ttaki atu Jesus no hakatuuria i te mataahare i haho. A ia iaa ku hano no noho i te kina e hakatonutonu e ttapa ma ko ‘Matappaa Hatu’. (Te kina naa e ttapa ma ko ‘Gabata’ i te taratara naa tama te henua naa.) 14 Saaita naa raa ku tae ki telaaraatea*. Teenaa ko te aso imua te Pasova. Pilate ki mee ake ki laatou, “Teenei te tuku kootou!”
15 Teenaa ki ffuri atu naa tama naa no tanitani varo atu, “Taia tama naa! Taia tama naa! Tuukia tama naa ki te kros.”
Teenaa ki vasiri ake Pilate ki laatou, “Kootou e fiffai maa te tuku kootou nei ki tuukia ki te kros?”
Naa maatua hakamaatua raa ki mee ake, “Maatou tuku raa e noho i Rome. Maatou see hai tuku hoki.”
16 Teenaa ki masike atu Pilate no hookii ake Jesus ki laatou ki tuukia ki te kros.

Jesus e tuukia ki te kros
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Teenaa ki hakattaki naa tama naa Jesus ki haho. 17 A Ia ni amo tana kros naa no tae ki te kina e ttapa ma ko “Te kina te Ivi te Pisouru.” (Naa Jew raa e ttapa te kina naa ma ko Golgota.) 18 Teenaa ki tuukia laatou Jesus ki te kros i te kina naa. Takarua karapusi hoki ni tuukia laatou i naa vasi Jesus. 19 Pilate ni sissii tana taratara no hakammau i aruna te kros, “Jesus te tama i Nazareth, te Tuku naa Jew.” 20 Turaa tama iloo ni kkite i te taratara e sissii nei, i te kina Jesus ni tuukia raa see mmao i Jerusalem. Te taratara naa e sissii ki te taratara haka Jew, te taratara haka Rome, aa te taratara haka Greece. 21 Teenaa ki mee ake naa maatua hakamaatua raa ki Pilate, “Koe see tukua a koe maa teenei se Tuku maatou naa Jew. Koe ki sissii peelaa, ‘Ttama nei e mee maa ia ko te Tuku naa Jew.’ ”
22 Teenaa ki mee ake Pilate, “Taku taratara ni sissii naa ma ki takoto peenaa.”
23 Saaita Jesus ku oti te tuukia laatou ki te kros raa, naa soldia naa ni toa laatou naa hekau Jesus raa no vaevae i laatou. Laatou ni vvae naa hekau naa ki naa tuuhana e haa, te soldia tana mee. Laatou ni toa

* **19.14** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai

hoki laatou te kkahu raa ma ki vvae ma laatou, tevana iaa te kkahu raa
e ttui koi ki te maro tokotasi. Te kkahu naa see hai tuina vaaroto. 24 Teenaa
ki taratara laatou peelaa, “Taatou ki see saaea taatou te kkahu nei. Taatou
ki mee se taffao ma taatou ki naa tamaa hatu ki mmata ma ko ai te tama
i taatou ma ki toa a ia te kkahu nei.” Naa vana nei e ssura ki hanotonu ma
naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa✡:
“Laatou ni vaevae aku hekau ka mee naa taffao laatou ki mmata laatou
ma ko ai te tama i laatou ma ki too taku kkahu.”
Teenei ko te tiputipu e hakasuratia naa soldia.

25 Te tinna Jesus raa ma tana taina, Mary te aavana Clopas, aa ko Mary
Magdalene ni ttuu ake i te kina te kros e tautau ai Jesus. 26 Jesus ni ttoka atu
no kite i tana tinna naa e tuu ake ma te disaipol e llee ai tana manava.
Teenaa ki mee ake Ia ki tana tinna, “Teenaa too tama.”
27 Ki oti raa ku mee ake hoki ki tana disaipol, “Teenaa too tinna.” Teenaa
ki masike ai te disaipol naa no toa a ia te tinna Jesus raa no nnoho laaua.

Te mate Jesus
(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

28 Jesus ni iloa maa teenei ana heuna nei ku oti. Teenaa ki pesi
tana taratara ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu, “Nau hiiunu.”✡
29 Teelaa se kamete wain e mmara e takoto i te kina naa soldia raa
e ttuu. Naa soldia naa ni mmini te tapaa maro ki te mata te laakau hisop raa
no ttoko te tapaa maro naa ki loto te wain naa. Teenaa usu atu iloo laatou
te tapaa maro naa ki naa maaisu Jesus. 30 Jesus ni unu te wain e mmara raa,
mee iloo tana taratara peelaa, “Teelaa ku oti!”
Teenaa ki hakamaruu tana pisouru no mate.

Te vasi kaumanava Jesus e urumakkina ki te ttao

31 Teenei ko te aso naa Jew raa e tukutuku hakaoti naa mee laatou ma
te kaikai te Pasova. Laatou see fiffai maa naa haitino naa tama ni tuukia
i naa kros raa e tauttau i te aso te Sabat. Teenaa ki oo naa hakamau
naa Jew raa ki Pilate no mee ake ki taratara ake ia ki ana soldia raa ki oo
no hatia naa vae naa tama naa, aa ku hanaa mai naa haitino laatou ki laro.
Laatou e mee i teenaa ko te aso rima, aa laatou see fiffai maa naa haitino
naa tama naa e tauttau peenaa i te aso te Sabat, i te aa, te Sabat e au nei
se aso e lasi. 32 Teenaa ki oo naa soldia raa no ffati naa vae te tama mua.
Ki oti raa laatou ku ffati hoki naa vae tana soa e tautau ma Jesus. 33 Saaita
laatou ni ttae atu ki Jesus raa, laatou ni kkite maa Jesus kunaa mate are.
Teenaa ki see hatia ai laatou ana vae. 34 Te soldia tokotasi ni urumakkina
a ia te kaumanava Jesus ki tana tao. Teenaa ki llohi mai te vai ma te ttoo
i te saaita naa lokoi. 35 (Te tama ni kite i te vana nei e taratara atu ki illoa
kootou i ana vana ni kkite. A ia e taratara ki te taratara maaoni, i aa ia
e hiihai maa kootou ki illoa maa naa taratara nei ni taratara maaoni.)
36 Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa,
“See hai ivi tana haitino ni ffati.”✡ 37 Telaa taratara e mee peelaa, “Te henua
ma ki ttuu no ttoka kiaa Ia, te Tama laatou ni urumaki.”✡

Jesus ku tanumia
(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

38 Teelaa se tama i te matakaaina Arimatia, tana inoa ko Joseph. A ia
se tama maraa e tautari mmuni i Jesus, i aa ia e mataku maa ia ma ki ilotia
naa hakamau naa Jew. A ia ni hano no kainnoo ki Pilate ki kauake

✡ **19.24** Ps 22.18 ✡ **19.28** Ps 69.21; 22.15 ✡ **19.36** Ex 12.46; Num 9.12; Ps 34.20 ✡ **19.37** Zech 12.10; Rev 1.7

te haitino Jesus ki toa a ia no tanumia hakaraaoi. Pilate ni vanaake maa e taukareka koi, teenaa ki hano Joseph no too te haitino Jesus.

39 Nikodimus, te tama ni hano tana poo tokotasi no mmata i Jesus raa,
ni oo laaua ma Joseph no too te haitino Jesus. A ia ni too te lopo
mee mannoni, e noto naa kilo e matatoru, ka oo maa laaua. Teenaa
ko naa 'spice', naa 'myrrh' aa ma naa 'aloe'.✡ 40 Takarua naa ni miinia laaua
te haitino Jesus ki te maro makkini. Naa kaakaa mannoni naa ni mmini
hakapaa ma te haitino Jesus, i teenaa se ara naa Jew maraa e mee
ki naa tama laatou e mmate. 41 Teelaa se verena e tuu taupiri ki te kina
Jesus ni tuukia ki te kros. I loto te verena naa e takoto tana taaruma hatu
hoou. Te taaruma naa seki hai tama e mmate ni moe iloto. 42 Te haitino
Jesus ni ponotia laaua ki loto te taruma naa. Laaua e mee i te taaruma naa
e taupiri koi ki te kina Jesus ni tuukia ki te kros, aa te Sabat raa hoki
ku taupiri.

20

Te taaruma hua
(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

1 Tahaata poo te Hakamarolloo raa, Mary Magdalene ni hano
ki te kava raa no kite maa te hatu te taaruma raa ku oti te hakatiperia
ki te vasi. 2 Teenaa ki tere ia ki Simon Peter ma telaa disaipol, teenaa
ko te tama e llee ai te manava Jesus, no mee ake, "Te haitino TeAriki raa
ku oti te toa naa tama. Maatou see illoa i te kina tana haitino e tukua
laatou!"

3 Teenaa ki oo Simon Peter ma telaa disaipol ki te kava. 4 Takarua naa
ni ffuro, tevana iaa telaa disaipol e makkuu are i Peter. Teenaa ko ia raa
ni tae imua ki te kava. 5 Tana saaita ni tae ki te kava raa, a ia ni tuu koi
i haho no hakatui ki loto te rua no kite naa maro koi ni mmini te haitino
Jesus raa e mmoe iloto. 6 Simon Peter ni tae ake imuri no uru tonu
lokoi ki loto te rua. A ia ni kite hoki naa maro ni mmini te haitino Jesus.
7 Te tapaa maro ni mmini te pisouru Jesus raa iaa ni haatua hakaraaoi iloo
ka tukua hakavasi. Te tapaa maro naa see moe ma aaraa maro. 8 Teenaa
hanatu iloo te disaipol teelaa ni tae imua ki te kava raa no uru atu ki loto
te rua. A ia ni hakatina lokoi i tana saaita ni kite i naa maro naa.
9 (Takarua naa seki massaro iloo i te taratara te Laupepa Tapu e mee maa
Jesus ma ki masike mai i te mate.) 10 Ki oti raa ahe iloo laaua ki hare.

Jesus e hakasura ki Mary Magdalene
(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

11 Mary ni tuu ka tanitani i haho te taaruma. Teenaa hakatui iloo ia
ka tani ki loto te rua. 12 A ia ni ttoka no kite iloo i te takarua ensol e nnoho
i te kina Jesus ni hakamoeria. Ttama e noho i pisouru, aa telaa tama e noho
i vae. Laaua katoo e uru ki naa hekau makkini. 13 Teenaa ki vasiri ake
te takarua naa kiaa ia, "Te ffine nei, koe e tani i te aa?"

Mary ki mee ake, "Te haitino taku Ariki raa ku oti te toa naa tama. Nau
see iloa i tana kina e tukua laatou."

14 Ki oti raa hakatahuri iloo ia no kite i Jesus e tuu mai, tevana iaa a ia
ni see mate maa teelaa ko Jesus.

15 Teenaa ki vasiri ake Jesus kiaa ia, "Koe e tani i te aa? Koe e ssee i ai?"

✡ **19.39** Jn 3.1-2

Te ffine raa ni ttau maa ia ko te tama e roorosi te kava. Teenaa ki mee ake ia peelaa, “Ki mee te tama naa ni toa a koe, koe ku hakaari mai ki hano nau no toomai tana haitino.”
16 Teenaa ki kannaa Jesus i tana inoa, “Mary!” Te ffine naa ni huri atu no mate lokoi maa teelaa ko Jesus.
Teenaa ki mee ake ia haka Jew, “Raboni!” (e mee maa ‘ttama e ako tama’)
17 Jesus ki mee ake, “Koe see kkapa mai kiaa nau. Nau seki ahe ki taku Tamana. Tere no hakaari ake aku taaina i aa nau ku ahe ki te Tama raa, teenaa ko taku Tamana aa laatou Tamana, taku Atua aa laatou Atua.”
18 Mary ni tere tonu no vanaake ki naa disaipol i aa ia ni kite i TeAriki. A ia ni hakaea ake hoki naa taratara TeAriki ni mee ake.

Jesus e hakasura ki ana disaipol (Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

19 Te laasuru te Hakamarolloo raa, naa disaipol naa ni hakakkutu iloto te hare tokotasi ka puipui naa tootoka laatou, i laatou koi nnoho mattaku i naa hakamau naa Jew. Saaita naa lokoi Jesus ku tuu iloto laatou. Jesus ki mee ake, “Kootou nnoho ma te laaoi.” 20 Teenaa ki huri atu ana rima ma tana kaumanava ki laatou. Ana disaipol naa ni fiaffia i te kkite ana laatou i Jesus. 21 Jesus ki mee ake hoki, “Kootou nnoho ma te laaoi. Nau ni heunatia mai taku Tamana, peelaa hoki, kootou e heunatia a nau.”
22 Teenaa ki maanava atu tana soromatani ki laatou ka mee ake peelaa, “Too TeAitu Tapu. 23 Ki mee kootou e ffana naa haisara naa tama, teenaa naa haisara naa tama naa hoki ma ki hanaa TeAtua. Aa ki mee kootou see ffana naa haisara laatou, TeAtua hoki ma ki see hanaa a Ia naa haisara laatou.”✡

Jesus ma Thomas

24 Te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa ko Thomas (e ttapa ma ko te Maasana). A ia ni see noho ma naa disaipol raa i te saaita Jesus ni hakasura ki laatou. 25 Naa disaipol raa ni hakaari ake maa laatou ni kkite i Jesus.
Tevana iaa Thomas ni mee ake peelaa ki laatou, “Ki mee nau e kite i naa ponga naa hao i ana rima ka taaohi nau tana kaumanava ni urumakkina raa, teenaa nau ma ki iloa maa ia ni masike i te mate maaoni.”
26 I te Hakamarolloo imuri raa, naa disaipol raa ni hakakkutu hoki i hare. Teenaa Thomas e noho i laatou. Niaaina maa naa tootoka te hare laatou naa ni puipui hakkaatoa raa, Jesus ni hanake no tuu iloto laatou no mee ake, “Kootou nnoho ma te laaoi.” 27 Teenaa ki mee ake Ia ki Thomas, “Tuku mai too mataarima i te kina nei, aa koe ku ttoka ki aku rima; aa teenaa, haaroo mai too rima no paa i taku kaumanava. Koe ki see mamaanatu tammaki. Koe ki iloa maa teenei ko nau!”
28 Teenaa ki mee ake Thomas, “Koe ko taku Ariki ma taku Atua!”
29 Jesus ki mee ake, “Teenei koe ku iloa maa nau ku masike i te mate i aa koe ku kite iaa nau? Naa tama ni see kkite iaa nau aa laatou iaa e illoa koi maa nau ku oti te masike i te mate raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua.”

Te hakataakoto te laupepa John e sissii nei

30 Jesus ni hakasura hoki aaraa mahi TeAtua e tammaki ka kkite ana disaipol, tevana iaa see sissia iloto te laupepa nei. 31 Naa vana nei iaa

✡ **20.23** Mt 16.19; 18.18

ni sissia iloto te laupepa nei ki illoa kootou maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa kootou ma ki ora i kootou e illoa i naa mahi tana inoa.

21

Jesus e hakasura ki te takahitu disaipol

1 Kimuri raa, Jesus ni hakasura hoki ki ana disaipol raa i tai te Namo Galilee. A Ia ni hakasura ake peenei. 2 Naa disaipol ni nnoho i te kina naa ko Simon Peter, Thomas (e ttapa ma ko te Maasana), Nathaniel (te tama te matakaaina Kana), takarua tama Sebedii, aa te laa takarua disaipol hoki. 3 Simon Peter ni mee ake ki laatou, "Nau ku hano no puipui."✡

Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Taatou ki oo hakapaa." Naa tama raa ni massike no kkake i te poti raa no aro no puipui. Tevana iaa laatou ni seai iloo se ika ni lavaa i te poo naa hakkaatoa.

4 I te tahaata raa, Jesus ni tuu ake i uta laatou. Seai iloo se tama i naa tama naa ni mate i Jesus. 5 Teenaa ki kannaa Jesus ki laatou, "Aku soa. Kootou e hai ika ni ppui?"

Teenaa ki mee ake naa tama naa, "Seai iloo"

6 A Ia ki mee ake, "Pesi te kupena kootou naa i te vasi hakamaatau te poti, ki lavaa ni ika maa kootou." Teenaa ki pesi laatou kupena naa no hainattaa laatou te ffuti ake ki aruna, i te kupena raa ku pii te ika.✡

7 Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa ki mee ake ki Peter, "Teenaa ko TeAriki!" Saaita Peter ni lono maa teelaa ko TeAriki raa, a ia ni hakao tana kkahu (i tana kkahu naa ni ffana) no sepu ki loto ttai no kkau ki uta. 8 Aaraa disaipol raa iaa ni aro ake te poti laatou raa ki uta no ffuti ake laatou kupena e pii te ika. Te kina laatou ni tautau raa see mmao ki uta, e noto naa sekumi e rima. 9 Saaita laatou ni ttae ki uta raa, laatou ni kkite naa ika ma naa haraoa e mmoe i aruna te taeahi e mallaa. 10 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Toomai ni ika i naa ika kootou ni ppui."

11 Simon Peter ni hano no kake ki te poti raa no ffuti ake te kupena raa ki uta. Te kupena naa e pii i naa ika e llasi. Laatou ni lavaa naa ika laatou e lau maa te mataarima, ma naa ika e toru. Niaaina maa te kupena naa ni pii raa, te kupena naa ni see lavaa te masae. 12 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, "Kootou oomai no kkai." Naa tama naa ni mattaku te vasiri ake maa ia ko ai, i laatou e illoa maa ia ko TeAriki. 13 Teenaa ki hanake Jesus no too te haraoa ma naa pukunohi naa ika raa no kauake ki laatou.

14 Teenei ko te ttoru naa saaita Jesus ni hakasura ki ana disaipol imuri tana masike mai ana i te mate.

Jesus ma Peter

15 Saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ki vasiri ake ki Simon Peter, "Simon, te tama John, too laaoi i aa nau nei e ttoe are i te laaoi naa tama nei iaa nau?"

Peter ki hakaahe ake, "Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe."

Jesus ki mee ake, "Roorosi i aku sukua sipsip." 16 Jesus ki ttao atu no vasiri hoki, "Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?"

Peter ki hakaahe ake hoki, "Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe."

Jesus ki mee ake, "Roorosi i aku sipsip."

17 Jesus ki ttao atu tana toru, "Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?"

✡ **21.3** Lk 5.5 ✡ **21.6** Lk 5.6

Peter ni sopo tana manava i teenei ko te ttoru naa saaita Jesus e vasiri
kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe e iloa
i te kau vana hakkaatoa. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”
Teenaa ki mee ake Jesus, “Roorosi i aku sipsip. 18 Nau e taratara atu
maaoni. Too saaita ni tipu ake raa, koe ni tara too maro sokkoe ka sasare
ki oo kina e hiihai. Tevana iaa too saaita ku matua raa, telaa tama
ma ki hakatara atu too maro ka hakattaki koe ki oo kina see hiihai maa koe
e hano.” 19 Jesus e taratara peenei ki hakaari maa te tiputipu te mate
Peter raa ma ki huri ake naa mahi TeAtua. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia,
“Tautari mai kiaa nau.”

Jesus ma telaa disaipol

20 Peter ni hakatahuri no kite i te tama e llee ai te manava Jesus raa
e sare ake vaamuri laaua. Teenaa ko te disaipol ni hakapare ki Jesus i te poo
laatou ni kkai no vasiri ake ma ko ai te tama i laatou ma ki hakaari ake
Jesus ki naa hakamau naa Jew.✡ 21 Saaita Peter ni kite i te tama naa raa,
vasiri ake iloo ia ki Jesus, “TeAriki, ai ttama nei?”
22 Jesus ki mee ake, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae
ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe? Koe ki tautari mai kiaa nau.”
23 Teenaa ki tere te taratara raa vaaroto naa tama e tautari i Jesus ma
te disaipol nei ma ki see mate. Tevana iaa Jesus ni see vana maa ttama nei
ma ki see mate. A ia ni taratara peelaa, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora
hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe?”
24 Teenaa ko te disaipol e taratara atu naa taratara nei, te tama hoki
ni sissii naa taratara nei i te laupepa nei. Taatou e illoa maa ana taratara nei
ni taratara maaoni.

Naa taratara hakaoti

25 Jesus ni mee te lopo vana i tana sao ni noho i te maarama nei. Ki mee
ana vana hakkaatoa ni mee raa e hakatuuria ki loto naa laupepa raa,
nau e maanatu maa te maarama nei ma ki see ssao i te lopo laupepa
ma ki takkoto ai naa taratara naa.

✡ **21.20** Jn 13.25

ACTS
NAA HEHEUNA NAA APOSOL
TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa Heheuna naa Aposol ko te ssoa te laupepa ni sissia mai i *Luke*. Te tahito taratara i te laupepa nei e taratara i te ara naa tama ni tautari ki Jesus imua, teelaa ni usuhia TeAitu Tapu, ni hakaea te Lono Taukareka iaa Ia "*iloto Jerusalem, aa vaaroto naa matakaaina i Judea, Samaria, aa i naa kina hakkaatoa i te maarama nei*". (1.8) Te laupepa nei e taratara i te kaamata iho te lotu raa i te kanohenua naa Jew, no hakataka no illoa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Ttama ni sissii te laupepa nei e mee ma ki hakailoa ake ki naa tama teelaa ma ki ppau naa taratara nei, teenaa maa naa tama e lotu i TeAtua raa seai maa ni tama e mee ma ki hakahitia laatou naa hakamau i Rome, seai. A ia e taratara maa te lotu naa Jew raa, teenei e ttino i naa hakattina te henua i Christ.

Naa Heheuna naa Aposol e lavaa te vaaea ki takkoto ki naa tahito taratara e toru, teelaa e taratara i te ara te Lono Taukareka i Jesus raa ni tarataraina aa i te hakamasike ana te lotu TeAtua: (1) Te kaamata iho te lotu raa iloto Jerusalem imuri te ahe ana Jesus ki te lani; (2) Te lotu raa e ttoha ki naa kina hakkaatoa iloto Palestine; (3) Te lotu raa ku ttoha hoki ki naa matakaaina tammaki no tae ki Rome.

Te taratara e lasi e tarataraina mai i *Naa Heheuna naa Aposol* raa, teenaa ko naa heheuna naa mahi TeAitu Tapu raa i naa tama e lotu i TeAtua. Naa tama naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu raa i te aso te Pentekos, teenaa te kanohenua TeAtua ma naa tama hakamaatua laatou naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu raa i naa vana teelaa e tarataraina iloto te laupepa nei. Naa akonaki mua i Christ raa e tarataraina mai iloto naa akonaki iloto te laupepa nei, aa naa vana ni ssura teelaa e sissia iloto *Naa Heheuna naa Aposol* e huri ake i te haimahi naa taratara nei iloto naa ora naa tama e illoa i Christ aa i naa meemee hakapaa naa tama te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa aposol ku tanatana ki oo no hakaea te Lono Taukareka 1.1–26
- a. Te taratara hakamaatua hakaoti Jesus ni purepure ake ki ana aposol 1.1–14
- b. Ttama e tukua ki suia Judas 1.15–26

Te Lono Taukareka e tarataraina iloto Jerusalem 2.1—8.3
Te Lono Taukareka e tarataraina vaaroto Judea ma Samaria 8.4—12.25
Naa heuna Paul 13.1—28.31
- a. Te horau mua ana Paul no mee naa heuna TeAtua 13.1—14.28
- b. Naa aposol raa e kkutu no taratara i Jerusalem 15.1–35
- c. Te ssoa te horau Paul no mee naa heuna TeAtua 15.36—18.22
- d. Te ttoru naa horau Paul 18.23—21.16
- e. Paul e karapusi i Jerusalem, Sisaria, aa i Rome 21.17—28.31

Jesus ku ahe ki te lani.

1 Kiaa koe Tiofilus.✡
I taku pepa mua ni sissii raa, nau ni taratara i naa akonaki aa ma naa vana hakkaatoa Jesus ni mee i tana saaita ni kaamata i ana heuna 2 no tae ki tana saaita ni toa ki te lani. I tana saaita seki toa are ki te lani raa, a Ia ni kauake hakaoti ana taratara iloto naa mahi TeAitu Tapu ki naa taanata teelaa ni tukua a Ia ki heheuna ma ni aposol aana. 3 Ni aso iloo e matahaa,

✡ **1.1** Lk 1.1-4

imuri tana mate ana, a Ia ni hakasurasura peenaa ki ana aposol, ka mee te kau vana no illoa naa tama naa maa Ia e ora maaoni. Naa tama naa ni kkite i aa Ia, teenaa a Ia ki taratara ake i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. 4 I te saaita tokotasi laatou ni nnoho ka kkai hakapaa raa, a Ia ni taratara hakamaatua ake ki laatou: "Kootou nnoho ka ttari i Jerusalem. Kootou ttari ki kauatu naa mahi TeAtua ni purepure atu ki kootou imua, teenaa ko taku mee ni taratara atu ki kootou.✡ 5 John ni hakaukau tapu te kanohenua ki te vai, aa i naa aso koi imuri nei, kootou ma ki hakaukauria ki TeAitu Tapu."✡

6 Te saaita Jesus ma ana aposol naa ni kkutu hakapaa, naa tama naa ki vasiri ake, "TeAriki. I te saaita nei raa koe ma ki hakanoho se tuku hoou ki roorosi i maatou te kanohenua Israel?"

7 Jesus ki mee ake, "Te Tamana soko Ia e tuku te ssao naa vana hakkaatoa ki ssura, aa teenaa seai ni mee kootou ki illoa maa naa vana naa ma ki ssura i te ssao hea. 8 Tevana iaa te saaita TeAitu Tapu raa ma ki hano iho no tau i kootou raa, kootou ma ki ttaka ma naa mahi TeAtua. Teenaa kootou ma ki hakaea ki te henua iaa nau iloto Jerusalem, vaaroto naa matakaaina i Judea ma Samaria, aa i naa kina hakkaatoa iloto te maarama nei."✡ 9 Kimuri koi ana taratara nei raa, naa tama ni ttuu i te kina naa ni ttoka i ana saaua ki te lani no uuhia iloo te uruaoa, teenaa see kkite iloo laatou iaa Ia.✡

10 Te saaita naa tama naa ni ttoka i naa hano Jesus ki te lani raa, te takarua taanata e uru ki naa kkahu e makkini ni hakateki lokoi no ttuu ake i te vasi laatou. 11 Te takarua naa ki mee ake, "Naa tama i Galilee, kootou e ttuu ai ka ttoka ki te lani? Jesus, te tama ni toa TeAtua i kootou ki te lani raa ma ki ahemai hoki. I tana saaita ma ki ahemai raa, kootou hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa kkite kootou i ana hano ki te lani."

Matthias e tukua ki suia Judas (Mt 27.3-10)

12 Ki oti raa massike iloo naa aposol naa i te Mouna naa Oliv no ahe ki Jerusalem, see mmao i te kina naa. 13 Naa tama naa ni ttae atu ki Jerusalem no oo iloo no kkake ki te tamaa hare laatou e nnoho ai. Naa tama naa ko Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartolomiu, Matthew, James te tama Alpius, Simon te tama see hiihai maa te kaaman Rome ki roorosi i Israel, aa ko Judas te tama James.✡ 14 Naa tama naa maraa e kkutu hakapaa i te kau saaita no mee naa taku laatou ki TeAtua, aa naa haahine raa ma Mary, te tinna Jesus, aa ma naa taaina Jesus raa maraa e hakauru atu ki laatou.

15 Ni llaka ana aso raa, naa tama e lotu i TeAtua raa ni kkutu no lotu. Te kooina hakkaatoa ni kkutu raa e tae te lau maa te tino rua naa tama. Teenaa Peter ni masike no tuu ka taratara. 16 "Aku taaina nei, naa taratara TeAitu Tapu raa ni kaumai David imua, teenaa maa naa roorosi te Hare Tapu TeAtua raa ma ki taakina ake Judas no tauhia Jesus. Teenei te ssao naa taratara te Laupepa Tapu naa ni ttino maaoni. 17 Judas se tama ni hai i te kaavena taatou, i aa ia ni tukua ki heheuna hakapaa ma taatou."

18 Judas ni too ana mane i tana vana hakallika ni mee naa, teenaa taavi iloo tana kerekere. Teenaa ko tana kina ni leiho no mate; tana manava ni mahaa no ppuu mai ana vaavaa ki taha.✡ 19 Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa ni llono te vana ni mee naa, teenaa ki taapaa laatou

✡ **1.4** Lk 24.49 ✡ **1.5** Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33 ✡ **1.8** Mt 28.19; Mk 16.15; Lk 24.47-48
✡ **1.9** Mk 16.19; Lk 24.50-51 ✡ **1.13** Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16 ✡ **1.18** Mt 27.3-8

te kerekere naa ki Akeldama, te taratara laatou e mee maa ‘te Kerekere te Ttoo.’
20 “Naa taratara nei e takkoto iloto te laupepa naa Ahu David:✡
‘Tana hare raa ki tuu hua,
see hai tama ki noho iloto te hare naa.’
Te laupepa naa e sissii hoki peelaa:
‘Tiiake telaa tama ki suia te ssao te tama naa.’
21-22 “Teenaa taatou ki tini se tama ki hakapaa mai ki taatou no hakaea i te masike TeAriki Jesus i te mate. Te tama naa ki mee maa se tama ni taka ma taatou kaamata mai i te saaita John ni hakaukau tapu Jesus raa no tae ki te saaita TeAtua ni toa a Ia Jesus i taatou.”✡
23 Teenaa tini iloo naa tama naa te takarua taanata. Te tama tokotasi ko Joseph, ttama e taapaa hoki ma ko Barsabas. Telaa inoa aana hoki ko Justus, aa telaa tama iaa ko Matthias. 24 Teenaa ki taku naa tama naa, “TeAriki, koe e iloa i naa mannatu naa tama hakkaatoa, teenaa hakaari mai too tama e hiihai i te takarua nei 25 ki heheuna iaa koe ma se aposol ki suia Judas, te tama ni hano ki te kina e tau ma ia.” 26 Ki oti raa mee iloo naa tama raa laatou taffao ki naa tamaa hatu ki hiri se tama i te takarua naa, teenaa te tama ni tukua laatou ki heheuna ma laatou raa ko Matthias.

2

Te au ana TeAitu Tapu

1 I te aso te Pentekos raa, naa tama hakkaatoa e lotu i Jesus raa ni kkutu hakapaa i te kina tokotasi.✡ 2 Te saaita naa lokoi raa, te mee raa ku mmuu ake i te lani pee ko naa llau te matani e lasi, no tae ake ki loto te hare naa tama naa e nnoho. 3 Teenaa kkite iloo naa tama naa i naa mee e mee ma ni ahi e ttoha vaaroto te hare raa no paa i naa tama katoo laatou iloto te hare. 4 Naa tama hakkaatoa iloto te hare naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te taratara ki naa taratara e kkee, i naa usuhia laatou TeAitu.
5 Teelaa ni Jew raa e nnoho i Jerusalem, aa naa tama naa ni tama e lotu e oo ake i naa henua hakkaatoa i te maarama nei. 6 Te saaita naa tama naa ni llono i te mmuu raa, laatou ni kkutu atu no llee iloo naa mouri laatou i laatou e llono i naa taratara naa tama e lotu naa ki naa taratara naa henua laatou. 7 Naa tama naa ni oho iloo ka taratara peelaa, “Naa tama e taratara nei ni tama hakkaatoa i Galilee! 8 Teenei se vana peehea maa taatou nei hakkaatoa e llono i naa taratara naa tama nei ki naa taratara naa tino henua taatou? 9 Taatou ni tama i Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadosia, Pontus aa ko Asia, 10 aa taatou hoki ni tama i Frigia, Pamfilia, Egypt, aa ma naa matakaaina i Libya e tauppiri ki Sairin. Aaraa tama taatou nei ni oomai i Rome, 11 naa Jew hakapaa ma naa tama teelaa e lotu te lotu naa Jew. Aaraa tama hoki taatou ni tama i Crete ma Arabia. Iaa taatou hakkaatoa e llono i naa taratara naa tama nei ki naa tino taratara naa henua taatou i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee!” 12 Naa tama naa hakkaatoa ni llee naa mouri laatou ka vasirisiri ki laatou, “Teenei ni vana peehea?”
13 Aaraa tama iaa ni taratara taussua peelaa, “Naa tama naa ni unu ka vvare!”

Peter e hakaea te Lono Taukareka

✡ **1.20** Ps 69.25; 109.8 ✡ **1.21-22** Mt 3.16; Mk 1.9; 16.19; Lk 3.21; 24.51 ✡ **2.1** Lev 23.15-21; Deut 16.9-11

14 Peter ni masike no tuu ma te taka sinahuru maa te tama tokotasi
i naa aposol raa no kaamata te taratara ki te kuturana raa vaaruna iloo,
“Kootou naa Jew ma naa tama hakkaatoa teenei e nnoho i Jerusalem,
kootou hakannoo mai ki taratara atu nau ki illoa kootou i te mee nei.
15 E aa? Kootou e mannatu maa naa tama nei e unu ka vvare? Seai,
naa tama nei see unu; teenei ko te ssivo koi i te tapataiao. 16 Te mee kootou
e kkite nei raa, teenei ko naa mee ni tarataraina mai Joel, te pure TeAtua
imua:
17 ‘TeAtua e taratara peelaa: Teenei taku vana ma ki mee i naa aso hakaoti:
Nau ma ki hookii taku Aitu Tapu raa ki takoto i naa tama hakkaatoa.
Naa tama taanata ma naa tama haahine kootou raa ma ki hakaea
aku taratara;
naa tama taane kootou raa ma ki hakakiitea TeAtua i ana vana,
aa naa taanata mattua kootou raa ma ki mmiti i naa vana TeAtua.
18 I naa tama hoki e heheuna iaa nau, naa taanata hakapaa ma
naa haahine raa,
nau ma ki hookii ake hoki taku Aitu Tapu raa i naa aso naa,
teenaa laatou ma ki hakaea aku taratara.
19 Nau ma ki hakassura aku mahi i te lani i aruna,
aa naa vana e hakasoro mmata i te kerekere i laro nei.
Te ttoo, te ahi, aa te kohu e lasi ma ki ssura;
20 te laa raa ma ki poouri,
aa te marama ma ki huri no mmea ma se ttoo.
Naa vana nei ma ki ssura imua te aso e lasi TeAriki ma ki au.
21 Teenaa, naa tama e ssee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa
ma ki hakassaoria.’✡
22 “Kootou naa tama i Israel, kootou hakannoo mai ki naa taratara nei!
Jesus te tama i Nazareth raa se tama ni taka ma naa mahi TeAtua. Kootou
ni kkite i naa heheuna naa mahi TeAtua iaa Ia i ana mirakol ni hakassura.
Kootou soko kootou e illoa, i naa vana naa ni ssura iloto kootou. 23 I loto
te hakataakoto TeAtua raa, TeAtua kunaa iloa are maa Jesus ma ki oti
ku hookina atu ki kootou, teenaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama
e hakallika raa ki tuukia ki te kros.✡ 24 Araa nei TeAtua ni hakamasikeria
a Ia Jesus i te mate, i te aa te mate see hai mahi ki tauhia te Tama naa.✡
25 Teenei naa taratara David ni mee i te tama naa:
‘Nau ni kite i TeAriki e tuu mai imua aaku i naa saaita hakkaatoa;
a nau ma ki see lavaa te mataku, i aa Ia e noho taupiri mai kiaa nau.
26 Nau e taka ka hiahia,
aa nau e taratara hakahiahia peenaa,
Niaaina maa nau se tama ma ki oti ku mate raa,
nau ma ki noho no taaohi manava iaa Ia,
27 i te aa i aa nau ma ki see tiiake koe ka noho i te kina te mate;
Koe see hiihai maa te tama e heheuna hakaraaoi iloo iaa koe nei ki moe
no para tana haitino iloto te kava.
28 Koe ku oti te hakaari mai kiaa nau i naa ara ki too te ora e ora hakaoti.
Aa nau ma ki hiahia i aa koe e noho ma nau.’✡
29 Aku taaina nei, nau ki taratara atu hakaraaoi iloo ki kootou i te tipuna
taatou imua, te Tuku David. A ia ni mate no tanumia iloo, aa no tae mai
ki te aso nei raa tana taaruma naa koi takoto i te kina nei ma taatou.
30 David se purepure TeAtua. A ia ni iloa i naa taratara hakamaatua TeAtua
ni purepure ake kiaa ia: TeAtua ni purepure ake maa Ia ma ki hakanoho

✡ **2.21** Joel 2.28-32 (LXX) ✡ **2.23** Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18 ✡ **2.24** Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lk 24.5 ✡ **2.28** Ps 16.8-11 (LXX)

se tama i te manava David raa no tuku, ki mee pee ko ia.✡ 31 David ni kite
i naa vana TeAtua ma ki mee imuri, teenaa ki mee ai a ia tana taratara
i te saaita te Mesaea raa ma ki hakamasikeria i te mate. A ia ni taratara
peelaa,
'A Ia ni see tiiake ka moe i te kina te mate;
tana haitino ni see moe no purau iloto te kava.'
32 Teenei ko Jesus nei ni hakamasikeria TeAtua i te mate, aa maatou nei
hakkaatoa ni kkite iaa Ia. 33 A Ia ni hakamasikeria no hakanohoria i te vasi
hakamaatau TeAtua, tana Tamana, aa TeAitu Tapu raa ni kauake TeAtua
kiaa Ia, i teenaa ni purepure TeAtua kiaa Ia imua. Te mee kootou e kkite
aa e llono i te aso nei raa, teenei ko naa mahi TeAtua e uii mai ki maatou.
34 I teelaa seai ko David raa ni hano ki te lani; teelaa ko ia are raa ni mee
tana taratara peelaa,
'TeAtua ni vanaake ki taku Ariki:
Noho mai i taku vasi hakamaatau
35 ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haaeo raa i laro oo tapu vae,
ki mee ma se aruna ki hakapirippiri oo vae.'✡
36 "Te kanohenua katoo Israel raa ki illoa hakaraaoi iloo maa Jesus,
te tama ni tuukia kootou ki te kros nei, ko te tama ni hakanohoria TeAtua
ma ko TeAriki aa ma ko te Mesaea!"
37 Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa manava laa-
tou ni hakallika hakaoti. Teenaa ffuri iloo naa tama naa no mee ake ki Peter
ma aaraa aposol, "Naa taaina maatou nei, maatou ki mee peehea?"
38 Teenaa ki mee ake Peter ki laatou, "Kootou ffuri no tiiake naa haisara
kootou naa aa kootou ku too te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ,
ki uiia naa haisara kootou; teenaa TeAtua ma ki kauatu TeAitu Tapu raa
ki kootou. 39 I te purepure TeAtua raa ni tuku ki kootou maa naa tamalliki
kootou, aa ki naa tama hakkaatoa e nnoho i naa kina e mmao, teenaa
ko naa tama TeAtua e kannaa ki oo ake kiaa Ia."
40 Peter ni kauake naa taratara hakamaatua nei ki naa tama naa, aa
a ia ni kauake hoki aaraa taratara ka mee ake peelaa, "Kootou hakas-
sao soko kootou i naa haaeo ma ki pakkuu iho ki naa tama e hakallika
i te ssao nei!" 41 E tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara
Peter naa no too te hakaukau tapu. Te kooina katoo naa tama ni ffuri
naa manava laatou no lotu i te aso naa e noto i naa simata e toru. Teenaa
naa tama naa ni hakapaa atu ki naa tama te lotu raa no tammaki iloo laatou.
42 Naa tama naa ni ttaka peenaa ka hakannoo ki naa akonaki naa aposol
ka lotulotu laatou hakapaa, aa e kaikkai hakapaa laatou i naa kaikai te lotu
ka mee naa taku laatou hakapaa.

Naa vana naa tama te lotu raa ni mee

43 Te lopo mahi TeAtua ma aaraa vana e hakasoro mmata ni hakassuratia
naa aposol, teenaa te henua ni massaro iloo. 44 Naa tama hakkaatoa
e lotu naa maraa e nnoho hakapaa, no vaevvae naa hekau laatou raa
ki laatou.✡ 45 Naa tama naa e kauake naa hekau ma naa kerekere laatou
ki aaraa tama ki tauia, aa ku vaevae atu naa mane naa ki naa tama katoo
e nnoho see hai mee. 46 I te aso ma te aso, naa tama naa maraa e kkutu
hakapaa no lotu i te Hare Tapu TeAtua, aa e kkai hakapaa ma te hiahia aa
ma te manava laaoi i naa hare laatou. 47 naa tama naa e hakanau peenaa
i TeAtua ka fiaffia te henua katoo i laatou. Teenaa i naa aso hakkaatoa raa,
naa tama e hakassaoria raa e hakapaaria atu TeAriki ki te kaavena laatou
e lotu naa.

✡ **2.30** Ps 132.11; 2 Sam 7.12-13 ✡ **2.35** Ps 110.1 ✡ **2.44** Acts 4.32-35

3

Te tama see lavaa te sasare e haia Peter no taukareka

1 Te aso tokotasi, i te ttoru te laasuru raa, Peter laaua ma John ni oo
ki te Hare Tapu, i teenaa ko te ssao laatou maraa e taku. 2 I te tootoka
e ttapa ma ko te Tootoka Taukareka raa, teelaa se tanata see lavaa
te sasare e noho ake i te kina naa. Te tanata naa ni tipu ake iloo peenaa
i tana saaita ni haanau mai. I naa aso hakkaatoa raa te tama naa maraa
e saaua ake aaraa tama no hakanohoria i te kina naa ki noho ttama naa
no kainnoo mane ki naa tama e oo ake ki te Hare Tapu. 3 Te saaita
te tanata naa ni kite i Peter ma John e uru ki loto te hare raa, a ia ni huri
no kainnoo atu ki kauake se mee maana. 4 Te takarua naa ni ttoka tonu atu
kiaa ia, teenaa ki mee ake Peter, "Ttoka mai ki maaua." 5 Teenaa
ki ttoka atu iloo te tanata naa, i aa ia e ttau maa ia ku kauake tana mee
te takarua naa. 6 Araa nei Peter ki mee ake kiaa ia, "Nau seai iloo se mane
e taka ma nau, tevana iaa nau ku kauatu taku mee e taka ma nau nei.
I loto te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth, nau e vanaatu ki masike koe
no sasare!" 7 Teenaa suru atu iloo Peter no ppiki ki te rima hakamaatau
te tanata naa no hakamasikeria ki aruna. Naa pukuvae ma naa tapuvae
te tanata naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi. 8 Teenaa sopo iloo
te tama naa no tuu ki aruna ka sasare vaakina naa. Araa uru atu iloo
ia ki loto te Hare Tapu raa ma te takarua naa, teenaa a ia ni soposopo
ka sare hakanau i TeAtua. 9 Naa tama ni ttuu i te kina naa ni kkite
i ana sare hakanau i TeAtua, 10 aa i te saaita laatou ni mmate maa teelaa
ko te tanata maraa e noho ka kainnoo mee i te Tootoka Taukareka raa,
laatou ni tteki no oho i aa ia ku taukareka.

Naa taratara Peter e hakaea iloto te Hare Tapu

11 Te saaita te tama naa koi tuu ka taaohi ki Peter laaua ma John,
naa tama i te kina naa ni oho no ffuro atu ki laatou i te kina e ttapa ma
ko te Hakaseke i-taha Solomon. 12 I te saaita Peter ni kite i naa tama naa raa,
a ia ki mee ake, "Aku taaina nei, ai kootou e oho ai i te mee kootou
e kkite nei, aa kootou e ttoka mai peenaa i te aa? E aa? Kootou e mannatu
maa te tama nei ni lavaa te haia maaua no taukareka i maaua e haimahi, aa
maa i maaua ni tama e lotu maaoni? Seai! 13 Te Atua aa Abraham, te Atua
aa Isaac, aa te Atua aa Jacob teenaa ko te Atua naa tippuna hakkaatoa
taatou imua, teelaa ni kauake ana mahi ki Jesus, te tama e heheuna i aa Ia.
Tevana iaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama hakamaatua raa
ki taia, teenaa te saaita Pilate ni mee ma ki hanaa ia te tama naa raa,
kootou ni see ffifai.✡ 14 Te tama naa se tama e tapu aa e sosorina
taukareka, tevana iaa kootou ni see ffifai kiaa Ia; kootou ni ffuri are
no vanaake ki Pilate ki hanaa te tama e taa tama.✡ 15 Kootou ni taia
kootou Jesus, te tama e kauatu te ora maaoni. Tevana iaa TeAtua ku oti
te hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate, aa maaua nei e ffai i naa tama
ni kkite naa mee naa. 16 Te tama ni see lavaa te sasare nei ni hakamasikeria
i naa mahi te inoa Jesus. Te mee kootou e kkite no illoa nei raa, e sura
i te tama nei e hakataakoto tonu i te inoa Jesus; teenei kootou katoo ku kkite
i teelaa ko te hakataakoto te tama nei i Jesus raa ku taukareka ai a ia.

17 "Aku taaina nei, nau e iloa maa kootou ma naa hakamau kootou naa
ni mee kootou vana naa ki Jesus i kootou ni see illoa. 18 Naa taratara TeA-
tua raa ni tarataraina mai ana pure raa imua iloo, teenaa maa te Mesaea raa
ma ki hakallono isu; teenei naa taratara nei e haia a Ia ki ttino i te ara nei.

✡ **3.13** Ex 3.15 ✡ **3.14** Mt 27.15-23; Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jn 19.12-15

19 “Tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku tautari ki TeAtua ki uiia
naa haisara kootou. Ki mee maa kootou e mee peenaa, 20 teenaa
kootou ma ki haia TeAtua ki hakamalolloo hakaraaoi kootou, aa Jesus
ma ki heunatia mai a Ia. Jesus naa ko tana Mesaea ku oti te hakanoho
imua ma kootou. 21 Tevana iaa Jesus ma ki noho ake i te lani ka ttari
ki hakatonusia naa mee katoo ki hoou, e mee pee ko i-ana taratara ake
imua iloo ki ana pure tapu. 22 I te aa i Moses ni taratara mai peenei,
‘Te Ariki TeAtua kootou raa ma ki heuna atu tana pure,
e mee pee ko nau ni heunatia mai a Ia.
Ttama naa se tama i te kanohenua kootou naa, aa kootou ki hakannoo
ki ana vana hakkaatoa e mee atu ki kootou.✡
23 Naa tama see hakannoo ki naa taratara te pure naa ma ki kerekereia
ki see hakapaa ki te kanohenua TeAtua.’✡
24 “Samuel hoki ma naa pure hakkaatoa ni nnoho imuri ana raa
ni tarataraina laatou naa vana teelaa e ssura i naa aso nei. 25 Naa purepure
TeAtua ni kauiho ana pure raa, teenaa ni purepure TeAtua ni mee maa
kootou. Aa te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa naa tippuna
kootou raa, e tuku hoki ki kootou. TeAtua ni taratara ake peelaa
ki Abraham,
‘Nau ma ki tukua a nau se tama i too haanauna naa
ki haia hakaraaoina naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei.’✡
26 Teenaa tuku iloo TeAtua tana tama e heheuna iaa Ia raa no heuna atu
ki kootou imua ki haia hakaraaoina kootou, ki hurisia naa manava kootou
ki tiiake naa sosorina e hakallika kootou.”

4

Peter laaua ma John e hakatuuria imua te Kansol

1 I te saaita Peter ma John koi ttuu ka taratara ki naa tama raa, e mee
naa maatua te hare lotu ma te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma
naa tama i te kaavena naa Sadiusi raa ku ttae ake. 2 Naa tama naa
ni lloto i te takarua aposol raa e akonaki te henua maa Jesus ku oti
te hakamasikeria i te mate, teenaa e mee maa naa tama ku oti te mmate raa
ma ki massike no ora. 3 Teenaa tauhia iloo laatou Peter laaua ma John.
Iaa e mee te laa raa ku suru raa, ponotia iloo laatou te takarua naa ki loto
te hare karapusi, ki moe ki telaa aso. 4 Tevana iaa e tammaki iloo naa tama
ni hakannoo ki naa taratara te takarua naa ni ffuri no lotu i TeAtua;
te kooina katoo naa taanata ni lotu raa ni hano no tae ki naa simata e rima.
5 I te ssoa te aso raa, naa hakamau naa Jew, naa tama hakamaatua, aa
ma naa tisa naa Loo raa ni kkutu i Jerusalem. 6 Naa tama naa ni oo ake
no nnoho ma Annas, te Maatua Hakamau, aa ko Kaiapas, John, Alexander,
aa ma naa tama i te haanauna te Maatua Hakamau. 7 Naa aposol raa
ni too ake laatou no hakatuuria imua laatou no vasiria, “Te tanata naa
ni haia koorua peehea no taukareka? Teenaa ni mahi e ai e ttaka ma
koorua, aa koorua ni mee naa vana koorua naa iloto te inoa e ai?”
8 Peter, e tauria naa mahi TeAitu Tapu, ni hakaahe atu tana taratara
peelaa, “Naa hakamau ma naa tama hakamaatua: 9 Ki mee maa maaua
e vasiria kootou i te aso nei i te vana taukareka ni mee ki te tama see lavaa
te sasare nei aa ma te tama nei ni taukareka peehea raa, 10 teenaa kootou
hakkaatoa ma te kanohenua Israel ki illoa maa te tama teenei e tuu
imua kootou nei e hakamasikeria naa mahi te inoa Jesus Christ, te tama
i Nazareth. Teenaa ko te tama ni tuukia kootou ki te kros aa teelaa

✡ **3.22** Deut 18.15,18 (LXX) ✡ **3.23** Deut 18.19 ✡ **3.25** Gen 22.18

ni hakamasikeria TeAtua i te mate. 11 Jesus raa ko te tama e tarataraina
te Laupepa Tapu maa,
‘Te hatu kootou, naa tama e penapena hare, ni see fiffai raa,
teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.’✡
12 Jesus Christ soko ia e hakasao te tama no ora; i te maarama nei raa see hai
inoa peelaa hoki teelaa e lavaa te hakasao taatou no ora.”
13 Naa tama i te Kansol raa ni oho iloo i naa see kkapo Peter ma John
i te hakaea naa taratara TeAtua, aa i te takarua naa ni tamavare koi
ni see ttae ki naa skul e llasi. Teenaa ki illoa naa tama naa maa
te takarua naa ni ttaka ma Jesus. 14 Naa tama naa ni see hai taratara ki mee,
i laatou e kkite i naa tuu ake te tanata ni haia no taukareka raa laatou ma
Peter aa ko John. 15 Teenaa ki mee ake laatou ki te takarua naa ki uru
ki haho, araa nnoho iloo laatou no taratara soko laatou, 16 “Te takarua nei
ma ki haia taatou peehea? Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa
e illoa maa te mahi e llasi TeAtua raa ni hakasuratia te takarua nei,
aa taatou see lavaa te huu maa te takarua naa ni see mee te mee naa.
17 Tevana iaa taatou ki mmata ki see tere te lono nei ki aaraa tama; taatou
ki hakaapo ake ki te takarua nei ki see tarataraina hoki laaua iloto te inoa
Jesus ki aaraa tama.”
18 Teenaa hakaahea ake iloo laatou te takarua raa no taratara ake
ki kaaoti hakaoti laaua te taratara ka akonaki te henua iloto te inoa
Jesus. 19 Tevana iaa Peter laaua ma John ki ffuri atu no mee atu peelaa,
“Kootou hakatuu soko kootou maa te mee hea e tonu i naa karamata
TeAtua. E aa? Maaua ki hakannoo ki kootou, seai, maaua ki hakannoo
ki TeAtua? 20 Maaua see lavaa te nnoho seemuu ka see tarataraina maaua
naa mee maaua ni kkite ka llono.”
21 Teenaa ki taratara hakaapo atu hoki naa tama te Kansol raa ki laaua,
araa tiiake iloo laaua ka oo. Naa tama naa ni kkite maa te takarua naa
see lavaa laatou te karapusina, i te henua e hakanau hakkaatoa i TeAtua
i te vana ni sura naa. 22 Naa setau te tanata ni haia no taukareka nei e laka
i te matahaa.

Naa tama e lotu e taku ki see kkapo laatou

23 Te saaita Peter ma John ni tiiake ka oo raa, laaua ni ahe no taratara ake
ki naa tama laatou raa i naa vana naa maatua hakamaatua ma naa tama
hakamaatua raa ni taratara ake ki laaua. 24 Te saaita naa tama naa
ni llono i naa taratara naa, naa tama naa hakkaatoa ni taku hakapaa
peelaa ki TeAtua, “Te Ariki nei, koe raa ko TeAtua ni penapena te lani,
te kerekere nei, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ora teelaa e takkoto
i naa kina naa!✡ 25 Koe ni taratara ake ki maatou tipuna David, te tama
e heheuna iaa koe, iloto naa mahi TeAitu Tapu ki taratara mai ki maatou,
teenaa ko tana taratara e mee maa:
‘Naa tama i naa henua sara raa e lloto iloo raa ko te aa?
Naa tama naa e mamannatu vvare ki mee laatou naa vana e hakallika raa
ko tea?
26 Naa tuku te kerekere nei ni ttuu tanatana ki hetaa.
Naa hakamau raa ni kkutu hakapaa ki hetaa maa TeAtua laaua ma
tana Mesaea.’✡
27 E maaoni iloo maa Herod laaua ma Pontius Pilate ni kkutu hakapaa iloto
Jerusalem ma te kanohenua Israel aa ma naa tama i naa henua sara raa
ki hetaa laatou ma Jesus, too tama e tapu teelaa ni hakanoho ma
se Mesaea.✡ 28 Naa tama naa ni hakapaa ki haia laatou naa mee hakkaatoa,

✡ **4.11** Ps 118.22 ✡ **4.24** Ex 20.11; Neh 9.6; Ps 146.6 ✡ **4.26** Ps 2.1-2 (LXX) ✡ **4.27** Mt 27.1-2; Mk 15.1; Lk 23.1,7-11; Jn 18.28-29

teelaa iloto oo mahi aa maa too hiihai raa, koe kunaa iloa are ma ki oti ku ssura. 29 TeAriki nei, hakannoo ki naa taratara hakaapo naa tama naa e hai, aa koe ku tiiake maatou, naa tama e heheuna iaa koe nei, ki hakaea see kkapo maatou i oo taratara. 30 Hakassaa oo mahi no hakamasike naa tama e mmaki, aa koe ku mee ki kkite te henua i oo mahi e hakassura iloto te inoa Jesus, too Tama e tapu e heheuna iaa koe."

31 Te saaita naa tama naa ni oti te taku raa, te kina laatou e kkutu naa ni ruetia. Naa tama i te kina naa ni tauria katoo naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te hakaea see kkapo i naa taratara TeAtua.

Naa tama e lotu raa e vaevae naa hekau laatou

32 Te kaavena e lotu naa ni taaohi ki te hakataakoto ma te manava toko-tasi. See hai tama i laatou ni taratara maa ana hekau raa ni tino hekau aana, seai. Naa tama naa ni vaevae naa hekau katoo laatou naa ki aaraa tama laatou.✡ 33 Naa aposol raa ni taratara haimmahi iloo i te masike mai TeAriki Jesus i te mate, teenaa TeAtua ni mmata ake hakaraaoi iloo ki laatou hakkaatoa. 34 See hai tama i laatou ni noho see hai mee. Naa tama ni mee naa kerekere laatou maa naa hare laatou raa ni kauake naa mee naa ki aaraa tama ki tauia, aa naa mane laatou naa 35 ni hookii ake ki naa aposol; teenaa te mane naa ni vaevae ki naa tama see hai mee.

36 Teenaa e mee pee ko Joseph, te tama haka Levi aa ni haanau i te tamaa henua e ttapa ma ko Cyprus. Te tama naa ni taapaa naa aposol raa maa ko Barnabas, te taratara e mee maa 'Te tama e saapai ki telaa tama'. 37 Te tama naa ni kauake tana kerekere raa ki tauia telaa tama, araa kauake iloo ana mane naa ki naa aposol.

5

Ananias laaua ma Safira

1 Tevana iaa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias. Laaua ma tana aavana, Safira, ni mee aaraa kerekere laaua ni tauia aaraa tama. 2 Araa nei laaua hai aavana ku tuku laaua taratara ki taaohi a ia ni mane aa ku hookii aaraa mane raa ki naa aposol. 3 Teenaa ki mee ake Peter kiaa ia, "Ananias, ai koe ku mee are ma ki hanatu Satan no usuusuhia koe ki hakarereesia TeAitu Tapu ka taaohi ki aaraa mane i oo mane ni too naa? 4 Te saaita te kerekere naa seki tauia raa, teenaa se kerekere aau; aa te saaita te kerekere naa ni tauia raa, oo mane ni too raa ni mane aau. Ai koe ni maanatu are ma ki mee too vana naa? Koe ni see hakarereesia a koe se tamavare; koe ni hakarereesia a koe TeAtua!"

5 Te saaita koi Ananias ni lono i naa taratara nei raa, leiho lokoi a ia ki laro no mate. Naa tama hakkaatoa ni llono i te mee nei ni mattaku hakallika iloo. 6 Teenaa oo ake iloo naa tama taane raa no miinia tana haitino ka saaua no tanumia.

7 See rooroa koi raa, te aavana Ananias raa ku uru ake, aa a ia naa ni see iloa i te vana ni mee ake naa. 8 Teenaa vasiri ake iloo Peter, "Taratara mai, teenei ko te kooina katoo naa mane koorua ni too i te kerekere koorua ni tauia?"

Safira ki mee ake, "Uee, teenaa te kooina katoo maaua ni too."

9 Teenaa ki mee ake Peter, "Ai koorua ma too aavana naa ni mannatu are ma ki haaiteria koorua TeAitu Tapu TeAriki? Naa taanata ni tanumia laatou too aavana raa ku ttuu mai i te tootoka raa ki saaua hoki koe ki haho!" 10 Te ffine naa ni leiho lokoi i te saaita naa no mate imua Peter. Naa tama taane raa ni uru ake no kkite maa te ffine raa ku mate, teenaa

✡ **4.32** Acts 2.44-45

saaua iloo laatou te ffine naa no tanumia i te vasi tana aavana. 11 Naa tama
hakkaatoa te lotu raa aa ma aaraa tama teelaa ni llono i te vana ni mee nei
ni mattaku hakallika iloo

Naa aposol e hakassura naa mahi TeAtua

12 Naa aposol raa ni hakassura te lopo mahi TeAtua imua naa karamata
te henua. Teenaa naa tama katoo e lotu raa ni kkutu iloto te Hakaseke i-
taha Solomon. 13 Niaaina maa te henua ni taratara hakanau i laatou raa,
ni see hai tama i naa tama see lotu raa ni mannatu ma ki hakauru atu
no lotu laatou hakapaa. 14 Iaa turaa taanata ma naa haahine ni lotu
i TeAriki ka oo ake no hakapaa ki te kaavena naa tama e lotu. 15 Naa tama
i te kina naa ni kkite katoo i naa vana naa aposol naa e mee, teenaa
ki sausau ake laatou naa tama e mmaki raa no hakamoe i naa moelana
laatou i te ara, ki too te maru Peter i naa tama naa i ana laka ka hano.
16 E tammaki iloo naa tama ni oo ake i naa matakaaina e tauppiri ake
ki Jerusalem, teenaa e oo ake ma naa tama e mmaki aa ma naa tama
e tauria naa tippua hakallika; naa tama naa ni haia katoo no taukalleka.

Naa aposol raa ku mee pakavaina

17 Teenaa te Maatua Hakamau raa ma naa tama e heheuna maa ia, teenaa
ni tama i te kaavena naa Sadiusi, ni ffuri no manava haaeo i naa aposol.
18 Naa tama naa ni tauhia laatou naa aposol naa no ponotia ki loto te hare
karapusi. 19 Araa nei te ensol TeAtua raa ni tarakina a ia naa tootoka
te hare karapusi raa i te poo naa no hakauruhia naa aposol raa ki haho.
Teenaa te ensol raa ki mee ake peelaa ki laatou, 20 “Kootou oo no ttuu
iloto te Hare Tapu raa aa kootou ku hakaea ki te henua i naa tiputipu te ora
hoou nei.” 21 Naa aposol raa ni hakannoo ki naa taratara te ensol naa.
Teenaa naa tama naa ni oo atu ki loto te Hare Tapu raa i te tahaata naa
no kaamata te akonaki te henua.

Te saaita te Maatua Hakamau raa ni ttae ake ma naa tama e heheuna
ma ia raa, kkave iloo laatou kaunaki ki naa tama hakamaatua katoo
i te kanohenua Israel ki oo ake ki nnoho laatou no taratara. Ki oti raa
kkave iloo laatou taratara ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa
ki too ake naa aposol. 22 Tevana iaa i te saaita naa tama ni heunatia
laatou raa ni ttae atu ki te hare karapusi raa, naa tama naa ni see llave
i naa aposol. Teenaa ahe iloo naa tama naa no taratara ake
peelaa ki naa tama i te Kansol, 23 “I te saaita maatou ni ttae atu raa,
te hare karapusi naa e ppui hakanniti iloo aa naa wasi raa hakkaatoa e ttuu
ka roorosi i naa tootoka; tevana iaa i te saaita maatou ni tarakina maatou
te tootoka raa, maatou ni see hai tama ni kkite iloto te hare!” 24 Te saaita
te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa maatua hakamaatua raa
ni llono i te mee nei raa, laatou ni hakatuu nataa iloo i te vana ku mee
i naa aposol naa. 25 Teenaa uru ake iloo te tanata tokotasi no mee ake
peelaa ki laatou, “Kootou hakannoo! Naa tama ni ponotia kootou ki loto
te hare karapusi raa e ttuu i te saaita nei iloto te Hare Tapu ka akonaki
te henua.” 26 Teenaa masike iloo te hakamau naa wasi raa no hano ma
naa tama e heheuna ma ia raa no too ake naa aposol. Naa aposol raa
ni too ake hakaraaoi iloo laatou, i te aa i laatou ni mattaku maa laatou
ma ki tauatia naa tama i te kina naa ki naa hatu.

27 Naa aposol raa ni too ake naa tama naa no hakatuuria iloo imua
te Kansol, teenaa ki vasirisiri ake te Maatua Hakamau raa ki laatou,
28 “Kootou ni puuia maatou ki see hakaea ki te henua iloto te inoa
te tama nei, aa kootou mmata i te vana kootou ni mee naa! Naa taratara naa
ku oti te hakatereina kootou ki naa kina hakkaatoa iloto Jerusalem,

aa kootou e mee maa teenei ko maatou nei ni mee ma ki taia maatou ttama naa!”✡
29 Peter ma aaraa aposol ki hakaahe ake, “Maatou see lavaa te hakannoo
ki ni tama. Maatou e hakannoo koi ki TeAtua. 30 Kootou ni tuukia kootou
Jesus no mate i aruna te kros, tevana iaa a Ia ni hakamasikeria hoki te Atua
naa tippuna taatou raa i te mate. 31 TeAtua ni saaua a Ia te tama naa
no hakanoho i tana vasi hakamaatau ma se Tuku aa maa ko te Tama
e hakasao taatou, te kanohenua Israel, teenaa ki lavaa taatou te ffuri
naa manava taatou aa ki uiia naa haisara taatou. 32 Maatou nei ko naa tama
e tarataraina maatou naa vana TeAtua ni mee nei, aa TeAitu Tapu hoki
e taratara i naa vana nei. Teenaa TeAtua e hookii TeAitu Tapu raa
ki naa tama e hakannoo ki ana taratara.”
33 Te saaita te Kansol raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa
ni lloto iloo. Laatou ni fiffai ma ki taaia laatou naa aposol raa ki mmate.
34 Araa nei te Faarisi tokotasi, tana inoa ko Gamaliel, a ia naa se tisa
naa Loo aa e haia te henua ma se tama hakamaatua, ni masike no tuu
imua te Kansol raa no vanaake ki naa tama laatou naa ki toa naa aposol raa
no haia ki ttari mai i haho. 35 Teenaa ki mee ake ia peelaa ki naa tama laatou
i te Kansol, “Kootou naa tama Israel nei. Poopoo tonu i te mee kootou e mee
ki mee ki naa tama naa. 36 Kootou e illoa maa naa setau koi peelaa raa
e mee te tama, tana inoa ko Tiudas, ni sare ka meemee ki te henua maa ia
se hakamau. Teelaa se haa naa rau naa taanata ni tautari atu ki te tama naa.
Tevana iaa te tama naa ni taia no mate no masseu huri naa tama
e tautari kiaa ia naa no seai hakaoti te kaavena naa. Teenaa mate iloo
te vana te tama naa ni mee naa. 37 Kimuri koi raa, i te ssao te henua
ni hakatuutuu naa inoa laatou iloto te laupepa te kaaman raa, Judas,
te tama haka Galilee raa ni hakasura iho no tautari atu hoki te lopo tama
kiaa ia. Tevana iaa a ia hoki ni taia no mate, aa naa tama hakkaatoa
ni tautari atu kiaa ia naa ni masseu huri hoki ki naa kina. 38 Aa teenei
e mee atu ai nau ki kootou. Kootou tiiake naa tama naa ki oo! Ki mee maa
naa vana naa tama naa e hai raa e tautari koi ki te hakataakoto te tamavare
te maarama nei raa, naa vana naa ma ki oo koi no seai. 39 Tevana iaa ki mee
maa teenaa ni vana e oomai i TeAtua raa, naa tama naa ma ki see lavaa
kootou te puuia. Kootou ma ki kkite maa teelaa ko TeAtua raa e hetaa
kootou!”
Teenaa te Kansol raa ni tuku ki naa taratara Gamaliel. 40 Naa aposol raa
ni hakaahea ake hoki naa hakamau raa ki hare no sarua, araa puuia iloo
laatou naa tama naa ki seai iloo ki taratara iloto te inoa Jesus, teenaa
tiiake iloo laatou naa aposol naa ka oo. 41 Te saaita naa aposol naa ni uru
ki haho, naa tama naa ni fiaffia iloo. I te aa i laatou e haia hakallikaina raa
i laatou e tautari i Jesus. 42 Aa i naa aso hakkaatoa raa, naa aposol raa
ni akonaki ka hakaea peenaa te Lono Taukareka i Jesus te Mesaea raa iloto
te Hare Tapu aa iloto naa hare te henua.

6

Te takahitu ki tokonaki ki naa aposol

1 I naa aso naa raa, te kooina naa tama e tautari i Jesus raa ni hanake
no tammaki iloo. Teenaa e mee te saaita naa Jew teelaa e taratara
haka Greece raa e hakatauttau ma naa tino Jew te henua naa, i naa Jew
e taratara haka Greece raa e mee maa naa puruna laatou raa maraa
see hanaia i naa vaevae ake naa kaikai i naa aso. 2 Teenaa aru iloo
te taka sinahuru maa ttakarua aposol raa ki naa tama katoo e lotu raa

✡ **5.28** Mt 27.25

no taratara ake peelaa, “Te mee raa see tonu maa maatou ki tiiake lokoi te hakaea te Lono Taukareka raa ma ki anaana maatou ki te vasi naa kaikai e vaevvae naa. 3 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hakamaatino se takahitu taanata iloto kootou naa e atammai aa e ttaka ma naa mahi TeAitu Tapu ki tukua maatou ki mmata i te vasi naa kaikai naa. 4 Aa maatou iaa ku heheuna tonu te taku ka hakaea te Lono Taukareka.”

5 Te kaavena e lotu naa hakkaatoa ni fiffai ki te maanatu naa aposol naa, teenaa tukua iloo laatou
Stephen, te tama e taka ma TeAitu Tapu aa e lotu haimahi i TeAtua,
Philip,
Prokorus,
Nikanor,
Timon,
Parmenas,
aa ko Nikolaus (te tama sara haka Antiok teelaa ku lotu i te lotu naa Jew)
6 Te takahitu taanata naa ni too atu te kaavena e lotu raa kimua naa aposol, teenaa naa aposol raa ki hakappiri naa rima laatou ki aruna naa tama naa no taku maa laatou.

7 Teenaa naa taratara TeAtua naa ni ttoha ki naa kina. Te kooina naa tama ni tautari ki Jesus iloto Jerusalem raa ni hanake koi no lasi, aa te lopo maatua te Hare Tapu hoki ni ffuri no tautari ki Jesus.

Stephen ku tauhia

8 Stephen se tama e haia hakaraaoina iloo TeAtua, aa naa mahi TeAtua e takkoto iaa ia. A ia ni hakasura te kau mahi TeAtua ka kkite te henua. 9 Tevana iaa e mee aaraa tama ni see fiffai ki Stephen. Teenaa ni tama e ffai i te kaavena te Hare lotu naa Jew e ttapa ma ko “Naa tama ni hakattanaria.” Teenaa ni Jew ni oomai i Sairin maa Alexandria. Naa tama naa ma aaraa Jew ni oomai i naa matakaaina Silisia ma Asia ni kaamata te hakatauttau laatou ma Stephen. 10 Tevana ia Stephen ni haia hakaraaoina iloo TeAitu Tapu raa no atamai, teenaa i tana saaita ni huri no taratara atu raa, ni see hai tama i naa tama naa ni sahea laatou ana taratara. 11 Teenaa usuhia iloo laatou aaraa tama i naa tama naa ki oo no taratara peelaa, “Maatou e llono i naa taratara hakallika te tama nei i Moses aa i TeAtua!” 12 Naa tama naa ni oo no usuusuhia iloo laatou ka lloto naa tama i te kina naa ma naa tama hakamaatua naa Jew aa ma naa tisa naa Loo, teenaa ki oo atu naa tama naa no tauhia iloo laatou Stephen no taakina kimua te Kansol. 13 Araa too ake iloo laatou aaraa tama ki oo ake no mee ni taratara hakalellesi maa laatou i Stephen, teenaa naa tama naa ni oo ake no taratara peelaa, “Te tama nei maraa e taratara hakallika lokoi i te Hare Tapu TeAtua aa i naa Loo Moses. 14 Maatou ni llono te tama nei e taratara maa Jesus te tama i Nazareth raa ma ki seua a ia te Hare Tapu, aa ma naa vana hakamaatua Moses ni tuku ma ki tautari taatou raa ma ki hurisia te tama naa.”

15 Naa tama hakkaatoa ni nnoho iloto te Kansol naa ni ttuu katoo naa karamata laatou i Stephen, teenaa laatou ni kkite maa naa karamata te tama naa e mee koi ma ko naa karamata te ensol.

7

Naa taratara Stephen

1 Te Maatua Hakamau raa ki vasiri ake ki Stephen, “Teenaa ni taratara maaoni naa tama naa e mee iaa koe?”

2 Stephen ki hakaahe ake, “Aku taaina ma aku tammana nei,
hakannoo mai. Te saaita taatou tipuna, Abraham, seki hano are
no noho i Haran raa, TeAtua Nnui ni hakasura ake kiaa ia i Mesopotamia
3 no taratara ake peelaa, ‘Tiiake too haanauna raa aa koe ku masike
i too henua naa no hano ki taku henua ma ki hakaari atu kiaa koe.’✡
4 “Teenaa masike iloo Abraham i tana henua naa no hano no noho
i Haran. I te saaita tana tamana ni mate raa, Abraham ni kaavea mai TeAtua
ki au no noho i te kerekere e nnoho kootou nei.✡ 5 TeAtua ni seai iloo
se tamaa kina i te kerekere naa ni kauake ma se tino kerekere Abraham
i te saaita naa. Tevana iaa TeAtua ni purepure ake maa te kerekere naa
ma ki oti ku kauake Ia ki Abraham, aa ma te kerekere naa ma ki noho
ma ia ma ana tamalliki. I te saaita TeAtua ni mee ana purepure nei raa,
Abraham seki hai tamalliki are.✡ 6 TeAtua ni taratara ake peelaa
ki Abraham, ‘Too haanauna raa ma ki oo no nnoho i te henua aaraa tama,
teenaa laatou ma ki heheunatia ma ni poe naa tama i te kina naa aa laa-
tou ma ki mee pakavaina iloto naa setau e haa naa rau.✡ 7 Tevana iaa
nau ma ki hakatonutonu naa tama e heheuna ai laatou, aa kimuri
too haanauna naa ma ki hakattaha i te henua naa no oomai no lotu iaa nau
i te kina nei.’✡ 8 Ki oti raa TeAtua ku vanaake ki Abraham ki ssere
naa kina ana tamalliki taanata, ki takoto ma se hakamaatino i ana purepure
ki Abraham. Teenaa i te varu naa aso Isaac i tana saaita ni haanau raa, a ia
ni serea ana kina Abraham; Isaac naa ni ssere naa kina tana tama Jacob, aa
Jacob ni ssere naa kina tana taka sinahuru maa ttakarua tamalliki, teenaa
ko naa tippuna taatou i te manava taatou nei.✡
9 “Naa tamalliki Jacob raa ni manava haaeo i laatou taina, Joseph,
teenaa too iloo laatou taina naa ki Egypt no kauake ki aaraa tama ki tauia
no heheunatia ma se poe. Tevana iaa TeAtua ni taka ma Joseph,✡ 10 teenaa
Joseph ni hakasaoria a Ia i naa haaeo ni pakkuu kiaa ia. Aa te saaita Joseph
ni tuu imua te tuku Egypt raa, TeAtua ni haia a Ia Joseph ki atamai aa
ki hiihai te tuku Egypt raa kiaa ia. Teenaa Joseph ni hakanohoria te tuku raa
ki roorosi i tana hare aa ki noho ma ko te hakamau te kaaman Egypt.✡
11 “I te saaita naa raa, te one raa ku tae ake ki Egypt ma Canaan, ka mmate
naa tama naa i te hiikkai. Naa tippuna taatou raa ni see hai kaikai ni llave,✡
12 teenaa te saaita Jacob ni lono maa e mee ana kaikai i Egypt raa, he-
unatia iloo ia ana tama, teenaa ko naa tippuna taatou, ki oo no ssee mai
ni kaikai maa laatou i Egypt. Teenaa ko te oo mua ana tama naa.
13 I te saaita naa taaina Joseph raa ni ttao no ahe ki Egypt raa, Joseph
ni hakaari ake ki ana taaina naa maa teelaa ko ia. Teenaa ki iloa ai
te tuku Egypt raa i te haanauna Joseph.✡ 14 Teenaa kkave iloo te kaunaki
Joseph ki tana tamana, Jacob, ki hanake ia ma tana haanauna raa
hakkaatoa ki Egypt. Laatou naa se tino hitu maa ttakarima hakkaatoa
i te haanauna naa.✡ 15 Teenaa hano iloo Jacob ki Egypt, teenaa ko tana kina
ni noho no mate ai ma ana tama, naa tippuna taatou.✡ 16 Naa haitino
laatou naa iaa ni toa no tanumia i Shekem, i te kava Abraham ni taavi
ki naa mane i naa tama i te manava Hamor.✡
17 “Te saaita TeAtua ni taupiri ki hakattino ana purepure ki Abraham raa,
te kooina naa tama taatou ku nnoho i Egypt raa ni hanake no tammaki iloo.
18 Araa teenaa, teelaa se tuku see iloa i Joseph raa ku noho no tuku

✡ **7.3** Gen 12.1 ✡ **7.4** Gen 11.31; 12.4 ✡ **7.5** Gen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8 ✡ **7.6** Gen 15.13-14
✡ **7.7** Ex 3.12 ✡ **7.8** Gen 17.10-14; 21.2-4; 25.26; 29.31—35.18 ✡ **7.9** Gen 37.11; 39.2,21 ✡ **7.10**
Gen 41.39-41 ✡ **7.11** Gen 42.1-2 ✡ **7.13** Gen 45.1,16 ✡ **7.14** Gen 45.9-10,17-18; 46.27 ✡ **7.15**
Gen 46.1-7; 49.33 ✡ **7.16** Gen 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Josh 24.32

i Egypt.✡ 19 Te tuku naa ni meemee tipuaina a ia naa tippuna taatou
ka mee pakavaina a ia laatou. Naa tama naa ni hakamatakuria te tuku naa
ki tiiake naa tamalliki punaammea laatou raa i haho ki mmate.✡
20 "Teenei ko te saaita Moses ni haanau mai. I tana saaita
ni haanau mai raa, a ia ni tiputipu taukareka i naa karamata TeAtua.
Te tamariki naa ni anaanaria iloto te hare laatou raa no lava iloo
naa marama e toru.✡ 21 Aa i tana saaita ni hakataharia i te hare laatou raa,
te taupu te tuku raa ni toa a ia te tamariki raa no anaanaria no matua ma
se tino tama aana.✡ 22 Moses ni akonakina ki atamai i naa vana hakkaatoa
Egypt. Teenaa a ia ni tipu ake no haimahi i ana taratara aa i ana vana
e mee.
23 "Te saaita Moses ni matua no tae ki te matahaa ana setau raa, a ia
ni maanatu ki hano ia no mmata i naa nnoho ana taaina, naa tama i Israel.✡
24 A ia ni hano no kite iloo i naa mee pakavaina te tama haka Israel toko-
tasi ate tama haka Egypt, teenaa huri atu iloo ia no sui ki te tama naa
no taia te tama haka Egypt naa no mate hakaoti. 25 (Moses ni maanatu
ma ana taaina naa ma ki illoa maa ia ma ki heunatia TeAtua ki hakassaoria
laatou, tevana iaa naa tama naa ni see illoa.) 26 Telaa aso raa, Moses
ni kite i te takarua haka Israel e ppatu, teenaa hanatu iloo ia no vaaea
te takarua raa ki see patu. A ia ki mee ake peelaa ki te takarua naa, 'Hakan-
noo mai. Koorua naa se hai taina; koorua e patu i te aa?' 27 Araa nei te tama
teelaa e taia a ia telaa tama raa ni huri ake no turekina a ia Moses ki te vasi,
ka mee ake peelaa, 'Koe ni tukua ai ma ki au koe no hakatonutonusia
maaua? 28 E aa? Koe ku mee ma ki au koe no taia nau pee
ko te te tama haka Egypt ni taia a koe no mate i te aso raa?' 29 I te saaita
Moses ni lono i naa taratara nei raa, a ia ni sopo no tere ki Midian no noho
i te matakaaina naa. Teenaa a ia ni aavana i te kina naa no mee iloo
ana tamalliki taanata e lua.✡
30 "Moses ni noho i te kina naa no llaka iloo naa setau e matahaa, teenaa
hakasura ake iloo te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura iloto mouku,
e taupiri ki te Mouna Sinai.✡ 31 Naa mouri Moses ni oho iloo i tana mee
ni kite naa, teenaa hanatu iloo ia no taupiri atu ki te puku vao raa ki ttoka
hakaraaoi a ia. Araa nei a ia ku lono i naa taratara ake te reo TeAriki:
32 'Nau nei ko te Atua oo tippuna, te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa
te Atua Jacob'. Moses ni porepore i tana mataku, aa ni see lavaa te ttoka atu.
33 TeAriki ki mee ake kiaa ia, 'Uii oo taka e hakao naa, i too kina e tuu naa
e tapu. 34 Nau ku oti te kite i naa mee pakavaina aku tama raa i Egypt. Nau
ni lono i naa ttani laatou, teenei nau ku hano no hakassaoria laatou. Kau
te saaita nei; koe ku kaavea a nau ki Egypt.'
35 "Teenei ko te Moses ni hakakkeeina te kanohenua Israel i naa taratara
laatou ni hai ake peelaa kiaa ia, 'Koe ni tukua e ai ki au koe
no hakatonutonusia maatou?' A ia naa ko te tama teelaa ni hakasura ake
te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura raa no taratara ake i aa ia naa
ko te tama e heunatia TeAtua ki hakassaoria ana tama aa ki noho
hakamaatua i laatou.✡ 36 A ia naa ni taakina a ia te kanohenua Israel raa
no hakattaha i Egypt, teenaa a ia ni hakassura naa mahi TeAtua i Egypt
aa ma i te Moana e Mmea iloto naa setau e matahaa laatou ni ttaka
vaaroto mouku.✡ 37 Moses raa ko te tama ni vanaake ki te kanohenua
Israel raa peelaa, 'TeAtua ma ki heuna atu tana pure ki kootou, e mee
pee ko nau nei e heunatia atu ia, aa te tama naa se tama koi i kootou.'✡

✡ **7.18** Ex 1.7-8 ✡ **7.19** Ex 1.10-11,22 ✡ **7.20** Ex 2.2 ✡ **7.21** Ex 2.3-10 ✡ **7.23** Ex 2.11-15
✡ **7.29** Ex 18.3-4 ✡ **7.30** Ex 3.1-10 ✡ **7.35** Ex 2.14 ✡ **7.36** Ex 7.5; 14.21; Num 14.33 ✡ **7.37**
Deut 18.15,18

38 Moses raa ko te tama ni hakkuturia a ia te kanohenua Israel raa hakapaa
iloto mouku; a ia i te kina naa ma naa tippuna taatou aa ma te ensol teelaa
ni taratara ake kiaa ia i aruna te Mouna Sinai. Teenaa naa taratara TeAtua
e takkoto te ora raa ni kauatu kiaa ia i te kina naa ki kaumai ki taatou.✡
39 "Tevana iaa naa tippuna taatou raa ni see fiffai maa laatou ki hakannoo
ki Moses; ttama naa ni hakakkeeina laatou ka nnoho laatou no mannatu
ki ahe laatou ki Egypt. 40 Teenaa ki mee ake naa tama naa ki Aaron,
'Penapenaa ni atua maa maatou ki tautari maatou. Maatou ku see illoa
ma se aa ku mee i Moses, te tama ni taakina mai a ia maatou i Egypt.'✡
41 Teenaa ki penapena ai laatou aitu e tiputipu ma se punua purumakau,
no hakaara naa mee laatou ki te mee naa. Naa tama naa ni mee laatou
taffao ka lotu ki te aitu laatou ni penapena soko laatou naa.✡ 42 Teenaa
tiiake iloo naa tama naa TeAtua, ki lotu laatou ki naa hetuu i te lani, teenaa
e hanotonu maa naa taratara e takkoto iloto te Laupepa naa pure TeAtua:
'Kootou naa tama Israel nei.
I naa setau e matahaa kootou ni ttaka vaaroto mouku raa,
naa manu kootou ni taa ma ni mee e hakaara raa ni see hakaara mai
kiaa nau.
43 Teelaa ko te tamaa hare te atua Molok raa e sausaua kootou,
aa te hetuu te atua kootou, Refan;
Teenaa ko naa aitu kootou ni penappena ma ki lotu ai kootou.
Teenaa kootou ma ki kerekereia a nau ki oo kootou no nnoho soko kootou
i telaa vasi Babilon.'✡
44 "Naa tippuna taatou raa ni hakatuu laatou Tamaa Hare teelaa e noho ai
TeAtua i mouku. Te hare naa ni penapenaa laatou tautari ki te tiputipu
Moses ni hakakkiitea TeAtua.✡ 45 Kimuri raa naa tippuna taatou,
teelaa ni too te tamaa hare naa i naa tammana laatou, ni saaua laatou
te hare naa ka oo ma laatou i te saaita laatou ni oo ma Joshua no too
naa kerekere i naa kanohenua ni kerekereia TeAtua. Te tamaa hare naa
ni tuu i te kina naa no tae iloo ki te ssao David ni tuku.✡ 46 TeAtua ni hiihai
ki David, teenaa David ni vanaake ki TeAtua maa ia ma ki hakatuu se hare
ki noho te Atua aa Jacob.✡ 47 Iaa teelaa ko Solomon are raa ni hakatuu
te hare tapu TeAtua naa.✡
48 "Tevana iaa, TeAtua Haimahi raa see noho iloto naa hare naa tama
e hakatuu; e mee pee ko naa taratara ake te pure TeAtua:
49 'TeAriki e mee maa, Te lani ko taku nohorana,
aa te kerekere ko taku aruna e hakapiri aku vae.
Se hare peehea kootou ma ki hakatuu ma se hare aaku?
Teehea taku kina ma ki noho?
50 A nau soko nau ni penapena naa mee nei hakkaatoa.'✡
51 "Kootou ku manava makattau peehea! Kootou ku mee iloo
pee ko naa tama seki illoa i TeAtua: kootou ku llono nataa peehea
i naa taratara TeAtua! Kootou maraa e heatu ma Te Aitu Tapu,
peelaa koi ma ko naa tippuna kootou naa.✡ 52 Se pure peehea TeAtua
ni see mee pakavaina naa tippuna kootou naa? Naa tama hoki e heheuna
i TeAtua, teelaa ni tarataraina laatou imua iloo i te au te Tama e Tonu raa,
ni taaia hoki naa tippuna kootou. Aa teenei kootou ni ffuri no hookina
kootou te tama naa ki naa tama e hakallika raa ki taia no mate. 53 Naa Loo
TeAtua raa ni kauatu naa ensol raa ki kootou naa Jew, tevana iaa kootou
ni see tautari ki naa Loo naa!"

✡ **7.38** Ex 19.1—20.17; Deut 5.1-33 ✡ **7.40** Ex 32.1 ✡ **7.41** Ex 32.2-6 ✡ **7.43** Amos 5.25-27 (LXX) ✡ **7.44** Ex 25.9,40 ✡ **7.45** Josh 3.14-17 ✡ **7.46** 2 Sam 7.1-16; 1 Chr 17.1-14 ✡ **7.47** 1 Kgs 6.1-38; 2 Chr 3.1-17 ✡ **7.50** Is 66.1-2 ✡ **7.51** Is 63.10

Stephen e tauatia naa Jew ki naa hatu

54 Naa tama i te Kansol raa ni porepore iloo i naa lloto laatou
i naa hakannoo laatou ki naa taratara Stephen e hai ake. 55 Tevana iaa
naa mahi katoo TeAitu Tapu raa ni takkoto i Stephen, teenaa a ia ni ttoka
no kite i naa maasina iho TeAtua i te lani, aa i naa tuu ake Jesus i te vasi
hakamaatau TeAtua. 56 Stephen ki mee ake, "Kootou mmata! Nau
e kite i naa taaraki mai te lani ka tuu iho te Tama te Henua raa i te vasi
hakamaatau TeAtua!"
57 Naa tama i te Kansol naa ni ppui naa kautarina laatou ki see llono
laatou i naa taratara Stephen, teenaa kappisi iloo naa varo laatou no osohia
laatou Stephen no tauhia. 58 Teenaa taakina iloo laatou te tama naa
ki haho te henua naa no tauatia ki naa hatu. Naa tama naa ni uii naa kkahu
laatou raa no tuku atu iloo ki mmata ake te tama taane tokotasi, tana inoa
ko Saul.
59 Te saaita naa tama naa ni ttuu ka tauatia laatou Stephen raa,
Stephen ni tuu koi no taku, "TeAriki Jesus, too atu taku manu!"
60 Teenaa tuu iloo ia ki ana turi no taku ka tani vaaruna, "TeAriki! Koe
see maanaturia naa haisara naa tama nei e mee kiaa nau!" A ia ni oti koi
ana taratara nei raa, mate iloo ia.
Teenaa Saul ni hiihai maa naa tama naa ki taia laatou Stephen ki mate.

8

Saul e taaia a ia naa tama te lotu

1 I te saaita naa raa, naa tama te lotu e nnoho iloto Jerusalem raa
ni kaamata te haia hakallikaina. Naa tama hakkaatoa e lotu raa ni masseu
ki naa matakaaina iloto Judea maa Samaria. Teelaa ko naa aposol raa koi
ni nnoho i Jerusalem. 2 E mee naa tama te lotu ni toa laatou te haitino
Stephen no tanumia, naa tama naa ni mmate hakaoti i naa ttani laatou.
3 Tevana iaa Saul ni kaamata no seua a ia te lotu. A ia ni sare uru katoo
i naa hare naa tama e lotu raa no huutia ake naa taanata maa naa haahine
hakkaatoa e lotu no ppono ki loto te hare karapusi.✡

Te Lono Taukareka raa ku tarataraina i Samaria

4 Naa tama e lotu teelaa ni masseu mai i Jerusalem raa ni oo no hakaea
te Lono Taukareka raa i naa kina katoo laatou e oo. 5 Philip ni hano
ki te matakaaina hakamau i Samaria raa no hakae i naa tiputipu Christ
ki te kanohenua te matakaaina naa. 6 Te saaita te kanohenua naa ni llono
i naa taratara Philip ka kkite laatou i ana hakassura naa mahi TeAtua raa,
naa tama naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki ana taratara e kauake.
7 E tammaki iloo naa tama ni tauria naa tippua hakallika raa ni haia
no taukalleka, teenaa naa tippua naa ni kappisi naa varo laatou i te saaita
laatou ni hakattaharia i naa tama naa, aa e tammaki naa tama see lavaa
te sassare ma naa tama see ssare hakaraaoi ni haia no taukalleka. 8 Teenaa
naa tama i te matakaaina naa ni fiaffia iloo.

Simon te tama pakava

9 Teelaa se tama pakava e noho i te matakaaina naa, tana inoa ko Simon.
Te kanohenua Samaria naa ni massaro iloo i naa pakava te tama naa
e hai, aa te tama naa e hikkahi kiaa ia maa ia se hakamau. 10 Naa tama
hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa e kaamata mai iloo i naa hakamau
no tae ki naa tamavare, ni hakannoo atu hakaraaoi iloo ki naa vana
te tama naa e hai, ka taratara hakanau peelaa, "Naa mahi TeAtua

✡ **8.3** Acts 22.4-5; 26.9-11

e ilotia ma ko ana 'Mahi Hakamaatua' raa, teenei e hakatii maarama mai i te tama nei." 11 Naa tama naa ni hakannoo atu iloo peenei ki te tama naa i laatou ku rooroa iloo i naa nnoho laatou ka massaro peenaa i naa pakava te tama naa e hai. 12 Tevana iaa, i te saaita naa tama naa ni hakannoo ki naa hakaea ake Philip te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua aa maa Jesus Christ ko te Mesaea raa, naa tama naa, teenaa ko naa taanata ma naa haahine hakkaatoa, ni too te hakaukau tapu. 13 Simon tana tino hoki ni hakannoo ki naa taratara Philip; aa i tana saaita ni oti te too te hakaukau tapu raa, a ia ni taka atu vaamuri Philip, teenaa ki oho ana mouri i ana kite i Philip e hakassura naa mahi e llasi TeAtua.

14 Naa aposol e nnoho i Jerusalem raa ni llono maa te kanohenua haka Samaria raa ku oti te too naa taratara TeAtua, teenaa heunatia iloo laatou Peter laaua ma John ki oo ki Samaria. 15 Te takarua naa ni ttae atu no taku iloo ma naa tama ku lotu i te kina naa, teenaa ki toa laatou TeAitu Tapu. 16 I te aa, i naa mahi TeAitu Tapu raa seki tau i naa tama naa; laatou ni hakaukau tapuina koi iloto te inoa TeAriki Jesus. 17 Peter ma John ni oo atu no hakapiri iloo naa rima laaua i aruna naa tama naa no taku maa naa tama naa, teenaa tau iloo TeAitu Tapu raa i naa tama naa.

18 Simon ni kite maa TeAitu Tapu raa ni tau i naa tama raa i te saaita naa aposol raa ni hakapiri naa rima laaua i aruna laatou, teenaa hookii iloo naa mane ki Peter ma John, 19 ka mee ake peelaa, "Kaumai naa mahi naa kiaa nau hoki, teenaa ki taku saaita e hakapiri aku rima i aruna naa tama raa, TeAitu Tapu ki tau i naa tama naa hoki."

20 Araa nei Peter ku mee ake kiaa ia, "Tere hakaatea iloo ma oo mane naa ki te kina te ahi e ura see mate! E aa? Koe e maanatu maa koe e lavaa koi te tauia a koe naa mahi TeAtua ki te mane? 21 Koe see hai vana e mee iloto naa heuna maaua nei, i te aa i too hatumanava see tonu i naa karamata TeAtua. 22 Tiiake oo mannatu hakallika naa, aa koe ku taku ki TeAriki ki aroha iaa koe, i aa koe ni mee oo mannatu e hakallika peenaa. 23 I te aa, nau e kite maa too manava kaimanako naa e hakallika iloo, aa koe hoki se tama ku hakavaarea naa mahi te haisara."

24 Teenaa ki mee ake Simon, "Koorua taku ki TeAtua ki see ssura naa vana koorua e taratara nei iaa nau."

25 Te saaita Peter ma John ni oti te hakaea ki naa tama raa i te illoa laaua i Jesus Christ aa i naa taratara TeAriki raa, laaua ni ahe ki Jerusalem. Teenaa laaua ni hakataka atu i naa tamaa henua vaaroto Samaria raa ka hakaea te Lono Taukareka ki naa tama i naa kina naa.

Philip e akonakiria a ia te tama haka Ethiopia

26 Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni vanaake peelaa ki Philip, "Masike no hano ki te kipu ki te ara e taa vaaroto mouku, teenaa ko te ara e tere iho i Jerusalem ki Gaza." (Te ara naa ku see saarea i naa aso nei.) 27 Teenaa masike iloo Philip no hano i te ara naa. I te ara raa a ia ni ttiri i te tama haka Ethiopia e taapaa ma se 'eunuch', e tere i tana karis raa ki tana henua. Te tanata naa se hakamau e roorosi i naa mane te tuku ffine i Ethiopia, aa a ia naa ni hano ki Jerusalem no lotu i TeAtua, aa teenei a ia ku ahe ki tana henua. 28 Te tanata naa e noho i aruna tana karis raa ka paupau te laupepa te pure Isaiah. 29 TeAitu Tapu raa ki mee ake ki Philip, "Sare atu ki taupiri koe ki te karis e tere raa." 30 Teenaa tere atu iloo Philip ki te karis naa no lono i naa paupau te tanata naa te laupepa Isaiah. Philip ki vasiri ake, "Koe e iloa i te hakataakoto naa taratara e paaua a koe naa?"

31 Te hakamau raa ki mee ake, "Nau ma ki iloa peehea ki mee maa see hai tama e iloa e hakaari mai te hakataakoto naa taratara nei?" Teenaa

vanaake iloo te tama naa ki Philip ki kake ake ki aruna no noho i tana vasi.
32 Naa taratara te laupepa Isaiah e noho te tanata naa no paupau raa
e taratara peelaa:
“Ttama naa e mee pee ko te sipsip e taakina ki taia,
a ia ni seai iloo se taratara ni pesi,
e mee pee ko naa moe seemuu te sukua sipsip i ana tasia tana huru.
33 Ttama naa ni kotia vare lokoi ka hakanaparia,
A ia seai tana haanauna e nnoho mai ma ki taratara ai te henua i laatou,
i te aa i aa ia ku taia no mate, teenaa tana ora i te kerekere nei ku oti.”✡
34 Te hakamau raa ki vasiri ake ki Philip, “Hakaari mai, te pure e sissii
naa taratara nei e taratara i ai? A ia e taratara iaa ia soko ia, seai,
e taratara i telaa tama?” 35 Teenaa kaamata iloo Philip te hakaea ake
te Lono Taukareka i Jesus raa ki te tanata naa, e kaamata iloo i te taratara
te Laupepa Tapu e paaua laaua naa. 36 Te takarua naa ni tere iho
i te ara naa no tae iloo ki te kina te vai. Teenaa ki mee ake te hakamau raa
Philip, “Ttoka mai, teenei se vai. Nau e puuia te aa ma ki see too nau
te hakaukau tapu?” 37 [Philip ki mee ake, “Koe e lavaa te too
te hakaukau tapu ki mee maa koe e lotu ma too hatumanava hakkaatoa
i TeAtua.” Te hakamau raa ki hakaahe ake, “Nau e iloa maa Jesus Christ
ko te Tama maaoni TeAtua.”]
38 Te hakamau naa ni huri no vanaake iloo ki te tama e terekia a ia
te karis raa ki ttuki, araa ssepu iho iloo laaua ma Philip ki te vai,
no hanatu Philip no hakaukau tapu te hakamau naa. 39 Te saaita
te takarua naa ni massike ake i te vai raa, Philip ni toa TeAitu Tapu raa
i te kina naa no see kite hakaoti te hakamau naa iaa ia. Te hakamau raa iaa
ni hano hiahia koi ki tana henua. 40 Philip iaa ni kite maa ia ku noho
i Asotus. Teenaa a ia ni hakataka i te kina naa no hano ki Sisaria ka hakaea
te Lono Taukareka raa i naa tamaa matakaaina katoo i te kina naa.

9

Saul ku huri tana manava no lotu i TeAtua
(Acts 22.6-16; 26.12-18)

1 I te saaita naa raa, Saul koi lellere ki taaia a ia naa tama
e tautari ki TeAriki. Teenaa a ia ni masike no hano iloo no mmata
i te Maatua Hakamau raa 2 ki sissii ni pas no hakailoa ake ki naa hare lotu
naa Jew i Damascus, ma ki mee a ia, Saul, e lave ni tama e tautari
ki te Mateara TeAriki i te kina naa, teenaa ko naa taanata hakapaa katoo ma
naa haahine, naa tama naa ma ki tauhia a ia no taakina ake ki Jerusalem.
3 Teenaa te saaita Saul ni hanatu no taupiri ki Damascus raa, a ia
ni hakatekia i naa llama ake te maasina raa i te lani no too te maasina naa
iaa ia. 4 Saul ni leiho ki te kerekere no lono iloo ia i naa taratara ake
te reo raa peelaa kiaa ia, “Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?”
5 Saul ki vasiri, “Koe ko ai, TeAriki?”
Te reo raa ki mee ake, “Nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. 6 Masike
ki aruna aa koe ku hanatu ki loto te matakaaina naa. E mee te tama e noho
i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee.”
7 Naa tama ni oo laatou ma Saul raa ni tuu seemuu koi, see hai taratara.
Naa tama naa ni llono i naa taratara ake te reo naa, tevana iaa laatou
ni see hai tama ni kkite. 8 Saul ni masike ki aruna no mee iloo ma ki tallaki
ana karamata, araa nei ana karamata ku ppuni. Teenaa ppiki iloo
naa tama naa te rima Saul no hakattaki ki loto ki te matakaaina Damascus.

✡ **8.33** Is 53.7-8 (LXX)

9 Ni aso iloo e toru, Saul ni see lavaa te kite, aa i naa aso naa raa, a ia e noho
see kai aa see unu.
10 E noho iloto Damascus raa, teelaa se tama e lotu, tana inoa ko Ananias.
TeAriki ni hakasura atu kiaa ia no vanaake peelaa, “Ananias!”
Ananias ki hakaahe ake, “TeAriki, teenei nau.”
11 TeAriki ki mee ake, “Masike no hano ki te ara e ttapa ma ko te Ara
e Tonu, aa i te hare Judas raa koe ku vasiri ki mmata koe i te tanata
haka Tarsus e ttapa ma ko Saul. Ttama naa e taku, 12 ku oti te hakakkiitea
TeAtua i naa hanake te tanata e ttapa ma ko Ananias no hakapiri ana rima
kiaa ia ki kite ia hoki.”
13 Teenaa ki mee ake Ananias, “Te Ariki, turaa tama ku oti te taratara mai
i naa sosorina te tama naa, aa i ana vana hakallika iloo ni mee ki oo tama
i Jerusalem. 14 Aa teenei a ia ku heunatia mai naa maatua hakamaatua
i Damascus ki au no karapusina naa tama katoo e lotu iaa koe.”
15 TeAriki ki mee ake kiaa ia, “Tere. Teenaa ko taku tama ni ttapa ma
kioti ku haia aku heuna. Taku inoa ma ki hakailotia te tama naa ki naa tama
i naa henua sara, ki naa tuku aa ki te kanohenua hoki Israel. 16 Aa
te tama naa ma ki hakaarina ake nau ki iloa maa ia ma ki mee pakavaina,
i te aa i aa ia e lotu iaa nau.”
17 Teenaa hanatu iloo Ananias no uru atu ki te hare e noho ai Saul
no hakapiri atu ana rima kiaa ia ka mee ake peelaa, “Saul, taku taina. Nau
e heunatia mai TeAriki Jesus, te tama ni hakasura atu kiaa koe i te ara
i too saaita ni au peenei, ki au nau no mmata iaa koe ki lavaa koe te kite
hoki, aa ki tau naa mahi TeAitu Tapu iaa koe.” 18 Saaita naa lokoi,
te mee e mee ma ni unahi naa ika raa ku maaoha mai i naa karamata
Saul no kite hoki a ia. A ia ni masike ki aruna no huri atu iloo Ananias
no hakaukau tapuria. 19 Teenaa i tana saaita ni oti te kai raa, a ia ni makkaa
hoki.

Saul e hakaea te Lono Taukareka i Damascus

Saul ni noho ake ana aso i Damascus ma naa tama te lotu. 20 A ia
ni hanotonu ki naa hare lotu naa Jew raa no kaamata te hakaea maa Jesus
ko te Tama TeAtua.
21 Naa tama hakkaatoa ni llono i ana hakaea naa taratara naa ni oho
ka vasirisiri peelaa, “E aa? Teenei seai ko te tama koi ni sare taaia a ia
naa tama i Jerusalem teelaa e lotu i Jesus? Te tama nei seai ni au no mee
ki karapusina naa tama naa aa ku taakina ki naa maatua hakamaatua?”
22 Tevana iaa Saul ni usuhia TeAtua ka haimahi ana taratara; a ia
ni mattoni iloo i ana hakaea maa Jesus ko te Mesaea, teenaa naa Jew
e nnoho i Damascus raa ni see hai taratara ni illoa ma ki hakaahea laatou
ana taratara.
23 E tammaki naa aso ku oti te llaka raa, naa Jew raa ni kkutu hakapaa
no taratara ki taia laatou Saul. 24 Tevana ia Saul ni hakaarina ake i te vana
naa tama naa ni taratara ki mee. I te poo ma te ao naa tama naa e roorosi
peenaa i naa mata naa ara te matakaaina naa ki kkite laatou i Saul aa
ku taia laatou ki mate. 25 Tevana iaa i te poo tokotasi raa, naa tama ni ttaka
ma Saul raa ni toa laatou Saul no pponotia ki loto te kete no hakaterekia
ki taha te hiri e aareha i te henua naa.✡

Saul ku ahe ki Jerusalem

26 Saul ni hano ki Jerusalem no mee ma ki heheuna ia hakapaa ma
naa disaipol. Tevana iaa naa disaipol raa ni mattaku i aa ia, i laatou
ni mannatu maa Saul seai se tama e lotu maaoni. 27 Teenaa hanake iloo

✡ **9.25** 2 Cor 11.32-33

Barnabas no toa Saul ka oo laaua no mmata i naa aposol. Barnabas
ni taratara ake ki naa aposol raa i naa hakasura ake TeAriki no taratara
laaua ma Saul i te ara. A ia e taratara ake hoki i naa hakaea see kkapo
Saul te Lono Taukareka iloto te inoa TeAriki i Damascus. 28 Teenaa
noho iloo Saul ma naa tama naa i Jerusalem ka hakaea see kkapo te Lono
Taukareka raa iloto te inoa TeAriki. 29 A ia ni taratara ka hakatauttau hoki
laatou ma naa Jew teelaa e illoa te taratara haka Greece. Teenaa mee iloo
naa tama naa ma ki taia laatou Saul ki mate. 30 Te saaita naa tama te lotu raa
ni llono i te vana naa raa, toa iloo laatou Saul ki Sisaria no heunatia ka hano
ki Tarsus.

31 Teenaa te nnoho naa tama te lotu i Judea, Galilee, aa ko Samaria raa
ni taukareka iloo. Naa tama naa ni tokonakina hakaraaoi iloo TeAitu Tapu,
aa te kooina ni hakauru ake no lotu laatou hakapaa raa ni hanake
no tammaki iloo. Teenaa naa tama naa ni nnoho ka lotu peenaa i TeAriki.

Peter e hakassura naa mahi TeAtua i Lida ma Jopa

32 Peter ni hano ki naa kina hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa
i te saaita tokotasi raa, a ia ni hano no mmata i naa tama TeAtua e nnoho
i Lida. 33 I te kina naa raa, a ia ni ttiri i te tanata e ttapa ma ko Enias.
Te tanata naa see lavaa te sasare, aa teenei a ia ku lava iloo ana setau
e varu e moemoe koi peenaa, see lavaa te masike. 34 Peter ni huri atu
no mee ake peelaa kiaa ia, “Enias. Koe e haia Jesus no taukareka.
Masike no ffatu oo moelana.” Teenaa masike lokoi Enias no tuu ki aruna.
35 Naa tama hakkaatoa ni nnoho i Lida ma Sharon raa ni kkite iaa ia, teenaa
naa tama naa ni ffuri naa manava laatou no tautari katoo ki TeAriki.

Dorkas e hakaoratia Peter

36 I te matakaaina e ttapa ma ko Jopa raa, teelaa se ffine e lotu, tana inoa
ko Tabita. Iaa tana inoa haka Greece raa ko Dorkas.* Te ffine naa
e hakasura peenaa te tiputipu e taukareka aa e tokonaki peenaa
ki naa tama e nnoho see hai mee. 37 I te saaita naa raa, te ffine naa ni laavea
te maki no mate iloo. Tana haitino ni hakaukauria no hakamoeria iloo
i te puitana i aruna. 38 Jopa see mmao i Lida. Teenaa te saaita naa tama
e tautari i-Jesus e nnoho i Jopa raa ni llono maa Peter e noho i Lida raa,
heunatia iloo laatou te takarua taanata ki oo no mee ake ki Peter
ki hakavave no hanake ki laatou. 39 Teenaa masike iloo Peter no oo laatou.
I tana saaita ni tae atu raa, a ia ni toa naa tama naa ki te puitana i aruna.
Naa puruna raa ni muimui ake i ana vasi ka ttani no hakarikari ake ki Peter
i naa kkahu Dorkas ni tuitui i tana saaita koi ora. 40 Peter ni heunatia a ia
naa tama naa katoo ki oo no ttuu i haho, teenaa tuu iloo ia ki ana turi
no taku; araa hakatahuri atu iloo ki te ffine e mate raa no mee ake, “Tabita,
masike ki aruna!” Te ffine naa ni tallaki ana karamata no kite iloo
i Peter, teenaa masike iloo ia no noho ki aruna. 41 Peter ni suru atu
no hakamasikeria iloo ia te ffine raa ki aruna. Teenaa kannaatia ake iloo
ia naa tama te lotu, hakapaa ma naa puruna, ki oo ake no mmata i Dorkas
ku ora hoki. 42 Te lono nei ni tere ki naa kina katoo iloto Jopa, teenaa turaa
tama iloo ni ffuri no lotu i TeAriki.

43 Peter ni noho ake iloo ana aso e tammaki i Jopa laaua ma Simon, teenaa
se tama e penapena mee ki naa kiri naa manu.

---

* **9.36** Te inoa Tabita (haka Aramaic) aa ko Dorkas (haka Greece) e mee maa te manu ‘deer’

10

Peter laaua maa Cornelius

1 Teelaa se tanata e noho i Sisaria, tana inoa ko Cornelius. A ia naa
se hakamau i te kaavena soldia naa Rome e taapaa ma ko te 'Kaavena Soldia
Haka Italy'. 2 Te tanata naa se tama te lotu, aa tana haanauna naa hakkaa-
toa e lotu i TeAtua. A ia se tama maraa e tokonaki ki naa Jew e nnoho
hakaaroha aa e taku peenaa ki TeAtua i te kau saaita. 3 I te aso tokotasi,
i te ttoru telaa suru raa, a ia ni hakakkiitea TeAtua i naa hanake te ensol
tokotasi TeAtua kiaa ia no mee ake, "Cornelius!"

4 Cornelius ni mataku ka ttoka tonu atu ki te ensol raa ka mee ake,
"TeAriki, teelaa se aa?"

Te ensol raa ki mee ake, "TeAtua e lono i oo taku maraa e taku ake;
a Ia e hiahia i oo heheuna tokonaki ki aaraa tama, aa teenei a Ia ku noho
ki kauatu oo mee e ffifai. 5 Heunatia ni tama ki oo ki Jopa no toomai
te tanata e ttapa ma ko Simon Peter. 6 Ttama naa e nnoho laaua ma Simon,
te tama maraa e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa
e tuu taupiri ki tai." 7 Araa teenaa, hano iloo te ensol naa, aa Cornelius iaa
ku aru ki te takarua i ana poe raa aa ma te soldia tokotasi, teenaa se tama
e lotu aa e heheuna iaa ia. 8 A ia ni taratara ake i ana mee ni hakakkiitea
TeAtua, teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo ki Jopa.

9 I te ssoa te aso, te saaita te laa ni ino raa, naa tama naa ni sassare
no tauppiri atu iloo ki Jopa; aa i te saaita naa raa, Peter ni kake ki aruna
te taffuu te hare Simon raa ki mee ana taku ki TeAtua. 10 A ia ni lono
i tana hiikai; aa i te saaita naa tama raa koi ppena mai naa kaikai raa, Peter
ni hakakkiitea TeAtua tana vana. 11 A ia ni kite i naa taaraki iho te lani
ka hakaterekia iho te mee e mee ma se maro e llaha iloo e lasi ki te kerekere,
teenaa e mee ma ni tama raa e taaohi ki naa tapa e haa te maro naa
ka hakatere iho ki laro. 12 Te kau manu hakkaatoa, naa manu e torottoro, aa
ma naa manu lellere i te vao e takkoto i aruna te mee naa. 13 Araa te reo raa
ku taratara iho, "Peter. Masike no taa naa manu naa no kai!"

14 Araa nei Peter ku mee ake, "TeAriki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau
seki kai iloo ni manu e kerekkere peenaa."*

15 Te reo raa ki ttao ake hoki, "Naa mee TeAtua e ttapa ma
e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekkere."
16 Te taratara naa ni hakahekahe ake ana saaita iloo e toru, ki oti raa
te maro raa ku hakaahea ki te lani.

17 Te saaita Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite raa,
naa taanata ni heunatia ake Cornelius raa ku oti te llave i te hare Simon,
teenaa naa tama naa ku ttuu ake i te tootoka te hare. 18 Naa tama naa ni ttuu
no vasiri peelaa, "E hai tama e noho i te kina nei e ttapa ma ko Simon Peter?"

19 I te saaita naa raa, Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite naa,
teenaa ki taratara ake TeAitu Tapu raa kiaa ia, "Hakannoo! E mee
te takatoru taanata e ssee iaa koe. 20 Masike no hano ki laro, aa koe ku hano
maa naa tama naa. Koe ki seai iloo ki mamaanatu tammaki, i naa tama naa
ni tama e heunatia atu nau." 21 Teenaa sepu atu iloo Peter no mee ake
ki naa tama naa, "Nau nei ko te tama e seeia kootou. Kootou ni oomai
no aa?"

22 Naa tama raa ki mee ake, "Maatou e heunatia mai Cornelius. A ia
se tama e sosorina taukareka aa e lotu i TeAtua, aa naa Jew raa hakkaatoa
e ffifai kiaa ia. Te ensol tokotasi TeAtua ni taratara ake ma ki arumia

* **10.14** Naa Jew raa e puuia naa Loo Moses raa ki see kkai naa manu nei

koe ki hanake ki tana hare, ki hakannoo ia maa ni taratara peehea koe
ma ki kauake." 23 Teenaa tauhia iloo naa tama naa Peter ki nnoho laatou
i te poo naa.
I telaa aso raa, Peter ni masike no oo laatou maa naa tama naa; aa
e mee hoki naa tama te lotu i Jopa ni oo laatou hakapaa. 24 Peter
ni tae atu ki Sisaria i te ssoa te aso, aa i te henua naa raa, Cornelius ni noho
ka ttari ake kiaa ia maa ana hareaakina aa maa ana soa ni aru ake.
25 Te saaita Peter ni mee ki uru atu ki loto te hare raa, Cornelius ni hanatu
no pureppure laaua, teenaa hakamaruu iloo ki laro no tuu ki ana turi imua
Peter. 26 Tevana iaa a ia ni hakamasikeria Peter ki aruna, ka mee ake
Peter peelaa kiaa ia, "Masike. Nau nei se tamavare koi." 27 Peter
ni sare hai taratara laaua ma Cornelius ka uru atu ki loto te hare, teenaa
ki kite ia maa te lopo tama e kkutu iloto te hare. 28 Peter ki mee ake
ki naa tama naa, "Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa maatou naa Jew raa
e puuia naa Loo maatou raa ki see hakauru maatou no hakapaa ki naa tama
i naa henua sara aa ki see oo atu maatou no nnoho i naa hare naa tama naa.
Tevana iaa TeAtua ni taratara mai maa nau ki see mee taku maanatu maa
naa tama i naa henua sara raa e hakallika te hakapaa ki naa Jew. 29 Teenei
ko taku vana ni see sahe i te saaita kootou ni aru mai ma ki au nau. Aa
teenei nau ku vasiri atu ki kootou: nau e arumia kootou ki au nau no aa?"
30 Cornelius ki mee ake, "I naa aso e toru ku oti te llaka raa, nau e noho
ka taku iloto taku hare i te ssao nei, i te ttoru te laasuru. Teenaa tuu ake
lokoi te tanata e uru ki naa hekau e maasina raa imua aaku 31 no mee mai
peelaa kiaa nau, 'Cornelius! TeAtua e lono i oo taku aa e kite i oo tokonaki
ki naa tama see hai mee. 32 Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai
te tanata e ttapa ma ko Simon Peter. Ttama naa e nnoho laaua ma
Simon, te tama e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa
e tuu taupiri ki tai.' 33 Teenaa aru atu iloo nau ki au koe, aa teenei
e taukareka iloo i aa koe ni au. Maatou nei hakkaatoa e nnoho i te kina nei
imua TeAtua, ki hakannoo maatou ki naa mee katoo TeAriki ni vanaatu
ki taratara mai ki maatou."

Naa taratara Peter

34 Teenaa kaamata iloo Peter te taratara: "Nau nei ku iloa maa TeAtua
maaoni see iloa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai.✡ 35 TeAtua e hiihai
ki naa tama i naa henua hakkaatoa teelaa e lotu iaa Ia, aa e hakassura
te tiputipu e tonu. 36 Kootou e illoa i te taratara TeAtua ni kkave
ki te kanohenua Israel, i ana hakaea te Lono Taukareka i te laaoi iloto
te inoa Jesus Christ, TeAriki naa tama hakkaatoa. 37 Kootou e illoa
i naa vana ni ssura iloto Judea, e kaamata mai i Galilee imuri te saaita
John ni hakaea i naa tiputipu te hakaukau tapu. 38 Kootou e illoa hoki
i Jesus te tama i Nazareth, te tama ni taka ma naa mahi TeAitu Tapu. A Ia
ni hakasura te tiputipu e taukareka raa i ana kina katoo ni hano, ka haia a Ia
naa tama katoo e tauhia naa mahi Satan raa no taukalleka, i te aa i TeAtua
ni taka ma Ia. 39 Maatou ni kkite i ana vana katoo ni mee i Israel aa iloto
Jerusalem. A Ia ni tuukia te henua ki te kros no mate. 40 Tevana iaa a Ia
ni hakamasikeria TeAtua i te mate imuri naa aso e toru, teenaa TeAtua
ni mee ake ma ki hakasura mai a Ia 41 ki maatou koi, naa tama TeAtua ku oti
te tuku ki tarataraina te Lono Taukareka. I te saaita Jesus ni hakamasikeria
i te mate raa, teenei ko maatou nei ni nnoho no kkai ka unu hakapaa ma
Ia. Te henua hakkaatoa iaa ni see kkite iaa Ia. 42 TeAtua ni kaumai
tana taratara ma ki hakaea maatou te Lono Taukareka raa ki te henua aa
ki hakaea hoki maa Jesus raa ko te tama ni tukua TeAtua ki hakatonutonu

✡ **10.34** Deut 10.17

naa tama koi ora aa ma naa tama ku oti te mmate. 43 Naa pure katoo TeAtua raa ni taratara iaa Ia, teenaa maa naa tama e lotu i Jesus raa ma ki uiia naa haisara laatou TeAtua iloto te inoa Jesus."

Naa tama i naa henua sara raa e too TeAitu Tapu

44 Te saaita Peter koi taratara raa, Te Aitu Tapu raa ku tau i naa tama hakkaatoa teelaa ni nnoho ka hakannoo kiaa ia. 45 Naa Jew e lotu teelaa ni oomai hakapaa laatou ma Peter i Jopa raa ni oho i naa mahi TeAitu Tapu raa ku kauake TeAtua hoki ki naa tama i naa henua sara. 46 I te aa, i naa Jew raa e llono i naa taratara hakanau naa tama naa i TeAtua i naa taratara e kkee.

Peter ki mee ake, 47 "E hai tama e lavaa te puuia laatou naa tama nei ki see too te hakaukau tapu iloto te vai? Naa mahi TeAitu Tapu raa ku tau i naa tama nei, e mee pee ko maatou." 48 Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama naa ki too laatou te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ. Ki oti raa naa tama naa ku mee ake ki Peter ki noho ake ni aso maa laatou.

11

Peter e taratara ki naa tama te lotu i Jerusalem

1 Naa aposol raa ma naa tama te lotu e nnoho i naa matakaaina iloto Judea raa ni llono maa naa tama i naa henua sara raa hoki ku hakannoo ki naa taratara TeAtua. 2 Te saaita Peter ni hanatu ki Jerusalem raa, naa tama te lotu teelaa e fiffai maa naa tama i naa henua sara ki ssere raa ni ffuri atu ki Peter no mee ake, 3 "Koe ni lavaa peehea te hano no noho iloto te hare naa tama i naa henua sara raa ka kkai hakapaa ma naa tama naa?"

4 Teenaa ki huri atu Peter ni taratara ake hakaraaoi iloo i naa vana katoo ni mee iaa ia: 5 "I taku saaita ni noho ka taku i Jopa raa, nau ni hakakkiitea TeAtua i naa mee nei: Nau ni kite i naa hakatere iho te mee e tiputipu ma se maro e llaha e lasi i te lani, teenaa e mee ma ni tama raa e taaohi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho ki laro. Te mee naa ni hakatere iho no ttuki iloo i taku vasi. 6 Nau ni ttoka ki loto no kite i naa takkoto naa manu e hahaanai, naa manu kaittama, naa manu e torottoro, aa ma naa manu lellere. 7 Araa nau ku lono i naa taratara iho te reo raa peelaa, 'Peter. Masike no taa naa manu naa no kai.'

8 "Tevana iaa nau ni mee ake peelaa, 'TeAriki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekkere i te vasi te lotu peenaa.'

9 "Te reo raa ki taratara iho hoki i te lani, 'Naa mee TeAtua e ttapa ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekkere.' 10 Te taratara naa ni hakahekahe mai ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakaahea ki te lani.

11 "I te saaita naa raa, te takatoru taanata teelaa ni heunatia ake i Sisaria no see iaa nau raa, ku ttae ake ki taku hare ni noho. 12 Teenaa taratara mai iloo TeAitu Tapu raa ki see mamaanatu tammaki nau aa nau ku masike no hano ma naa tama naa. Takaono naa tama te lotu i Jopa raa ni oo hakapaa maatou ki Sisaria no uru atu hakapaa ki loto te hare Cornelius. 13 Cornelius ni hakaea mai i ana kite i naa tuu ake te ensol raa i tana hare no mee ake kiaa ia peelaa, 'Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai te tanata e ttapa ma ko Simon Peter. 14 Ttama naa ma ki hakaea atu naa taratara teelaa ma ki hakassaoria ai koe aa ma too haanauna naa hakkaatoa.'

15 "I taku saaita ni kaamata te taratara raa, TeAitu Tapu raa ni hanatu no tau i naa tama naa, e mee pee ko tana tau ana i taatou i te kaamata. 16 Teenaa ki maanatu ake iloo nau ki naa taratara TeAriki ni mee

peelaa, ‘John ni hakaukau tapu te henua ki te vai, aa TeAtua iaa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu.’✡ 17 Taatou e illoa maa TeAtua ni hookii ki naa tama i naa henua sara raa TeAitu Tapu koi teelaa ni hookina mai a Ia ki taatou i te saaita taatou ni lotu i TeAriki Jesus Christ. Nau se tama peehea ki maanatu nau maa TeAtua e lavaa nau te tuukia?”

18 Te saaita naa Jew naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni see hai taratara hakallika hoki ni mee. Laatou ni ffuri no hakanau i TeAtua peelaa, “Aa teenei TeAtua ku hiihai hoki maa naa tama i naa henua sara raa ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou ki ora laatou!”

Te lotu i Antiok

19 Aaraa tama te lotu teelaa ni masseu i te ssao te hakallika ni mee i te saaita Stephen ni taia raa, ni hakattaka no ttae iloo ki Fonisia, Cyprus, aa ko Antiok. Naa tama naa ni hakaea te Lono Taukareka raa ki naa Jew raa koi.✡ 20 Aaraa tama te lotu iaa, teelaa ni oomai i Cyprus ma Sairin, ni oo ki Antiok no hakaea ki naa tama haka Greece raa i te Lono Taukareka i TeAriki Jesus. 21 TeAtua ni tokonaki hakaraaoi iloo ki naa tama naa, teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no tautari ki TeAriki.

22 Naa tama te lotu i Jerusalem raa ni llono maa e tammaki iloo naa tama i Antiok ku lotu. Teenaa heunatia iloo laatou Barnabas ki hano ki te matakaaina naa. 23 Te saaita Barnabas ni tae atu raa, a ia ni kite i naa heheuna te laaoi TeAtua i naa ora naa tama i te kina naa, teenaa hai ake iloo ia ki naa tama naa ki lotu maaoni laatou i TeAriki ma naa hatumanava laatou. 24 Barnabas se tama e sosorina taukareka aa e lotu maaoni, aa naa mahi TeAitu Tapu raa e takkoto iaa ia. Teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no lotu i TeAriki.

25 Ki oti raa Barnabas ku masike no hano ki Tarsus no ssee i Saul. 26 I tana saaita ni lave i Saul raa, toa iloo ia no nnoho laaua i Antiok. I loto te setau hakkaatoa raa, Barnabas laaua ma Saul ni kkutu peenaa ma naa tama te lotu raa ka akonaki laaua te lopo tama iloo. Teenaa naa tama te lotu i Antiok raa ni mua taapaa ma ni ‘Tama Christ’.

27 I te saaita naa raa, e mee naa pure TeAtua ni oo ake i Jerusalem ki Antiok. 28 Te tama tokotasi i naa tama naa, tana inoa ko Agabus, ni usuhia TeAitu Tapu raa no masike ki aruna no pesi tana taratara maa naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere nei ma ki laavea te one e lasi. (Te one naa ni lave i te henua i te ssao Claudius ni noho ma ko te Tuku hakamaatua i Rome.)✡ 29 Teenaa tuku iloo te taratara naa tama e lotu raa maa laatou ki kkave se kooina naa mane laatou e lavaa te hakanaaopo raa ki naa tama e lotu e nnoho i Judea. 30 Naa tama naa ni ssiko mane no kauake iloo ki Barnabas laaua ma Saul ki oo no kaavea ki naa tama hakamaatua te lotu i Judea.

12

Naa tama te lotu raa ku mee pakavaina Herod

1 I te saaita naa raa, te tuku Herod raa ni kaamata no mee pakavaina a ia aaraa tama te lotu. 2 Teenaa Herod ni vanaake ki tana soldia raa ki tuutia te ua James, te taina John, ki te komu taa tama raa ki mate. 3 I te saaita Herod ni kite maa naa Jew raa ni fiaffia i tana vana ni mee nei raa, hano iloo ia no mee ma ki tauhia Peter. (Naa vana nei ni mee i te ssao te Kaikai

✡ **11.16** Acts 1.5 ✡ **11.19** Acts 8.1-4 ✡ **11.28** Acts 21.10

te Haraoa See hai Iis raa). 4 Peter ni tauhia naa soldia Herod raa
no ponotia iloo ki loto te hare karapusi, araa tuku iloo naa kaavena soldia
e haa ki roorosi i Peter, te takahaa soldia i te kaavena tokotasi. Teenaa
Herod ni maanatu maa Peter ki oti ku too ake no hakatonu ana sara raa
imua naa karamata te henua imuri te Kaikai te Pasova.✡ 5 Teenaa Peter
ni tiiake ka moe peenaa iloto te hare karapusi; naa tama te lotu raa iaa
ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki tokonaki kiaa ia.

Peter ku hanaa i te hare karapusi

6 Te poo hakaoti Peter i te hare karapusi, i aa ia ma ki toa Herod
no hakatuuria imua te henua i te ssoa te aso raa, Peter ni hakamoeria
iloto te takarua soldia. A ia naa e saisaitia ki naa seni e lua; te seni toko-
tasi e sai atu ki te soldia i tana vasi, aa telaa seni e sai atu ki telaa soldia
i telaa vasi aana. Aaraa soldia iaa e ttuu ka roorosi i te tootoka. 7 Saaita
naa lokoi raa, te ensol TeAtua raa ku tuu ake no too te maasina raa iloto
te hare karapusi. Te ensol raa ni kapaatu ki te utukei Peter no ffano iaa ia
ki maahuru. A ia ki mee ake peelaa ki Peter, "Hakavave no masike
ki aruna!" Naa seni ni mmau i naa rima Peter raa ni maffana lokoi
i te saaita naa no maaoha ki laro.

8 Teenaa mee ake iloo te ensol raa kiaa ia, "Tuu too tuu naa aa koe
ku hakao oo taka." Ki oti raa, te ensol raa ki mee ake hoki, "Hakao
too kkahu raa aa koe ku au vaamuri aaku." 9 Peter ni hanatu vaamuri
te ensol raa no oo iloo laaua ki haho te hare karapusi, tevana iaa Peter
ni hakatuu nataa iloo maa te vana te ensol e mee nei se vana maaoni; a ia
ni ttau maa ia e miti. 10 Takarua naa ni oo no hakaraka iloo te kaavena mua
naa soldia aa te ssoa te kaavena, teenaa oo atu iloo laaua no ttae atu
ki te tootoka katana e ppui i te ara e uru atu ki loto te matakaaina naa.
Te saaita laaua ni ttae atu raa, te tootoka naa ni taaraki soko ia, teenaa
uru iloo laaua ki haho. Laaua ni sassare ka oo i te ara tokotasi no seai lokoi
te ensol raa i te vasi Peter.

11 Teenaa ki maasaro iloo Peter i te vana ni mee iaa ia naa, no taratara ia
peelaa, "Teenei nau ku iloa maa teenei se vana maaoni! TeAtua ni heuna
tana ensol raa ki au no hakasaoria nau i naa mahi Herod aa i naa vana
katoo naa Jew raa ni mannatu ma ki mee kiaa nau."

12 Te saaita Peter ni maasaro ake i naa vana e mee iaa ia raa, a ia ni hano
ki te hare Mary, te tinna John Mark, i te kina te lopo tama ni kkutu no taku.
13 Peter ni hanatu no pakuukuu iloo i te tootoka i haho, teenaa hanatu iloo
te taupu e heheuna i te hare naa, tana inoa ko Roda, no mee ma ki taaraki
te tootoka. 14 I te saaita te taupu naa ni mate i te reo Peter raa, a ia
ni hiahia iloo, teenaa a ia ni ssiri ma ki taaraki te tootoka; a ia ni ahe koi
ki hare no taratara ake ki naa tama i te hare raa maa Peter e tuu ake i haho.

15 Naa tama raa ki mee ake, "Koe ku vvare!" Tevana iaa te taupu raa
ni ppura iloo maa teelaa ko Peter maaoni. Teenaa ki mee ake naa tama naa,
"Teenaa pee ko te mouri koi Peter."

16 Peter iaa koi tuu ka pakuukuu mai i te tootoka. Teenaa taaraki iloo
naa tama naa te tootoka no llee naa mouri laatou i naa tuu ake Peter.
17 Peter ni ssau atu tana rima ki nnoho seemuu laatou, teenaa
taratara ake iloo i naa hanake TeAriki no toomai a ia i te hare karapusi.
Ki oti raa taratara ake hoki a ia peelaa, "Kootou hakaari atu ki James aa ma
naa tama hakkaatoa te lotu." Teenaa masike iloo ia no hano ki telaa kina.

18 I te tapataiao raa, naa tama e roorosi te hare karapusi raa ni vvare
hakaoti iloo i Peter ku seai. 19 Herod ni kkave tana taratara ki seeia
Peter, tevana iaa te tama naa ni see laavea laatou. Teenaa vanaake iloo

✡ **12.4** Ex 12.1-27

ia ki ana soldia raa ki vasiria naa tama ni roorosi te hare karapusi raa aa ku toa no taaia ki mmate.

Herod ku mate

Herod ni masike i Judea no hano iloo no noho hakamaarie i Sisaria.
20 Herod ni hakatauttau laatou ma naa tama i Tyre ma Saidon. Teenaa hakapaa iloo naa tama i naa matakaaina e lua naa no oo ake ma ki mmata laatou i Herod. Naa tama naa ni oo imua no usuhia laatou Blastus, te hakamau naa poe te tuku, ki tokonaki ki laatou. Teenaa oo iloo naa tama naa ki Herod no taratara ki see hetaa laatou, i te henua laatou raa e too kaikai peenaa i te henua te tuku naa.
21 I tana aso ni tuku raa, Herod ni hakao ki ana kkahu hakamaatua raa no noho i aruna tana nohonoho maatua no kauake tana taratara ki te henua. 22 Teenaa ki tanitani varo atu naa tama naa, "Teenaa seai se tama nei e taratara, teenei se atua." 23 Herod ni likittia te ensol TeAtua raa no hakaraaua ki te maki e lasi i te saaita naa lokoi, teenaa i aa ia ni see taratara hakanau i TeAtua. Tana haitino ni kaina katoo naa roo raa no mate iloo ia.
24 Naa taratara TeAtua iaa ni ttoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa te kooina naa tama ni hakannoo ki naa taratara naa no lotu i TeAtua raa, ni hanake no tammaki iloo.
25 Barnabas laaua ma Saul ni oti te mee naa heuna laaua raa, ahe ake iloo i Jerusalem ki Antiok, laatou ma John Mark.

13

Barnabas laaua ma Saul e heunatia TeAitu Tapu ki oo no mee naa heuna TeAtua

1 E mee naa pure TeAtua maa naa tisa te lotu e ffai i naa tama te lotu i Antiok. Naa tama naa ko:
Barnabas,
Simeon, ttama e taapaa ma ko Naiger,
Lusius, te tama i Sairin,
Manaen, ttama ni purutia naa maatua Herod,
aa ko Saul.
2 Te saaita naa tama naa ni hakapakuu ka lotu i TeAtua raa, TeAitu Tapu raa ki mee ake ki laatou, "Hakatapu mai Barnabas laaua ma Saul ki heunatia laaua aku heuna ni tuku atu ki laaua."
3 Naa tama naa ni hakapakuu ka taku, teenaa hakapiri iloo naa rima laatou ki aruna te takarua naa, araa heunatia iloo laatou te takarua naa ka oo.

Paul laaua ma Barnabas i Cyprus

4 Barnabas laaua ma Saul ni heunatia TeAitu Tapu ka oo ki Selusia, teenaa kkake iloo i te vaka raa no tere ki te henua e ttapa ma ko Cyprus. 5 I te saaita te takarua naa ni ttae ki Salamis raa, laaua ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto naa hare lotu naa Jew. Te takarua naa ni ttaka ma John Mark ki tokonaki ki laaua.
6 Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki telaa vasi te henua naa ki te matakaaina e ttapa ma ko Pafos. Teenaa ki ttiri laatou i te Jew e mee ana pakava, tana inoa ko Bar Jesus, aa te tama naa e hai maa ia se pure TeAtua. 7 Te tama pakava naa ni vaisoa ma te hakamau te henua naa. Te inoa te hakamau naa ko Sergius Paulus, se tama e iloa i naa vana. Teenaa Barnabas laaua ma Saul ni arumia te hakamau naa ki oo ake kiaa ia, i te aa i aa ia e hii hakannoo ki naa taratara TeAtua. 8 Tevana iaa

te takarua naa ni sahea peenaa Elimas (teenaa ko te inoa haka Greece
te tama pakava naa), i te hakamau raa e usuusuhia a ia ki see lotu i Jesus.
9 Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Saul (telaa inoa aana ko Paul): a ia
ni ttoka tonu ki te tama pakava raa no mee ake, 10 "Koe se tamariki Satan!
Koe naa ko te tama e hakassara naa vana hakkaatoa e ttonu. Koe e taka ma
te kau sosorina tippua, aa naa vana e ttonu TeAtua raa e haia a koe peenaa
ma ki hurisia ki mee ma ni vana hakalellesi. 11 Naa hakkaitoa TeAtua raa
teenei ku pakkuu atu kiaa koe; oo karamata ma ki ppuni aa koe ma ki taka
too saaita see kite i naa maarama te ao."

I te saaita naa lokoi raa, te nnehu raa ku uhi ake i naa karamata Elimas,
teenaa sare iloo ia no ssee se tama ki tauhia tana rima no taakina a ia.
12 Te saaita te hakamau naa ni kite maa naa karamata Elimas ku ppuni raa,
a ia ni iloa maa naa taratara e mee i Jesus raa ni taratara maaoni, i aa ia
ni maasaro iloo i naa akonaki te takarua raa e kauake i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas i Antiok i loto Pisidia

13 Paul laatou ma naa tama e ttaka ma ia raa ni ffana i Pafos no tere iloo
no tae ki te matakaaina Perga iloto Pamfilia. Teenaa John Mark ni masike
i te kina naa no ahe ki Jerusalem. 14 Naa tama naa ni massike hoki i Perga
no hakataka ki Antiok iloto Pisidia. I te Sabat raa, laatou ni oo no uru atu
ki loto te hare lotu naa Jew raa no nnoho ki laro. 15 Te saaita naa taratara
iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua raa ni oti
te paaua ake raa, naa hakamau te hare lotu raa ki kkave laatou taratara
peelaa ki Barnabas laaua ma Saul, "Naa taaina maatou nei. Ki mee
se tama i koorua e hiihai maa ia ki mee se taratara maana ki tokonaki
ki naa tama nei, e taukareka, koorua taratara."

16 Teenaa masike iloo Paul ki aruna no ssau atu tana rima
ki hakannoo ake naa tama naa, teenaa kaamata iloo ia te taratara, "Kootou
naa tama i Israel aa ma naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa e lotu
i TeAtua: kootou hakannoo mai! 17 TeAtua teelaa e lotu ai te kanohenua
Israel raa ni tini maa naa tippuna taatou raa ko tana kanohenua, teenaa
naa tama naa ni haia a Ia no tammaki iloo i te saaita naa tama naa ni nnoho
ma ni horau i Egypt, aa iaa Ia se Atua e haimahi raa, te kanohenua Israel raa
ni lavaa te taakina a Ia no hakattaha i Egypt.✡ 18 Niaaina maa naa tippuna
taatou raa ni see llono taratara raa, TeAtua ni mmata ake hakaraaoi koi
ki laatou iloto naa setau e matahaa laatou ni ttaka vaaroto mouku.✡
19 TeAtua ni seua a-Ia naa kanohenua e hitu iloto no kauake naa kerekere
naa tama naa ki nohoria ana tama.✡ 20 E kaamata mai iloo i te saaita
naa tippuna taatou raa ni ttae no nnoho i Egypt no tae mai ki te saaita
Canaan ni nohoria laatou raa, naa setau raa e tae iloo ki te haa naa rau maa
te mataarima.✡

"Kimuri te ssao naa raa, TeAtua ni hakanoho ana tama ki hakatonutonu
te kanohenua Israel no tae iloo ki te ssao Samuel, te pure TeAtua.
21 Araa te saaita te kanohenua naa ni ssee ki TeAtua ki kauake se tuku
ma laatou raa, TeAtua ni hakanoho Saul te tama Kish i te manava Benjamin,
ki noho no tuku i naa setau e matahaa.✡ 22 Ki oti raa hanaa iloo Ia Saul
no hakanoho David ma se tuku. Teenei naa taratara TeAtua ni mee i David:
'Nau e kite maa David, te tama Jesi, e taka ma te tiputipu teelaa e hiihai ai
nau. A ia naa se tama ma ki oti ku haia a ia naa mee katoo nau e hiihai
maa ia ki mee.'✡ 23 Aa teelaa se mokopuna David raa ni heunatia mai
TeAtua ki hakasao te kanohenua Israel, tana inoa ko Jesus. Teenaa

✡ **13.17** Ex 1.7; 12.51 ✡ **13.18** Num 14.34; Deut 1.31 ✡ **13.19** Deut 7.1; Josh 14.1 ✡ **13.20** Judg 2.16; 1 Sam 3.20 ✡ **13.21** 1 Sam 8.5; 10.21 ✡ **13.22** 1 Sam 13.14; 16.12; Ps 89.20

ni purepure TeAtua ni takkoto imua. 24 Te saaita Jesus seki kaamata
ana heuna raa, John ni hakaea ki te kanohenua katoo Israel raa ki tiiake
naa haisara laatou aa laatou ku too te hakaukau tapu. 25 Aa i te saaita John
ni taupiri ki hakaoti ana heuna raa, a ia ni taratara ake peelaa ki naa tama
i te kina naa, 'Kootou e mannatu maa nau ko ai? Nau nei seai ko te tama
e taaria kootou. Tevana iaa kootou hakannoo! Te tama e taaria kootou naa
ma ki au imuri aaku, aa nau nei see tau te uiia a nau ana taka e hakao.'

26 "Aku taaina nei, naa mokopuna Abraham, aa kootou naa tama
i naa henua sara e lotu i TeAtua: te taratara TeAtua e mee maa Ia e hakasao
te henua ki ora raa, e taratara i taatou! 27 Naa tama e nnoho i Jerusalem
aa ma naa hakamau laatou raa ni see illoa maa Jesus ko te tama e hakasao
te henua ki ora. Naa tama naa hoki ni see illoa hakaraaoi i naa taratara
naa pure TeAtua teelaa e paaua laatou i naa Sabat hakkaatoa. Tevana iaa
naa taratara naa pure TeAtua raa ni haia laatou no ttino maaoni i te saaita
Jesus ni mee pakavaina laatou. 28 Niaaina ma naa tama naa ni see hai mee
ni lave i Jesus ki taia laatou ki mate raa, naa tama naa ni mee ake ki Pilate
ki taia te Tama raa ki mate. 29 Te saaita naa tama naa ni oti te haia mai
laatou naa vana katoo teelaa ni tarataraina te Laupepa Tapu iaa Ia raa,
te haitino Jesus ni hanaa mai laatou i te kros raa no hakamoeria ki loto
te kava. 30 Tevana iaa TeAtua ni hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate.
31 Aa i te lopo aso raa, a Ia ni hakasurasura peenaa ki naa tama teelaa
ni ttaka ma ia i tana hakataka mai ana i Galilee ki Jerusalem. Teenei
naa tama ni kkite i aa Ia naa ku hakaea i naa vana laatou ni kkite raa
ki te kanohenua Israel i te saaita nei.

32 "Maaua nei e hakaea atu te Lono Taukareka nei ki kootou: Te mee
TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna taatou 33 maa Ia ma ki oti ku haia
a Ia raa, teenei ku haia a Ia ki ttino ki kkite taatou, ana mokopuna. Teenaa
Jesus e hakamasikeria a Ia i te mate. Teenei ku mee pee ko naa taratara
David ni sissii iloto te ssoa tana Psalm:

'A koe naa ko taku Tama;
te aso nei nau nei ku mee pee ko too Tamana.'

34 Teenei naa taratara TeAtua ni mee iaa Ia ma ki hakamasike Jesus
i te mate, ki see takoto tana haitino no purau iloto te kava:

'Nau ma ki kauatu ki kootou naa hakaraaoi e ttapu, e ttonu iloo.
Teenaa ko aku purepure ni kauake ki David.'

35 Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa:

'Too Tama e Tapu nei ma ki see lavaa te tiiake koe ki moe no purau iloto
te kava.'

36 I David ni haia a ia naa heuna TeAtua raa i tana saaita koi ora, aa
i tana saaita ni mate raa a ia ni tanumia ma ana tammana, teenaa
tana haitino ni moe no purau iloto te kava. 37 Tevana iaa te mee nei
ni see sura ki te tama TeAtua ni hakamasike i te mate.

38 "Aku taaina nei. Maaua nei e fiffai maa kootou ki illoa maa naa haisara
kootou naa e lavaa te uiia TeAtua i te vana Jesus ni mee naa. 39 Naa Loo
Moses raa see lavaa te uii naa sara taatou. Jesus iaa e lavaa te haia a Ia
naa ora naa tama e hakataakoto tonu iaa Ia raa ki mataffua. 40 Matamata
hakaraaoi ki see ssura ki kootou naa mee ni tarataraina naa pure TeA-
tua raa:

41 'Hakannoo mai, kootou naa tama e taratara taussua iaa nau!

13.24 Mk 1.4; Lk 3.3 **13.25** Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.20,27 **13.28** Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21-23; Jn 19.15 **13.29** Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42 **13.31** Acts 1.3 **13.33** Ps 2.7 **13.34** Is 55.3 (LXX) **13.35** Ps 16.10

Aa llee naa mouri kootou aa kootou ku mmate!✡
I aa nau ma ki mee taku vana ki kootou i te saaita kootou koi ora.
Niaaina maa se tama e taratara atu ma ki illoa kootou raa,
kootou ma ki hai maa nau see lavaa te mee peenaa!' "
42 Te saaita Paul laaua ma Barnabas ni massike i te hare lotu naa ki oo raa,
naa tama i te kina naa ni taratara ake ki ahe ake laaua i te ssoa te Sabat raa
no kauake hoki ni taratara i naa mee nei ki hakannoo laatou. 43 I te saaita
te henua ni masseu i te hare lotu raa, e tammaki iloo naa Jew aa ma
naa tama i naa henua sara, teelaa ku lotu i TeAtua raa, ni oo atu vaa-
muri Paul ma Barnabas. Te takarua naa ni taratara ake hakaraaoi iloo
ki naa tama naa ki taaohi manava peenaa i te manava laaoi TeAtua.
44 I te ssoa te Sabat raa, e taupiri maa teelaa ko te kanohenua hakkaa-
toa i te matakaaina naa ni oo ake no hakannoo ki naa taratara TeAriki.
45 Te saaita naa Jew raa ni kkite i te tammaki naa tama e oo ake raa, laatou
ni manava haaeo iloo i Barnabas ma Paul, teenaa ffuri iloo laatou no mee
maa naa taratara Paul raa e ssara, ka sasaakiria laatou Paul. 46 Tevana iaa
Paul laaua ma Barnabas ni seai iloo ki kkapo i naa taratara laaua e kauake
ki naa tama naa; laaua ni taratara ake peelaa, "E taukareka maa te Lono
Taukareka TeAtua raa e kauatu ki kootou naa Jew raa imua. Aa i kootou
ni see hii hakannoo ki naa taratara naa ka mannatu kootou maa kootou
see tau te too te ora e takoto no takkoto hakaoti raa, teenei kootou ki tiiake
maatou aa maatou ku oo no hakaea te lono nei ki naa tama i naa henua sara.
47 I te aa TeAtua ni taratara mai ki maaua peenei,
'Koe e hakatuuria a nau ma se lamu e ura atu ki naa tama i naa henua sara,
aa ma se maarama ki naa tama katoo i te maarama nei ki hakassaoria a nau
laatou.' "✡
48 Te saaita naa tama i naa henua sara raa ni llono i naa taratara nei raa,
naa tama naa ni fiaffia iloo ka hakanau i naa taratara TeAtua. Teenaa
naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ma ki oti ku nnoho hakaoti ma Ia raa
ni ffuri katoo no lotu iaa Ia.
49 Naa taratara TeAtua naa ni ttoha vaaroto te kina naa hakkaatoa.
50 Tevana iaa naa Jew raa ni sassare ka usuusuhia laatou naa hakamau
te matakaaina naa laatou ma naa haahine hakamaatua teelaa e lotu
i TeAtua. Teenaa kaamata iloo naa tama naa te haia pakavaina laatou
Paul laaua ma Barnabas, ka kerekereia laatou te takarua naa ki hakattaha
i te kina naa. 51 Te takarua naa ni ffuri no tahitahi naa kerekere e mmau
i naa ororo vae laaua naa ki illoa naa tama raa maa naa vana laatou raa
e ssara, teenaa oo iloo laaua ki Aikonium.✡ 52 Naa tama te lotu i Antiok raa
ni nnoho ka fiaffia, teenaa TeAitu Tapu raa ni takoto iloto naa hatumanava
laatou.

14

Paul laaua ma Barnabas i Aikonium

1 Naa vana ni mee i Antiok raa ni ssura hoki i Aikonium: Paul ma
Barnabas ni oo ki te hare lotu naa Jew raa no hakaea hoki te Lono
Taukareka. E tammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara
e nnoho iloto te hare lotu raa ni ffuri no lotu, i laatou e usuhia iloo
naa taratara te takarua raa e hakaea. 2 Tevana iaa naa Jew teelaa
ni see hii hakannoo ki te takarua naa ni usuhia laatou naa tama
i naa henua sara raa ki see hakannoo ki naa tama e lotu. 3 Paul laaua ma
Barnabas ni nnoho rooroa iloo i te matakaaina naa. Te takarua naa
ni hakaea see kkapo peenaa te Lono Taukareka TeAtua, aa ki huri ake

✡ **13.41** Hab 1.5 (LXX) ✡ **13.47** Is 42.6; 49.6 ✡ **13.51** Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11

peelaa maa naa taratara i tana laaoi nei ni taratara maaoni raa, TeAtua ni uii ake ana mahi ki te takarua raa ki hakassura laaua naa mahi TeAtua.
4 Naa tama i Aikonium naa ni maavae, e mee aaraa tama e hakapaa
ki naa Jew, aa aaraa tama e hakapaa ki naa aposol.
5 Ki oti raa nei, aaraa Jew ma aaraa tama i naa henua sara, haka-
paa ma naa hakamau laatou raa, ku taratara ki mee pakavaina laatou
te takarua naa aa ku tauatia ki naa hatu. 6 I te saaita te takarua naa ni llono
i te vana naa tama naa e mannatu ki mee raa, ffuro iloo laaua ki naa taon
Listra ma Derbe iloto Likonia, aa ki naa matakaaina hoki e ttuu taup-
piri ake ki te kina naa, 7 no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama
i naa matakaaina naa.

Paul laaua ma Barnabas i Listra

8 I loto te taon Listra raa, teelaa se tanata e mmate hakaoti ana vae
i tana saaita iloo ni haanauria mai, teenaa te tama naa ni seai iloo ki lavaa
te sasare. 9 Ttama naa ni noho ka hakannoo ki naa taratara Paul. Paul e kite
maa te tama naa e iloa maa ia e lavaa te haia TeAtua ki taukareka, teenaa
ki ttoka tonu atu Paul kiaa ia 10 no varo atu peelaa, "Tuu tonu ki aruna!"
Te tanata raa ni tuu no sasare aareha lokoi i te kina naa.
11 Te saaita te kuturana i te kina naa ni kkite i te vana Paul ni mee naa raa,
naa tama naa ki tanitani varo haka Likonia peelaa, "Naa atua raa ku oti
te oomai i te lani no ttaka ma taatou maa ni tama te maarama nei!"
12 Naa tama naa ni taapaa laatou Barnabas ma ko Zeus, a Paul iaa ku taapaa
laatou ki Hermes, i aa ia naa ko te tama i laaua maraa e tuu no taratara.*
13 Te maatua e heheuna i te hareaitu te aitu Zeus, teelaa e tuu i taha koi
te taon raa, ni too ake naa purumakau ma naa hau kaute raa ki te mata
te ara, i aa ia ma naa tama hoki i te kina naa e mee ma ki taa naa manu naa
no hakaara ki naa aposol naa. Teenaa ki huri ake peelaa maa laatou e lotu
i Saul ma Barnabas.
14 I te saaita Barnabas ma Paul ni llono i te vana naa tama naa e mee
ma ki mee raa, laaua ni ssae naa kkahu laaua raa no ffuro atu ki loto
te kuturana naa ka tanitani varo, 15 "Se aa kootou e mee naa? Maaua
ni tama e mee koi ma ko kootou. Maaua ni oomai no hakaea atu te Lono
Taukareka, ki tiiake naa mannatu vvare kootou naa aa kootou ku lotu
ki te Atua e ora, te tama ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa
ma naa mee katoo teelaa e takkoto i naa kina naa.✡ 16 Imua raa kootou
naa tama i naa henua sara raa ni tiiake TeAtua ki lotu huri koi ki naa atua
kootou ni fiffai. 17 Aa niaaina maa kootou ni see illoa i TeAtua raa,
taatou katoo e hakakkiitea a Ia ki illoa taatou maa naa mee hakkaatoa
e taukalleka raa, teenaa ni mee aana e kaumai ki taatou. Teenaa ko Ia raa
e haia a Ia te ua raa ki too aa naa kaikai raa ki ssomo; a Ia e kauatu
naa kaikai kootou ki kkai aa kootou e haia a Ia ki fiaffia." 18 Niaaina maa
te takarua aposol raa ni kauatu naa taratara nei raa, laaua ni hainattaa iloo
te tuukia laaua te kuturana naa ki see lotu ki laaua.
19 E mee naa Jew ni oo ake i Antiok iloto Pisidia aa i Aikonium.
Naa tama naa ni oo ake no usuusu hia iloo laatou naa tama e kkutu
i te kina naa ki see hakannoo ki naa taratara Paul. Teenaa ki hakannoo atu
naa tama naa no ffuri no tauatia laatou Paul ki naa hatu ka huutia no ppesia
ki taha te taon, i laatou ni ttau maa ia ku mate. 20 Tevana iaa te saaita
naa tama e lotu raa ni muimui atu i tana vasi raa, Paul ni masike no ahe
ki te taon. I te ssoa te aso raa laaua ma Barnabas ni massike no oo ki Derbe.

---

* **14.12** Zeus raa ko te atua hakamau naa tama i Greece, aa Hermes raa ko te pure naa atua.
✡ **14.15** Ex 20.11; Ps 146.6

Paul laaua ma Barnabas ku ahe ki Antiok iloto Syria

21 Paul laaua ma Barnabas ni hakaea te Lono Taukareka raa iloto
Derbe no huri iloo naa manava te lopo tama no lotu i TeAtua. Ki oti raa
ahe iloo laaua ki Listra, Aikonium, aa ko Antiok iloto Pisidia. 22 I loto
naa taon naa raa, Barnabas ma Paul ni akonaki peenaa naa tama e lotu raa
i naa taratara TeAtua; te takarua raa e hai ake peenaa ki taaohi manava
laatou i TeAriki Jesus. Laaua ni taratara ake peelaa, "Taatou naa tama e-
lotu raa ma ki llave i te kau haaeo imua TeAtua e hakanoho tana Nohorana
iloto taatou." 23 Te takarua raa ni hakanoho naa tama laaua ki nnoho
hakamaatua i naa hare lotu i naa kina naa, teenaa i te saaita te takarua naa
ni hakanoho naa tama naa raa, laaua ni hakapakuu ka taku ki tokonakina
naa tama naa TeAriki Jesus, te tama e taaohi manava ai laatou.

24 Paul laaua ma Barnabas ni hakataka vaaroto Pisidia no ttae iloo
ki te henua e ttapa ma ko Pamfilia. 25 I te kina naa raa, te takarua naa
ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto te taon Perga, araa oo iloo
ki laro ki Atalia, 26 araa kkake iloo te vaka raa no ahe ki Antiok iloto Syria.
Te takarua naa ni tukua naa tama te lotu i te taon naa ki oo laaua no haia
naa heuna TeAtua, aa teenei naa heuna laaua naa ku oti raa, laaua nei
ku ahe atu.

27 I te saaita Paul laaua ma Barnabas ni ttae atu ki Antiok i Syria raa,
hakkutu ake iloo laaua naa tama te lotu raa no hakaea ake i naa heheuna
tokonaki TeAtua ki laaua. Laaua e hakaea hoki i naa usuhia naa manava
naa tama i naa henua sara raa i naa taratara TeAtua, ka ffuri laatou no lotu
hoki. 28 Paul laaua ma Barnabas ni nnoho rooroa ake iloo ma naa tama
te lotu i te kina naa.

15

Naa tama hakamaatua te lotu raa e kkutu i Jerusalem

1 E mee aaraa Jew ni oo ake i Judea ki Antiok no taratara ake peelaa
ki naa tama te lotu i te kina naa, "Kootou ma ki see lavaa te hakassaoria TeA-
tua ki mee maa kootou see ssere, teenaa naa Loo Moses raa e taratara
peenaa."✡ 2 Paul laaua ma Barnabas ni hakatauttau hakallika iloo
ma naa Jew raa i te taratara nei. Teenaa laaua ma aaraa tama te lotu
i te kina naa ni heunatia ki oo ki Jerusalem no mmata i naa aposol raa ma
naa tama hakamaatua te lotu i te kina naa no taratara laatou i te mee nei.

3 Naa tama naa ni heunatia te lotu raa ka oo vaaroto Fonisia ma
Samaria. Teenaa naa tama naa ni hakaea ki naa tama i naa henua naa
i naa ffuri naa tama i naa henua sara raa no lotu i TeAtua. Naa tama
te lotu i naa kina naa ni fiaffia iloo i te llono ana laatou i naa taratara naa.
4 Te saaita te kaavena Paul raa ni ttae ki Jerusalem raa, naa tama te lotu
i te kina naa ma naa aposol, aa ma naa tama hakamaatua te lotu raa
ni fiaffia ka oo ake no toa laatou hakaraaoi naa tama naa. Teenaa
ki hakaea ake Paul ma Barnabas ki naa tama i te kina naa i naa vana TeAtua
ni mee iloto naa heuna laaua. 5 Ki oti raa nei aaraa tama te lotu teelaa e ffai
iloto te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara peelaa, "Naa tama
i naa henua sara raa ki ssere, aa laatou ki tautari ki naa Loo Moses."

6 Naa aposol raa ma naa tama hakamaatua te lotu raa ni kkutu haka-
paa ki taratara laatou i te mee nei. 7 Naa tama naa ni rooroa iloo
i naa nnoho laatou ka hakatonutonu te mee naa. Teenaa masike iloo
Peter no taratara, "Aku taaina nei. Kootou e illoa maa nau se tama
ni hakamaatinoria TeAtua iloto kootou imua iloo, ki hakaea nau te Lono
Taukareka raa ki llono naa tama i naa henua sara ki lotu naa tama naa

✡ **15.1** Lev 12.3

i TeAtua.✡ 8 TeAtua e iloa i naa mannatu naa tama hakkaatoa. A Ia naa
ni kauake Te Aitu Tapu raa ki naa tama i naa henua sara raa ki kkite taa-
tou maa Ia e hiihai ki naa tama naa hoki, e mee pee ko Ia ni kaumai
TeAitu Tapu raa ki taatou.✡ 9 A Ia ni see ttoka maa naa tama naa e kkee
i taatou. Naa haisara naa tama naa ni uiia a Ia i naa tama naa ku ffuri
no lotu kiaa Ia. 10 Ai kootou ku mee are ma ki haaiteria kootou TeAtua,
ka kauatu naa mmaha teelaa ni see lavaa te aamoa naa tino taatou aa ma
naa tippuna taatou raa ki naa tama ku lotu naa? 11 Seai, te mee raa see mee
peenaa. Taatou nei e hakassaoria TeAtua i te laaoi TeAriki Jesus raa
e takoto i taatou, e mee koi ma ko Ia e hakassaoria a Ia naa tama naa henua
sara naa.”
12 Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni nnoho seemuu ka hakannoo
ki naa hakaea Paul ma Barnabas i naa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia
laaua ka kkite naa tama i naa henua sara. 13 Te saaita Barnabas laaua ma
Paul ni oti te taratara raa, James ni masike no taratara: “Aku taaina nei,
hakannoo mai kiaa nau. 14 Simon Peter e taratara mai ki illoa taa-
tou maa te mee mua TeAtua ni mee ka kkite te henua maa Ia e hiihai
hoki ki naa tama i naa henua sara raa, teenaa a Ia ni too aaraa tama
i naa tama naa ki mee ma ni tama tana kanohenua. 15 Naa taratara
Peter nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua e takkoto iloto
te Laupepa Tapu. Naa taratara naa pure TeAtua raa e mee peelaa:
16 ‘TeAtua e mee mai peenei: Nau ma ki ahemai imuri,
no hakatuuria hoki te hare David ni sina.
Te hare ni maseu naa ma ki hakatuuria hoki nau,
aa te hare naa ma ki haia a nau ki tuu makattau hoki.
17 Teenaa naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki oomai no ssee
i TeAriki,
teenaa ko naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa ni toa a nau ma
ni tama aaku.
18 Teenei ni taratara TeAtua, te tama ni hakailoa mai naa mee nei
imua iloo.’ ”✡
19 James ki taratara hoki, “Nau e maanatu maa taatou ki see
haia hakallikaina taatou naa tama i naa henua sara teelaa ku ffuri no lotu
i TeAtua. 20 Taatou ki sissii se pas ki naa tama naa no taratara ake ki see kkai
laatou naa kaikai e tarataraina naa loo raa maa e kerekkere i naa mee naa
ni hakaara ki naa aitu hakalellesi; laatou hoki ki tiiake te tiputipu e hai huri;
laatou ki see kkai te manu e taa aa see hakatere tana ttoo, aa laatou
ki see kkai te ttoo.✡ 21 I te aa, i naa Loo Moses raa e tarataraina iloto
naa taon hakkaatoa aa e paaua peenaa iloto naa hare lotu naa Jew raa
i naa Sabat hakkaatoa.”

Te pas naa tama hakamaatua te lotu ki naa tama i naa henua sara

22 Ki oti raa naa aposol raa ma naa tama hakamaatua te lotu, hakapaa
katoo ma naa tama te lotu i te kina naa, ku tuku laatou takarua ki oo
hakapaa laatou ma Paul aa ko Barnabas ki Antiok. Te takarua taanata
ni tukua laatou raa ko Judas (e ttapa hoki ma ko Barsabas) laaua ma
Silas. Naa tama te lotu i te kina naa e ttoka atu ki te takarua naa ma ni tama
hakamaatua laatou. 23 Te pas e oo ma naa tama naa e sissii peelaa,

“Aku taaina nei. Maatou naa aposol ma naa tama hakamaatua
te lotu raa e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama i naa henua sara tee-
laa ku lotu e nnoho i Antiok, Syria ma Silisia. 24 Maatou ni llono maa
aaraa tama ni oo atu i te kina nei no hakannaparia kootou ki naa taratara

✡ **15.7** Acts 10.1-43 ✡ **15.8** Acts 2.4; 10.44 ✡ **15.18** Amos 9.11-12 (LXX) ✡ **15.20** Ex 34.15-17; Lev 17.10-16; 18.6-23

laatou. Naa tama naa ni see heunatia atu maatou. 25 Teenei maatou ni nnoho no taratara hakapaa ki tuku ni tama ki oo atu laatou ma naa soa taatou, Barnabas laaua ma Paul. 26 Teenei ko te takarua teelaa poi mmate iloto naa henua laaua e mee maa Jesus Christ, TeAriki taatou. 27 Maatou e heunatia atu maatou Judas laaua ma Silas ki taratara atu ki kootou ki naa tino maaisu laaua naa taratara koi e sissii atu maatou nei. 28 Te maanatu maatou nei e hanotonu ma te hakataakoto TeAitu Tapu, teenaa ki see kauatu ni mmaha peelaa ki kootou; kootou koi ki tautari ki te tiputipu nei: 29 kootou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu hakalellesi; kootou see unu te ttoo; kootou see kkai te manu e taa see hakatere tana ttoo, aa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. Kootou ma ki nnoho taukalleka ki mee maa kootou see tautari ki naa tiputipu see ttonu naa.

Teenaa koi."

30 Teenaa oo iloo naa tama naa ki Antiok. I te kina naa raa, naa tama naa ni hakakkutu ake naa tama te lotu raa no kauake te pas. 31 Te saaita naa tama te lotu te kina naa ni ppau te pas raa, naa tama naa ni fiaffia iloo, i naa manava laatou e hakatipuria iloo naa taratara iloto te pas naa. 32 Silas laaua ma Judas, teenaa ni pure TeAtua, ni nnoho no akonaki hakaraaoi iloo naa tama naa ki hakataakoto tonu laatou peenaa i TeAtua. 33 Te takarua naa ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, ki oti raa heunatia hakaraaoi iloo naa tama te lotu raa ka ahe ki Jerusalem. 34 [Tevana iaa, Silas kunaa mee iloo tana maanatu ki noho a ia i te kina naa.]

35 Paul laaua ma Barnabas iaa ni noho ake hakamaarie i Antiok, teenaa laaua ni hakapaa atu ma aaraa tama no akonaki ka hakaea naa taratara i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas ku mavvae

36 I te aso tokotasi raa Paul ni vanaake peelaa ki Barnabas, "Taaua ki ahe ki naa taon hakkaatoa taaua ni hakaea naa taratara TeAtua raa no mmata maa te nnoho naa tama te lotu i naa kina naa, ku mee peehea." 37 Barnabas ni hiihai ma ki toa a ia John Mark ki oo laatou, 38 araa nei Paul e vana maa e sara. I te aa i laaua ni tiiake John Mark i Pamfilia; a ia ni see ttari ma ki hakaoti naa henua naa hakapaa.✡ 39 Te takarua naa ni hakatauttau hakallika iloo no mavvae laaua: Barnabas ku toa a ia Mark no tere iloo laaua ki Cyprus, 40 aa Paul iaa ku toa a ia Silas ka oo laaua. Teenaa naa tama te lotu i te kina naa ni taku ki mmata ake TeAtua hakaraaoi ki laaua. 41 Paul ma Silas ni hakataka vaaroto Syria ma Silisia ka akonaki naa tama te lotu i naa kina naa.

16

Timothy ku oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Silas

1 Paul ni hano no tae iloo te matakaaina Derbe, araa hano iloo hoki ki Listra. E mee te tama e noho i te kina naa e tautari i Jesus, tana inoa ko Timothy. Tana tinna raa se Jew e lotu i TeAtua, aa tana tamana raa iaa se tama haka Greece. 2 Naa tama te lotu i Listra ma Aikonium raa e taratara peenaa maa Timothy se tama e taukareka. 3 Paul ni hiihai ma ki toa a ia Timothy ki oo laaua. Teenaa serea iloo ia naa kina te tama naa, i te aa, i naa Jew e nnoho i te kina naa e illoa maa te tamana Timothy raa se tama haka Greece. 4 Naa tama naa ni hakataka i naa taon raa no kauake naa taratara naa aposol ma naa tama hakamaatua te lotu i Jerusalem raa ki naa tama e lotu i naa kina naa. Laatou ni hai ake ki tautari naa tama naa

✡ **15.38** Acts 13.13

ki naa taratara naa. 5 Teenaa ki mau ai naa hakataakoto naa tama
e lotu i naa kina naa i TeAtua, aa te kooina ni ffuri no lotu i naa kina naa
ni hanake koi no tammaki i te aso.

Paul e hakakiitea TeAtua i Troas

6 Naa tama naa ni oo vaaroto Frigia ma Galesia, i te aa i laatou e ppuia
Te Aitu Tapu raa ki see hakaea laatou naa taratara TeAtua raa iloto Asia.
7 Saaita naa tama naa ni tauppiri atu ki Misia raa, mee iloo ma ki oo laatou
vaaroto Bitinia, araa nei laatou ni tuukia TeAitu Jesus. 8 Teenaa
hakaraka iloo naa tama naa i Misia no oo ki Troas. 9 I te poo naa raa, Paul
ni hakakkiitea TeAtua i naa tuu ake te tanata haka Masedonia no mee ake
kiaa ia, "Kau ki Masedonia no tokonaki mai ki maatou!" 10 Te saaita koi Paul
ni hakakkiitea TeAtua i te mee nei raa, massike iloo maatou no tukutuku
hakaoti naa mee maatou raa ki oo ki Masedonia, teenaa i maatou ku illoa
maa maatou nei ku arumia TeAtua ki oo no hakaea te Lono Taukareka raa
ki naa tama i te kina naa.

Lidia ku lotu i TeAtua

11 Maatou ni kkake i te vaka raa i Troas no tere iloo ki Samotras, aa
i telaa aso raa maatou ni ffana ka tere ki Neapolis. 12 Maatou ni massike
i te kina naa hoki no hakataka iloo ki loto ki te taon e ttapa ma ko Filipai.
Teenaa ko te taon e lasi i Masedonia, aa te taon naa e takoto i laro te roorosi
te kaaman Rome. Maatou ni oo atu no nnoho iloo naa aso maatou
i te kina naa.

13 I te Sabat raa, maatou ni oo ki taha te taon raa ki te riva, i maatou
e mannatu maa e mee te kina i te vasi te riva naa maraa e oo ai naa Jew raa
no kkutu ki taku. Maatou ni nnoho no hai taratara ma naa haahine
ni kkutu ake i te kina naa. 14 Te ffine tokotasi, tana inoa ko Lidia, e hai
i naa haahine e nnoho ka hakannoo ki naa taratara maatou. Te ffine naa
se tama i te matakaaina Tiatira, aa te henua maraa e oo atu no tataavi
naa maro e mmea poouri raa iaa ia. A ia se ffine e lotu i TeAtua, teenaa
tana hakataakoto ni tarakina TeAriki ki hakannoo ia ki naa taratara Paul
e kauake. 15 I te saaita te ffine naa maa ana hareaakina raa ni oti
te hakaukau tapuina raa, te ffine naa ki mee mai ki maatou, "Ki mee maa
kootou e illoa maa nau se tama e lotu maaoni i TeAriki, aa kootou ku oomai
no nnoho i taku hare."

Paul laaua ma Silas ku ponotia iloto te hare karapusi

16 Te aso tokotasi, i te saaita maatou ni sassare ka oo ki te kina te lotu raa,
maatou ni ttiri te taupu e tauria te tipua hakallika. Te ffine naa e lavaa
te tarataraina a ia naa vana ma ki ssura imuri, teenaa a ia maraa e ffuti
te lopo mane maa naa tama e roorosi iaa ia naa ki ana vana e meemee naa.
17 Te taupu naa ni sasare mai vaamuri peenaa maatou ma Paul
ka tanitani varo peelaa, "Naa taanata nei ni tama e heheuna maa TeAtua
i Aruna. Naa tama nei e taratara atu i te ara kootou ma ki hakassaoria
TeAtua." 18 Te taupu naa ni hai tana vana naa i naa aso iloo e tammaki,
teenaa ki loto Paul no huri atu iloo no nutua te tipua e tau i te ffine naa,
"Nau e vanaatu kiaa koe iloto te inoa Jesus Christ: Hakataha i te taupu naa!"
Te tipua naa ni hakataha i te ffine naa i te saaita naa lokoi.

19 Te saaita naa tama e mmata ake te taupu naa ni kkite maa laatou
ku see lavaa hoki te too mane i te ffine naa raa, naa tama naa ki oo atu
no tauhia iloo laatou Paul ma Silas no taakina ki te kina te henua e nnoho,
ki mmata naa hakamau raa i laaua. 20 Te takarua naa ni taakina atu
naa tama naa kimua naa hakamau i Rome raa no mee ake peelaa, "Takarua
Jew nei maraa e hakkoro te kau vana e hakallika no hakatauttau naa tama

te henua nei. 21 Naa tama nei e akonaki te tiputipu teelaa see hanotonu
ma naa loo maatou; maatou nei ni tama haka Rome, aa maatou see lavaa
te tautari ki te tiputipu naa."
22 Naa tama e kkutu i te kina naa ni ffuri atu hoki no taia laatou
Paul ma Silas, teenaa ki mee ake naa hakamau raa ki saaea naa kkahu
te takarua naa aa ku sarua ki naa laakau. 23 Te saaita te takarua raa
ni oti te sarua raa, laaua ni peesia ki loto te hare karapusi. Teenaa
naa hakamau te hare karapusi raa ki mee ake ki te wasi raa ki roorosi
hakaraaoi iloo ki see ffuro te takarua naa. 24 Naa hakamau raa ni kauatu koi
naa taratara nei raa, masike atu lokoi te wasi raa no ponotia te takarua raa
ki mmoe ki te puitana iloo iloto i te hare karapusi. Naa vae te takarua raa
ni hakkapitia ki loto naa kunaaroto laakau e mmaha.
25 Te mee raa ku tino poo no taupiri ki te tuaapoo raa, te takarua raa
ni mmoe ka huahua naa mako lotu ka taku i TeAtua, teenaa aaraa karapusi
e mmoe ka hakannoo ki laaua. 26 Te mahuke e hakamataku raa
ni hakateki no ue ka tuu parapara te hare karapusi naa. Naa tootoka
te hare karapusi naa ni llee katoo no ttuu tallaki ka maffana naa seni
e mmau i naa karapusi. 27 Teenaa ki maahuru te wasi te hare karapusi raa
no kite i naa tuu tallaki naa tootoka; a ia ni ttau maa naa karapusi raa ku oti
te ffuro, teenaa ki uhuki a ia tana komu raa no mee iloo ma ki urumaki
soko ia. 28 Araa nei Paul ku kappisi atu ana varo, "Au see taa soko koe!
Maatou hakkaatoa i te kina nei!"
29 Te wasi raa ni kannaa ki kauake se lamu, teenaa tere atu iloo ia ki loto
te hare raa no tuu ki ana turi imua Paul laaua ma Silas; te wasi naa
ni porepore iloo i tana mataku. 30 Teenaa toa iloo ia te takarua naa ki haho,
no vasiri ake, "Naa hakamau nei. Se aa taaku ki mee ki hakasaoria nau?"
31 Takarua raa ki mee ake, "Ki mee koe e hakannoo no tautari ki TeAriki
Jesus, koe ma ki hakasaoria ma too haanauna naa hakkaatoa." 32 Teenaa
hakaea atu iloo te takarua naa naa taratara i TeAriki raa kiaa ia ma
naa tama hakkaatoa i tana hare. 33 I te poo naa koi raa, Paul laaua ma
Silas ni toa te wasi raa no huihuia naa kina laaua e mmere; te tama naa
ma tana haanauna raa ni toa laatou te hakaukau tapu raa i te saaita naa
lokoi. 34 Ki oti raa toa iloo ia Paul laaua ma Silas ki tana hare raa no hanaia.
Te wasi raa ma tana haanauna naa ni fiaffia iloo i laatou nei ku lotu i TeAtua.
35 I te tahaata telaa aso raa, naa hakamau naa Rome raa ni heuna
naa polis laatou raa ki oo no hanaa te takarua naa.
36 Teenaa ki mee ake te wasi raa ki Paul, "Naa hakamau raa e kkave mai
laatou taratara ma ki hanaa koorua ma Silas i te hare karapusi. Koorua nei
ku lavaa te oo, aa koorua oo hakaraaoi."
37 Teenaa ki mee ake Paul ki naa polis, "Maaua ni see hai sara ni ppena,
tevana iaa maaua ni sarua vare koi imua naa karamata te henua;
maaua iaa ni tama hoki i Rome! Maaua ni ponotia naa tama naa ki loto
te hare karapusi, aa teenei maaua ku haia laatou ki hanaa seemuu.
See lavaa! Naa hakamau naa ki oomai naa tino laatou no hanaa maaua."
38 Naa polis raa ni oo no kauake iloo naa taratara Paul raa ki naa hakamau
Rome, aa i te saaita naa hakamau raa ni llono maa te takarua raa ni tama
haka Rome raa, naa tama naa ni mattaku. 39 Teenaa oo atu iloo laa-
tou no taratara hakaaroha atu ki te takarua naa; araa hanaa iloo laa-
tou te takarua naa i te hare karapusi no taratara ake ki hakattaha laaua
i te matakaaina naa. 40 Araa oo iloo te takarua naa ki te hare Lidia.
I te hare Lidia raa, laaua ni nnoho no taratara ma naa tama te lotu raa
ki hakatipuina naa manava laatou. Ki oti raa massike iloo te takarua naa
ka oo.

17

Paul i Tesalonaika

1 Paul laaua ma Silas ni hakataka vaaroto naa matakaaina Amfipolis ma Apolonia, no ttae iloo ki Tesalonaika. I te kina naa raa e mee te hare lotu naa Jew e tuu. 2 Paul se tama maraa e hanohano peenaa ki te hare lotu, teenaa te saaita laaua ni ttae atu ki Tesalonaika raa, a ia ni hano ki te hare lotu naa. I loto naa Sabat katoo e toru raa, Paul ni noho ma naa tama raa no hakatonutonu ake i naa takkoto naa taratara iloto te Laupepa Tapu. 3 A ia e hakaari ake i naa taratara te Laupepa Tapu raa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu aa ki oti ku masike i te mate. Paul ki mee ake, "Te Jesus e hakaea atu nau ki kootou raa, a Ia naa ko te Mesaea." 4 E mee aaraa Jew ni usuhia iloo i naa taratara Paul, teenaa ni oo atu no hakapaa ki laaua ma Silas; naa tama hoki ni hakapaa atu ki te takarua naa raa, ko naa haahine hakamaatua raa aa ma te kaavena Greece e tammaki iloo teelaa ku lotu i TeAtua.

5 Aaraa Jew iaa ni manava haaeo i laaua. Naa tama naa ni hakakkutu naa tama e sosorina hakallika e ttaka huri vaaroto te ara raa no hakapaa ki laatou, teenaa ki ssare laatou ka mee pakava naa mee iloto te matakaaina naa. Naa tama naa ni ffuro atu ki te hare Jason raa no seeia laatou Paul ma Silas ki huutia ake no hakattuuria imua te henua. 6 Tevana iaa te takarua raa ni see laavea laatou, teenaa taakina ake iloo laatou Jason ma aaraa tama te lotu no hakattuuria imua naa hakamau te henua raa no hai ake peelaa, "Naa taanata nei ni tama e hakakkoro heaatuna vaaroto naa henua hakkaatoa. Aa teenei naa tama naa ku ttae mai ki te henua taatou nei. 7 Naa tama nei ni toa Jason no tauhia iloto tana hare. Naa Loo te tuku hakamaatua i Rome raa e sahea peenaa naa tama nei; laatou e hai maa e mee telaa tuku hoki, teenaa maa te inoa te tuku naa ko Jesus." 8 Naa tama ni kkutu i te kina naa aa ma naa hakamau te henua raa ni ffuri katoo no lloto huri i te llono ana laatou i naa taratara naa. 9 Teenaa ki vanaake naa hakamau raa ki Jason ma tana kaavena naa ki ppesi mane ki lavaa laatou te tiiake ki oo, araa tiiake iloo laatou naa tama naa ka oo.

Paul laaua ma Silas ku kaavea ki Berea

10 Te poo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni heunatia naa tama te lotu raa ki oo ki Berea. Te saaita te takarua naa ni ttae atu raa, laaua ni oo tonu ki te hare lotu naa Jew. 11 Te kanohenua Berea naa e llono nauhie iaa i naa tama i Tesalonaika. Naa tama naa ni hii hakannoo iloo ki naa taratara e kauake te takarua naa, teenaa laatou e paupau peenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa laatou ki mee maa naa taratara Paul raa ni taratara maaoni. 12 Turaa tama iloo i te matakaaina naa ni ffuri no lotu i TeAtua, aa e tammaki hoki naa haahine hakamaatua ma naa taanata haka Greece ni ffuri hoki no lotu i TeAtua. 13 Tevana iaa te saaita naa Jew i Tesalonaika raa ni llono maa Paul ni hakaea hoki naa taratara TeAtua i Berea raa, naa tama naa ni oo atu hoki no kaamata te usuusuhia laatou naa tama i te matakaaina naa. 14 Naa tama te lotu i te kina naa ni massike no heunatia lokoi laatou Paul ki hano ma aaraa tama i laatou ki naa matakaaina e ttuu ki tai. Silas laaua ma Timothy iaa ni nnoho koi i Berea. 15 Naa tama ni oo ma Paul raa ni oo no ttae hakapaa iloo laatou ma Paul ki Athens, araa ahe ake iloo naa tama naa ki Berea no taratara ake ki Silas ma Timothy i Paul e hiihai maa laaua ki hakavave no oo ake kiaa ia i Athens.

Paul ku noho i Athens

16 Saaita Paul ni noho ka ttari ki Silas laaua ma Timothy i Athens raa,
naa manava Paul ni vvela iloo i tana kite ana i naa tammaki naa aitu
hakalellesi i te matakaaina naa. 17 Teenaa noho iloo ia no taratara maa
naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa e lotu, iloto te hare lotu
naa Jew raa. Aa i te kina te henua maraa e kkutu raa, Paul e noho
hoki i te kau aso hakkaatoa ka hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama
maraa e llaka ake ki te kina naa. 18 E mee naa tisa e haia ma ko
naa Epicurus aa ma naa Stoik. Naa tama naa ni hakatauttau laatou
ma Paul, no mee naa taratara laatou peelaa, “Se aa te tama hakatanata nei
e mee ki taratara?”

Aaraa tama ki mee ake, “Ttama naa e mee maa e taratara i naa atua
naa kina e mmao.” Naa tama naa e taratara peenaa i Paul e hakaea
te Lono Taukareka i Jesus aa i tana saaita ni hakamasikeria i te mate.
19 Teenaa taakina iloo laatou Paul no hakatuuria imua te kansol e kkutu
i Ariopagus raa no vassiri ake peelaa, “Maatou e mee ki illoa maatou
i naa akonaki hoou e taratataraina a koe naa. 20 Aaraa taratara maatou
ni llono iaa koe raa, teenaa ni taratara hoou iloo ki maatou. Maatou e fiffai
maa maatou ki illoa i oo taratara hoou e akonaki naa.” 21 (Naa tama katoo
i Athens aa ma naa horau e nnoho i te matakaaina naa e fiffai maa laatou
ki nnoho koi no taratara maa ni vana hoou laatou e llono, aa ka hakannoo
ki naa tama e hakaea maa ni taratara hoou.)

22 Paul ki masike no tuu iloo imua te kansol raa no taratara:
“Te kanohenua Athens nei. Nau e kite maa kootou ni tama iloo e lotu.
23 I taku saaita ni sare vaaroto te henua kootou nei no ttoka i naa kina
kootou e lotu raa, nau ni lave te olta e hakatuu naa taratara nei: TE OLTA
TE ATUA MAATOU SEE ILLOA. TeAtua kootou see illoa e lotua kootou raa,
teenaa ko taku Atua e hakaea atu nei.

24 “TeAtua teelaa ni penapena te maarama nei ma naa mee katoo
e takkoto raa, a Ia naa ko TeAriki te lani ma te kerekere; a Ia see noho
iloto naa hare tapu te tama e hakatuu ki ana rima. 25 A Ia see ssee
ma ki tokonaki ake naa tama te maarama nei kiaa Ia, i teelaa ko Ia naa
e hakaora te tama ki ora aa e hookii naa mee katoo ki naa tama
te maarama nei.✡ 26 A Ia ni kaamata no penapena te tanata tokotasi, teenaa
ki ssura iho naa kanohenua hakkaatoa no haia a Ia naa tama naa ki nohoria
te kerekere nei hakkaatoa. A Ia tana tino kunaa hakamaatino are naa sao
aa ma naa henua naa tama naa ki nnoho. 27 A Ia ni mee tana vana naa
ki ssee ake te henua kiaa Ia no llave iaa Ia. A Ia iaa see mmao i taatou
hakkaatoa.

28 ‘Te Tama naa e hakaora taatou
ki lavaa taatou te sassare i te maarama nei aa ki tiputtipu taatou peenei.’
E mee pee ko naa taratara naa tama kootou e illoa i naa vana raa peelaa,
‘Taatou hoki ni tamalliki TeAtua.’

29 I taatou ni tamalliki TeAtua raa, taatou ki see mannatu maa TeA-
tua e mee koi pee ko naa atua e penappena ki naa kol, naa siliva, aa
ki naa hatu, teelaa ma e penapenaa i naa tihuna te tama. 30 TeAtua
ku seai tana maanatu i te ssao te henua ni see illoa kiaa Ia imua, aa
i te saaita nei raa a Ia e tuku tana taratara ki naa tama naa i naa kina
hakkaatoa ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou. 31 I te aa i aa Ia
ku oti te hakamaatino hakaoti tana aso, teenaa tana Tama ni hakanoho raa
ma ki hakatonutonu naa tama hakkaatoa i te maarama nei i te ara e tonu.
Ttama naa ni hakamasikeria a Ia i te mate ki kkite te henua hakkaatoa maa
teenaa ko te tama ma ki hakatonutonu laatou!”

✡ **17.25** 1 Kgs 8.27; Is 42.5; Acts 7.48

32 I te saaita naa tama raa ni llono i naa taratara Paul i naa hakamasikeria
te tama e mate no ora hoki raa, naa tama naa ni taussua iaa ia, aa
aaraa tama iaa e taratara peelaa, “Maatou e fiffai maa maatou ki hakannoo
iaa koe e taratara i te mee naa hoki.” 33 Teenaa masike iloo Paul
i naa tama naa no hano. 34 E mee aaraa tama ni hakannoo ki naa taratara
Paul no lotu i TeAtua, teelaa e hai ai Dionisius, teenaa se tama e hai
te kansol. E mee hoki te ffine, tana inoa ko Damaris, aa ma aaraa tama
hoki.

18

Paul i Korint

1 Ki oti raa masike iloo Paul i Athens no hano ki Korint. 2 A ia ni hanatu
no ttiri iloo i te Jew, tana inoa ko Aquila. Ttama naa se tama ni haanau
i Pontus, aa see rooroa koi raa, a ia ni hanake ma tana aavana, Priscilla,
i Italy. Teenaa i te tuku i Rome, Claudius, ni mee tana taratara maa
naa Jew raa ki hakattaha hakkaatoa Rome. Paul ni hanatu no mmata iloo
i laaua, 3 teenaa noho iloo ia no heheuna hakapaa ma te hai aavana naa.
Takarua naa ni tama e penapena naa tamaa hare kantis, e mee pee ko ia.
4 Paul maraa e noho no akonaki naa Jew aa ma naa tama haka Greece raa
iloto te hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.

5 I te saaita Silas laaua ma Timothy ni ttae ake i Masedonia raa, Paul
ni see hai heuna sara hoki ni mee; a ia ni heheuna tonu koi te hakaea
peenaa naa taratara TeAtua, ka taratara ake ki naa Jew raa maa Jesus
ko te Mesaea. 6 I tana saaita ni sahea naa tama naa no taratara hakallika
laatou iaa ia raa, Paul ni tahitahi naa kerekere e mmau i ana hekau
e hakao raa no mee ake ki laatou, “Ki mee kootou e ssara, teenaa ni vana koi
kootou e see soko kootou! Kootou see tuku mai naa sara naa kiaa nau.
E kaamata i te saaita nei raa, nau ma ki hano ki naa tama i naa henua sara.”
7 Teenaa masike iloo Paul i te hare lotu raa no hano ki te hare te tama
haka Greece, tana inoa ko Titius Justus. Titius se tama e lotu i TeAtua,
aa tana hare raa e tuu taupiri ki te hare lotu naa Jew naa. 8 Te tama
hakamaatua i te hare lotu naa Jew naa, tana inoa ko Crispus, ni huri no lotu
hakapaa katoo ma tana haanauna raa i TeAriki. Turaa tama hoki i Korint
ni llono i naa taratara naa no lotu i TeAriki, teenaa naa tama naa katoo
ni too te hakaukau tapu.

9 I te poo tokotasi raa, Paul ni hakakkiitea TeAtua tana vana, teenaa
TeAriki ni tuu ake no taratara ake kiaa ia, “Koe see mataku. Hakaea
aku taratara raa ki llono te henua, koe see noho seemuu. 10 I te aa, Nau
e taka ma koe. Koe ma ki see lavaa te mee pakavaina ni tama, i aku tama
e ttaka vaaroto te matakaaina nei e tammaki iloo.” 11 Teenaa noho iloo
Paul tana setau ma naa marama e ono i te kina naa ka akonaki te henua
i naa taratara TeAtua.

Paul e tuu imua Galio

12 I te saaita Galio ni hakanohoria te kaaman Rome raa ma ko te tama
hakamaatua i Greece raa, naa Jew i te kina naa ni oo hakapaa no tauhia
laatou Paul ka taakina ki te koti. 13 Naa tama naa ki mee ake ki Galio,
“Naa tama i te kina nei e usuusuhia ttama nei ki lotu laatou i TeAtua ma
te tiputipu teelaa see tonu ma naa loo maatou!”

14 Te saaita Paul ku kaamata ma ki taratara lokoi iaa, Galio ku tuutia
a ia naa taratara Paul, no taratara ake ki naa Jew, “Ki mee maa teenei
se ssara iloo e lasi ni haia ttama nei raa, teenaa e tonu ma nau ki hakannoo
ki kootou naa Jew. 15 Aa i teenei ni tamaa heaatuna koi kootou e mee

i naa taratara kootou, naa inoa kootou, aa i naa loo kootou raa, kootou soko kootou ki hakatonu te mee naa. Nau ma ki see hakatonutonu naa mee peenaa!" 16 Teenaa kerekereia iloo ia naa tama naa i te hare koti.
17 Naa tama naa ni ffuri atu no tauhia iloo laatou Sostenis, te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew, no taia imua te koti. Tevana iaa Galio ni seai iloo ki anaana atu ki naa vana naa tama naa e mee.

Paul ku ahe ki Antiok

18 Paul ni noho ake ana aso iloo e tammaki ma naa tama te lotu raa i Korint. Araa tere iloo laatou ma Priscilla aa ko Aquila ki Senkria. I te saaita laatou seki tere raa, Paul ni tasi tana lauru no mmore, teenaa i aa ia e mee tana taratara ni tuku ma TeAtua.✡ 19 Naa tama naa ni tere no tae iloo ki Epises, teenaa Aquila ma Priscilla ni tiiake Paul i te kina naa. Paul ni masike no hano iloo ki te hare lotu naa Jew raa no noho ka hakaea ake naa taratara TeAtua raa ki naa Jew i te kina naa.
20 Naa tama naa ni mee ake ki Paul ki noho ake hakamaarie ma laatou, araa nei Paul ni see hiihai. 21 Tevana iaa Paul ni mee ake peelaa ki laatou, i te saaita naa tama naa ni hakataffuri ki oo, "Ki mee maa TeAtua e hiihai, nau ma ki ahemai ki kootou." Araa kake iloo ia i te vaka raa i Epises no tere ki Sisaria.
22 I tana saaita ni tae ki Sisaria raa, a ia ni hano ki Jerusalem no mmata i naa tama te lotu i te kina naa, araa hakataka iloo no hano ki Antiok. 23 Paul ni noho ake hakamaarie i Antiok, araa hano iloo vaaroto naa matakaaina Galesia ma Frigia no tokonaki naa taratara TeAtua raa ki naa tama te lotu i naa kina naa.

Apollos e hakaea naa taratara TeAtua i Epises ma Korint

24 I te saaita naa raa, te Jew tokotasi, tana inoa ko Apollos, ni hanake ki Epises. Ttama naa se tama ni haanau mai i Alexandria, aa a ia se tama e rakapau iloo i ana taratara aa e iloa hakaraaoi iloo i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu. 25 Ttama naa ni akoina hakaraaoi iloo i te Mateara TeAriki, aa e mattoni iloo i ana taratara ka hakaea i naa tiputipu Jesus ki aaraa tama. Tevana iaa te tama naa e iloa koi i te hakaukau tapu e haia John. 26 Teenaa te tama naa ni kaamata no hakaea see kkapo i naa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. Te saaita Priscilla laaua ma Aquila ni llono iaa ia raa, toa iloo laaua te tama naa ki te hare laaua raa no hakatonu ake hakaraaoi i naa tiputipu te Mateara TeAtua.
27 Te saaita Apollos ni maanatu ma ki hano ia ki Greece raa, naa tama te lotu i Epises raa ni tokonaki kiaa ia ka sissii laatou pas, ka kaavea ki naa tama te lotu i Greece raa ki mmata ake hakaraaoi ki Apollos. Teenaa i tana saaita ni tae ki Greece raa, naa tama teelaa ni huria naa manava laatou te laaoi TeAtua no lotu raa, ni tokonakina hakaraaoi iloo a ia. 28 I ana saaita e hakatauttau ma naa Jew imua te henua raa, naa tama naa maraa see ttae kiaa ia i tana llau te taratara, teenaa a ia maraa e ppau ake naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa naa tama naa maa Jesus ko te Mesaea.

19

Paul i Epises

1 Te saaita Apollos ni noho ake i Korint raa, Paul ni hakataka vaaroto te henua naa no tae ki Epises. Teenaa ki lave ia i aaraa tama te lotu
2 no vasiri ake ki laatou, "Kootou ni toa kootou TeAitu Tapu raa i te saaita kootou ni hakatina no lotu?"

✡ **18.18** Num 6.18

Naa tama naa ki mee ake, “Seai. Maatou see illoa maa e taka TeAitu Tapu.”
3 Paul ki vasiri hoki, “Aa teelaa se hakaukau tapu peehea ni too kootou?”
Naa tama raa ki mee ake, “Te hakaukau tapu John ni taratara ake ki te kanohenua.”
4 Paul ki mee ake, “Te hakaukau tapu ni haia John raa, teenaa se hakaukau tapu naa tama ku ffuri no tiiake naa haisara laatou; aa John ni taratara ake ki te kanohenua Israel raa ki hakattina no lotu i te tama teelaa ma ki au imuri aana, teenaa ko Jesus.”✡
5 Te saaita naa tama te lotu i Epises naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni hakaukau tapuria iloto te inoa Te Ariki Jesus. 6 Te saaita Paul ni hakapiri ana rima ki aruna naa tama naa raa, TeAitu Tapu raa ni hanake no tau i laatou; naa tama naa ni taratara ki naa taratara e kkee ka hakaea naa taratara TeAtua. 7 Laatou naa katoo se taka sinahuru aa te takarua taanata.
8 I loto naa marama e toru raa, Paul maraa e hakaea see kkapo peenaa naa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. A ia e noho no taratara peenaa ma naa tama naa ki illoa maaoni laatou i te Nohorana TeAtua. 9 Tevana iaa aaraa tama i naa Jew naa ni llono nataa iloo ka see lavaa te hakannoo no lotu i TeAtua; naa tama naa ni massike iloo imua naa tama i te kina naa no taratara hakallika i te Mateara TeAriki. Teenaa masike iloo Paul no too naa tama e lotu raa no oo laatou, aa i te kau aso raa, Paul e noho ma naa tama naa i te hare akonaki i Tiranus raa no hakaea naa taratara TeAtua. 10 Naa setau iloo e lua Paul ni noho no hai ana akonaki naa, teenaa ki llono hakkaatoa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa e nnoho iloto Asia raa i TeAriki.

Naa tamalliki taanata Siva

11 Paul ni hakasura te kau mahi TeAtua seki kkite naa tama imua, 12 teenaa naa tapaa maro aa ma naa kkahu teelaa ni ppaa ki te haitino Paul raa, maraa e toa ki naa tama e mmaki raa ki uiia naa maki naa tama naa, aa naa tippua e tau i naa tama naa maraa e hakattaha i laatou. 13 Aaraa Jew teelaa ni sassare ka hanahana naa tippua raa ni haaite ma ki hanahana laatou iloto te inoa TeAriki Jesus. Naa tama naa maraa e varo ake peelaa ki naa tippua, “Nau e vanaatu kiaa koe ki hakattaha iloto te inoa TeAriki Jesus, te tama e hakaea ai Paul.” 14 Te takahitu tama taanata te Maatua Hakamaatua naa Jew, e ttapa ma ko Siva raa, ni mee peenaa.
15 Araa nei te tipua hakallika raa ni huri ake no vanaake ki laatou, “Nau e iloa i Jesus, aa nau e iloa hoki i Paul; aa kootou ko ai?”
16 Te tama e tauria te tipua hakallika naa ni oso atu no taaia iloo naa tama naa ka saaea naa kkahu laatou. Teenaa naa tama naa ni ffuro ttaka hua ki haho. 17 Naa Jew ma naa tama haka Greece hakkaatoa e nnoho i Epises raa ni llono i te vana ni mee naa. Teenaa naa tama naa ni ppore i naa mattaku laatou, aa te inoa TeAriki Jesus ni hakanauria iloo i tana haimahi. 18 E tammaki iloo naa tama te lotu i te kina naa ni oo ake no hakaari ka llono te henua hakkaatoa i naa vana e hakallika laatou ni mee. 19 E tammaki naa tama ni mee naa pakava laatou raa ni too ake naa laupepa laatou raa no ttuni imua naa karamata te henua hakkaatoa. Te kooina te taavi naa laupepa naa e tae te mataarima naa simata siliva. 20 I te ara nei raa, naa taratara TeAriki ni haimahi ka ttoha ki naa kina hakkaatoa.

✡ **19.4** Mt 3.11; Mk 1.4,7-8; Lk 3.4,16; Jn 1.26-27

21 Imuri naa vana nei raa, Paul ni maanatu ma ki hano ia vaaroto Masedonia ma Greece no hakataka ka hano ki Jerusalem. A ia ni maanatu maa i tana saaita e tae atu ki Jerusalem raa, a ia ku hakataka ka hano ki Rome.
22 Teenaa heunatia iloo ia Timothy laaua ma Erastus, te takarua e heheuna maa ia, ki oo ki Masedonia; a ia iaa ku noho ake hakamaarie i te matakaaina Asia.

Naa vana hakallika e ssura i Epises

23 I te saaita naa raa, naa tama i Epises raa e hakatauttau huri i te Mateara TeAriki. 24 Teelaa se tama e noho i te kina naa, tana inoa ko Demetrius. Ttama naa e heheuna i te penapena naa tamaa hareaitu te atua ffine Artemis, ki naa katana e kkiva. A ia e ffuti mane iloo i tana vana e mee naa. 25 Demetrius ni aru ki naa tama katoo e heheuna pee ko ia naa no taratara ake, "Naa taanata nei. Kootou e illoa maa taatou e hai mane i naa heuna taatou e mee nei. 26 Aa teenei kootou ku kkite no llono soko kootou i naa vana Paul e hai nei. Ttama naa e taratara maa naa mee taatou e penappena ma ni atua nei seai ni atua maaoni. E tammaki iloo naa tama i Epises ma naa matakaaina hakkaatoa iloto Asia nei ku oti te usuhia te tama naa no hakannoo naa tama naa kiaa Ia. 27 E mmata peelaa maa naa heuna taatou e mee nei ku taratara hakallikaina te henua. Aa see mee ma ko te mee naa koi. Te hare aitu te atua ffine, Artemis raa, hoki ma ki oti ku see ilotia ma se hare e tapu, aa te atua ffine teelaa ni lotua naa kanohenua katoo iloto Asia aa i te maarama nei ma ki oti ku see ilotia hakaoti."

28 Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo ka tanitani varo peelaa, "Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!" 29 Naa tama hakkaatoa te matakaaina naa ni ffuri no hai ki naa varo laatou vaaroto te matakaaina naa. Naa tama naa ni oo no tauhia iloo laatou Gaius laaua ma Aristarkus, teenaa se takarua i Masedonia e ttaka hakapaa ma Paul, no terekina ki te kina te henua maraa e kkutu. 30 Paul ni hiihai ma ki hano ia no taratara ake ki naa tama e kkutu i te kina naa, tevana iaa a ia ni ppuia naa tama te lotu naa ki see hano.
31 Aaraa tama i naa hakamau te matakaaina naa ni soa Paul, teenaa naa tama naa ni kkave ake hoki laatou taratara ki Paul ki see hakasura ake ki te kina te henua e kkutu.

32 I te saaita naa raa, te kanohenua ni kkutu no taratara raa ni hevaa huri koi, teenaa naa tama koi e kkee naa varo laatou, i te aa i te mahi naa tama naa ni see illoa ma se aa laatou e oo ake no mee.
33 Naa Jew raa ni turekina atu laatou Alexander kimua ki taratara ake ki naa tama i te kina naa. Teenaa ki huri atu iloo Alexander no ppoo atu tana rima ki nnoho seemuu naa tama naa ki taratara tokonaki ia.
34 Tevana iaa, i te saaita naa tama naa ni mmate maa Alexander se Jew raa, naa tama naa ni hakatoo hakapaa katoo no tanitani varo, "Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!"

35 Naa tama naa ni haihai peenaa no lavaa iloo laatou te hakamau te matakaaina naa te haia ka nnoho seemuu, teenaa te hakamau naa ni mee ake peelaa ki naa tama naa, "Kootou naa tama i Epises! Naa tama i naa kina hakkaatoa e illoa maa te matakaaina Epises raa e mmata ake ki te hare aitu te atua hakamaatua Artemis aa ma te hatu e tapu teelaa ni leiho mai i te lani. 36 See hai tama e lavaa te taratara maa teenei seai ni taratara maaoni. Aa teenaa, kootou ki see vvaa no mee ni vana e hakallika i te kina nei. 37 Kootou ni toomai kootou naa taanata nei, tevana iaa naa taanata nei ni see taratara hakallika i te atua ffine taatou nei aa maa ni see kailallao ni mee maa laatou i naa hare aitu. 38 Ki mee maa

Demetrius laatou ma naa tama e heheuna ma ia raa e tau peelaa maa
naa taanata nei ni hakassara naa vana laatou, e mee naa tama maaoni
e hakannoo ki naa koti e nnoho, teenaa naa tama nei e lavaa te toa laatou
no kotia ki naa tama naa. 39 Aa ki mee maa e mee aaraa mee hoki kootou
e fiffai ma ki tarataraina, kootou ki hakatonu te mee naa ma naa tama
hakamaatua te henua nei. 40 I te aa, i taatou katoo e lavaa te ttuu imua
te koti i naa vana ni ssura i te aso nei. Taatou see hai taratara e lavaa
te hakatonu ai taatou i te vana te henua nei e vaaia ai taatou." 41 Teenaa
vanaake iloo ia ki naa tama raa ki masseu ki naa hare laatou.

20

Paul ku tae ki Masedonia ma Greece

1 Te saaita te kanohenua naa ni hakatauttau no oti raa, Paul ni aru ake
naa tama te lotu raa no purepure ake hakaoti iaa ia ku mee ki hano.
Teenaa masike iloo ia no hano ki Masedonia. 2 A ia ni hakataka
vaaroto naa matakaaina i te kina naa no hakaea ake naa taratara TeA-
tua raa ki naa tama i naa kina naa. Teenaa au iloo ia no tae mai ki Greece,
3 no noho iloo ana marama e toru i te kina naa. I tana saaita ni matamata
ki hano ia ki Syria raa, a ia ku lono maa e mee naa Jew e taratara ki oo ake
no taia a ia, teenaa masike iloo ia no ahe vaaroto Masedonia. 4 Naa tama
ni oo hakapaa laatou ma Paul raa ko:
Sopater, te tama Pirus, teenaa se tama i Berea;
Aristarkus laaua ma Sekundus, naa tama i Tesalonaika;
Gaius, te tama i Derbe;
Timothy aa ko Tikikus laaua ma Trofimus, naa tama i Asia.
5 Naa tama naa ni oo imua ki Troas no ttari mai ki maatou. 6 Imuri te Kaikai
te Haraoa See hai Iis raa, maatou ni ffana i Filipai no tere ki Troas. Maatou
ni ttae atu ki Troas i te rima naa aso, teenaa nnoho iloo maatou te wiki
tokotasi i te kina naa.

Te horau hakaoti Paul ki Troas

7 I te poo te sarere raa, maatou ni kkutu hakapaa no kkai te kaikai e tapu.
Paul ni noho no taratara ma naa tama i te kina naa no tae iloo ki te tuaapoo,
i aa ia ma ki masike no hano i telaa aso. 8 Te puitana i aruna ni nnoho
maatou ka hakannoo ki Paul raa e ura ana lamu e tammaki. 9 Te taupeara
tokotasi, tana inoa ko Iutikus, e noho mai i te tamaa tootoka e hakahotu
hakavasi raa no hakannoo ki naa taratara Paul. Naa taratara Paul raa
ni taki iloo ka hano, teenaa te taupeara naa ni laavea te turemoe no moe iloo
mannuu. Maatou ni tteki koi i aa ia ku leiho no pakuu ki te kerekere
i laro. Te saaita naa tama raa ni oo atu no saaua ake ia raa, te tama raa
ku mate. 10 Paul ni hanatu no suru atu iloo ki te taupeara raa no ao
ana rima iaa ia, teenaa mee ake iloo ki naa tama e ttuu i te kina naa, "Kootou
see ssopo naa manava kootou, ttama nei koi ora!" 11 Ki oti raa kake ake
hoki Paul ki aruna no kkai laatou te kaikai e tapu. Paul ni noho no hai
ana taratara raa no tae iloo ki te tahaata. I te tapataiao raa hano iloo ia.
12 Naa tama i te kina naa ni toa laatou te taupeara raa ki hare, teenaa
naa manava laatou ni taukalleka iloo i aa ia ku ora.

Paul ku masike i Troas no hano ki Militas

13 Maatou ni oo imua no kkake i te vaka raa no tere ki Assos, teenaa Paul
e vana maa ia ma ki hanake vaauta no kake ake i te kina naa. 14 I tana saaita
ni hanake no ttiri i maatou i Assos raa, a ia ni hakkaakea ake maatou
ki te vaka raa no tere maatou ki Mitilin. 15 Maatou ni ffana i te kina naa
no tere iloo no tae ki Kaios i telaa aso. I te ssoa te aso raa maatou ku ttae

ki Samos, aa i telaa aso raa maatou ku ttae ki Militas. 16 Paul ni hiihai
maa maatou ki tere hakaraka i Epises, teenaa i aa ia e hiihai maa ia ki tae
ki Jerusalem, ki mee maa ia e lavaa, i te aso te Pentekos.

Naa purepure hakaoti Paul ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises

17 I te saaita Paul ni tae ki Militas raa, a ia ni kkave tana taratara
ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises raa ki oo ake no mmata iaa ia.
18 Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, Paul ni noho no taratara ake
ki laatou peelaa, "Kootou e illoa katoo i aku tiputipu i taku saaita ni nnoho
taatou, kaamata mai iloo i taku aso mua ni tae mai ki Asia. 19 Niaaina
maa nau ni lave i te kau haaeo i naa seeia nau aaraa Jew ki taia raa, nau
ni heheuna seemuu koi i aku heuna e mee maa TeAriki, aa i aaraa saaita,
nau maraa e noho koi no tani i aku mee pakavaina naa tama naa. 20 Kootou
e illoa maa naa taratara TeAtua teelaa e kauatu te taukareka kootou raa
ni see huuina a nau i kootou; nau ni hakaea naa taratara naa imua
naa karamata te henua aa iloto hoki naa hare kootou. 21 Nau ni taratara
hakaapo ake hakaraaoi iloo ki naa Jew raa ma naa tama i naa henua sara,
ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku hakattina no lotu i TeAriki Jesus.
22 Aa teenei TeAitu Tapu raa ku mee mai ma ki hano nau ki Jerusalem;
nau iaa see iloa maa nau ma ki haia peehea i te kina naa. 23 Nau
e iloa koi maa i aku matakaaina katoo e hano raa, TeAitu Tapu raa ku-
naa hakaapo mai are maa nau ma ki karapusina aa maa nau ma ki ttiri
i te kau haaeo. 24 Tevana iaa taku ora seai se mee maaoni ma ki noho nau
no tarataraina te mee naa; nau e hiihai koi maa nau ki hakaoti naa heuna
TeAriki Jesus ni kaumai ki haia, teenaa ki hakaea nau te Lono Taukareka
i te manava laaoi TeAtua.✡
25 "Nau ni hanatu no hakaea te Nohorana TeAtua raa ki kootou hakkaa-
toa. Aa teenei nau ku iloa maa kootou ma ki see lavaa te kkite hoki iaa nau
imuri. 26 Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei i te aso nei: ki mee maa
se tama i kootou e sara, kootou see tuku mai te ssara naa kiaa nau. 27 I te aa,
i aa nau ku oti te hakaea atu naa mee katoo TeAtua e hiihai maa kootou
ki illoa. 28 Teenaa kootou ki mmata ki ttonu naa ora kootou aa kootou
ku mmata ake ki naa tama teelaa ni kauatu TeAitu Tapu raa ki roorosi ake
kootou. Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa tama TeAtua; naa tama
teelaa ni suia a Ia ki te ttoo tana Tamariki Tanata.
29 "Nau e iloa maa i taku saaita ku oti te hano raa, e mee naa tisa
hakalellesi ma ki hakassura atu no seua naa tama te lotu, e mee pee ko i-
naa oo iho naa manu vao e kaittama raa no seua naa sipsip. 30 E mee
naa tama hoki iloo iloto kootou naa ma ki ffuri no hakarereesia laatou
aaraa tama te lotu ki tautari ake ki laatou. 31 Kootou ki roorosi
hakaraaoi iloo; kootou mannatu i aa nau ni akonaki atu peenaa ma te tani,
i te poo ma te ao, iloto naa setau e toru hakkaatoa.
32 "Aa teenei kootou ku tukua atu nau ki naa rima TeAtua, aa naa taratara
i te laaoi TeAtua i kootou raa ma ki mmata ake ki kootou. Naa ora
kootou ma ki hakatipuria naa taratara naa no kauatu naa tuuhana teelaa
e tukua mai TeAtua maa ni mee ana tama. 33 Taku saaita ni nnoho taa-
tou raa, nau ni see oti manava ki naa mane ma naa hekau kootou. 34 Kootou
e iloa maa nau ni heheuna iloo ki aku rima nei ki lavaa naa mee katoo
maatou ma naa tama e ttaka ma nau raa e ssee. 35 Nau ni heheuna
haimahi iloo ki kkite kootou maa taatou ki heheuna peenei ka tokonaki
ki naa tama e tino mmate. Kootou hakamaarona ki naa taratara TeAriki
Jesus ni mee: 'Te hiahia te tama e hookii tana mee raa e lasi are i te hiahia
te tama e too tana mee.' "

✡ **20.24** 2 Tim 4.7

36 Saaita Paul ni oti ana taratara raa, tuu iloo ki ana turi ma naa tama naa
no taku. 37 Naa tama naa hakkaatoa ni ttani no oo atu no ao ki Paul
ka vaisonisoni laatou. 38 Naa tama naa ni alloha i Paul i aa ia ni vanaake
maa laatou ma ki see kkite hakaoti iaa ia. Teenaa oo iloo laatou no kaavea
Paul ki te vaka.

21

Paul ku hano ki Jerusalem

1 Maatou ni oti te pureppure ake ki naa tama naa raa, tere iloo maatou
ki te henua e ttapa ma ko Kos. I te ssoa te aso raa maatou ku ttae atu
ki telaa henua, e ttapa ma ko Rodes, araa hakaraka iloo maatou ka tere
ki te matakaaina Patara. 2 Maatou ni oo atu no lave iloo te vaka e tuu
ki hano ki Fonisia, teenaa kkake iloo maatou i te vaka naa no tere.
3 Maatou ni tere no kkite iloo i naa tuu ake te henua e ttapa ma ko Cyprus,
teenaa hakaraka iloo maatou i tana vasi haka saupuku no tere ki Syria.
Maatou ni tere atu no tautau iloo i Tyre ka ssepu maatou no oo ki uta, aa
te vaka raa iaa ku tuu ki pesi tana kako. 4 Maatou ni oo atu no llave iloo
i naa tama te lotu te matakaaina naa, teenaa nnoho iloo maatou
te wiki tokotasi ma naa tama naa. I te saaita maatou ni nnoho ma
naa tama naa raa, naa tama naa ni usuhia TeAitu Tapu raa no puratia
laatou Paul ki see hano ki Jerusalem. 5 Te saaita te ssao maatou ki oo
ku tae raa, maatou ni massike no oo ki te vaka raa i tai. Naa taanata
te lotu naa ma naa aavana laatou aa ma naa tamalliki laatou raa ni oo
hakapaa ma maatou ki tai. Maatou ni oo no ttuu iloo ki naa turi maatou
i te kerekere i tai raa no taku ki TeAtua. 6 Ki oti raa pureppure iloo maatou
ka oo maatou no kkake i te vaka, aa naa tama naa iaa ku ahe ki naa hare
laatou.

7 Maatou ni uhuki i Tyre no tere ki Tolemaias. Teenaa maatou ni oo
no nnoho maatou aso tokotasi ma naa tama te lotu i te kina naa. 8 I te ssoa
te aso raa uhuki iloo maatou no tere ki Sisaria. I te matakaaina naa raa,
maatou ni oo no nnoho maatou ma Philip, te tama e sare hakaea te Lono
Taukareka, i tana hare. Philip te tanata tokotasi i te takahitu taanata
ni tukua ki tokonaki ki naa heuna te lotu i Jerusalem.✡ 9 Ttama naa e mee
tana takahaa taupu e heheuna hoki te hakaea naa taratara TeAtua.

10 Maatou ni nnoho ake iloo naa aso maatou i Sisaria, teenaa tae ake
lokoi te pure tokotasi TeAtua, tana inoa ko Agabus. Te pure naa e hanake
i Judea.✡ 11 Ttama naa ni hanake no toa iloo a ia te ttuu Paul raa no saisai
ana tino vae ma ana tino rima soko ia no taratara peelaa, "TeAitu Tapu raa
e taratara mai peenei: Te tama e mee tana tuu nei ma ki saisaitia peenei
naa Jew i Jerusalem, teenaa a ia ma ki kauake naa tama naa ki naa tama
i naa henua sara."

12 Te saaita maatou ma naa tama e nnoho maatou naa ni llono
i naa taratara nei raa, maatou ni puratia maatou Paul ki see hano
ki Jerusalem. 13 Araa nei Paul ku huri mai ki maatou no mee mai, "Kootou
e aa? Ai kootou e ttani ai ma ki sopo taku manava? Nau see mataku ki mee
maa nau e saisaitia no taia i Jerusalem i aa nau e mee naa heuna TeAriki
Jesus."

14 Maatou ni see lavaa iloo te hurisia maatou te manava Paul, teenaa
tiiake iloo maatou ki hano ia ki tana maanatu. Maatou ni mee ake koi
peelaa, "Tiiake ki akottia te hiihai TeAtua."

✡ **21.8** Acts 6.5; 8.5 ✡ **21.10** Acts 11.28

15 Maatou ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, araa oo iloo maatou
ki Jerusalem. 16 Aaraa tama te lotu i Sisaria ni oo ma maatou. Teenaa maa-
tou ni toa naa tama naa ki te hare Neison, te tama haka Cyprus. Ttama naa
ko te tama mua lokoi ni hakattina no lotu i TeAtua.

Paul ku tae ake ki Jerusalem

17 Te saaita maatou ni ttae atu ki Jerusalem raa, naa tama te lotu
i te kina naa ni oo ake no toa maatou. 18 Teelaa aso raa, oo iloo maatou
ma Paul no mmata i James. Naa tama hakamaatua te lotu raa hakkaatoa
ni nnoho i te kina naa. 19 Paul ni purepure atu ki laatou no taratara ake iloo
i naa vana katoo TeAtua ni mee ki naa tama i naa henua sara i tana saaita
ni hakaea ake naa taratara TeAtua.
20 Te saaita naa tama te lotu naa ni llono i naa taratara Paul raa,
naa tama naa ni hakanau katoo i TeAtua. Araa taratara ake iloo te tama
tokotasi laatou ki Paul, "Taku taina nei. Koe e kite maa te kooina naa Jew
teelaa ku hakattina no lotu i TeAtua raa ku lava iloo naa simata e tammaki,
aa naa tama naa katoo koi tauhia laatou naa Loo Moses. 21 Naa tama naa
ni llono maa koe ni taratara ake ki naa Jew teelaa e nnoho hakapaa ma
naa tama i naa henua sara raa ki tiiake laatou naa Loo Moses, teenaa maa
koe e vana ma ki see ssere naa tamalliki laatou aa maa laatou ki see tautari
ki naa tiputipu taatou naa Jew. 22 Se aa taatou ki mee? Naa Jew naa ma ki oti
ku llono maa koe ku tae mai ki te kina nei. 23 Aa hakannoo, teenei te mee
maatou e fiffai ma koe ki mee: Teelaa se takahaa taanata iloto maatou.
Naa tama naa ni tuku naa taratara laatou imua naa karamata TeAtua maa
laatou e hakatapu naa ora laatou. 24 Koe ku hano ma naa tama naa aa
kootou hakapaa ku hakamaarama naa haitino kootou, i te vasi naa Loo raa,
ki mataffua imua naa karamata TeAtua. Ki oti koe ku taavi ki lavaa
naa tama naa te tasia naa lauru laatou. I te ara nei raa, te henua hakkaatoa
ma ki illoa maa naa taratara naa tama ni mee iaa koe raa seai ni taratara
maaoni, aa maa koe too tino e tautari ki naa Loo Moses.✡ 25 Aa naa tama
i naa henua sara teelaa ni hakattina no lotu raa iaa, maatou ku oti te kkave
maatou pas ki laatou no taratara ake i maatou ku oti te taratara maa laatou
ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu aa laatou ki see unu
te ttoo; laatou ki see kkai te manu teelaa ni taa aa ni see hakatere tana ttoo,
aa laatou ki tiiake te tiputipu e hai huri."✡
26 I te ssoa te aso raa, Paul ni hano ma te takahaa taanata naa
no hakamaarama naa haitino laatou, i te vasi naa loo, ki mataffua
i naa karamata TeAtua. Ki oti raa uru atu iloo Paul ki loto te Hare Tapu raa
no hakaari ake ki naa maatua raa i te kooina naa aso te hakatapu laatou raa
koi takkoto mai, teenaa ko te saaita laatou ma ki hakaara ni mee ki TeAtua
maa naa tama naa.

Paul ku tauhia iloto te Hare Tapu

27 Te saaita naa aso e hitu naa ni taupiri ki llaka raa, aaraa Jew teelaa
ni oo ake i naa matakaaina i Asia raa, ni kkite i Paul iloto te Hare Tapu.
Teenaa usuhia iloo laatou naa tama e kkutu i te kina naa no oo atu
naa tama naa no tauhia Paul. 28 Naa tama naa ni varo peelaa, "Naa taanata
Israel nei, kootou oomai no tokonaki mai ki maatou! Teenei ko te tama
e sare taratara hakallikaina a ia te kanohenua Israel, naa Loo Moses, aa
ma te Hare Tapu nei, ki naa tama i naa kina hakkaatoa. Aa teenei naa tama
i naa henua sara raa ku hakauruhia a ia ki loto te Hare Tapu raa ki kerekere
te kina e tapu nei!" 29 (Naa tama naa e taratara peenaa i laatou ni kkite
i Trofimus, te tama i Epises, e sassare laaua ma Paul iloto Jerusalem.

✡ **21.24** Num 6.13-21 ✡ **21.25** Acts 15.29

Teenaa naa tama naa e mannatu maa te tama naa ni too ake Paul ki loto te Hare Tapu.)✡

30 I te saaita te henua ni llono i te taratara nei raa, te kanohenua katoo i Jerusalem ni massike no hurohuro i naa lloto laatou. Naa tama naa ni ffuro atu hakkaatoa no tauhia laatou Paul ka huutia ki haho te Hare Tapu, teenaa puuia lokoi laatou naa tootoka te Hare Tapu raa no mmau. 31 Te saaita naa tama naa ni mee ma ki taia laatou Paul raa, te taratara raa ku tae ki te hakamau naa soldia Rome raa ma naa tama i Jerusalem raa ku hetaa huri. 32 Te hakamau naa ni masike koi no too iloo ana soldia raa ma aaraa hakamau aana no ffuro atu ki naa tama naa. Te saaita naa tama naa ni kkite i te hakamau naa ma ana soldia raa, see taia iloo laatou Paul. 33 Te hakamau raa ni hanatu ki Paul no vanaake iloo ki ana soldia raa ki tauhia Paul no saisaitia ki naa seni e lua. Teenaa ki vasiri te hakamau raa peelaa, "Teenei ko ai? Se ssara peehea ttama nei ni mee?" 34 E mee aaraa tama e ttuu i te kina naa ni tanitani varo huri koi; aaraa tama koi e kkee naa taratara laatou e hai ake. Te hakamau raa ni vvare hakaoti i naa hevaa huri naa tama naa, teenaa a ia ni see ilotia iloo ia te tahito te vana ni mee naa. A ia ni huri ake ki ana soldia raa no vanaake iloo ki toa Paul ki te hare laatou naa soldia raa e roorosi. 35 Te saaita naa soldia raa koi oo atu are ki kkake i te hare laatou raa, naa tama raa ku muimui ake i naa vasi ki taia laatou Paul, teenaa ki ffuri naa soldia raa no saaua laatou Paul. 36 Tevana iaa te kanohenua naa ni oo atu koi vaamuri ka tanitani varo ake ki naa soldia raa peelaa, "Taia te tama naa ki mate!"

Paul ku taratara ki te kanohenua

37 Te saaita naa soldia raa ni ttuu ki toa laatou Paul ki loto te hare laatou raa, Paul ki mee ake ki te hakamau, "Nau e lavaa te kauatu se taratara maaku kiaa koe?"

Te hakamau raa ki vasiri ake, "Koe e iloa te taratara haka Greece? 38 Koe nei seai ko te tama haka Egypt teelaa ni hakkoro te henua ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa ki oti raa too iloo naa simata e haa naa tama e taa tama raa no ffuro laatou ki loto mouku?"

39 Teenaa ki mee ake Paul kiaa ia, "Seai. Nau nei se Jew. Nau ni haanauria mai i Tarsus iloto Silisia, aa teenaa seai ma se henua hakavarevare. Nau e hiihai maa koe ki tiiake nau ki taratara ki te kanohenua nei."

40 Te hakamau naa soldia raa ni hiihai. Teenaa ki masike Paul no tuu ki aruna te kakkake raa no ssau atu tana rima ki naa tama e ttuu ake i te kina naa ki see vvaa. Te saaita naa tama naa ni ttuu seemuu raa, Paul ni kaamata no taratara haka Jew ki laatou:

22

1 "Aku taaina ma aku tammana nei. Kootou hakannoo mai ki hakatonu atu nau i aa nau seai taku sara ni mee!"

2 Te saaita te kanohenua naa ni llono maa Paul e taratara haka Jew raa, naa tama naa ni noho seemuu hakkaatoa. Teenaa ki kaamata Paul no taratara, 3 "Nau nei se Jew, aa nau ni haanauria mai i te matakaaina Tarsus iloto Silisia, tevana iaa nau ni matua i Jerusalem, aa Gamaliel raa ko taku tisa ni ako mai ka iloa nau i naa Loo hakkaatoa naa tippuna taatou imua. Nau nei hoki e hakatina ki haia a nau naa heuna TeAtua pee ko kootou, naa tama e ttuu i te kina nei i te aso nei.✡ 4 Nau ni hakataka ki naa kina katoo no seeia naa tama e tautari ki te Mateara TeAriki raa

✡ **21.29** Acts 20.4 ✡ **22.3** Acts 5.34-39

ki taaia ki mmate, teenaa te lopo taanata ma naa haahine i naa tama naa
ni peesia a nau ki loto te hare karapusi. 5 Te Maatua Hakamau aa ma
naa tama hakamaatua i te Kansol raa e lavaa te taratara atu peelaa maa
aku taratara nei ni taratara maaoni. Naa tama naa ni kaumai naa pas laa-
tou e sissii ki naa Jew taatou teelaa e nnoho i Damascus ka hano ma nau.
Teenaa nau ni hanatu ki Damascus ki saisaitia naa tama naa ki naa seni raa
no taakina mai ki Jerusalem ki taaia.✡

Paul ku hakaea i tana huri ana tana manava no lotu i TeAtua (Acts 9.1-19; 26.12-18)

6 "I taku saaita ni taupiri ki Damascus i te laaraatea*, te maasina e lasi raa
ku llama iho i te lani no aareha iaa nau. 7 Teenaa leiho iloo nau
ki te kerekere raa no lono nau i naa taratara iho te reo raa i te lani peelaa,
'Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?'
8 "Teenaa ki vasiri nau peelaa, 'Koe ko ai, TeAriki?' Te reo raa
ki mee mai, 'Nau ko Jesus te tama i Nazareth, te tama e seeia a koe
ki taia.' 9 Naa tama ni oo maatou naa ni kkite i te maasina naa, tevana iaa
naa tama naa ni see llono te reo te tama e taratara mai kiaa nau.
10 "Nau ki vasiri hoki, 'TeAriki, nau ki mee peehea?' Araa Te Ariki
ku mee mai, 'Masike ki aruna aa koe ku hanatu ki loto te matakaaina naa.
E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee.'
11 Aku karamata ni ppuni i te maasina e lasi naa, teenaa ki ffuri mai
naa tama e oo maatou raa no ppikitia taku rima no hakattaki atu ki loto
Damascus.
12 "I loto te matakaaina naa raa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias.
A ia se tama iloo e lotu aa e tautari ki naa Loo Moses, aa naa Jew
katoo i te kina naa e fiffai kiaa ia. 13 Ttama naa ni au no tuu i taku vasi
no mee mai kiaa nau, 'Taku taina Saul, ttoka mai!' Saaita naa lokoi raa
aku karamata ku kkite hoki no ttoka atu nau kiaa ia. 14 A ia ki mee mai,
'Koe ni hakamaatinoria te Atua naa tippuna taatou raa ki iloa koe
i tana hakataakoto, ki kite koe i tana Tama e tonu, aa ki lono koe i tana tino
reo. 15 I te aa, i aa koe naa ma ki hakaea ki te henua hakkaatoa i oo vana
ni kkite ka llono. 16 Aa koe e tari hoki ki aa? Masike ki aruna no taku, aa
koe ku mee ki hakaukau tapuria koe ki uiia oo haisara TeAtua.'
17 "Teenaa ahe iloo nau ki Jerusalem no hano no taku i te Hare Tapu.
I taku saaita ni taku raa, nau ni hakakkiitea TeAtua 18 i naa tuu ake
TeAriki no taratara mai kiaa nau peelaa, 'Hakavave lokoi no hakataha
i Jerusalem i te saaita nei. Naa tama i te kina nei ma ki see fiffai maa
koe e hakaea ake aku taratara raa ki laatou.' 19 Nau ki mee ake,
'Naa tama naa e illoa hakaraaoi iloo maa teenei ko nau nei ni sare uru
ki naa hare lotu naa Jew raa no taaia naa tama e lotu iaa koe ka ponotia
ki loto te hare karapusi. 20 Aa i te saaita Stephen, te tama ni sare hakaea
iaa koe, ni taia no mate raa, nau nei ni hiihai ki te vana naa tama naa
ni mee. Teenaa nau ni tuu i te kina naa no ttoka i naa taia te tama naa,
ka roorosi ake nau ki naa kkahu naa tama ni taa iaa ia.'✡ 21 Teenaa
ki mee mai TeAriki, 'Tere; koe ma ki kaavea a nau hakammau iloo
ki naa tama i naa henua sara.' "
22 Te kanohenua naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki Paul. Araa nei
i tana saaita ni taratara peenaa raa, naa tama naa ni ffuri no tanittani varo
peelaa, "Taia te tama naa ki mate! Ttama naa ki see tiiake ki ora!"
23 Naa tama naa ni tanittani varo maaroo iloo ka sasae naa maro laatou raa

---

✡ **22.5** Acts 8.3; 26.9-11 * **22.6** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ✡ **22.20** Acts 7.58

ka tapittapi naa kerekere raa ki aruna. 24 Teenaa heuna iloo te hakamau raa
ana soldia ki toa Paul ki loto te hare no sarua, aa ku vasiria ki illoa laatou
i te vana naa tama raa e lloto no tanittani varo peelaa iaa ia. 25 Tevana iaa
i te saaita Paul ni saisaitia laatou ki sarua raa, Paul ni huri ake ki te soldia
tokotasi i te kina naa no mee ake, "E aa? Te mee naa e tonu maa kootou
ki sarua kootou te tama haka Rome teelaa seki toa are ki te koti no hakatonu
tana sara?"
26 Te saaita te soldia naa ni lono i naa taratara ake Paul raa, hano iloo
no mee ake ki te hakamau laatou, "Koe e iloa i too vana e mee nei?
Ttanata nei se tama haka Rome!"
27 Teenaa ki hanatu te hakamau raa no vasiri ake ki Paul, "Taratara mai,
koe se tama maaoni i Rome?"
Paul ki mee ake, "Uee."
28 Araa te hakamau naa ku vanaake ki Paul, "Nau nei ni pesi te mane
e lasi iloo ki ilotia nau maa nau se tama i Rome."
Paul ki hakaahe ake, "A nau nei iaa e mee ma se tama i Rome
i aku maatua raa ni tama haka Rome."
29 Teenaa naa soldia ni ttuu ki vasiria laatou Paul raa ni hakattaha iaa ia
i te saaita naa lokoi; aa te hakamau laatou naa ni mataku i tana saaita ni iloa
maa Paul se tama haka Rome, aa Paul iaa ku oti te saitia a ia ki naa seni.

Paul e tuu imua te Kansol

30 Te hakamau naa soldia raa ni mee ma ki iloa hakaraaoi a ia maa teelaa
se ssara peehea naa Jew raa e hai maa Paul ni mee. I te ssoa te aso raa,
a ia ni vanaake ki ana soldia raa ki hanaa naa seni e mmau i Paul, teenaa
aru iloo ia ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu aa ma naa tama haka-
maatua te Kansol raa ki nnoho. Araa too atu iloo ia Paul no hakatuuria
imua naa tama naa.

23

1 Paul ni ttoka tonu atu ki naa tama te Kansol raa no taratara ake ki laatou,
"Aku taaina nei. Taku hakataakoto e maarama iloo i naa tiputipu taku ora
imua naa karamata TeAtua, e kaamata mai imua no tae mai ki te aso nei."
2 Te Maatua Hakamau, tana inoa ko Ananias, ni huri no vanaake iloo
ki naa tama e ttuu i te vasi Paul raa ki paakia ana maaisu. 3 Teenaa ki huri
Paul no mee ake kiaa ia, "A koe, te tama e mee pee ko naa hono ku ppara
teelaa e paraia ki te peni e makkini ki see ilotia maa teenaa ni hono
ku hakallika, ma ki pakuutia TeAtua! Koe naa e noho ki hakatonutonu
iaa nau i te vasi naa Loo, aa koe iaa ku see tuku ki naa Loo naa i aa koe
ku vanaake ki naa tama kootou naa ki paakia aku maaisu!"✡
4 Naa taanata e ttuu i te vasi Paul raa ki mee ake ki Paul "Koe see lavaa
te taratara ake peenaa ki te Maatua Hakamau!"
5 Paul ki mee ake, "Aku taaina nei. Nau ni see iloa maa ia
ko te Maatua Hakamau. Naa taratara iloto te Laupepa Tapu raa e mee
maa, 'Au see taratara hakallika ki te hakamau te kanohenua kootou naa.' "✡
6 Paul ni kite peelaa maa aaraa tama i te Kansol raa ni Sadiusi aa
aaraa tama ni Faarisi, teenaa a ia ki taratara vaaruna iloo peelaa ki laatou
te Kansol, "Aku taaina nei. Nau nei se Faarisi, i aku tammana raa ni Faarisi.
Nau nei e tuu imua te koti i aa nau e taaohi manava maa te mate raa
ma ki hakamassikeria no ora hoki!"✡
7 Saaita koi Paul ni taratara peenei raa, naa Faarisi raa ma naa Sadiusi raa
ki kaamata no hakatauttau soko laatou, teenaa naa kaavena e lua naa
ni maavae. 8 I te aa, i naa Sadiusi raa e taratara maa see hai tama

✡ **23.3** Mt 23.27-28 ✡ **23.5** Ex 22.28 ✡ **23.6** Acts 26.5; Phil 3.5

ma ki hakamasikeria i te mate aa maa see hai mee hoki e haia ma ni ensol aa ma ni aitu; naa Faarisi raa iaa e taratara maa naa mee e toru naa ni mee maaoni iloo.✡ 9 Te vvaa naa tama naa ni hano no lasi iloo, teenaa aaraa tisa naa Loo teelaa e ttaka ki te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara haimahi peelaa, "Maatou e kkite maa see hai vana e sara i te tama nei. Teelaa pee se ensol aa ma se aitu maaoni raa ni taratara ake ki te tama nei."

10 Naa tama naa ni hakatauttau hakallika iloo, teenaa te hakamau naa soldia raa ni mataku maa Paul ma ki taia no mate. Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki oo atu no hakataharia Paul i naa tama naa no hakauruhia ki loto te hare naa soldia.

11 I te poo naa raa, TeAriki ni hakasura atu ki Paul no mee ake peelaa, "Koe see mataku! Koe ku oti te hakaea ki naa tama i te kina nei i aku tiputipu, teenaa koe ku hano no hakaea hoki ki naa tama i Rome."

Paul ku tarataraina naa Jew raa ki taia

12 I te tahaata telaa aso raa, naa Jew raa ni kkutu no taratara ki taia laatou Paul. Naa tama naa ni tuku laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see kkai ka unu, teenaa ki tae iloo ki te saaita Paul ku lavaa laatou te taia no mate. 13 Teelaa se tino haa naa taanata katoo ni mee laatou vana naa. 14 Naa tama naa ni oo atu ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no mee ake, "Maatou ku oti te tuku maatou taratara imua TeAtua maa maatou ma ki ttaka see kkai ki taia iloo maatou Paul ki mate. 15 Teenaa kootou ma naa tama te Kansol raa ki kkave se taratara maa kootou ki te hakamau naa soldia Rome raa ki kaavea mai Paul ki kootou; hakareereesia kootou te hakamau naa maa kootou e mee ki vasirisiri hakaraaoi ki Paul. Maatou nei ma ki taaria maatou te tama naa ki taia ki mate i tana saaita seki tae atu ki kootou."

16 Tevana iaa te ilaamotu tanata Paul raa ni lono i naa taratara naa tama naa, teenaa tere iloo te tamariki tanata naa ki te hare naa soldia raa no hakaari ake ki Paul. 17 Teenaa ki kannaa Paul ki te soldia tokotasi no vanaake, "Toa te tamariki tanata nei ki te hakamau kootou; te tama nei e mee tana taratara ki taratara ake kiaa ia." 18 Teenaa toa iloo te tama naa ki te hakamau laatou no mee ake peelaa, "Paul, te karapusi, e mee mai ma ki taakina mai te tamariki tanata nei kiaa koe; ttama nei e mee tana taratara ki taratara atu kiaa koe."

19 Te hakamau naa soldia raa ni ppiki ki te rima te tamariki tanata naa no oo iloo laaua no nnoho soko laaua, teenaa vasiri ake iloo kiaa ia, "Se aa taau e mee ma ki taratara mai kiaa nau?"

20 Te tamariki tanata raa ki mee ake, "Naa tama hakamaatua naa Jew raa ku oti te tuku laatou taratara maa taiao laatou ku oomai no mee atu maa Paul ki toa laatou no mmata i te Kansol; naa tama naa ma ki hakalellesi maa te Kansol raa e mee ma ki vasiri laatou kiaa ia. 21 Tevana iaa koe see hakannoo ki naa tama naa. Teelaa se tino haa taanata raa ma ki taaria laatou te tama naa ki osohia no taia. Naa tama naa ku oti te tuku laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see lavaa te kkai, ki tae iloo ki te saaita Paul ku lavaa te taia laatou ki mate. Naa tama naa ku nnoho i te saaita nei ki mee laatou vana naa, aa naa tama naa e nnoho koi ka ttari ki too taratara ma ki kauake."

22 Teenaa mee ake iloo te hakamau raa ki te tamariki tanata naa, "Au see hakaari ake ki se tama maa koe ku oti te taratara mai te mee naa kiaa nau." Araa heunatia iloo ia te tamariki tanata naa ka hano.

✡ **23.8** Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

Paul ku kaavea ki Felix, te Hakamau te kaaman

23 Teenaa aru iloo te hakamau naa soldia raa ki te takarua i ana soldia
hakamaatua raa no taratara ake, “Too se ruarau naa soldia, se tino hitu
naa soldia e ffuro i naa hos, aa se ruarau naa soldia e hetaa ma naa tao,
ki oo ki Sisaria i te ssivo i te poo nei. 24 Koe ku mmata hoki ki too ni hos
ki kake Paul, ki tae hakaraaoi a ia ki Felix, te Hakamau te kaaman e noho
i te kina naa.” 25 Teenaa sissii iloo te hakamau naa soldia raa tana pas
peelaa:

26 “A nau Claudius Lisias e sissii atu te pas nei kiaa koe Felix,
te hakamau te kaaman: Te aso taukareka iaa koe. 27 Ttama nei
ni tauhia naa Jew raa no mee ma ki taia ki mate. I taku saaita ni iloa
maa te tama nei se tama haka Rome raa, nau ni hano ma aku soldia raa
no hakasaoria a ia. 28 Nau ni mee ma ki iloa nau ma se ssara peehea
te tama nei ni mee, teenaa toa iloo nau te tama nei ki mmata te Kansol
laatou raa iaa ia. 29 Nau ni kite maa te tama nei see hai sara ni mee teelaa
e tau ma ia ki taia ki mate, aa seai ma ki karapusina; ttama nei e kotia koi
naa tama naa i te vasi naa loo laatou naa Jew. 30 I taku saaita ni lono maa
naa Jew raa e taratara ma ki taia laatou te tama nei raa, maanatu iloo nau
ki kaavea atu te tama nei kiaa koe. Nau ku oti te taratara ake ki naa tama
e kotia laatou te tama nei ki oo atu no kauatu naa taratara laatou raa
kiaa koe.”

31 Naa soldia raa ni hakannoo ki naa taratara te hakamau laatou naa.
Paul ni toa laatou i te poo naa no tae iloo ki te matakaaina Antipatris.
32 I te ssoa te aso raa, naa soldia teelaa e sassare ki naa vae laatou raa ni ahe
ki Jerusalem, aa naa soldia e ttaka ki naa hos raa iaa ku oo laatou ma Paul.
33 Paul ni toa naa soldia raa no ttae iloo laatou ki Sisaria, teenaa kauake iloo
laatou te pas te hakamau laatou raa ki Felix, te Hakamau te kaaman,
ka tiiake atu Paul kiaa ia. 34 Te Hakamau raa ni ppau te pas raa no vasiri ake
ki Paul maa Paul se tama i te matakaaina i hea. I tana saaita ni iloa
maa Paul se tama i Silisia raa, a ia ki mee ake, 35 “Nau ku ttari ki ttae mai
naa tama e kotia laatou a koe raa, aa nau ku hakannoo ki too koti nei.”
Teenaa vanaake iloo ki ana wasi raa ki toa Paul no roorosi ake kiaa ia iloto
te hare te tuku Herod.

24

Paul e tuu i te koti

1 Naa aso e rima ku oti te llaka raa, Ananias, te Maatua Hakamau
te Hare Tapu raa ku hanake ki Sisaria ma aaraa tama hakamaatua naa Jew,
aa ma te tama teelaa ma ki tokonaki ki laatou i te vasi naa loo, tana inoa
ko Tertulus. Naa tama naa ni oo atu no kauake iloo naa taratara laatou
e mee i Paul raa ki Felix. 2 Araa kannaatia ake iloo laatou Paul ki hanake
ki loto te hare, teenaa kaamata iloo Tertulus no taratara:

“Ttama hakamaatua nei. Maatou e nnoho hakaraaoi iloo ma te laaoi
i aa koe e noho hakamaatua i maatou, aa koe ni hakassura te kau vana
ki taukareka te nnoho maatou i te henua maatou nei. 3 Maatou e taratara
peenaa i naa kina hakkaatoa i te fiaffia maatou iaa koe. 4 Nau see hiihai
maa koe e tauhia rooroaina a nau, tevana ia nau e hiihai maa koe
ki kaumai se tamaa saaita koi ki kauatu naa taratara maatou nei: 5 Maatou
ni kkite maa te tama nei se tama e hakkoro heaatuna; te tama nei
maraa e usuhia a ia naa Jew i naa kina hakkaatoa ki ffuri no hetaa ma
naa tama te kaaman Rome, aa te tama nei hoki ko te tama hakamaatua
i te kaavena e tautari ki te tama i Nazareth. 6 Te Hare Tapu maatou raa
hoki e haia hakallikaina ttama nei ma se kina vare koi see tapu, teenaa

ki tauhia ai maatou te tama nei no karapusina. [Maatou ni taratara
maa maatou ma ki hakatonutonu te tama nei i te vasi naa loo maatou,
7 araa nei Lisias, te hakamau naa soldia Rome raa, ku hanake no hetaa ma
maatou ka toa a ia te tama nei i maatou. 8 Teenaa ki kkave mai te taratara
Lisias maa maatou ki oomai no mmata iaa koe.] Ki mee maa te tama nei
e vasiria a koe raa, koe ma ki iloa i te vana te tama nei e kotia ai maatou."
9 Naa Jew naa ni ffuri atu hakkaatoa no mee maa naa taratara Tertulus raa
ni taratara e maaoni.

Paul e hakatonu i aa ia imua Felix

10 Ki oti raa Felix ku nnuu ake ki Paul ki taratara, teenaa ki kaamata Paul
no taratara,

"Nau e iloa maa i te lopo setau nei raa, koe naa ko te tama e noho
no hakatonutonu te kanohenua nei hakkaatoa, teenaa nau e hiahia iloo
i aa nau e lavaa te tuu imua aau no hakatonu i taku vasi. 11 Koe
e lavaa koi te iloa maa ni aso koi e sinahuru maa rua ku oti te llaka raa,
nau ni hanake ki Jerusalem no lotu. 12 Naa Jew nei ni see kkite maa nau
ni hakatauttau ma ni tama iloto te Hare Tapu, aa laatou hoki ni see kkite
maa te henua ni usuhia a nau ki massike no mee ni vana e hakallika
iloto naa hare lotu naa Jew aa ma i naa kina sara hoki iloto Jerusalem.
13 Naa tama naa see lavaa te hakatonu hoki maa naa taratara laatou naa
e maaoni. 14 Tevana iaa nau e lavaa te hakaari atu te mee nei kiaa koe:
Nau e lotu ki te Atua naa tippuna maatou, aa nau e tautari ki te Mateara
TeAriki teelaa e haia naa tama nei maa seai se mee maaoni. Aa nau
hoki e tautari ki naa taratara katoo e takkoto iloto naa Loo Moses aa ma
naa taratara teelaa ni sissia naa pure TeAtua. 15 Nau e taaohi manava
i TeAtua pee ko naa tama nei hoki, teenaa ma naa tama hakkaatoa,
naa tama e sosorina taukalleka aa ma naa tama e sosorina hakallika,
ma ki hakamassikeria i te mate. 16 Teenei nau e hai hakappuru iloo ki takoto
maarama taku hakataakoto imua TeAtua aa imua te henua.

17 "Nau ni noho ake iloo aku setau see kite i Jerusalem, teenaa
nau ni hanake ki te henua naa no kkave naa mane maa naa tama
e nnoho hakaaroha i te kina naa aa ku hakaara ni mee maaku
i te Hare Tapu. 18 Teenaa ko taku saaita ni hakamaarama taku haitino
iloto te Hare Tapu, teelaa ni oo ake naa tama nei no llave iaa nau. See hai
tama tammaki ni ttuu ake ma nau i te kina naa, aa ni see hai tama hoki
ni heatu ka vvaa i te kina naa.✡ 19 Tevana iaa teelaa ko naa Jew ni oo ake
i Asia raa ni hakatauttau maatou; naa tama naa are ki oomai no kotia
nau kiaa koe ki mee maa laatou e mannatu maa nau ni hakassara
aku vana. 20 Aa ki mee maa seai, koe ku vasiri ki naa tama nei maa
te Kansol raa ni taratara ma se ssara peehea nau ni mee, i taku saaita ni tuu
imua naa tama naa. 21 I taku saaita ni tuu imua naa tama naa raa, nau
ni varo ake koi peelaa, 'Nau nei ku kotia kootou i te aso nei i aa nau e iloa
maa te mate raa ma ki massike no ora.' "✡

22 Felix ku oti te iloa hakaraaoi iloo i naa taratara i te Mateara TeAriki,
teenaa te koti naa ni tukua a ia ki telaa aso. A ia ki mee ake ki laatou,
"I te saaita Lisias, te hakamau naa soldia, e tae mai raa, nau ma ki hakatonu
te koti kootou nei." 23 Teenaa vanaake iloo Felix ki te soldia e roorosi
i Paul raa ki toa Paul ki te hare karapusi, tevana iaa a ia ki see kapitia pee
ko aaraa karapusi; naa wasi raa ki tiiake laatou naa soa Paul raa ki too ake
ni aa Paul e hiihai.

Paul e taratara ki te hai aavana Felix laaua ma Drusila

✡ **24.18** Acts 21.17-28 ✡ **24.21** Acts 23.6

24 Ku llaka ana aso raa, Felix ni hanake ma tana aavana, Drusila, teenaa se ffine haka Jew. A ia ni aru ki Paul ki hanake, teenaa nnoho iloo laaua hai aavana no hakannoo ki naa hakaea ake Paul i naa takoto te lotu te tama i Jesus Christ. 25 Araa nei i te saaita Paul ni tae no taratara i te tiputipu e tonu, te tiputipu te tama e lavaa te taaohi ki te tiputipu e tonu, aa i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, Felix ni mataku no mee ake iloo peelaa ki Paul, "Ku llava. Koe ku hano. Taku saaita e laaua raa nau ma ki ssee atu kiaa koe." 26 Paul maraa e arumia Felix i te kau saaita ki hanake ki hai taratara laaua, teenaa i Felix ni maanatu maa ia ma ki tauia Paul ki tokonaki ake ia ki tana koti.

27 Naa setau e lua ku oti te llaka raa, Felix ni suia Porsius Festus i tana heuna ma ko te hakamau te kaaman. Paul ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi, teenaa i aa ia ni hiihai maa naa Jew raa ki fiaffia iaa ia.

25

Festus e hakannoo ki te koti Paul

1 Ku llaka naa aso e toru i te ttae ake ana Festus ki te matakaaina naa raa, Festus ni masike i Sisaria no hano ki Jerusalem. 2 Teenaa naa maatua hakamaatua te Hare Tapu ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo ake no kotia laatou Paul ki Festus. Naa tama naa ni puratia laatou Festus 3 ki hakannoo ki laatou aa ku too ake Paul ki Jerusalem, i te aa, i laatou ku oti te taratara hakaoti ki taia laatou Paul i te ara. 4 Festus ki hakaahe ake, "Paul e karapusi i Sisaria, aa teenei nau ku taupiri ki ahe nau ki te kina naa. 5 Tiiake naa tama naa ki oo maatou hakapaa ki Sisaria, aa laatou ku kotia laatou Paul ki mee maa ia ni hakassara ana vana."

6 Festus ni noho ake i Jerusalem naa aso e varu seai e sinahuru ma naa tama naa, teenaa masike iloo no hano ki Sisaria. I te ssoa te aso raa, a ia ni hano no noho i te hare koti raa no aru ki too ake Paul. 7 I te saaita Paul ni tae ake ki te hare koti raa, naa Jew teelaa ni oo ake i Jerusalem raa ni oo ake no ttuu i naa vasi Paul no kauake ki Festus maa ni sara Paul ni mee. Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa iloo te hakatonu ake i te hakamaaoni naa taratara naa. 8 Teenaa Paul ki masike no taratara, "Nau seai taku vana e sara ni mee ki naa Loo naa Jew aa ki te Hare Tapu; nau seai hoki aku taratara e hakallika ni mee ki te Tuku Hakamau i Rome."

9 Tevana iaa Festus ni hiihai maa naa Jew raa ki fiaffia iaa ia, teenaa ki vasiri ake ia peelaa ki Paul, "Koe e hiihai maa koe ki hano ki Jerusalem ki hakannoo nau ki too koti raa i te kina naa?"

10 Paul ki mee ake, "Nau nei e tuu imua te koti te Tuku Hakamau i Rome; aa teenei taku kina ki koti. Koe e iloa hakaraaoi iloo i aa nau seai taku sara ni mee ki naa Jew. 11 Ki mee maa naa Loo raa ni hakasaraina a nau aa maa nau ni mee ni vana e ssara teelaa e tau ma nau ki tukua ki mate, teenaa nau see kapi taku maaisu ma ki see taia nau. Aa ki mee maa naa taratara naa Jew nei seai maa ni taratara maaoni, nau see lavaa te kaavea se tama ki naa tama naa ki taia. Nau e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei!"

12 Te saaita Festus ni oti te taratara ma tana kansol raa, a ia ki mee ake, "Koe e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki too koti nei, teenaa koe ma ki kaavea a nau ki te Tuku i Rome."

Festus e taratara ake ki Agripa i Paul

13 Ku llaka ana aso raa, te Tuku Agripa laaua haikave ma Bernis ni oo ake ki Sisaria no mmata i Festus. 14 Takarua naa ni nnoho ake naa aso laaua i te kina naa, teenaa Festus ki taratara ake ki te tuku raa i te koti Paul: "E mee te tanata ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi.

15 Taku saaita ni hano ki Jerusalem, naa maatua hakamaatua ma naa tama
hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no kotia laatou te tama naa kiaa nau.
Naa tama naa ni ppura iloo ma ki hakatonu nau maa ttama naa e sara.
16 Tevana iaa nau ni taratara ake ki naa Jew naa maa te ara taatou, naa tama
i Rome, e hakatonutonu te tama e kotia raa, taatou see illoa te ttapa
lokoi maa te tama e kotia raa e sara; taatou maraa e tiiake te tama naa
ki noho hakapaa ma naa tama e mee laatou koti iaa ia, teenaa ki lavaa
te tama naa te hakatonu tana vasi raa imua. 17 Te saaita naa tama naa
ni oomai maatou ki te kina nei raa, nau ni seai iloo ki ttari, nau ni hano
no noho iloto te koti raa no aru ki too ake te tama naa. 18 Aa te saaita
naa Jew naa ni massike no taratara, nau ni maanatu maa naa tama naa
ma ki hakaari mai maa ni mee e hakallika te tama naa ni ppena. Araa nei
naa tama naa ni see hai vana peenaa ni mee. 19 Naa tama naa e taratara are
i naa hakatauttau laatou ma te tama naa i te lotu laatou aa i te tama e ttapa
ma ko Jesus, teelaa ni mate; tevana iaa Paul e hai maa ttama naa e ora.
20 Nau ni see iloa maa te hakamaaoni naa taratara nei ma ki seeia a nau
peehea. Teenaa ki vasiri ake nau ki Paul ki mee maa ia e hiihai ki hano ia
ki Jerusalem, ki hakannoo nau ki tana koti raa i te kina naa. 21 Araa nei
Paul ni ppura maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki tana koti.
Teenaa ki vanaake nau ki aku soldia raa ki tauhia Paul ki tae ki tana saaita
ma ki heunatia a nau ki te Tuku Hakamau Rome."

22 Teenaa ki mee ake Agripa ki Festus, "Nau hoki e hiihai maa nau
ki hakannoo ki naa taratara te tama naa."

Festus ki mee ake, "Taiao koe ku hakannoo ki naa taratara te tama naa."

23 Telaa aso raa, Agripa laaua ma Bernis ni hakao ki naa kkahu
naa tuku raa ni uru ake ki loto te hare koti e lasi te henua naa. Takarua naa
ni uru ake ma naa hakamau te matakaaina naa aa ma naa hakamau
naa soldia. Araa Festus ku vanaake ki naa soldia raa ki taakina ake
Paul ki hare. 24 Festus ki kaamata no taratara, "Te Tuku Agripa ma
naa tama hakkaatoa e noho i te kina nei. Teenei te tanata ni oomai
naa Jew hakkaatoa teelaa e nnoho i te kina nei aa ma i Jerusalem no kotia
kiaa nau; naa tama naa ni oomai no kkaa iloo naa pukua laatou kiaa nau
maa te tama nei ki taia ki mate. 25 Tevana iaa nau ni seai taku sara
ni kite i te tama nei teelaa e tau maa ia ki taia ki mate. Ttama nei
tana tino iloo ni hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo
ki tana koti nei, teenaa ki mee ai taku maanatu maa te tama nei ki kaavea
ki Rome. 26 Tevana iaa nau seai aku taratara hakaraaoi e iloa ma ki sissii
nau i te ssara te tama nei no kkave ki te Tuku Hakamau i Rome. Teenei
e toomai ai nau te tama nei kiaa koe, te Tuku Agripa, ki seeia a koe te tahito
te ssara te tama nei. Teenaa too saaita ku ilotia a koe te ssara te tama nei raa,
nau raa ku iloa maa ni taratara peehea nau ki sissii no kkave ki Rome.
27 I te aa, nau e maanatu maa see tonu maa nau e kaavea koi nau
te karapusi nei ka hano, aa nau iaa see sissii maa ni sara peehea te tama nei
ni mee."

26

Paul e hakatonu i aa ia imua Agripa

1 Teenaa Agripa ki mee ake ki Paul, "Koe ku taratara i too vasi." Teenaa
ssau atu iloo te rima Paul ki laatou no kaamata ana taratara:

2 "Te tuku Agripa. Nau e hiahia iaa nau e lavaa te tuu imua aau
no hakatonu atu taku vasi i naa taratara naa Jew e mee i a-nau nei.
3 I te aa i aa koe e iloa hakaraaoi iloo i naa tiputipu te nnoho naa Jew

aa i naa hakatauttau laatou ki laatou. Teenaa nau e hiihai maa koe ki hakannoo mai hakaraaoi iloo ki aku taratara nei.
4 "Naa Jew raa hakkaatoa e illoa i aku tiputipu, kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki i taku henua no tae ki taku saaita ni hano no noho i Jerusalem. 5 Naa tama naa kunaa ttaka iloo ka illoa iaa nau, aa ki mee maa naa tama naa e fiffai raa, laatou e lavaa te taratara atu iaa nau ni hai te kaavena naa Faarisi, teenaa ko te kaavena e taaohi iloo ki naa vana te lotu maatou naa Jew.✡ 6 Aa teenei nau ku kotia i aa nau e taaohi manava ki naa taratara TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna maatou. 7 Teenei ko naa purepure TeAtua teelaa e taaohi manava ai naa manava e sinahuru maa rua Israel i naa lotu laatou peenaa i te ao ma te poo. Ttuku nei, nau nei e kotia naa tama nei i aa nau e taaohi manava ki naa purepure TeAtua! 8 Ai kootou e hainattaa iloo te hakattina maa TeAtua e hakamasike te mate no ora?
9 "Imua raa nau ni maanatu ma ki puuia a nau te henua ki see lotu i Jesus te tama i Nazareth. 10 Teenaa ko aku vana ni mee i Jerusalem. Nau ni heunatia naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ka hano nau no ponotia te lopo tama TeAtua ki loto te hare karapusi; nau nei hoki ni hiihai maa naa tama naa ki taaia ki mmate. 11 Naa tama naa ni taaia a nau iloto naa hare lotu i te kau saaita, ki tiiake te lotu laatou naa. Nau ni lotoffaaeo iloo i naa tama naa, teenaa ki hano hoki nau ki aaraa matakaaina no seeia naa tama peenaa ki taaia.✡
12 "Teenaa ni heunatia ai nau naa maatua hakamaatua raa ma ki hano nau ki Damascus ma te pas laatou, ki huri ake maa nau e heunatia ake laatou. 13 Ttuku nei, i te laaraatea*, i taku saaita koi hanatu iloto te ara raa, nau ni kite i naa maasina iho te mee raa i te lani, e maarama iaa i te laa no aareha iaa nau. Naa tama maatou ni oo hakapaa naa ni too katoo te maasina naa. 14 Maatou hakkaatoa ni ssina no pakkuu ki te kerekere i laro. Teenaa lono iloo nau i naa taratara iho te reo raa haka Jew peelaa, 'Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa? Koe ma ki mere iaa koe e huri mai no mee ma ki hetaa taaua; koe e mee ma se purumakau e aakasi ki te laakau e tuu makattau.'
15 "Teenaa ki vasiri nau, 'Koe ko ai, TeAriki?'
"TeAriki ki mee mai, 'A nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. 16 Massike no tuu ki aruna. Nau e hakasura mai no tukua koe ki heheuna iaa nau. Tere no hakaea ki aaraa tama i too vana e kite i te aso nei aa ma naa mee aaku ma ki huri atu kiaa koe imuri. 17 Koe ma ki hakasaoria a nau i naa tama i too tino henua, Israel, aa ma naa tama i naa henua sara. Teenaa koe ku heunatia a nau ki naa tama naa. 18 Naa karamata naa tama naa ma ki tarakina a koe, ki hakattaha laatou i te poouri no nnoho ki te maarama; ki hakattaha laatou i naa mahi Satan no tautari ki TeAtua. Teenaa ki ffuri naa tama naa no lotu ki uiia naa haisara laatou TeAtua, aa laatou ku lavaa te nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua ni hakatapu.'
19 "Te tuku Agripa, nau nei e tautari ki taku mee ni hakakkiitea TeAtua i te lani. 20 Nau ni kaamata te hakaea naa taratara TeAtua raa i Damascus, araa hano iloo nau no hakaea ake ki naa tama i Jerusalem ka hakataka atu ki naa matakaaina vaaroto Judea. Ki oti raa hano iloo nau no hakaea hoki naa taratara naa ki naa tama i naa henua sara. Nau ni hakaea ake ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku ffuri no lotu i TeAtua, teenaa laatou ki ffuri naa sosorina laatou ki maatino maa laatou ku oti te tiiake naa haisara laatou.✡ 21 Teenei ko taku vana ni tauhia naa Jew raa no haia ki taia

✡ **26.5** Acts 23.6; Phil 3.5 ✡ **26.11** Acts 8.3; 22.4-5 * **26.13** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ✡ **26.20** Acts 9.20,28-29

ki mate, i taku saaita ni laavea laatou iloto te Hare Tapu. 22 Tevana iaa
TeAtua ni tokonaki mai peenaa kiaa nau no tae mai iloo ki te aso nei. Aa
teenei e tuu ai nau i te kina nei no hakaea atu naa taratara nei ki kootou,
naa hakamau ma naa tamavare, hakkaatoa. Aku taratara e kauatu nei
ko naa taratara koi Moses ma naa pure TeAtua raa ni taratara imua
ma ki oti ku ssura imuri: 23 Teenaa maa te Mesaea raa ma ki taia no mate
aa a Ia naa ko te tama mua ma ki masike i te mate no hakaea ki naa Jew ma
naa tama i naa henua sara i laatou e lavaa te hakassaoria TeAtua; a Ia naa
e takoto ma se maasina ki naa tama naa."✡
24 Te saaita Paul koi taratara raa, Festus ku tanitani varo atu kiaa ia, "Paul!
Koe ku vvare hakaoti i te lopo mannatu e ttaka ma koe naa!"
25 Paul ki mee ake, "Festus te hakamau! Nau nei see vvare. Aku taratara
e kauatu nei ni taratara te tama e atamai. 26 Te tuku Agripa! Nau
see kkapo te kauatu naa taratara nei kiaa koe; koe e iloa hakaraaoi iloo
i naa taratara nei. I te saaita naa vana nei ni ssura raa, koe see mee maa
koe ni see iloa, i naa vana nei ni see mee maa e ssura i se kina e lluu.
27 Te tuku Agripa, koe e maanatu maa naa taratara naa pure TeAtua
ni sissii raa ni taratara maaoni? Nau e iloa maa koe e iloa maa naa taratara
naa tama naa ni taratara maaoni!"
28 Agripa ki mee ake, "E aa? Koe e maanatu maa taku manava e lavaa koi
koe te huria i te punaa saaita nei ki tautari nau i Christ?"
29 Teenaa ki mee ake Paul, "Niaaina maa koe e huri too manava
i te saaita nei koi aa seai maa koe e ttari kimuri, nau e taku ki TeAtua
ki huria too manava aa ma naa manava katoo naa tama e hakannoo
kiaa nau i te aso nei ki tiputtipu kootou ma ko nau, tevana iaa nau see mee
maa kootou hoki ki saitia ki naa seni pee ko nau."
30 Teenaa massike iloo te tuku, te hakamau te kaaman, Bernis aa ma
naa tama katoo iloto te hare raa no oo ki haho. 31 Naa tama naa ni uru
ki haho ka taratara soko laatou peelaa, "Ttama nei see hai sara teelaa e tau
ma ia ki taia no mate aa maa ia ki ponotia ki loto te hare karapusi."
32 Teenaa ki huri Agripa no mee ake ki Festus, "Ki mee maa te tama nei
ni see mee ma ki tuku tana koti nei ki te Tuku Hakamau i Rome raa,
te tama nei ni tiiake koi taatou ki hano."

27

Paul ku kake i te vaka raa no hano ki Rome

1 I te saaita te taratara raa ni kaumai maa maatou ki tere ki Italy raa, Paul
ma aaraa karapusi ni tukua ki laro te roorosi te soldia hakamaatua tokotasi
i te kaavena soldia naa Rome e ttapa ma ko "Naa soldia te Tuku Hakamau
Rome". Te inoa te soldia naa ko Julius. 2 Maatou ni kake i te vaka
e au peelaa i te matakaaina Adramitium, teelaa e tuu ki ffana no hano
ki naa matakaaina e ttuu vaatai i Asia, teenaa uhuki iloo maatou no tere.
E mee te tama i te matakaaina Tesalonaika iloto Masedonia ni oo maatou
hakapaa, tana inoa ko Aristarkus. 3 Te ssoa te aso raa maatou ku ttae atu
ki Saidon. Paul ni haia hakaraaoina iloo Julius, teenaa Paul ni tiiake
ia ki hano no mmata i ana soa raa ki kauake ana mee e ffiffai. 4 Maatou
ni uhuki i te henua naa no tere, araa nei te matani raa ni ppui mai imua,
teenaa tere hakalluu iloo maatou i te vasi te henua e ttapa ma ko Cyprus.
5 Maatou ni huri no tere iloo i te moana vvare no hanake vaatua Silisia ma
Pamfilia no tae atu iloo ki Maira iloto Lisia. 6 I te matakaaina naa raa, Julius
ni lave i te vaka e hanake i Alexandria teelaa e tuu ki hano ki Italy, teenaa
hakkakea iloo ia maatou i te vaka naa.

✡ **26.23** Is 42.6; 49.6; 1 Cor 15.20

7 Maatou ni tere hakassoro koi i te matani raa e kkapi, teenaa no llaka iloo
naa aso raa, maatou ku saaita atu ki te matakaaina Naidus. Tevana iaa,
i te matani raa koi ppui mai imua raa, maatou ni see lavaa te hanatu
i te mataavaka maatou naa. Teenaa ki taa maatou no tere hakalluu ake
i te henua e ttapa ma ko Crete. Maatou ni tere no hakaraka iloo i te usuana
te henua naa e ttapa ma ko te Usuana Salmone. 8 Maatou ni tere hakap-
pae vaauta no tere hakassoro atu no tae iloo ki te koopana e ttapa ma
ko te Koopana e Lluu, see mmao ki Lasea.
9 Maatou ni tuu rooroa iloo i te kina naa, no tae iloo ki te ssao
ku hakappore te ffuro i naa vaka i te moana, i te aa i te ssao naa Jew maraa
e hakapakuu see kkai raa* ku laka. Teenaa Paul ni huri ake ki naa tama raa
no taratara ake peelaa, 10 “Kootou naa taanata nei. Nau e kite maa
te horau taatou nei ma ki hakappore iloo; te vaka taatou nei ma ki seua
ma tana kako, aa taatou hoki e lavaa te mmate.” 11 Tevana iaa te soldia
hakamaatua e ttaka maatou raa ni hakannoo are ki te ariki te vaka laaua
ma te tama e mee tana vaka naa; a ia ni see hakannoo ki naa taratara Paul.
12 Te koopana e tuu maatou naa see lluu i te ssao te matani raa e oko mai
i te anake no peau te moana, teenaa te mahi ana naa tama i te vaka raa
ni fiffai maa maatou ki tere ki tae maatou ki Finiks, ki lavaa maatou
te hakalluu i te kina naa i te saaita te matani raa e oko. I te aa, i te koopana
Finiks raa e tuu ka huri ki te laki haka kkipu ma te laki haka tokorau.

Te lani i te moana

13 I te saaita te matani raa ni kaamata te aniani mai maarie i te kipu raa,
naa taanata raa ni mannatu maa te mee raa ma ki taukareka koi, teenaa
ffuti iloo laatou te taura te vaka raa no tere hakappae lokoi maatou
vaauta te henua naa. 14 Maatou ni see tere hakammao, teenaa te matani
e lasi raa ku kaamata te oko mai i tokorau vaaruna te henua. 15 Te vaka
maatou raa ni pakuutia te matani e lasi naa no hainattaa iloo maatou
te hakatuu atu ki te matani, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ma te matani.
16 Maatou ni lluu ake hakamaarie i te saaita maatou ni hakaraka i te vasi
haka kkipu te tamaa henua e ttapa ma ko Kauda. Teenaa ki lavaa ai
maatou te saisaitia maatou te tamaa poti te vaka, teelaa e hakattaki mai
vaamuri raa, no mmau. 17 Ki oti raa huutia ake iloo laatou te poti naa
ki aruna te vaka raa no saisaitia ki te ttino te vaka. Teenaa pesi iloo laatou
taura no hakattaki vaamuri ki see vave tahea te vaka, i laatou e mattaku
maa te vaka raa ma ki kasa no kkapi i naa lautuone i tai te matakaaina
Libya. 18 I telaa aso raa, maatou koi hano ma naa haaeo naa, teenaa
ffuri iloo naa tama te vaka naa no taua naa kako te vaka raa ki te moana.
19 Aa i te ttoru naa aso raa, aaraa hekau te vaka raa ni tauatia naa tama
te vaka raa ki te moana. 20 I naa aso iloo e tammaki raa, maatou ni see kkite
i te laa ma naa hetuu, aa te matani raa ni oko haimahi iloo. Teenaa maatou
ni mannatu maa maatou ma ki see lavaa te ora.
21 Naa tama i aruna te vaka naa ni mmoe koi peenaa see lavaa te kkai,
teenaa ki masike atu Paul no tuu imua laatou no mee ake, “Ki mee
maa kootou ni hakannoo kiaa nau ki see ffana taatou i Crete raa, taa-
tou ni see llave are i naa haaeo nei. 22 Tevana iaa teenei nau ku mee atu
ki kootou. Kootou see mattaku! See hai tama i kootou ma ki mmate;
te vaka nei koi ma ki seua. 23 I te poo raa, te ensol te Atua teelaa e lotu ai
nau nei ni hakasura mai kiaa nau no mee mai: 24 ‘Paul koe see mataku.
Koe ma ki tuu imua te Tuku Rome. Naa tama e oo hakapaa kootou

* **27.9** te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa: te ssao nei e hakappore te ffuro i naa vaka i te moana

i te vaka nei e hakassaoria TeAtua i aa Ia e aroha iaa koe.’ 25 Teenaa
kootou naa taanata nei. Kootou ki see mattaku. Nau e iloa maa taatou
ma ki hakassaoria pee ko naa taratara mai TeAtua kiaa nau. 26 Tevana iaa
taatou ma ki kake ki aruna se tamaa henua.”
27 I te sinahuru maa haa naa poo maatou raa, maatou koi tahea
peenaa vaaroto te moana poouri, teenaa ki tae i te tuaapoo raa, naa tama
e heheuna i te vaka raa ni sano koi maa maatou ku taupiri ki naa henua.
28 Teenaa hakatere iloo laatou uka ki illoa laatou i te ffonu te kina naa.
Naa tama naa ni haaite raa nei, te ffonu raa e tae ki naa sekumi e lua;
aa see rooroa hoki raa, laatou ni haaite hoki no illoa maa te kina raa
ku mmasa iaa, teenaa ku lava i te sekumi aa ma naa roha e rima.
29 Naa tama naa ni mattaku, ma ki oti te vaka raa ku kasa i aruna naa akau.
Teenaa pesi iloo naa taura e haa imuri vaka no nnoho laatou no taku
ki vave maarama te henua.
30 Naa tama e heheuna i te vaka naa ni mee ma ki fforu mmuni laatou
no hakattaha i te vaka; laatou ni hakatere te poti raa ki laro no mee iloo maa
laatou e mee ki pesi naa taura i te mataavaka te vaka. 31 Teenaa ki mee ake
Paul ki naa soldia raa ma te soldia hakamaatua i laatou, “Ki mee maa
naa tama naa see nnoho iloto te vaka nei, see hai tama i kootou ma ki oti
ku sao.” 32 Teenaa ffuri iloo naa soldia raa no tuutia naa maea raa no tiiake
te poti raa ka tahea.
33 Saaita te mee raa ku mee koi ki maarama raa, Paul ku vanaake
ki naa tama naa hakkaatoa ki kkai ni kaikai maa laatou: “Teenei ni aso iloo
ku sinahuru maa haa, aa kootou nei ni seai iloo ki kkai ni kaikai maa
kootou. 34 Nau e vanaatu ki kootou. Kootou kkai ni mee maa kootou
ki taaohi naa manava kootou. See hai tama i kootou ma ki mmate.”
35 I tana saaita ni oti te taratara ake raa, a ia ki too naa haraoa raa no lotu
ki TeAtua imua naa tama naa, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kai.
36 Naa manava naa tama naa ni taukalleka, teenaa nnoho iloo laatou
hakkaatoa no kkai. 37 Te kooina katoo naa tama i aruna te vaka naa e tae
ki te rua rau maa te tino hitu aa te takaono. 38 Te saaita naa tama naa ni oti
katoo te kkai no pposu raa, laatou ni ffuri no taua naa paeke haraoa raa
ki loto te moana ki hakarana te vaka.

Te vaka raa ku seua naa peau

39 I te tahaata raa naa tama i te vaka raa ni see mmate i te henua
e tuu ake, tevana iaa laatou e kkite maa teelaa se koopana e mee
tana kerekere makkini. Teenaa taratara iloo naa tama naa ki terekina
te vaka raa no hakkaakea i te koopana naa. 40 Naa tama naa ni ffuri
no tuutia iloo laatou naa taura te vaka raa ka tiiake ka mmoe iloto
te moana, araa veetea iloo laatou naa maea e nnoa ki naa hoe te vaka.
Ki oti raa hakamasike iloo te tamaa puukei i te mataavaka raa ki hakaraaua
te vaka raa kimua, teenaa irihia atu iloo maatou ki uta. 41 Tevana iaa
te vaka maatou naa ni hano no kake iloo i te lautuone, teenaa te mataavaka
te vaka naa ni uru atu ki loto te kerekere raa no mmau hakaoti, aa
te murivaka raa iaa ni seua naa peau e llasi raa no maseu.
42 Naa soldia raa ni mannatu ma ki taaia laatou naa karapusi raa
ki mmate, ki see kkau naa karapusi raa ki uta no ffuro. 43 Tevana iaa
te soldia hakamaatua naa soldia naa ni see hiihai maa Paul ki taia, teenaa
tuukia iloo ia naa soldia raa ki see taaia naa karapusi. A ia ni vanaake
maa naa tama e lavaa te kkau raa ki ssopo no kkau ki uta imua. 44 Aa
aaraa tama iaa ki hakarana ki naa murihono te vaka raa no kkau ki uta
imuri. Teenaa maatou hakkaatoa ni ttae hakaraaoi iloo ki uta.

28

Paul ku noho i Malta

1 Saaita maatou ni ttae hakaraaoi iloo ki uta raa, maatou ku illoa
maa teenaa ko te henua e ttapa ma ko Malta. 2 Maatou ni haia
hakaraaoina iloo naa tama te henua naa. Teenaa naa tama naa ni hakkaa
te ahi raa ki hakamahana naa haitino maatou, i te ua raa ni kaamata no too
ka saumakallii te kina naa. 3 Paul ni hano no too ake iloo te sai ffie, teenaa
i tana saaita ni tukutuku atu naa ffie raa ki te ahi raa, te kata raa ku ttoro iho
iloto naa ffie, i te mee raa e vvela, no aavei i te rima Paul. 4 Saaita
naa tama te henua naa ni kkite i naa tautau ake te kata raa i te rima Paul raa,
naa tama naa ni ffuri no taratara soko laatou: "Ttama nei se tama e taa tama
maaoni. Niaaina maa te tama nei ni see maremo i te moana raa, a ia nei
see lavaa te tiiake koi ki ora." 5 Araa nei Paul ni riaki tana rima no leiho iloo
te kata raa ki loto te ahi, teenaa a ia ni seai tana kina ni uutia. 6 Naa tama
te henua naa ni mannatu maa te haitino Paul ma ki ffura, ki mee maa
seai, te tama naa ma ki leiho koi no mate. Laatou ni nnoho rooroa iloo
ka tokatokaria laatou Paul, araa nei ni see hai vana ni mee ki Paul, teenaa
ki ffuri laatou no taratara maa Paul se atua.
7 See mmao i te kina maatou e nnoho raa, e mee te kerekere te tama haka-
maatua te henua naa, tana inoa ko Publius. Maatou ni toa hakaraaoina iloo
te tama naa ki tana hare no nnoho maatou naa aso e toru ma ia. 8 Te tamana
Publius naa e moe ka maki i ana moelana; a ia e laavea te makallii aa e llee
tana kaikai. Paul ni uru atu ki te kina te tama naa e moe raa no taku iloo
ki TeAtua, teenaa hakapiri iloo ana rima ki aruna te pisouru te tama naa
no haia ttama naa no seai tana maki. 9 Naa tama hakkaatoa e mmaki
i te henua naa ni oo ake ki Paul ki haia laatou ki taukalleka. 10 Naa tama
te henua naa ni kaumai te lopo mee ki maatou, teenaa kimuri iloo, i te saaita
maatou ni mee ki tere raa, te vaka maatou raa ni hakautania naa tama naa
ki naa kaikai ki tere ma maatou.

Paul ku tae ki Rome

11 Maatou ni nnoho naa marama maatou e toru hakkaatoa i te henua naa.
Teenaa maatou ni kkake i te vaka ni hanake i Alexandria, teelaa ni tuu
ka hakalluu i te henua naa ki laka te ssao naa matani e llasi. Te vaka naa
e ttapa ma ko te "Saumaasana aitu". 12 Maatou ni tere no tae iloo
ki te matakaaina Sirakus no nnoho naa aso e toru i te kina naa. 13 Teenaa
uhuki hoki maatou ka tere no tae ki Retium. I te ssoa te aso raa
te matani raa ni oko mai i te kipu. Teenaa tere iloo maatou no tae ki Puteoli
i te ssoa hoki te aso. 14 Teenaa maatou ni tauhia naa tama te lotu ni ttiri
i maatou i te kina naa ki nnoho ake maatou se wiki ma laatou. Aa teenei
te ara maatou ni oomai no ttae ki Rome. 15 I te saaita naa tama te lotu
i Rome raa ni llono maa maatou ku ttae ake raa, aaraa tama i naa tama naa
ni oo no ttari mai ki maatou i Apius aa aaraa tama ni oo no tari mai
i te kina e ttapa ma ko "naa Hare Moemmoe e Toru". I te saaita Paul ni kite
i naa tama naa raa, tana manava ni taukareka iloo no taratara hakahiahia
ia i TeAtua.

Paul ku noho i Rome

16 Te saaita maatou ni ttae ki Rome raa, Paul ni tiiake ki noho soko ia
ka roorosi te soldia tokotasi iaa ia.
17 Ku llaka naa aso e toru raa, Paul ni aru ake ki naa tama hakamaatua
naa Jew i te kina naa ki oo ake ki taratara laatou. I te saaita naa tama naa
ni kkutu ake raa, a ia ki taratara ake ki laatou, "Aku taaina nei. Ni-
aaina maa nau ni see hai vana e hakallika ni mee ki naa tama taa-
tou aa ki naa tiputipu taatou, naa tama i Israel, teelaa ni hano iho iloo

i naa tippuna taatou raa, nau ni karapusina i Jerusalem aa teenei nau
ku kaavea mai ki Rome. 18 I taku saaita ni toa naa hakamau Rome
no vasiria raa, naa hakamau naa ni kkite maa nau see haisara teelaa e tau
ma nau ki taia ki mate. Teenaa taratara iloo naa tama naa maa nau ki tiiake
ki hano. 19 Araa nei naa Jew raa ni see fiffai maa nau ki tiiake ki hano,
teenaa ni huri ai nau no mee ake ki naa hakamau Rome raa i aa nau e hiihai
maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei. Tevana iaa
nau ni see mee maa nau e au no kotia naa tama taku tino henua.✡ 20 Teenei
ko taku vana ni aru atu ki taratara atu nau ki kootou. Nau nei e saisaitia
ki naa seni nei i aa nau e tautari ki te tama e taaohi manava ai te kanohenua
Israel hakkaatoa.”
21 Naa Jew raa ki mee ake, “Maatou see hai pas e kaavea mai i Judea
maa e taratara iaa koe, aa see hai tama hoki i naa tama maatou ni oomai
i Judea ni taratara hakallika iaa koe. 22 Maatou e fiffai maa maatou
ki llono i too hakataakoto i te mee nei, i te aa i maatou e illoa maa naa tama
i naa kina hakkaatoa e taratara hakallika i te kaavena te lotu kootou.”
23 Teenaa naa tama naa ni tuku laatou aso ki oo ake hoki laatou no mmata
i Paul, aa i te aso naa raa te kooina naa tama ni oo ake ki te hare e noho ai
Paul raa e tammaki iloo. Paul ni hakaea atu ki naa tama naa i naa tiputipu
te Nohorana TeAtua, aa e akonaki ake i naa takkoto naa taratara i naa Loo
Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii imua, teenaa ki illoa
hakaraaoi naa tama naa i Jesus Christ. Paul ni kaamata iloo i te tahaata
no tae ki te laasuru i ana noho ka akonaki naa tama naa. 24 Aaraa tama
i naa Jew naa ni huria iloo naa manava laatou i naa taratara Paul, aa
aaraa tama iaa e hai maa teenaa seai ni taratara maaoni. 25 I te saaita
naa tama naa ni masseu ka hakatauttau soko laatou raa, Paul ki pesi ake
te taratara nei ki laatou: “TeAitu Tapu raa ni taratara tonu maaoni
ki naa tippuna kootou, teenaa ko ana taratara ni tarataraina Isaiah:
26 ‘Tere no vanaake ki te kanohenua nei:
Kootou ma ki llono i aku taratara,
tevana iaa kootou ma ki see massaro;
kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee,
tevana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa.
27 I te aa, i naa tama nei e manava makattau;
naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;
naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.
Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;
naa kautarina laatou ma ki ppuni;
aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,
aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa nau ma ki haia laatou
ki taukalleka.’ ”✡
28 “Kootou ki illoa maa te taratara raa ku oti te kkave ki naa tama
i naa henua sara i laatou ma ki hakassaoria TeAtua, teenaa naa tama naa
ma ki hakannoo.”
29 [Te saaita Paul ni oti ana taratara nei raa, naa Jew raa ni hakatauttau
soko laatou ka masseu ki naa kina laatou.]
30 Paul ni noho ana setau e lua i tana hare e taavi i te kina naa, teenaa
a ia ni hakauru ki tana hare naa te kau tama hakkaatoa teelaa ni oo ake
no mmata iaa ia. 31 A ia ni see kkapo te hakaea i te Nohorana TeAtua
ka akonaki ki te henua i naa tiputipu TeAriki Jesus Christ. Teenaa
ni see hai tama ni hanake no puuia a ia.

✡ **28.19** Acts 25.11 ✡ **28.27** Is 6.9-10 (LXX)

ROME
TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I ROME
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul ki naa tama i Rome nei ni sissii ki hakatonu hakaoti tana hano ma ki hano no mmata i te kanohenua TeAtua i Rome. A ia ni maanatu ki hano ia no heheuna hakamaarie ma naa tama TeAtua i te kina naa, aa ma ki oti naa tama naa ku tokonaki ake ki lavaa ia te hakataka no hano ki Spain. A ia ni sissii te pas nei ki taratara ia i tana iloa i naa tiputipu te lotu teelaa ki tauhia naa tama TeAtua, aa i naa heheunatia laatou te tiputipu naa iloto naa ora laatou. Te pas nei e takkoto naa taratara katoo Paul ni mee i te taratara nei.

I loto te pas nei raa, a ia e purepure imua ki te kanohenua TeAtua i Rome, ka taratara ake i ana noho ka taku peenaa ki TeAtua i laatou. Ki oti raa a ia raa ku hakatuu te tahito taratara te pas nei: “Naa tama e ttonu raa ma ki ora i laatou e lotu maaoni.” (1.17)

Paul ki oti raa ku ppono ake hoki aaraa taratara aana ki aruna tana tahito taratara nei. Naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ko naa Jew e hakapaa katoo ma naa tama i naa matakaaina sara, e tau te hakattonu naa ora laatou ki ttonu ma TeAtua, i laatou hakapaa katoo e takkoto i laro naa mahi te haisara. Naa ora te henua e ttonu koi imua naa karamata TeAtua ki mee maa laatou e lotu maaoni i Jesus Christ. Ki oti raa Paul ku taratara i naa tiputipu te ora hoou iloto Jesus Christ, teelaa ku sura i TeAtua ku manava laaoi i naa tama te maarama nei. Te tama e lotu maaoni i Jesus Christ raa ku noho hakaraaoi ma TeAtua, teenaa a ia ku hakasaoria TeAitu TeAtua raa i naa mahi te haisara ma naa mahi te mate. Paul e taratara hoki i te sapta 5-8 i te hakataakoto naa Loo TeAtua aa ma naa mahi TeAitu TeAtua iloto te ora te tama e lotu i Jesus Christ. Ki oti raa a ia ku hai ki hakatonu te taratara maa peehea naa takkoto naa Jew aa ma naa tama i naa matakaaina sara raa iloto te hakataakoto TeAtua e mee maa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Paul e hakaoti ana taratara raa maa te ffuri naa Jew no hakakkeeina laatou Jesus raa, teenaa ni vana TeAtua e mee ki hakakkuturia mai naa tama katoo i te maarama nei ki llave i te manava aroha TeAtua teelaa e takoto i Jesus Christ, aa Paul e maanatu peelaa maa naa Jew raa ma ki see hakakkeeina laatou peenaa Jesus. Kimuri hakaoti raa Paul e sissii i naa tiputipu te tama e lotu maaoni i Christ raa ki taka ma ia, teenaa a ia e haimahi ana taratara i te vasi te manava laaoi i telaa tama. A ia e hakatahito ana taratara raa ki naa heheuna te henua ma TeAtua, naa sosorina naa tama te lotu ki te kaaman aa ki aaraa tama, aa naa taratara i te hakataakoto te tama. Paul e hakaoti tana pas nei ki ana purepure ki naa tama naa, ka mee ana taratara hakanau i TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te Pas aa te tahito taratara 1.1–17
Naa tama katoo e haisara 1.18—3.20
Te ara TeAtua e hakasao te tama haisara 3.21—4.25
Te ora hoou iloto Christ 5.1—8.39
Te hakataakoto TeAtua i te kanohenua Israel 9.1—11.36
Naa sosorina te tama e lotu i Christ 12.1—15.13
Naa taratara hakaoti ma naa purepure Paul 15.14—16.27

1 A nau Paul, se tama e heheuna i Jesus Christ. Nau ni kannaatia TeAtua no tukua ma se aposol ki hakaea tana Lono Taukareka.

2 TeAtua ni tuku tana taratara imua iloo, ki tarataraina mai te Lono
Taukareka nei ana pure, teenaa e takkoto iloto te Laupepa Tapu. 3 Te Lono
Taukareka nei e taratara i tana Tama, Jesus Christ TeAriki taatou. A Ia
ni tipu ake ma se tama te maarama nei, i te manava David. 4 A Ia ni tipu ake
ma se Tama e tapu te lani, teenaa a Ia ni ilotia maa Ia raa ko te Tama
TeAtua i tana saaita ni hakamasikeria i te mate. 5 Nau ni tukua TeAtua
ki heheuna nau ma se aposol no haia naa heuna Christ, teenaa ki hakataea
te Lono Taukareka raa ki naa tama naa kanohenua hakkaatoa, ki lotu laa-
tou ka tautari kiaa Ia. 6 Kootou hoki, naa tama e nnoho i Rome, kootou
ni kannaatia TeAtua ki tautari kootou i Jesus Christ.
7 Teenei nau e sissii atu ki kootou hakkaatoa i Rome. Kootou ni kannaatia
TeAtua ma ni tino tama aana, iaa Ia e laaoi i kootou.
TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi atu ki kootou ki nnoho
hakaraaoi kootou.

Paul e hiihai maa ia ki hano no mmata i naa tama i Rome

8 Teenei taku mee mua e mee ki taratara atu ki kootou. Nau e hakanau
i taku Atua iloto naa mahi Jesus Christ, i te henua hakkaatoa e taratara maa
kootou e lotu maaoni. 9 Nau e heheuna haimahi ki lavaa nau naa heuna
TeAtua ni kaumai kiaa nau, teenaa ki hakaea nau te Lono Taukareka
i tana Tama. TeAtua e iloa maa nau e taratara maaoni aa maa nau e noho
ka mamaanatu peenaa ki kootou 10 i aku saaita katoo e taku. Nau e taku
maa TeAtua, i tana hiihai, ki seeia mai taku ara ki hanatu nau no mmata
i kootou.
11 Nau e hiihai maa nau ki hakasura atu ki kootou no kauatu naa mahi
TeAitu Tapu, ki lotu maaoni kootou. 12 Taatou ki tokonaki ki naa tama
e lotu taatou hakapaa, ki mee peelaa, nau e tokonaki ki kootou aa kootou
e tokonaki kiaa nau.
13 Aku taaina, nau e hiihai maa kootou ki illoa, i aa nau e hai peenaa
ma ki hakasura atu nau no mmata i kootou. Tevana iaa nau maraa
e hakaapiapi i te kau vana. Nau e hiihai maa nau e hanatu no huria
naa manava kootou ki lotu maaoni kootou, e mee pee ko nau ni mee
ki naa tama i aaraa matakaaina.✡ 14 Nau e heunatia mai TeAtua ki tokonaki
nau ki te kau tama hakkaatoa. Nau see hakamaatino maa teenaa ni tama
naa matakaaina e llasi aa ma ni tama naa matakaaina punaammea. Nau
see hakamaatino hoki maa ni tama e atammai aa ma ni tama see atammai.
15 Teenei e hiihai ai nau ma ki hanatu nau no hakaea te Lono Taukareka nei
ki kootou hoki i Rome.

Naa mahi te Lono Taukareka

16 Nau see napa maa nau e hakaea te Lono Taukareka TeAtua. I te aa,
naa mahi TeAtua e takkoto i te Lono Taukareka nei. Teenaa ko naa mahi
e lavaa te tokonaki ki ora naa tama hakkaatoa e lotu, e kaamata i naa Jew
no hakaoti ki naa tama naa matakaaina e kkee.✡ 17 Te Lono Taukareka nei
e huri ake te tiputipu e tonu imua naa karamata TeAtua. Taatou ki lotu
maaoni i TeAtua ki lavaa taatou te taapaa TeAtua maa ni tama e ttonu.
Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai maa, “Naa tama e ttonu raa ma ki ora
i laatou e lotu maaoni.”✡

Naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou

18 TeAtua ma ki huri ake ana haaeo i te lani ki hakaitoaina
naa tama haisara. Teenaa ko naa sosorina hakallika naa tama naa teelaa
e see ilotia ai te hakamaaoni TeAtua. 19 Naa tama naa e haia TeAtua
ki llono, iaa Ia ku oti te huri ake ana tiputipu ki laatou. 20 Kaamata

✡ **1.13** Acts 19.21 ✡ **1.16** Mk 8.38 ✡ **1.17** Hab 2.4

i te saaita TeAtua ni pena te maarama nei no tae mai ki te ssao nei, te henua ni kkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi ma ana tiputipu. Ana mee ni penapena nei e huri mai ana tiputipu. Te henua hakkaatoa e hainauhie koi te illoa i naa tiputipu TeAtua. See hai tama e tau te taratara maa ia see iloa i naa tiputipu TeAtua. 21 Niaaina maa naa tama naa e illoa i TeAtua, laatou maraa see lotu ka hakanau iaa Ia. Laatou hoki see illoa te fiaffia i naa vana TeAtua e mee ki laatou. Naa vana nei see haia hakkaatoa naa tama naa. Naa pisouru laatou ku vvare hakaoti. Laatou ku see hai mannatu e takkoto i naa pisouru laatou, i naa manava vvare laatou naa ku oti te haaoa ki te poouri ana.✡ 22 Naa tama naa e mee maa laatou e atammai, tevana iaa laatou ni tama e vvare. 23 Laatou e hakakkeeina laatou TeAtua no lotu ki naa aitu hakalellesi laatou e penappena. Laatou e penappena naa aitu naa ki tiputtipu ma ni tama, ma ni kata, ma ni manu lellere, aa ma ni manu vao ka lotu ai laatou.✡

24 Laatou ku tiiake TeAtua ki hai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Laatou ku see hakatonu naa tama e moemmoe ma laatou. Laatou ku hai huri koi ka mee pakava naa haitino laatou soko laatou. 25 Te hakamaaoni TeAtua raa ku oti te tiiake naa tama naa no hai laatou ki naa vana hakalellesi laatou e ffatu. Laatou ku ffuri no lotu ki naa mee laatou e penappena. Laatou ku see lotu ki te tama ni penapena naa mee hakkaatoa, teenaa ko Ttama taatou ki hakanau i te kau saaita. Amen.

26 Teenei ko te vana laatou e tiiake TeAtua ki hai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Naa haahine raa ku tiiake naa aavvana laatou no hai huri soko laatou. 27 Naa taanata raa hoki ku tiiake naa aavana laatou no hai huri soko laatou. Laatou e ttuu naa huru laatou koi i aaraa taanata ki mmoe ma laatou. Naa taanata raa ku hai te kau sosorina hakannapa ki aaraa taanata. Laatou ma ki haia ake TeAtua ki llono laatou i naa vana e hakannapa laatou e mee.

28 Naa tama naa see fiffai maa laatou e illoa maaoni i naa tiputipu TeAtua, teenaa e ffana ai naa rima TeAtua i laatou, ki hai laatou naa vana hakannapa laatou e illoa maa see ttonu. 29 Naa manava laatou ku ppii ki te kau sosorina hakallika, sosorina tippua, sosorina kailaarao, aa ma aaraa sosorina see ttonu. Laatou e kaimanakotia laatou naa hekau aaraa tama, laatou e taa tama, laatou e tautau haaeo ma aaraa tama, laatou e taratara kailallao ka sosorina tippua hoki. Laatou e tupetupe tama, 30 laatou e hakkoro heaatuna, laatou e lotoffaaeo i TeAtua, laatou e maaisu sakkiri, laatou e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, laatou e sessee ara ki ppena ni vana hakallika ma laatou. Laatou hoki see hakannoo ki naa maatua laatou. 31 Laatou see hai mannatu e atammai. Laatou see illoa te tautari ki naa taratara laatou ni tuku imua. Laatou see illoa te manava aroha i aaraa tama ka tokonaki ki naa tama naa. 32 Naa tama naa e illoa maa naa Loo TeAtua raa e mee maa naa tama e sosorina peenei e tau te haia ki mmate, tevana iaa laatou e hakamanani koi te mee naa mee naa. Laatou hoki e fiaffia i naa kkite laatou i naa tama sara e sosorina peenaa.

2

Te Hakatonu TeAtua.

1 Kootou see tuku taratara maa telaa tama se tama haisara. Ki mee kootou e tuku taratara peenaa i telaa tama, kootou naa ku tuku haaeo ki kootou soko kootou, i te aa, kootou hoki ni tama haisara.✡ 2 Taatou e illoa maa

✡ **1.21** Eph 4.17-18 ✡ **1.23** Deut 4.16-18 ✡ **2.1** Mt 7.1; Lk 6.37

TeAtua e taratara maaoni i tana saaita e mee maa naa tama e sosorina peenaa e ssara. 3 Kootou iaa ni tamavare koi. Kootou e tarataraina peehea kootou telaa tama maa kootou hoki ni tama haisara? Kootou e mannatu maa TeAtua ma ki see hakatonutonu i kootou? 4 TeAtua e manava aroha i kootou aa e roorosi hakaraaoi ki kootou. Tevana iaa kootou e mee ma ni tama see fiffai ki naa tiputipu tana laaoi naa. Kootou e illoa maa TeAtua e manava aroha i kootou, teenaa a Ia e hiihai maa kootou ki tiiake naa tiputipu see ttonu kootou. 5 Kootou iaa koi taaohi ki naa sosorina see ttonu kootou. Kootou see lavaa iloo te ffuri naa manava kootou. Kootou naa ku hakanaaopo te kau haaeo ki takkoto i kootou i te Aso TeAtua ma ki hakappuu ana roto, teenaa ko te saaita te Hakatonu TeAtua raa ma ki hakasura iho. 6 TeAtua ma ki hookii ake naa tuuhana naa tama te maarama nei, ki tau ma naa sosorina laatou.✡ 7 E mee aaraa tama e hai peenaa naa mee e taukalleka, e sessee naa mahi TeAtua, e mee ma ki hakanau TeAtua i laatou, aa e ffiffai te ora see oti. Teenaa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti. 8 Aaraa tama iaa e hikkahi ki laatou. Naa tama naa see hakannoo ki naa taratara maaoni, laatou koi tautari ki te tiputipu see tonu. Teenaa TeAtua ma ki pesi atu ana haaeo ki laatou. 9 Naa haaeo e llasi raa ma ki pesi ki naa tama haisara hakkaatoa. Naa haaeo naa ma ki kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. 10 Tevana iaa TeAtua ma ki hakanau ka hookii ana mahi ma tana laaoi ki naa tama e sosorina taukalleka, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. 11 TeAtua see hirihiri maa ni tama ana e hiihai. A Ia ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei i te ara tokotasi.✡

12 Naa tama ni see illoa i naa Loo Moses raa, ki mee laatou e hakassara ni vana ma laatou, laatou ma ki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama ni ttipu ake ma naa Loo Moses raa iaa, ki mee maa naa tama naa e mee naa haisara laatou, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu laatou i te vasi naa Loo Moses. 13 Te ora te tama raa see tonu i naa karamata TeAtua ki mee maa te tama naa e hakannoo koi ki naa Loo Moses. A ia ki tautari ki naa taratara naa Loo naa. 14 Naa tama naa matakaaina sara raa see illoa i naa Loo Moses, tevana iaa naa saaita laatou e ppena naa vana laatou e mannatu maa e ttonu, aa e hanotonu ma naa Loo Moses raa, naa mannatu laatou naa ku takkoto ma ni Loo ki laatou, niaaina maa laatou ni see ttipu ake ma naa Loo Moses. 15 Naa sosorina laatou e huri ake maa naa Loo Moses raa e takkoto iloto naa manava laatou. Laatou e lavaa te hakatuu ki naa pisouru soko laatou i te vana e tonu ma te vana e sara. 16 Naa vana nei ma ki ssura i te Aso te Hakatonu TeAtua. I te Aso naa, Jesus Christ ma ki hakailotia a Ia te kau mannatu katoo te henua e ffuu iloto naa hatumanava laatou. Teenei te Lono Taukareka TeAtua.

Naa Jew ma naa Loo Moses

17 Ai kootou? Kootou e mee maa kootou naa Jew raa ma ki tokonakina naa Loo, aa kootou hoki e ahu maa kootou ni tama TeAtua. 18 Kootou e mee maa kootou e illoa i naa mee TeAtua e hiihai maa kootou ki mee, aa maa kootou ni akoina te Loo raa i naa mateara e ttonu. 19 Kootou e hai maa kootou raa ko naa tama e hakattaki naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa maa kootou hoki ko te lamu e hakamaasina naa tama e nnoho i te poouri. 20 Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama e vvare ma naa tama see hai vana e illoa. Kootou e hai maa kootou nei ku illoa i te kau vana i kootou e ttaka ma te Loo. 21 Kootou e akonaki

✡ **2.6** Ps 62.12; Prov 24.12 ✡ **2.11** Deut 10.17

aaraa tama; ai kootou iaa see lavaa te akonaki kootou soko kootou? Kootou
e akonaki aaraa tama ki see kailallao; ai naa tino kootou seai ni tama
e kailallao? 22 Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama te maarama nei
ki see hai huri ma naa aavana naa tama sara; ai kootou iaa e nnoho tonu ma
naa aavana kootou? Kootou e taratara maa kootou see hakatauppiri atu
ki naa aitu hakalellesi; ai kootou iaa e kailaaraotia kootou naa mee iloto
naa hare tapu? 23 Kootou e ahu maa kootou ni ttipu ake ma naa Loo
Moses. Ai kootou iaa see tautari ki naa taratara e takkoto i naa Loo
Moses? 24 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama naa henua sara raa
e taratara haaeo i TeAtua, i te aa naa tiputtipu kootou, naa Jew, see ttonu.”✡
25 Ki mee kootou e tautari maaoni ki naa Loo Moses, kootou naa
e ssere tonu naa kina kootou. Teenaa se hakailona naa tama e ttaka
ma naa Loo Moses. Aa ki mee kootou see tautari ki naa Loo naa,
kootou e ssere vare koi naa kina kootou. 26 Ki mee se tama sara see ssere,
aa e tautari ki naa Loo, TeAtua ma ki mee ma te tama naa se tama
e ssere. 27 Maaoni, kootou naa Jew raa ni ttipu ake ma naa Loo ka ssere
naa kina kootou. Tevana iaa, ki mee kootou e hakakkeeina kootou
naa Loo raa, naa tama e tautari maaoni ki naa Loo raa ma ki taratara
haaeo i kootou. Niaaina maa naa tama naa see ssere naa kina laatou,
naa tama naa e hakannoo koi ka tautari ki naa Loo Moses. 28 Te Jew
maaoni raa seai ko te tama e ssere ka hakamaatino tana haitino vare.
Seai. 29 Te Jew maaoni raa ko te tama e ssere tana hatumanava iloto.
Teenei ko te hakailona TeAitu TeAtua. Teenei seai se hakailona naa Loo
Moses. Naa tama peenei ma ki ttaka ma naa ahu TeAtua, seai ma ni ahu
naa tamavare.✡

3

1 Se aa e taukareka i naa Jew raa i aruna naa tama naa henua sara?
Se aa e taukareka i naa Jew e ssere? 2 E tammaki te lopo mee e taukalleka
e ssura mai i naa Jew. I te kaamata raa, naa taratara TeAtua raa ni kauake
ki tauhia naa Jew. 3 Niaaina maa ni tama i laatou see hakannoo
ki ana taratara naa, TeAtua ma ki tuku koi ki ana taratara ni kauake
ki nnoho ma laatou imua. 4 Niaaina maa naa tama naa henua
hakkaatoa e taratara kailallao, TeAtua ma ki tuku koi ki te taratara
maaoni. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “TeAtua, koe e taratara koi
ki te taratara maaoni. See hai tama e tau te hakatonutonu iaa koe.”✡
5 Ki mee te tiputipu see tonu taatou nei e huri ake maa te tiputipu TeA-
tua raa e tonu, peehea naa taratara taatou maa TeAtua e sara i aa ia
e huri mai no haia haaeoina taatou? (Teenei ni taratara taatou, naa tama
te maarama nei.) 6 Seai iloo! Ki mee te tiputipu TeAtua raa see tonu, a Ia
see tau te hakatonutonu naa haisara naa tama te maarama nei.
7 Te mee naa e ssau koi pee ko te tama e maanatu maa, “Ki mee
aku taratara kailaarao raa e hakassaaina te hakamaaoni TeAtua
ka hakanau te henua iaa Ia, ai nau iaa e taapaa koi a Ia ma se tama haisara?”
8 Aaraa tama ku oti te ffuri mai no sasaakiria nau i aku taratara e mee nei.
Laatou ni mee maa nau e taratara peelaa, “Taatou ki sosorina hakallika
ki sura mai se taukareka.” Naa tama naa ma ki hakkaitoaina TeAtua ki llono
laatou.

See hai tama e tonu

9 Kootou e mannatu maa naa sosorina taatou naa Jew raa e ttonu are
i naa sosorina naa tama naa henua sara? Seai iloo! Nau ku oti
te taratara atu, “Taatou naa Jew ma naa tama naa henua sara raa e takkoto

✡ **2.24** Is 52.5 (LXX) ✡ **2.29** Deut 30.6 ✡ **3.4** Ps 51.4 (LXX)

hakapaa i laro naa mahi te haisara.” 10 Te Laupepa Tapu raa e taratara
peelaa, “See hai tama e tonu. 11 See hai tama e atamai, aa see hai tama
hoki e lotu maaoni i TeAtua. 12 Te henua katoo ku oti te ffuro no hakattaha
i TeAtua. Naa tama naa ku masseu huri, i laatou ku see ilotia laatou te ara
e tonu. See hai tama ku tautari ki te tiputipu e tonu. Seai iloo se tama
tokotasi.✡ 13 Naa pukua laatou ku mee ma ni taaruma i te kava e ttuu
tallaki. Te taratara kailaarao raa e llohi mai peenaa i naa pukua laatou.
Naa arero laatou e hai koi te usuusu tama ka tupetupe tama. Naa maaisu
naa tama naa e kkaa pee ko naa niho naa kata e kaittama.✡ 14 Laatou
e pukua saakiri ka tuku haaeo ki telaa tama.✡ 15 Laatou e hakavave lokoi
ki taa ni tama ma laatou. 16 Laatou e sassare koi ka seua laatou naa kina
laatou e oo. 17 Laatou see lavaa te mee ki taukalleka te nnoho laatou ma
aaraa tama.✡ 18 Laatou hoki see illoa te mattaku i TeAtua.”✡
19 Taatou nei ku illoa maa naa taratara te Loo raa e kaumai ki tautari
naa tama e takkoto i laro te Loo. I te ara nei raa, see hai tama ma ki oti
ku taratara maa ia see iloa. Taatou hakkaatoa e mee naa haisara taatou
i naa karamata TeAtua. 20 See hai tama e lavaa te hakatonu tana ora imua
naa karamata TeAtua ki mee a ia e tautari ki te Loo Moses. I te aa, i teenaa
ko te Loo raa e hakailoa mai maa taatou ni tama haisara.✡
21 Teenei taatou ku illoa i te ara TeAtua e hiihai ki hakatonutonu
naa sosorina taatou imua ana karamata. Naa Loo raa see hai taukareka
e kaumai ki hakatonutonu naa ora taatou. Seai iloo! Te ara nei e mmau
iloto naa Loo Moses, aa ni tarataraina naa pure TeAtua raa imua.
22 Naa tama hakkaatoa e lotu i Jesus Christ raa ma ki ttonu naa ora laatou
imua naa karamata TeAtua. See hai ara hoki peelaa.✡ 23 Taatou hakkaatoa
ni tama haisara, teenei e mmao ai taatou i te laaoi TeAtua. 24 Tevana iaa
TeAtua e llee tana manava i taatou. A Ia ni kkave mai tana tama, Jesus
Christ, ki uiia naa haisara taatou ki lavaa taatou te ahe kiaa Ia. Teenei
seai ni vana taatou e lavaa te mee soko taatou. Seai! Teenei ko te tiputipu
te laaoi TeAtua ki taatou. 25 Jesus Christ ni heunatia mai TeAtua ki au
no mate ki tokonaki ki taatou. Ki mee se tama peehea e lotu iaa ia,
ana haisara katoo ma ki uiia TeAtua ki te ttoo Jesus Christ ni llohi mai
i tana saaita ni taia. TeAtua e hakasura iho te ara nei ki illoa taatou
i naa tiputipu tana manava. Imua raa TeAtua ni noho seemuu koi ka ttoka
i naa hai taatou ma naa haisara taatou. 26 Tevana iaa saaita nei TeAtua
ku hakaari mai ki illoa taatou hakkaatoa iaa Ia se tama e taka ki te ara
e tonu. Naa tama katoo e lotu i Jesus Christ raa e tautari ki te ara e tonu nei.
27 Taatou nei ki see ahu i taatou soko taatou. Te ora e tonu nei ni see kaumai
TeAtua maa i taatou ni tautari ki naa Loo. Te ora nei e sura koi i taatou
e lotu maaoni i TeAtua. 28 Taatou nei ku illoa hakkaatoa maa naa ora
taatou e ttonu ki mee taatou e lotu maaoni i TeAtua. Naa ora taatou
see lavaa te hakatonusia naa Loo Moses imua TeAtua. 29 TeAtua see mee
ma se Atua koi naa Jew. Seai. A Ia naa se Atua naa tama naa henua
hakkaatoa. 30 Teelaa ko TeAtua koi soko Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu
naa Jew raa tautari ki naa tiputtipu naa manava laatou iaa Ia. TeAtua
ma ki hakatonutonu hoki naa tama naa henua sara, tautari ki naa takkoto
naa tiputtipu naa manava laatou iaa Ia.✡ 31 Kootou ki see mannatu maa
naa Loo raa ku tiiake taatou maa i taatou e lotu i TeAtua. Seai iloo!
Naa taratara naa Loo nei e haia taatou ki takkoto haimahi peenaa.

✡ **3.12** Ps 14.1-3 (LXX); 53.1-3 (LXX) ✡ **3.13** Ps 5.9 (LXX); 140.3 ✡ **3.14** Ps 10.7 (LXX) ✡ **3.17** Is 59.7-8 ✡ **3.18** Ps 36.1 ✡ **3.20** Ps 143.2; Gal 2.16 ✡ **3.22** Gal 2.16 ✡ **3.30** Deut 6.4; Gal 3.20

4

Naa tiputipu te manava Abraham i TeAtua

1 Taatou ma ki taratara peehea i Abraham, te tamana taatou iloto
te maarama nei? A ia ni mee peehea? 2 Ki mee TeAtua ni vana maa
te ora Abraham e tonu i aa ia e sosorina taukareka raa, teenaa Abraham
e tau te hakanau iaa ia soko ia. Tevana iaa Abraham see tau te hakanau
iaa ia imua TeAtua. 3 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Abra-
ham ni hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa e tonu ai tana ora imua
naa karamata TeAtua.” ✡ 4 Ttama e heheuna raa e tauia i ana heuna e mee.
A ia see tauia vare koi. A ia e tauia iaa ia ni heunatia a ia naa heuna naa.
5 Naa ora taatou see ttonu maa i taatou e heheuna ki naa mahi taa-
tou. Seai. Naa ora taatou e ttonu i taatou e lotu i TeAtua. TeAtua
soko ia e hakatonutonu naa ora taatou ki ttonu, i aa ia naa koi e lavaa
te hakatonutonu naa tama haisara ki ttonu. 6 David ni taratara hoki
maa niaaina se tama e sosorina peehea, TeAtua e lavaa te hakatonutonu
tana ora ki tonu. Naa tama naa ki fiaffia i te tiputipu TeAtua. 7 David
ni taratara peelaa, “Naa tama TeAtua e aroha no uiia naa haisara laa-
tou raa, naa tama naa e hakahiahiaria. 8 Ki mee TeAtua see maanaturia
a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua, teenaa naa tama naa e tau
te fiaffia.” ✡
9 Kootou e mannatu maa naa Jew e ssere raa koi e tau te fiaffia?
Seai iloo. Naa tama hoki naa henua sara raa ki fiaffia. Taatou ku oti
te llono i naa kaumai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Abraham
ni hakannoo ki TeAtua, teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata
TeAtua.” 10 TeAtua ni vana maa te ora Abraham ni tonu i te saaita
hea? Imuri tana saaita ni ssere? Seai! Tana ora ni tonu are imua.
11 Saaita Abraham ni kaamata ki lotu i TeAtua raa, a ia seki ssere are.
Kimuri are raa, a ia ku ssere. Te ara e hakasura mai i te ssao Abraham
ni ssere nei e hakailoa mai ki taatou maa te ora Abraham ni tonu imua
naa karamata TeAtua i tana saaita ni lotu i TeAtua. Teenaa ko tana saaita
seki ssere. Abraham nei ku mee ma ko te tamana i te vasi te lotu naa tama
hakkaatoa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Teenaa ko naa tama TeAtua
e vana maa e ttonu naa ora laatou, niaaina maa laatou see ssere naa kina
laatou. ✡ 12 Abraham ko te tamana naa tama e ssere ka lotu hoki i TeAtua
pee ko ia, i tana saaita seki ssere.
13 TeAtua ni tuku tana taratara ki Abraham ma tana haanauna, aa
ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te maarama nei ma ki kauake Ia
ki Abraham. I te aa, i Abraham e hakannoo ki ana taratara; teenaa e tonu ai
a ia i naa karamata TeAtua. A ia ni see kauake naa taratara nei maa
i Abraham ni tautari ki naa Loo. Seai. ✡ 14 Ki mee TeAtua ni tuku maaoni
ana taratara nei maa i Abraham e tautari ki naa Loo raa, te lotu Abraham
i TeAtua raa se lotu vare koi. Naa taratara hoki TeAtua ni tuku imua nei
ku mee ma ni taratara matani koi. ✡ 15 Naa Loo raa e hakailoa mai maa
taatou hakkaatoa ni tama haisara. Teenaa e kkite ai taatou i naa tiputipu
te haaeo TeAtua. Tevana iaa see hai tama ma ki ilotia maa e haisara
i naa kina naa Loo raa see ilotia.
16 Taatou nei ku illoa maa naa taratara hakamaatua TeAtua ni tuku
imua raa ma ki ttino i naa lotu taatou i TeAtua. Teenei te hakailona
taatou i te laaoi TeAtua e hookii vare ki Abraham ma tana haanauna.
See mee ma ko naa tama koi e tautari ki naa Loo. Naa tama hakkaatoa
e lotu pee ko Abraham raa ma ki nnoho ma te laaoi TeAtua e hookii nei,

✡ **4.3** Gen 15.6; Gal 3.6 ✡ **4.8** Ps 32.1-2 ✡ **4.11** Gen 17.10 ✡ **4.13** Gen 17.4-6; 22.17-18; Gal 3.29 ✡ **4.14** Gal 3.18

i te aa i Abraham ku mee ma ko laatou tamana, i te vasi te lotu.✡
17 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Koe ku tukua a nau ki tamana
koe i naa kanohenua tammaki.” Te taratara nei e mmata taukareka
i naa karamata TeAtua. Teenaa ko TeAtua ni lotu ai Abraham, aa
ni hakamasike hoki naa tama ni mmate. Naa mee ni see takkoto imua raa
ni hakamasikeria a Ia ki naa mahi tana taratara.✡ 18 Niaaina maa Abraham
ku matua raa, a ia ni iloa koi maa ia ma ki mee tana tamariki. Teenaa
e mee ai a ia ma ko te tamana naa tama naa kanohenua tammaki. Teenei
e ttino ai naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa, “Too haanauna naa
ma ki tammaki pee ko naa hetuu i te lani.”✡ 19 Abraham ni taupiri ki tae
ki te lau ana setau hakkaatoa i tana matua. Niaaina maa ia e iloa maa
ia ku tae ki tana matua, aa Sarah hoki ku poka raa, tana hakataakoto
ni takoto haimahi koi. ✡ 20 A ia ni seai iloo ki maanatu tammaki
i naa purepure TeAtua ni takkoto mai imua. A ia ni hakataakoto tonu
ka hakanau peenaa i naa mahi TeAtua. 21 Abraham e iloa maa TeAtua
e lavaa te ppena ana mee ni taratara ake maa Ia ma ki mee. 22 Teenaa
e taratara ai te Laupepa Tapu raa peelaa, “Teenaa e tonu ai tana ora imua
naa karamata TeAtua”. 23 Te taratara naa ni see taratara koi i Abraham.
24 Te taratara naa e taratara mai hoki ki taatou, naa tama e ttonu naa ora
laatou imua naa karamata TeAtua. I te aa, i taatou e lotu maaoni i TeAtua,
teelaa ni hakamasikeria a Ia Jesus, TeAriki taatou, i te mate. 25 Jesus
ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki uiia naa haisara taatou. A Ia
ni hakamasikeria hoki TeAtua ki ttonu naa ora taatou imua naa karamata
TeAtua.✡

5

Naa ora e ttonu i naa karamata TeAtua

1 Naa ora taatou ku ttonu imua TeAtua i taatou e lotu maaoni i Jesus
Christ. Jesus ni tokonaki hoki ki taatou ki nnoho laaoi taatou ma taatou
Atua. 2 Te lotu taatou i Jesus nei ni taaraki mai taatou ara ki nnoho laaoi taa-
tou ma TeAtua. Teenei taatou e ahu ka fiaffia i taatou e taaohi manava maa
taatou ma ki vaevae naa mahi TeAtua. 3 Taatou e ahu hoki i naa hakauru
taatou i naa haaeo. I te aa, naa haaeo naa e hakatipu ake te manava ki lavaa
taatou te nnoho hakalavatoa. 4 Te manava te nnoho hakalavatoa naa
ma ki hakatipu te tiputipu taukareka TeAtua e hiihai. Naa tama e ttaka ma
te tiputipu nei e nnoho ka taaohi manava i TeAtua. 5 Taatou ki see mannatu
tammaki i te nnoho taatou ka taaohi manava i TeAtua. TeAtua ni hookii mai
TeAitu Tapu raa ki takoto tana laaoi iloto naa hatumanava taatou.

6 Saaita taatou koi nnoho ka see lavaa te tokonaki ki taatou
soko taatou raa, Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki hakasaoria
taatou, naa tama haisara. 7 Taatou ma ki hainattaa te kkite ma se tama
e lavaa te mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e tautari ki naa Loo.
Tevana iaa taatou ma ki hainauhie koi te kkite ma se tama e mee ki mate ia
ki tokonaki ki te tama e sosorina taukareka. 8 TeAtua ku oti te hakaari mai
naa tiputipu tana manava aroha i taatou. Saaita taatou koi ttaka ma
ni tama haisara raa, Christ ni mate ki ora taatou.

9 Saaita nei naa ora taatou e ttonu imua TeAtua, i naa haisara taatou
e uiia te ttoo Jesus. Jesus e lavaa hoki te tokonaki ki taatou ki see haaeo
naa manava TeAtua i taatou. 10 Imua raa taatou ni nohonoho haaeo
ma TeAtua, aa teenei taatou ku haia a Ia ma ni soa aana i te mate ana
tana Tama. A Ia e lavaa hoki te hakaora taatou ki te ora Christ, i taatou

✡ **4.16** Gal 3.7 ✡ **4.17** Gen 17.5 ✡ **4.18** Gen 15.5 ✡ **4.19** Gen 17.17 ✡ **4.25** Is 53.4-5

ku vaisoa ma Ia i te saaita nei. 11 Telaa mee hoki. Taatou e fiaffia i taatou Ariki, Jesus Christ. Taatou ni haia a Ia ki nnoho laaoi ma TeAtua i te saaita nei.

Adam ma Christ

12 Ttama mua ni hakanohoria TeAtua i te maarama nei ko Adam, aa a ia ni mee ana haisara. Te manava haisara raa ni hakasuratia mai Adam ki te maarama nei. Te henua hakkaatoa ku takkoto i laro naa mahi te mate i laatou hakkaatoa ni tama haisara.✡ 13 Saaita te henua ni ttaka ka ppena naa haisara raa, naa Loo raa seki kaumai are. Tevana iaa TeAtua ni see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua. 14 Naa tama hakkaatoa te maarama nei, kaamata mai i te ssao Adam no tae ki te ssao Moses, ni mmate hakkaatoa. Niaaina maa naa haisara aaraa tama e kkee ma naa haisara Adam ni mee i tana saaita ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, laatou ni mmate hoki pee ko Adam.

Adam e mee koi ma ko te tama ma ki oti ku hakasura iho imuri. 15 Tevana iaa te taukareka Christ e hookii raa e kee ma te haisara Adam. Ni maaoni, turaa tama ku oti te mmate i te haisara te tama tokotasi naa, tevana iaa te laaoi TeAtua see taea. A Ia ni heuna mai tana Tama, Jesus Christ, ki au no hakasaoria naa tama te maarama nei. 16 Te taukareka TeAtua e hookii raa e kee ma te haisara te tama tokotasi naa ni pena. Te haisara tokotasi naa ni mee maa te henua hakkaatoa ku ssara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni ppena te lopo sara, TeAtua ni hookii mai koi tana Tama, ki mee maa laatou ku see ssara. 17 Maaoni iloo. Te henua hakkaatoa ku ttaka koi ki mmate i te haisara te tama tokotasi, tana inoa ko Adam. Tevana iaa naa tama e too naa mee taukalleka TeAtua e hookii raa ma ki ttaka ma te ora maaoni, i naa ora laatou ku oti te hakatonusia te tama tokotasi, tana inoa ko Jesus Christ.

18 Te mee raa e mee peenei: Te henua hakkaatoa ku ssara i te haisara Adam ni pena soko ia, peelaa hoki te tiputipu e tonu te tama tokotasi e hakasao te henua hakkaatoa no hakaora laatou. 19 I te see lono taratara te tama tokotasi, Adam, te henua hakkaatoa ku ttaka ma naa haisara laatou. Peelaa hoki, i te lono taratara te tama tokotasi, Jesus Christ, te henua hakkaatoa ma ki hakatonusia ki ttonu naa ora laatou imua TeAtua.

20 TeAtua ni kaumai naa Loo raa ki illoa te henua maa laatou ni tama haisara. Teenaa, te saaita te kooina naa haisara te henua e tosi no llasi, te laaoi TeAtua hoki e tosi. 21 Naa tama e ttaka ka ppena naa haisara raa ku nnoho koi ki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama e ttaka i laro te roorosi TeAtua raa iaa ma ki ttaka ma te tiputipu e tonu. Teenaa Jesus Christ, taatou Ariki, ma ki hakattaki taatou ki te ora e ora hakaoti.

6

Te ora e taka ma Jesus Christ

1 Taatou ki mee peehea? Taatou ki ppena naa haisara ki tosi te laaoi TeAtua? 2 Seai iloo! Te tiputipu haisara taatou imua raa ku oti te tiiake hakaoti. Peehea naa ttaka taatou ma te tiputipu ku oti te peesia hakaoti taatou? 3 Kootou hakamattoni lokoi te taratara nei. Saaita taatou ni too te hakaukau tapu no ttaka taatou ma te ora Christ raa, taatou ni too te hakaukau tapu ki ttaka hoki taatou ma te mate Christ. 4 Saaita taatou ni too te hakaukau tapu raa, taatou e mee ma ni mmate ka tanumia iloto te kava pee ko te mate ana Jesus Christ. Saaita Jesus Christ

✡ **5.12** Gen 3.6

ni hakamasikeria naa mahi TeAtua i te kava no taka ma te ora maaoni raa, taatou hoki e massike ma te ora hoou.✡
5 I taatou ni mmate pee ko Christ, taatou hoki ma ki massike ma te ora hoou pee ko Christ. 6 Taatou ku illoa maa te tiputipu taatou imua raa ni mate ma Christ i aruna te kros. Christ ni mate ki seua naa mahi te tiputipu haisara e takoto i taatou, ki see hakamanani taatou te ppena naa haisara. 7 Teenaa, te tama e mate raa see takoto i laro naa mahi te haisara. 8 I taatou ni mmate ma Christ, taatou e illoa hoki maa taatou ma ki ora ma Christ. 9 Taatou e illoa maa Christ ni hakamasikeria i te mate. A Ia ma ki see lavaa hoki te mate imuri, i te aa, naa mahi te mate raa ku oti te seua a Ia. 10 Christ ni mate te saaita tokotasi koi ki seua naa mahi te haisara. A Ia nei ku noho ma te ora maaoni, laaua ma TeAtua. 11 Peelaa hoki, kootou ki nnoho ka illoa i naa haisara kootou imua raa ku oti te mmate ma Christ, aa teenei kootou ku ora maaoni ma TeAtua iloto naa mahi Jesus Christ.
12 Kootou roorosi ki see ffuri hoki kootou no tautari ki te tiputipu kootou ni kaimanako imua. 13 Kootou see mee pakava naa haitino kootou ki naa tiputipu see ttonu te maarama nei. Seai. Kootou ki hookii naa haitino kootou ki TeAtua, e mee ma ko naa tama e massike mai i te mate no ora, ki tauhia kootou te tiputipu e tonu TeAtua. 14 Te tiputipu te haisara raa ku see haimahi i naa ora kootou, i kootou ku see takkoto i laro te roorosi naa Loo Moses. Kootou nei ku takkoto i laro te laaoi TeAtua.

Ttiputipu e tonu

15 Taatou ki mee peehea? Taatou ki ppena naa haisara maa i taatou see takkoto i laro te roorosi naa Loo? Seai i loo! Taatou ki see mannatu maa taatou ki ppena naa haisara maa i taatou ku takkoto i laro te roorosi laaoi TeAtua. 16 Kootou e illoa i te taratara nei. Ttama e hiihai maa ia e heheuna vare i telaa tama raa, a ia e mee ma se poe te tama naa. E mee naa tama e hakavaarea ki te tiputipu see tonu. Laatou ma ki oti ku mmate i te tiputipu naa. E mee hoki naa tama e heheuna naa heuna TeAtua. Laatou ma ki oti ku ttonu imua naa karamata TeAtua. 17 Nau e hiahia i TeAtua. Niaaina maa kootou ni hakavaarea te tiputipu haisara raa, kootou ni lavaa koi te tautari hakappuru i loo ki naa taratara e ttonu TeAtua ni kauatu ki kootou. 18 Kootou ni hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou, ki ttaka kootou ma te tiputipu e tonu. 19 (Nau e taratara peenei ki mallama naa pisouru kootou.) Imua raa kootou ni mee pakava naa haitino kootou ki te kau sosorina e kerekkere ki tautari kootou ki te tiputipu te haisara. Saaita nei kootou ku mee ki hookii naa ora kootou ki ppena naa sosorina e ttonu ki sura te tiputipu e tapu.
20 Imua raa te tiputipu te haisara raa e takoto haimahi i kootou, aa te tiputipu e tonu raa ni seai i kootou. 21 Se aa kootou e taukareka ni too i naa vana hakannapa kootou ni mee imua? Teenaa ko te tiputipu ma ki oti ku mmate ai kootou! 22 Kootou ku oti te hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou. Kootou nei ku heuna koi i TeAtua. Kootou ma ki suia TeAtua ki te ora e tapu. Teenaa ko te ora e ora hakaoti. 23 Naa tama e ppena naa haisara raa ma ki mmate hakkaatoa. Te mee e taukareka TeAtua e hookii vare raa iaa, teenaa ko te ora maaoni i Jesus Christ, TeAriki taatou.

7

Ttiputipu te aavvana

✡ **6.4** Col 2.12

1 Aku taaina. Kootou ma ki massaro i aku taratara e kauatu nei, i kootou
hakkaatoa e illoa i naa takkoto naa Loo Moses. Saaita taatou koi nnoho
i te maarama nei, naa Loo raa e takkoto hakamaatua i taatou.
2 Te taratara i naa tama e aavvana raa e mee peenei. Te ffine raa
e hakapaaria te Loo raa ki tana aavana. Laaua ma ki nnoho hakapaa
i te maarama nei. Tevana iaa ki mee te tanata raa ku mate, te ffine naa
hoki ku ttana i te Loo teelaa ni hakapaa ai a ia ki tana aavana. 3 Aa
ki mee te ffine raa e huri no aavana telaa tanata i te saaita tana aavana raa
koi noho, a ia naa ku mee ma se ffine hai huri. A ia ma ki ttana koi te aavana
i telaa tanata ki mee tana aavana raa ku mate, aa teenaa a ia naa ku see mee
ma se ffine hai huri.
4 Aku taaina ma aku kave. Kootou hoki ku oti te mmate ma Christ.
Kootou ku see takkoto koi i laro naa mahi naa Loo Moses. Kootou ku nnoho
ma Christ i te saaita nei. A Ia ni masike i te mate ki tokonaki mai ki taatou,
ki haia taatou ni heuna taukalleka maa TeAtua. 5 Te saaita taatou ni ttaka
ka tautari ki naa tiputipu naa tinotama taatou raa, te tiputipu see tonu
e hakassaaina naa Loo Moses raa ni heheuna haimahi iloto naa manava
taatou. Teenaa naa vana katoo taatou ni mee naa, ni kaumai taatou mate.
6 Tevana iaa i te saaita nei, taatou ku see takkoto i laro te roorosi naa Loo
Moses. Taatou ku oti te hakassaoria TeAtua ki see takkoto taatou i laro
naa mahi naa Loo naa. Saaita nei taatou ku see heheuna i laro naa mateara
tuai naa Loo. Taatou ku heheuna i laro naa mateara hoou TeAitu TeAtua.

Naa Loo ma naa haisara

7 E aa? Taatou e taratara maa naa Loo raa e ssara? Seai iloo!
Nau ni hakailotia naa Loo raa i naa tiputipu te haisara. Ki mee
naa Loo raa ni see hakatuu mai peelaa, “Koe see kaimanako ki naa hekau
telaa tama”, nau ni see iloa are maa te manava kaimanako raa e hakallika.✡
8 Taku saaita ni iloa i te loo naa raa, taku manava ni usuhia te lopo mannatu
kaimanako. Ki mee taatou ni see illoa i naa Loo Moses raa, naa tiputipu
te haisara raa ni see haimahi i aruna taatou. 9 Nau ni taka vare mai koi
imua, i taku saaita seki iloa are i naa Loo Moses, tevana iaa, i taku saaita koi
ni iloa i naa Loo raa, aku haisara raa ni hakassaaina no takkoto haimahi
i taku ora, 10 teenaa naa Loo naa ni kaumai taku mate. Nau ku kite maa
naa Loo ni tukua ma ki kaumai taku ora nei, ni kaumai are taku mate.
11 Nau ni usuhia naa Loo raa ki mee nau te kau vana see ttonu. Teenei nau
ku hakailotia naa Loo raa maa nau ma ki oti ku mate.✡
12 Naa Loo raa e ttapu, aa naa taratara iloto naa Loo naa e ttapu,
e ttonu aa e taukalleka. 13 Te mee nei see mee maa naa Loo raa
ni kaumai taku mate. Seai iloo, teelaa are ko te tiputipu te haisara. Ni-
aaina maa nau e haaite te tautari ki naa Loo e taukalleka raa, te tiputipu
te haisara raa ni kaumai taku mate, teenaa ki hakatii maarama te tiputipu
maaoni te haisara. Naa Loo raa e hakaari mai peelaa maa naa haisara raa
e hakallika haaeo iloo.

Te tiputipu see tonu iloto naa manava taatou

14 Taatou e illoa maa teenei ni Loo e kaumai TeAitu TeAtua, tevana iaa
nau e hakamanani koi te ppena naa haisara. 15 Taku maanatu see tonu.
Nau ku see mee aku vana e iloa maa e ttonu. Seai. Nau ku huri are
no ppena aku mee e illoa maa see ttonu.✡ 16 I aa nau ku huri koi no mee
aku mee see fiffai raa, nau nei ku mee maa naa Loo raa e taukalleka koi.
17 Tevana iaa seai ko taku tinotama nei e mee naa mee nei. Teenaa
ko te tiputipu see tonu e takoto iloto taku manava raa e mee naa mee naa.

✡ **7.7** Ex 20.17; Deut 5.21 ✡ **7.11** Gen 3.13 ✡ **7.15** Gal 5.17

18 Nau e iloa maa te tiputipu taukareka raa see takoto i taku tinotama.
Teenei e hai ai nau ki te tiputipu see tonu nei. Niaaina maa te hiihai
ki sosorina taukareka raa e takoto iloto taku manava raa, nau see lavaa
te hakasuratia a nau te tiputipu naa. 19 Naa sosorina taukalleka tee-
laa e hiihai nau ma ki mee raa, see haia a nau. Nau e huri are no mee
naa sosorina e hakallika. 20 Ki mee e maaoni maa nau e huri no mee
aku sosorina see fiffai, teenaa seai ko nau naa e mee naa vana naa. Teenaa
ko te tiputipu te haisara e takoto iaa nau.

21 Nau e kite te tiputipu nei e heheuna iaa nau. Taku saaita e hiihai
maa nau ki sosorina taukareka, te sosorina are e hakallika raa e haia a nau.
22 Taku manava e hiihai ki naa Loo TeAtua. 23 Tevana iaa nau e kite
te tiputipu sara e heheuna iaa nau. Te tiputipu see tonu raa e painnaki
ma te tiputipu e hanotonu ma taku hakataakoto. Teenei nau e tauhia
te tiputipu te haisara e heheuna iaa nau. 24 Ouppana! Nau ka mee pee-
hea? Nau ma ki hakasaoria e ai i te tiputipu see tonu teenei ma ki kaumai
taku mate nei? 25 TeAtua te laaoi! TeAriki Jesus Christ ni heunatia mai a Ia
ki au no tokonaki ki taatou.

Teenei te tiputipu e taka ma nau: Nau soko nau e lavaa te tautari
ki naa Loo TeAtua iloto taku hakataakoto; aa taku tinotama iaa e tautari
ki naa Loo te haisara.

8

Te ora TeAitu Tapu

1 Naa tama e ttaka ma Jesus Christ raa ma ki see hai haaeoina TeAtua.
2 I te aa, TeAitu TeAtua, te Tama e hakaora taatou ki ttaka taatou ma
Jesus Christ, ni hakasaoria a Ia taatou i naa mahi te haisara ma te mate.
3 Taatou ma ki hainattaa te tautari ki naa Loo Moses, i naa tinotama taa-
tou e tauhia te tiputipu see tonu e takoto i taatou. Tevana iaa TeAtua
ni lavaa te tokonaki ki taatou. Teenaa ni heuna mai ai a Ia tana tino Tama,
Jesus Christ, ki hakasura iho ma te tiputipu te tama haisara te maarama nei,
ki uiia naa haisara taatou. 4 TeAtua ni mee tana vana nei ki ttonu naa ora
taatou imua ana karamata. Naa taratara e takkoto i naa Loo Moses raa
see seua taatou, i taatou ku tautari koi ki te tiputipu TeAitu Tapu, aa taatou
ku see tautari hoki ki te tiputipu see tonu naa tino taatou.

5 Naa tama e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama laatou raa,
e hakataakoto ki te tiputipu naa tinotama laatou e fiffai. Naa tama
e tautari ki te tiputipu TeAitu Tapu raa, e hakataakoto ki te tiputipu
TeAitu Tapu e hiihai. 6 Ttama e tautari ki te tiputipu tana tinotama raa
ma ki oti ku mate. Ttama e tautari ki TeAitu Tapu raa ma ki noho laaoi ma
te ora maaoni. 7 Teenaa naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama
laatou raa, ko naa tama e tautau haaeo ma TeAtua, i naa tama naa
see tautari ki naa Loo TeAtua. Maaoni iaa, laatou ma ki see lavaa te tautari
ki naa Loo naa. 8 Naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa,
ma ki see lavaa te hakahiahia TeAtua.

9 TeAitu Tapu e taka ma kootou. Kootou see tautari ki te tiputipu
naa tinotama kootou. Ttama see taka ma TeAitu Christ raa, a ia seai se tama
maaoni Christ. 10 Ki mee Christ e taka ma kootou, TeAitu raa ma ki takoto
ma ko te ora kootou, i naa ora kootou ku oti te haia a Ia no ttonu imua
TeAtua. Niaaina maa naa haitino kootou ma ki mmate i naa haisara kootou,
kootou ma ki nnoho ma te ora TeAitu TeAtua. 11 Ki mee TeAitu Tapu TeAtua,
te Tama ni hakamasike Christ i te mate, e taka ma kootou, teenaa te Tama

ni hakamasike Christ i te mate raa ma ki hakaora hoki naa tinotama kootou
ki tana Aitu e taka ma kootou.✡
12 Aku taaina ma aku kave nei. Taatou e tau te tautari ki te tiputipu e tonu,
aa teenaa seai ko te tiputipu see tonu naa tinotama taatou e hiihai maa
taatou ki tautari. 13 Ki mee maa kootou e tautari ki te tiputipu see tonu
naa tinotama kootou, kootou ma ki mmate. Aa ki mee maa kootou e tiiake
te tiputipu see tonu naa ki naa mahi TeAitu Tapu, kootou ma ki ora.
14 Naa tama e tautari ki TeAitu TeAtua raa ko naa tama maaoni TeAtua.
15 I te aa, TeAitu e kauatu TeAtua ki noho ma kootou raa ni see kauatu
ma ki hakamatakuria kootou, aa maa kootou ku heheuna poe iaa Ia.
Seai iloo! Kootou ku ttaka ma TeAitu Tapu i kootou ni tama TeAtua
e ppuru. Teenei e ttani ai taatou ki TeAtua peelaa, “Abba! Taku Tamana!”✡
16 TeAitu Tapu raa e hakaari mai ki naa aitu taatou maa taatou ni tamalliki
TeAtua. 17 I taatou ni tamalliki TeAtua, teenaa taatou ma ki tauhia
taatou te kau mee taukalleka TeAtua ni tuku maa ni tuuhana ana tama.
Taatou hoki ma ki vaevae taatou ma Christ i ana tuuhana ma ki kauake
TeAtua. I te aa, ki mee taatou e hakallono isu pee ko Christ, teenaa TeAtua
ma ki hakanau hoki ki taatou pee ko ana hakanau i Christ.✡

Te ora taukareka imuri

18 Saaita nei taatou e nnoho ka hakallono isu i te kau haaeo
te maarama nei. Tevana iaa nau e iloa maa naa haaeo nei ni mee vare koi
ki mee taatou e hakatuu ki te taukareka TeAtua ma ki hakasura ki taatou
imuri. 19 TeAtua ni pena naa mee hakkaatoa. Teenaa naa mee
katoo te maarama nei e nnoho ka ttaro ki tae mai te ssao TeAtua
ma ki hakanoho mai ana tamalliki maaoni. 20 Naa mee hakkaatoa
i te maarama nei e takkoto hakallika. See mee maa teenei ko te ara
naa tama te maarama nei ni fiffai. Seai. TeAtua ni tukua a Ia naa mee
te maarama nei ki takkoto peenaa, ki nnoho laatou ka ttari ki tana ara
taukareka ma ki oti ku hakasura.✡ 21 Naa mee katoo te maarama nei
ma ki oti ku hakassaoria TeAtua i tana aso e tini, ki see takkoto naa mee naa
ma te hakallika. Naa mee naa ma ki hakauru mai ki taatou, naa tama
TeAtua, ki nnoho hakapaa taatou, i taatou ni hakassaoria TeAtua.
22 Taatou e illoa maa e kaamata mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei,
naa mee katoo te maarama nei ni tanittani peenaa i te hakallono isu,
e mee pee ko te tinae e taupiri ki haanau. 23 Tevana iaa see mee ma
ko naa mee koi te maarama nei e tanittani ka hakallono isu, taatou hoki
e ttani ka hakallono isu i te ssao nei. Niaaina maa taatou ku oti te ttoa
taatou TeAitu TeAtua no ttaka ma taatou, taatou ma ki tanittani koi
ka hakallono isu i naa nnoho taatou ka ttari ki te ssao taatou ma ki purutia
TeAtua ma ni tino tama aana, teenaa ko te ssao taatou ma ki hakassaoria
hakkaatoa.✡ 24 Taatou ni hakassaoria i taatou e taaohi manava i TeAtua.
Te nnoho taatou ka taaohi manava ki te mee e takoto i te maarama nei raa,
teenaa seai se taaohi manava maaoni. Ko ai te tama e noho ka taritari
ki te mee ku oti te noho ma ia? 25 Ki mee taatou seki kkite i te mee
e taaohi manava ai taatou raa, teenaa taatou ma ki nnoho seemuu koi
ka taritari ki te mee naa.
26 TeAitu Tapu e tokonaki ki taatou, i te aa i taatou koi tino mmate. Taatou
e ttaka see illoa maa taatou ki taku peehea ki TeAtua. Taatou e tanittani
seemuu koi i taatou see illoa te tarataraina taatou naa mee nei imua
naa karamata TeAtua. Tevana iaa teelaa ko TeAitu raa e taku ka tani ake
ki TeAtua ki tokonaki ki taatou. 27 TeAtua e iloa i te maanatu TeAitu Tapu

✡ **8.11** 1 Cor 3.16 ✡ **8.15** Mk 14.36; Gal 4.6 ✡ **8.17** Gal 4.5-7 ✡ **8.20** Gen 3.17-19 ✡ **8.23** 2 Cor 5.2-4

i aa Ia e iloa i naa takkoto naa hatumanava taatou. TeAitu Tapu raa e tautari koi ki te hiihai TeAtua. TeAtua e iloa maa TeAitu Tapu raa e taku ake ki tokonaki mai a ia ki taatou, ana tama.
28 Taatou e illoa maa TeAtua e mee naa mee hakkaatoa ki heheuna hakapaa ki taukareka te noho naa tama e laaoi iaa Ia. Teenaa ko ana tama ni tuku ki mee ana heuna. 29 Ana tama ni tuku nei ku oti te hakakkeeina a Ia i naa tama te maarama nei, ki takkoto hoki laatou pee ko Jesus Christ, tana Tama. Jesus ku noho pee ko te tama mua i te haanauna e lasi nei. 30 Naa tama TeAtua ni hakakkee imua raa ni arumia a Ia ki oo ake. Naa tama ni arumia a Ia naa ku oti te hakatonusia a Ia. Laatou ku nnoho ma naa mahi ma te taukareka TeAtua.

Te laaoi TeAtua

31 Taatou ki taratara peehea i naa mee nei? Ki mee TeAtua e saapai mai ki taatou, ko ai te tama ma ki lavaa te painnaki ma taatou? 32 A Ia ni see kaimanako ma ki taaohi tana tama; a Ia ni hookii mai tana Tama naa ki taatou hakkaatoa. Kootou e mannatu maa ia ma ki lavaa te huu aaraa mee aana i taatou? Seai iloo! A Ia ma ki hookii mai naa mee hakkaatoa ki taatou. 33 Ko ai te tama ma ki tau te hakatonutonu naa tama ku oti te hakakkeeina TeAtua? Naa tama naa ku oti te taapaa TeAtua maa e ttonu! 34 Ko ai te tama ma ki hai haaeoina a ia naa tama naa? Seai hoki ko Jesus Christ, ttama ni mate no hakamasikeria hoki TeAtua no hakanoho i tana vasi hakamaatau. I te aa, Jesus e noho ka taratara tokonaki ki taatou imua naa karamata TeAtua i te saaita nei. 35 See hai mee ma ki oti ku lavaa te ppui te laaoi TeAtua i taatou. Niaaina maa taatou e ttiri te kau haaeo ka haia pakavaina. Niaaina hoki maa taatou e ttaka hiikkai, e nnoho see hai hekau, aa ka uru taatou ki naa haaeo e llasi no tauppiri taatou ki mmate, taatou ma ki see lavaa te hakakkeeina i te laaoi TeAtua.
36 Te Laupepa Tapu raa e mee maa,
“Seai se aso e laka. Maatou e haia peenaa ki taaia ki mmate maatou, i te aa
i maatou e tautari kiaa koe.
Maatou e haia ma ko naa sipsip e taaria ki taaia.”✡
37 Niaaina maa ni haaeo peehea e hakassura iho, taatou ma ki see lavaa te hakahitia naa haaeo naa. I te aa, i taatou e ttaka ma naa mahi te Tama e manava laaoi i taatou. 38 Nau e iloa maa see hai mee e lavaa te ppui mai te laaoi TeAtua i taatou. Te mate ma te ora, naa ensol ma naa aitu hakamau i te lani, naa mee naa see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua i taatou. Naa vana i te ssao nei ma naa vana imuri hoki see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua i taatou. 39 Te noho i aruna ma te noho i laro hoki see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua i taatou. Maaoni iaa, see hai mee e takkoto i te maarama nei e lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua i taatou, i te aa, i taatou e ttaka ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

9

TeAtua ma ana tama.

1 Aku taratara nei ni taratara maaoni. Nau see iloa te taratara kailaarao, i aa nau e taka ma Christ. TeAitu Tapu e taka ma nau nei e hakailoa mai maa taku maanatu e tonu. 2 Te hakallika e takoto iloto taku manava nei see lavaa te oti. Nau e tanitani peenaa i taku aroha 3 i naa tama taku henua, i laatou ni tama taku ttoo maaoni. Nau e lavaa te tuku soko nau ki laro naa haaeo TeAtua ka tiiake nau te haanauna Christ, ki mee maa teenaa ko te ara ki lavaa laatou te lotu maaoni i TeAtua. 4 Naa tama raa

✡ **8.36** Ps 44.22

ni tama ni purutia TeAtua ma ni tino tama aana. Naa mahi TeAtua
ni hakaari ki laatou. Naa taratara hakamaatua TeAtua raa ni tuku ki laatou
ka hookii ake ana Loo raa ki laatou hoki. Naa tama raa e ttaka ma te lotu
maaoni. Naa purepure TeAtua e takkoto i laatou.✡ 5 Naa tama raa
e oo iho i te manava naa Hebrew, naa tippuna maatou imua. Christ hoki
ni sura iho i te manava laatou naa. Taatou ki see hakamotu te hakanau
peenaa i TeAtua, i aa Ia e noho hakamaatua i naa tama naa henua hakkaa-
toa! Amen.
6 Nau see mee atu maa naa purepure TeAtua raa ni see ttino mai.
Seai. I te aa? See mee maa naa tama hakkaatoa i Israel raa ni tama
TeAtua e ppuru. 7 See mee hoki maa te haanauna hakkaatoa
Abraham raa ni tamalliki TeAtua. Seai. TeAtua ni vanaake
ki Abraham, "Oo mokopuna maaoni raa ma ki ssura iho i te manava
Isaac."✡ 8 Te hakataakoto te taratara nei e mee maa naa tamalliki katoo
ni hannau mai i te maarama nei raa, see mee maa teenaa ni tamalliki
hakkaatoa TeAtua. Naa tamalliki koi ni hannau mai, aa e hanotonu
ma naa purepure TeAtua e takkoto raa, teenaa ko naa tamalliki maaoni
TeAtua. 9 I te aa, TeAtua ni purepure ake peelaa ki Abraham, "Nau ma ki oti
ku tuku taku saaita ma ki ahemai. Taku saaita ma ki ahemai raa, Sarah
ma ki haanau mai tana tamariki tanata."✡
10 Telaa mee hoki. Rebecca ni mee ana tamalliki e lua i Isaac,
taatou tipuna. 11-12 TeAtua ni vanaake ki Rebecca, "Too tama
matua raa ma ki heheuna i laro too tama e tamariki." TeAtua
ni kauake naa taratara nei ki Rebecca i tana saaita seki haanau mai
ana takarua tamalliki. Te mee nei e hakailoa mai maa TeAtua see ttoka
ki naa tiputipu te tama ki tini tana tama e hiihai. Seai. Saaita
te takarua naa seki hannau mai raa, TeAtua kunaa tini are tana tama.✡
13 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Nau ni hiihai i Jacob, tevana iaa nau
ni see hiihai ki Esau."✡
14 E aa? Taatou ki taratara maa te maanatu TeAtua see tonu?
Seai iloo! 15 A Ia ni kauake tana taratara peelaa ki Moses, "Nau
see hirihiri ma se tama peehea nau ma ki aroha. Taku tama koi
e maanatu maa nau e aroha raa, teenaa nau ma ki aroha iaa ia."✡
16 TeAtua see hiri koi ki te tama iaa Ia e tautari ki te hiihai te tama naa.
A Ia hoki see hiri ki te tama maa i ttama naa e hakasura te lopo vana
ki hiihai TeAtua kiaa ia. Seai iloo. TeAtua e tautari koi ki te tiputipu
tana manava aroha. 17 Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai naa taratara
TeAtua ni kauake ki Pharaoh, te Tuku Egypt, "Koe ni hakanohoria
a nau ma se tuku ki hakasuratia taku Inoa ma aku mahi ki naa tama
hakkaatoa te maarama nei."✡ 18 TeAtua e manava aroha koi ki tana tama
e maanatu maa e tau ma tana aroha. Ki mee a Ia e hiihai maa se tama
ki see lono taratara, a Ia e lavaa te haia a Ia te tama naa ki tiputipu peenaa.

Te haaeo ma te laaoi TeAtua

19 E mee te tama i kootou ma ki mee mai peelaa kiaa nau, "TeAtua see tau
te taratara mai maa maatou e ssara, i te aa, maatou ni haia Ia ki ttipu
maatou peenei. Ko ai te tama ma ki lavaa te sahea a ia te hiihai TeAtua?"
20 Teenei taku taratara e kauatu ki kootou. Kootou ni tamavare koi. Kootou
see tau te vasirisiri ma se aa TeAtua e penapena. Te kamete te tihuna
e penapena raa see lavaa te huri ake ki te tihuna raa no vanaake peelaa, "Ai
nau ku tataia ai koe peenei?"✡ 21 Kootou e illoa i te ara raa see mee peenaa.

✡ **9.4** Ex 4.22 ✡ **9.7** Gen 21.12 ✡ **9.9** Gen 18.10 ✡ **9.11-12** Gen 25.23 ✡ **9.13** Mal 1.2-3
✡ **9.15** Ex 33.19 ✡ **9.17** Ex 9.16 (LXX) ✡ **9.20** Is 29.16; 45.9

Te tihuna raa e penapena tana kamete raa ki tana hiihai soko ia. A ia e iloa
i ana penapena naa kamete naa vana e llasi aa ma naa kamete vare koi.
22 Te taratara i te tihuna nei e hanotonu ma naa vana TeAtua ni mee.
A Ia ni hiihai maa te henua katoo ki kkite i ana haaeo i tana see hiihai
ki te tiputipu see tonu, aa laatou ku illoa i ana mahi. Tevana iaa a Ia
ni hakkapi koi tana loto iloto tana manava, i aa Ia e iloa maa naa tama naa
e nnoho koi ki mmate. 23 TeAtua ni noho hakalavatoa iaa Ia ma ki oti
ku hakasura iho tana manava laaoi ki ana tama ni hakanoho ma tana laaoi.
Teenaa ko ana tama ni hakamaatino ki huri ake ana mahi. 24 Taatou nei
ni arumia TeAtua. See mee ma ko taatou koi naa Jew. Seai. E mee hoki
naa tama naa henua sara e ttaka iloto taatou. 25 Teenei naa taratara TeAtua
ni sissia Hosea,
“Naa tama ni see hannau mai i taku haanauna raa,
laatou ma ki taapaa a nau ma ni tama aaku.
Te kanohenua ni see hiihai nau imua raa,
nau ma ki ttapa ma naa tama naa ni oti aaku.✡
26 I loto te henua ni vanaatu nau maa kootou seai ni tama aaku raa,
kootou ma ki massike iloto te henua naa
no illoa maa kootou ni tamalliki TeAtua teelaa e ora hakaoti.”✡
27 Isaiah ni mee ana taratara i naa sosorina te kanohenua Israel peenei,
“Niaaina maa naa tama i Israel e tammaki pee ko te kerekere i tai raa,
e mooisi koi naa tama ma ki hakassaoria no ora.
28 I te aa, naa tama naa kanohenua hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu
TeAtua.
TeAtua ma ki kauake te hakatonu naa sosorina laatou ma naa tiputtipu
laatou.”✡
29 E mee pee ko naa taratara Isaiah ni mee imua peelaa,
“Ki mee TeAtua Haimahi ni see takkoto ana mokopuna iloto taatou raa,
naa henua taatou nei ni seua pee ko Sodom ma Gomora.”✡

Paul e taku maa te kanohenua Israel

30 Taratara raa e mee peenei: Niaaina maa naa tama naa henua sara raa
ni see ssee se ara soko laatou ma ki hakattonu naa ora laatou imua
naa karamata TeAtua, naa ora laatou ni haia TeAtua maa e ttonu, i laatou
ni hakataakoto tonu ki te vana Christ ni mee maa laatou. 31 Naa tama
i Israel raa iaa ni ssee se ara ki hakattonu naa ora laatou ma TeAtua,
teenaa i te hakamakkii laatou ma ki tautari ki naa Loo Moses, tevana iaa
laatou ni see hai ara peelaa ni llave. 32 Naa vana naa ni hainattaa i laatou
ni hai koi ki naa mahi laatou. Laatou ni see hakataakoto tonu ki te ara
TeAtua e kauake ki laatou. Teenaa ni llave ai naa vae laatou i “te hatu
hakatipetipe tama” no maaoha laatou ki laro. 33 Teenei ku hanotonu ma
naa taratara te Laupepa Tapu:
“Kootou hakannoo mai.
Nau e hakamoe te hatu hakatipetipe tama iloto Israel.
Te lopo tama ma ki llave naa vae laatou i te hatu naa
no maaoha ki laro.
Ttama koi e lotu i te Tama naa ma ki see napa imuri.”✡

10

1 Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara ka tanitani peenaa
i taku hiihai maa naa tama taku henua raa ki hakassaoria. Teenei e taku ai
nau peenaa ki TeAtua ki tokonaki ki laatou. 2 Nau e iloa maa laatou

✡ **9.25** Hos 2.23 ✡ **9.26** Hos 1.10 ✡ **9.28** Is 10.22-23 (LXX) ✡ **9.29** Is 1.9 (LXX) ✡ **9.33** Is 28.16 (LXX)

e hai naa mahi laatou ki tautari laatou i TeAtua. Tevana iaa naa tama naa
see illoa i naa tiputipu te ara maaoni ki tautari i TeAtua. 3 Naa tama naa
ni see mee ki illoa laatou i te ara maaoni TeAtua e hakatonu te ora te tama.
Teenaa ni ffuri ai laatou no ssee naa tino ara laatou. Laatou ni see tautari
ki te ara TeAtua e hiihai. 4 Tevana iaa te ssao taatou ni takkoto i laro
te roorosi naa Loo raa ni hakaotina Christ. Saaita nei, naa tama koi
e lotu maaoni i Jesus Christ raa e ttonu imua TeAtua.

TeAtua e hiihai ki tokonaki te henua hakkaatoa

5 Teenei naa taratara Moses ni sissii i naa tautari taatou i naa Loo
ki ttonu naa ora taatou, “Ttama e tautari ki naa taratara hakamaatua
naa Loo raa ma ki ora.”✡ 6 Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peenei
i naa hakattonu naa ora taatou maa TeAtua ki naa hakataakoto taa-
tou, “Kootou see vasirisiri peelaa, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki te lani?’ ”
(taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no toomai Christ ki laro.)
7 “Kootou see vasirisiri hoki peelaa, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki te kina
te mate?’ ” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no hakaahea mai
Christ i te mate.) 8 Te taratara nei e mee maa, “Naa taratara TeAtua
ni kaumai ki illoa taatou raa e takkoto koi i taatou. Naa taratara naa
e takkoto i naa maaisu taatou ma iloto naa hatumanava taatou.” Teenei
ko naa taratara i naa lotu maaoni taatou, teelaa e ssare maatou ka hakaea
ki naa tama te maarama nei.✡ 9 Ttiputipu te lotu maaoni raa e takoto peenei:
Ki mee koe e taratara maa Christ ko TeAriki, ka iloa hoki maa Christ
ni hakamasikeria TeAtua i te mate, koe ma ki oti ku hakasaoria TeAtua.
10 I te aa, naa ora taatou e ttonu imua TeAtua i taatou e illoa maaoni
iaa Ia, aa taatou ma ki hakassaoria TeAtua i taatou e taratara maa Christ
ko taatou Ariki.
11 Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa, “Ttama e iloa maaoni
i te tama naa ma ki see napa imuri.”✡ 12 Te taratara nei e mee ki te kau tama
hakkaatoa. Te mee raa see hakatonu maa koe se Jew, seai maa koe se tama
i naa henua sara. TeAtua ko te Ariki tokotasi naa tama naa kanohenua
hakkaatoa. A Ia e hookii te mee taukareka ki naa tama e ssee kiaa Ia
ki tokonaki ake ki laatou. 13 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama
e ssee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria TeAtua.”✡
14 Tevana iaa laatou ma ki ssee peehea ki TeAriki ki mee maa laatou
see illoa maaoni iaa Ia? Laatou ma ki illoa peehea iaa Ia ki mee maa
laatou seki llono naa taratara e mee iaa Ia? Aa laatou ma ki llono
naa taratara naa peehea ki mee maa see hai tama e hakaea ake ki laatou?
15 Naa taratara naa ma ki hakaeaina e ai, ki mee maa see hai tama
e heunatia ki oo no tarataraina naa taratara naa? Te Laupepa Tapu raa
e mee maa, “Naa tama te maarama nei e fiaffia i naa tama ni heunatia ake
TeAtua no hakaea te Lono Taukareka ki laatou!”✡ 16 Tevana iaa
e mooisi koi naa tama ni tauhia laatou naa taratara te Lono Taukareka raa
i naa manava laatou. Isaiah ni taratara peelaa, “TeAriki, ko ai te tama
ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaea?”✡ 17 Taatou nei ku illoa
maa te lotu maaoni raa e sura i naa llono taatou i te Lono Taukareka i Christ
teelaa e hakaeaina mai ki taatou.
18 Teenei nau ku vanaatu ki kootou: Naa tama i Israel raa ku oti te llono
i naa taratara naa. I te aa i te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa:
“Naa taratara naa tama ni heunatia TeAtua
ki hakaea te Lono Taukareka raa
ni ttoha ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei.”✡

✡ **10.5** Lev 18.5 ✡ **10.8** Deut 30.12-14 ✡ **10.11** Is 28.16 (LXX) ✡ **10.13** Joel 2.32 ✡ **10.15** Is 52.7 ✡ **10.16** Is 53.1 (LXX) ✡ **10.18** Ps 19.4 (LXX)

19 Nau ma ki vasiri peelaa, E aa? Naa tama i Israel raa ni see illoa
i te taratara nei? Naa taratara TeAtua raa ni kaumai Moses peenei:
"Kootou ma ki haia a nau ki manava haaeo kootou
i naa tama te henua kootou e vana maa seai se henua.
Kootou ma ki manava haaeo hoki
i naa tama te henua kootou e vana maa e vvare."✡
20 Isaiah hoki e taratara haimahi i te mee nei: "Nau ni laavea naa tama
ni see anaana ma ki ssee kiaa nau. Nau ni hakasura ki naa tama
ni see vasirisiri ki illoa laatou iaa nau."✡ 21 I ana taratara ni mee
i te kanohenua Israel raa, TeAtua ni vanaake peelaa ki Isaiah, "Aku rima
ni ffora atu peenaa i te kau aso ki laatou, naa tama see hakannoo
ki te taratara, aa e karamata kkaa."✡

11

Te aroha TeAtua i te kanohenua Israel

1 Nau e vasiri peelaa: Te tino kanohenua TeAtua nei ku tiiake? Seai!
Te kanohenua TeAtua nei see lavaa te tiiake! Kootou mmata mai iaa nau.
Nau nei se tama haka Israel. Nau se mokopuna Abraham i te manava
Benjamin.✡ 2 TeAtua ni see tiiake tana kanohenua ni hakamaatino mai iloo
imua. Kootou e illoa i naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa i te saaita
Elijah ni tani ake ki TeAtua i naa vana hakallika te kanohenua Israel raa
ni ppena. 3 A ia ni tani ake peelaa, "TeAriki, oo pure nei ku oti te taaia
katoo laatou ka seua oo olta. Teenei ko nau soko nau koi noho. Nau nei
ku seeia hoki laatou ki taia."✡ 4 TeAtua ni hakaahe ake peenei kiaa ia, "Nau
ku oti te taaohi aku tama e noto naa simata e hitu. Naa tama nei ni see lotu
ki te aitu Baal."✡

5 Ssao nei e takoto hoki peenaa. E mooisi koi naa tama ku nnoho ma te ora
maaoni. Teenaa ko naa tama TeAtua ni hakamaatino i tana manava aroha
i laatou. 6 TeAtua e hiri koi ki te tama iaa Ia e manava aroha i te kau tama.
A Ia see ttoka maa ni vana e taukalleka naa tama naa ni ppena. Seai.
Ki mee a Ia ni ttoka ki naa vana laatou ni ppena raa, taana raa seai
se manava aroha maaoni.

7 Taatou ku kkite maa naa tama i Israel raa ni see llave te mee laa-
tou ni mmate hakaoti te ssee ma ki ttonu naa ora laatou imua TeA-
tua. Naa uruai tama TeAtua ni hiri raa ni ilotia laatou te mateara TeA-
tua e hiihai. Te mahi ana naa tama raa ni see hii hakannoo ki te hiihai
TeAtua. 8 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Naa manava laatou ma
naa mannatu laatou ni hakapoouritia TeAtua. Kaamata mai imua
no tae mai ki te ssao nei, laatou ku see kkite ka see llono hoki ki te kau mee
TeAtua e hakassura."✡ 9 David ni mee ake ki TeAtua:
"Tiiake naa tama naa ki hakavaarea i naa kaikai laatou e llasi,
ki maaoha laatou ki laro aa ki lonollono raaoi laatou!
10 Hakapoouritia naa karamata laatou ki see kkite laatou,
ki lonollono raaoi i naa mmaha e nnoho ma laatou
i naa saaita hakkaatoa."✡

11 Nau ma ki vasiri peelaa: E aa? Naa Jew raa ni llave naa vae laatou
no maaoha hakaoti ki laro? Seai iloo! TeAtua ni huri no hakasao hoki
naa tama naa henua sara ki manava haaeo naa Jew raa i naa tama naa,
i te aa, i naa Jew naa ni hakassara naa vana laatou. 12 Naa tama
naa henua sara raa ni ssura te kau mee e taukalleka, i naa Jew raa

✡ **10.19** Deut 32.21 ✡ **10.20** Is 65.1 (LXX) ✡ **10.21** Is 65.2 (LXX) ✡ **11.1** Phil 3.5 ✡ **11.3** 1 Kgs 19.10,14 ✡ **11.4** 1 Kgs 19.18 ✡ **11.8** Deut 29.4; Is 29.10 ✡ **11.10** Ps 69.22-23 (LXX)

ni hakassara naa vana laatou imua naa karamata TeAtua. TeAtua ni huri no hookii te lopo mee e taukalleka ki naa tama naa henua sara, i naa Jew raa ni hakakkeeina laatou ana taratara. Ki mee naa Jew hakkaatoa ma ki ahe ki TeAtua, te henua ma ki tiputipu peehea i te lopo mee taukalleka TeAtua ma ki hookii ki naa Jew raa hakapaa ma naa tama te maarama nei?

TeAtua e tokonaki ki naa tama naa henua sara

13 Teenei nau ku taratara atu ki kootou, naa tama naa henua sara. Teenei
ko nau nei ni tukua ki heheuna ma se aposol kootou. Nau e hakanau
i te taukareka aku heuna ni kaumai TeAtua nei. 14 Nau e maanatu maa
naa tama taku henua raa ma ki manava haaeo i aku heuna e mee nei. Nau
e hiihai maa naa manava aaraa tama i laatou naa ki lavaa te hurisia
i aku heuna e mee nei. 15 I te saaita naa Jew raa ni hakakkeeina TeAtua raa,
TeAtua ni hakappae ake naa tama naa henua sara raa kiaa Ia. Saaita
naa Jew naa ma ki hakaahea ake TeAtua kiaa Ia raa, laatou ma ki mee pee
ko naa tama e hakamassikeria i te mate.
16 Ki mee se vasi haraoa e tohia no kauake ki TeAtua, te haraoa naa
hakkaatoa se haraoa TeAtua. Ki mee naa patiaka se laakau e hookina
ki TeAtua, naa laa hoki te laakau naa ni laa TeAtua. 17 Naa Jew raa e mee pee
ko te laakau oliv ni toria hakaraaoi. Aaraa laa te laakau ni toria naa ni pakia
no peesia, ki too atu naa laa te laakau te oliv e somovao raa no hakauu atu
ki te laakau ni toria naa. Kootou, naa tama naa henua sara raa, e mee pee
ko te laakau oliv e somovao. Saaita nei raa kootou e haimmahi ka llave
i te lopo mee taukalleka pee ko naa Jew. 18 Tevana iaa kootou ki see fiaffia
maa naa Jew raa ku tiiake TeAtua pee ko naa laa e pakia no peesia. Peehea
naa fiaffia kootou? Kootou ni laa koi. Naa laa te laakau raa see tauhia
laatou naa patiaka raa ki mmau. Seai. Naa patiaka raa e taaohi naa laa
te laakau raa ki mmau.
19 Kootou ma ki taratara peelaa, “Maaoni, tevana iaa naa laa raa
ni pakia no peesia ki suia maatou naa sao laatou.” 20 Teenaa se taratara
maaoni. Laatou ni pakia no peesia i laatou ni see hakataakoto tonu
i Christ. Kootou iaa e tauhia TeAtua i kootou e hakataakoto tonu i Christ.
Teenei seai se mee ma ki ahu kootou; kootou ki mattaku i te mee nei.
21 Kootou mannatu hakaraaoi iloo. TeAtua ni see aroha maa i laatou
ni Jew, naa laa maaoni tana laakau ni tori. Ki mee a Ia ni see aroha
i laatou raa, kootou e mannatu maa Ia ma ki lavaa te aroha vare i kootou?
Seai iloo! 22 Taatou nei ku kkite i naa tiputipu te manava TeAtua. A Ia
e manava haaeo i naa tama ni ppena naa haisara laatou no maaoha ki laro,
aa e manava laaoi ki naa tama pee ko kootou, ki mee kootou e taaohi
ki tana tiputipu e hiihai. Tevana iaa ki mee kootou e hakassara ni vana
maa kootou, kootou ma ki uhukkia hoki a Ia no peesia ki te vasi. 23 I te vasi
naa Jew raa, ki mee laatou ku ffuri naa manava laatou no hakataakoto tonu
i Christ, laatou ma ki hakaahea mai TeAtua no hakanohoria hoki ki naa kina
laatou ni tukua TeAtua imua, teenaa TeAtua e lavaa te mee peenaa.
24 Kootou naa tama naa henua sara raa e mee pee ko naa laa e pakia
i te laakau e ssomo vao no hakauutia ki naa laakau ni toria hakaraaoi.
Naa Jew raa e mee pee ko te laakau ni toria hakaraaoi. Naa laa te laakau
ni pakia raa ma ki hainauhie koi te hakaahea atu no hakauutia hoki
ki te laakau naa, i teenaa ni tino laa te laakau naa.

Te laaoi TeAtua i naa tama te maarama nei

25 Aku taaina. Nau e hiihai maa kootou ki illoa i te taratara maaoni nei.
Teenei se taratara huu see ilotia te henua. Nau e kauatu
te taratara nei ki see nnoho kootou ka taratara maa kootou e illoa
i te kau vana. Naa Jew raa koi nnoho iloo see hakannoo ki naa taratara

TeAtua. Te tiputipu naa ma ki takoto peenaa ki tae iloo ki te saaita
e kaatoa ake naa tama naa henua sara raa no hakappae ake ki TeAtua.
26 Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei i te vana TeAtua ma ki mee
ki hakasao te kanohenua Israel:
“Ttama ma ki tokonaki ki taatou raa ma ki hakasura iho i Zion
no uiia naa haisara hakkaatoa naa tama i te manava Jacob.✡
27 Teenei ko aku taratara hakamaatua ma ki tuku ma laatou
i taku saaita ma ki uii naa haisara laatou.”✡
28 I te ara laatou ni see fiffai maa laatou e hakannoo ki te Lono Taukareka
Christ raa, laatou ni hakataharia TeAtua i tana vasi. Teenei e sura ai
te taukareka raa i kootou, naa tama naa henua sara. Tevana iaa TeAtua
e llee koi tana manava i laatou, naa Jew, iaa Ia ni tuku tana taratara ma
naa tippuna laatou imua. 29 Saaita TeAtua e tini tana tama ma ki oti
ku kauake ana lopo mee e taukalleka raa, a Ia ma ki see lavaa te huri hoki
tana maanatu imuri. 30 I te vasi kootou, naa tama naa henua sara raa,
kootou ni see tautari ki naa taratara TeAtua raa imua. Kootou nei
ku llave i te laaoi TeAtua, i naa Jew raa ku see hakannoo ki naa taratara
TeAtua. 31 Saaita nei naa Jew raa ku see llono taratara pee ko kootou
imua. Teenaa te aroha TeAtua ni kauatu ki kootou raa ma ki oti ku kauake
hoki ki naa Jew. 32 TeAtua ni tiiake Ia naa tama te maarama nei
ki see hakannoo ki ana taratara, ki lavaa Ia te hakasura tana manava aroha
ki laatou hakkaatoa.

Taatou ki hakanau i TeAtua

33 TeAtua see taea i ana hai mee taukalleka. A Ia hoki see taea
i tana atamai ma tana iloa i te kau vana. Ko ai te tama ma ki iloa
te tarataraina a ia naa vana TeAtua e maanatu ma ki mee? Ko ai te tama
ma ki maasaro i ana sosorina?✡ 34 Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai pee-
laa:
“Ko ai ttama e iloa i te maanatu TeAriki?
Ko ai ttama e tau te akonaki ake kiaa Ia?✡
35 Ko ai ttama ni hookii tana mee ki TeAtua
ma ki oti ku suia ake hoki?”✡
36 Naa mee hakkaatoa ni mee TeAtua ni penapena. Naa mee hakkaatoa
e hakatahito iaa Ia. Taatou ki hakanau i te haimahi TeAtua i te kau saaita
hakkaatoa! Amen.✡

12

Ttiputipu TeAtua e hiihai

1 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ku oti te kkite i naa takoto
te manava aroha TeAtua i kootou. Teenei nau ku kauatu te taratara nei
ki kootou. Kootou ki hookii naa tinotama kootou ki TeAtua maa ni ora
kootou e hakaara kiaa Ia ki haia ana heuna. Teenaa a Ia ma ki hiahia
i kootou. Teenei naa tiputipu te lotu maaoni. 2 Kootou see tautari
ki te tiputipu naa tama te maarama nei. Kootou ki tiiake TeAtua ki hakatipu
se tiputipu hoou iloto naa manava kootou, ki ssura ni mannatu taukalleka
ma kootou. Ki mee kootou e taaohi ki te tiputipu naa, kootou ma ki lavaa
te illoa i naa vana TeAtua e hiihai maa kootou ki mee. Teenaa ko naa mee
e taukalleka aa e ttonu maaoni teelaa e hiahia ai a Ia.
3 TeAtua e roorosi hakaraaoi iloo kiaa nau, teenei nau e kauatu
te taratara nei ki kootou hakkaatoa: Kootou see hikkahi maa kootou e illoa

✡ **11.26** Is 59.20 (LXX) ✡ **11.27** Jer 31.33-34 ✡ **11.33** Is 55.8 ✡ **11.34** Is 40.13 (LXX) ✡ **11.35** Job 41.11 ✡ **11.36** 1 Cor 8.6

i te kau vana. Kootou hakatonu koi ki kootou, ki tau ma te kooina naa illoa
kootou ni kauatu TeAtua. 4 Te haitino te tama e takoto te lopo tamaa kina
e kkee naa heheuna laatou. 5 Te haanauna Christ raa e tiputipu hoki
peenaa. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se haitino koi
tokotasi i Christ, i taatou e heheuna hakapaa pee ko te lopo tamaa kina
te haitino tokotasi.✡ 6 Taatou ki massike no haia taatou te kau heuna TeAtua
ni kaumai ki taatou. Ki mee taatou e tukua ki hakaea naa taratara TeAtua,
taatou ki hakaea tonu tautari ki naa illoa e ttaka ma taatou. 7 Ki mee
taatou e tukua ki heunatia naa heuna aaraa tama, taatou ki heunatia
taatou. Ki mee taatou e tukua ki akonaki te henua, taatou ki akonaki
hakaraaoi te henua. 8 Ki mee taatou e tukua ki saapai ki aaraa tama,
taatou ki saapai ki aaraa tama. Ttama e vvae ana hekau ma telaa tama raa
ki vaevae ma te manava laaoi. Te hakamau raa ki heheuna hakaraaoi.
Ttama e manava laaoi ki te kau tama raa ki hai ma te hiahia.✡

9 Kootou ki hakasura te manava laaoi maaoni ki aaraa tama. Kootou
ki tiiake te tiputipu see tonu. Tauhia kootou te tiputipu e taukareka.
10 Manava laaoi i aaraa tama, i teenaa ni taaina kootou i te lotu. Kootou
ki haitaina laaoi ka hakanau i naa taaina kootou. 11 Kootou see heheuna
matanaennae. Kootou ki heheuna hakappuru ki lavaa kootou naa heuna
TeAriki. 12 Kootou ki nnoho hakauaua ka ttari ki TeAriki. Kootou
ki nnoho seemuu i naa uru kootou ki te kau haaeo. Kootou ki taku ki TeAtua
i naa saaita hakkaatoa. 13 Vaevae naa hekau kootou ma naa taaina kootou
i te lotu e nnoho hakaaroha. Kootou ki hakauru te kau tama ki loto naa hare
kootou.

14 Kootou ki taku ki TeAtua ki aroha Ia ki naa tama e lotoffaaeo i kootou.
Kootou ki see taku ki TeAtua ma ki hai haaeoina naa tama naa.✡ 15 Ki mee
ni tama e fiaffia, kootou hoki ki fiaffia ma laatou. Aa ki mee ni tama
e ttani, kootou hoki ki ttani hakapaa ma laatou. 16 Aroha i te kau tama
hakkaatoa. Kootou see hikkahi maa kootou ni tama hakamau. Kootou
ki kkapa no mee naa tamaa heuna naa tamavare. Kootou see mannatu maa
kootou e atammai are i aaraa tama.✡

17 Ki mee ni tama e mee ni vana hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu
no mee hoki ni vana hakallika ki laatou. Seai. Kootou ki hakasura
te tiputipu te henua e mmata maa e taukareka. 18 Kootou ki tautari
ki te tiputipu e taukareka, ki nnoho laaoi kootou ma naa tama hakkaatoa.
19 Ki mee kootou e hai haaeoina ni tama, kootou see ffuri atu no mee ni vana
hakallika ki laatou. Kootou ki tiiake TeAtua ki huri ake soko Ia no kauake
ana haaeo ki naa tama naa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “TeAriki
e taratara peenei: Nau ma ki painnaki ma naa tama e hai haaeoina laatou
aaraa tama.”✡ 20 Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki maa, “Ki mee se tama
e tautau haaeo koorua e hiikai, kauatu ni kaikai maana ki kai. Ki mee
a ia e hiiunu, kauatu se vai maana ki unu. Naa tama naa ma ki nnapa
i naa sosorina laatou soko laatou ki mee kootou e hakasura te tiputipu nei.”✡
21 Kootou roorosi ki see hakahiti te tiputipu see tonu raa i aruna te tiputipu
e tonu e taka ma kootou. Seai. Kootou ki hakahitia kootou te tiputipu
see tonu raa ki te tiputipu e tonu.

13

Hakannoo ki naa hakamau

✡ **12.5** 1 Cor 12.12 ✡ **12.8** 1 Cor 12.4-11 ✡ **12.14** Mt 5.44; Lk 6.28 ✡ **12.16** Prov 3.7
✡ **12.19** Deut 32.35 ✡ **12.20** Prov 25.21-22 (LXX)

1 Te henua hakkaatoa ki hakannoo ki naa hakamau laatou e roorosi i laatou. See hai henua e hakanoho ana hakamau soko laatou. Naa hakamau naa henua i te ssao nei ni tama ni hakanohoria TeAtua. 2 Te tama e sahe naa taratara naa hakamau raa, a ia e sahea hoki a ia naa taratara TeAtua. A ia naa ku hakasara kiaa ia soko ia. 3 Naa tama e sosorina hakallika raa ma ki nnoho ka mattaku i naa hakamau naa henua laatou. Naa tama e sosorina taukalleka raa iaa, laatou ma ki nnoho see mattaku i naa hakamau laatou. E aa? Kootou e fiffai mae kootou ki see mattaku i naa hakamau kootou? Teenaa, aa kootou ki sosorina taukalleka ki fiffai naa hakamau kootou raa i kootou. 4 Naa hakamau raa ni tama e tukua TeAtua ki roorosi i kootou. Tevana iaa kootou ki mattaku i laatou ki mee kootou e sosorina hakallika. I te aa i naa tama naa e lavaa te taa kootou. Naa tama naa ni tukua TeAtua ki roorosi atu hakaraaoi iloo ki see sosorina hakallika kootou. 5 Teenaa kootou ki hakannoo ki naa taratara naa hakamau. Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi maa i kootou e mattaku i TeAtua. Seai. Kootou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa i kootou e illoa maa teenaa ko te tiputipu e tonu.

6 Teenaa ko te vana e taukareka ai maa kootou ki pesi naa takis kootou. Naa hakamau raa ni tama e tukua TeAtua ki ao naa takis naa tama naa henua hakkaatoa. 7 Kootou ki pesi ni aa laatou e vanaatu maa kootou ki pesi. Ki mee laatou e mee maa kootou ki pesi ni takis, kootou ku pesi naa takis. Ki mee laatou e mee maa kootou ki pesi ni mane, kootou ku pesi mane. Ki mee kootou e tau te mattaku i naa tama naa, kootou ki mattaku i laatou, aa ki mee kootou e tau te hakanau i naa tama naa, kootou ki hakanau i laatou.✡

Manava laaoi i telaa tama

8 Kootou ki suia kootou naa mee naa tama ni toa kootou. Kootou hoki ki manava laaoi i telaa tama. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa Loo TeAtua. 9 E mee naa Loo e hakatuu maa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see taa tama; kootou see kailallao; kootou see oti manava i naa mee telaa tama.” Naa Loo nei ma aaraa Loo hoki e takkoto hakkaatoa i laro te Loo tokotasi: “Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi iaa koe soko kkoe.”✡ 10 Ki mee te tama raa e manava laaoi i telaa tama raa, a ia ma ki see hai vana e hakallika ma ki oti ku mee ki te tama naa. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa taratara hakkaatoa naa Loo Moses.

11 Kootou ki tautari ki naa taratara nei i kootou e illoa maa te ssao raa ku tae ki maffuru kootou no ara. Kootou see mannatu maa te ssao naa koi mmao pee ko naa mannatu kootou imua, i te saaita kootou ni kaamata te lotu i TeAtua. 12 Ssao nei ku mee pee ko naa hakattea te ata ki maarama. Taatou ki tiiake naa sosorina taatou ni mee i te saaita te mee raa koi poouri, i taatou nei ku nnoho i te maasina e lasi. Taatou ki massike ma naa hana te maasina nei. 13 Taatou ki sosorina taukalleka ma ni tama te ao, see unu mahi naa vaimmara ka hai huri, see hakatautau ma telaa tama, aa see manava ssano i telaa tama. 14 Kootou massike ma naa hana TeAriki Jesus Christ, aa kootou ku tiiake naa sosorina hakannapa kootou e tautari ki te hiihai naa tino kootou.

14

Kootou see hakatonutonu telaa tama

✡ **13.7** Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25 ✡ **13.9** Ex 20.13-15,17; Deut 5.17-19,21; Lev 19.18

1 Haisoa ki naa tama te lotu teelaa see haimahi naa lotu laatou i TeAtua.
Kootou iaa see mee ma ki hakatautau kootou maa i laatou see mee
naa mannatu laatou pee ko kootou. 2 E mee aaraa tama e hakataakoto maa
laatou e ttana te kkai naa kaikai hakkaatoa. Naa tama see haimahi naa lotu
laatou i TeAtua raa see kkai naa pukunohi naa manu. Laatou e kkai koi
naa lau laakau. 3 Ttama e ttana te kai te kau kaikai raa ki see taratara haaeo
i naa tama e kkai koi naa lau laakau. Peelaa hoki, naa tama e kkai koi
naa lau laakau raa ki see tarataraina laatou naa tama e ttana te kkai te kau
kaikai. I te aa, i laatou ni tama hoki TeAtua. 4 Kootou ko ai ki tarataraina
kootou naa tama e heheuna maa telaa tama? Teelaa are ko te hakamau
naa tama naa teelaa ma ki ttapa ma naa tama naa e ttuu mmau aa ma
seai. Aa naa tama naa ma ki ttuu mmau i TeAriki e lavaa te hakatuu laatou
ki mmau.

5 E mee aaraa tama e hakamaatino laatou aso ma se aso hakamau laa-
tou. Aaraa tama iaa e mannatu maa naa aso hakkaatoa e hakatau peellaa.
Taatou ki taaohi ki naa aso taatou e maanatu maa ni aso e llasi taatou.
6 Ttama e tuku tana aso raa, a ia e tuku maa teenaa tana aso ki hakanau
i TeAriki. Ttama e ttana te kai te kau kaikai raa, a ia e kai ki hakanau ia
i TeAriki, i teenaa ni kaikai TeAtua e kauake. Ttama e mattino ana kaikai
see kai raa e hakanau hoki i TeAriki i ana kaikai e kauake TeAtua ma ki kai.✡
7 See hai tama e ora i tana hiihai soko ia. See hai tama hoki e mate
i tana hiihai soko ia. 8 Taatou nei e ora i te hiihai TeAtua. Taatou hoki
e mmate i te hiihai TeAtua. Niaaina maa taatou e ora, seai maa taatou
e mmate, taatou nei ni tama TeAriki. 9 Christ ni mate no masike hoki
ki noho ia ma ko TeAriki naa tama e ora ma naa tama e mmate. 10 Teenei
e vanaatu ai nau ki kootou naa tama e kkai koi naa lau laakau: Kootou
ki see tarataraina kootou aaraa tama. Aa kootou naa tama e kkai te kau
kaikai, kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama e lotu i TeAriki. Taatou
hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua.✡ 11 Te Laupepa Tapu raa
e hakatuu peelaa:

“TeAtua e taratara peenei, ‘I taku noho e noho nei,
naa tama te maarama nei ma ki hakamaruu ki naa turi laatou no lotu
kiaa nau.
Naa tama raa hakkaatoa ma ki illoa ka taratara maa nau nei ko TeAtua
maaoni.’ ”✡

12 Taatou hakkaatoa ma ki hakaari ki TeAtua maa ni aa taatou ni mee
ki naa ora taatou.

Kootou see hakkoro telaa tama ki ppena naa haisara

13 Taatou ki see tarataraina taatou telaa tama ma se tama haisara. Seai.
Kootou ki see ffuri no mee ni vana ki usuhia naa tama naa ki tautari
ki te tiputipu naa. Kootou ki tokonaki ki laatou, ki see hakassara ni vana
maa laatou. 14 Nau e taka ma TeAriki Jesus Christ. Teenaa nau e iloa
maa te kau kaikai hakkaatoa e taukalleka koi te kkai. Tevana iaa, ki mee
se tama e maanatu maa e mee ana kaikai e hakallika te kkai, naa kaikai naa
e hakallika kiaa ia soko ia. 15 Kootou see kkai naa kaikai kootou naa
imua naa tama naa ma ki mamannatu tammaki laatou. Teenaa seai
se maanatu e sura mai i te manava aroha. Kootou see mee ma ki hakallika
te hakataakoto naa tama ni mate ai Christ raa i naa kaikai kootou e kkai.
16 Kootou see mee ma ki taratara hakallika te henua i naa mee kootou
e mee maa e taukalleka. 17 Te Nohorana TeAtua raa seai se kina e nnoho
taatou ka mamannatu ki naa kaikai taatou e kkai ma naa mee taatou
e unu. Te Nohorana TeAtua raa se kina te tiputipu e tonu, te noho laaoi, aa

✡ **14.6** Col 2.16 ✡ **14.10** 2 Cor 5.10 ✡ **14.11** Is 45.23 (LXX)

te hiahia. Teenaa se tiputipu e kaumai TeAitu Tapu. 18 Saaita te henua
e heheuna maa Christ ka tautari ki te tiputipu nei raa, teenaa TeAtua
ma ki hiahia i laatou. Aaraa tama hoki ma ki hakanau i laatou.
19 Taatou ki heheuna hakamattoni ki haia taatou naa mee e hakasura
te laaoi, aa naa mee e lavaa te hakatipu ake te illoa naa taaina taatou
i TeAtua. 20 TeAtua ni hakasura te kau vana ki illoa maaoni te henua
hakkaatoa iaa Ia. Kootou see seua kootou tana vana e mee naa. Niaaina
maa te kau kaikai e taukalleka te kkai raa, kootou e ssara ki mee maa
kootou e kkai naa kaikai imua naa tama e mannatu maa naa kaikai naa
e hakallika te kkai. Te ara naa e sara, i laatou ma ki tautari ki kootou
no ssara. 21 E taukareka maa kootou ki see kkai naa pukunohi naa manu
ka unu naa vaimmara, ki see mamannatu tammaki naa taaina ma naa kave
kootou. 22 Taaohi ki te mee kootou e illoa maa e tonu i te mee nei,
ki takoto iloto kootou ma TeAtua. Naa tama e ttaka ka illoa maa
naa sosorina laatou e ttonu raa ma ki ttaka ka fiaffia. 23 Tevana iaa ki mee
naa tama raa e mannatu tammaki i naa kaikai laatou e kkai, laatou e ssara
i naa karamata TeAtua ki mee maa laatou e kkai naa kaikai naa. I te aa,
i naa vana naa tama naa e mee raa, see hanotonu ma naa hakataakoto
laatou. Naa vana hakkaatoa taatou e mee, aa see hanotonu ma
naa hakataakoto taatou raa, naa vana naa e ssara.

15

Tokonaki ki telaa tama

1 Taatou naa tama e haimahi naa hakataakoto taatou i TeAtua raa
ki tokonaki ki naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou. Taatou
ki see mannatu koi ma ki ssee te taukareka maa taatou soko taatou. 2 Taatou
ki ssee se taukareka maa naa taaina taatou, ki hakatipuina naa tama naa
ki te hakataakoto e tonu. 3 I te aa, Christ ni see mee ana vana ma ki ssee
tana taukareka soko Ia. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te kau haaeo
kootou ni kauatu naa tama te maarama nei ni pesi mai hakkaatoa
kiaa nau.”✡ 4 Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa
ni sissia ki tokonaki ki taatou ki nnoho hakalavatoa taatou, ki hai mee
e taaohi manava ai taatou. 5 TeAtua soko Ia e tokonaki ki taatou ki nnoho
hakalavatoa taatou. A Ia e tokonaki atu ki ttaka kootou ma te hakataakoto
tokotasi ka tautari ki te tiputipu Jesus Christ. 6 Kootou hakkaatoa
ki hakanau hakapaa i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ.

Te Lono Taukareka ki naa tama naa henua sara

7 Haisoa ma aaraa tama pee ko Christ e haisoa ma kootou. Teenaa
naa tama hakkaatoa ma ki hakanau i te inoa TeAtua. 8 Christ
ni hakasura iho no haia naa heuna naa Jew raa ki hanotonu ma naa taratara
TeAtua ni purepure ki naa tippuna laatou imua. 9 A ia ni mee peenei hoki
ki massike naa tama naa henua sara no hakanau i te manava aroha TeAtua.
Te Laupepa Tapu raa e mee maa:
“Nau ma ki hakauru ma naa tama naa henua sara
no hakanau i too laaoi.
Nau ma ki huahua hakanau i too inoa.”✡
10 E mee hoki ana taratara peelaa:
“Kootou naa tama naa henua sara,
kootou massike no hakauaua ma naa tama TeAtua!”✡
11 Aaraa taratara e mee hoki peelaa:
“Hakanau i te laaoi TeAriki,

✡ **15.3** Ps 69.9 ✡ **15.9** 2 Sam 22.50; Ps 18.49 ✡ **15.10** Deut 32.43

kootou naa tama naa henua sara.
Te henua katoo ki hakanau iaa Ia!”✡
12 Isaiah hoki ni taratara peelaa:
“Te mokopuna Jesi tokotasi ma ki hakasura iho.
A ia ma ki noho hakamaatua i naa tama naa henua sara.
Naa tama naa ma ki taaohi manava katoo iaa Ia.”✡
13 Nau e taku ki TeAtua, te tama e taaohi manava ai taatou, ki haaoa kootou ki te manava hiahia ma te manava te noho laaoi ki naa hakataakoto tonu kootou iaa Ia. Teenaa ki hakatipuina naa manava kootou ki naa mahi TeAitu Tapu.

Naa heheuna Paul

14 Aku taaina ma aku kave nei, taku manava e taukareka i aa nau e iloa maa kootou e nnoho taukalleka, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana. Teenaa e lavaa ai kootou te akonaki aaraa tama. 15 Tevana iaa kootou e kkite i aa nau e mattino aku mee e taratara haimahi atu iloto taku pas nei. Teenaa ko aku taratara ni kauatu imua. Nau see mataku te kauatu naa taratara naa i teenei ni heuna e kaumai TeAtua. 16 Nau se tama e mee naa heuna Jesus Christ. Nau e heheuna ma se maatua te lotu e hakaea te Lono Taukareka TeAtua ki naa tama naa henua sara, ki mee naa tama naa ma se mee e taukareka e hakaara ki TeAtua, e hakatapuria ake TeAitu Tapu.

17 Nau e tau te hakatanata maa naa heuna TeAtua e kaumai ma ki heunatia a nau, i te aa, nau e iloa maa Jesus Christ e taka ma nau. 18 Nau ma ki see ppore. Nau ma ki tarataraina a nau te kau vana Christ ni hakasuratia a nau. Teenaa ni illoa maaoni ai naa tama naa henua sara raa no tautari ki naa taratara TeAtua. Laatou ni llono i aku taratara ni kauake ka kkite laatou i aku sosorina. 19 Laatou ni kkite hoki i te lopo vana ni hakassura iloto naa mahi TeAitu Tapu TeAtua. Te Lono Taukareka i Christ nei ni tarataraina a nau i Jerusalem no tae ki Ilirikum, i telaa vasi Masedonia. 20 Nau e hakamakkii iloo ki hakataea te Lono Taukareka nei ki naa tama naa henua seki llono i Christ. Nau e hiihai maa nau nei ko te tama mua e hakaea naa taratara nei ki laatou.
21 E mee pee ko naa hakatuu mai te Laupepa Tapu raa peelaa,
“Naa tama ni see hakailotia ki illoa iaa Ia raa ma ki kkite.
Naa tama ni see llono raa ma ki massaro.”✡

Paul e hiihai maa ia ki hano ki Rome

22-23 Nau ni noho ka maanatu i te lopo saaita ma ki hanatu nau ki Rome, tevana iaa nau ni seai iloo se saaita ni lavaa te hakasura atu. Teenei aku heuna i naa matakaaina nei ku oti.✡ 24 Nau nei ku tokatoka koi ki hakasura atu nau no noho se tamaa saaita maa kootou, i teenei se maanatu ni taka mai iloo ma nau imua. Nau e maanatu maa nau ki taa atu no mmata i kootou i taku saaita e hano ki Spain, ki tokonaki mai kootou kiaa nau. 25 I te saaita nei raa, nau e hano ki Jerusalem no heunatia naa heuna te lotu i te kina naa. 26 Naa tama te lotu i Masedonia ma Akaia raa e ssiko mane ki hakaara ki naa tama te lotu e nnoho hakaaroha i Jerusalem.✡ 27 Teenei se maanatu laatou soko laatou. Te maanatu laatou nei e tonu, i te aa, i laatou e tau te vaevae naa mee laatou naa ma naa tama e nnoho hakaaroha. Teenaa i naa tama naa henua sara raa ni kauake laatou taukareka, i te vasi te lotu, naa Jew. Peelaa hoki, naa tama naa henua sara raa e tau te ssiko mane ki tokonaki ki naa Jew.✡

✡ **15.11** Ps 117.1 ✡ **15.12** Is 11.10 (LXX) ✡ **15.21** Is 52.15 (LXX) ✡ **15.22-23** Rom 1.13 ✡ **15.26** 1 Cor 16.1-4 ✡ **15.27** 1 Cor 9.11

28 Taku saaita ku oti te kauake naa mane laatou raa, nau ma ki hano
ki Spain. Teenaa ko taku saaita ma ki taa atu no mmata i kootou. 29 Nau
e iloa peelaa maa Christ ma ki kauatu te kau mee e taukalleka ki kootou
i taku saaita ma ki hakasura atu.
30 Aku taaina. I loto te Inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, aa ma te laaoi
TeAitu Tapu e takoto iloto naa manava kootou, nau e hiihai maa kootou
ki taku hakapaa taatou ki TeAtua ki tokonaki mai ki aku heuna e mee nei.
31 Kootou ki taku ki TeAtua ki roorosi mai ki see mee pakavaina nau
naa tama see lotu e nnoho i Judea. Kootou ki taku hoki ki TeAtua
ki haia naa tama e lotu i Jerusalem raa ki saapai mai ki aku heuna ma ki mee
i te kina naa. 32 Ki mee TeAtua e hiihai, nau ma ki hakasura atu ma te hiahia
no mmata i kootou, ki hakamarooroo nau hakaraaoi. 33 TeAtua e tokonaki
ki taatou ki nnoho laaoi taatou. A Ia ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.

16

Paul e purepure ki naa tama i Rome

1 Nau e hiihai maa kootou ki illoa i maatou kave, Fiibi, e heheuna i te lotu
i Senkria. 2 Kootou mmata atu hakaraaoi kiaa ia i te inoa TeAriki, i kootou
ni tama TeAtua. Kootou tokonaki atu ki ana heuna. A ia ni mmata ake
hakaraaoi iloo ki maatou ma te lopo tama hoki.
3 Nau e purepure atu ki Priscilla ma Aquila, takarua e heheuna maatou
hakapaa i naa heuna Jesus Christ.✡ 4 Laaua pui mmate i taku saaita
ni hakasaoria laaua. Nau e llee iloo taku manava i laaua. Naa tama
naa lotu i naa henua sara raa e hakanau hoki i laaua. 5 Nau e purepure hoki
ki naa tama e lotu laatou i te hare laaua.
Nau e purepure ki taku soa, Epenetus, te tama mua i te matakaaina Asia
ni iloa i Christ. 6 Nau e purepure ki Mary, te tama ni heheuna haimahi maa
kootou. 7 Nau e purepure ki Adronikas ma Junias, takarua Jew ni mmoe
maatou iloto te hare karapusi. Naa aposol raa e illoa i laaua. Laaua ni illoa
i Christ imua i taku saaita ni iloa i Ttama naa.
8 Nau e purepure ki Ampliatus, taku soa iloto TeAriki. 9 Nau e purepure
ki Urbanus, ttama e heheuna ma taatou i Christ. Nau e purepure hoki
ki Stakis, taku soa. 10 Nau e purepure ki Apeles, i aa ia e taka hakamau
ma Christ. Nau e purepure ki naa tama te haanauna Aristobulus. 11 Nau
e purepure ki Herodion te Jew, aa ma naa taaina taatou i Christ iloto
te haanauna Narsisus.
12 Nau e purepure ki Trifina ma Trifosa, takarua e ttaka iloto
naa heuna TeAriki. Nau e purepure atu ki taku kave, Persis, ttama ni mee
te lopo heuna maa TeAriki. 13 Nau e purepure ki Rufus te tama e llasi
ana heuna ni mee maa TeAriki. Nau e purepure hoki ki tana tinna, ttama
ni mmata ake hakaraaoi iloo kiaa nau ma se tino tama aana.✡ 14 Nau
e purepure hoki ki Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas, aa ma
naa taaina hoki taatou e ttaka ma laatou. 15 Nau e purepure ki Filologus
ma Julia, Nerus ma tana kave, aa ko Olimpas ma naa tama katoo TeAtua
e nnoho laatou.
16 Kootou ki ffuri no pureppure ma naa taaina kootou i te kina naa.
Naa tama hakkaatoa e lotu i te kina nei e pureppure atu ki kootou.

Naa taratara hakaoti Paul

17 Aku taaina. Nau ku hakaapo atu te taratara nei: Kootou roorosi
hakaraaoi iloo i naa tama e ttaka ka usuusu tama no mee naa tama raa

✡ **16.3** Acts 18.2 ✡ **16.13** Mk 15.21

ki ffuri no see lotu i TeAtua. Naa taratara hakalellesi naa tama naa
e kkee ma naa akonaki ni kauatu ki kootou. Kootou see hakatauppiri atu
ki naa tama peenaa. 18 Naa tama naa seai ni tama e heheuna maaoni
i taatou Ariki, Christ. Seai. Laatou maraa e heheuna koi i naa kaikai
laatou e fiffai. Laatou ma ki usuhia laatou te lopo tama taukalleka ki ffuri
naa mannatu laatou. 19 Tevana iaa, te henua hakkaatoa ku oti te llono
i naa tautari hakaraaoi iloo kootou i te Lono Taukareka. Teenei e hiahia ai
nau i kootou. Nau e hiihai maa kootou ki atammai i naa mee e taukalleka,
tevana iaa kootou ki see atammai i naa mee e hakallika. 20 TeAtua
e tokonaki ki kootou ki nnoho laaoi kootou. A Ia ma ki repua a Ia te pisouru
Satan ki maseu i laro naa vae kootou.

Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

21 Timothy, te tama e heheuna ma nau i te kina nei e purepure atu
ki kootou. Naa Jew hoki e nnoho i te kina nei, Lusius, Jason, aa ko Sosipater
e pureppure atu ki kootou.✡

22 A nau, Tertius, te tama e sissii naa taratara Paul nei, e purepure atu
ki kootou hakkaatoa.

23 Gaius, te tama maraa e lotu maatou i tana hare raa e purepure atu
ki kootou. Erastus hoki, te tama e roorosi naa mane te henua nei, laaua ma
Kwartus te taina maatou, e pureppure atu ki kootou.✡ 24 [Te laaoi taatou
Ariki, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.]

Paul e taku hakanau i TeAtua

25 Taatou ki hakanau i TeAtua! A Ia e lavaa te saapai atu ki lotu maaoni
kootou pee ko te Lono Taukareka Jesus Christ e hakaea ai nau. Te Lono
Taukareka nei ni huuina imua. 26 Saaita nei te Lono nei ku hakailotia mai
TeAtua ki naa tama te maarama nei. Naa taratara naa e takkoto
iloto naa laupepa naa pure TeAtua raa ni sissii. TeAtua ni heunatia
a Ia ana pure raa ki hakailotia te Lono Taukareka nei ki naa tama
te maarama nei hakkaatoa, teenaa ki illoa hakaraaoi laatou katoo
no tautari kiaa Ia.

27 Taatou ki hakanau i taatou Atua maaoni, teenaa ko TeAtua tokotasi
e atamai i te kau vana. Taatou ki hakanau iaa Ia i te kau saaita i te ara Jesus
Christ ni pena nei! Amen.

✡ **16.21** Acts 16.1 ✡ **16.23** Acts 19.29; 1 Cor 1.14; 2 Tim 4.20

1 CORINTHIANS
TE PAS MUA PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I KORINT
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te pas mua Paul ki naa tama te lotu i Korint ni sissii ki taratara i naa vana see ttonu teelaa e ssura i te lotu Paul ni hakamasike i Korint, teenaa naa ora ma naa hakataakoto naa tama te lotu i te kina naa ku see taukalleka pee ko imua. Korint se matakaaina e lasi i Greece e nohoria naa tama i naa henua hakkaatoa, teenaa ko te matakaaina hakamau i Akaia, se henua e takoto i laro te kaaman Rome. Te henua e hakatuu naa sitoa laatou ka mee te kau heuna ki ssee mane i te matakaaina naa, aa naa tama i te kina naa e ahu sara iloo i te tiputipu teelaa ni nnoho mai iloo ma laatou imua; te sosorina hai huri teelaa e hai te henua ki naa haitino laatou raa e lasi i te matakaaina naa, aa te kau lotu e ssura hoki i te kina naa.

Te aposol nei e hakatahito ana taratara raa ki naa mee pee ko naa nnoho maavae naa tama TeAtua aa ma te tiputipu hai huri teelaa e lasi iloto te lotu. A ia e taratara hoki i te tiputipu te aavana, te tiputipu te hakataakoto ttama, te tiputipu ki tautari iloto te lotu, naa mahi TeAitu Tapu, aa i te saaita TeAtua ma ki hakamasike te mate. A ia e taratara hakamattoni lokoi i naa taratara iho te Lono Taukareka raa i naa vana nei.

Sapta 13 e taratara maa te manava laaoi raa ko te oti hakaoti i naa tiputipu TeAtua ki ana tama, aa e tammaki iloo naa tama teelaa e tokatoka i naa taratara TeAtua raa e illoa i te sapta nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–9
Te lotu e nnoho maavae 1.10—4.21
Ttiputipu te hai huri ma te nnoho laaoi naa haimaatua 5.1—7.40
Ttiputipu naa tama e lotu ma naa tama see lotu 8.1—11.1
Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama TeAtua 11.2—14.40
Te saaita Christ ma naa tama e lotu iaa Ia raa ma ki hakamassikeria TeAtua i te mate 15.1–58
Te tokonaki ki naa tama te lotu e nnoho i Judea 16.1–4
Naa taratara hakaoti Paul 16.5–24

1 A nau Paul, ni kannaatia TeAtua i tana hiihai ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ. Maaua ma taatou taina, Sostenis, 2 e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama TeAtua e nnoho i te matakaaina Korint, naa tama ni kannaatia ki mee ma ni tama e ttapu TeAtua. Naa ora kootou e ttapu i kootou e hakannoo ki naa taratara Jesus Christ; teenaa ko kootou hakapaa ma naa tama i naa kina hakkaatoa teelaa e lotu ki TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia naa se Ariki taatou, aa se Ariki hoki laatou.✡

3 TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ e roorosi hakaraaoi iloo ki kootou ki nnoho kootou ma te laaoi.

Naa mee e taukalleka i Christ

4 Nau e hakanau peenaa i taku Atua i tana laaoi ni kauatu ki kootou, i kootou e hakapaa ma Jesus Christ. 5 I te aa, i teenaa ko te lotu kootou i Christ naa teelaa e kaatoa ai te kau vana e taukalleka i kootou. Kootou ku llau te hakaea ana taratara hakkaatoa, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana hakkaatoa. 6 Naa taratara maatou ni hakaea atu i Christ raa ku mmoe ka kkapi iloto naa manava kootou, 7 teenaa naa mee e taukalleka hakkaatoa TeAitu e hookii raa e nnoho ma kootou, i naa nnoho kootou ka ttari

✡ **1.2** Acts 18.1

ki te ssao Jesus Christ ma ki hakasura mai. 8 A Ia ma ki tokonaki atu ki lotu maaoni kootou no tae ki te hakaoti ana, teenaa ki see haisara kootou i te aso e lasi taatou Ariki, Jesus Christ. 9 Taatou ni kannaatia TeAtua, te Tama e tonu, ki ttaka taatou ma tana Tama, TeAriki Jesus Christ.

Kootou see hakatauttau soko kootou

10 Aku taaina ma aku kave nei, nau e taratara atu ki kootou iloto te inoa Jesus Christ, ki taratara kootou ki te taratara tokotasi, ki see hakatauttau kootou. Kootou ki meemee hakapaa ki see nnoho maavae kootou. Kootou ki nnoho hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. 11 E mee naa tama i te haanauna Chloe ni taratara mai maa kootou maraa e hakatauttau soko kootou. 12 Te taratara raa e mee maa kootou e hakatauttau i naa tama kootou e hai maa kootou e tautari. E mee aaraa tama i kootou e taratara peelaa, “Maatou e tautari ki Paul.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Peter.” Aa aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Jesus Christ.”✡ 13 Te haitino Christ ku vaaea kootou peehea? Kootou e mannatu maa teelaa ko Paul raa ni mate i aruna te kros ki hakassaoria kootou? Kootou e mannatu maa kootou ni too te hakaukau tapu ki mee kootou ma ni disaipol Paul? Seai iloo!

14 Nau e hiahia i TeAtua i aa nau seai aku tama ni hakaukkau. Taku takarua koi ni hakaukkau raa, teenaa ko Crispus laaua ma Gaius.✡ 15 See hai tama e lavaa te taratara maa ia ni hakaukauria ma se disaipol aaku. 16 (Ni maaoni, Stefanas ma tana haanauna raa hoki ni hakaukau tapuria a nau, tevana iaa nau see hakamaarona maa ni tama hoki aaku ni hakaukau tapu.)✡ 17 Nau ni see heunatia Christ ma ki hano nau no hakaukau tapu te henua. Nau ni heunatia are ki hakaea te Lono Taukareka. Nau see taratara pee ko naa tama e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, i aa nau see hiihai maa te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia ma se mee vare koi.

Naa mahi ma te atamai TeAtua e takkoto i Christ

18 Te taratara i te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia naa tama e nnoho poouri raa ma se taratara vvare. Tevana iaa te taratara naa ki taatou, naa tama e ssao no ora raa, teenaa ko naa mahi TeAtua. 19 Naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te iloa naa tama e hai maa laatou e atammai raa ma ki seua a nau, aa see hai tama ma ki hii hakannoo ki naa tama e hai maa laatou e illoa i te kau vana.”✡ 20 Teehea naa tama e atammai? Aa teehea naa tama e illoa i te kau vana? Teehea naa tama e hai maa laatou e llau te taratara i naa vana te maarama nei? TeAtua ku oti te hakailoa mai maa te atamai naa tama te maarama nei se atamai naa vvare!✡

21 TeAtua e atamai, teenaa e puuia ai a Ia naa hakataakoto naa tama te maarama nei ki see lavaa naa tama naa te illoa iaa Ia. Te henua e hai maa te taratara TeAtua e hakaea maatou nei, se taratara vvare koi. Tevana iaa naa tama e hakataakoto tonu ki te taratara nei ni hakassaoria TeAtua no ora. 22 Naa Jew raa e fiffai maa laatou ki kkite i naa mahi TeAtua, aa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa iaa, e fiffai maa laatou ki atammai. 23 Maatou iaa e tarataraina maatou te mate Christ i aruna te kros. Te taratara nei e mee ma se saakiri ki naa Jew, aa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa iaa, e hai maa teenei ni taratara vvare koi. 24 Tevana iaa, naa Jew ma naa tama teelaa seai ma ni Jew ni kannaatia

✡ **1.12** Acts 18.24 ✡ **1.14** Acts 18.8; 19.29; Rom 16.23 ✡ **1.16** 1 Cor 16.15 ✡ **1.19** Is 29.14 (LXX) ✡ **1.20** Job 12.17; Is 19.12; 33.18; 44.25

TeAtua raa e illoa maa te taratara nei e hakailoa mai ki taatou i te tiputipu Christ. A Ia naa ko naa mahi aa te atamai TeAtua. 25 Te atamai TeAtua teelaa e haia te henua ma se mee vare raa, e laka i aruna te atamai naa tama te maarama nei. Te tiputipu TeAtua e haia te henua ma ko te tino mmate TeAtua raa, e haimahi are i naa mahi naa tama te maarama nei.

26 Aku taaina ma aku kave nei, kootou hakatuu ake ki naa tiputtipu kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Kootou ni see ilotia te henua ma ni tama e atammai, e haimmahi, aa ma ni tama hakamaatua. 27 TeAtua ni hirihiri naa tama te henua e vana maa ni tama e vvare ka see illoa i te kau vana raa, ki hakannaparia naa tama e hai maa laatou e atammai. A Ia ni hiri hoki naa tama see haimmahi raa ki hakannaparia naa tama haimmahi. 28 A Ia ni hiri naa tama te henua e vana ma ni tama see ilotia raa ki seua naa mee te maarama nei e mannatu ma ni mee hakamau. 29 Te mee nei e mee maa see hai tama e tau te ahu imua naa karamata TeAtua. 30 Tevana iaa kootou ku oti te toa TeAtua no hakapaaria ki Jesus Christ, teenaa ki tauhia kootou tana atamai e takoto i Christ. Taatou nei ku haia Ia ki ttonu naa ora taatou imua TeAtua. Teenaa taatou ku mee ma ko te kanohenua e tapu TeAtua, aa taatou ku hakassaoria i naa mahi te haisara. 31 Teenei e hakatuu ai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Ttama e hiihai maa ia e ahu, a ia ki ahu tonu i naa vana TeAtua ni mee.”✡

2

Naa taratara i te mate Christ

1 Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ni hanatu ki kootou no hakaea atu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua teelaa see ilotia raa, nau ni see taratara hikkahi pee ko naa tama e ahu maa laatou e illoa i te kau vana. Seai. 2 I taku saaita ni nnoho taatou raa, nau ni mee hakaoti taku maanatu maa nau ma ki seai aku taratara peelaa hoki ma ki taratara. Nau ma ki taratara tonu i te tiputipu Jesus Christ. Nau ma ki taratara lokoi i tana saaita ni mate i te kros. 3 Teenaa ko taku vana ni matanaenae ai ka ppore nau i taku mataku i taku saaita ni hanatu.✡ 4 Taku saaita ni akonaki atu i naa tiputipu TeAtua, ka hakaea atu te Lono Taukareka raa, nau ni see taratara hakattoe i te atamai te tamavare. Seai. Nau ni taratara ki naa mahi TeAitu TeAtua. 5 Teenaa kootou see hakataakoto ki te atamai te tamavare, kootou e hakataakoto ki naa mahi TeAtua.

Te atamai TeAtua

6 Nau e kauake te taratara atamai raa ki naa tama ku mattua ma TeAitu TeAtua. Tevana iaa te atamai nei e kee ma te atamai te tamavare, aa teenei hoki seai ko te atamai naa hakamau e roorosi naa henua i te maarama nei. Naa mahi naa tama naa e oo koi no mmate. 7 Te atamai e hakaea nau nei ko te atamai TeAtua ni hakalluu ki see ilotia naa tama te maarama nei. Saaita te maarama nei seki takoto raa, te atamai nei ni tukua mai hakaoti TeAtua ki kaumai taatou taukareka. 8 See hai hakamau i te maarama nei ni iloa i te atamai nei. Ki mee laatou ni illoa raa, TeAriki haimahi raa ni see taia are laatou no mate. 9 Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Naa mee see hai tama ni kkite ka llono,
naa mee see hai tama ni mannatu ma ki oti ku ssura raa,
teenaa ko naa mee TeAtua ni tuku maa naa tama e laaoi iaa Ia.”✡

10 Tevana iaa, teenei ko taatou nei ni hakailotia TeAtua i ana vana ni ffuu. Naa vana nei e hakailotia mai TeAitu TeAtua, iaa Ia e iloa i te kau vana TeAtua hakkaatoa. 11 Teelaa ko te aitu koi e takoto iloto te tama raa teelaa

✡ **1.31** Jer 9.24 ✡ **2.3** Acts 18.9 ✡ **2.9** Is 64.4

e iloa i naa mannatu hakkaatoa te Tama naa. Peelaa hoki, TeAitu TeAtua
soko Ia e iloa i naa tiputipu katoo TeAtua. 12 Taatou ni see toa taatou
te aitu te maarama nei. Seai. Taatou ni toa are taatou TeAitu ni kaavea mai
TeAtua, ki illoa taatou i naa mee hakkaatoa TeAtua ni kaumai ki taatou.
13 Teenaa, maatou see taratara ki naa taratara e akonakina mai i te atamai
te tamavare. Teenei ni taratara e akonakina mai TeAitu TeAtua, teenei
e ako ake maatou naa vana maaoni TeAtua raa ki illoa naa tama e ttaka ma
TeAitu TeAtua. 14 Naa tama see ttaka ma TeAitu TeAtua raa see hai tuuhana
i naa mee e taukalleka TeAitu TeAtua. Naa tama naa see illoa maaoni
i naa mee naa; teenaa ni mee vare koi ki laatou. I te aa, TeAitu Tapu koi
e lavaa te hakaari mai naa tiputtipu naa mee naa. 15 Te tama e taka ma
TeAitu Tapu raa e lavaa te hakatonutonu naa takkoto naa mee hakkaa-
toa, tevana iaa see hai tama e lavaa te hakatonusia a ia TeAitu Tapu.
16 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,
“Ko ai te tama e iloa i te hakataakoto TeAtua?
Ko ai te tama e lavaa te akonaki ake kiaa Ia?”✡
Taatou iaa e ttaka ma te hakataakoto Christ.

3

Naa tama e heheuna i TeAtua

1 Aku taaina ma aku kave nei. Nau ni see lavaa te taratara atu
ki kootou pee ko aku taratara ki naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua.
Nau ni taratara atu are pee ko kootou ni tama te maarama nei, e mee
ma ko naa tamalliki seki illoa hakaraaoi i TeAtua. 2 Nau ni haaunu
kootou ki naa suusuu. Nau ni see kauatu naa kaikai e makattau, i kootou
seki tau te kkai naa kaikai naa tama e mattua. Aa i te saaita nei loo raa,
kootou seki tau te kkai naa kaikai naa.✡ 3 I te aa, i kootou koi sosorina
pee ko naa tama te maarama nei. E aa? Te manava ssano raa e sura
i kootou ka heheatu kootou soko kootou i te aa? Teenaa i kootou ni tama
te maarama nei, aa kootou e tautari ki naa tiputipu te maarama nei. 4 Saaita
kootou e mee peelaa, “Maatou e tautari ki Paul,” aa ka mee hoki aaraa tama
peelaa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Teenaa kootou ku sosorina pee
ko naa tama te maarama nei.✡
5 Ko ai te tama ko Apollos? Ko ai te tama ko Paul? Maaua nei
ni tamavare koi e heheunatia maaua naa heuna TeAtua e kaumai. Teenei
ko maaua nei ni mee kootou no illoa i TeAtua. Maaua nei e kkee naa heuna
maaua ni kaumai TeAtua, teenaa te tama koi e hai ki ana heuna ni kauake
ki mee. 6 Nau ni tori te hua laakau, aa Apollos ni verevere taku mee ni tori,
tevana iaa teelaa ko TeAtua raa e hakasomo te laakau naa.✡ 7 Te tama
e tori aa te tama e verevere raa, te takarua naa see hai heuna maaoni
laaua e mee. Te tama e heheuna maaoni raa ko TeAtua, i teelaa ko Ia raa
e mee te hua laakau raa ki somo. 8 Naa heuna te tama e tori aa te tama
e verevere raa e hakatau peellaa koi. Laaua ma ki suia TeAtua i naa heuna
laaua ni mee naa. 9 Maaua nei e heheuna hakapaa i TeAtua. Kootou naa
e mee pee ko te verena TeAtua.
Kootou hoki e mee pee ko te hare TeAtua. 10 I te illoa TeAtua ni kaumai
kiaa nau raa, nau ni haia a nau naa heuna te tihuna, teenaa nau e hakamoe
naa mee ki kaamata te hare, aa telaa tama e hakatuu te ttino te hare naa.
Tevana iaa te tama koi ki mmata hakaraaoi iloo i ana penapena te hare naa.
11 I te aa, i TeAtua kunaa tukua are a Ia Jesus Christ ma ko te pou haka-
maatua koi tokotasi ki hakatuu ai te hare. See hai pou hakamaatua sara

✡ **2.16** Is 40.13 (LXX) ✡ **3.2** Heb 5.12-13 ✡ **3.4** 1 Cor 1.12 ✡ **3.6** Acts 18.4-11,24-28

hoki e lavaa te hakatuu ake. 12 E mee naa tama ma ki penapena naa hare laatou ki naa kol, naa siliva, aa ma naa mee e taavi mmaha. Aaraa tama iaa ma ki ppena ki naa laakau ka oto ki naa lau. 13 Ssao Christ ma ki ahemai raa, te taukareka ma te mmau naa hare naa ma ki hakailotia iho ki taatou. I te aso naa, naa mee hakkaatoa te henua ni penapena i te maarama nei ma ki haaiteria ki te ahi e ura, ki ilotia maaoni. 14 Ki mee se tama e pou tana hare ki te pou hakamaatua nei no see lavaa tana hare raa te vela i te ahi raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. 15 Tevana iaa ki mee maa ni heuna se tama e vvela, teenaa ana mee naa ma ki seai hakkaatoa; a ia tana tino iaa ma ki sao, e mee ma se tama ni hakasao mai vaaroto te ahi e ura.

Te Hare Tapu TeAtua

16 Kootou e illoa maa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua, aa maa TeAitu TeAtua e takoto i kootou.✡ 17 Teenaa, ki mee se tama e seua a ia te Hare Tapu TeAtua raa, a ia ma ki seua hoki TeAtua. I te aa te hare TeAtua raa e tapu, aa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua.

18 Kootou ki see sosorina ma ko naa vvare. Ki mee se tama i kootou e maanatu maa ia e atamai i naa vana te maarama nei, a ia ki tiiake te maanatu naa ki atamai maaoni a ia. 19 I te aa, te iloa e haia te maarama nei ma se atamai raa, teenaa se maanatu vvare i naa karamata TeAtua. E mee pee ko naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa peelaa, “TeAtua e taikitia a Ia naa tama e atammai raa ki naa iloa laatou”,✡ 20 aa telaa taratara e mee maa, “TeAriki e iloa maa naa mannatu naa tama e atammai raa ni mannatu vvare koi.”✡ 21 See hai tama ki ahu i naa vana naa tamavare te maarama nei e lavaa te ppena. Maaoni iaa naa mee hakkaatoa i te maarama nei ni mee kootou. 22 Paul, Apollos, aa ko Peter; naa tama te maarama nei, te ora ma te mate, te ssao nei ma te ssao imuri, teenei ni mee hakkaatoa kootou. 23 Aa kootou naa ni tama Christ, aa Christ se tama TeAtua.

4

Naa aposol Christ

1 Kootou ki illoa i maatou ni tama e heheuna i Christ, teenaa naa taratara huu TeAtua raa ni kaumai ki tauhia maatou. 2 Te mee tokotasi naa tama e heheuna peenei ki mee raa, teenaa naa tama naa ki tautari lokoi ki naa vana te hakamau laatou. 3 Nau seai iloo taku maanatu peelaa maa i kootou e hakatonutonu i aku tiputipu. Nau taku tino see iloa te hakatonutonu hoki taku tiputipu soko nau. 4 Taku hakataakoto e maarama, tevana iaa te mee naa see mee maa nau e tonu maaoni. TeAriki raa ko te tama e hakatonutonu iaa nau. 5 Aa teenaa, kootou see hakatonutonu telaa tama i te ssao nei, kootou ttari ki tae mai TeAriki. Te hakatonu hakaoti raa ki ttari ki tae mai TeAriki. Naa mee e ffuu e takkoto iloto te poouri raa ma ki hakassura tia mai a Ia ki te maarama, aa ma ki hakassaaina a Ia naa hakataakoto te henua ni ffuu. I te saaita naa raa, TeAtua ma ki kauake ki laatou, te tama ana ahu, ki tau ma naa tiputtipu laatou.

6 Aku taaina ma aku kave nei. I aku taratara katoo ni mee imua no tae mai ki te saaita nei raa, e mee maa nau ni taratara koi i maaua ma Apollos, tevana iaa naa taratara naa e lavaa te tokonaki atu ki kootou ki illoa kootou te taratara e mee maa, “Tautari tonu ki naa taratara ni sissia.” See hai tama

✡ **3.16** 1 Cor 6.19; 2 Cor 6.16 ✡ **3.19** Job 5.13 ✡ **3.20** Ps 94.11

i kootou ki ahu i te tama, aa ka tuku haaeo i telaa tama. 7 Ko ai te tama ni mee ma ki noho hakamaatua koe i aaraa tama? Naa mee hakkaatoa e noho ma koe naa, teenaa seai ni mee aau ni kauatu TeAtua? Aa teenaa, koe see ahu, i teenaa ni mee aau ni kauatu vare TeAtua.

8 E aa? Kootou maaoni ku kaatoa katoo naa mee kootou e fiffai? Kootou maaoni ku hai hekau? Kootou maaoni ku nnoho hakamaatua i maatou? Nau e aroha i maatou nei seai ni tama hakamaatua, tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki nnoho ma ni tama hakamaatua maaoni, ki nnoho atu maatou hoki ma ni tama hakamaatua pee ko kootou. 9 Nau e mmata maa maatou, naa aposol TeAtua raa, ku tuku murina iloo TeAtua, pee ko naa tama e tukua ki taaia ki mmate imua naa karamata te henua ma naa ensol hakkaatoa. 10 Te henua ku mmata maa maatou ni tama koi e vvare, i maatou e tautari ki Christ. Kootou iaa e mee maa kootou e atammai ma ko Christ! Maatou e matanaennae, aa kootou iaa e hai maa kootou e haimmahi. Maatou see ilotia ma ni tama, aa kootou iaa e hakanauria te henua i te kau saaita! 11 Kaamata mai imua no tae ki te ssao nei, maatou e ttaka hiikkai ka hiiunu peenei. Maatou e ttara peenei ki naa hekau e hakallika; maatou e mee pakavaina te henua, ka sassare huri maatou see hai kina ki nnoho. 12 Maatou e mmate hakaoti i naa heheuna mmahi maatou. I naa saaita maatou e taratara hakallikaina raa, maatou e hakaahe te taratara e taukareka. I naa saaita maatou e hai haaeoina raa, maatou e nnoho hakalavatoa koi.✡ 13 I naa saaita maatou e sasaakiria raa, maatou e hakaahe naa taratara laaoi. E tae mai iloo ki te ssao nei raa, maatou e haia te henua pee ko naa naoa laatou e ppesi; maatou nei ko naa mee haaeo i te kerekere nei.

14 Nau see sissii atu te pas nei ma ki nnapa kootou. Seai. Nau e kauatu naa taratara nei ki akonaki kootou ma ko aku tino tamalliki. 15 Niaaina maa kootou e ttaka ma te sinahuru simata naa tama e roorosi i kootou raa, kootou e mee koi kootou tamana tokotasi. Teenaa i kootou e ttaka ma Christ raa, nau nei ku mee ma ko kootou tamana, i aa nau ni hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou. 16 Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki taku tiputipu.✡ 17 Teenei e heunatia atu ai nau Timothy, taku tama e llee ai taku manava aa e hakannoo ki naa vana TeAriki. A ía ma ki taratara atu i aku sosorina i te ora hoou i Christ, teelaa e akonakina a nau ki naa tama katoo te lotu i naa kina hakkaatoa.

18 Aaraa tama i kootou ni meemee hakatannata i kootou ni mannatu maa nau ma ki see hanatu no mmata i kootou. 19 Ki mee maa TeAriki e hiihai, nau ma ki see rooroa i taku saaita ma ki hanatu ki kootou. Aa teenaa nau ma ki ssee ki iloa nau maa ni mahi peehea naa tama naa e ttaka ma laatou, aa ma ni taratara peehea laatou e hai. 20 I te aa, te Nohorana TeAtua raa seai se kina e takkoto koi naa taratara. Seai. Teenaa se kina naa mahi. 21 Te ara hea kootou e fiffai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu no sarua kootou? Seai? Kootou e fiffai maa nau ki hanatu ma te manava laaoi no haia hakaraaoina kootou?

5

Te tiputipu see ttonu iloto te lotu

1 Teelaa se taratara maaoni raa e tere, maa te tiputipu hai huri raa e lasi haaeo iloo iloto kootou; naa tama iloo see lotu i TeAtua raa see sura te tiputipu naa. Taratara raa e kaumai maa e mee te tanata e moemoe ma te aavana hoou tana tamana.✡ 2 Kootou e ahu peehea i te tiputipu naa?

✡ **4.12** Acts 18.3 ✡ **4.16** 1 Cor 11.1; Phil 3.17 ✡ **5.1** Deut 22.30

Kootou e tau te nnapa i te tiputipu naa. Kerekereia te tanata naa ki see taka atu ki kootou.

3 Niaaina maa nau see noho taku tino tama ma kootou, nau e noho ma kootou iloto taku hakataakoto. Teenaa nau kunaa hakatonutonu are te tanata ni mee tana vana e hakallika naa, e mee pee ko nau e noho i te kina naa. 4-5 Te saaita kootou e hakakkutu iloto te inoa TeAriki Jesus ki lotu hakapaa taatou ma naa mahi TeAriki, kootou ki tiiake kootou te tanata naa ki naa rima Satan ki seua tana haitino. Kootou ki mee peenaa ki huri atu TeAtua no hakasaoria tana aitu i tana saaita ma ki hakatonutonu naa ora naa tama te maarama nei.

6 Te mee raa see tonu maa kootou e ahu. Kootou e illoa i te taratara e mee maa, "Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa hakkaatoa."✡ 7 Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu kootou imua, ki ttonu hakaraaoi iloo kootou. Teenaa kootou ma ki mee ma se haraoa hoou see hakauru ki te iis. Nau e iloa maa kootou ni tama peenaa. Te Kaikai te Pasova taatou raa ku tae, teenaa i Christ, te Sukua Sipsip taatou e tuku maa te Pasova raa ku oti te taia no mate.✡ 8 Saaita taatou e hakakkutu ki kkai i te Pasova raa, taatou ki see kkai ma te tiputipu naa haisara taatou imua, e mee pee ko te haraoa e hakauru ma te iis. Taatou ki kkai maa te tiputipu e tonu maaoni, e mee pee ko te haraoa see hakauru ma te iis.✡

9 I loto taku pas ni sissii atu raa, nau ni taratara atu ki see hakapaa kootou ki naa tama e hai huri. 10 Teenaa nau ni see taratara maa i naa tama e nnoho poouri teelaa e hai huri, e kaimmate ki naa mee laatou, e kailallao, aa e lotu ki naa aitu laatou e penappena. Seai. Ki mee maa nau ni taratara atu ma ki hakattaha kootou i naa tama peenaa raa, kootou naa e tau iloo te hakattaha hakaoti ki see nnoho kootou i te maarama nei. 11 Nau ni taratara are ma ki see hakapaa kootou ki te tama e hai maa ia se tama e iloa i TeAtua, tevana iaa se tama e hai huri, e kaimmate ki ana mee, e lotu ki naa aitu e penappena, e maaisu kaa, e unu sara, aa e kailaarao. See mee hoki maa kootou ki nnoho ka kkai hakapaa ma se tama peenaa.

12-13 Tevana iaa teenaa seai se heuna aaku ma ki hakatonutonu naa tama see lotu. TeAtua soko Ia ma ki hakatonutonu i laatou. Kootou e tau koi te hakatonutonu naa tama e lotu hakapaa kootou. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, "Kerekereia te tama e sosorina hakallika iloto kootou."✡

6

Ttiputipu te hakatonutonu

1 Ki mee se tama i kootou e hakatautau ma telaa tama te lotu, ai kootou iaa e kkave te heaatuna naa ki hakatonutonu naa tama see lotu i TeAtua? Ai kootou see tiiake naa tama TeAtua raa ki hakatonutonu te heaatuna naa? 2 Kootou see illoa maa naa tama TeAtua raa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei? Aa ki mee maa teenaa ko kootou naa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki mee raa kootou see tau te hakatonutonu naa tama sara naa? 3 Kootou see illoa maa taatou ma ki hakatonutonu naa ensol? Teenaa taatou ki lavaa te hakatonutonu naa tamaa sara peelaa. 4 Ki mee ni vana peenaa e ssura iloto kootou, e aa, kootou ma ki kauake naa mee naa ki hakatonusia naa tama see ilotia ma ni tama i te lotu? 5 Nau e taratara atu peenei ki nnapa kootou! E aa? Kootou ku seai iloo see tama tokotasi i te lotu kootou naa e atamai ki lavaa te hakatonutonu

✡ **5.6** Gal 5.9 ✡ **5.7** Ex 12.5 ✡ **5.8** Ex 13.7; Deut 16.3 ✡ **5.12-13** Deut 13.5; 17.7 (LXX)

ma se heaatuna iloto kootou naa tama e lotu? 6 I te saaita nei raa, tee-
laa ko te tama are e lotu raa e hakattaki tana taina ki naa tama see lotu raa
ki hakatonutonu te heaatuna laaua naa.
7 Te tiputipu kootou e hakatauttau soko kootou raa e hakaari peelaa maa
kootou seai ni tama e lotu maaoni. Kootou ku seai iloo ki fiffai maa ni vana
kootou e hakassaraina se tama sara. Kootou hoki ku seai iloo ki fiffai maa
se tama e too tana mee i kootou. 8 Tevana iaa teenaa ko kootou naa are
e hakassaraina kootou ka kailaaraotia kootou naa mee naa taaina ma
naa kave kootou!
9 Kootou e illoa koi maa naa tama haisara raa see lavaa te nohoria
laatou te Nohorana TeAtua. Kootou ki mannatu hakamattoni lokoi
i te mee nei: naa tama e hai huri, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena,
naa tama e hai huri ma naa aavana aaraa tama, naa taanata e moemmoe
ma aaraa taanata, 10 naa tama e kailallao, naa tama e kaimmate i naa mee
laatou, naa tama e unu sara, naa tama e taratara hakallika i telaa tama,
aa naa tama e taa aaraa tama ki huuina laatou naa hekau naa tama naa;
see hai tama peenaa ma ki nohoria laatou te Nohorana TeAtua. 11 E mee
aaraa tama i kootou ni mee peenaa, tevana iaa te tiputipu te haisara raa
ku oti te uiia TeAtua i kootou. Kootou ku oti te hakatapuria ki TeAtua;
kootou ku oti te hakatonusia TeAriki Jesus Christ ma TeAitu TeAtua ki ttonu
naa ora kootou ma TeAtua.

Te hare tapu TeAitu TeAtua

12 E mee te tama ma ki taratara peelaa, “Nau e ttana te mee naa mee
hakkaatoa.” E maaoni, tevana iaa see mee maa naa mee hakkaatoa
e taukalleka kiaa koe. Nau e lavaa te taratara maa nau e ttana te mee
naa mee hakkaatoa, tevana iaa nau see lavaa te tiiake ma ki hakavaarea
nau i aku mee e mee naa.✡ 13 E mee telaa tama ma ki taratara peelaa,
“Te kaikai raa se mee te manava, aa te manava raa se kina te kaikai.”
E maaoni, tevana iaa naa mee e lua naa ma ki hakaotina TeAtua.
Te haitino raa seai se haitino ki mee ki naa vana hai huri, teenaa se haitino
ni kauatu ki heunatia naa heuna TeAriki. Teelaa ko TeAriki raa e roorosi
i te haitino te tama. 14 TeAtua ni hakamasike TeAriki i te mate, teenaa
naa haitino taatou hoki ma ki hakamasikeria a Ia hoki ki ana mahi.
15 Kootou e illoa maa naa haitino kootou ni vasi te haitino Jesus Christ.
E aa? Nau ki too se vasi te haitino Christ no hakapaa ki te haitino
se ffine hai huri? E hainattaa iloo! 16 Kootou pee ni see illoa maa te tanata
e moe ma te ffine hai huri raa, laaua ku mee ma se haitino tokotasi,
anii? Te Laupepa Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo peelaa, “Takarua naa
ma ki mee ma se haitino tokotasi.”✡ 17 Tevana iaa, te tama e hakappae
ki TeAriki raa, laaua ma ki ttaka ma see Aitu tokotasi.
18 Tiiake te tiputipu hai huri! Aaraa haisara te tama e ppena raa,
see hai vana e mee ki tana haitino. Te tama e hai huri raa iaa, a ia
e mee pakava tana tino haitino soko ia. 19 Kootou see illoa maa naa haitino
kootou naa ko te hare tapu e takoto ai TeAitu Tapu ni kauatu TeAtua?
Teenaa seai ni haitino kootou soko kootou, teenaa ni haitino TeAtua.✡
20 Kootou ku oti te suia TeAtua ki te mate tana Tama. Teenaa, kootou
ki hakanau i TeAtua ki naa haitino kootou.

7

Te tiputipu te aavvana

1 Teenei aku taratara i naa mee kootou ni vasiri mai iloto te pas kootou.

✡ **6.12** 1 Cor 10.23 ✡ **6.16** Gen 2.24 ✡ **6.19** 1 Cor 3.16; 2 Cor 6.16

E taukareka maa te tanata ki taka see aavana. 2 Tevana iaa, i te tiputipu
e hai huri raa ku lasi raa, teenaa, e taukareka maa naa taanata raa ki mee
ni aavvana maa laatou, aa naa haahine raa hoki ki mee ni aavvana maa
laatou. 3 Te tanata hai aavana raa ki hookii tana haitino ki tana aavana,
peelaa hoki, te ffine hai aavana raa ki hookii tana haitino ki tana aavana.
4 Te haitino te ffine raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino hoki
tana aavana. Peelaa hoki, te haitino te tanata raa seai se haitino aana
soko ia, teenaa se haitino tana aavana. 5 Koorua see kapi naa haitino
koorua i koorua. Tevana iaa, ki mee koorua e tuku se taratara maa
koorua ki see mmoe koorua hakapaa, ki mee se saaita maa koorua ki mee
naa taku koorua ki TeAtua, teenaa te ara naa e tonu. Kimuri koorua
ku ahe no moemmoe hakapaa hoki. I te ara nei raa, see hai tama i koorua
ma ki lavaa te usuusuhia Satan ki ttuu tana huru ki moe ma telaa tama,
i koorua seki lavatoa te moemmoe hakakkee i koorua.
6 Nau see mee atu maa teenei ni taratara hakamaatua kootou ki tautari.
Seai. Teenei ni taratara e maanatu nau maa e taukareka kootou
ki tautari. 7 Maaoni iaa nau e hiihai are maa kootou hakkaatoa ki mee ma
ko nau. Tevana iaa, TeAtua ni hookii mai te kau mee e taukalleka ki taatou;
te tama koi e kkee ana mee i telaa tama.
8 Teenei nau ku taratara ki kootou naa taanata ku see hai aavvana aa ma
naa puruna haahine. Kootou e taukalleka te ttaka peenaa soko kootou ma
ko nau. 9 Tevana iaa, ki mee kootou see lavatoa te nnoho peenaa, teenaa
kootou ku aavvana koi. E taukareka maa kootou ki aavvana, ki see ttuu
naa huru kootou i aaraa tama.
10 Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei ki kootou, naa hai aavvana.
Teenei seai maa ni tino taratara aku, teenei ni taratara TeAriki: Te ffine
hai aavana raa ki see tere no tiiake tana aavana, 11 tevana iaa ki mee a ia
ni tere, a ia ki see aavana hoki. Aa ki mee a ia see hiihai maa ia e noho
soko ia, a ia ki ahe ki tana aavana mua. Te tanata hai aavana raa ki see tiiake
tana aavana.✡
12 Nau ku kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa. (Teenei ni taratara
taku tino, see mee ma ni taratara TeAriki.) Ki mee maa se tanata e aavana
i se ffine see lotu, aa te ffine naa e hiihai kiaa ia, te tanata naa ki see tiiake ia
te ffine. 13 Peelaa hoki, ki mee se ffine e aavana see tanata see lotu,
aa te tanata naa e hiihai kiaa ia, te ffine naa ki see tiiake ia te tanata naa.
14 Kootou ki illoa maa te ora te tanata see lotu raa ma ki haia TeAtua
ki tapu, i aa ia e aavana ki te ffine e lotu. Peelaa hoki, te ora te ffine
see lotu raa ma ki haia TeAtua ki tapu, i aa ia e aavana ki te tanata e lotu.
Aa ki mee seai raa, naa tamalliki laaua naa ma ki mee ma ni tamalliki
te poouri. Maaoni iaa, naa tamalliki naa ku oti te hakatapuria TeAtua.
15 Aa ki mee se tama i te hai aavana naa see lotu, aa e maanatu ma ki tiiake
tana aavana e lotu raa, tiiake ia ki hai ki tana maanatu naa. Te tama
e lotu raa see hai vana e hakaapiapi ai. I te aa, i kootou ni kannaatia
Te Atua ki nnoho hakaraaoi kootou. 16 Kootou naa haahine te lotu, kootou
ma ki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni
i TeAtua ki ora laatou? Kootou hoki naa taanata te lotu, kootou ma ki lavaa
maaoni te tokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora
laatou?

Te tiputipu ki tauhia kootou

17 Tevana iaa te tama koi ki taaohi ki naa tiputipu te ora TeAriki ni kauake,
teenaa ko naa tiputtipu kootou i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua.
Teenei ko aku taratara e akonaki iloto naa hare lotu hakkaatoa. 18 Ki mee

✡ **7.11** Mt 5.32; 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18

maa se tama ku oti te ssere, aa ki oti raa nei ttama naa ku au no iloa maaoni i TeAtua, teenaa ttama naa ki see mee ma ki huuina a ia te mee naa; aa ki mee se tama see ssere ku au no iloa maaoni i TeAtua, a ia ki see huri no mee ma ki ssere ia. 19 Te ssere raa, teenaa se hakailona vare koi. Te mee maaoni raa, teenaa ko naa tautari taatou ki naa taratara TeAtua. 20 Kootou ki nnoho koi pee ko te nnoho kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. 21 Ki mee kootou ni heheuna ma ni poe i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua, kootou ki see mamannatu tammaki; tevana iaa ki mee kootou e hai ara ki hakattana kootou, aa teenaa, kootou mee peenaa. 22 Te tama ni heheuna ma se poe i tana saaita ni kannaatia TeAtua raa, a ia ku mee maa e ttana ki heheuna ia ma TeAriki. Peelaa hoki, te tama ni see heheuna ma se poe i tana saaita ni kannaatia Christ raa, a ia ku mee ma se poe Christ. 23 Kootou ni tauia TeAtua ki te mate Christ i te kros; teenaa kootou ki see mee ma ki heheuna kootou ma ni poe naa tama te maarama nei. 24 Aku taaina nei. Kootou ki nnoho hakappae ki TeAtua pee ko te nnoho ana kootou i te saaita kootou ni kannaatia a Ia.

Te tiputipu naa tama see hai aavvana

25 Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i te tiputipu naa tama see hai aavvana. Nau seai taku taratara hakamaatua e kaumai TeAriki i te mee naa, tevana iaa teenei nau ku kauatu taku maanatu, i aa nau e iloa maa kootou maraa e hakannoo peenaa ki aku taratara.

26 I naa ttoka taatou i naa haaeo i te ssao nei raa, nau e maanatu maa e taukareka maa te tanata raa ki noho koi pee ko tana noho i te saaita nei. 27 Koe e mee too aavana? Aa teenaa, koe see tiiake koe te ffine naa. Koe e taka see aavana? Aa teenaa, koe see mee maa koe ki ssee se aavana maau. 28 Aa ki mee koe ku aavana, see hai vana e sara. Peelaa hoki, te taupu raa see hai vana e sara ki mee maa ia e aavana. Tevana iaa naa tama e aavvana raa ma ki llave i te kau vana see ttonu. Nau see hiihai maa naa vana naa e ssura i kootou.

29 Aku taaina nei. Taku mee e taratara atu raa, ko te mee nei: te mee raa ku see hai saaita. Kaamata i te saaita nei raa, naa taanata e aavvana raa ki nnoho pee ko laatou ni tama see aavvana; 30 naa tama e nnoho ka tanittani raa, ki nnoho pee ko naa tama see nnoho hakaaroha; naa tama e kkata raa, ki nnoho pee ko naa tama see fiaffia; naa tama e taavi hekau raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai hekau ni taavi; 31 naa tama e heheuna ma naa mee te maarama nei raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai heuna. Taatou ki nnoho peenaa i te aa, i taatou e illoa maa te maarama nei, i ana tiputipu i te saaita nei, ma ki see takoto rooroa.

32 Nau e hiihai maa kootou ki see mamaannatu tammaki. Te tanata see hai aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, i aa ia e hiihai maa TeAriki ki hiahia iaa ia. 33 Te tanata e aavana raa iaa, e anaana ki naa vana te maarama nei, i aa ia e hiihai maa tana aavana raa e hiahia iaa ia; 34 teenaa te hakataakoto te tanata raa ma ki see tonu. Te taupu aa te ffine see aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, i aa ia e hiihai maa tana ora aa ma tana haitino ki takkoto i naa rima TeAtua. Te ffine e aavana raa iaa e anaana ki naa mee te maarama nei, i aa ia e hiihai maa tana aavana raa ki hiahia iaa ia.

35 Nau e kauatu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau e tokonaki ki kootou. Nau see mee ma ki tuku ni ppui i kootou. Seai. Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki te ara e tonu maaoni, teenaa ki see hai vana kootou e hakaapiapi ai i naa heheuna kootou maa TeAriki.

36 Nau ku taratara atu i te vasi te taupeara ma te taupu e tarikai, aa ku mee maa laaua ki see aavvana. Ki mee maa te taupeara raa e ttuu tana huru i te taupu raa, aa e kaimanako ma ki aavvana laaua, teenaa laaua e tau te aavvana, i te taupeara naa e hiihai. 37 Aa ki mee maa te taupeara, i tana tino hiihai, ku oti te mee tana maanatu maa laaua ki see aavvana, aa ki mee a ia e taaohi ki tana maanatu naa, laaua e taukalleka koi ki see aavvana. 38 E taukareka maa te taupeara raa e aavana i te taupu naa, tevana iaa te noho te taupeara e taka see aavana raa ma ki taukareka iaa.

39 Te ffine hai aavana raa ki noho tonu ma tana aavana. Ki mee tana aavana raa ku mate, a ia ku ttana te ssee se aavana peehea maana e hiihai. Tevana iaa a ia ki aavana se tanata e lotu. 40 Te ffine naa ma ki hiahia iaa, ki mee maa ia e taka koi peenaa see aavana. Teenei se maanatu koi aaku, aa nau e iloa maa TeAitu Tapu TeAtua e taka ma nau.

8

Naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena

1 Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa kaikai te henua e hakaara ki naa aitu e penappena.

Te taratara e mee maa, “taatou hakkaatoa e ttaka ma naa illoa taatou”, teenaa se taratara maaoni. Tevana iaa te iloa naa e hakkoro te tama ki hikkahi kiaa ia; te laaoi iaa e hakatipu te ora te tama. 2 Te tama e maanatu maa ia e atamai raa, te tama naa see iloa maaoni ma se aa taana e-atamai ai. 3 Te tama e laaoi i TeAtua raa iaa e ilotia TeAtua.

4 Aa teenaa, nau ku mee ki taratara i naa tama e kkai naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena. Taatou e illoa maa te aitu e penapena raa, teenaa seai se aitu maaoni. Taatou e illoa maa teelaa ko TeAtua koi soko Ia. 5 Niaaina maa e takkoto naa mee e haia ma ni ‘atua’ i te lani ma te kerekere, aa niaaina maa e tammaki naa ‘atua’ ma naa ‘ariki’ peenaa, 6 taatou e mee koi taatou Atua tokotasi. Teenaa ko taatou Tamana, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa. Taatou nei e ora ki tautari kiaa Ia. Aa teelaa hoki se Ariki tokotasi, Jesus Christ. TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa iloto tana inoa, aa taatou nei hoki e ora iaa Ia.

7 Tevana iaa see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i te taratara maaoni nei. Aaraa tama ku ppana i naa lotulotu laatou ki naa aitu penappena, teenaa i te ssao nei iloo, i naa saaita laatou e kkai naa kaikai peenaa raa, laatou koi mannatu maa teenaa ni kaikai naa aitu penappena. Naa hakataakoto laatou see haimmahi, teenaa e mee ai laatou maa laatou e kerekkere i naa kaikai naa. 8 Naa kaikai taatou e kkai raa see lavaa te tokonaki mai ki taukareka te nnoho taatou ma TeAtua. Taatou ma ki see hakakkeeina TeAtua maa i taatou see kkai naa kaikai naa, aa taatou hoki ki see mannatu maa taatou ma ki nnoho taukalleka ma TeAtua ki mee maa taatou e kkai naa kaikai naa.

9 Kootou e illoa maa te kau kaikai e taukalleka kootou te kkai, tevana iaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see ffuri naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa no ppena naa haisara. 10 Ki mee se tama see haimahi tana hakataakoto e kite i kootou, naa tama e ttaka ma te “iloa” nei, e kkai iloto naa hare tapu naa aitu naa raa, kootou e mannatu maa te tama naa ma ki see usuhia hoki no kai naa kaikai naa aitu naa? 11 Teenaa too taina ni mate ai Christ naa, ma ki mate hakaoti, i te “iloa” e taka ma kootou naa. 12 I te ara nei raa, kootou ma ki ppena naa haisara ki Christ, i kootou e ppena naa haisara ki naa taaina ma naa kave kootou ka seua kootou naa hakataakoto see haimmahi naa tama naa. 13 Aa teenaa,

ki mee maa nau e kai naa kaikai e hakaara ki naa aitu, no huri taku taina ma taku kave raa no ppena ni haisara, teenaa nau ma ki see kai hakaoti naa pukunohi naa manu naa. Nau see hiihai maa te hakataakoto taku taina ma taku kave raa ki tiiake, no ffuri naa tama naa no ppena ni haisara.

9

Naa heuna te aposol

1 Kootou e illoa maa nau e ttana te mee aku vana soko nau, aa kootou e illoa hoki maa nau se aposol. Kootou e illoa maa nau nei ku oti te kite i Jesus Christ, TeAriki taatou. Aa kootou nei ku illoa i TeAtua i teenei ko nau nei ni hakaea atu te Lono Taukareka TeAtua ki kootou. 2 Niaaina maa aaraa tama e taratara maa nau seai se aposol raa, kootou iaa e illoa koi maa nau se aposol maaoni. Aa teenaa, i kootou naa ku ttaka ma TeAriki raa, te mee naa e huri ake peelaa maa nau nei se aposol maaoni.

3 Saaita te henua e taumaruu iaa nau raa, teenei aku taratara e kauake ki laatou: 4 Nau e hakallika te kaumai ni kaikai maaku i aku heuna e mee nei? 5 E aa? Nau e hakallika te tautari ki te vana e haia aaraa aposol ma naa taaina TeAriki, aa ko Peter, ki too se aavana maaku e lotu no sassare maaua ka mee naa heuna TeAriki? 6 Kootou e mannatu maa maaua koi ma Barnabas raa ki heheuna ki lavaa te taavi ni kaikai maa maaua? 7 See hai tama e heunatia ki hano ki te ttau aa e tiiake ki taavi ana tino kaikai soko ia! See hai tama e mee tana verena aa see kai naa kaikai tana tino verena naa! See hai tama hoki e roorosi naa sipsip aa see unu naa vai uu ana tino sipsip!

8 Aku taratara e kauatu nei raa, nau see tautari koi ki te hakataakoto te tama. I te aa, i naa Loo Moses raa e taratara i te mee naa hoki. 9 Naa Loo Moses raa e sissii peelaa, “Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa i tana saaita e repurepu naa hua naa wit ma ki maffana naa hua raa i naa penu laatou.” E aa? Kootou e mannatu maa naa taratara nei e mee maa i TeAtua e maanatu i naa purumakau? Seai iloo! ✡ 10 A Ia e taratara raa ko taatou. Te tama e tori ma te tama ma ki vasi raa, ki mee naa heuna laaua ki lavaa laaua te kkai ki naa kaikai te verena laaua naa imuri. 11 Maaua ni hakatori naa hua laakau aitu TeAtua iloto naa hatumanava kootou. E aa? E hakallika maa maaua e kainnoo ki kaumai ni kaikai aa ma ni hekau maa maaua i kootou? ✡ 12 Ki mee maa aaraa tama e lavaa te too naa mee laatou i kootou, kootou e mannatu maa maaua see lavaa te kaumai hoki ni mee maa maaua kootou?

Tevana iaa, maaua seki hai saaita ni kainnoo atu ma ki tokonaki mai kootou. Maaua maraa e nnoho hakalavatoa koi, i maaua see fiffai maa se vana peelaa ki ppui mai i naa hakaea maaua te Lono Taukareka Christ. 13 Kootou e illoa maa naa tama e heheuna iloto te Hare Tapu raa e mee naa tuuhana laatou i naa kaikai te Hare Tapu. Aa naa tama hoki e ttuni naa manu i te olta raa e mee hoki naa tuuhana laatou i naa kaikai naa. ✡ 14 Peelaa hoki, TeAriki ni pesi tana taratara hakamaatua maa naa tama e hakaea te Lono Taukareka raa ki tauia i naa heuna laatou. ✡

15 Tevana iaa nau seki hai saaita ni ssee atu ma ki tokonaki mai kootou, aa nau hoki see sissii atu taku pas nei ma ki kainnoo atu ma ki kaumai ni mee maaku. Seai. Nau e maanatu maa e taukareka koi maa nau ki mate imua. Nau see hiihai maa kimuri kootou ku taratara maa nau ni kaimanako ki naa mee kootou. 16 Nau see tau te ahu maa i aa nau e hakaea te Lono Taukareka nei, i te aa i teenei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. Nau

✡ **9.9** Deut 25.4; 1 Tim 5.18 ✡ **9.11** Rom 15.27 ✡ **9.13** Deut 18.1 ✡ **9.14** Mt 10.10; Lk 10.7

ma ki hai haaeoina ki mee maa nau see hakaea te Lono Taukareka nei.
17 Ki mee taku tino e hiihai maa naa heuna nei e haia a nau raa, teenaa nau
ma ki hiihai maa nau ki tauia. Tevana iaa teenei seai ma ni heuna aaku
ni ssee soko nau, teenei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. 18 Nau
e hiahia i aa nau seai taku taavi e too. Taku taavi raa, teenaa ko taku hiahia
i naa heuna TeAtua ni haia a nau nei.
19 See hai tama e roorosi iaa nau, tevana iaa nau e heheuna taku tino
ma se poe naa tama hakkaatoa, i aa nau e hiihai maa e tammaki iloo
naa tama ki illoa maaoni i TeAtua. 20 Taku saaita e heheuna ma naa Jew raa,
nau e sosorina hoki pee ko naa Jew, ki lavaa nau te huria naa manava
naa tama naa ki illoa maaoni i TeAtua. Aa niaaina maa taku tino see takoto
i laro naa Loo Moses raa, nau e noho pee ko naa tama e tautari ki naa loo
i aku heheuna ma naa tama naa. Teenaa ki lavaa nau te huria naa manava
naa tama naa ki illoa maaoni laatou i TeAtua. 21 Peelaa hoki, i taku saaita
e heheuna ma naa tama teelaa seai ma ni Jew raa, nau e sosorina pee
ko naa tama naa, see takkoto i laro naa Loo naa Jew. Teenaa ki huria a nau
naa manava naa tama naa ki illoa i TeAtua. Te mee nei see mee maa nau
see tautari ki naa loo TeAtua. Seai. Nau maaoni e tautari ki naa loo
Christ. 22 Taku saaita e noho ma naa tama see haimmahi naa hakataakoto
laatou i TeAtua raa, nau e mee hoki ma ko laatou, ki huria naa manava
laatou ki illoa i TeAtua. Nau e hurihuri aku sosorina ki mee nau pee
ko naa tama naa henua e noho ai nau ka mee naa heuna TeAtua. Nau e mee
peenei ki hakasaoria ni tama i laatou i se ara peehea e takoto mai. 23 Nau
e mee naa mee nei hakkaatoa ki hakatereina te Lono Taukareka, teenaa
ki lave nau i naa mee e taukalleka TeAtua.
24 Kootou e illoa maa e tammaki naa tama hurohuro maraa e ffuro
i te haiva, tevana iaa teelaa se tama koi tokotasi i laatou naa ma ki tae imua
no too naa hekau te haiva. Aa teenaa, kootou ki uu naa kauae kootou
ki ttae kootou imua no too naa hekau te haiva. 25 Naa tama hakkaatoa
e hurohuro raa maraa e hakamaamaa ki lavaa te toa laatou te hau e moe
no mmae. Taatou iaa e ffuro ki lavaa taatou te hau see lavaa te moe
no mmae. 26 Teenaa ko taku vana e tere tonu ki tae nau ki te kaha hakaoti.
Nau e mee ma ko te tama e llau te patu, see taua huri ana rima. 27 Nau e taa
taku haitino ki tautari tonu ki taku hiihai. Nau see hiihai maa nau e hakaea
te Lono Taukareka nei, aa taku tino iaa see tae ki te kaha hakaoti.

10

Ttiputipu naa aitu penappena

1 Aku taaina ma aku kave nei. Nau e hiihai maa kootou ki hakatuu
naa mannatu kootou ki te vana ni sura i naa tippuna taatou ni ttaka ma
Moses imua. Laatou ni hakamarusia te aoa ka oo laatou vaaroto te moana
e ttapa ma ko te 'Red Sea'.✡ 2 Naa tama naa hakkaatoa ni hakaukau tapuina
iloto te aoa ma te moana, i laatou e tautari vaamuri Moses. 3 Laatou
katoo ni kkai te haraoa aitu tokotasi✡ 4 ka unu te vai aitu tokotasi. Laatou
ni unu i te vai tokotasi e tere iho i te hatu aitu e sasare ma laatou; aa
te hatu naa ko Christ tana tino.✡ 5 Tevana iaa i te saaita naa raa, TeAtua
ni see hiahia i te mahi ana i naa tama naa, teenaa ni mmate ai naa tama naa
ka mmoe huri naa haitino laatou iloto mouku.✡
6 Naa vana nei ni ssura ki kkite taatou, aa taatou ku illoa
ki see kaimannako taatou ki naa mee e hakallika pee ko naa tama naa
imua.✡ 7 Taatou ki see lotu ki naa aitu penappena pee ko aaraa tama

✡ **10.1** Ex 13.21-22; 14.22-29 ✡ **10.3** Ex 16.35 ✡ **10.4** Ex 17.6; Num 20.11 ✡ **10.5** Num 14.29-30 ✡ **10.6** Num 11.4

i laatou. E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peelaa, “I te saaita naa tama naa e nnoho no kkai ka unu i naa kaikai laatou e llasi raa, teenaa ko naa saaita laatou e massike no hai ki naa taffao laatou see ttonu.”✡ 8 Taatou ki see hai huri pee ko aaraa tama i laatou imua. Laatou raa se tino rua maa toru naa simata tama ni mmate hakkaatoa i te aso tokotasi.✡ 9 Taatou ki see haaiteria taatou TeAriki pee ko aaraa tama i laatou imua. Naa tama naa ni kaaina naa kata raa no mmate hakkaatoa.✡ 10 Taatou hoki ki see taumaruu i TeAtua pee ko aaraa tama i laatou imua. Naa tama naa ni taaia te Ensol te Mate raa no mmate.✡

11 Naa vana nei ni ssura ki kkite aaraa tama, teenaa naa taratara nei ni sissia iloto te Laupepa Tapu raa ki hakamatakuria taatou. I te aa i taatou ku nnoho i te ssao te maarama nei ku taupiri ki seua TeAtua.

12 Naa tama e mannatu maa laatou e tutu laaoi raa, laatou ki poopoo tonu ki see pakkuu laatou ki laro. 13 Te kau usu ni pakkuu atu ki kootou raa, teenaa seai ma ni usu hoou; te henua e usuhia katoo peenaa. Tevana iaa TeAtua e roorosi hakaraaoi iloo ki kootou. A Ia ma ki mmata ki see llasi naa usu naa no see ilotia kootou te tuukia. Saaita kootou e usuhia raa, a Ia ma ki kauatu naa mahi kootou ki see lavaa naa manava kootou te hurisia, teenaa te ara kootou e kauatu ki hakassao kootou.

14 Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki kaaoti te lotu ki naa aitu e penappena. 15 Nau e taratara atu i kootou ni tama e atammai. Kootou ki hakatuu ki naa manava kootou i aku taratara e kauatu nei. 16 I te saaita taatou e unu te wain i te kap taatou e too i te Kaikai TeAriki, teelaa e taratara hiahia ai taatou i TeAriki raa, teenaa ko te ttoo Christ naa e unu taatou hakapaa. Aa i te saaita taatou e ttohi te haraoa naa no kkai raa, teenaa ko te haitino Christ naa teenaa e kkai taatou hakapaa.✡ 17 Taatou hakkaatoa e kkai ki te haraoa tokotasi. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se tama tokotasi, i taatou e kkai te haraoa tokotasi naa.

18 Kootou hakatuu ki te tiputipu te kanohenua Israel imua. Naa tama naa e kkai hakapaa naa pukunohi naa manu laatou e hakaara ki TeAtua i te olta.✡ 19 Nau see mee atu maa naa kaikai e hakaara ki naa aitu penappena raa se mee e taukareka. Nau see mee atu hoki maa naa aitu penappena naa ni aitu maaoni. Seai. 20 Nau e taratara are maa naa kaikai e hakaara ma ni hakaaitu i naa olta naa tama e nnoho poouri raa, e hakaara ki naa tippua. Teenaa seai ni kaikai e hakaara ki TeAtua. Nau see hiihai maa kootou ki meemee hakapaa ma naa tippua.✡ 21 Kootou see lavaa te unu i te kap TeAriki aa ma i te kap hoki naa tippua; kootou see lavaa te kkai i te teevoo TeAriki aa ma i te teevoo hoki naa tippua. 22 E aa? Taatou e fiffai ma ki haia taatou TeAriki ki manava haaeo i taatou? Taatou e mannatu maa taatou e haimahi are iaa Ia?✡

23 Aaraa tama e hai maa taatou e ttana te ppena te kau vana hakkaatoa. Tevana iaa te kau vana hakkaatoa see lavaa te kaumai se taukareka maa taatou.✡ 24 Kootou ki see matamata koi ma ki taukalleka naa vana kootou soko kootou. Kootou ki mmata hoki ki te taukareka telaa tama.

25 Naa pukunohi naa manu hakkaatoa e mmoe i naa hare kaikai raa, kootou e lavaa koi te tauia kootou no kkai. Kootou see mee te lopo taratara ka vasirisiri ma ki illoa kootou maa teelaa ni pukunohi peehea. 26 E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Te kerekere nei ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te kerekere nei, teenaa ni mee TeAriki.”✡

✡ **10.7** Ex 32.6 ✡ **10.8** Num 25.1-18 ✡ **10.9** Num 21.5-6 ✡ **10.10** Num 16.41-49 ✡ **10.16** Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20 ✡ **10.18** Lev 7.6 ✡ **10.20** Deut 32.17 (LXX) ✡ **10.22** Deut 32.21 ✡ **10.23** 1 Cor 6.12 ✡ **10.26** Ps 24.1

27 Ki mee kootou e arumia se tama see lotu ki tana hare ma ki kkai kootou,
aa ki mee kootou e fiffai, e taukareka maa kootou ki oo no kkai ana kaikai
e tuku mai maa kootou. Kootou see vasirisiri ma ki illoa kootou maa
teelaa ni kaikai peehea. 28 Tevana iaa ki mee se tama e vanaatu pee-
laa, "Teenei ni kaikai ni hakaara ki naa aitu penappena," teenaa kootou
see kkai naa kaikai naa; kootou ki alloha i te tama e kauatu te taratara naa,
29 ki see mamannatu tammaki te tama naa.

E mee te tama ma ki mee peelaa, "Ai taku tiputipu e ttana te kai te kau
kaikai nei ku tuukia are te hakataakoto telaa tama? 30 Ki mee maa nau
e taratara hiahia ki TeAtua i aku kaikai e kai, ko ai te tama ma ki lavaa
te taratara hakallika i aku kaikai?"

31 Teenaa, ni aa kootou e hai, e aa maa kootou e kkai, aa seai maa kootou
e unu, kootou ki hai naa vana kootou naa ki hakanauria TeAtua. 32 Kootou
ki nnoho hakaraaoi ki see tautau haaeo kootou ma naa Jew, naa tama teelaa
seai ma ni Jew, aa ma naa tama e lotu i TeAtua. 33 Kootou ki tautari mai
ki taku tiputipu. Nau maraa e mee ki fiaffia naa tama hakkaatoa i aku vana
e mee. Nau see iloa te maanatu i taku tino taukareka; nau maraa e maanatu
ki te taukareka naa tama hakkaatoa, teenaa ki ssao laatou no ora.

11

1 Kootou tautari mai ki aku vana e mee, pee ko nau e tautari ki naa vana
Christ.✡

Ttiputipu naa haahine te lotu

2 Nau e hiahia i kootou maraa e mannatu mai kiaa nau, aa kootou hoki
e tautari ki aku akonaki ni kauatu ki kootou. 3 Tevana iaa nau e hiihai
maa kootou ki illoa maa Christ e takoto hakamaatua i aruna naa taanata
hakkaatoa. Te tanata e hai aavana raa e takoto hakamaatua i aruna
tana aavana, aa TeAtua e takoto hakamaatua i aruna Christ. 4 Te tanata
e uhi tana pisouru ka tuu no taku aa ka hakaea naa taratara TeAtua imua
te henua e lotu raa, te tanata naa e hakanaparia a ia te Tama e noho haka-
maatua iaa ia, teenaa ko Christ. 5 Aa te ffine e taku ka hakaea naa taratara
TeAtua imua te henua e lotu, iaa see uhi tana pisouru raa, te ffine naa
e hakanaparia a ia tana aavana. A ia e mee koi ma se ffine e tasi tana lauru
no mmore hakaoti. 6 Ki mee te ffine raa see uhi tana pisouru, a ia ki tasi
tana lauru ki mmore. Aa ki mee a ia e napa te tasi tana lauru, a ia ki uhi
tana pisouru. 7 Te tanata raa ki see uhi tana pisouru, i te aa, te tiputipu
TeAtua e takoto i te tanata. Teenaa naa mahi TeAtua e takkoto i te tanata,
aa naa mahi te tanata raa e takkoto i te ffine.✡ 8 TeAtua ni see penapena
te tanata raa i te haitino te ffine. Seai. Te ffine raa are ni penaa TeAtua
i te haitino te tanata. 9 TeAtua ni see penapena te tanata raa ma ki tokonaki
ki te ffine. Seai. A Ia ni penapena te ffine ki tokonaki ki te tanata.✡ 10 Teelaa
e taukareka ai maa te ffine raa ki uhi tana pisouru ki kkite naa ensol, teenaa
ki illoa laatou maa te ffine raa e takoto i laro naa mahi tana aavana.
11 Tevana iaa, i te vasi naa ora taatou e hakapaa ki TeAriki raa, te tanata raa
e noho ki tokonaki ki te ffine. Peelaa hoki, te ffine raa e noho ki tokonaki
ki te tanata; laaua see nnoho hakakkee ki laaua. 12 Imua raa TeAtua
ni penapena te ffine i te haitino te tanata. Aa i te ssao nei, te tanata raa
ku haanauria mai te ffine. Teenei ko TeAtua raa e mee naa mee hakkaatoa
ki ssura.

✡ **11.1** 1 Cor 4.16; Phil 3.17 ✡ **11.7** Gen 1.26-27 ✡ **11.9** Gen 2.18-23

13 E aa? Kootou e mannatu maa e taukareka maa te ffine raa
ki see uhi tana pisouru ka tuu no taku ki TeAtua iloto te hare lotu?
14 I te maarama nei raa, te lauru e hualloa te tanata raa, teenaa se hakanapa,
15 aa ki te ffine raa iaa, teenaa se laakei aana. Teenaa se lauru e hualloa
e kauake TeAtua ki uhi tana pisouru. 16 Ki mee se tama e maanatu
ma ki hakatautau maaua i te mee nei, a ia ki maanatu hakaraaoi. Teenei
ko te ara koi tokotasi maatou aa ma naa tama katoo e lotu i TeAtua raa
e illoa maa e tonu. See hai ara hoki.

Te kaikai TeAriki

17 Nau ku taratara atu hoki i telaa mee. Nau e mee ki taratara atu
ki illoa kootou i aa nau see hiahia i te tiputipu kootou e hakasura i naa saaita
kootou maraa e hakakkutu ki lotu. Te tiputipu kootou e hakasura naa
e hakallika, teenaa seai se tiputipu e taukareka. 18 I te kaamata raa, nau
e lono maa kootou see meemee hakapaa i naa saaita kootou e hakakkutu
ki lotu. Nau see iloa maa teenei ni taratara maaoni ma seai. 19 Ki mee maa
teenaa ni taratara maaoni, e taukareka hoki ki mavvae kootou, ki mattino
naa tama e lotu maaoni aa ma naa tama see lotu maaoni. 20 I naa saaita
kootou maraa e hakakkutu ki lotu raa, teenaa seai ko te Kaikai TeAriki naa
e kkai ai kootou. 21 Kootou maraa see illoa te ttari ki aaraa tama ki kkai
kootou hakapaa. Teenaa ko te vana aaraa tama i kootou e ttaka ka hiikkai,
aa aaraa tama iaa ku vvare hakaoti i naa unu laatou naa vai mmara.
22 Kootou ku aa? Kootou ku see hai hare ki kkai ka unu hakaraaoi kootou?
Kootou e mannatu maa te lotu TeAtua raa se mee vare kootou? Naa tama
e nnoho hakaaroha raa ku nnapa i te tiputipu kootou e hakasura naa. Nau
ka taratara atu peehea ki kootou? Kootou e mannatu maa nau e hakanau
hakamaarie i kootou? Seai iloo!

23 Nau ni too i TeAriki naa akonaki teelaa ni kauatu nau ki kootou.
Teenaa, i te poo Judas ni toomai ia naa tama hakamaatua naa Jew raa
no tauhia TeAriki Jesus raa, Jesus ni too te haraoa raa no taku ki TeAtua.
24 Ki oti raa, ttohi iloo te haraoa raa no mee ake ki ana disaipol, "Teenei
taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou too te haraoa nei no kkai,
aa kootou ku hakamallona iaa nau." 25 Peelaa hoki, i te saaita laatou
ni oti te kkai raa, Jesus ni too te kap raa no mee ake peelaa, "Te kap nei
ko te ara hoou TeAtua e penapena, teenaa e hakattino ki taku ttoo. Kootou
unu te kap nei, aa kootou ku hakamallona iaa nau."✡

26 Te mee nei e mee maa te kau saaita kootou e kkai te haraoa nei
ka unu i te kap nei raa, kootou e huri ake te mate TeAriki no tae ki tana sao
ma ki au. 27 Ki mee se tama e kai te haraoa nei ka unu te kap nei ma
ni mee vare koi raa, te tama naa e hai hakallikaina a ia te haitino ma te ttoo
TeAriki. 28 Aa teenaa, kootou ki hakattonu naa tiputtipu kootou imua
kootou e kkai te haraoa raa ka unu i te kap naa. 29 I te aa, ki mee te henua
e kkai vare te haraoa ka unu vare te kap nei, aa see mannatu peelaa maa
teenei ko te haitino TeAriki, teenaa naa tama naa ku ssee laatou ara
soko laatou ki hakatonutonu TeAtua i laatou. 30 Teenaa ko te vana te lopo
tama i kootou e mmaki ka matanaennae. Aaraa tama hoki i kootou
ku oti te mmate. 31 Ki mee taatou e hakatonu hakaraaoi naa tiputtipu
taatou imua, teenaa taatou ma ki see takkoto i laro te hakatonu TeAtua.
32 Tevana iaa taatou e hakatonutonusia TeAtua ki see hai haaeoina taatou
hakapaa ma naa tama te maarama nei.

33 Aku taaina ma aku kave nei, saaita kootou e hakakkutu ki kkai
te Kaikai TeAriki raa, kootou ki ttari ki kaatoa atu hakkaatoa kootou.

✡ **11.25** Ex 24.6-8; Jer 31.31-34

34 Ki mee se tama i kootou e hiikai, a ia ki kai hakaoti i tana hare, ki see hakatonutonusia kootou TeAtua i naa sosorina see ttonu kootou.
Nau ma ki hakatonu atu aaraa mee i taku saaita ma ki tae atu.

12

Naa mee e taukalleka TeAitu Tapu

1 Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa mee e taukalleka TeAitu Tapu e hookii.
Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maaoni i naa mee naa. 2 Kootou e illoa maa te saaita kootou koi nnoho i te poouri raa, kootou ni usuhia te lopo vana ki lotu kootou ki naa aitu e mmate. 3 Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te tama e taka ma TeAitu Tapu raa, see lavaa te taratara haaeo i Jesus. Peelaa hoki, te tama see taka ma TeAitu Tapu raa see lavaa te taratara maa Jesus ko TeAriki.
4 E takkoto te kau mee e taukalleka, tevana iaa teelaa ko TeAitu tokotasi naa e hookii naa mee naa. 5 E takkoto te kau heuna taatou ki mee, tevana iaa teelaa ko TeAriki tokotasi raa e heheuna ai taatou. 6 Te tama koi e kee i ana tihuna i naa heuna, tevana iaa teelaa ko TeAtua tokotasi naa e mee naa tama hakkaatoa ki tiffuna i naa heuna laatou naa.
7 TeAtua e huri mai iloto te ora te tama i naa tiputipu TeAitu Tapu, ki tokonaki taatou ki naa tama hakkaatoa. 8 TeAitu e kauake ki te tama te akonaki ki atamai, aa ki telaa tama, TeAitu tokotasi naa e kauake te akonaki ki iloa i te kau vana. 9 TeAitu tokotasi naa hoki e kauake ki te tama te hakataakoto e haimahi, aa ki telaa tama, TeAitu naa e kauake naa mahi ki hakamasike naa maki. 10 TeAitu e kauake ki te tama naa mahi ki huri ake naa mahi TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki hakaea naa taratara TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki ilotia naa vana aitu maaoni aa ma naa vana hakalellesi; ki telaa tama, naa mahi ki taratara ki naa taratara e kkee, aa ki telaa tama a Ia e kauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. 11 TeAitu Tapu tokotasi nei e huri mai naa vana nei hakkaatoa ki taatou. Naa mahi nei e vaaea mai TeAtua i tana hiihai, teenaa te tama koi e kee ana mahi.✡

Te haitino Jesus Christ

12 Te haitino te tama e mee te lopo tamaa kina e kkee i naa heheuna laatou. Niaaina maa te haitino naa e mee te lopo tamaa kina raa, teenaa se haitino koi tokotasi. Teenaa te tino tama Christ e tiputipu peenaa.✡ 13 Niaaina maa koe se Jew aa seai maa koe seai se Jew; niaaina maa koe se poe aa seai maa koe seai se poe, taatou ni hakaukau tapuina TeAitu tokotasi ki ttaka taatou maa se haitino tokotasi. Teenaa TeAtua ni kaumai Ia TeAitu raa ki takoto iloto naa hatumanava taatou hakkaatoa.
14 Taatou e illoa maa te haitino te tama see mee tana kina tokotasi koi. Seai. Te lopo tamaa kina e heheuna hakapaa ma se haitino tokotasi. 15 Ki mee maa te tapuvae raa e taratara peelaa, “Nau seai se kina i te haitino i aa nau seai se rima.” Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino. 16 Aa ki mee maa te kautarina raa e taratara peelaa, “Nau seai se kina i te haitino, i aa nau seai se karamata.” Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino te tama. 17 Ki mee te haitino raa e heheuna koi ki ana karamata, a ia ma ki lono peehea? Aa ki mee maa te haitino raa e heheuna koi ki ana kautarina, a ia ma ki sunu peehea? 18 TeAtua ni see penapena

✡ **12.11** Rom 12.6-8 ✡ **12.12** Rom 12.4-5

te haitino te tama ki tipu peenaa. Seai. Te lopo tamaa kina hakkaatoa i naa haitino taatou ni penaa TeAtua no hakapaaria ki hanotonu ma tana hiihai. 19 Te haitino raa e moe see kaatoa ki mee teelaa se kina koi tokotasi te haitino naa e takoto. 20 E takoto peenei raa, teelaa ni tamaa kina e tammaki, iaa teelaa se haitino koi tokotasi.

21 Aa teenaa, te karamata raa see lavaa te mee ake ki te rima raa peelaa, “Koe see tau te tokonaki mai kiaa nau!” Peelaa hoki, te pisouru raa see lavaa te mee ake ki naa vae peelaa, “Koorua see tau te tokonaki mai kiaa nau!” 22 Tevana iaa, naa tamaa kina te haitino teelaa e mee taatou maa see haimmahi raa, teenaa ko naa kina e tokonaki maaoni iloo ki te haitino. 23 Naa tamaa kina taatou e mannatu maa see hai vana e taunai raa, teenaa ko naa tamaa kina taatou e mmata ake hakaraaoi iloo; aa naa tamaa kina te haitino teelaa e mmata hakallika raa, taatou e uuhia hakaraaoina iloo taatou. 24 Tevana iaa e mee aaraa tamaa kina te haitino e tiiake taatou ki takkoto peenaa, i laatou e mmata taukalleka. TeAtua tana tino ni hakapaaria a Ia te haitino raa ki hakanauria naa tamaa kina teelaa ni see ilotia maa ni kina. 25 Aa teenaa, te haitino raa see vaevae. Naa tamaa kina te haitino raa ki heheuna hakapaa ka anaana ki laatou soko laatou. 26 Ki mee se tamaa kina tokotasi i te haitino e hakallono isu, naa tamaa kina raa hakkaatoa ma ki hakallono isu. Aa ki mee se tamaa kina e hakanauria, naa tamaa kina hakkaatoa hoki ma ki fiaffia hakapaa.

27 Kootou naa katoo e mee ma ko te haitino Christ, te tama koi e mee ma se tamaa kina i te haitino naa. 28 TeAtua ku oti te hakanoho ana tama ki haia ana heuna. Teenaa, te heuna mua raa, a Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol. Te heuna imuri raa, a Ia ni hakanoho aaraa tama ma ni purepure aana, aa imuri hoki, naa tisa. Kimuri raa, naa tama e huri ake naa mahi TeAtua, naa tama e hakamasike naa maki, naa tama e tokonaki ki aaraa tama, aa naa tama e taratara ki naa taratara e kkee.✡ 29 See mee maa laatou katoo e heheuna ma ni aposol, naa purepure TeAtua, naa tisa. See mee maa naa tama katoo e lavaa te huri ake naa mahi TeAtua. 30 See mee maa laatou katoo e lavaa te hakamasike naa maki, aa maa laatou katoo e taratara ki naa taratara e kkee, aa seai maa laatou katoo e illoa te hakataakoto naa taratara naa. 31 Tevana iaa kootou ki oti manava ki tauhia kootou naa mee hakamaatua iloo TeAtua e hookii naa.

Teenei nau ku hakaari atu te ara e taukareka kootou ki tautari.

13

Ttiputipu te laaoi

1 Niaaina maa nau e llau te taratara naa taratara hakkaatoa te maarama nei aa ma naa taratara naa ensol, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, aku taratara naa ni taratara vare koi, e mee pee ko naa ttani huri te peeloo e likittia. 2 Niaaina maa nau e hakaea naa taratara TeAtua ka iloa nau i te lopo vana TeAtua e ffuu; niaaina maa nau e haimahi taku hakataakoto, e tau te nneke naa mouna e llasi no hakatuu ki telaa kina, tevana iaa ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau se tamavare koi.✡ 3 Niaaina maa nau e vaevae aku hekau raa hakkaatoa ki naa tama e nnoho hakaaroha, aa maa nau e tiiake taku haitino ki tuunia; ki mee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau ma ki seai taku vana e taukareka ma ki too i aku vana e mee naa.

4 Te tama e manava laaoi raa see iloa te lotoloto nauhie. A ia see manava haaeo i telaa tama, aa see ahu kiaa ia. 5 Te tama naa see iloa

✡ **12.28** Eph 4.11 ✡ **13.2** Mt 17.20; 21.21; Mk 11.23

te sosorina tipua ki telaa tama. A ia see maanatu ki tana taukareka soko ia, aa e taka seemuu. A ia see iloa te tuku haaeo i aaraa tama ki loto tana manava. 6 Te tama e manava laaoi maaoni raa see hiahia i naa vana see ttonu. A ia e hiahia are i naa vana e ttonu maaoni. 7 Te tama e manava laaoi raa see lavaa te tiiake ia te tiputipu naa. A ia see lavaa te tiiake tana hakataakoto i TeAtua, e taaohi manava peenaa ki TeAtua, aa niaaina maa ni vana peehea e pakkuu atu kiaa ia raa, a ia e lavatoa te noho seemuu koi.

8 Ttiputipu te laaoi nei see lavaa te hakaoti mai. Naa mahi ki hakaea naa taratara TeAtua raa ma ki hakaoti mai imuri. Te taratara ki naa taratara e kkee raa hoki ma ki hakaoti mai. Te atamai naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki hakaoti mai hoki. 9 I te aa, naa illoa taatou ma naa taratara aitu taatou e hakaea raa, naa mee naa see kaatoa mai ki taatou. 10 Ssao te mee e kaatoa raa e tae mai raa, te mee see kaatoa nei ma ki seai.

11 Taku sao ni tamariki raa, aku taratara, aku tiputipu, aa ma taku hakataakoto e mee koi ma ko naa tiputipu te tamariki koi punaamea. Aa teenei nau ku matua raa, te tiputipu te tamariki raa ku tiiake nau. 12 Ssao nei taatou seki illoa hakaraaoi i naa tiputipu TeAtua. Te mee taatou e kkite i te ssao nei e mee ma se mee e tuu nnehu iloto te kalas. Kimuri taatou ma ki kkite hakaraaoi i naa karamata TeAtua. I te saaita nei raa, nau see iloa hakaraaoi i TeAtua. Kimuri nau ma ki iloa hakaraaoi iloo iaa Ia, e mee pee ko naa iloa hakaraaoi iloo TeAtua iaa nau.

13 I te saaita nei iaa, naa tiputipu e toru nei ma ki takkoto hakaoti: Teenaa ko te hakataakoto tonu, te noho hakalavatoa ka ttari, aa te manava laaoi. I naa tiputipu e toru nei raa, te manava laaoi raa e takoto i aruna.

14

Ttiputipu aaraa mahi TeAitu

1 Kootou ki ttaka ma te manava laaoi, aa kootou ku kkana ki tauhia kootou naa mahi taukalleka TeAitu. Naa mahi hakamau ki tauhia kootou raa, teenaa ko naa mahi ki hakaea naa taratara TeAtua. 2 Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa see taratara ki aaraa tama, laatou e taratara tonu ki TeAtua. See hai tama e iloa i naa taratara laatou e hai naa. Naa tama naa e tauria TeAitu ki tarataraina laatou naa taratara TeAtua teelaa see ilotia. 3 Naa tama e hakaea naa taratara TeAtua raa iaa e taratara tonu ki te henua no tokonaki atu ki laatou, ki hakatipuina naa hakatina naa tama naa, aa ki saapai atu ki naa ora laatou. 4 Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa e tokonaki koi ki laatou soko laatou. Naa tama e hakaea naa taratara TeAtua iaa e tokonaki ki naa tama te lotu hakkaatoa.

5 Nau e hiihai maa kootou hakkaatoa ki taratara ki naa taratara e kkee, tevana iaa nau e maanatu maa e taukareka are ki mee maa kootou ki hakaea naa taratara TeAtua. Ki mee se tama e taratara ki naa taratara e kkee, e taukareka maa telaa tama ki huri naa taratara naa ki te taratara kootou e llono. Kootou ki mee peenaa ki lavaa kootou te tokonaki ki kootou hakkaatoa. Aa ki mee see hai tama e noho ki huria naa taratara naa, e taukareka maa kootou ki hakaea koi naa taratara TeAtua.

6 Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ma ki hanatu ki kootou raa, se aa e taukareka ki mee maa nau e taratara atu ki te taratara kootou see illoa? Seai iloo! Aa ki mee nau e hakaea atu naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau ka taratara hoki nau i tana atamai, aa maa nau e hakaea ana taratara aitu ka kauatu ana akonaki raa, teenaa nau e tokonaki maaoni ki kootou.

7 Hakatuu ki naa manava kootou i naa mee e hakatanitani pee
ko naa poronu ma naa ukulele. Ki mee se tama see llau e hakatani mai
naa mee naa raa, naa mee naa ma ki ttani huri koi. Taatou ma ki illoa
ma se mako peehea te tama raa e hakatani? 8 Ki mee te tama e iriiri
te puu raa see iri hakaraaoi te puu, taatou ma ki illoa peehea maa te ttau raa
ku tae mai? 9 Peelaa hoki, e hai tama peehea ma ki illoa i naa taratara
kootou, ki mee maa kootou e taratara ki naa taratara e kkee? Teenaa
naa taratara kootou naa ni taratara matani koi! 10 E takkoto te kau taratara
hakkaatoa i te maarama nei, tevana iaa see hai taratara e mee maa
seai tana hakataakoto. 11 Ki mee nau see iloa i naa taratara e kaumai
aaraa tama raa, naa tama naa ma ki mannatu maa nau se horau, aa nau
hoki ma ki maanatu maa laatou ni horau. 12 I kootou e fiffai ma ki tauhia
kootou naa mahi TeAitu raa, kootou ki hakamakkii ki heheunatia kootou
naa mahi e lavaa te hakatipu te lotu.

13 Te tama e taratara ki naa taratara e kkee raa, a ia ki taku ki TeAtua
ki kauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. 14 Ki mee
nau e taku ki naa taratara e kkee, taku mouri e taku; taku hakataakoto iaa
see iloa. 15 Nau ka mee peehea? Taku mouri ma ki taku, tevana iaa
nau ma ki taku hoki ma taku hakataakoto. Taku mouri ma ki huahua,
tevana iaa nau ma ki huahua hoki ma taku hakataakoto. 16 Ki mee
too mouri koi e taku ka taratara hiahia i TeAtua, naa tamavare e lotu haka-
paa kootou naa ma ki nnuu atu no mee maa, “Amen” ki oo taku naa peehea?
Teenaa i laatou ma ki see illoa maa koe e taratara maa e aa. 17 Niaaina
maa koe e taku ka taratara hiahia hakaraaoi iloo i TeAtua raa, aaraa tama
see tokonakina a koe.

18 Nau e hiahia i TeAtua i aa nau maraa e taratara ki naa taratara
e kkee i te kau saaita. See hai tama i kootou e tae kiaa nau i te mee nei.
19 Tevana iaa iloto te lotu raa, nau e hiihai are maa nau ki pesi
ni puku taratara maaku e rima teelaa e ilotia, ki tokonaki ki aaraa tama.
Te mee naa e taukareka are maa nau e kauake ni puku taratara
e sinahuru simata i naa taratara e kkee.

20 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki see sosorina pee
ko naa tamalliki i naa hakataakoto kootou. I te vasi te tiputipu
e hakallika raa, kootou ki mee ma ni tamalliki seki illoa te tiputipu naa,
tevana iaa kootou ki mee ma ni tama ku mattua i naa hakataakoto kootou.
21 I te Laupepa Tapu raa e sissii maa,

“Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa ma ki kauake
aku taratara raa ki naa tama taku kanohenua, teenei TeAtua
e mee peenei.
Nau ma ki taratara mai i naa maaisu naa horau, tevana iaa naa tama
taku kanohenua raa ma ki see hakannoo kiaa nau.”✡

22 Aa kootou nei ku illoa, te taratara ki naa taratara e kkee raa, teenaa
se hakailoa TeAtua ki naa tama see lotu, seai ko naa tama e lotu. Aa
te hakaea naa taratara TeAtua raa iaa, teenaa se hakailoa TeAtua
ki naa tama e lotu, seai ko naa tama see lotu.

23 Ki mee maa te lotu raa katoo e hakakkutu hakapaa no massike
naa tama naa hakkaatoa no taratara ki naa taratara e kkee, aa ki mee
ni tamavare see lotu e uru atu, naa tama naa ma ki see vana maa kootou
katoo ku vvare? 24 Aa ki mee kootou hakkaatoa e hakaea naa taratara
TeAtua i te saaita naa tamavare see lotu raa e uru atu raa, naa tama naa
ma ki illoa maa laatou ni tama haisara i naa taratara laatou e llono.
25 Naa hakataakoto laatou e huu naa ma ki hakassaaina ki te maarama, aa

✡ **14.21** Is 28.11-12

teenaa laatou ma ki ttuu ki naa turi laatou no lotu ki TeAtua, ka taratara peelaa, “Ni maaoni, TeAtua e noho ma kootou i te kina nei.”

Te tiputipu ki hakasura iloto te lotu

26 Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Saaita kootou e hakakkutu ki lotu raa, e mee te tama ma ki hua tana mako te lotu, telaa tama iaa e mee te taratara akonaki, aa telaa tama e mee te taratara e kauake TeAtua, aa telaa tama e taratara ki naa taratara e kkee, aa e mee telaa tama ma ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. Naa mee naa hakkaatoa e ssura ki tokonaki ki te lotu. 27 Ki mee maa se tama e mee ki taratara ki naa taratara e kkee, se takarua ma te takatoru ki taratara, te tama imuri telaa tama, aa telaa tama ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. 28 Tevana iaa ki mee maa see hai tama e noho ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa, te tama e taratara ki naa taratara e kkee raa ki noho seemuu no taratara kiaa ia soko ia ma TeAtua. 29 Te takarua ma te takatoru i naa tama ni kauake naa taratara TeAtua raa ki taratara, aa aaraa tama iaa ki hakatonutonu naa taratara laatou naa. 30 Aa ki mee maa se tama e noho i laatou e kauake tana taratara TeAtua ki tarataraina, te tama ni tuu no taratara raa ki mmosi ana taratara. 31 Kootou katoo e lavaa te hakaea naa taratara TeAtua, te tama imuri telaa tama, ki akoako kootou hakkaatoa, aa ki saapai kootou ki kootou. 32 Te tama e hakaea naa taratara TeAtua raa ki lavaa te roorosi hakaraaoi ki naa mahi TeAitu naa, 33 i te aa i TeAtua see hiihai maa taatou e lotu huri; a Ia e hiihai maa taatou ki meemee hakapaa aa taatou ku lotu hakaraaoi.

E mee pee ko iloto naa kuturana katoo naa tama TeAtua raa, 34 naa haahine raa ki nnoho seemuu i te saaita e lotu. Laatou see lavaa te mee ni taratara maa laatou. Naa Loo Moses raa e mee hoki maa laatou ki hakannoo ki naa tama hakamaatua te lotu. 35 Ki mee maa laatou e fiffai maa laatou e illoa i se mee, laatou ki vasiri ki naa aavana laatou raa i te saaita laatou e ttae ki naa hare laatou. Teenaa se vana hakanapa maa te ffine e tuu no taratara iloto te lotu.

36 Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa ni kaamata mai i kootou? Seai! Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa ni kaumai ma ki kauatu koi ki kootou soko kootou? Seai hoki! 37 Ki mee maa se tama e hai maa ia ko te pure TeAtua, aa maa ia e taka ma naa mahi TeAitu Tapu, te tama naa ki iloa maa aku taratara e sissii atu nei ko te taratara hakamaatua TeAriki. 38 Ki mee maa ia see hakannoo mai ki te taratara nei, kootou see hakannoo kiaa ia.

39 Aa teenaa, aku taaina ma aku kave nei, kootou ki oti manava ki hakaea kootou naa taratara TeAtua, tevana iaa kootou see puuia kootou te taratara ki naa taratara e kkee. 40 Naa mee hakkaatoa ki heheunatia i te ara maaoni aa i te ara e tonu.

15

Te masike ana Christ i te mate

1 Aku taaina ma aku kave nei. Nau e hiihai maa kootou ki mannatu i te Lono Taukareka ni hakaea atu nau, teelaa ni toa kootou aa teelaa e taaohi manava ai kootou. 2 Teenaa ko te Lono Taukareka ni hakaea atu nau ki kootou. Kootou ma ki hakassaoria te Lono Taukareka nei, ki mee naa taratara nei e tauhia kootou ki mau, aa ki mee seai raa, kootou naa ni lotu vare koi.

3 Nau ni hakaea atu ki kootou aku taratara ni too i TeAtua, i teenaa ni taratara hakamaatua iloo. Naa taratara naa e mee peelaa: Christ ni mate

ki uiia naa haisara taatou, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu.✡
4 A Ia ni tanumia aa ni hakamasikeria no ora imuri naa aso e toru, e mee pee
ko naa taratara te Laupepa Tapu.✡ 5 A Ia ni hakasura ki Peter, aa ki oti raa
hakasura iloo Ia ki tana taka sinahuru maa ttakarua aposol.✡ 6 Kimuri raa,
hakasura iloo Ia i te saaita tokotasi ki naa tama e ttoe i te rima naa rau
i naa tama e tautari kiaa Ia. Te mahi ana naa tama naa koi ora i te saaita nei,
aaraa tama iaa ku oti te mmate. 7 Ki oti raa, hakasura iloo Ia ki James, araa
hakasura iloo Ia ki ana aposol raa hakkaatoa.
8 Nau nei ko te tama ni hakasura mai a Ia hakamuri hakaoti, niaaina
maa nau e mee ma se tamariki e irikina i taku saaita ni haanauria mai.✡
9 I te aa i aa nau nei e taka i laro hakaoti naa aposol hakkaatoa. Nau see tau
te heheuna ma se aposol, i aa nau ni mee pakavaina a nau naa tama te lotu
TeAtua.✡ 10 Tevana iaa TeAtua ni aroha iaa nau, teenei e tiputipu ai nau
peenei. A Ia ni see aroha vare iaa nau; aku heuna nei e llasi are i naa heuna
aaraa tama, tevana iaa nau see heheuna ki aku tino mahi; te laaoi TeAtua
e heheuna iaa nau. 11 Niaaina maa teelaa ko nau raa ni hakaea atu, aa seai
maa teelaa ko aaraa tama raa ni hakaea atu, teenei ko naa taratara maatou
hakkaatoa e hakaea, aa teenei ko naa taratara ni toa kootou.

Taatou ma ki massike ma te ora maaoni

12 Ki mee maa maatou ni hakaea atu maa Christ ni hakamasikeria
i te mate, peehea naa taratara aaraa tama i kootou maa naa tama
e mmate raa ma ki see hakamasikeria i te mate? 13 Ki mee maa
naa tama naa e taratara maaoni raa, teenaa e mee maa Christ
ni see hakamasikeria i te mate hoki. 14 Aa ki mee maa Christ
ni see hakamasikeria maaoni raa, teenaa maatou see hai taratara
ki hakaea atu, aa kootou see hai mee ki hakattina. 15 Maatou nei hoki
ku tarataraina maa maatou ni tama e taratara kailallao i TeAtua, i maatou
ni hakaea atu maa Christ ni hakamasikeria TeAtua. 16 Ki mee maa
naa tama ni mmate raa see hakamassikeria, teenaa e mee maa Christ
hoki ni see hakamasikeria. 17 Aa ki mee Christ ni see hakamasikeria raa,
kootou naa ni lotu vare koi ki te tama koi moe ka mate. Kootou naa
koi nnoho ma naa haisara kootou. 18 Te mee naa hoki ma ki mee ma
naa tama e illoa i Christ aa ku oti te mmate raa ku mmate hakaoti. 19 Ki mee
maa taatou e hakatina maa Christ e tokonaki koi ki taatou i te saaita taatou
e nnoho i te maarama nei raa, taatou nei ko naa tama are e ttaka hakaaroha
i naa tama hakkaatoa i te maarama nei.
20 Tevana iaa te taratara maaoni raa e mee maa Christ ni hakamasikeria
TeAtua i te mate, ki hakailoa mai ki taatou maa naa tama ku oti
te mmate raa ma ki haka massikeria hoki a Ia. 21 Te mate raa ni sura mai
i te vana te tama tokotasi ni mee, peelaa hoki naa tama e mmate raa
e hakamassikeria i te vana telaa tama e mee. 22 Te henua katoo
e mmate i naa ora laatou e hakauu ki Adam, peelaa hoki te henua
katoo ma ki haka massikeria no ora, i naa ora laatou e hakauu ki Christ.
23 Naa tama katoo e takkoto naa sao laatou e tukua ki haka massikeria:
Christ ni hakamasikeria imua, aa tana sao ma ki ahemai raa, naa tama
hakkaatoa e tautari kiaa Ia raa ma ki haka massikeria hoki. 24 Aa
teenaa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa raa ku tae mai; Christ
ma ki hetaa no lavaa a Ia naa tuku, naa hakamau, aa ma naa aitu haimahi
te maarama nei, aa ma ki hookii ake te Nohorana raa ki TeAtua Tamana.
25 I te aa, i Christ ki noho hakamaatua ki tae ki te saaita TeAtua ku oti
te taaia a Ia hakkaatoa naa tama e tautau haaeo ma Ia raa no tukua i laro

✡ **15.3** Is 53.5-12 ✡ **15.4** Ps 16.8-10; Mt 12.40; Acts 2.24-32 ✡ **15.5** Mt 28.16-17; Mk 16.14; Lk 24.34,36; Jn 20.19 ✡ **15.8** Acts 9.3-6 ✡ **15.9** Acts 8.3

naa tapuvae te tama naa.✡ 26 Naa mahi hakaoti ma ki seua raa ko naa mahi
te mate. 27 I te aa, i te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa mee hakkaatoa
ni tukua TeAtua i laro ana tapuvae.” Taatou iaa e illoa maa te taratara
e mee maa, “naa mee hakkaatoa” raa, see mee i TeAtua, te tama e tukua
a Ia naa mee hakkaatoa ki takkoto i laro Christ.✡ 28 Tevana iaa i te saaita
naa mee hakkaatoa raa ku oti te tukua ki takkoto i laro te roorosi Christ raa,
teenaa a Ia tana tino, te Tama TeAtua, ma ki hakanoho soko Ia i laro
TeAtua, te tama ni tuku naa mee hakkaatoa i laro aana, aa teenaa TeAtua
ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.
29 Ki mee maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massike mai
i te mate, ai teelaa se ara peehea aaraa tama e hakaukau tapu
ma ki tokonaki laatou ki naa tama ku oti te mmate? Se aa laatou
e mannatu ma ki mee? Ki mee maa teenaa se vana maaoni pee
ko naa taratara aaraa tama maa te mate raa ma ki see hakamasikeria
no ora, ai aaraa tama iaa e hakaukau tapuria ki tokonaki laatou
ki naa tama ku oti te mmate? 30 Ki mee maa naa tama e mate raa
ma ki see hakamassikeria, ai maatou ku hakauru are ki te kau haaeo
ki tauppiri maatou ki mmate i te kau saaita? 31 Aku taaina ma aku kave nei.
Nau e taupiri ki mate i naa aso hakkaatoa! Nau e taratara atu naa mee nei
i aa nau e hiahia i kootou, i naa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ, TeAriki
taatou. 32 Ki mee maa nau ni hetaa vare koi ma naa tama e haia ma
ni “manu vao kaittama” i te kina nei, i Epises, i taku tino hiihai, se aa nau
ni too i taku vana ni mee naa? Aa ki mee maa naa tama e mmate raa
ma ki see hakamassikeria, teenaa, taatou ku tau koi maa te taratara e mee
peelaa, “Taatou ki kkai ka unu hakaoti, i taiao taatou ku mmate.”✡
33 Kootou mmata ki see hakarereesia kootou. “Naa sosorina taukalleka
kootou naa e lavaa te huria i naa tama e hakallika e ttaka ma kootou.”
34 Kootou ki tiiake naa sosorina haisara kootou, aa kootou ku ahe
no mannatu hakaraaoi. Nau ku taratara atu te mee nei ki nnapa kootou:
Aaraa tama i kootou seki illoa iloo i TeAtua.

Te haitino e hakamasikeria i te mate

35 E mee te tama ma ki vasirisiri peelaa, “Naa tama ku oti te mmate raa
ma ki hakamassikeria peehea? Ni haitino peehea ma ki massike ma
naa tama naa?” 36 Teenaa ni taratara vvare koi! Kootou e illoa maa
te hua laakau e toria raa see lavaa te somo i te saaita naa koi. Ki mee maa
te hua laakau naa see moe iloto te kerekere raa ki para imua, te laakau naa
see lavaa te somo are. 37 Te laakau ku oti te somo no lasi raa see hakaranatia
kootou no toria ma ki somo hoki. Seai. Kootou e toria are kootou naa hua
te laakau naa. 38 Saaita te hua laakau naa e somo raa, teelaa ko TeAtua raa
e penapena naa tiputipu te laakau e somo ake naa, te laakau koi e kee
ana tiputipu.
39 Aa naa haitino naa mee katoo e ora raa seai ko te haitino toko-
tasi. Naa tama raa e mee naa haitino e tiputtipu ki te tiputipu tokotasi;
naa manu raa e kkee; naa manu lellee raa e kkee, aa naa ika raa hoki e kkee.
40 Teelaa hoki e mee naa haitino te lani aa ma naa haitino te kerekere.
Te hakasoro mmata naa haitino te lani e kee ma te hakasoro mmata
naa haitino te kerekere. 41 Te laa raa e mee tana tino tiputipu
hakasoro mmata, te marama raa telaa tiputipu hakasoro mmata,
aa naa hetuu raa e kkee naa hakasoro mmata laatou; aa i loto iloo
naa hetuu naa raa, naa hetuu e kkee hoki naa hakasoro mmata laatou.
42 Teenaa te tiputipu ma ki sura i naa tama e mmate e hakamassikeria
no ora. Saaita te haitino te tama e tanumia raa, teenaa se haitino

✡ **15.25** Ps 110.1 ✡ **15.27** Ps 8.6 ✡ **15.32** Is 22.13

e moe no para; tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa
ma ki takoto mata ora peenaa. 43 I tana tanumia ana raa,
te haitino naa e tiputipu hakallika ka matanaenae, aa tana saaita
e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki hakasoro mmata ka mata ora.
44 I tana tanu mia ana raa, teenaa se haitino te maarama nei, aa
i tana saaita e hakamasikeria raa, teenaa se haitino e hakaoratia TeAitu.
Ki mee maa e mee te haitino te maarama nei, teenaa e mee hoki
te haitino aitu. 45 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, "TeAtua
ni penapena te tama mua raa no kauake tana ora, tana inoa ko Adam",
tevana iaa te Adam hakamuri raa ko TeAitu hakaora tama.✡ 46 Teelaa
seai ko te haitino aitu raa ni hakasura mai imua, teelaa ko te haitino
te maarama nei are, aa ki oti raa te haitino aitu. 47 Te Adam mua,
te tama ni penaa ki te kerekere, se tama te maarama nei. Te Adam
hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai i te lani. 48 Naa tama
te maarama nei e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere.
Naa tama te lani raa iaa e ttaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i te lani.
49 Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere, peelaa hoki
taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama te lani.

50 Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Te mee
e sura mai i te pukunohi aa ma i te ttoo raa see lavaa te noho i te Nohorana
TeAtua, aa te haitino e moe no para raa see lavaa te too te ora e ora hakaoti.
51 Kootou hakannoo mai ki kauatu nau te taratara huu nei: Taatou
ma ki see mmate hakkaatoa, tevana iaa i te saaita te puu hakaoti e tani raa,
taatou ma ki ffuri no kkee. 52 Naa tinotama taatou ma ki hakateki no ffuri,
ma ki vave ma ko naa kkemo te karamata. Ssao te puu hakaoti e tani raa,
naa tama ni mmate raa ma ki haka massikeria, aa laatou ma ki see lavaa
hakaoti te mmate. Taatou hoki, naa tama koi ora, ma ki hurisia no kkee.✡
53 I te aa, i te mee e moe no para raa ki hurisia ki takoto ka ora peenaa;
te mee ma ki mate raa ki hurisia ki takoto see mate. 54 Teenaa, i te saaita
te vana nei ku sura, aa te mee e moe no para raa ku oti te huri no takoto
ka ora raa, teenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ma ki ttino. Teenaa
ko naa taratara e mee maa, "Te mate raa ku see haimahi i aruna taatou!
Ana mahi ku oti hakaoti!"✡
55 "Te mate nei, teehea oo mahi e laka i aruna naa mahi maatou?
Te mate nei, teehea oo mahi e mee ki hakallono isu maatou?"✡
56 Te mate raa e kauake ana mahi te haisara ki haia te tama
ki hakallono isu, aa te haisara raa e kauake ana mahi naa Loo Moses.
57 Tevana iaa taatou ki fiaffia i TeAtua, i taatou e tokonakina mai TeAriki
Jesus Christ, ki lavaa taatou te hakahiti vaaruna te mate ma naa haisara
taatou.

58 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki taaohi manava i TeAtua. Kootou
e illoa maa naa heuna TeAriki e haia kootou naa seai ni heuna vare. Kootou
ki heheuna hakappuru ki lavaa kootou naa heuna TeAriki.

16

Paul e taratara i naa mane

1 Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai i naa mane
kootou e ssiko ki tokonaki ki naa tama TeAtua i Judea. Kootou tau-
tari ki taku vana ni mee ake ki naa tama naa lotu i Galesia ki mee.✡
2 I naa Hakamarolloo katoo, kootou, te tama koi ki ffana no tuku hakavasi
ni mane maana, e hano koi ma tana kooina e vana ia maa e tau i ana mane

✡ **15.45** Gen 2.7 ✡ **15.52** 1 Thes 4.15-17 ✡ **15.54** Is 25.8 ✡ **15.55** Hos 13.14 (LXX) ✡ **16.1** Rom 15.25-26

itana heuna, ki see mee maa kootou ki ffuri no ssiko mane i taku saaita e hanatu. 3 Taku saaita e tae atu raa, kootou ku tuku ni tama maa kootou ki too naa mane kootou naa ki Jerusalem. Nau ma ki kauake naa pas laatou ki oo ma laatou. 4 Aa ki mee maa nau ki hano hoki ma laatou, nau e lavaa te oo maatou hakapaa.

Te maanatu Paul

5 Nau ma ki hakataka mai i naa matakaaina vaaroto Masedonia imua, kimuri are nau ku hanatu no mmata i kootou.✡ 6 Nau e maatino i aku noho hakamaarie ma kootou, i aa nau e maanatu ma ki noho nau ma kootou i te ssao te saumakallii e lasi, aa teenaa kootou ku lavaa te tokonaki mai ki lavaa nau te horau ki aaraa kina. 7 Tevana iaa nau see hiihai maa taku sao e nnoho taatou raa e potopoto koi. Ki mee TeAriki e hiihai, teenaa nau ma ki noho rooroa ma kootou.

8 Nau ma ki noho i te kina nei, i Epises, ki tae ki te aso te Pentekos.✡ 9 I te aa, i aa nau e mee aku lopo heuna e llasi e takkoto ki mee i te kina nei. Nau e iloa maa e tammaki naa tama i te kina nei e lotoffaaeo i maatou.✡

10 Ki mee maa Timothy e hanatu peenaa ki kootou, kootou ku mmata ake hakaraaoi kiaa ia, ki hakauaua ia i tana noho e noho ma kootou, i te aa i aa ia e heheuna hoki i naa heuna TeAriki ma ko nau.✡ 11 Kootou see ttoka atu maa ia se tama koi see iloa i naa vana. Kootou haia ana vana ki ttonu ki ahemai hakaraaoi a ia kiaa nau; i aa nau e noho ka ttari atu kiaa ia ma naa taaina ma naa kave taatou.

12 Teenei nau ku taratara atu i te taina taatou, Apollos. Ttama naa maraa e ppuratia a nau peenaa ki hanatu ia ma naa taaina taatou no mmata i kootou. Tevana iaa a ia see hiihai maa ia e hanatu i te saaita nei. Tana sao e maanatu maa e taukareka raa, a ia ma ki hakasura atu.

Naa purepure hakaoti Paul

13 Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi. Kootou ki taaohi manava i TeAtua; kootou see ppore; kootou ki makkaa. 14 Kootou ki heheuna ma te manava laaoi.

15 Kootou e illoa maa Stefanas ma tana haanauna raa ko naa tama mua ni lotu i Greece. Laatou e heheuna ka tokonaki ki naa tama TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei.✡ 16 Nau e hiihai maa kootou ki hakannoo ki naa tama peenaa aa ma naa tama hoki e heheuna hakapaa ma naa tama naa.

17 Nau e hiahia i Stefanas, Fortunatus, aa ko Akaikus ku oomai no nnoho maatou. Naa heuna kootou ku see lavaa te mee iaa nau i te kina nei ku haia naa tama naa, i kootou ku see ssura mai. 18 Nau e haia hakaraaoina iloo naa tama naa i aku heuna nei. E mee pee ko naa heheuna laatou i kootou i te kina naa. Kootou ki mmata hakaraaoi ki naa tama peenaa.

19 Naa kanohenua TeAtua i Asia raa e pureppure atu ki kootou. Aquila ma Priscilla, aa ma naa tama katoo e lotu i te hare laaua raa e pureppure atu ki kootou.✡ 20 Naa tama hakkaatoa e lotu e nnoho i te kina nei e pureppure atu ki kootou.

Kauatu te vaisoni tapu raa ki naa taaina ma naa kave kootou.

21 A nau Paul, e purepure atu ki kootou. Aku purepure nei e sissii ki taku tino rima soko nau.

22 Ttama see manava laaoi i TeAriki raa, a ia ma ki hakallono isu.

TeAriki maatou, koe ku au!

23 Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

✡ **16.5** Acts 19.21 ✡ **16.8** Lev 23.15-21; Deut 16.9-11 ✡ **16.9** Acts 19.8-10 ✡ **16.10** 1 Cor 4.17 ✡ **16.15** 1 Cor 1.16 ✡ **16.19** Acts 18.2

24 Te llee taku manava e takoto i kootou iloto te Inoa TeAriki, Jesus Christ. Amen.

2 CORINTHIANS
SSOA TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I KORINT
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Ssoa te pas Paul ki naa tama te lotu i Korint ni sissii i te ssao te noho Paul ma naa tama te lotu i Korint raa ni see taukareka hakaraaoi. E mee aaraa tama te lotu i te kina naa ni mee naa taratara hakallika laatou i Paul, tevana iaa Paul e hakaari ake i tana hiihai maa laatou ki ahe ake ki meemee hakapaa hoki laatou ma ia,

Naa taratara mua iloto te pas nei raa, Paul e taratara i naa tiputipu tana noho ma naa tama te lotu i Korint. A ia e taratara ake ki naa tama raa i tana vana ni huri ai no loto peelaa i naa tama te lotu i te kina naa, aa a ia e taratara hoki i aa ia e hiahia i teenei ko tana roto nei teelaa ni ffuri naa tama raa no tiiake naa haisara laatou aa no meemee hakapaa hoki. Ki oti raa a ia ku mee ake ki naa tama te lotu raa ki tokonaki ake ki naa tama te lotu e nnoho hakaaroha i Judea. Naa taratara hakaoti iloto te pas nei raa, Paul e sissii ki illoa naa tama raa i aa ia se aposol maaoni TeAtua, i te aa, e mee aaraa tama i Korint e hai maa laatou ni aposol maaoni, aa maa Paul iaa se aposol hakareeresi.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–11
Paul ma naa tama te lotu i Korint 1.12—7.16
Tokonaki ki naa tama te lotu i Judea 8.1—9.15
Paul e taratara maa ia se aposol maaoni 10.1—13.10
Naa taratara hakaoti 13.11–13

1 A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua; teenei ko maaua ma
Timothy nei e sissii atu te pas nei.✡
Teenei maaua pas ki kootou, naa tama TeAtua e nnoho i Korint ma
naa matakaaina hoki iloto Greece.
2 TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi ki kootou
ki nnoho laaoi kootou.

Paul e hakanau i TeAtua

3 Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia
ko te Tamana e manava aroha aa te Atua teelaa e ssura mai te kau tokonaki
hakkaatoa. 4 Saaita maaua e uru i te kau haaeo raa, TeAtua e huri mai
no tokonaki ki maaua ki lavaa maaua te tokonaki hoki ki aaraa tama
e llave i naa haaeo pee ko naa tokonaki TeAtua ki taatou. 5 E mee koi
pee ko maaua e hakallono isu hakapaa ma Christ raa, teenaa maaua
ma ki tokonakina mai hoki TeAtua i taatou e hakapaa ma Christ. 6 Ki mee
maa maaua e hakallono isu, teenaa ko maaua e ffiffai ma ki saapai atu
maaua ki ora kootou; aa ki mee TeAtua e huri iho no saapai mai ki maaua,
maaua ma ki lavaa hoki te huri atu no saapai ki kootou. Teenaa
kootou ma ki lavaa te nnoho hakalavatoa i naa hakallono isu kootou pee
ko maaua nei. 7 Maaua e illoa maa kootou e taaohi manava peenaa i TeAtua.
Maaua e illoa peelaa maa i kootou e hakallono isu pee ko maaua raa, teenaa
kootou hoki e tokonakina TeAtua pee ko maaua hoki e tokonakina TeAtua.
8 Aku taaina ma aku kave nei. Maaua e ffiffai maa kootou ki illoa
i naa haaeo maaua ni ttiri i te matakaaina Asia. Naa mmaha ni nnoho
ma maaua raa poi see lavaa lokoi maaua. Maaua ni mannatu maa

✡ **1.1** Acts 18.1

maaua ku mmate.✡ 9 Maaua ni mannatu maa maaua ku oti te tukua
ki mmate. Tevana iaa naa vana nei ni ssura ki illoa maaua maa maaua
see lavaa te heheuna ki naa tino mahi maaua. TeAtua koi soko Ia e lavaa
te tokonaki ki maaua. A Ia naa ko te Tama e hakamasike naa tama e mmate.
10 Maaua ni hakassaoria a Ia aa maaua ma ki hakasaoria i naa haaeo haka-
mattaku raa iloo, aa maaua e taaohi manava maa maaua ma ki hakassaoria
hoki a Ia imuri, 11 i kootou e tokonaki mai peenaa ki naa taku kootou.
Teenaa TeAtua ma ki lono te lopo taku kootou e taku ake naa, aa ku huri mai
no haia hakaraaoina maaua. Te lopo tama ma ki massike no hakanau iaa Ia
ma naa varo laatou, i tana vana e mee ki maaua.

Paul ku huri tana maanatu ki see hano ia ki Korint

12 Teenei te mee e ahu ai maaua: Naa hakataakoto maaua e hakailoa mai
maa i te nnoho maaua i te maarama nei, i te vasi naa sosorina maaua
ki kootou raa, maaua ni tautari koi ki naa tiputtipu e ttonu aa e ttapu
iloto naa mahi te manava laaoi TeAtua. Maaua ni see tautari ki te iloa
te tama. 13-14 Maaua e sissii atu koi naa taratara kootou e lavaa te tokatoka
no massaro kootou. Niaaina maa kootou seki massaro hakaraaoi
i naa taratara maaua nei, nau e hakamau manava maa kimuri kootou
ku massaro hakaraaoi iloo i naa taratara katoo maaua e kauatu ki kootou.
I te aso TeAriki ma ki ahemai raa, kootou ma ki ahu i maaua pee ko i-
naa ahu maaua i kootou.

15 Nau ni iloa hakaraaoi iloo i naa mee nei, teenaa ni maanatu nau
ma ki hanatu nau no mmata i kootou imua, ki lavaa nau te noho ma
kootou i naa saaita iloo e lua. 16 I te aa, i aa nau ni maanatu maa taku saaita
e horau ki Masedonia raa, nau ku taa atu no mmata i kootou, aa nau
ma ki hakasura atu hoki i taku saaita ma ki ahemai, ki tokonaki mai kootou
i taku saaita ma ki horau ki Judea.✡ 17 Teenei maaoni ko aku mannatu
ni noho ma nau. Kootou see mannatu maa kootou ni hakarereesia koi nau.
Seai. Nau seai se tama e taratara kailaarao, e hurihuri ana taratara. Nau
seai ko naa tama e ppesi naa taratara laatou peelaa, “Uee,” aa ki oti ku huri
hoki no mee peelaa, “Seai.” 18 Taatou katoo e illoa maa TeAtua e taratara koi
ki te taratara maaoni. Maaua nei hoki e taratara ki te taratara maaoni.
Maaua see lavaa te mee maa “Uee” aa ki oti ku huri hoki no mee maa “Seai”.
19 I te aa, Jesus Christ, Ttama TeAtua, te tama ni hakaea atu maatou ma
Silas aa ko Timothy raa, see iloa te hurihuri taratara. A Ia naa ko te “Uee”
TeAtua ki taatou.✡ 20 I teenaa ko ia naa te “Uee” ki naa purepure katoo
TeAtua ni tuku maa taatou. Teenei ko te vana i naa saaita taatou e hakanau
i TeAtua raa, taatou e hakaoti naa taku taatou ka mee peelaa, “Amen,” iloto
naa mahi Jesus Christ. 21 Teenaa ko TeAtua tana tino teelaa e mee i maaua,
hakapaa ma kootou, ki illoa hakaraaoi taatou i naa takkoto naa ora taatou
ma Christ; teenaa ko TeAtua tana tino teelaa e hakakkeeina a Ia naa ora
taatou ki ttapu. 22 Teenaa ko Ia naa ni tuku tana hakailona i taatou, i taatou
ni tama aana. A Ia ni kaumai TeAitu Tapu raa ki takoto i naa hatumanava
taatou, ki hakailoa mai ki taatou i ana mee hakkaatoa teelaa ni tuku maa
taatou.

23 TeAtua e iloa i aku tiputipu. A Ia e iloa maa nau e taratara ki te taratara
maaoni. Nau ni see hakavave ma ki hakasura atu ki kootou i Korint i aa nau
see hiihai maa kootou ki llave hoki ma ni haaeo. 24 Maaua see mee maa
maaua nei raa ki taratara atu maa kootou ki lotu peehea. Seai. Maaua
e illoa maa kootou koi tuu mau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua.
Maaua e kauatu koi naa taratara nei ki nnoho kootou ka fiaffia i kootou
ku illoa maaoni i TeAtua.

✡ **1.8** 1 Cor 15.32 ✡ **1.16** Acts 19.21 ✡ **1.19** Acts 18.5

2

1 Teenaa ni mee ai taku maanatu ki see hanatu nau, ki see nnoho
hakaaroha hoki kootou ma ko imua. 2 Ki mee maa kootou e haia a nau
ki nnoho hakaaroha, ko ai te tama ma ki noho no haia nau ki hiahia?
Teenaa ko kootou naa koi, naa tama ni haia a nau ki nnoho hakaaroha.
3 Teenaa ko taku vana ni sissii atu taku pas naa ki kootou. Nau ni see hiihai
maa nau ki hanatu no aroha nau i naa nnoho hakaaroha kootou,
naa tama nau ni maanatu maa nau ma ki hiahia ai. I aa nau e iloa maa
taku saaita e hiahia, teenaa kootou hoki e fiaffia. 4 I taku saaita ni sissii atu
taku pas naa raa, nau ni mate hakaoti i aku tani, i aa nau e aroha i kootou.
Nau ni see sissii atu ma ki haia kootou ki nnoho hakaaroha. Seai. Nau
ni sissii atu ki kkite kootou i te llee taku manava i kootou.

Aroha i te tama haisara

5 Ki mee maa se tama ni hakkoro telaa tama ki noho hakaaroha, teenaa
a ia seai tana vana ni mee kiaa nau; a ia ni mee are ki kootou hakkaatoa,
aa pee ki aaraa tama koi i kootou. Nau e taratara peenei i aa nau
see hiihai maa kootou ki hai haaeoina kootou ttama naa. 6 Te hakkaitoa
te tama peenaa ni kauatu te mahi ana kootou raa e tau ma ia. 7 Tevana iaa
i te saaita nei raa, kootou ki alloha iaa ia, aa kootou ku saapai atu
ki see noho hakaaroha hakaoti ttama naa. 8 Aa teenaa nau e ppura atu
ki kootou ki hakailoa atu ki ttama naa i naa manava kootou e llee iaa ia.
9 Nau ni sissii atu taku pas naa ki mmata nau maa kootou maaoni e lavaa
te hakannoo ka tautari ki aku taratara i naa saaita hakkaatoa. 10 Saaita
kootou e alloha i te tama i ana vana ni mee raa, nau hoki e aroha iaa ia.
I te aa, i taku saaita e aroha i te tama raa, teenaa ki mee e maaoni maa
nau e aroha i te tama naa i se vana, nau e hakasura te tiputipu naa imua
naa karamata Christ, ki sura se taukareka i kootou. 11 I te aa, nau see hiihai
maa Satan ki lavaa te hakahiti i aruna naa mahi taatou, i taatou ku oti
te ilotia taatou ana vana e maanatu ma ki mee.

Paul e ssee i Titus

12 Taku saaita ni tae ki Troas ki hakaea nau te Lono Taukareka i Christ raa,
nau ni kite maa taku ara raa ku oti te tarakina mai hakaoti TeAriki.
13 Tevana iaa taku manava ni hakallika iloo i aa nau ni see lave i taatou
taina, Titus. Teenaa, purepure iloo nau ki naa tama i te kina naa
no hakataka iloo nau ki Masedonia.✡

Christ e noho hakamaatua

14 Tevana iaa taatou ki fiaffia i TeAtua. I taatou e hakapaa ki Christ raa,
teenaa taatou e hakataakina TeAtua ma ni karapusi, ki tautari taatou
vaamuri Christ, te tama e noho hakamaatua. Taatou nei e haia TeAtua
ki hakaea taatou te iloa Christ raa ki te henua hakkaatoa, ki ttoha te iloa naa
ma ko naa sauna naa mee mannoni. 15 I te aa, i taatou nei e mee pee
ko naa mee mannoni e hookina Christ ki TeAtua, teelaa e ttoha no takoto
ma naa tama ni hakassaoria aa ma naa tama e nnoho ki mmate. 16 Teenei
se sauna te mate ki naa tama e nnoho ki mmate, aa teenei ko te sauna te ora
ki naa tama ni hakassaoria a Ia. Ko ai te tama hoki e tau te mee naa vana
peenei? 17 Maatou see mee pee ko aaraa tama, e haia laatou naa taratara
TeAtua nei ma ni taratara vare koi. Maatou nei ni heunatia mai TeAtua,
teenaa maatou nei e taratara ki te taratara maaoni imua naa karamata
TeAtua, i maatou ni tama e heheuna maa Christ.

✡ **2.13** Acts 20.1

3

Naa taratara TeAtua i te ara hoou te ssao nei

1 Kootou ma ki mannatu maa maaua ku kaamata hoki te taratara hikkahi
ki maaua, seai iloo. Maaua see mee pee ko aaraa tama e fiffai ma
ni tama sara ki sissia ni pas maa laatou no taratara atu maa naa sosorina
laatou e ttonu, aa maaua hoki see mee maa kootou ki sissia ni pas maa
maaua, seai. Maaua seai ni tama peenaa. 2 Kootou, naa tino kootou naa
ko te pas maaua, teenaa e sissia iloto naa hatumanava maaua ki tokatoka
te henua katoo no illoa. 3 Te mee naa e maatino peelaa maa teelaa
ko Christ raa e sissii te pas naa no kaumai ki kauatu maaua ki kootou.
Te pas naa ni see sissia ki naa peenisi; te pas naa ni sissia TeAitu TeAtua
e ora hakaoti. Naa taratara naa ni see sissia i aruna naa hatu e pallaha;
naa taratara naa ni sissia iloto naa hatumanava taatou.✡
4 Maaua e kauatu naa taratara nei i maaua e illoa maa maaua e tautari
maaoni ki naa taratara Christ imua naa karamata TeAtua. 5 Maaua
see tau te taratara atu maa maaua e lavaa te haia maaua naa heuna nei
soko maaua. Seai. Naa heuna nei e lavaa maaua i TeAtua e tokonaki mai
ki maaua. 6 Teenaa ko Ia naa ni tokonaki mai ki maaua ki hakaea maaua
naa taratara hoou te ssao nei. Teenei seai ko naa loo ni sissia; teenei
ni taratara TeAitu Tapu. Naa loo ni sissia raa e kaumai taatou mate, aa
TeAitu raa iaa e kaumai taatou ora.✡
7 Naa Loo raa ni kanusia TeAtua ki takkoto i aruna naa hatu e pallaha.
Te taurae Moses ni maasina hakkaatoa i te saaita TeAtua ni hookii ake
naa Loo naa kiaa ia. Niaaina iloo maa te maasina TeAtua e takoto
i te taurae Moses raa ni hano koi no seai raa, te kanohenua Israel raa
ni see lavaa te ttoka atu kiaa ia. Ki mee naa loo e kaumai taatou mate naa
ni hakasura iho ma te maasina peenaa raa,✡ 8 kootou e mannatu maa
te maasina ma ki hakasura iho ma TeAitu TeAtua raa ma ki tiputipu pee-
hea? 9 Te maasina ni hakasura iho ma naa loo e kaumai taatou mate raa
ni lasi, tevana iaa te maasina ma ki hakasura iho ma TeAitu e kaumai
taatou ora raa ma ki ttoe iaa! 10 Taatou e lavaa te taratara maa te maasina
e takoto i te ssao nei ku uhi vaaruna te maasina tuai ni takoto i te kanohenua
Israel imua. 11 Te maasina imua naa ni see takoto rooroa, i te ssao naa
ku takoto koi ki hakaoti mai. Te maasina te ssao nei iaa ma ki see lavaa
te hakaoti mai. Te maasina naa ma ki takoto no takoto hakaoti!
12 Maaua see ppore te kauatu naa taratara nei, i maaua e taaohi manava
ki te tiputipu hoou TeAtua e hakasura nei. 13 Maaua see mee ma ko Moses.
A ia ni uhi tana taurae ki te tapaa maro raa ki see kkite te kanohenua
Israel maa te maasina TeAtua e takoto iaa ia raa ni hano koi no seai.✡
14 Naa hakataakoto naa tama naa ni puuia maaoni; aa no tae mai iloo
ki te aso nei raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa
i naa saaita laatou e tokatoka i naa laupepa naa loo tuai. Te tapaa maro naa
ma ki uiia koi ki mee te tama raa e iloa maaoni i Jesus Christ.
15 I te ssao nei iloo, i naa saaita naa tama naa e tokatoka i naa loo Moses raa,
naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa. 16 Tevana iaa
te tapaa maro naa e lavaa te uiia. Naa taratara te Laupepa Tapu raa
e taratara peelaa i Moses, “Tana tapaa maro raa ni uiia i tana saaita
ni huri tana manava ki TeAriki.”✡ 17 Aa teenaa, te “Ariki” e hakatuuria mai
i naa taratara nei raa ko TeAitu Tapu, aa i naa kina katoo TeAitu TeAriki
e takoto raa, naa vana te kina naa ma ki hakattonusia a Ia ki taukalleka.
18 Taatou hakkaatoa e too te ttia te maasina TeAriki ma naa taurae taatou

✡ **3.3** Ex 24.12; Jer 31.33; Ezek 11.19; 36.26 ✡ **3.6** Jer 31.31 ✡ **3.7** Ex 34.29 ✡ **3.13** Ex 34.33
✡ **3.16** Ex 34.34

see uhi, aa teenaa ko te maasina naa koi teelaa e au i TeAriki, teenaa ko TeAitu raa koi. Naa ora taatou e hurisia a Ia ki hanake lokoi naa tiputtipu taatou no mee ma ko Ia, aa te maasina e takoto i taatou nei ki hanake hoki no lasi.

4

Te Lono Taukareka

1 TeAtua i tana manava aroha ni kaumai naa heuna nei ki maaua; teenei see ssopo ai naa manava maaua. 2 Te kau vana huu ma naa vana e hakannapa ku oti te tiiake maaua. Maaua see sosorina tippua ka hurisia maaua naa taratara TeAtua nei. Maaua e ttaka ma te tiputipu e tonu maaoni imua naa karamata TeAtua, ki takoto te tiputipu maaua nei i naa hakataakoto te henua katoo. 3 Ki mee te Lono Taukareka e hakaea maaua nei e huuina, teenaa, e huuina koi i naa tama e nnoho ki mmate. 4 Naa tama naa see illoa i TeAtua, i te aa, i naa hakataakoto laatou ni tauhia te aitu hakallika te maarama nei iloto te poouri ana. Laatou e puuia a ia ki see kkite laatou i te maasina e too i laatou. Teenaa ko te maasina e au i te Lono Taukareka i naa mahi Christ, te tama e taka ma te tiputipu TeAtua. 5 Maaua see hakaea i naa tiputtipu maaua soko maaua; maaua e hakaea atu i Jesus Christ ko TeAriki, aa maaua nei se takarua koi e heheuna ma kootou iloto te inoa Jesus. 6 TeAtua ni mee tana taratara peelaa, “Te maasina nei ki hakamaasina mai i te poouri ana!” Teenei ko TeAtua koi teelaa e takoto tana maasina iloto naa hatumanava taatou, ki illoa taatou i te ttia TeAtua e too i naa karamata Christ.✡

7 Tevana iaa naa manava maaua e mee ma ko naa kamete vare e haaoa TeAtua ki ana tiputtipu aitu. Teenei seai ni mahi maaua; teenei ni mahi are TeAtua e ttaka ma maaua. 8 Maaua maraa e llave te kau haaeo, tevana iaa maaua seai iloo ki mattaku. Maaua maraa ki oti ku mamannatu tammaki, tevana iaa maaua seai iloo ki ssopo naa manava maaua. 9 E mee te lopo tama e lotoffaaeo i maaua, tevana iaa maaua e mee maaua soa e hakappae mai ki maaua. Maaua e taaia peenaa i te kau saaita, tevana iaa maaua see lavaa te mmate. 10 Te mate Jesus e tauhia maaua ki takoto iloto naa haitino maaua e ppara nauhie nei i naa saaita hakkaatoa, ki hakatii maarama tana ora e takoto i maaua. 11 I te nnoho maaua nei raa, maaua maraa e tauppiri koi ki mmate i maaua e tautari ki Jesus, teenaa ki hakasura te ora Jesus e takoto i naa haitino maaua e ppara nauhie nei. 12 Te mee nei e mee maa te mate raa e heheuna iloto maaua; te ora raa iaa e heheuna iloto kootou.

13 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Nau ni taratara i aa nau e iloa i TeAtua.” I te tiputipu naa hoki, maaua e taratara i maaua e illoa i TeAtua.✡ 14 Maaua e illoa maa TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia TeAriki Jesus no ora raa, ma ki hakamasikeria a Ia maaua hoki ma Jesus, no toa taatou hakapaa ki tana kina e noho. 15 Naa vana nei katoo e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou. Saaita te laaoi TeAtua raa e tae ki te lopo tama, laatou ma ki taku peenaa ka taratara hiahia i TeAtua, ki lasi tana inoa.

Te nnoho ka taaohi manava i TeAtua

16 Teenei ko te vana maaua see lavaa te ssopo naa manava maaua. Niaaina maa naa tinotama maaua nei ku takkoto koi ki mmae no ppara raa, naa ora maaoni maaua e takkoto mata ora peenaa i te aso ma te aso. 17 Maaua e hakallono isu koi i te tamaa saaita nei. Maaua e illoa maa naa haaeo e llave i maaua nei ma ki suia TeAtua ki te taukareka e takoto

✡ **4.6** Gen 1.3 ✡ **4.13** Ps 116.10 (LXX)

see oti, e ttoe iaa i naa haaeo nei. 18 I te aa, i maaua see ttoka ki naa mee e kiitea te karamata; maaua e ttoka are ki naa mee see kiitea te karamata. Te mee e kiitea raa e takoto koi i te punaa saaita; te mee see kiitea raa iaa ma ki takoto hakaoti peenaa.

5

1 Taatou e illoa maa te saaita naa haitino taatou i te maarama nei e seua raa, TeAtua e mee naa haitino hoou taatou i te lani. A Ia tana tino ni penapena naa haitino naa, aa naa haitino naa ma ki takkoto see ppara peenaa. 2 Ssao nei taatou e ttani, i taatou e kaimannako ki toa taatou naa haitino hoou taatou teelaa e kaumai i te lani. 3 Saaita taatou e too naa haitino hoou naa, taatou ma ki nnoho hakaoti ma naa haitino naa. 4 Ssao taatou koi ttaka ma naa haitino taatou i te maarama nei raa, taatou e hakallono isu koi ka tanittani peenaa. Taatou see ttani ma i taatou ku kkaro i naa haitino tuai e ttaka ma taatou. Seai. Taatou ma ki ttani i taatou e fiffai maa naa haitino hoou taatou i te lani raa ki kaumai ki suia naa haitino tuai taatou, ki hakaoratia naa tinotama taatou. 5 TeAtua tana tino ni penapena taatou ki tauhia taatou te ora nei, araa hookii mai iloo tana Aitu raa ki hakailoa mai i ana mee e tuku maa taatou.

6 Teenaa naa manava taatou see ssopo. Taatou e illoa maa te saaita taatou koi ttaka ma naa haitino te maarama nei raa, taatou e mmao ma TeAriki. 7 I te aa naa ora taatou e hano ma naa hakatina taatou, see mee ma e hano ma naa mee taatou e kkite. 8 Taatou see ssopo naa manava taatou, teenaa taatou e taukalleka koi ki tiiake naa haitino te maarama nei ki oo taatou no nnoho ma TeAriki. 9 Tevana iaa se kina peehea taatou e nnoho, taatou e fiffai koi ki hiahia TeAriki i naa ora taatou. 10 I te aa, i taatou ma ki ttuu hakkaatoa imua Christ ki hakatonutonusia naa ora taatou a Ia. Taatou ma ki suia TeAtua, tautari ki naa tiputtipu naa ora taatou i te maarama nei, teenaa ko naa vana katoo taatou ni mee, naa vana e taukalleka ma naa vana e hakallika.✡

Naa soa maaoni TeAtua

11 Maaua e illoa i te mee e mee maa e mattaku i TeAriki, teenaa e haaite ai maaua te ppuratia maaua aaraa tama ki taaohi manava kiaa Ia. TeAtua e iloa i maaua hakaraaoi iloo, teenaa nau e hiihai maa kootou ki illoa hakaraaoi iloo i aa nau hoki iloto naa manava kootou. 12 Maaua see mee hoki ma ki hakattoe atu maa naa sosorina maaua e taukalleka. Maaua e ssee se ara e tonu ki tau ma kootou te hakanau i maaua, ki lavaa kootou te taratara atu ki naa tama e ahu i naa kkite laatou naa tiputipu te tama, seai ma ko naa tiputipu tana hatumanava. 13 E aa? Kootou e mannatu maa maaua e vvare? Aa tiiake peenaa, teenaa se vana koi iloto maatou ma TeAtua. Seai? Kootou e mannatu maa maaua e atammai? Aa teenaa, teenei se vana e mee koi ki tokonaki ki kootou. 14 Naa ora maaua e tauhia te laaoi Christ. Maaua e illoa maa te tama tokotasi nei ni mate ki tokonaki Ia ki te henua katoo. Teenaa e mee maa te henua katoo ni mmate hakapaa ma Ia. 15 A Ia ni mate ki hakaora te henua hakkaatoa. Naa tama e ora i te ssao nei see ora maa laatou koi. Laatou e ora i naa mahi Jesus Christ, te tama ni mate aa ni hakamasikeria ki hakaoratia laatou.

16 Ssao nei iaa, taatou ku see hakatonutonu telaa tama ki naa tiputipu te maarama nei. Maaoni, imua raa taatou ni ttoka ki Jesus no taratara maa Ia se tama peelaa, i naa ttoka te tama te maarama nei. Saaita nei taatou ku see lavaa te mee peenaa. 17 Aa teenaa, te tama e iloa maaoni i Christ raa teenaa se tama hoou. Tana tiputipu tuai raa ku oti te tiiake, aa te tiputipu

✡ **5.10** Rom 14.10

hoou raa ku hakasura. 18 Teenei ni ara katoo TeAtua ni penapena maa
taatou. Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no haia taatou ki haisoa ma
TeAtua. Maaua nei hoki e heunatia ki oo no haia aaraa tama ki haisoa hoki
ma TeAtua. 19 Naa taratara TeAtua e takkoto i maaua nei e mee peelaa: TeA-
tua ni heunatia mai a Ia Christ i aa Ia e hiihai maa Ia e haisoa ma naa tama
hakkaatoa i te maarama nei. TeAtua ni see maanatu ki naa haisara laa-
tou imua, teenei e kaumai ai a Ia naa taratara nei ki hakailoa aaraa tama
i tana hiihai ki haisoa ma laatou.
20 Aa teenei maaua ku kauatu naa taratara Jesus Christ. Maaua
e taratara atu pee ko te maaisu TeAtua. Maaua e ttaro atu ki kootou iloto
te Inoa Jesus Christ: kootou tiiake TeAtua ki hurisia naa mannatu kootou
ki see lotoffaaeo kootou iaa Ia, aa kootou ku ahe no vaissoa maa Ia! 21 Christ
ni seai ana haisara ni ppena, tevana iaa a Ia ni haia TeAtua ki lave hoki
a Ia i naa haisara taatou, ki llave taatou i te tiputipu e tonu TeAtua i taatou
e nnoho hakapaa ma Christ.

6

1 I loto naa heuna taatou e mee maa TeAtua raa, maaua e ttaro atu
ki kootou, naa tama ku oti te illoa i te laaoi TeAtua: kootou see haia kootou
te laaoi TeAtua ma se mee vare. 2 Hakannoo ki te taratara TeAtua e kaumai:
“Saaita te ssao taku laaoi ki kootou ni tae mai raa, nau ni lono i kootou.
Saaita te aso raa ni tae mai ki hakassaoria kootou no ora raa, nau
ni tokonaki ki kootou.”✡
Kootou hakannoo mai! Teenei kootou sao ki tauhia kootou te laaoi TeAtua;
te aso nei ko te aso ki too te ora maaoni!
3 Maaua see fiffai maa maaua e hakassara ni vana maa maaua iloto
naa heuna maaua nei, ki see ffuri te henua no see tautari ki naa heuna
maaua. 4 I naa vana hakkaatoa maaua e mee nei, maaua e fiffai
ki kkite te henua maa maaua ni tama e heheuna i TeAtua, teenaa i maaua
e heheuna hakalavatoa koi i naa ttiri maaua i naa haaeo, i naa hakallono isu
maaua, aa ma naa vana e hainattaa. 5 Maaua maraa e taaia, e karapusina,
aa e taruarumia naa tama ki taaia; maaua e mmate hakaoti i naa heheuna
maaua, aa maaua see illoa te kkai ka mmoe hakaraaoi.✡ 6 Maaua
ku oti te huri ake peelaa maa maaua ni tama e heheuna maa TeAtua,
teenaa i naa ora maaua e mataffua, maaua e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua,
maaua e lavatoa te nnoho ka ttari, maaua e meemee hakaraaoi aaraa tama,
TeAitu Tapu raa e takoto i maaua, aa maaua e manava laaoi maaoni
i naa tama hakkaatoa, 7 maaua e hakaea te taratara maaoni, aa naa mahi
TeAtua e takkoto i maaua. Te tiputipu e tonu raa teenaa ko naa hana maaua
e hetaa maa maaua, aa ki puipui naa haitino maaua. 8 Maaua e haia ma
ni tama hakamaatua, aa ki oti koi ku hakannaparia; maaua e sasaakiria,
aa ki oti koi ku hakanauria. Maaua maraa e haia ma ni tama e taratara
kailallao, aa maaua iaa ni tama e taratara ki te taratara maaoni. 9 Maaua
e haia ma ni tama see ilotia, aa te henua iaa e illoa hakkaatoa i maaua;
maaua e tarataraina maa maaua ku oti te mmate, tevana iaa kootou
e kkite koi i maaua koi ora. Niaaina maa maaua e taaia pakavaina, maaua
ni see lavaa te mmate. 10 Niaaina maa maaua e nnoho hakaaroha, maaua
e ttaka ka fiaffia koi. Te henua e mee maa maaua see hai hekau, tevana iaa
te lopo tama ku hai hekau i naa hekau laatou ni kauake maaua. Maaua
e mee ma ni tama seai iloo se mee tokotasi, tevana iaa maaua maaoni
e nnoho ma te kau mee.

✡ **6.2** Is 49.8 ✡ **6.5** Acts 16.23

11 Aku soa i Korint. Maaua see hai taratara e huu i kootou.
Naa arohi manava maaua nei ni ppesi atu katoo ki kootou. 12 Maaua
e llee naa manava maaua i kootou, aa kootou iaa see llee naa manava
kootou i maaua. 13 Nau e taratara atu pee ko aku taratara ki aku tamalliki.
Kootou ki huri mai ni tiputtipu e taukalleka pee ko naa tiputtipu kootou
ni kkite i maaua. Tallaki naa hatumanava kootou.

Te tiputipu naa tama see illoa i TeAtua

14 Kootou see hakapaa atu ki naa tama see illoa i TeAtua. Te vana
e tonu ma te vana e sara ma ki meemee hakapaa peehea? Te poouri
ma te maarama ma ki nnoho hakapaa peehea? 15 Christ ma Satan
ma ki taratara ki te taratara tokotasi peehea? Te tama e lotu i TeAtua
ma te tama see lotu raa ma ki taratara hakapaa peehea i te mee tokotasi?
16 Te Hare Tapu TeAtua ma naa aitu penappena raa ma ki meemee hakapaa
peehea? Taatou nei ko te Hare Tapu TeAtua e Ora. TeAtua tana tino
ni taratara peelaa,

“Nau ma ki hakatuu taku hare ki tuu iloto aku tama, ki nnoho maatou
hakapaa.
Nau ma ki mee ma ko TeAtua laatou, aa laatou ku mee ma
ko taku kanohenua.”✡
17 Teenaa TeAriki raa e mee peelaa,
“Kootou hakattaha i naa tama naa, aa kootou ku see hakapaa atu ki laatou.
Kootou see mee ki naa mee e kerekkere, aa teenaa Nau ma ki hiihai
ki kootou.✡
18 Nau ma ki mee ma ko te tamana kootou, aa kootou ku mee ma ni tama
taanata aa ma ni tama haahine aaku.
A Nau, TeAriki Haimahi, e kauatu naa taratara nei.”✡

7

1 Aku soa nei. Naa purepure nei hakkaatoa e mee mai ki taatou. Aa
teenaa, taatou ki hakakkee naa ora taatou i naa mee hakkaatoa teelaa e mee
naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou ki kerekkere. Taatou
ki lotu i TeAtua, teenaa ki tautari ki tana tiputipu e tapu.

Te hiahia Paul

2 Kootou alloha i maaua. Maaua see illoa te sosorina hakallika
ki telaa tama. See hai tama ni haia maaua no hakallika, aa see hai tama
ni usuusuhia maaua. 3 Nau see mee maa kootou ni tama e hakallika.
Seai. Nau ku oti te taratara atu hakaoti i maaua e llee naa manava maaua
i kootou. Niaaina maa taatou koi ora, aa maa taatou e mmate, taatou
ma ki ttaka hakapaa lokoi. 4 Nau e iloa hakaraaoi iloo i naa tiputtipu
kootou, teenei e ahu ai nau i kootou. I naa haaeo kaatoo e ttiri i maaua nei,
nau see iloa te sopo taku manava; nau e taka ka hiahia peenaa.

5 Saaita maaua ni ttae ki Masedonia raa, maaua ni see hakamalolloo.
Te kau haaeo ni ttiri i maaua. E mee naa tama ni ffuri mai no heheatu
maatou, ka ttaka mattaku maaua.✡ 6 Tevana iaa TeAtua, te tama maraa
e haka aneane naa tama e mee pakavaina raa, ni haia a Ia naa manava
maaua no taukalleka. A Ia ni heunatia mai a Ia Titus ki maaua. 7 Maaua
ni see mee koi maa maaua ni fiaffia ma i aa ia ni au, seai. Naa manava
maaua ni taukalleka hoki i aa ia ni taratara mai i naa tokonaki ake kootou
kiaa ia. A ia ni taratara mai maa kootou e nnoho ka ttaro peenaa
ki kkite kootou iaa nau. A ia e taratara mai hoki maa kootou e alloha

✡ **6.16** Lev 26.12; Ezek 37.27; 1 Cor 3.16; 6.19 ✡ **6.17** Is 52.11 ✡ **6.18** 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9 ✡ **7.5** 2 Cor 2.13

i naa vana see ttonu kootou ni mee kiaa nau, aa maa kootou ku nnoho koi ki tokonaki mai kootou kiaa nau. Teenei ko naa taratara nei e lasi ai taku hiahia i te saaita nei.
8 Niaaina maa taku pas ni sissii atu raa ni mee kootou no nnoho hakaaroha raa, nau see mee maa nau e aroha i aa nau ni sissii atu taku pas peenaa. Maaoni, imua raa nau ni aroha i aa nau e iloa maa te pas nei ni mee kootou no nnoho hakaaroha i te tamaa saaita. 9 Tevana iaa i te saaita nei raa nau e hiahia; nau see hiahia ma i kootou ni haia a nau ki nnoho hakaaroha. Seai. Nau e hiahia i kootou ni lavaa te ffuri naa manava kootou i kootou ni nnoho hakaaroha. TeAtua ni heheuna iloto naa manava kootou i te saaita kootou ni nnoho hakaaroha. Kootou naa ku illoa maa maaua ni see hai vana e hakallika ni mee ki kootou. 10 TeAtua e heheuna i te saaita te tama e noho hakaaroha, ki huri te manava te tama naa no too te ora maaoni. See hai vana e sara i te tiputipu naa. Tevana iaa te tama e noho hakaaroha pee ko te nnoho hakaaroha naa tama te maarama nei raa, teenaa ko te tiputipu e sura ai te mate. 11 Kootou mmata i te ara TeAtua ni mee ki te nnoho hakaaroha kootou naa: kootou ku lellere ki haia kootou naa heuna TeAtua: kootou ku anaana ki huri ake peelaa maa kootou e tautari ki te tiputipu e tonu; kootou ku ffuri no lloto i naa vana hakallika aaraa tama e ppena; kootou ku ssopo naa manava kootou i te tiputipu see tonu; kootou ku ttaro ki kkite kootou iaa nau; kootou ku alloha iaa nau; kootou ku nnoho koi ki hai ake kootou naa tama e ppena naa haisara! Kootou nei ku oti te huri ake peelaa maa kootou see hai vana e ssara i te tiputipu nei.
12 Aa teenaa, taku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni see sissii ma ki taratara atu i te tama e hakasara tana vana; nau hoki see mee maa i te tama ni hakasaraina ana vana. Nau ni sissii koi te pas naa ki kkite kootou, imua naa karamata TeAtua, i te llee naa manava kootou i maaua. 13 Naa manava maaua ni hakatipuina iloo te tiputipu nei.
Naa manava maaua ni see hakatipuina koi te tiputipu nei, naa manava maaua hoki ni taukalleka i te hiahia Titus, i aa ia ni hiahia i naa vana kootou ni mee kiaa ia! 14 Nau ni hakanau ki Titus i naa sosorina kootou, teenaa nau ni seai iloo ki napa i kootou. Maaua maraa e taratara maaoni ki kootou, teenaa naa taratara hakanau maaua ni hai ake ki Titus i kootou raa ni taratara maaoni. 15 A ia e llee iloo tana manava i kootou i naa fiffai kootou maa kootou e hakannoo ki ana akonaki, aa i aa ia ni too atu kootou no anaanaria ma se hakamau. 16 Nau nei ku hiahia iloo i aa nau ku iloa maa kootou ma ki taaohi peenaa te tiputipu naa.

8

Te manava e kaimaarie

1 Aku taaina nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa ma se aa te laaoi TeAtua ni mee ki naa lotu i Masedonia. 2 Naa tama naa ni nnoho iloto naa haaeo iloo e llasi, aa niaaina maa laatou ni tama see hai mee raa, te fiaffia laatou raa e lasi ffaaeo iloo, teenaa laatou ni kaimallie iloo ka ssiko mane. 3 Nau e lavaa te taratara atu maaoni maa naa tama naa ni hookii hakkaatoa te kooina laatou ni lavaa, aa te kooina laatou ni hookii naa ni ttoe iaa i te kooina laatou e lavaa. I naa tino fiffai laatou, 4 laatou ni ppura mai iloo ki maaua ki tiiake laatou ki heheuna hakapaa ma naa tama naa lotu i naa kina, ki tokonaki hakapaa laatou ki naa tama TeAtua e nnoho i Judea.✡ 5 Maaua ni see mannatu maa laatou ma ki lavaa te hakasura te tiputipu naa. Imua raa laatou ni hookii naa tinotama laatou

✡ **8.4** Rom 15.26

ki TeAriki; aa ki oti, i te hiihai TeAtua, laatou ni ffuri mai no tokonaki mai
ki naa heuna maaua hoki. 6 Maaua ku oti te taratara ake ki Titus, te tama
ni kaamata naa heuna nei, ki hakaotina te heuna te laaoi nei. 7 Te kau vana
e taukalleka e ssura i kootou: kootou ku illoa maaoni i TeAtua; kootou
e llau te taratara; kootou e illoa i naa vana aitu TeAtua; kootou e anaana
ki tokonaki kootou ki telaa tama, aa i kootou e manava laaoi i maaua. Aa
teenei nau e hiihai maa kootou ki kaimallie hoki te hookii naa mee kootou.
8 Teenei seai ni taratara hoou aaku e tuku ma ki tautari kootou. Nau
e taratara atu ki illoa kootou i te fiffai aaraa tama maa laatou e tokonaki.
Nau e mee ki iloa nau i naa tiputipu naa manava kootou ki naa tama
e nnoho hakaaroha. 9 Kootou e illoa i naa tiputipu te laaoi taatou Ariki,
Jesus Christ. A Ia e sura te kau mee hakkaatoa, tevana iaa te lopo mee naa
ni tiiake hakkaatoa a Ia ki tokonaki mai a Ia ki kootou. A Ia ni noho ma
se tama see hai mee, ki hai mee kootou.
10 Nau e maanatu maa e taukareka maa kootou ki hakaoti te mee
kootou ni kaamata i te setau peelaa. Kootou naa ko naa tama mua
ni tokonaki ki naa tama i Judea, aa kootou naa hoki ko naa tama mua
ni ssura te maanatu ma ki mee te vana naa. 11 Aa kootou massike no hakaoti
te vana kootou ni kaamata naa! Kootou lellere ki hakaoti te heuna naa
pee ko naa lellere kootou imua ki mee te maanatu kootou naa. Kootou
mmata i te kooina kootou e lavaa te hookii raa, aa kootou ku hakanaaopo
te kooina naa. 12 Ki mee maa kootou e fiffai maa kootou ki hookii ni mee
maa kootou, teenaa TeAtua ma ki hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa,
iaa Ia e iloa maa kootou e hai mee. Tevana iaa TeAtua ma ki see hiihai maa
Ia e too naa mee kootou naa ki mee maa Ia e iloa maa kootou see hai mee.
13 Nau see mee ma ki haia a nau aaraa tama ki nnoho vare, aa
maa kootou iaa ki ttaka ma naa mmaha, seai. 14 I kootou e hai mee
i te ssao nei raa, e taukareka peelaa maa kootou ki tokonaki ki naa tama
see hai mee. Aa i te saaita kootou ma ki see hai mee, aa laatou e hai mee raa,
teenaa naa tama naa ma ki tokonaki ki kootou. I te ara nei raa naa vana
kootou ma ki taukalleka hakapaa. 15 E mee pee ko naa taratara mai
te Laupepa Tapu raa peelaa, “Ttama ni hakanaaopo ana mee tammaki raa,
a ia ni see hai mee ni ttoe. Ttama ni see hai mee maaoni ni hakanaaopo raa,
a ia ni lava i ana mee naa.”✡

Titus ma ana soa

16 Maaua e fiaffia iloo i TeAtua, i Titus ni haia a Ia ki anaana atu ki kootou
pee ko maaua. 17 A ia ni see mee maa ia ni hanatu i maaua ni vanaake
kiaa ia, seai; a ia tana tino ni hiihai maa ia ki hanatu no tokonaki ki kootou.
18 Maaua e heunatia atu maaua telaa taina maaua ki hanatu ma Titus.
Ttama nei e hakanauria naa lotu katoo i ana heheuna ka hakaea te Lono
Taukareka. 19 A ia ni hakamaatinoria no tukua mai naa lotu raa ki au ia
i maaua i te saaita maaua e oo no kkave naa mee te henua e hakanaaopo raa
ki Jerusalem. Maaua e haia maaua naa heuna nei ki hakanau te henua
i te inoa TeAriki, aa ki hakailoa atu i maaua e fiffai maa maaua e tokonaki
ki naa tama see hai mee.
20 Maaua e heheuna hakaraaoi iloo ki see taumaruu te henua i maaua,
i naa mataake maaua naa mane te henua e hakanaaopo. 21 Maaua
e mmata iloo ki ttonu naa heuna maaua nei, see mee maa imua koi
naa karamata TeAriki, seai, maaua e mee hoki ki ttonu naa heuna
maaua nei imua naa karamata aaraa tama.✡
22 Teenaa e mee telaa taina maaua e heuna atu ma te takarua naa. Maaua
ku oti te mmataria maaua naa heheuna te tama naa i te kau saaita. A ia

✡ **8.15** Ex 16.18 ✡ **8.21** Prov 3.4 (LXX)

se tama iloo e makkaa i ana heuna. A ia e iloa maa kootou ni tama
e sosorina taukalleka. Teenei e hiihai ai a ia maa ia e hanatu no tokonaki
ki kootou.
23 Titus iaa, a ia naa ko taku hakasoa e heheuna ma nau ki tokonaki
ki kootou; aa aaraa taaina teelaa e oo atu laatou raa, teenaa se takarua
e heunatia atu naa lotu i aaraa kina. Laaua e hakanau peenaa
i Christ. 24 Teenaa kootou huri atu te manava laaoi ki te takatoru naa,
ki kkite naa tama naa lotu katoo no illoa maa maaua ni hakanau tonu
i naa tiputtipu kootou.

9

Tokonaki ki aaraa tama te lotu

1 Kootou kunaa illoa are i te mane e kkave ki naa tama TeAtua e nnoho
i Judea. 2 Nau e iloa maa kootou e fiffai maa kootou ki tokonaki
ki naa tama naa. Nau ni hakanau ake ki naa tama i Masedonia raa i kootou
peelaa, “Naa taaina ma naa kave taatou i Akaia raa ni nnoho iloo i te setau
peelaa ma ki tokonaki laatou.” Naa manava naa tama naa ni usuhia
i kootou ni lellere ma ki tokonaki kootou. 3 Teenei nau ku heunatia atu
nau naa tama naa, ki kkite naa tama naa maa taku hakanau ni hakanau
i kootou raa seai maa ni taratara matani koi. Tevana iaa, e mee pee ko nau
ni taratara ake ki laatou, nau e iloa maa kootou e nnoho mai ma naa mane
kootou ni hakanaaopo. 4 Tevana iaa, ki mee maa nau e hanatu ma naa tama
i Masedonia, aa no kite nau maa kootou see hai mee ni hakanaaopo raa,
maaua ma ki nnapa iloo, i maaua nei koi ni taratara ka hakanau i kootou.
5 Teenei e heunatia atu ai nau naa tama nei ki oo atu imua no hakatonu
hakaoti naa mee kootou ni hakanaaopo. Nau e hiihai maa naa mee kootou
ni taratara maa kootou ma ki hookii raa ki mmoe mai hakaoti i taku saaita
ma ki tae atu, ki maatino peelaa maa kootou e hookii i naa tino fiffai kootou,
see mee maa i teelaa ni taratara maaua ni kauatu.
6 Kootou hakamaarona te taratara nei: te tama e tori ana hua laakau
e mooisi raa, ma ki see hai kaikai maaoni ma ki vasi; te tama e tori
ana hua laakau e tammaki raa iaa ma ki vasi te lopo kaikai e tammaki.
7 Kootou ki hookii te kooina kootou e mannatu maa e tau ma naa mee
e nnoho ma kootou, aa kootou ki hookii ma te manava laaoi. TeAtua
e hiihai ki te tama e hookii maa te manava laaoi. 8 TeAtua e lavaa te kauatu
te kau mee e ttoe iaa i te fiffai kootou, teenaa kootou ma ki nnoho ma
naa mee katoo kootou e ssee, aa e tau te vaevae maa aaraa tama. 9 E mee
pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa,
“A Ia e hookii te mee ki naa tama see hai mee.
Tana laaoi e takoto hakaoti peenaa.”✡
10 Aa TeAtua, te tama e hookii te hua laakau ki hakatori aa te haraoa
ki kkai, ma ki kauatu te kau mee kootou e ssee, ki ffuri kootou no tokonaki
ki aaraa tama.✡ 11 A Ia ma ki kauatu te kau mee ki tuutuu laaoi kootou,
aa ki lavaa kootou te tokonaki ki telaa tama. Aa i te saaita maaua
ma ki vaevae naa mee kootou naa ki naa tama see hai mee raa, te henua
ma ki taratara hakanau i TeAtua. 12 Te mane kootou e hakanaaopo naa
ma ki tokonaki ki naa tama TeAtua, aa laatou ma ki ffuri no hakanau hoki
i te laaoi TeAtua. 13 Te henua katoo ma ki kkite i naa takkoto naa manava
kootou i te tokonaki kootou ma ki kauake ki naa tama i Judea. Laatou
ma ki illoa maa kootou ni too hakaraaoi iloo naa taratara Christ ka tautari
ki ana tiputipu. Laatou ma ki fiaffia i te lopo mee kootou e kauake ki laatou
ma aaraa tama i aaraa henua, teenaa laatou ma ki ffuri katoo no hakanau

✡ **9.9** Ps 112.9 ✡ **9.10** Is 55.10

i TeAtua. 14 Laatou ma ki taku ki TeAtua i te llee naa manava laatou i kootou,
i te laaoi TeAtua e hakasura i kootou. 15 Taatou ki fiaffia i te mee taukareka
TeAtua, teelaa see ilotia te tarataraina, e kaumai ki taatou.

10

Paul e taratara i ana heuna

1 A nau, Paul, te tama e taratara kootou maa e haaeo iloto aku pas
e sissii atu aa e laaoi i taku saaita e nnoho taatou, e kauatu aku taratara nei
ki kootou. I loto te inoa Christ, te tama e takoto te laaoi ma te aroha,
2 kootou see mee ma ki haaeo nau i taku saaita ma ki hanatu, i aa nau
e iloa maa nau ma ki loto i naa tama e mee naa taratara laatou maa
maaua e sosorina koi pee ko naa tama te maarama nei. 3 Maaoni,
maaua ni tama ni ttipu ake i te maarama nei, tevana iaa, i naa saaita maaua
e hetaa ma naa mee e hakallika raa, maaua see tautari ki te hakataakoto
te tama te maarama nei. 4 Naa hana e ttaka ma maaua nei seai
ni hana te maarama nei; teenei ko naa hana aitu TeAtua, teelaa e seu
maaua naa mahi naa aitu hakallika. Maaua e seua maaua naa heaatuna
hakalellesi naa tama e mee; 5 maaua e seua maaua naa vana hakatannata
naa tama e mee ma ki puuia te iloa TeAtua; maaua e mee ki hurisia maaua
naa mannatu te henua ki tautari ki Christ. 6 Aa te saaita kootou e huri mai
maa kootou ku llono taratara, teenaa maaua ma ki hakkaitoaina maaua
naa tama see llono taratara.

7 Kootou e ttoka koi i naa tiputipu te mee i ana tautaha. Ki mee se tama
e maanatu maa ia se tama e tautari maaoni ki Christ, a ia ki maanatu
hakaraaoi ki iloa ia, i maaua hoki ni tama e tautari maaoni ki Christ
pee ko ia. 8 Nau see napa maa nau ni maaroo are te ahu i naa heuna
Christ ni kaumai ki maaua. Teenaa ko naa heuna e hakatipu naa ora
kootou. Maaua see heheuna ma ki seua naa ora kootou. 9 Kootou
see mannatu maa nau e sissii atu naa pas nei ki hakamatakuria kootou.
10 Aaraa tama ma ki taratara peelaa, “Naa pas Paul nei e taratara haimmahi
lokoi ki taatou, aa i tana saaita e noho i taatou raa, a ia e matanaenae
aa see iloa te taratara haimahi peenaa. Ana taratara naa ni taratara
matani koi!” 11 Naa tama e mee naa taratara laatou peenaa ki illoa
maa te tiputipu maaua ma ki hakasura i te saaita maaua ma ki ttae atu raa
ma ki mee koi ma ko naa taratara maaua i naa pas maaua.

12 Aaraa tama e hai maa laatou ni tama hakamaatua. Tevana iaa maaua
see mee maa maaua e mee ma ko naa tama naa. Seai. Naa tama naa
e ttoka koi ki naa tiputtipu laatou soko laatou, no mee maa teenaa
ko naa tiputtipu laatou maaoni. Naa tama naa ku vvare hakaoti!
13 Maaua iaa see lavaa te hakattoe naa ahu maaua ki maaua; maaua
ma ki ahu koi i te kooina naa heuna maaua ni kaumai TeAtua, teenaa
e hakapaa ma naa heuna maaua e mee iloto kootou. 14 Naa heuna maaua
e kaumai TeAtua nei e tae atu hoki ki kootou. Teenaa ko te vana maaua
ni oo atu no hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. 15 Maaua see illoa
te ahu ki maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee. Maaua e heheuna tonu
i naa heuna maaua e kaumai TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i TeAtua.
Maaua e fiffai maa naa heuna maaua nei e llasi i te kina naa. 16 Maaua
e fiffai maa te Lono Taukareka nei e hakataeria maaua hoki ki naa henua
e ttuu imuri kootou, ki see ahu maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee.

17 Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Ttama e hiihai maa
ia ki ahu, a ia ki ahu i naa vana TeAriki ni mee.”✡ 18 I teelaa ko naa tama are

✡ **10.17** Jer 9.24

TeAriki e hakanau raa teelaa e haia TeAtua maa ni tama aana maaoni, seai ma ko naa tama e hakanau i laatou soko laatou.

11

Paul ma naa aposol hakalellesi

1 Niaaina maa kootou e mannatu maa nau e mee taku tamaa vvare, nau e hiihai maa kootou ki hakannoo mai koi kiaa nau. 2 Nau e kaimanako i kootou, e mee pee ko TeAtua e kaimanako i kootou. Kootou e mee ma se taupu koi tipu ake teelaa e haka tarikaina a nau ki te tama tokotasi, te tama naa ko Christ tana tino. 3 Tevana iaa nau see hiihai maa kootou ma ki hakarereesia ni tama pee ko te hakarereesia ana Eve te kata raa imua. Nau e ppore maa kootou ma ki haia hoki peenaa ka tiiake kootou te tiputipu maaoni Christ e takoto i kootou.✡ 4 Nau e mee i kootou maraa e hakannoo vare koi ki te kau tama katoo e oo atu no hakaea atu te Jesus e kee maa te tama e hakaea atu maaua; kootou e toa kootou te aitu e kee maa TeAitu kootou ni too imua, aa kootou e hakannoo ki te Lono Taukareka e kee maa te Lono Taukareka TeAtua ni hakaea atu maaua ki kootou.

5 Nau see maanatu maa nau see tae ki naa tama e mee maa laatou ni "aposol maaoni" kootou! 6 Niaaina maa kootou e mannatu maa nau see llau maaoni te hakaea naa taratara naa raa, taku iloa see noto koi peenaa. Maaua ku oti te huri atu te tiputipu naa no kkite kootou i te kau vana maaua ni mee.

7 Nau ni see mee atu ma ki tauia nau i taku saaita ni hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou; nau ni noho seemuu koi ki huri ake peelaa maa kootou ni tama hakamaatua. E aa? Kootou e mannatu maa taku vana nei e sara? 8 Taku saaita ni heheuna ma kootou raa, nau ni tauia are naa lotu i aaraa matakaaina. Naa mane naa tama naa e mee koi maa e kailaaraotia a nau ki lavaa nau te tokonaki ki kootou. 9 Aa i taku saaita ni nnoho taatou raa, nau see iloa te kainnoo atu ki kaumai ni mane maaku i aku saaita ni noho see hai mane; naa taaina ma naa kave taatou ni oomai i Masedonia raa ni toomai katoo aku mee ni ssee. Imua raa nau ni seai iloo ki kainnoo ni mee maaku ki kootou, aa teenei nau ma ki see kainnoo atu hakaoti ki kootou. Nau ma ki mee hoki ki see anaana kkee kootou iaa nau imuri.✡ 10 Naa taratara hakamaatua Christ raa e noho ma nau. Nau ku taratara atu te mee nei ki illoa kootou: aku ahu nei ma ki see lavaa te tuukia se tama iloto naa matakaaina katoo i Akaia. 11 Kootou see mannatu maa nau e taratara peenei i aa nau e lotoffaaeo i kootou. Seai. TeAtua e iloa maa nau e llee taku manava i kootou!

12 Nau ma ki taaohi te tiputipu nei ki puuia naa tama e ahu maa laatou e heheuna ma ko maaua, teenaa ko naa tama e hai maa laatou ni "aposol maaoni". 13 Naa tama naa seai ni aposol maaoni. Laatou ni aposol hakalellesi koi. Laatou e illoa iloo te hurihuri vana ki laatou, ki vana te henua maa laatou ni aposol maaoni Christ. 14 Kootou ki see oho maa teenei ni vana hoou. Seai. Satan hoki ni sosorina peenaa imua. A ia ni huri tana tiputipu ma ki tiputipu ia ma ko te ensol te maasina! 15 Teenaa seai se vana hoou ki mee maa naa tama e heheuna iaa ia naa e hurihuri vana ki mee laatou ma ni tama e heheuna i te ara e tonu. Kimuri laatou ma ki lonollono raaoi i naa sosorina see ttonu laatou naa.

Te tiputipu Paul

16 Nau ku oti te taratara atu maa aku taratara nei seai ni taratara vvare. Aa ki mee kootou e mannatu maa nau e vvare, kootou ku tiiake koi peenaa,

✡ **11.3** Gen 3.1-5,13 ✡ **11.9** Phil 4.15-18

tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki tiiake nau ki mee ni tamaa ahu maaku. 17 Maaoni, TeAriki see hiihai maa nau ki taratara peenei. Nau ku taratara ma se tama e vvare, e hakanau koi kiaa nau soko nau. 18 Tevana iaa, i te lopo tama ku hakanau i naa vana laatou e mee koi soko laatou i te maarama nei raa, teenaa, nau ma ki mee hoki peenaa!

19 Niaaina maa kootou ni tama e atammai raa, kootou maraa e hakannoo koi ki naa vvare! 20 Kootou maraa e tiiake koi kootou aaraa tama ki oo atu no haia kootou ma ni poe laatou, no too naa hekau kootou, no hakarereesia kootou ki te lopo vana, no haia kootou ma ni tamavare koi, aa no sasaakiria kootou. 21 Nau e napa te hakaari peelaa maa maaua ni see makkaa ki haia maaua naa vana peenaa!

Tevana iaa ki mee se tama e hai maa ia e lavaa koi te ahu i ana vana e mee, nau hoki e lavaa te mee peenaa. Teenei nau ku taratara hoki ma se vvare. 22 Naa tama naa e hai maa laatou ni Jew? Nau hoki se Jew. Naa tama naa e hai maa laatou ni tama haka Israel? Nau hoki se tama haka Israel. Naa tama naa e hai maa laatou ni mokopuna Abraham? Nau hoki se mokopuna Abraham. 23 Naa tama naa e hai maa laatou ni tama e heheuna maa Christ? Nau e iloa maa nau ku taratara ma se vvare, tevana iaa naa heuna naa tama naa see ttae ki aku heuna e mee maa Christ. Aku heuna nei e llasi are i naa heuna laatou, see hai tama e hakamoeria iloto te hare karapusi peenaa ma ko nau; see hai tama e sarua peenaa tana haitino ma ko nau, aa see hai tama e taia no taupiri ki mate peenaa ma ko nau.✡ 24 Nau ku oti te taakina naa Jew raa aku saaita iloo e rima no sarua taku haitino, aa te kooina naa tari laatou ni pakkuu i taku haitino i te saaita tokotasi raa e lava tana matatoru maa sivo.✡ 25 Aku saaita iloo e toru nau ku oti te sarua naa tama i Rome raa ki naa laakau; aa i te saaita tokotasi raa nau ni tauatia ki naa hatu. Aku saaita iloo e toru, taku vaka e horau ai raa e apuru iloto te moana. Nau ku oti te tahea i te poo ma te aso hakkaatoa iloto te moana poouri.✡ 26 I taku lopo horau raa, nau e taupiri ki tahea peenaa i naa ttahe naa ava, aa aku hekau raa e kailaaraotia peenaa naa tama e kailallao. Nau e meemee tipuaina peenaa naa tama taku tino henua naa Jew, hakapaa ma naa tama i aaraa henua; nau e taupiri ki mate i naa matakaaina e llasi, iloto mouku, i te moana, aa i naa sosorina naa tama e mee maa laatou ni taaina aaku.✡ 27 Aku heuna e mee nei seai ni heuna hakavarevare; nau e heheuna peenaa see iloa te moe hakaraaoi; nau e taka koi ka hiikai ka hiiunu peenaa. E mee aku aso e taka peenaa see kai, aa see hai mee hakaraaoi ki uhi taku haitino i aku saaita e makallii. 28 I te kau aso raa, nau e noho ka mamaanatu peenaa ki naa tama katoo TeAtua i naa kina. 29 Taku haitino maraa e matanaenae i aku lono ma se tama e matanaenae, aa taku manava iaa maraa e ura i aku lono ma se tama ni usuhia ki pena ni haisara.

30 Ki mee nau e hiihai maa nau ki ahu, nau ma ki ahu i naa mee e huri ake taku see haimahi. 31 TeAtua, te Tamana TeAriki Jesus e iloa maa nau see taratara hakareeresi. Taatou ki hakanau i tana Inoa i te kau saaita. 32 Taku sao ni noho i Damascus raa, te hakamau i laro Aretas, te tuku te henua naa, ni hakanoho ana roorosi raa i naa tautaha te henua naa, ki oomai laatou no karapusina a nau. 33 Tevana iaa nau ni hakasaoria aku taaina. Nau ni ponotia laatou ki loto te kete raa no hakatere kina ki haho te hiri e aareha i te henua naa, teenaa ni see lavaa ai nau te tauhia ttama naa.✡

✡ **11.23** Acts 16.23 ✡ **11.24** Deut 25.3 ✡ **11.25** Acts 16.22; 14.19 ✡ **11.26** Acts 9.23; 14.15 ✡ **11.33** Acts 9.23-25

12

Paul e hakakkiitea TeAtua

1 Niaaina maa see hai vana e taukareka ma ki sura, nau ma ki ahu koi
i aku vana e mee nei. Teenei nau ku taratara i aku vana aitu ni hakakkiitea
TeAtua. 2 Nau e iloa i ttama tokotasi, a ia naa se tama e lotu. Ttama naa
ni toa TeAtua i naa setau e sinahuru maa haa peelaa, ki te ttoru
naa papallani. Tevana iaa nau see iloa maa teelaa ko tana tinotama raa
ni toa maaoni, aa seai maa ia ni hakakiitea koi TeAtua iloto tana miti.
TeAtua soko Ia e iloa. 3-4 Nau e iloa maa ia ni toa ki te nohorana
naa tama e ttonu naa ora laatou. (Tevana iaa nau see iloa maa teelaa
ko tana tinotama raa ni toa maaoni, aa seai maa ia ni hakakkiitea koi
TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko Ia e iloa.) I te kina naa raa, a ia
ni lono i naa mee teelaa see lavaa te tarataraina, naa mee see lavaa
te tarataraina naa tamavare. 5 Teenaa nau ma ki ahu i te tama peenaa,
a nau iaa ma ki see ahu iaa nau soko nau. Nau ma ki ahu koi i naa mee
e huri ake taku see haimahi. 6 Ki mee maa nau ni hiihai maa nau
e ahu raa, nau ma ki see mee ma se vvare; nau ma ki taratara ki te taratara
maaoni. Tevana iaa nau ma ki see ahu, i aa nau see hiihai maa se tama
e hakanau vvare iaa nau. Nau e hiihai maa te henua ki hakanau i naa kkite
laatou i aku vana ni mee ma aku taratara ni kauake.

7 Nau ni see lavaa te ahu i aku vana ni hakakkiitea TeAtua nei, i aa nau
ni mee taku tamaa maki i taku haitino. Nau e iloa maa teenei se maki Satan
e pesi mai ma ki see ahu nau i naa vana TeAtua ni hakaari mai kiaa nau.
8 E toru aku saaita ni taku ki TeAriki ki uiia te maki nei iaa nau. 9 Tevana iaa
TeAtua ni hakaahe mai peenei kiaa nau, “Taku manava laaoi e tau ma koe.
Koe ma ki kite i naa takkoto aku mahi i too saaita e iloa maa koe se tama
see haimahi”. Teenei e hiahia ai nau i aa nau see haimahi, ki takoto nau
i laro naa mahi Christ. 10 Nau maraa e hiahia koi i aku saaita e matanaenae,
e sasaakiria, e hainattaa aku vana, e hai haaeoina aaraa tama, aa e uru
ki te kau haaeo i aa nau e tautari ki Christ. I te aa, i taku saaita e iloa maa
nau see haimahi raa, teenaa Christ ma ki huri ake ana mahi iloto taku ora.

Paul e aroha i naa tama i Korint

11 Nau ku haia kootou ma ki sosorina nau ma se vvare. Kootou
e tau te hakanau ki aku heuna e mee nei. Niaaina maa nau nei
se tamavare koi raa, naa tama e haia kootou ma ni “aposol maaoni” naa
see ttae kiaa nau. 12 Te lopo mahi TeAtua ma naa vana te henua seki kkite,
ni haia seemuuina koi nau ka kkite kootou maa nau se aposol maaoni.
13 Se aa taaku ni mee maa naa tama naa lotu i aaraa kina teelaa ni see haia
a nau maa kootou? Taku vana koi ni see hakasura i kootou raa, teenaa nau
ni see kainnoo atu ma ki kaumai ni mane maaku. Aroha iaa nau ki mee
maa taku vana nei e sara!

14 Teenei te ttoru aku saaita ku noho ki hanatu no mmata i kootou, aa nau
ma ki see kainnoo ni mee maaku ki kootou. I te aa i aa nau see kaimanako
ki naa mane kootou. Nau e ssee iloo ki naa tinotama kootou. Kootou
e illoa maa naa tamalliki raa see oo no ssee ni mee maa naa maatua laatou.
Seai. Naa maatua are naa tamalliki raa e ssee naa mee naa tamalliki laatou.
15 Nau e hiahia koi te hookii taku ora ma aku hekau hakkaatoa ki lavaa
nau te tokonaki ki kootou. Nau e llee iloo taku manava i kootou hakkaatoa.
Peehea naa see fiffai kootou iaa nau?

16 Kootou e illoa maa kootou ni see haia a nau ki anaana kkee
kootou iaa nau. Tevana iaa e mee te tama ma ki taratara maa kootou
ni meemee tipuaina a nau ka hakarereesia. 17 E aa? Nau ni heuna atu
aku tama raa ma ki oo atu no hakarereesia kootou? 18 Titus ni ppuratia

a nau ki hanatu ma telaa taina. Kootou e mannatu maa Titus ni heunatia atu nau ma ki hanatu no hakarereesia kootou? Kootou see illoa maa maaua ma Titus e ttaka ma te hakataakoto tokotasi aa te tiputipu tokotasi?
19 Kootou e mannatu maa nau e kauatu naa taratara nei ki hakatonu naa sosorina maaua imua kootou? Seai iloo! Teenei ni taratara Christ e hiihai ma ki tarataraina imua naa karamata TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei. Naa vana katoo maaua e mee nei e haia maaua ki tokonaki atu ki kootou. 20 Nau e ppore maa nau ma ki hanatu no kite maa kootou see sosorina ki taku tiputipu e hiihai, aa maa kootou hoki ma ki kkite maa nau see sosorina ki te tiputipu kootou e fiffai. Nau e ppore maa nau e hanatu no kite maa kootou e heheatu soko kootou, aa e manava ssano ki kootou soko kootou, lotoloto nauhie aa e kaimmate i naa mee kootou, maaisu saakkiri aa e tupettupe i aaraa tama, manava ahu i te kau vana, aa e sosorina hakallika ki see nnoho taukalleka aaraa tama. 21 Nau e ppore maa nau ma ki hakanaparia TeAtua imua kootou i taku saaita e ahe atu hakamuri ki kootou. Nau ma ki tani i taku aroha i te lopo tama haisara ni seai iloo ki ffuri naa manava laatou, no tiiake te tiputipu hai huri ni haia laatou. Teenaa ko te manava e kerekere, te manava e hai huri, aa te manava e kaimanako ki mmoe ma telaa tama.

13

Naa akonaki hakaoti Paul

1 Teenei nau ku hanatu i te ttoru aku horau no mmata i kootou. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Ki mee teelaa se takatoru e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa e sara, teenaa te tama naa e sara maaoni. Niaaina maa teelaa se takarua e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa e sara, te tama naa e sara maaoni.”✡ 2 Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, naa tama koi ttaka mai iloo ma naa haisara laatou imua, aa ma aaraa tama hoki; nau ni kauatu te taratara nei i taku saaita ni hanatu i te rua aku horau ana ki kootou, aa teenei nau ku hakaahe atu hoki te taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Taku saaita ma ki tae atu raa, nau ma ki seai taku aroha i naa tama haisara naa. 3 Kootou ma ki kkite maa naa taratara Christ raa e takkoto iaa nau. I tana saaita e heheuna i kootou raa, a Ia see tino mmate; a Ia ma ki hakasura ana mahi raa iloto kootou. 4 Tana saaita ni tuukia ki mate i aruna te kros raa, a Ia ni see haimahi hakaoti, tevana iaa a Ia nei ku ora iloto naa mahi TeAtua. Peelaa hoki, maaua nei see haimahi i maaua e ttaka ma Ia, tevana iaa iloto naa mahi TeAtua, maaua ma ki ora ma Ia ki tokonaki maaua ki kootou.
5 Kootou ki mmata hakaraaoi i naa tiputtipu kootou, ki illoa kootou maa kootou maaoni e ora i kootou ku illoa i TeAtua. Kootou see illoa maa Jesus Christ e takoto iloto naa ora kootou? 6 Nau e taaohi manava maa kootou e illoa maa maaua nei e illoa maaoni i TeAtua. 7 Maaua e taku ki TeAtua ki mmata atu ki kootou, ki see mee ni sara maa kootou. Maaua see mee ma ki kkite kootou maa naa heuna maaua nei e ttonu; maaua e mee ki ffuri kootou no mee naa vana e ttonu, niaaina maa kootou e mmata maa naa heuna maaua nei see ttonu. 8 I te aa, i maaua see lavaa te ffuri no mee naa vana see ttonu. 9 Niaaina maa maaua e tino mmate, maaua e fiaffia i kootou e makkaa. Teenaa maaua e taku hoki ki tokonaki atu TeAtua ki ttonu kootou. 10 Teenei taku vana e sissii atu ai naa taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Nau e hiihai maa taku saaita e tae atu raa, nau ma ki see huri atu no haia hakallikaina kootou maa

✡ **13.1** Deut 17.6; 19.15

i teenaa ni heuna e kaumai TeAriki kiaa nau. Seai. Nau ni heunatia mai ki au nau no hakatipu naa ora kootou; nau ni see heunatia mai ki au nau no seua naa ora kootou.

11 Aku taaina ma aku kave nei, nau ku purepure atu hakaoti ki kootou. Hakamakkii ki ttonu naa ora kootou; hakannoo ki naa taratara e kauatu nau i te kau aso; taratara hakapaa ma aaraa tama; noho laaoi ma aaraa tama. Aa teenaa TeAtua te aroha ma te laaoi ma ki noho ma kootou.

12 Pureppure ma aaraa tama maa te vaisoni e tapu TeAtua.

Naa tama katoo TeAtua e nnoho i te kina nei e kkave atu naa purepure laatou ki kootou.

13 Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi atu ki kootou, te laaoi TeAtua ki takoto i kootou, aa TeAitu TeAtua ki noho ma kootou hakkaatoa.

GALATIANS
TE PAS PAUL KI NAA TAMA I GALESIA
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te saaita te Lono Taukareka i Jesus ni tae ki naa kina hakkaatoa no ilotia hoki naa tama seai ma ni Jew raa, te henua ni hakataakoto tammaki i naa Loo Moses. Paul e taratara maa te ora maaoni raa see sura i ttama maa i ttama naa e tautari ki naa Loo Moses. A ia e hakatonu ma te ora te tama e tonu imua TeAtua ki mee maa ttama naa e iloa hakaraaoi iloo i Christ. Tevana iaa e mee naa tama i naa lotu iloto Galesia, teenaa se matakaaina i laro te roorosi Rome e tuu i Asia Minor, e hai maa naa taratara Paul raa e ssara. Naa tama naa e hai maa taatou ki tautari hoki ki naa Loo Moses ki ttonu naa ora taatou imua TeAtua.

Te Pas Paul ki naa tama i Galesia ni sissii ki hakaahea mai naa tama ni usuhia te taratara hakareeresi nei no illoa hakaraaoi i Christ. Paul e kaamata tana pas nei no taratara i aa ia se tama ni tukua TeAtua ki heheuna ia ma se aposol Jesus Christ, teenaa maa ia ni tukua ki hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Ki oti raa a ia ku hakammahi ana taratara maa te ora te tama e tonu koi imua TeAtua ki mee maa ttama raa e iloa hakaraaoi i Jesus Christ. A ia e hakaoti ana taratara raa no mee maa naa tama e lotu maaoni raa e ttaka ma te tiputipu te manava laaoi, teenaa i naa tama naa e illoa hakaraaoi iloo i Jesus Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–10
Paul e heheuna ma se aposol 1.11—2.21
Te manava laaoi TeAtua 3.1—4.31
Ttiputipu ma naa heuna naa tama e ttaka ma Christ 5.1—6.10
Naa taratara hakaoti 6.11–18

1 A nau Paul, ni kannaatia Jesus Christ laaua ma TeAtua Tamana,
te Tama ni hakamasike Jesus i te mate, ki heheuna nau ma se aposol; nau
ni see kannaatia maa ni tama koi. 2 Naa taaina ma naa kave katoo taatou
i te kina nei e pureppure atu maatou hakapaa ki kootou, te kanohenua
TeAtua e nnoho i Galesia.
3 Nau e taku maa TeAtua, te Tamana taatou, aa TeAriki Jesus Christ,
ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.
4 Christ ni mee ki mate Ia ki uiia taatou i naa haisara taatou, teenaa
ki see laavea taatou naa vana e hakallika teelaa e ssura i te ssao
hakallika nei. Te Tama naa ni mee peenei i teenei ko te hiihai TeAtua,
te Tamana taatou. 5 Taatou ki hakanau i TeAtua i te kau saaita hakkaatoa!
Amen.

Teelaa se Lono Taukareka koi tokotasi.

6 Nau e teki iloo i kootou! I loto koi te tamaa saaita nei raa, kootou
kunaa ffuri are no tiiake kootou TeAtua, te Tama ni aru atu ki kootou
i Christ e llee tana manava i kootou. Kootou ku ffuri are no tautari
ki naa akonaki sara, ka haia kootou maa teenaa ko te Lono Taukareka.
7 Maaoni iaa, see hai lono taukareka sara, teelaa se Lono Taukareka
tokotasi koi. Nau e taratara atu te mee nei i naa pisouru kootou ku vvare
hakaoti i naa hakarereesia kootou aaraa tama, teenaa e hai ma ki hurisia
laatou naa taratara te Lono Taukareka i Christ. 8 Aa niaaina maa maa-
tou, aa seai ma se ensol, e hakaea atu ni taratara e kkee ma te Lono

Taukareka teelaa ni hakaea atu maatou ki kootou raa, nau e taku maa
ttama e kauatu naa taratara naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu
ia i te kina te mate! 9 Maatou ni tarataraina maatou te mee nei imua, aa
teenei nau ku hakaahe atu hoki ki kootou: Ki mee maa se tama e hakaea atu
ni taratara e kkee maa te Lono Taukareka teelaa ni tautari kootou imua raa,
nau e taku maa ttama naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia
i te kina te mate!
10 E aa? Kootou e hakannoo raa nau e mee koi ma ki hakanau te henua
iaa nau? Seai iloo! Nau e hiihai maa TeAtua ki hakanau iaa nau! Kootou
e mmata maa nau e mee koi ma ki fiaffia te henua iaa nau? Ki mee e maaoni
maa nau koi hai ma ki mee nau peenaa raa, teenaa nau seai se tama
e heheuna maa Christ.

Paul ni kannaatia ki heheuna ma se aposol

11 Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa
te Lono Taukareka e hakaea nau nei ni see kaumai se tama. 12 Nau
ni see too naa taratara nei i ni tama, aa see mee hoki maa naa taratara nei
ni akonakina mai ni tama. Teelaa ko Jesus Christ tana tino, teenei
ni huri mai naa mee nei kiaa nau.
13 Kootou kunaa llono are i aku sosorina imua, i taku sao ni lotu
i te lotu naa Jew raa ka mee pakavaina a nau te kanohenua TeAtua.✡
14 I taku tautama nei raa, nau nei e taka vaamua i aku hakamakkii
ka lotu ki TeAtua i te ara naa Jew raa e lotu. See hai tama e tae
ki aku tautari hakappuru ki naa vana naa tippuna maatou imua.✡
15 Nau ni nootia TeAtua i taku saaita seki haanau mai are, no kannaa mai
ki heheuna nau iaa Ia. Aa i tana saaita ni hiihai 16 ma ki huri mai
tana Tama raa kiaa nau, teenaa ki hakaea nau te Lono Taukareka iaa Ia raa
ki naa tama teelaa seai ma ni Jew raa, nau ni see hano ki se tama
ma ki akonaki mai kiaa nau.✡ 17 Nau ni see hano hoki ki Jerusalem
no mmata i naa tama e heheuna ma ni aposol imua iaa nau. Nau
ni hanotonu are ki Arabia, araa ahemai iloo nau ki Damascus. 18 Imuri are
i naa setau e toru raa, nau ni hano ki Jerusalem no too taratara i Peter,
teenaa noho iloo nau aku wiki e lua ma ia.✡ 19 Nau ni see hai aposol hoki
ni mmata, teenaa ko James koi, te taina TeAriki.
20 Aku taratara e sissii atu nei ni taratara maaoni. TeAtua e iloa maa nau
see hakareeresi!
21 Kimuri raa, nau ni hano ki Syria ma Silisia. 22 I te saaita naa raa,
te kanohenua TeAtua i Judea raa ni see illoa hakaraaoi iaa nau.
23 Naa tama naa ni illoa koi i naa taratara aaraa tama peelaa: “Te tanata
ni mee pakavaina a ia taatou raa, teenei ku hakaea i te hakatina teelaa
ni haia a ia ma ki seua imua!” 24 Teenaa naa tama naa ni ffuri no hakanau
i TeAtua iaa nau.

2

Paul ma aaraa aposol

1 Imuri naa setau e sinahuru maa haa raa, maaua ma Barnabas ni ahe
ki Jerusalem, teenaa Titus ni toa a nau ka oo maatou.✡ 2 Nau ni ahe
i TeAtua ni mee mai maa nau ki ahe. Nau ni noho no taratara ma
naa tama hakamaatua raa i te Lono Taukareka e hakaea nau ki naa tama
teelaa seai ma ni Jew. Nau ni see hiihai maa nau ni naenae vare koi
i aku heuna ni mee imua, aa maa nau e naenae vare i aku heuna e mee

✡ **1.13** Acts 8.3; 22.4-5; 26.9-11 ✡ **1.14** Acts 22.3 ✡ **1.16** Acts 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18 ✡ **1.18** Acts 9.26-30 ✡ **2.1** Acts 11.30; 15.2

i te saaita nei. 3 Niaaina maa Titus, taku hakasoa, se tama haka Greece raa,
a ia ni see ppuratia ni tama ma ki ssere ana kina. 4 Teenaa e mee
naa tama ni fiffai maa ia ki ssere. Naa tama naa e hakalellesi maa laa-
tou e hakattina hoki pee ko maatou, teenaa naa tama naa ni hakauru
seemuu mai ki loto maatou no tokatoka seemuu i naa sosorina maa-
tou. Naa tama naa e mee koi ma ki ilotia laatou i naa ttaka vare maatou
maa ni tama ku oti te hakassaoria, i maatou e ttaka ma Jesus Christ.
Naa tama naa e fiffai ma ki haia maatou ma ni poe, teenaa ki tautari maatou
ki naa Loo naa Jew. 5 Tevana iaa maatou ni seai iloo ki tuku atu ki naa vana
naa tama naa, i maatou e mee ma ki tauhia maatou naa taratara maaoni
i te Lono Taukareka nei, ki kauatu ki kootou.
6 Tevana iaa naa tama teelaa e haia ma ni tama hakamaatua naa
ni see hai taratara hoou ni kaumai kiaa nau. Nau e taratara peenei maa
laatou ni tama hakamaatua iaa, nau see hai taratara i naa heuna laa-
tou naa; TeAtua see ttoka i naa tiputipu te tama i taha.✡ 7 Naa tama naa
ni kkite maa nau ni heunatia TeAtua ki hakaea nau te Lono Taukareka raa
ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni heunatia TeAtua
ki hakaea te Lono Taukareka raa ki naa Jew. 8 I te aa, i aa nau ni tokonakina
TeAtua ki heheuna nau ma se aposol naa tama teelaa seai ma ni Jew,
e mee pee ko Peter ni tokonakina TeAtua ki heheuna ia ma se aposol
naa Jew. 9 James, Peter, aa ko John, naa tama e mee ma ko naa tama
hakamaatua raa, ni illoa hakaraaoi iloo maa TeAtua ni kaumai te heuna
e lasi nei. Naa tama naa ni oomai no pureppure ki maaua ma Barnabas,
teenaa ki hakailoa mai maa maatou katoo e heheuna hakapaa. Maa-
tou ni tuku maatou taratara maa maaua ma Barnabas ma ki heheuna
ma naa tama teelaa seai ma ni Jew, aa laatou iaa ku heheuna ma
naa Jew. 10 Te mee koi laatou ni mee mai ki maaua raa, teenaa maa maaua
ki mannatu peenaa ki naa tama e nnoho hakaaroha see hai mee i Jerusalem,
teenaa iaa ko taku mee ni noho ka maanatu ki mee.

Peter e nutua Paul i Antiok

11 Tevana iaa i te saaita Peter ni hanake ki Antiok raa, nau ni huri atu
no nutua ia imua naa karamata te henua ni ttuu i te kina naa, i tana vana
ni mee raa e sara. 12 I tana saaita mua lokoi ni tae ake raa, a ia ni noho ka kai
hakaraaoi iloo ma naa tama e lotu, iaa seai ma ni Jew. Tevana iaa i te saaita
naa tama teelaa ni heunatia ake James ni ttae ake raa, Peter ni kaamata
te hakatahataha seemuu ki see kai a ia ma naa tama seai ni Jew naa, i aa ia
ni mataku i naa Jew teelaa e hai maa naa tama naa ki ssere. 13 Teenaa
ki ffuri hoki naa Jew e lotu raa no tautari ki te vana vvare Peter ni mee; aa
Barnabas tana tino hoki ni vvare ka tautari ki naa Jew naa. 14 Taku saaita
ni kite maa laatou ku see tautari ki te hakamaaoni te Lono Taukareka raa,
nau ni huri ake ki Peter no mee ake peelaa imua naa tama naa hakkaatoa,
“Koe naa se Jew, tevana iaa koe e sosorina iloo ma se tama te henua sara;
koe see sosorina ma se Jew. Peehea oo ppuratia koe naa tama i naa henua
sara raa ki ffuri mai no sosorina pee ko naa Jew?”

Naa tama hakkaatoa e hakassaoria TeAtua i laatou e lotu i Christ

15 Maaoni, taatou ni hannau iho ma ni Jew; taatou seai ko naa tama
e taapaa ma ko ‘Naa tama e haisara e nnoho i te poouri.’ 16 Tevana iaa
taatou e illoa maa te ora te tama e hakatonusia TeAtua i te tama naa e iloa
maaoni i Jesus Christ, see mee maa i aa ia e tautari ki naa Loo Moses.
Taatou hoki ni lotu i Jesus Christ ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua,
see mee maa i taatou e tautari ki naa Loo Moses. I te aa, see hai tama iloo

✡ **2.6** Deut 10.17

ma ki hakatonusia tana ora TeAtua maa i aa ia e tautari ki naa Loo Moses.✡
17 Aa ki mee maa taatou e ssee ma ki hakattonusia naa ora taatou
TeAtua i taatou e lotu i Christ, aa kimuri raa nei taatou ku taapaa ma
ni tama haisara pee ko naa tama e nnoho i te poouri teelaa see tautari
ki naa Loo Moses. E aa? Te mee nei e mee maa taatou ni usuusuhia Christ
ki haisara taatou? Seai iloo se vana peenaa! 18 Ki mee maa nau e kaamata
te hakamasike hoki naa Loo teelaa ni seua a nau raa, nau ku hakaari
peelaa maa nau se tama haisara. 19 I te vasi naa Loo raa, nau e mee ma
se tama ku oti te mate, i naa Loo naa ku oti te tiiake nau i aa nau ku tautari
ki TeAtua. Nau ku oti te tuukia no mate hakapaa ma Christ i aruna
tana kros, 20 iaa teenei seai ko nau nei teenei koi ora; teenei ko te ora are
Christ nei teenei ku taka ma nau. Aa i te ora nei raa, nau e taka koi ka lotu
peenaa i te Tama TeAtua, te tama ni llee tana manava iaa nau no mee
ma ki mate Ia ki ora nau. 21 Nau ma ki see lavaa te hakakkeeina a nau
naa tiputipu te manava laaoi TeAtua. Tevana iaa ki mee maa e maaoni maa
te tama e tonu i naa karamata TeAtua i aa ia e tautari ki naa Loo Moses raa,
teenaa e mee maa Christ ni mate vare koi.

3

Te tiputipu naa Loo maa te lotu maaoni i Christ

1 Kootou naa tama i Galesia, naa pisouru kootou ku vvare hakaoti!
Kootou ni pakavatia e ai? Nau ni taratara atu hakaraaoi iloo i naa tiputipu
te mate Jesus Christ i aruna te kros! 2 Kootou mee mai te mee toko-
tasi nei: E aa? Kootou ni toa kootou TeAitu TeAtua raa ma i kootou
e tautari ki naa Loo Moses, aa seai ma i kootou ni llono i te Lono
Taukareka raa no hakataakoto ki loto naa manava kootou? 3 Naa pisouru
kootou ku vvare peehea! Kootou ni kaamata hakaraaoi iloo naa ora
kootou ma TeAitu TeAtua; ai kootou iaa ku ffuri i te saaita nei no mee
ma ki hakattonu naa ora kootou ki naa tino mahi kootou? 4 Kootou
ni hakallono isu vare koi? Kootou ni illoa koi maa teelaa se taukareka raa
ni ttaka ma kootou! 5 E aa? TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura
naa mirakol iloto kootou i kootou e tautari ki naa Loo? Seai. TeAtua
e kauatu tana Aitu raa ka hakassura ana mirakol iloto kootou i kootou
ni llono i te Lono Taukareka raa no hakataakoto ki naa manava kootou.
6 Kootou hakatuu ki Abraham; te laupepa tapu raa e mee maa,
"Te tama naa ni lotu i TeAtua, teenaa TeAtua e mee maa tana ora e tonu
i aa ia e lotu."✡ 7 Kootou ki illoa maa naa mokopuna maaoni Abraham raa,
teenaa ko naa tama e lotu i TeAtua.✡ 8 Te Laupepa Tapu raa ni taratara
hakaoti maa TeAtua ma ki hakattonu naa ora naa tama teelaa seai ma
ni Jew, i laatou e lotu iaa Ia. Teenaa TeAtua ni kauake hakaoti te Lono
Taukareka raa ki Abraham peelaa, "Naa kanohenua katoo i te maarama nei
ma ki haia hakaraaoina iaa koe."✡ 9 Abraham ni lotu i TeAtua, teenaa
ki huri atu TeAtua no haia hakaraaoina a ia. Peelaa hoki, naa tama katoo
e lotu raa e haia hakaraaoina TeAtua.
10 Naa tama e tautari tonu koi ki naa Loo raa, naa haaeo TeAtua e takkoto
i laatou. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama see tautari
ki naa taratara katoo teelaa e takkoto iloto te laupepa naa Loo raa,
te tama naa ma ki hai haaeoina TeAtua."✡ 11 Taatou e kkite katoo
maa see hai tama e hakatonusia tana ora TeAtua ma i aa ia e tautari
ki naa Loo. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama koi teelaa
e hakatonusia tana ora TeAtua i aa ia e lotu raa, teenaa ko te tama

✡ **2.16** Ps 143.2; Rom 3.20,22 ✡ **3.6** Gen 15.6; Rom 4.3 ✡ **3.7** Rom 4.16 ✡ **3.8** Gen 12.3
✡ **3.10** Deut 27.26 (LXX)

ma ki ora.”✡ 12 Tevana iaa te tautari te tama ki naa Loo raa e kee ma te lotu
te tama i TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e taratara are peelaa, “Te tama
e tautari ki naa taratara katoo naa Loo raa, teenaa te tama ma ki ora.”✡
13 Tevana iaa taatou ku oti te hakassaoria Christ ki see hai haaeoina taa-
tou TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te tama e hakatautauria
i aruna te laakau raa, a ia ma ki tuku haaeoina TeAtua.” I tana mate
i aruna te kros raa, Christ ni hai haaeoina maa taatou.✡ 14 Christ ni mee
te vana nei i aa Ia e hiihai maa te taukareka teelaa TeAtua ni purepure ake
ki Abraham raa, ki kauake hoki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Teenaa
taatou ki lotu ki toa taatou TeAitu teelaa ni purepure mai TeAtua ki taatou.

Naa Loo ma te purepure TeAtua

15 Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki kauatu nau
te taratara nei ki mallama naa pisouru kootou. Saaita te takarua
e hakatonu laaua taratara ka mee laaua kaikai ki maatino te taratara
laaua ni tuku naa raa, see hai tama hoki ma ki lavaa te hakasaraina
a ia te taratara naa, aa see hai tama hoki ma ki lavaa te ppono
ni taratara hoou maana. 16 TeAtua ni tuku ana purepure naa ki Abraham
ma tana mokopuna. Te Laupepa Tapu raa ni see taratara peelaa,
“ana mokopuna”, seai. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “tana mokopuna,”
teenaa se tama koi tokotasi, teenaa ko Christ.✡ 17 Te hakataakoto
taku taratara nei e mee peelaa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua
maa Abraham, teenaa mee iloo tana taratara maa Ia ma ki see tiiake
ana taratara naa. TeAtua ni hookii ake naa Loo raa imuri naa setau
e faa naa rau maa naa setau e matatoru, tevana iaa naa Loo naa see lavaa
te seu te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa Abraham imua.
Teenaa te taratara hakamaatua TeAtua naa see lavaa te hakakkeeina
naa Loo.✡ 18 Ki mee TeAtua e hookii te noho e taukareka raa ki te tama,
i te tama naa e tautari ki naa Loo raa, teenaa TeAtua ku see hookii maa
i teenaa ni purepure aana e takkoto. Tevana iaa TeAtua ni hookii ake
te noho e taukareka raa ki Abraham i teenaa se purepure aana ni tuku maa
Abraham imua.✡
19 Aa naa Loo raa iaa ni kaumai ma ki aa? Teenaa, naa Loo raa ni kaumai
ki hakailotia te henua i naa tiputipu te haisara. Tevana iaa naa Loo naa
e takkoto koi ki tae iho te mokopuna Abraham, te tama teelaa e takkoto ai
naa purepure TeAtua. Naa Loo raa ni kauake TeAtua ki naa ensol raa
ki kauake ki Moses, iaa ia raa ko te tama e hakatae naa taratara TeAtua
ki te henua. 20 Tevana iaa te tama e hakatae taratara raa e heheuna koi
ki mee ma se tama e mee ana taratara hakamaatua ki telaa tama; aa TeAtua
e heheuna koi soko Ia.

Naa Loo raa ni kaumai ma ki aa?

21 Naa Loo raa see mee maa e taratara sara ma naa purepure TeAtua
e takkoto, seai. I te aa, ki mee maa naa tama te maarama nei ni toa
laatou naa Loo teelaa e lavaa te hakaora laatou raa, teenaa e mee maa
naa ora naa tama hakkaatoa ni lavaa te hakattonusia TeAtua ki mee laatou
e tautari ki naa Loo naa. 22 Tevana iaa te laupepa tapu raa e mee maa taatou
hakkaatoa ku hakavaarea ki ppena naa haisara. Te ara koi taatou ki mee
ki toa taatou te mee TeAtua ni purepure mai imua raa, teenaa taatou ki lotu
i Jesus Christ.
23 Saaita te lotu nei seki tae mai raa, taatou ni tauhia naa Loo raa
ma ni karapusi, ki tae mai te ssao taatou ma ki hakailotia i te lotu naa.

✡ **3.11** Hab 2.4 ✡ **3.12** Lev 18.5 ✡ **3.13** Deut 21.23 ✡ **3.16** Gen 12.7 ✡ **3.17** Ex 12.40
✡ **3.18** Rom 4.14

24 Naa Loo raa e mee ma se tama e roorosi i taatou ki ttonu naa sosorina taatou, teenaa ki tae ki te ssao Jesus Christ ni haanau mai. I te saaita naa raa, naa ora taatou ma ki hakattonusia TeAtua i taatou e lotu i Jesus Christ. 25 Aa i teenei te ssao taatou ki lotu i Jesus Christ ku tae mai raa, naa Loo raa ku see roorosi hoki ki taatou.

26 Kootou naa ni tamalliki TeAtua i kootou e lotu i Jesus Christ. 27 Kootou ni hakaukau tapuina iloto te inoa Christ, aa teenei kootou ku ttaka ma te ora Jesus Christ tana tino. 28 Te mee raa ku see hakatonu maa koe se Jew aa maa koe seai se Jew, maa koe se poe aa maa koe seai se poe, maa koe se tanata aa maa koe se ffine; kootou ku mee ma se tama tokotasi i kootou e lotu i Jesus Christ. 29 Kootou naa ko naa mokopuna maaoni Abraham, i kootou e tautari ki Jesus Christ. Teenaa kootou ma ki kauatu te noho e taukareka teelaa ni purepure mai TeAtua imua.✡

4

1 Nau ku taratara atu hoki i telaa mee. Te tamariki raa ma ki oti ku too naa tuuhana tana tamana. Tevana iaa, i tana saaita koi tamariki raa, niaaina maa naa tuuhana tana tamana raa ni mee aana hakkaatoa raa, te tamariki naa e haia koi ma se tama seai tana vana e taunai ai. 2 I tana saaita koi tamariki raa, e mee naa tama ku mattua e mmata ake kiaa ia ka roorosi i ana tuuhana ki tae ki te ssao tana tamana raa e hookii ake ana tuuhana naa. 3 Peelaa hoki, taatou hoki ni haia ma ni poe naa aitu hakamaatua e roorosi te maarama nei i te saaita taatou koi tamalliki. 4 Tevana iaa, i te saaita TeAtua ni mmata maa e taukareka raa, a Ia ni kkave mai tana tino tama. Tana tama naa ni haanau iho ma se tama te maarama nei, aa ni tautari ki naa Loo naa Jew. 5 Ttama naa ni heunatia mai TeAtua ki au no hakassaoria naa tama teelaa e tautari ki naa Loo, teenaa ki mee taatou ma ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine TeAtua.

6 I kootou ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine aana raa, TeAtua ni kkave mai TeAitu Tapu tana Tama raa ki au no takoto iloto naa hatumanava taatou. Teenaa ko TeAitu Tapu teelaa e usuhia ai taatou ki ttani peelaa ki TeAtua, “Tamana, taku Tamana.” 7 Aa teenaa, i te saaita nei raa kootou ku see mee ma ni poe; kootou naa ni tamalliki taanata aa ma naa tamalliki haahine TeAtua. TeAtua ma ki kauatu ana tuuhana hakkaatoa, i kootou ni tamalliki aana.✡

Paul e aroha i naa tama i Galesia

8 Imua raa, kootou seki illoa hakaraaoi i TeAtua, teenaa kootou ni heheuna poe i naa aitu teelaa seai maa ni atua maaoni. 9 Aa teenei i kootou ku illoa i TeAtua raa, (aa seai, nau ki mee are peelaa, teenei TeAtua ku iloa i kootou) kootou e fiffai peehea maa kootou ki ahe hoki no heheuna poe i naa aitu hakamaatua teelaa e matanaennae ka see hai vana laatou e taunai naa? 10 Kootou e hakamattino naa aso kootou ma ni aso hakamaatua, naa marama ma ni marama hakamaatua, naa sao iloto te setau ma ni sao hakamaatua, aa naa setau ma ni setau hakamaatua kootou. 11 Nau e kkapo iloo i kootou! E aa? Nau ni naenae vare koi i te heheuna maa kootou?

12 Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki mee pee ko nau, i aa nau e mee koi pee ko kootou. Kootou see hai vana ni hakasaraina a nau. 13 Kootou e illoa koi maa nau ni maki i taku saaita mua ni hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. 14 Niaaina

✡ **3.29** Rom 4.13 ✡ **4.7** Rom 8.15-17

maa taku maki nei ni mee kootou no anaana kkee iaa nau raa, nau
ni see tiiake kootou ki hai soko nau maa taku maki naa. Kootou
ni ffuri mai are no anaana kiaa nau, e mee pee ko nau se ensol e au
i te lani; kootou ni anaana kiaa nau pee ko kootou e anaana i Jesus
Christ. 15 Teehea te hiahia ni ttaka ma kootou imua? A nau taku tino
e lavaa te taratara peelaa maa i te saaita naa raa, kootou ni nnape
naa hua karamata kootou, ki mee kootou ni lavaa, no kaumai kiaa nau.
16 E aa? Kootou nei ku tautau haaeo ma nau i te saaita nei i aa nau
e taratara atu te hakamaaoni?

17 Aaraa tama e ffuri ake peelaa maa laatou e oti manava iloo i kootou,
tevana iaa naa hakataakoto laatou see taukalleka. Naa tama naa e fiffai koi
ma ki hakakkeeina kootou iaa nau, teenaa ki oti manava koi kootou
i laatou. 18 Te mee raa e taukareka maa kootou e oti manava ki mee
naa vana e taukalleka. Te mee raa e taukareka i naa saaita hakkaatoa,
tevana iaa see taukareka ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa
i aku saaita koi e noho ma kootou. 19 Aku tamalliki nei, taku manava
e llee i kootou. Nau e hakallono isu pee ko te tinae e taupiri ki haanau,
teenaa i aa nau e mee ma ki tokonaki nau ki kootou ki sura ake te tiputipu
Christ iloto naa ora kootou. 20 Nau e hiihai iloo maa nau e noho ma
kootou i te saaita nei, teenaa ki taratara hakaraaoi atu nau ki kootou. Nau
ku see iloa maa nau ka mee peehea ki kootou.

21 Nau e mee ki vasiri atu nau ki kootou, naa tama e fiffai maa
laatou ki tautari peenaa ki naa Loo: Kootou e illoa maaoni maa
naa Loo raa e taratara maa e aa? 22 Naa Loo raa e taratara maa
Abraham ni mee ana tamalliki taanata e lua. Te tamariki tokotasi
ni haanau mai i te ffine e heheuna poe iaa ia, aa telaa tamariki i tana aavana
maaoni.✡ 23 Tana tamariki i te ffine e heheuna poe raa ni haanau mai
pee ko aaraa tamalliki, aa te tamariki i tana aavana maaoni raa iaa,
ni haanauria mai i teenaa se purepure TeAtua ni tuku maa Abraham.
24 Te takarua haahine nei e takkoto pee ko naa taratara hakamaatua
e lua teelaa TeAtua ni tuku imua. Te ffine e mee ana tama teelaa
e heheuna ma ni poe raa, teenaa ko Hagar, aa te ffine naa e takoto pee
ko te taratara hakamaatua TeAtua ni kaumai i aruna te Mouna Sinai.
25 Hagar, te ffine e takoto pee ko te Mouna Sinai, teelaa e tuu iloto Arabia,
e takoto hoki pee ko Jerusalem i te ssao nei, i aa ia ma naa tama katoo
i te henua naa e heheuna ma ni poe. 26 Tevana iaa, Sarah, te aavana maaoni
Abraham, teenaa ko te Jerusalem teelaa e takoto i te lani, aa te tama naa
ko taatou tinna. 27 Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

“Koe te ffine e poka, koe ki hiahia!
Kappisi oo varo aa koe ku tani i too hiahia, a koe te ffine teelaa ni seai iloo
ki lono i naa isu te tinae!
I te aa i te ffine ni tiiake tana aavana raa ma ki hai tamalliki are
i te ffine teelaa ni seai iloo ki tiiake tana aavana.”✡

28 Teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou naa ni tamalliki
TeAtua, e mee pee ko Isaac, i te purepure TeAtua ni mee maa Abraham.
29 I te saaita naa raa, te tama ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki raa
ni huri no mee pakavaina a ia te tama ni haanau mai iloto naa mahi
TeAitu TeAtua. Te vana naa koi sura i te ssao nei.✡ 30 Tevana iaa
te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Kerekereia te ffine e heheuna poe raa
ma tana tamariki; te tamariki te ffine naa ma ki seai tana tuuhana

✡ **4.22** Gen 16.15; 21.2 ✡ **4.27** Is 54.1 ✡ **4.29** Gen 21.9

i naa tuuhana tana tamana. Naa tuuhana naa ma ki toa hakkaatoa
te tamariki te ffine teelaa see heheuna ma se poe."
✡ 31 Aku taaina ma aku kave nei, taatou seai ni tamalliki te ffine
e heheuna poe; taatou ni tamalliki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.

5

Taatou e hakassaoria Christ

1 Taatou ni hakassaoria Christ ki see hainattaa taatou te tautari
ki naa Loo. Teenaa kootou ki sosorina pee ko naa tama teelaa ku oti
te hakassaoria. Kootou mmata ki see ffuri kootou no nnoho hoki i laro
naa Loo.
2 Kootou hakannoo mai! A nau, Paul, e kauatu te taratara nei: Ki mee
kootou e tiiake ma ki oo atu ni tama no haia kootou ma ki ssere, teenaa
e mee maa Christ ni see hai vana e taukareka ni mee ki kootou. 3 Nau
ku hakaapo atu hoki te taratara nei: Ki mee se tanata e tiiake ma ki oo ake
ni tama no serea ia, te tama naa e tau ki tautari ki naa Loo raa hakkaatoa.
4 Naa tama i kootou teelaa e tautari ki naa Loo ki ttonu naa ora laatou
imua TeAtua raa, naa tama naa ku oti te hakakkee soko laatou i Christ.
Naa tama naa ku see takkoto i laro te laaoi TeAtua. 5 Tevana iaa te mee
e taaria taatou, naa tama e ttaka ma TeAitu TeAtua raa, teenaa TeA-
tua ma ki hakatonu naa ora taatou ki ttonu imua ana karamata, i taatou
e lotu i Christ. 6 I te saaita taatou e hakapaa ki Christ raa, te mee raa
ma ki see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere;
taatou e hakatau peellaa hakkaatoa. Te mee hakamaatua raa, teenaa ko i-
naa hakataakoto tonu taatou i Christ, teelaa e laaoi ai taatou i telaa tama.
7 Kootou ni meemee vare koi imua! Kootou ni puuia e ai ma ki see tautari
kootou ki te hakamaaoni? E aa? Kootou ni ppuratia peehea te tama naa?
8 Teenaa seai ko TeAtua, i te aa i kootou ni tama e kannaatia a Ia. 9 E takoto
tana taratara e mee peelaa, "Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa
hakkaatoa."✡ 10 Nau e iloa hakaraaoi iloo i kootou, teenei e mau ai
taku manava i kootou. I taatou e tautari hakapaa i Christ raa, teenaa nau
e iloa maa kootou ma ki see hakannoo ki telaa tama. Nau e iloa hoki maa
te tama teelaa e hai ma ki huria a ia naa manava kootou naa, niaaina maa
ia se tama peehea raa, te tama naa ma ki mee pakavaina TeAtua.
11 Aku taaina ma aku kave nei, ki mee maa nau e hakaea peenaa
maa naa taanata raa ki ssere naa kina laatou, ai nau e hai haaeoina ai
naa Jew raa i te saaita nei? Ki mee maa nau ni hakaea maaoni
te mee naa raa, teenaa naa Jew raa ni see lavaa are te lloto maa i aa nau
e hakaea i te mate Christ i aruna te kros. 12 Nau e hiihai maa naa tama
teelaa e hai ma ki huria laatou naa manava kootou naa ki tiiake ki ssere
naa kina laatou.
13 Kootou, aku taaina ma aku kave nei iaa, kootou ni kannaatia TeAtua
ki see nnoho kootou i laro naa Loo. Tevana iaa kootou see mee maa
i kootou ku see nnoho i laro naa Loo aa maa kootou ku ffuri no mee
naa vana e hakallika teelaa e ttuu ai naa huru kootou. Seai. Kootou
ki hakassura te manava laaoi, teenaa ki tokonaki kootou ki telaa tama.
14 I te aa, te hakataakoto naa Loo raa hakkaatoa e takoto iloto te Loo
tokotasi nei: "Manava laaoi i telaa tama, e mee ma ko i-oo manava laaoi
iaa koe soko kkoe."✡ 15 Tevana iaa, ki mee maa kootou e sosorina pee
ko naa manu vao e kaittama, e hetaa ka heheatu soko kootou raa, teenaa
kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see maseu kootou.

✡ **4.30** Gen 21.10 ✡ **5.9** 1 Cor 5.6 ✡ **5.14** Lev 19.18

TeAitu Tapu ma te tiputipu te tama

16 Teenei e taratara atu ai nau i te mee nei: Kootou ki tautari
ki naa tiputipu TeAitu Tapu, ki see haka akottia kootou naa vana
naa tinotama kootou e oti manava ai. 17 I te aa, naa tinotama taatou e fiffai
ki te tiputipu TeAitu Tapu see hiihai, aa TeAitu Tapu e hiihai ki te tiputipu
naa tinotama taatou see hiihai. Naa vasi e lua nei e taukaa ki laaua, teenaa
e mee maa kootou see lavaa te mee naa vana kootou e fiffai maa kootou
ki mee.✡ 18 Ki mee maa kootou e tautari ki TeAitu Tapu, teenaa e mee maa
kootou see takkoto i laro naa Loo.
19 Naa sosorina te tiputipu see tonu raa e mattino: Teenaa ko naa sosorina
e hai huri, e mee ki naa vana e kerekkere, e sosorina ma ko naa poi, 20 e lotu
ki naa aitu hakalellesi, e hai ki naa pakava, e hakatauttau ka hetaa ma
telaa tama, e manava haaeo i telaa tama, e haaeo, aa e manava kailallao.
Naa tama naa e hakakkee no mee naa kuturana laatou soko laatou
ki hakatauttau laatou ma aaraa tama. 21 Naa tama naa e ttaka ma
naa manava kaimannako, e unu sara, e taffao ka hai ki naa vana kerekkere
laatou, aa e hai ki aaraa vana hoki see ttonu. Nau e hakaapo atu
hoki taku taratara ni kauatu imua: Naa tama e hai ki naa tiputtipu nei
ma ki see ttae no nohoria laatou te Nohorana TeAtua.
22 TeAitu TeAtua raa iaa e mee te tama ki manava laaoi i telaa tama,
ki taka ka hiahia, ki nohonoho laaoi ma telaa tama, ki noho seemuu
i ana saaita e hai haaeoina, ki manava aroha, aa ki sosorina taukareka
ki telaa tama, ki taaohi ki tana lotu i TeAtua, 23 ki meemee hakaraaoi
telaa tama, aa ki lavaa te roorosi hakaraaoi ki ana sosorina. Naa Loo raa
see hai taratara e ppui naa tiputtipu nei. 24 Naa tama e tautari ki Jesus
Christ raa ku oti te tiiake laatou te tiputipu naa tinotama laatou ma
naa sosorina ni kaimannako ai laatou. 25 Taatou ku oti te hakaoratia
TeAitu Tapu, teenaa taatou ki tautari ki ana tiputipu. 26 Taatou ki see ahu,
aa taatou ki see haia taatou telaa tama ki loto. Taatou ki see manava haaeo
i telaa tama.

6

Tokonaki ki telaa tama

1 Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama e laavea maa e mee
tana sara, naa tama i kootou teelaa e ttaka ma TeAitu Tapu raa
ki hakatonusia kootou te tama naa; tevana iaa kootou ki taratara atu
hakaraaoi. Aa kootou hoki ki roorosi hakaraaoi iloo ki see usuhia
kootou te tiputipu naa hoki. 2 Kootou ki tokonaki ka amo hakapaa
naa mmaha telaa tama, ki tautari maaoni kootou ki naa Loo Jesus Christ.
3 Ki mee ni tama e taratara maa laatou ni tama, aa maaoni iaa laatou
see hai vana e taunai ai, teenaa naa tama naa e taratara kailallao ki laatou
soko laatou koi. 4 Kootou ki hakattonu naa sosorina kootou soko kootou.
Ki mee maa naa sosorina kootou e taukalleka, teenaa kootou e tau
te hakatannata i naa vana kootou ni mee naa, ki see mee maa kootou
e tokatokaria kootou naa sosorina aaraa tama. 5 I te aa, te tama koi e mee
ana mmaha ki amo.
6 Naa tama ni too naa akonaki laatou i naa taratara TeAtua raa, laatou
ki vaevae naa mee e taukalleka laatou raa ma naa tisa laatou.
7 Kootou see hakalellesi ki kootou soko kootou; see hai tama e lavaa
te hakarereesia a ia TeAtua. Se aa naa tama raa e ttori i naa verena
laatou raa, teenaa laatou ma ki vasi ki naa kaikai naa laakau laatou
ni ttori naa. 8 Naa tama e ttaka koi ki haka akottia naa tiputtipu naa tino

✡ **5.17** Rom 7.15-23

laatou e kaimannako raa, naa tama naa ma ki kkite i te tiputipu te mate. Aa naa tama e ttaka ka mee ki hiahia TeAitu Tapu raa, naa tama naa ma ki hakakiitea TeAitu Tapu i te ora e ora hakaoti. 9 Teenaa taatou ki see kkaro te mee ki naa sosorina teelaa e taukalleka. Ki mee maa taatou see kkaro, teenaa taatou ma ki kkite i te ora e ora hakaoti i te saaita TeAtua e mmata maa e taukareka. 10 I te saaita taatou koi ora nei raa, taatou ki sosorina taukalleka ki naa tama hakkaatoa, e mua ki naa taaina ma naa kave e lotu taatou hakapaa.

Naa taratara hakaoti

11 Kootou mmata i naa llasi naa inoa nei, teenaa i teenei ko nau nei e sissii atu ki taku tino rima.

12 Naa tama teelaa e oo atu no ppuratia kootou ma ki ssere naa kina kootou raa, teenaa ko naa tama e ahu ka hakatannata i naa vana laatou e mee ki naa haitino laatou. Naa tama naa e hai naa vana laatou naa i laatou e mattaku i te mee tokotasi: naa tama naa e mattaku maa laatou ma ki hai haaeoina naa Jew raa ki mee maa laatou e hakaea te hakataakoto maaoni te mate Christ i aruna te kros. 13 Naa tama iloo teelaa ku oti te ssere naa kina laatou naa see tautari hoki ki naa Loo Moses; naa tama naa e fiffai koi maa kootou ki ssere, teenaa ki ahu laatou maa kootou ni tuku ki naa vana laatou. 14 Iaa nau iaa, nau ma ki taratara hakatanata i te mate Jesus Christ, TeAriki taatou, i aruna te kros. Teenei ko te mate Christ i aruna te kros nei teelaa e mmata ai nau maa taku hiihai ki te maarama nei kunaa seai iloo, aa te hiihai te maarama nei kiaa nau kunaa seai hoki imua. 15 Te mee raa see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; te mee hakamaatua raa, teenaa taatou ki mee ma ni tama hoou TeAtua ni penapena. 16 Naa tama e taaohi ki te tiputipu nei iloto naa ora laatou raa, nau e taku maa TeAtua ki aroha i laatou ki nnoho hakaraaoi laatou, aa ma naa tama hakkaatoa TeAtua!

17 Nau ku hakaoti atu aku taratara nei peenei: See hai tama ki au no kaumai hoki ni haaeo kiaa nau, i naa pona teenei e ttuu i taku haitino nei e huri ake peelaa maa nau nei ko te tama e heheuna maa Jesus.

18 Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou. Amen.

EPHESIANS
TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I EPISES
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul ki naa tama i Epises e taratara mua lokoi i te "hakataakoto TeAtua ki hakakkutu ake ana mee katoo ni penapena e takkoto i te lani ma te kerekere, no hakanoho Christ ki noho hakamaatua i naa mee naa hakkaatoa". (1.10) Te pas nei e taratara hoki ki naa tama TeAtua ki tautari ki te hakataakoto naa ki nnoho hakapaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei iloto te inoa Jesus Christ.

Naa taratara mua e hakatuu mai i *Te Pas Paul ki naa tama i Epises* raa, ttama e sissii te pas nei e tarataraina a ia te ara te henua e hakapaaria TeAtua ki meemee hakapaa. A ia e taratara i te ara TeAtua e uii naa haisara te henua iloto te inoa Jesus Christ, Ttama TeAtua, ki hakassaoria te henua i naa mahi te haisara. Naa taratara naa e hakatuu hoki i te purepure hakamaatua TeAtua ni kauake ki naa tama te maarama nei, teelaa ni ttino i te saaita TeAitu Tapu raa ni kaavea mai. Te ssoa taratara te pas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama i Epises raa ki mee te nnoho laatou e nnoho hakapaa ma Christ raa ki sura i te nnoho laatou no meemee hakapaa ki laatou.

Aa ki illoa hakaraaoi iloo naa tama naa i te nnoho naa tama TeAtua ma se tama tokotasi iloto te inoa Christ raa, Paul e kauake ana taratara raa ka hakatuu ki naa mee i te maarama nei: teenaa maa naa tama e lotu i TeAtua raa e mee ma se haitino te tama, aa Christ raa ko te pisouru; aa e mee ma se hare e hakatuu, aa Christ raa ko te pou hakamaatua; naa tama e lotu raa e mee hoki ma se ffine e aavana, teenaa Christ raa ko tana aavana. Te pas nei e hakatuu te lopo taratara iloo i te tiputipu nei, teenaa i ttama e sissii te pas nei ni usuhia naa tiputipu te manava laaoi TeAtua teelaa e takoto i Christ. Naa mee hakkaatoa e hakattii maarama mai iloto te laaoi Christ, te mate Christ, te manava aroha Christ, te manava laaoi Christ, aa te manava see iloa te ppena te vana e hakallika.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2
Christ ma naa tama te lotu 1.3—3.21
Te ora hoou iloto Christ 4.1—6.20
Naa taratara hakaoti 6.21–24

1 A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua, e sissii te pas nei ki kootou naa tama TeAtua e nnoho i Epises; kootou naa tama teelaa seai iloo ki tiiake te lotu kootou i Jesus Christ.✡ 2 Nau e taku ki roorosi hakaraaoi TeAtua, taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki kootou, ki nnoho laaoi kootou.

Naa mee e taukalleka TeAitu e takkoto i Christ

3 Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ! Naa mee katoo TeAitu e taukalleka teelaa e takkoto i te maarama i aruna i te lani raa ni kaumai TeAtua ki taatou, naa tama Christ. 4 Imua te mahaa mai ana te maarama nei raa, taatou kunaa hakamaatinoria are TeAtua ki mee taatou ma ni tama aana, teenaa i taatou e ttaka ma Christ. A Ia ni mee peenei ki ttapu naa ora taatou aa ki see hai sara taatou imua ana karamata.

✡ **1.1** Acts 18.19-21; 19.1

I aa Ia e laaoi i taatou, 5 TeAtua kunaa mee iloo tana maanatu maa taatou ma ki ppurutia a Ia ma ni tamalliki aana i taatou e tautari ki Christ. Teenei ko tana mee e hiihai aa e hiahia ai a Ia. 6 Taatou ki hakanau i TeAtua i te taukareka tana laaoi. A Ia ni hookii vare mai tana mee e taukareka, teenaa ko tana Tama e llee ai tana manava. 7 I te aa, taatou nei e hakassaoria te ttoo Jesus Christ, teenaa TeAtua ku see maanatu ki naa haisara taatou, i tana laaoi ki taatou e lasi iloo.✡ 8 Te laaoi TeAtua ni huri no kaumai ki taatou nei e lasi ffaaeo iloo!

I aa Ia e atamai aa e iloa i te kau vana raa, 9 teenaa TeAtua ni haia a Ia tana vana ni maanatu ki mee. A Ia ni hakailoa mai ki taatou i tana hakataakoto teelaa ni see ilotia imua, aa teenei ku ttino maaoni i Christ. 10 Te mee TeAtua e maanatu ma ki haia hakaotina a Ia i tana saaita e vana maa e taukareka raa, a Ia ma ki hakakkutu ana mee hakkaatoa ni penapena, teenaa ko naa mee katoo i te lani ma te kerekere, aa Christ ku noho hakamaatua i naa mee naa.

11 Naa mee hakkaatoa e haia ki hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Teenaa taatou ni hakamaatinoria TeAtua ma ni tama aana i taatou ni tama Christ, i teenaa ko te hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo. 12 Teenei taatou, naa tama mua ni taaohi manava i Christ, taatou ki hakanau i naa mahi TeAtua!

13 Aa kootou hoki ni mee ma ni tama TeAtua i te saaita kootou ni llono i te taratara maaoni, teenaa ko te Lono Taukareka ni kauatu te ara kootou ki hakassao. Kootou ni tuku ki naa vana Christ, teenaa ki tuku atu te hakailona TeAtua raa ki takoto i kootou, ki mattino maa kootou ni tama aana. Teenaa a Ia ni kauatu TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu a Ia ki kootou imua. 14 TeAitu Tapu raa ko te hakailona TeAtua ki taatou, ki hakailoa mai maa taatou ma ki toa taatou se aa TeAtua ni purepure ake maa ana tama. Te mee nei e hakailoa mai hoki maa TeAtua ma ki mmata ki see heheuna hoki taatou ma ni poe aaraa tama. Taatou ki hakanau i ana mahi!

Paul e taku ki TeAtua

15 I taku saaita iloo ni lono maa kootou e lotu i TeAriki Jesus Christ aa i te laaoi kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua raa, 16 nau ni seai iloo ki hakamotu i aku taku ka taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Nau e maanatu peenaa ki kootou i aku saaita e taku, 17 ka mee ake ki te Atua taatou Ariki, Jesus Christ, te Tamana haimahi, ki kauatu TeAitu, te tama ma ki mee ki atammai kootou, aa teelaa ma ki hakaari atu i naa tiputipu TeAtua ki kootou ki illoa kootou iaa Ia. 18 Nau e taku maa naa hakataakoto kootou ki tarakina TeAtua ki kkite kootou i tana maasina, ki illoa kootou i te mee e taaohi manava ai kootou teelaa ni kannaatia ai kootou a Ia, aa ki kkite kootou i te llasi ana mee e taukalleka ni purepure maa ana tama. 19 Nau e taku hoki ki kkite kootou i ana heheuna haimahi iloto naa ora taatou, naa tama e lotu. Naa mahi e heheuna iloto taatou nei ko ana mahi 20 teelaa ni hakaari i tana saaita ni hakamasike Christ i te mate no hakanoho i tana vasi hakamaatau i te maarama i aruna i te lani.✡ 21 Christ e noho hakamaatua i aruna naa tama hakamaatua i te lani; teenaa ko naa hakamau, naa tama haimmahi, aa ma naa ariki. Tana heuna nei e lasi are i naa heuna naa hakamau i te maarama nei ma te maarama hakamuri. 22 TeAtua ni tuku naa mee hakkaatoa ki takkoto i laro naa vae Christ, teenaa, hakanohoria iloo a Ia Christ ki noho hakamaatua i aruna te lotu ma naa mee hakkaatoa.✡ 23 Naa tama e lotu raa, teenaa ko te haitino Christ;

✡ **1.7** Col 1.14 ✡ **1.20** Ps 110.1 ✡ **1.22** Ps 8.6

teenaa ko tana tinotama hakkaatoa, aa naa mee hakkaatoa i naa kina e haka kaatoaina a Ia.✡

2

Taatou e ora i naa mahi Christ

1 Imua, i te saaita kootou ni see hakannoo ki te taratara ka ttaka kootou
ma naa haisara kootou raa, kootou e mee pee ko naa tama ku oti te mmate.
2 I te saaita naa kootou ni tautari ki te ara e hakallika te maarama nei.
Kootou ni hakannoo ki te tama hakamaatua i naa mahi aitu i te lani, teenaa
ko te aitu e heheuna iloto naa tama teelaa see hakannoo ki TeAtua.
3 Maaoni iaa, taatou hakkaatoa ni mee ma ko naa tama naa; taatou maraa
e hai ki naa vana taatou e kaimannako. Teenaa te kau vana naa tinotama
taatou ma naa hakataakoto taatou e oti manava raa, naa mee naa maraa
e haia taatou. I te tiputipu taatou nei raa, taatou ni tukua hakaoti
ki hakallono isu taatou i te saaita TeAtua e loto, e mee pee ko te henua
hakkaatoa.
4 Tevana iaa te manava aroha TeAtua e lasi ffaaeo iloo, aa tana laaoi
i taatou see taea. 5 Teenaa te saaita naa tinotama taatou ni mmate
i te see llono taratara taatou raa, taatou ni hakaoratia a Ia ma Christ.
Kootou nei ni hakaoratia i TeAtua e manava laaoi i kootou.✡ 6 Taatou
ni hakamassikeria TeAtua ma Jesus Christ ki nnoho hakamaatua taa-
tou ma Ia i te maarama i aruna i te lani, i taatou e tautari ki Christ.
7 A Ia ni hakasura te vana nei ki takoto te mee nei i naa saaita hakkaa-
toa e oomai imuri, teenaa ki ilotia naa tiputipu tana manava laaoi teelaa
ni hakasuratia mai a Ia i Jesus Christ. 8-9 Teenaa ko te laaoi TeAtua teelaa
ni ssao ai kootou, i kootou e lotu. Kootou ni see hakassaoria maa i naa vana
taukalleka kootou e mee, seai. Teenaa se taukareka TeAtua e hookii vare
ki kootou, aa kootou ki see lavaa te ahu i te mee naa. 10 TeAtua ni penapena
taatou ki tiputtipu taatou peenei, teenaa taatou ni penapenaa a Ia ki ttaka
taatou ma naa sosorina e taukalleka, i taatou e tautari ki Jesus Christ. A Ia
kunaa hakatonu mai are te tiputipu naa ki haia taatou.

Te manava tokotasi i Christ

11 Kootou naa tama ni hannau i naa henua sara, kootou naa ko naa tama
e kannaatia naa Jew raa ma ko "naa tama see ssere," aa maa laatou iaa
ko "naa tama e ssere." (Teenaa ko te hakamaatino naa taanata e mee
ki naa kina laatou) Kootou ki hakamaarona i naa tiputtipu kootou imua.
12 I te saaita naa raa, kootou ni nnoho hakakkee i Jesus Christ. Kootou
ni horau aa kootou ni see nnoho ma ni tama TeAtua. Kootou ni see llave
i naa taratara hakamaatua e takkoto, teelaa e hakatahito ki naa purepure
TeAtua ni tuku ki ana tama. Kootou ni nnoho poouri iloto te maarama nei;
kootou ni see hai mee e taaohi manava ai kootou aa kootou hoki
ni see nnoho ma TeAtua. 13 Aa i te saaita nei, i kootou ku tautari ki Jesus
Christ, teenaa kootou naa tama ni nnoho mmao raa ku oti te hakaahea mai
te ttoo Christ ki nnoho tauppiri kootou ki TeAtua. 14 I te aa i taatou
ni haia Christ tana tino ki nnoho hakapaa taatou, teenaa ko naa Jew raa
aa ma naa tama teelaa seai ma ni Jew, ma ni tama te kanohenua
tokotasi. Te mee ni takoto ka ppui iloto naa kanohenua e lua naa, teelaa
e nnoho hakakkee laatou ki laatou ka hakatauttau ki laatou raa, ku oti
te seua Christ i tana saaita ni mate. 15 A Ia ni hakaotina a Ia naa Loo
naa Jew hakapaa ma naa taratara iloto naa Loo naa, ki hakatipu mai iloto
naa kanohenua e lua naa se kanohenua hoou tokotasi teelaa e tautari
kiaa Ia. Teenaa te henua e haia a Ia ki nnoho laaoi.✡ 16 I te saaita Christ

✡ **1.23** Col 1.18 ✡ **2.5** Col 2.13 ✡ **2.15** Col 2.14

ni mate i aruna te kros raa, a Ia ni puuia a Ia naa kanohenua e lua naa ki see nnoho no hakatauttau soko laatou. Aa teenaa ko tana mate i aruna te kros naa teelaa ni hakapaaria ai a Ia naa kanohenua e lua naa no mee ma se kanohenua tokotasi ka hakaahea ki TeAtua.✡ 17 Christ ni au no hakaea te Lono Taukareka i te nnoho laaoi raa ki te henua hakkaatoa: ki kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew, naa tama ni nnoho mmao i TeAtua, aa ma naa Jew, naa tama ni tauppiri kiaa Ia.✡ 18 Teenei ko Christ teelaa ni haia a Ia taatou hakkaatoa, naa Jew ma naa tama seai ma ni Jew, ki lavaa te oomai taatou hakapaa ma TeAitu tokotasi no nnoho imua naa karamata te Tamana.

19 Aa teenaa, kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew raa ku see mee hoki ma ni horau aa ma ni tama see ilotia i naa kina laatou ni oomai; kootou ku nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua, aa kootou ku ffai i te haanauna TeAtua. 20 Kootou hoki e tuu pee ko te hare e hakatuu ki naa pou teelaa ni hakatuuria naa aposol ma naa pure TeAtua, aa Jesus Christ tana tino e tuu pee ko te pou hakamaatua te hare naa. 21 A Ia naa e taaohi te hare raa ki mmau, aa e hakamasike te hare naa ki tipu ma se Hare Tapu e hakatapu ki TeAriki. 22 I kootou e tautari kiaa Ia, teenaa kootou hoki e hakatuuria hakapaa ma aaraa tama ki mee ma se kina TeAitu TeAtua raa ki noho.

3

Paul e heheuna tokonaki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew

1 Teenei ko taku vana e taku ai ki TeAtua. Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna i Jesus Christ i te vasi kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew. 2 Kootou ku oti te llono maa TeAtua, i tana manava laaoi, ni kaumai naa heuna nei ki kauatu se taukareka maa kootou. 3 TeAtua ni hakailoa mai tana hakataakoto see ilotia te henua raa kiaa nau. (Nau ku oti te sissii atu aku tamaa taratara i te mee nei. 4 Aa ki mee kootou e tokatoka i aku mee ni sissii raa, kootou ma ki illoa i taku atamai i naa vana teelaa see ilotia i Christ.) 5 Imua raa te mee huu nei ni see tarataraina ki naa tama te maarama nei, aa teenei are TeAtua ku hakailotia a Ia te mee naa. Teenaa TeAitu raa e hakailotia a Ia te mee huu nei ki naa aposol ma naa pure TeAtua e ttapu. 6 Te taratara huu raa e mee maa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa ku llave hakapaa ma naa Jew i naa mee taukalleka TeAtua e hookii; naa tama naa ku mee ma ni tama te manava tokotasi, aa laatou ma ki vaevae naa mee TeAtua ni purepure ake iloto te inoa Jesus Christ.✡

7 Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau iaa Ia no hakaea te Lono Taukareka, teelaa ni kaumai ai a Ia tana laaoi ma ana mahi ki heheuna iaa nau. 8 A nau nei i laro naa tama hakkaatoa TeAtua, tevana iaa TeAtua ni kaumai te heuna nei ki kaavea te Lono Taukareka i te hai mee Christ ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, 9 aa ki kkite te henua katoo i te ara te mee huu TeAtua e maanatu ki mee nei ki haia laatou ki heheuna. TeAtua, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa raa, ni hakalluu tana mee nei i naa setau katoo ku oti te llaka nei. 10 TeAtua ni mee peenei iaa Ia e hiihai ma ki hakaari i te saaita nei i naa tiputipu katoo tana atamai ki naa tama hakamaatua ma naa hakamau hakkaatoa i naa nohorana i te lani. Teenaa naa tama naa ma ki hakkiitea naa tama te lotu raa i te mee nei. 11 Teenei ko tana hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo, aa teenei ku ttino mai i Jesus Christ, TeAriki taatou. 12 I taatou e tautari ki Christ aa i taatou e illoa hakaraaoi iloo iaa Ia raa, taatou nei ku see ppore te oo atu no nnoho imua

✡ **2.16** Col 1.20 ✡ **2.17** Is 57.19 ✡ **3.6** Col 1.26-27

TeAtua. 13 Aa teenei nau ku mee atu ki kootou: kootou ki see mamannatu
tammaki maa i aa nau e hakallono isu maa kootou. Naa vana nei e ssura
ki kauatu se taukareka maa kootou.

Te laaoi Christ

14 Teenei ko taku vana e tuu ai peenei ki aku turi imua te Tamana,
15 te tama teelaa naa haanauna katoo i te lani ma te maarama nei e too ai
naa ora laatou. 16 Nau e kainnoo ki TeAtua ki kauatu tana Aitu ki haimahi
naa hakataakoto kootou, iaa Ia e sura te kau mee e taukalleka, 17 aa nau
e taku ki penapena Christ tana hare iloto naa hatumanava kootou, ki noho
Ia ma kootou iloto naa manava kootou. Nau e taku maa naa ora kootou
ki hakatahito ki te manava laaoi, 18 teenaa ki haimahi kootou hakapaa ma
naa tama katoo TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i te taaraki, te huarooroa,
te konotuu, aa te nnoto te laaoi Christ. 19 Nau e hiihai maa kootou ki oomai
no illoa i tana laaoi teelaa e hainattaa te ilotia, ki hakakaatoa atu te tiputipu
TeAtua i kootou.

20 TeAtua e takkoto ana mahi e heheuna iloto taatou raa, e lavaa te haia
a Ia naa mee e ttoe iaa i naa mee taatou e kainnoo aa ma naa mee taatou
e mannatu. 21 Naa tama e lotu raa ki hakanau iaa Ia iloto te inoa Jesus Christ
i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

4

Taatou ku mee ma se tama tokotasi i te haanauna Christ

1 Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna maa TeAriki. Teenei nau
ku mee atu ki kootou: kootou ki tautari ki naa tiputipu te ora teelaa e tau ma
te ora ni kannaatia ai kootou TeAtua ki tautari. 2 Kootou ki seai iloo ki ahu
ki kootou; kootou ki meemee hakaraaoi aaraa tama, aa kootou ki meemee
seemuu. Kootou ki manava laaoi no tokonaki ki telaa tama.✡ 3 Hakamakkii
ki tauhia kootou te manava tokotasi teelaa ni kauatu TeAitu, teenaa
ko te laaoi teelaa e mee ai kootou ki nnoho hakapaa. 4 Teelaa se haitino
tokotasi aa TeAitu tokotasi, e mee pee ko te mee tokotasi e taaohi manava ai
taatou teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua. 5 Teelaa se Ariki tokotasi,
te lotu tokotasi, te hakaukau tapu tokotasi; 6 teelaa se Atua tokotasi aa
a Ia naa e Tamana i naa tama naa henua hakkaatoa. A Ia naa ko te Ariki
naa tama hakkaatoa, e heheunatia a Ia naa mee hakkaatoa, aa e takoto
i naa tama hakkaatoa.

7 Taatou nei e kkee naa mee e taukalleka ni kaumai TeAitu i naa mee
Christ e hookii. 8 E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa:

“Tana saaita ni hano ki aruna hakaoti raa,
a Ia ni too te lopo karapusi no hano ma Ia;
a Ia ni hookii naa mee e taukalleka ki te henua.”✡

9 Aa teenaa, te taratara e mee maa, “A Ia ni hano ki aruna”, te taratara naa
e mee maa e aa? Te taratara naa e mee maa a Ia ni au imua ki te kina
hakaoti i laro i te kerekere. 10 Teenaa te tama ni au ki laro raa ko te tama koi
ni hano ki aruna no hakahiti naa papallani ki hakamaasinaria a Ia te lani
hakkaatoa ki te ttia tana haitino. 11 Teenaa ko Ia naa teelaa ni “hookii
naa mee e taukalleka ki te henua.” A Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol,
aaraa tama ma ni pure TeAtua, aaraa tama ki hakaea te Lono Taukareka,
aaraa tama ki roorosi te lotu, aa aaraa tama ki akonaki te henua. 12 A Ia
ni mee tana vana nei ki heheuna hakapaa naa tama te lotu ki hakatipu
te kanohenua Christ. 13 Teenaa taatou ma ki oomai no mee ma se tama

✡ **4.2** Col 3.12-13 ✡ **4.8** Ps 68.18

tokotasi i taatou e lotu aa i taatou e illoa hakaraaoi iloo i te Tama TeAtua; taatou ma ki mee ma ni tama ku mattua iloto naa hakataakoto taatou, e ttae iloo ki te tiputipu maaoni Christ. 14 Taatou ma ki see mee hoki ma ni tamalliki teelaa e sausaua naa peau ka laaua te matani e aniani mai i te kau aauna, teenaa i naa hakannoo taatou ki naa akonaki naa tama e taratara kailallao. Teenaa ko naa tama e usuusuhia laatou aaraa tama ki naa vana hakalellesi laatou e ffatu. 15 Tevana iaa taatou ki taratara maaoni ma te manava laaoi, teenaa ki ttipu ake taatou no illoa hakaraaoi i Christ, te tama hakamaatua taatou. 16 A Ia e heheunatia a Ia naa tamaa kina hakkaatoa te haitino raa ki heheuna hakapaa, aa te haitino naa e tauhia i ana hakatauna. I te saaita naa tamaa kina naa e heheuna hakaraaoi raa, te haitino raa ma ki somo no tipu ake ma te laaoi.✡

Te ora hoou i Christ

17 Nau e hakaapo atu te taratara nei iloto te inoa TeAriki: Kootou see nnoho peenaa ka sosorina pee ko naa tama see illoa i TeAtua; naa tama teelaa seai naa hakataakoto laatou e taukalleka. 18 Naa mannatu naa tama naa e takkoto i naa mee te poouri. Naa tama naa see llave i te ora TeAtua e hookii, i laatou e manava hatu. Teenaa naa tama naa see lavaa iloo te anaana ma ki illoa laatou i TeAtua. 19 Naa tama naa ku see illoa te nnapa; laatou e hakamanani peenaa i naa vana e kerekkere laatou e hai.

20 Teenaa seai ko naa mee kootou ni akonakina i naa tiputipu Christ! 21 Kootou ni akonakina hakaraaoi iloo ki illoa kootou i te hakamaaoni teelaa e takoto i Jesus, i kootou ni tama e tautari kiaa Ia. 22 Aa teenaa, kootou ki tiiake te tiputtipu tuai teelaa ni ttaka ma kootou. Teenaa ko te tiputipu teelaa ni seua naa vana hakalellesi kootou ni kaimannako.✡ 23 Naa hatumanava kootou ma naa hakataakoto kootou ki haia ki ssura ni mannatu hoou, 24 aa kootou ki too te tinotama hoou, te tinotama teelaa ni penaa ki tautari ki te tiputipu TeAtua aa teelaa e hakasura te ora maaoni e tonu aa e tapu.✡

25 Teenaa kootou ku kaaoti te taratara hakalellesi! Kootou ki taratara maaoni ki telaa tama, i te aa i taatou hakapaa katoo ni tama i te haanauna Christ.✡ 26 Ki mee kootou e lloto, kootou see taki naa loto kootou naa ma ki oti kootou ku mannatu ma ki mee ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki see mee maa kootou ki ttaka ma naa loto kootou naa i te aso hakkaatoa.✡ 27 Kootou seai iloo ki hakattanasia se ssao maa Satan, ki see hanatu ia no usuusuhia kootou. 28 Naa tama ni ttaka ka kailallao raa ki tiiake laatou te tiputipu naa; naa tama naa ki kaamata te heheuna ki lavaa te taavi hakaraaoi ni kaikai maa laatou, aa ki lavaa laatou te tokonaki ki naa tama see hai mee. 29 Kootou ki see taratara ki naa taratara e hakallika; kootou ki taratara koi ki naa taratara e lavaa te tokonaki telaa tama, teenaa ko naa taratara teelaa e hakatipu te manava telaa tama i aa ia ku ssura ana mee e hiihai. Naa tama e llono i naa taratara kootou naa ma ki ssura laatou taukareka. 30 Aa kootou ki see haia kootou TeAitu Tapu TeAtua ki noho hakaaroha. TeAtua ni kaumai TeAitu raa ki illoa taatou maa taatou ni tama aana, aa ki illoa taatou maa te aso raa ma ki tae mai, teenaa ko te saaita taatou ma ki hakassaoria a Ia. 31 Kootou tiiake te manava utiuti i telaa tama, te manava haaeo, aa te manava e lotoloto nauhie. Kootou tiiake te pukua kkaa ma te pukua saakiri, aa kootou ku tiiake te manava e lotoffaaeo i telaa tama. 32 Kootou ki manava laaoi ka manava aroha i telaa tama; kootou ki alloha i naa tama

✡ **4.16** Col 2.19 ✡ **4.22** Col 3.9 ✡ **4.24** Gen 1.26; Col 3.10 ✡ **4.25** Zech 8.16 ✡ **4.26** Ps 4.4 (LXX)

teelaa eppena naa haisara ki kootou, e mee pee ko TeAtua ni aroha ki kootou i kootou e tautari ki Christ.✡

5

Te nnoho iloto te maasina TeAtua

1 I kootou ko naa tamalliki TeAtua e llee ai tana manava raa, kootou
ki mee ki tiputtipu kootou ma ko Ia. 2 Kootou ki tautari ki te ara te laaoi,
e mee pee ko Christ ni llee tana manava i taatou teelaa ki hookii ai a Ia
tana ora maa taatou, ki mee ma se mee e manoni kkona e hakaara ki TeAtua
teelaa e hiahia ai a Ia.✡
3 Te mee raa e sara maa naa vana hai huri, naa vana e kerekkere, aa ma
naa mee kootou e kaimannako raa e tarataraina kootou. I te aa i kootou
ni tamalliki TeAtua. 4 Te mee raa hoki e sara maa kootou e maaisu haaeo,
e taratara vvare, aa e taussua mmahi. Kootou ki ffuri are no taratara hiahia
i TeAtua. 5 Kootou ki illoa maa see hai tama i naa tama e hai huri, naa tama
e mee naa vana e kerekkere, aa ma naa tama e kaimmate i naa mee laa-
tou raa ma ki too ni tuuhana maa laatou i te Nohorana Christ ma TeAtua.
Te tama e kaimmate i ana mee raa e mee ma ku lotu ki ana mee naa.
6 Kootou see tiiake ni tama ki oo atu no hakarereesia kootou
ki naa taratara vvare laatou. Teenei ko naa mee nei teelaa
ma ki hakappuu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia.
7 Teenaa kootou ki seai iloo ki hakapaa atu ki naa tama peenaa. 8 Naa tino
kootou ni nnoho i te poouri imua, tevana iaa i kootou ku mee ma
ko te kanohenua TeAriki raa, kootou ku nnoho iloto te maasina. Teenaa
kootou ki nnoho pee ko naa tama teelaa ni ttipu ake iloto te maasina.
9 I te aa i te maasina naa e ssura te kau tiputtipu e taukalleka, e ttonu, aa
e hakamaaoni. 10 Kootou mee ki illoa kootou ma se aa e hiahia ai TeAriki.
11 Kootou see anaana atu ki naa vana vvare naa tama naa e hai, teenaa
ni mee te poouri. Kootou iaa ki hakassaaina naa mee naa ki te maarama.
12 Te mee raa e hakanapa iloo maa taatou e tarataraina taatou naa vana
laatou e mee mmuni. 13 Aa te saaita naa mee hakkaatoa raa e hakassaaina
ki te maarama raa, teenaa te tiputipu maaoni naa mee naa ma ki takkoto
mallama mai. 14 I te aa, naa mee teelaa e hakassaaina raa ma ki takkoto
mallama mai. Teelaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peelaa,
“Maahuru, te tama e matamoemoe nei,
no masike mai i te mate,
ki too te maasina Christ iaa koe!”
15 Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo i naa nnoho kootou. Kootou
see nnoho pee ko naa tama see atammai; kootou ki nnoho ma ni tama
e atammai. 16 Kootou ki haia kootou ni ara peehea e taukalleka
e takkoto mai. I te aa i teenei ni aso e hakallika.✡ 17 Kootou ki see mee ma
ni vvare; kootou mee ki ilotia kootou ma se aa TeAriki e hiihai maa kootou
ki mee.
18 Kootou see unuunu ma ki vvare kootou i naa vaimmara, naa vai teelaa
ma ki oti ku kauatu te hakallika kootou. Kootou ki too TeAitu Tapu ki noho
hakamaatua i naa ora kootou. 19 I naa saaita kootou e kkutu hakkaa-
toa raa, kootou ki huahua naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu, naa mako
te lotu, aa ma naa mako e ttapu; kootou ki huahua iloto naa hatumanava
kootou naa mako te lotu ma naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu raa
ka hakanau i TeAriki. 20 I loto te inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, kootou
ki taratara hiahia peenaa ki TeAtua Tamana i naa mee hakkaatoa.✡

✡ **4.32** Col 3.13 ✡ **5.2** Ex 29.18; Ps 40.6 ✡ **5.16** Col 4.5 ✡ **5.20** Col 3.16-17

Naa hai aavvana

21 Kootou ki tuku ki naa vana telaa tama, i kootou ni tama e lotu i Christ.
22 Naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou, e mee
pee ko kootou e tuku ki TeAriki.✡ 23 I te aa te tanata hai aavana raa
e noho hakamaatua i aruna tana aavana, e mee pee ko Christ e noho
hakamaatua i aruna te lotu; aa Christ tana tino ko te tama e hakaora
te lotu, teenaa ko tana haitino. 24 Aa teenaa, naa haahine hai aavvana raa
ki tuku hakaraaoi iloo ki naa aavana laatou, e mee pee ko te lotu raa e tuku
ki naa vana Christ.
25 Naa taanata e hai aavvana, kootou ki llee naa manava kootou
i naa aavana kootou, e mee pee ko Christ ni llee tana manava i te lotu,
teenaa ni mee ai a Ia ma ki mate Ia ki hakaora te lotu.✡ 26 A Ia ni mee peenei
ki hakatapu te lotu raa ki TeAtua ki tana taratara, teenaa ko tana saaita
ma ki oti te huihuia a Ia te lotu raa ki matahua ki te vai, 27 ki te saaita
te lotu raa e hookina ake kiaa Ia raa, te lotu raa e hakasoro mmata i aa ia
e matahua, see hai sara, see kerekere, e mmore hua, aa see hai vana e sara
iaa ia. 28 Naa taanata raa ki llee naa manava laatou i naa aavana laatou,
e mee pee ko te llee naa manava laatou i naa tino haitino laatou. Te tanata
e llee tana manava i tana aavana raa ko te tanata e llee tana manava
i tana tino haitino. 29 See hai tama e hakanniko i tana tino haitino.
Taatou maraa e mmata hakaraaoi iloo ki naa haitino taatou, e mee pee
ko naa mmata ake Christ hakaraaoi iloo ki te lotu; 30 i taatou ni tama
i tana haitino. 31 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "I te ara nei raa
te tanata raa ma ki tiiake ia ana maatua no hakapaa ki tana aavana, aa
laaua ku mee ma se tama tokotasi."✡ 32 E mee te hui te taratara teelaa
ni see ilotia, aa teenei e hakailotia mai te Laupepa Tapu nei. Nau e iloa maa
te taratara nei e hakatuu ki Christ ma te lotu. 33 Tevana iaa te taratara nei
e taratara hoki ki kootou: teenaa naa taanata hakkaatoa ki hai aavana laaoi
naa aavana laatou, e mee pee ko ia e hiihai kiaa ia tana tino, aa naa haahine
hai aavvana raa ki tuku ki naa aavana laatou.

6

Naa tamalliki ma naa maatua laatou

1 Kootou naa tamalliki, kootou ki hakannoo ki naa maatua kootou
i kootou ni tama TeAriki. Teenaa te ara e tonu.✡ 2 "Hakannoo ki too tamana
ma too tinna." Teenei ko te Loo mua teelaa e mee ana purepure
e tau atu imuri peelaa, 3 "ki ttonu katoo oo vana aa ki rooroa too noho
i te kerekere nei."✡
4 Kootou naa maatua, kootou ki anaana hakaraaoi naa tamalliki kootou;
kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa ki lloto; kootou anaana
hakaraaoi ki ttipu ake naa tamalliki naa ma naa akonaki TeAriki.✡

Naa hakamau maa naa poe laatou

5 Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou
i te maarama nei. Kootou ki poreppore ka mattaku i laatou, tevana iaa
kootou ki hai ma te manava laaoi, e mee pee ko kootou e heheuna maa
Christ. 6 Kootou see mee koi peenei i naa saaita laatou e ttoka i naa heheuna
kootou, i kootou e fiffai maa laatou ki fiaffia i naa heheuna kootou. Seai.
Kootou ki heheunatia hakaraaoi iloo kootou ni aa TeAtua e hiihai, e mee
pee ko kootou ni poe Christ. 7 Kootou ki heheuna hakahiahia ma ni poe,
e mee pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa

✡ **5.22** Col 3.18; 1 Pet 3.1 ✡ **5.25** Col 3.19; 1 Pet 3.7 ✡ **5.31** Gen 2.24 ✡ **6.1** Col 3.20 ✡ **6.3** Ex 20.12; Deut 5.16 ✡ **6.4** Col 3.21

kootou e heheuna koi maa naa tama te maarama nei. 8 Mannatu i TeAriki
ma ki oti ku suia a Ia naa mee e taukalleka te henua ni mee. TeAriki
see hakatonu maa laatou ni hakamau aa maa laatou ni poe.✡
9 Kootou naa hakamau, kootou ki sosorina ki te sosorina tokotasi
ki naa poe hakkaatoa kootou; kootou ki see hakamatakutakuria kootou
naa tama naa. Kootou hakamaarona i te mee nei: kootou ma naa poe
kootou naa e mee te Hakamau kootou tokotasi e noho i te lani. Teenaa
ko te tama e hakatonutonu te henua katoo i te ara tokotasi.✡

Naa hana TeAtua

10 Te mee hakaoti raa, kootou ki hakatipu ake naa mahi kootou no hakauu
ki naa mahi TeAriki. 11 Too naa hana hakkaatoa teelaa ni kauatu TeAtua,
ki lavaa kootou te massike no puuia naa vana tippua Satan. 12 I te aa i taatou
see hetaa ma naa tama te maarama nei; taatou e hetaa are ma naa aitu
e hakallika te maarama i aruna, teenaa ko naa tuku aitu, naa hakamau aitu,
aa ma naa mahi aitu te ssao poouri nei. 13 Teenaa kootou ki too naa hana
TeAtua raa i te saaita nei lokoi! Saaita te aso e hakallika naa e tae mai raa,
kootou ma ki lavaa te huri atu no hetaa kootou ma te tama e tautau haaeo
kootou naa. I te saaita kootou ma ki oti te hetaa raa, kootou ma ki lavaa koi
te taaohi ki naa hakatina kootou.
14 Kootou ki ttuu tanattana. Te hakamaaoni raa, teenaa ko too tuu;
te tiputipu e tonu raa teenaa ko too mee e hakao ki uhi too hatahata;✡
15 te nnoho kootou ka tanattana ki hakaea te Lono Taukareka i te nnoho
laaoi raa, teenaa ko naa taka kootou e hakao.✡ 16 Kootou ki taaohi peenaa
ki naa hakatina kootou ki mee ma se ppui naa haitino kootou. Teenaa
ko te ppui ma ki tiinai naa nasau e ura teelaa e vorovorosia atu Satan.
17 Te illoa kootou maa kootou e ttaka ma te ora maaoni raa, teenaa
ko te houru kootou e hakao ki uhi naa pisouru kootou, aa te taratara
TeAtua raa, teenaa ko te komu taa tama e kauatu TeAitu Tapu.✡ 18 I te saaita
kootou e mee naa mee nei raa, kootou ki taku ki TeAtua ki saapai atu
ki kootou. Kootou ki taku i te kau saaita katoo ka tautari ki naa taratara atu
TeAitu Tapu. Teenaa kootou ki nnoho ka roorosi lokoi, aa kootou ki seai iloo
ki tino mmate; kootou ki taku peenaa ki tokonaki TeAtua ki ana tama. 19 Aa
kootou ki taku hoki ki tokonaki mai TeAtua kiaa nau, ki kaumai se taratara
kiaa nau i taku saaita e tuu ki taratara. Teenaa ki see ppore nau i aku saaita
e hakaea ana taratara ka haka ilotia naa taratara te lono taukareka teelaa
ni see ilotia te henua. 20 Niaaina maa nau e moe iloto te hare karapusi,
nau nei ni tukua TeAtua ki hakaea nau te lono taukareka. Kootou taku
ki see ppore nau i aku saaita e hakaea te Lono Taukareka, teenaa i aa nau
ki heheuna peenaa.

Naa taratara hakaoti

21 Tikikus, te taina taatou e fiffai aa se tama e heheuna taukareka
i TeAriki raa ma ki taratara atu i naa vana e mee i aa nau i te kina nei, ki illoa
kootou i taku noho.✡ 22 Ttama naa e heunatia atu nau ki taratara atu ki illoa
kootou i te nnoho maatou, aa ki saapai atu ki naa heuna kootou.✡
23 Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku ki TeAtua Tamana ma TeAriki
Jesus Christ ki mmata atu ki nnoho hakaraaoi kootou, aa ki hakattina
kootou ma te manava laaoi. 24 Nau e taku maa te laaoi TeAtua ki takoto ma
naa tama katoo teelaa e manava laaoi maaoni peenaa i taatou Ariki Jesus
Christ.

✡ **6.8** Col 3.22-25 ✡ **6.9** Deut 10.17; Col 3.25; 4.1 ✡ **6.14** Is 11.5; 59.17 ✡ **6.15** Is 52.7
✡ **6.17** Is 59.17 ✡ **6.21** Acts 20.4; 2 Tim 4.12 ✡ **6.22** Col 4.7-8

PHILIPPIANS
TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I FILIPAI
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te pas Paul ki naa tama i Filipai ni sissii ki naa tama te lotu mua Paul ni hakamasike i Masedonia; teenaa se matakaaina e takoto i laro te roorosi te kaaman Rome. Te aposol nei ni sissii tana pas nei i tana saaita ni moe iloto te hare karapusi. I te saaita naa raa, aaraa tama e lotu laatou hakapaa ni ffuri no taratara hakallika iaa ia, teenaa tana manava ni hakallika iloo i te kau taratara hakalellesi ku tarataraina iloto te lotu i Filipai. Tevana iaa iloto te pas nei raa, Paul e taratara i tana hiahia aa i te taukareka tana manava, i aa ia e iloa hakaraaoi iloo i Jesus Christ.

Paul ni maanatu ki sissii tana pas nei ki naa tama te lotu i Filipai ki taratara ake i tana hiahia, i naa tama naa ni kkave ake ana mane i tana saaita ni noho see hai mee. I loto tana pas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama naa ki seai iloo ki tiiake naa lotu laatou. Laatou ki see ssopo naa manava laatou maa i aa ia e moe iloto te hare karapusi, aa maa i naa haaeo e ttiri i laatou. A ia e hai atu ki ttaka laatou ma te tiputipu Jesus e meemee seemuu, aa ki see sosorina tautari naa tama naa ki naa vana hakatannata laatou e oti manava ai. A ia e hakasua ake ki naa tama naa maa te ora laatou iloto Jesus Christ raa, teenaa se taukareka e hookina ake TeAtua i tana manava aroha i laatou. Te ora naa ni hookina ake TeAtua i laatou e lotu maaoni; see mee maa i laatou ni tautari ki naa Loo naa Jew. Paul e sissii no taratara ake i te hiahia ma te laaoi TeAtua e hookii ki naa tama e ttaka ma Christ.

Te pas nei e llasi ana taratara i naa tiputipu pee ko te manava hiahia, manava see ppore, te nnoho ma te manava tokotasi, aa te nnoho hakalavatoa iloto te lotu ma te ora naa tama TeAtua. Te pas nei e taratara hoki i te llee te manava Paul i naa tama TeAtua e nnoho i Filipai.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–11
Naa vana ni ssura i Paul 1.12-26
Te ora iloto Christ 1.27—2.18
Naa vana ki haia Timothy ma Epafroditus 2.19–30
Naa taratara hakaapo i naa tama hakallika ma naa haaeo ma ki ssura 3.1—4.9
Paul ma ana soa i Filipai 4.10–20
Naa taratara hakaoti 4.21–23

1 A nau Paul, maaua ma Timothy ni tama e heheuna maa Jesus Christ.✡
Maaua e sissii atu te pas nei ki kootou naa tama hakkaatoa TeAtua e nnoho i Filipai, kootou naa tama e hakatina i Jesus Christ, aa ma naa tama hakamaatua te lotu ma naa tama e tokonaki ki naa heuna te lotu:
2 Nau e taku maa TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Paul e taku maa naa tama i Filipai

3 Nau maraa e taratara hiahia i taku Atua i te kau saaita nau e maanatu ki kootou; 4 aa i te kau saaita nau e taku maa kootou raa, nau e taku ka hiahia 5 i te ara kootou ni tokonaki mai kiaa nau i aku hakaea te Lono Taukareka, kaamata mai iloo i te aso mua no tae mai ki te ssao nei.
6 Nau e iloa hakaraaoi iloo maa TeAtua, Ttama ni kaamata te heheuna

✡ **1.1** Acts 16.12

taukareka iloto naa ora kootou, ma ki heheuna peenaa i kootou ki ttonu
hakaoti naa ora kootou i te aso Jesus Christ ma ki ahemai. 7 Kootou
e takkoto peenaa iloto taku hatumanava, teenaa e hanotonu koi ma
te llee taku manava i kootou. I te aa i kootou ni tokonaki hakapaa mai
kiaa nau i te heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau i te saaita nei, i aa nau e moe
iloto te hare karapusi nei aa i taku saaita hoki ni taka i haho ka hakaea
te hakamaaoni te Lono Taukareka ki illoa hakaraaoi naa tama e lotu.
8 TeAtua e iloa iaa nau, aa e lavaa te taratara atu maa nau e taratara maaoni,
teenaa i taku saaita e taratara ma te llee taku manava i kootou nei raa,
teenaa se tiputipu e au i te manava Jesus Christ tana tino.
9 Nau e taku peelaa maa te manava laaoi kootou i telaa tama ki tipu ake
lokoi, teenaa ki illoa maaoni kootou i te tiputipu e tonu aa ki hakamattoni
kootou i naa vana kootou e hai. 10 Teenaa ki ilotia kootou te tiputipu
teelaa e taukareka. Aa i te aso Christ ma ki ahemai raa, naa ora kootou
ma ki mataffua aa kootou ma ki see hai sara. 11 Naa ora kootou ma ki kaatoa
ki naa tiputtipu e ttonu maaoni teelaa Jesus Christ soko Ia e lavaa te kauatu.
Naa vana nei e ssura ki hakanau te henua i te haimahi TeAtua.

Te ora maaoni e taka ma Christ

12 Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa
te lopo tama ni usuhia ka oomai no illoa hakaraaoi iloo i te Lono Taukareka
i laatou ni kkite i naa vana ni ssura iaa nau. 13 I te saaita nei raa, naa wasi
katoo i te hare karapusi nei ma aaraa tama hakkaatoa i te kina nei ku illoa
maa nau e tauhia i te hare karapusi nei i aa nau se tama e heheuna maa
Christ.✡ 14 Aa i aa nau e moe i te hare karapusi nei raa, te mahi ana
naa taaina ma naa kave taatou ku ffuri no taaohi hakaraaoi iloo
ki naa hakataakoto laatou i TeAriki. Teenaa te see ppore laatou naa
e tipu ake lokoi i naa saaita laatou e hakaea naa taratara TeAtua.
15 Ni maaoni, aaraa tama i laatou ni hakaea naa tiputipu Christ i laatou
e manava hakallika iaa nau, aa naa tama naa e mee koi ma ki hakatauttau
laatou ma aaraa tama. Aaraa tama iaa e hakaea ma te hakataakoto
e tonu maaoni. 16 Naa tama naa e hakaea te Lono Taukareka raa ma
te manava laaoi, i laatou e illoa maa TeAtua ni kaumai te heuna nei
ki hakaea nau te hakamaaoni te Lono Taukareka. 17 Aaraa tama iaa
see hakaea naa tiputipu Christ ma te hakataakoto e tonu. Naa tama naa
e hakaea are ma naa manava kailallao, e fiffai koi maa te lopo haaeo
ki ssura iaa nau i taku saaita e moe iloto te hare karapusi nei.
18 See hai vana e sara! Nau e hiahia koi i te tiputipu naa. Niaaina maa
e tarataraina maa te hakataakoto e tonu aa seai maa see tonu, te tiputipu
Christ koi ki tarataraina ki te henua. Nau ma ki taka koi ka hiahia, 19 i te aa
i aa nau e iloa maa nau ma ki hakasaoria, teenaa i kootou e taku peenaa
i aa nau aa i TeAitu Jesus Christ e tokonaki kiaa nau. 20 Nau e noho
hakaraaoi iloo ka mmata ki see napa nau i aku vana e mee nei, teenaa
i te ssao nei aa i naa saaita katoo, nau ki seai iloo ki ppore te tarataraina
a nau naa tiputipu Christ. Teenaa, niaaina maa nau koi ora aa seai maa nau
ku oti te mate, Christ ma ki hakanauria i aku vana katoo e mee. 21 I te aa,
Christ naa ko taku ora. Aa ki mee nau e mate, te mee naa e taukareka iaa.
22 Tevana iaa ki mee maa nau koi noho rooroa ake i te maarama nei raa,
teenaa e mee maa nau ma ki mee te lopo heuna e taukalleka maa Christ.
Teenei nau raa ku see iloa maa te tiputipu hea teelaa e taukareka. 23 Nau
ku see iloa i aku hurihuri i naa hakataakoto e lua nei. Nau e hiihai iloo
ma ki tiiake nau te ora i te maarama nei, ki hano nau no noho ma Christ,

✡ **1.13** Acts 28.30

iteenaa te mee e taukareka iloo iaa nau; 24 tevana iaa i te vasi ki lavaa
nau te tokonaki ki kootou raa, e taukareka maa nau ki noho rooroa ake
i te maarama nei. 25 Nau e iloa hakaraaoi iloo i te mee nei, teenaa nau
ma ki noho rooroa ake iloo i te maarama nei. Nau ma ki noho ake iloo ma
kootou, ki hakattipu ake naa manava kootou ki fiaffia kootou. 26 Teenaa,
i taku saaita ma ki ahe atu hoki ki kootou raa, kootou ma ki hai ahu iaa nau,
i te aa i naa ora kootou e hakapaa ma Jesus Christ.
27 Te mee hakamaatua raa, teenaa te tiputipu naa ora kootou ki hanotonu
ma i naa kauatu naa taratara te Lono Taukareka Jesus Christ raa ki tautari
kootou. Aa ki mee nau e lavaa te hanatu no mmata i kootou raa, nau
ma ki iloa maa kootou e tuu mmau ma te hakataakoto tokotasi, aa maa
kootou e heheuna hakapaa ki illoa hakaraaoi iloo te henua i te Lono
Taukareka. 28 Kootou see mattaku i naa tama teelaa e hakatauttau ma
kootou; kootou ki seai iloo ki ppore. Naa tama naa ma ki kkite maa laatou
see ttae ki kootou, i teelaa ko TeAtua raa e tokonaki ki kootou ki haimahi
kootou i aruna laatou. 29 I te aa, i TeAtua ni hiihai maa kootou ki haia
kootou naa heuna Christ, see mee maa kootou e illoa koi iaa Ia; kootou
e hakallono isu hoki i kootou e tautari kiaa Ia. 30 Teenei taatou ku llave
hakapaa i naa haaeo nei. Teenei ko naa haaeo koi ni kkite kootou e hai mai
ma nau imua, aa teenei koi llono kootou i aku hai i te saaita nei.✡

2

Naa tiputipu Christ

1 Naa ora kootou iloto Christ e mee kootou ki lotu haimahi iaa Ia,
aa tana laaoi e haka aneane ki kootou. Kootou e ttaka hakapaa ma
TeAitu TeAtua, teenaa e manava laaoi ai kootou ka manava alloha kootou
i telaa tama. 2 Ki mee maa naa mee nei e maaoni, nau e hiihai maa kootou
ki mee ki hiahia maaoni nau i naa nnoho kootou ma te maanatu tokotasi,
te manava laaoi tokotasi, aa kootou ki meemee hakapaa ma te hakataakoto
tokotasi. 3 Kootou ki see mee ni vana maa kootou ma ki akottia
naa manava kailallao kootou naa, aa maa kootou e mee ma ki kkite
naa tama maa kootou ni tama maaoni. Kootou ki meemee seemuu, aa
kootou ki mmata maa aaraa tama e taukalleka are i kootou. 4 Kootou
ki matamata i naa takkoto naa hakataakoto aaraa tama, see mee maa
kootou e mannatu koi ki naa hakataakoto kootou soko kootou. 5 Te manava
teelaa ki tauhia kootou raa, teenaa ko te manava ni taka ma Christ:
6 Ttama naa kunaa taka mai iloo ma te tiputipu TeAtua,
tevana iaa Ttama naa ni see ffuti maa Ia e ssau koi ma ko TeAtua.
7 Ttama naa ni tuku tana tino ki laro,
teenaa no toa a Ia te tiputipu te tamavare teelaa e heheuna maa telaa tama.
Ttama naa ni huri no mee ma se tama te maarama nei,
teenaa no hakasura iho ma te tiputipu te tamavare.
8 Ttama naa se tama ni taka seemuu, aa a Ia ni taka ka hakannoo
ki naa taratara TeAtua no tae ki tana mate,
teenaa ko tana saaita ni tuukia ki te kros no mate.
9 Teenaa ko tana vana ni toa TeAtua no hakanohoria ma se tama haka-
maatua i te lani,
teenaa kauake iloo a Ia tana inoa hakamaatua, e lasi are i naa inoa hakkaa-
toa. 10 Aa teenaa, naa tama katoo i te lani, naa tama i te kerekere nei,
aa ma naa tama katoo i te henua poouri i laro raa
ma ki ttuu katoo ki naa turi laatou no lotu ki te inoa Jesus.

✡ **1.30** Acts 16.19-40

11 Naa tama naa hakkaatoa ma ki taratara i naa karamata te henua maa
Jesus Christ ko TeAriki,
teenaa ki hakanau te henua i TeAtua Tamana.✡

Kootou ki maasina pee ko naa hetuu

12 Aku soa nei, i taku saaita ni nnoho taatou raa, kootou maraa
e hakannoo lokoi ki aku taratara e kauatu ki kootou. Teenaa
e taukareka iloo maa i te saaita nei raa, kootou ki hakannoo hoki peenaa
kiaa nau, niaaina maa nau ku see noho ma kootou. Kootou ki lotu
ka heheuna hakappuru iloo ki kaatoa atu te tiputipu TeAtua iloto naa ora
kootou, 13 i te aa, i TeAtua e heheuna peenaa iloto naa ora kootou ki fiffai
kootou aa ki lavaa kootou te hakannoo ki tana tino hakataakoto.
14 I naa vana katoo kootou e mee, kootou ki see heheuna ka taumaruu
i telaa tama aa kootou ki see manava hakattau i telaa tama. 15 Kootou
ki sosorina peenaa ki see haisara kootou aa ki mataffua naa ora kootou,
e mee pee ko naa tamalliki TeAtua e ttonu maaoni teelaa e nnoho iloto
te maarama nei e ssura te kau tiputipu see ttonu, aa e ttaka naa tama
haisara. Naa tama i te maarama nei ki kkite i naa maasina naa ora
kootou i naa ttaka kootou iloto laatou, e mee pee ko naa maarama mai
te lani i naa maasina naa hetuu,✡ 16 teenaa ko i-naa hakaea kootou
naa taratara e hakasura te ora. Ki mee kootou e mee peenaa, teenaa
nau ma ki hai mee teelaa ma ki hakatanata ai nau i kootou i te aso Christ
ma ki ahemai. Te tiputipu kootou naa ma ki huri ake peelaa maa nau
ni see naenae vare koi i aku heuna katoo ni mee i kootou.
17 Te lotu kootou naa e mee ma se mee kootou e hakaara ki TeAtua, aa
niaaina maa taku ttoo e toa no nnini atu ki hakapaa ki naa lotu kootou
e hakaara naa raa, nau ma ki hiahia koi ma kootou. 18 Peelaa hoki, kootou
ki fiaffia hakapaa ma nau.

Timothy maa Epafroditus

19 Ki mee maa TeAtua e hiihai raa, nau e hiihai maa nau ki lavaa
te heunatia atu nau Timothy ki kootou i naa aso nei koi. Teenaa
taku manava ma ki taukareka i ana hakaea mai i te nnoho kootou
i te kina naa. 20 A ia naa ko te tama koi tokotasi teelaa e manava pee
ko nau, e hiihai iloo maa ia ki tokonaki ki kootou. 21 Aaraa tama hakkaatoa
e anaana koi ki mee naa vana laatou soko laatou, see hai mannatu
ma ki haia laatou naa vana Jesus Christ e hiihai. 22 Kootou e illoa
maaoni i naa tiputipu Timothy, teenaa i naa heheuna maaua hakapaa.
Maaua e mee ma se hai tamana i naa hakaea maaua te Lono Taukareka.
23 Teenei nau e matamata ki heunatia atu nau te tama naa i taku saaita
lokoi ma ki iloa maa se aa ma ki mee iaa nau i te kina nei. 24 Aa nau e iloa
maa TeAriki ma ki tokonaki mai ki lavaa nau te hanatu no mmata i kootou
i naa aso nei koi.
25 Nau ni maanatu maa e taukareka ki hakaahea atu nau taatou taina,
Epafroditus, ki kootou. Teenaa ko te tama ni heheuna hakappae mai
kiaa nau i aku hakaea te Lono Taukareka. A ia ni heheuna ma se tama
teelaa e heunatia mai kootou ki tokonaki kiaa nau. 26 A ia ku see lavaa
te ttari ma ki kite ia i kootou hakkaatoa, aa tana manava e sopo iloo i kootou
ni llono maa ia ni maki. 27 Ni maaoni, tama naa poi mate i tana maki ana.
Tevana iaa TeAtua ni llee tana manava iaa ia, aa ni llee tana manava iaa nau
hoki, iaa Ia ni see hiihai maa nau ki noho ka ppari peenaa. 28 Teenei
see lavaa ai nau te ttari ma ki heunatia atu nau te tama nei ki kootou,
teenaa ki fiaffia hoki kootou i te saaita kootou ma ki kkite iaa ia, aa

✡ **2.11** Is 45.23 (LXX) ✡ **2.15** Deut 32.5

nau iaa ku see anaana kkee. 29 Kootou ki oo atu no pureppure hakahi-
ahia atu kiaa ia iloto te inoa TeAriki. Kootou ki meemee hakaraaoi
ki naa tama peenaa pee ko ia, 30 i te aa, te tama naa ni seai iloo ki ppore
maa ia ma ki mate i ana hai ki naa heuna Christ. A ia poi mate lokoi
i ana hakamakkii ma ki tokonaki mai a ia kiaa nau, teenaa ko naa vana
kootou ni see lavaa te mee mai kiaa nau i kootou e nnoho mmao iaa nau.

3

Te ora e tonu maaoni

1 Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa
peenei: Kootou ki fiaffia i kootou e ttaka ma TeAriki. Nau see kkaro
te hakahekahe atu aku taratara ni sissii atu imua. Naa ora kootou
ma ki takkoto taukalleka ki mee maa nau e kauatu peenaa naa taratara nei.
2 Kootou roorosi hakaraaoi iloo i naa tama e hai ki naa vana e hakallika,
teenaa ko naa poi teelaa e hai lokoi maa kootou ki ssere naa kina kootou.
3 Teenei are ko taatou, seai ko laatou, teelaa ni too te ssere maaoni,
teenaa i taatou e lotu ki TeAtua iloto naa mahi tana Aitu Tapu, aa i taatou
e ahu i naa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ. Taatou see illoa atu
ki naa vana aaraa tama e mee ki naa haitino laatou. 4 Tevana iaa nau
e lavaa te ttoka atu ki naa vana peenaa. Aa ki mee ni tama e mannatu
maa laatou e lavaa te mmata i naa vana e mee ki naa haitino laatou raa,
nau e laka are i aruna laatou. 5 I te aa i aa nau ni ssere i te varu aku aso,
i taku haanau mai ana. Nau nei e au i te manava Israel, i te haanauna
Benjamin. Teenaa nau ni haanau iho iloto te ttoo te Jew. Nau ni haia
a nau naa vana hakkaatoa e tarataraina i naa loo teelaa e tautari naa Jew,
aa nau ni heheuna ma se Faarisi.✡ 6 Nau ni makkaa iloo i aku heuna naa,
teenaa nau ni huri no mee pakavaina te kanohenua TeAtua. Nau ni tautari
hakaraaoi iloo ki naa Loo naa Jew, teenaa nau ni seai iloo ki tarataraina
maa ni sara aaku ni mee.✡ 7 Imua raa nau ni ttau maa naa vana nei ni vana
hakamaatua iloo, aa teenei i te saaita nei raa, nau ku mmata maa teenaa
ni mee vare koi i aku hakatuu ki naa vana Jesus Christ ni mee. 8 See mee
ma ko naa mee naa koi; nau e mmata peelaa maa naa mee hakkaatoa
ni mee vare koi i aku hakatuu ki te taukareka ni kaumai vare i taku illoa ana
i Jesus Christ taku Ariki. Naa mee naa hakkaatoa ku oti te tiiake nau. Nau
e mmata maa teenaa ni mee e hakallika koi, teenei e tauhia ai nau te ora
Christ, 9 ki tautari maaoni nau iaa Ia. Taku ora nei see mee maa e tonu
imua TeAtua ma i aa nau e tautari ki naa Loo, seai. Nau nei ku tonu imua
TeAtua i aa nau e iloa maaoni i Christ. Teenaa ko te tiputipu e tonu teelaa
e kaumai TeAtua aa e hakatahito i te lotu te tama. 10 Nau e hiihai koi maa
nau ki iloa hakaraaoi i Christ. Teenaa nau e hiihai maa nau ki tauhia nau
naa mahi teelaa ni hakamasike Christ i te mate, aa maa nau ki hakallono isu
pee ko Ia. Nau e hiihai hoki maa nau ki iloa hakaraaoi i Christ ki haia
nau pee ko Ia i tana saaita ni mate, 11 teenaa ki lavaa nau te hakamasikeria
i te mate no ora hoki pee ko Ia.

Nau koi tere ki tae nau ki te hakaoti ana

12 Nau see mee maa nau ku oti te lavaa nau te tiputipu naa, aa maa
taku ora kunaa tonu iloo imua TeAtua. Seai. Nau koi hakamakkii
ki lavaa te tauhia a nau te ora teelaa ni hakasaoria ai nau Jesus Christ
ki too. 13 Aku taaina ma aku kave nei, nau see mee maa te ora naa ku oti
te lavaa nau. Seai. Te vana tokotasi e noho nau ka mee raa, teenaa,
nau ku see maanatu ki naa vana imua teelaa ku oti te llaka. Nau nei

✡ **3.5** Acts 23.6; 26.5; Rom 11.1 ✡ **3.6** Acts 8.3; 22.4; 26.9-11

ku hakamakkii ki lavaa nau naa vana teelaa koi takkoto mai imua. 14 Nau
e tere tonu ki tae nau ki te hakaoti ana, ki too nau taku tuuhana, teenaa
ko taku saaita ma ki kannaatia TeAtua ki hanake nau ki te lani, i aa nau
e tautari ki Jesus Christ.
15 Taatou hakkaatoa, naa tama ku mattua ma te lotu raa, ki ttaka
ma te hakataakoto tokotasi nei. Aa ki mee ni tama i kootou e kkee
naa hakataakoto laatou, TeAtua ma ki hakaari atu ki illoa hakaraaoi
kootou. 16 Taatou koi ki mmata hakaraaoi iloo ki tautari maaoni taatou
ki te hakamaaoni teelaa ni ttaka mai ma taatou no tae ki te ssao nei.
17 Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki sosorina lokoi peenaa ma
ko nau. Kootou mmata hakaraaoi iloo ki illoa kootou i naa sosorina
naa tama teelaa e tautari ki te tiputipu maatou ni hakasura ma ki kkite
kootou.✡ 18 Taku mee e mee ma ki taratara atu nei raa, teenei ni taratara
ni kauatu nau i te lopo saaita imua. Teenei nau ku hakaahe atu
naa taratara nei ma te tani, i aa nau e aroha te mee atu hoki maa e mee
te lopo tama ku ffuri no taratara hakallikaina laatou te mate Christ i aruna
te kros. 19 Naa tama naa ma ki peesia ki te kina te mate ki hakallono isu
laatou, i laatou e anaana koi ki naa mee naa tinotama laatou e kaimannako.
Naa tama naa e ffuri are no ahu ki naa vana teelaa e tau laatou ki nnapa,
aa laatou e hakataakoto koi ki naa mee te maarama nei. 20 Taatou iaa,
te henua maaoni taatou raa e takoto i te lani, aa teenei taatou ku nnoho
ka ttari ki TeAriki Jesus Christ ki au i te lani no hakassaoria taatou.
21 Naa haitino taatou e takkoto ki ppara nei ma ki suia a Ia ki mataora,
ki mee pee ko tana haitino e mataora. Ttama naa ma ki heheuna
ki ana mahi, teenaa ko naa mahi teelaa e lavaa ai a Ia te hakakkutu mai
naa mee hakkaatoa no takkoto i laro tana roorosi.

4

Naa akonaki Paul ki naa tama te lotu i Filipai

1 Aku taaina ma aku kave nei, teenei se llee peehea taku manava i kootou!
Nau e hiihai iloo maa nau ki hanatu no mmata i kootou, aa nau e hiahia iloo
ka ahu peenaa i naa tiputtipu kootou! Aku taaina ma aku kave nei, kootou
ki taaohi peenaa ki naa ora kootou i TeAriki.
2 Nau e taratara atu ki koorua, Iodia ma Sintike. Koorua ki taratara
hakapaa ma se haanau iloto te haanauna TeAriki. 3 Teenaa koe hoki,
taku hakasoa ni heheuna hakapaa mai iloo ma nau; nau e hiihai maa koe
ki tokonaki atu ki te takarua haahine naa, i laaua ni heheuna hakaraaoi iloo
ma nau ka hakaea maatou te Lono Taukareka. Teenaa ko maatou ma
Clement aa ko aaraa tama hoki teelaa e heheuna hakapaa ma nau.
Naa inoa naa tama naa e takkoto iloto te laupepa TeAtua teelaa e mmau
naa inoa naa tama e ora hakaoti.
4 Kootou ki ttaka ka fiaffia peenaa i naa nnoho hakapaa kootou ma
TeAriki. Teenei nau e hakaahe atu hoki: kootou ki fiaffia!
5 Kootou ki meemee hakaraaoi naa tama hakkaatoa, ki kkite te henua
i naa tiputtipu naa manava kootou. TeAriki ku taupiri ki ahemai.
6 Kootou see mamannatu tammaki i te lopo vana, tevana iaa i naa taku
kootou raa, kootou ki kainnoo ma te manava laaoi ki TeAtua ki kauatu ni aa
kootou e ssee. 7 Ki mee kootou e mee peenei, teenaa te laaoi TeAtua
ma ki takoto iloto naa hatumanava kootou. Te laaoi naa e laka i aruna are
naa mee naa tama te maarama nei e illoa, teenaa naa manava kootou
ma naa hakataakoto kootou ma ki takkoto taukalleka i naa ttaka kootou
hakapaa ma Jesus Christ.

✡ **3.17** 1 Cor 4.16; 11.1

8 Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa
peenei. Kootou ki hakataakoto ki naa vana e taukalleka, naa vana tee-
laa ki ffuri te henua no hakanau i kootou. Teenaa ko naa vana maaoni,
naa vana hakamaatua, naa vana e ttonu i naa karamata TeAtua, naa vana
e mataffua, naa mee e hakaoti manava, aa ma naa mee teelaa te henua
e hii hakannoo. 9 Ni aa kootou ni ako, ni too, ni llono, aa ni kkite iaa nau,
kootou ki tautari mai hoki peenaa. Teenaa TeAtua, te tama e kaumai
te laaoi ki taatou, ma ki noho ma kootou.

Paul e taratara hiahia i naa tama i Filipai

10 I taku noho e noho hakapaa ma TeAriki nei raa, nau e hiahia iloo
i kootou ku lavaa te ffuri mai no anaana ma ki tokonaki mai hoki
kootou kiaa nau. Nau see mee maa kootou kunaa see anaana mai iloo
ma ki tokonaki mai kiaa nau, seai. Nau e iloa maa kootou koi ni see hai ara
ki tokonaki mai kootou. 11 Aa nau hoki see taratara atu peenei ma i aa nau
e tuutuu haaeo, seai. Niaaina maa nau e hai mee aa maa nau see hai mee,
nau ku pana koi te noho ka lava ma ni aa e noho ma nau. 12 Nau ku oti
te kite i te tiputipu te noho peelaa see hai mee, aa nau ku oti te kite hoki
i te tiputipu te noho ma te lopo mee. Teenei nau ku oti te ilotia a nau
te mee e mee maa e noho ka lava, niaaina maa taku noho raa e tiputipu
peehea, niaaina maa nau e kai no posu aa maa nau e hiikai, niaaina
maa nau see hai mee maaoni aa maa nau e taka ma te lopo mee raa, nau
ma ki lavatoa koi te noho. 13 Nau e lavaa te mee naa mee hakkaatoa iloto
naa mahi Christ e kaumai kiaa nau.

14 Tevana iaa e taukareka iloo i kootou ni tokonaki mai i aku saaita
e tuutuu haaeo. 15 Kootou naa tama i Filipai naa e illoa hakaraaoi iloo maa
i taku saaita ni masike i Masedonia no horau ki aaraa henua raa, kootou naa
ko naa tama koi te kanohenua TeAtua ni tokonaki mai kiaa nau; teenaa
ko aku aso mua lokoi ni hakaea te Lono Taukareka raa i naa matakaaina
kootou naa. Teenaa ko kootou naa koi, naa tama te kanohenua TeAtua
teelaa ni tokonaki mai kiaa nau i te vasi naa mane.✡ 16 Aa i taku saaita
hoki ni noho i Tesalonaika raa, kootou ni tokonaki mai peenaa i aku saaita
ni noho see hai mee.✡ 17 Nau see taratara atu peenei maa i aa nau e mee koi
ma ki kaumai ni mee maaku kootou, seai. Nau e hiihai maa kootou
ki suia hakaraaoi iloo TeAtua i naa manava laaoi kootou. 18 Aku mee
ni kaumai kootou raa e llavattoe iloo! Nau nei ku kaatoa katoo i aku mee
e ssee, i teenei Epafroditus ku oti te kaumai naa mee kootou ni kauake
kiaa ia. Naa mee kootou e kaumai nei e mee ma ni mee e mannoni
kootou e hakaara, teelaa TeAtua e hiihai maa Ia ki sunu.✡ 19 Aa teenaa
ko TeAtua naa koi, teenei e mee nau ana heuna nei, teelaa ma ki kauatu
naa mee katoo kootou e fiffai, i naa mee katoo e taukalleka e ssura iaa Ia.
I te aa, i kootou e tautari ki Jesus Christ. 20 Taatou ki hakanau i TeAtua,
te Tamana taatou, i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa taratara hakaoti Paul

21 Nau e purepure atu ki naa tama TeAtua teelaa e lotu maaoni i Jesus
Christ i te kina naa. Naa taaina ma naa kave taatou i te kina nei hoki
e pureppure atu ki kootou. 22 Naa tama katoo TeAtua i te kina nei
e pureppure atu ki kootou, e mua ki naa tama e heheuna i te hare te tuku
hakamaatua i Rome.

23 Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi naa ora
kootou.

✡ **4.15** 2 Cor 11.9 ✡ **4.16** Acts 17.1 ✡ **4.18** Ex 29.18

COLOSSIANS
TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I KOLOSE
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul ki naa tama i Kolose ni sissii ki te lotu i Kolose, teenaa se matakaaina e tuu iloto Asia. Te lotu i te kina naa ni see kaamataria Paul, tevana iaa i te saaita Paul ni noho i Epises, te henua e lasi i Asia raa, a ia ni heuna ana tama ka oo no mee naa heuna laatou i naa matakaaina vaakina naa. Teenaa naa tama naa ni ttae atu hoki ki Kolose. Paul ni lono maa e ttaka naa tisa hakalellesi i te lotu i Kolose, teenaa maa naa tisa naa e hai ma ki mee te henua e fiffai maa laatou ki illoa i TeAtua aa ki hakassaoria hakaraaoina laatou, e mattino naa "aitu hakamaatua" laatou ki lotu. Naa tisa naa hoki e hai maa te henua ki ssere naa kina laatou aa laatou hoki ki tautari ki naa loo e taratara i naa kaikai e taukalleka ki kkai aa ma aaraa vana hoki.

Paul e sissii te pas nei ki sahea naa taratara naa tama naa aa ku kauake naa taratara maaoni Christ. Tana tahito taratara raa e mee maa Jesus Christ e lavaa te hakasao te tama no ora, teenaa maa te henua ma ki hakkeeina no mmao i Jesus Christ ki mee maa laatou e hakannoo ki naa taratara naa tisa hakalellesi naa. TeAtua ni penapena te maarama nei iloto naa mahi Christ, aa iloto hoki naa mahi Christ, naa tama te maarama nei ku hakaahea ake Ia kiaa Ia. Naa tama te maarama nei ma ki hakassaoria koi no ora ki mee maa laatou e hakappae ki Christ. Ki oti raa Paul ku taratara ake i naa vana teelaa ma ki ssura i naa ora naa tama e lotu i naa tautari laatou ki naa akonaki nei.

Paul ni kauake tana pas nei ki hano ma Tikikus, teenaa Onesimus ni oo laaua. Onesimus raa ko te poe teelaa ni tarataraina Paul i tana pas ni sissii ki Filemon.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–8
Te tiputipu ma naa heuna Christ 1.9—2.19
Te ora hoou iloto Christ 2.20—4.6
Naa taratara hakaoti 4.7–18

1 A nau Paul ni hakamaatinoria i te hiihai TeAtua ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ, aa Timothy, te taina taatou nei e sissii maaua te pas nei.

2 Maaua e sissii atu ki kootou naa tama TeAtua e nnoho i Kolose, naa taaina ma naa kave maaoni maaua iloto te ora Christ.

Maaua e taku ki TeAtua Tamana ki roorosi hakaraaoi ki kootou aa ki nnoho laaoi kootou.

Paul e taku ka hakanau i TeAtua

3 Maaua e hakanau peenaa i TeAtua, te Tamana taatou Ariki Jesus Christ, i te kau saaita maaua e taku ka mannatu ki kootou. 4 I te aa, i maaua ku oti te llono maa kootou e lotu maaoni i Jesus Christ aa i te llee naa manava kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua. 5 Saaita te taratara maaoni, teenaa ko te Lono Taukareka, ni kauatu mua lokoi ki kootou raa, kootou ni llono i te mee taukareka te taratara naa e takoto maa kootou. Teenaa te laaoi ma te lotu kootou naa e hakatahito ki te mee taukareka e nnoho ai kootou ka ttari ki kauatu. Te mee naa e tukua mai maa kootou i te lani. 6 Te Lono Taukareka nei ni kaumai te lopo mee e taukalleka, aa ku ttoha katoo ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei, ku mee pee ko te llono mua ana

kootou i naa tiputipu te laaoi TeAtua. Teenaa ko te saaita kootou ni oomai no illoa maaoni i te tiputipu naa. 7 Kootou ni illoa i te laaoi naa i Epafras, te tama e heheuna hakapaa ma maaua. A ia ni haia a ia naa heuna Christ raa i te ssao maaua.✡ 8 A ia ni taratara mai i te laaoi TeAitu ni kauatu ki kootou.

9 Teenei ko te vana maaua ni taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, kaamata iloo i te saaita maaua ni llono i naa tiputtipu kootou. Maaua e taku ki TeAtua ki haaoa naa manava kootou ki te atamai ma te hakataakoto TeAitu, ki illoa hakaraaoi kootou i tana hiihai. 10 Teenaa kootou ma ki lavaa te nnoho tautari ki te hiihai TeAriki, aa kootou ma ki haia kootou naa vana e hiahia ai a Ia. Naa ora kootou ma ki hakassura te kau sosorina e taukalleka, aa te iloa kootou i TeAtua ma ki hanake lokoi no lasi. 11-12 Maaua e taku ki tokonaki atu TeAtua ki haimmahi kootou te nnoho hakalavatoa i naa ssura atu te kau vana. Aa ki fiaffia kootou ka hakanau i te Tamana, te tama ni mee ki tau kootou te too naa tuuhana kootou i naa mee TeAtua ni tuku mai maa ana tama i te nohorana te maasina. 13 Taatou ni hakassaoria TeAtua i naa mahi te poouri no hakanohoria i te nohorana tana Tama e llee ai tana manava, 14 te tama teenei e ssao ai taatou, teenaa TeAtua ni aroha i taatou no uiia naa haisara taatou.✡

Te tiputipu ma naa heuna Christ

15 TeAtua se aitu. See hai tama ku oti te kite i ana tiputipu. Tevana iaa te tiputipu TeAtua e takoto i tana Tama, Christ. A Ia naa ko te tama mua TeAtua, e noho hakamaatua i naa mee katoo ni penapenaa. 16 Naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani ma te maarama nei ni mee TeAtua ni penapena iloto naa mahi Jesus Christ, naa mee taatou e kkite ma naa mee taatou see kkite, e hakapaa ma naa aitu haimmahi, naa ariki, naa tuku, aa ma naa tama hakamau. Naa mee hakkaatoa i te lani ma i te maarama nei ni mee TeAtua ni penapena iloto naa mahi Christ, aa naa mee naa ni penaa TeAtua ki takkoto i laro te roorosi Christ. 17 Saaita te lani ma te maarama nei seki ssura raa, Christ kunaa noho mai iloo, aa naa mee hakkaatoa e tauhia a Ia ki mmoe tonu. 18 A Ia naa ko te tama hakamaatua naa tama te lotu. Te ora naa tama e lotu raa e takkoto i ana rima. A Ia naa ko te Tama mua i te haanauna TeAtua, te tama ni hakamasikeria i te mate, teelaa e noho hakamaatua ai a Ia soko ia i naa mee hakkaatoa.✡ 19 TeAtua ni hiihai maa tana tiputipu hakkaatoa ki takoto i tana Tama naa. 20 Christ ni mate i aruna te kros no pesi iho tana ttoo, teelaa ni taukareka ai te manava TeAtua no mee tana maanatu ki hakaahe ake naa mee hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ko naa mee i te kerekere ma naa mee i te lani.✡

21 I te saaita tokotasi raa kootou ni nnoho hakakkee i TeAtua, aa kootou ni tautau haaeo ma Ia i naa vana hakallika kootou ni mee aa ma naa mannatu hakallika kootou ni ttaka ma kootou. 22 Tevana iaa i te mate tana Tama raa, kootou ku haia TeAtua ma ni soa aana, ki oo ake kootou ma ni tama e ttapu, e mataffua, aa ma ni tama see haisara, no nnoho imua aana. 23 Kootou ki lotu hakamattoni peenaa iaa Ia, e mee pee ko te hare e hakatuu ki naa pou e mmau, ki see tiiake kootou te lotu teelaa ni toa kootou i te saaita kootou ni llono i te Lono Taukareka. Teenei ko te Lono Taukareka nei teelaa a nau, Paul, ni heunatia TeAtua ma ki hakaea nau.

Paul e heheuna maa te lotu

✡ **1.7** Col 4.12; Phlm 23 ✡ **1.14** Eph 1.7 ✡ **1.18** Eph 1.22-23 ✡ **1.20** Eph 2.16

24 Saaita nei raa, nau e hiahia i aa nau ni hakallono isu maa kootou,
i te aa i te hakallono isu taku haitino nei raa, nau e hakasoaina a nau
te hakallono isu ana Christ ki tokonaki Ia ki tana tinotama, teenaa ko te lotu.
25 Nau ni tukua TeAtua ki heunatia naa heuna te lotu ka tokonaki ki kootou,
ki hakaea nau ana taratara hakkaatoa. 26 Teenaa ko ana taratara huu
ni see ilotia mai iloo imua naa tama te maarama nei, aa teenei ku hakailotia
ki tana kanohenua. 27 Teenei ko te hakataakoto TeAtua, ki hakailotia
Ia tana kanohenua raa i tana taratara hakamaatua e huu nei, i teenei
se taratara aana ni tuku maa te henua hakkaatoa. Te taratara raa e mee
maa Christ e takoto iloto naa ora kootou, teenaa e mee maa kootou
ku ttaka ma te tiputipu te haimahi TeAtua. 28 Teenaa maatou e tarataraina
maatou Christ ki illoa te henua hakkaatoa. Maatou e taratara hakaapo
ka akonaki ake maa te atamai TeAtua ni kaumai, ki hookina maatou
naa tama naa ma naa ora e ttonu ki TeAtua iloto te inoa Christ. 29 Teenei
ko taku vana e uu taku kauae ki lavaa nau naa heuna nei ki naa mahi Christ
e takkoto iaa nau.

2

1 Nau e hiihai maa kootou ki illoa i aa nau ni heheuna haimahi iloo
ki lavaa nau te tokonaki ki kootou ma naa tama i Laodosia ma naa tama
hoki seki kkite no illoa iaa nau. 2 Nau e mee naa heuna nei ki lotu hakaraaoi
laatou, aa laatou ki hakapaaina iloto te manava laaoi. Aa teenaa laatou
ma ki illoa hakaraaoi iloo, i laatou ku atammai maaoni. I te ara nei raa
laatou ma ki illoa i te mee TeAtua e huu, teenaa ko Christ tana tino. 3 Teenaa
ko Ia soko ia naa e lavaa te huri ake te hakataakoto ma te atamai teelaa
e hakalluutia TeAtua.

4 Nau e hakaari atu naa taratara nei hakaoti ki illoa kootou. Kootou
mmata ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou, niaaina maa laatou
e hai maa teelaa ni taratara maaoni. 5 Niaaina maa nau see noho ma
kootou i te saaita nei raa, taku maanatu e takoto i kootou i te kau saaita. Nau
e hiahia i aa nau e iloa maa kootou e tutu raaoi i naa ora kootou aa ma
i naa lotu kootou i Christ.

Te ora maaoni e takoto i Christ

6 I kootou e illoa maa Jesus Christ ko TeAriki raa, teenaa kootou ki ttaka
ma te ora teelaa e taka ma Ia. 7 Kootou ki hakataakoto tonu iaa Ia, aa kootou
ku penappena naa ora kootou naa no hakatahito kiaa Ia. Kootou mee ki lotu
maaoni kootou iaa Ia, e mee pee ko naa akonaki ni kauatu ki kootou, aa
kootou ku hakanau ka fiaffia i TeAtua

8 Kootou mmata ki see oo atu ni tama no usuhia kootou ki hakannoo
kootou ki naa taratara kailallao laatou, naa tama e hai maa laatou ni tama
e atammai. Te atamai naa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou ma naa aitu
te maarama nei. Teenaa seai se atamai laatou ni too i Christ. 9 Christ
se tama ma ko taatou koi, tevana iaa naa tiputipu e ttapu katoo TeAtua
e takkoto iaa Ia. 10 Te ora Christ ku oti te kauatu ki takoto i naa ora
kootou. A Ia e takoto i aruna naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau
te maarama nei.

11 Kootou ni too te hakailona Christ i te saaita kootou ni lotu
iaa Ia, tevana iaa teenaa seai ko te hakailona teelaa e ssere naa tama
te maarama nei naa kina laatou. Seai. Teenaa se hakailona e hakailoa atu
maa te tiputipu see tonu ni taka ma kootou raa ku oti te uiia Christ.
12 Saaita kootou ni too te hakaukau tapu raa, kootou ni tanumia hakapaa
ma Christ, aa iloto te hakaukau tapu naa raa kootou ni hakamassikeria

hakapaa hoki ma Christ, i kootou e hakattina i te haimahi TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia Christ.✡
13 Imua raa, kootou e mee ma ko naa tama kunaa mmate are, i kootou ni tama haisara aa i kootou ni tama naa henua sara see illoa i naa Loo Moses. Aa teenei kootou ku hakaoratia maa Christ. TeAtua ni aroha i taatou hakkaatoa no uiia i naa haisara taatou ni ppena.✡ 14 Naa vana hakallika taatou ni mee imua raa ni uiia a Ia hakaoti, e mee ma ko naa loo e huri ake maa taatou ni tama haisara raa ni uiia a Ia hakaoti no tuukia ki te kros.✡ 15 I aruna te kros naa raa, naa mahi naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau raa ni uiia a Ia. Naa tama naa ni hakannaparia a Ia imua naa karamata te henua i tana saaita ni mate i te kros.
16 Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama peelaa no hakatonutonu atu ma ni kaikai peehea kootou ki kkai aa ma ni vai peehea kootou ki unu. Kootou ki roorosi hoki ki see hakatonutonu atu laatou ma ni aso e ttapu, ma i te Kaikai te Marama e Ara Hoou, aa ma te Sabat.✡ 17 Naa mee e tarataraina laatou naa, teenaa ni maru koi naa vana maaoni ma ki oti ku hakattino mai imuri; te tahito raa ko Jesus Christ.
18 Kootou mmata ki see haia kootou naa tama naa maa kootou ni tama see hai vana e taunai. Teenaa ni tama e hikkahi maa laatou ni tama hakamaatua i laatou ni hakakkiitea TeAtua ki te lopo vana aitu, aa e hai maa laatou ni tama e ttaka seemuu aa maa kootou ki lotu ki naa ensol. Naa tama naa e ahu iloo i naa mannatu vvare laatou naa. 19 Naa tama naa ku oti te tiiake laatou Christ, te tama hakamaatua te lotu. Christ e anaana hakaraaoi iloo ki naa tama te lotu ka tauhia a Ia ki nnoho hakapaa laatou, ki hakatipu ake te lotu raa i te hiihai TeAtua.✡

Te tama e mate aa e ora maa Christ

20 Kootou ku oti te mmate maa Christ, aa kootou ku see takkoto hoki i laro naa mahi naa aitu te maarama nei ma naa aitu te lani. Ai kootou iaa e sosorina koi pee ko kootou ni tama te maarama nei? Ai kootou iaa e tautari ai ki naa loo e mee maa, 21 “Kootou see kkai naa kaikai nei”, “Kootou see mmiti te mee naa”, “Kootou see kaapaa telaa mee”? 22 Teenei ni iloo ma naa akonaki naa tama te maarama nei ni tuku. Naa loo nei e taratara i naa mee taatou e kkai koi aa ku oti. 23 Maaoni. Aaraa tama e mmata maa teenei ni vana e atammai. Naa tama naa ma ki mee te lopo vana ki ttoka kootou maa laatou ni tama e meemee seemuu, ka hakallono isu i naa heuna laatou. Tevana iaa laatou ma ki see kkite ma ni mee taukalleka ma ki ssura i naa vana hakalellesi laatou e mee naa.

3

1 Kootou ku oti te hakamassikeria no ora maa Christ. Teenaa kootou ki taaohi manava ki naa mee e takkoto i te lani, te kina Christ e noho i te vasi hakamaatau TeAtua.✡ 2 Naa hakataakoto kootou ki takkoto i naa mee i te lani, seai ko naa mee te kerekere. 3 I te aa i kootou ku oti te mmate, aa naa ora kootou e hakalluu maa Christ iloto TeAtua. 4 Naa ora maaoni kootou e takkoto maa Christ, aa i tana saaita ma ki hakasura iho raa, kootou hoki ma ki hakassura iho ma ia iloto ana mahi.

Te ora imua maa te ora te ssao nei

5 Kootou ki haia ki mate te tiputipu e kaimanako ki naa mee te kerekere nei teelaa e heheuna iloto naa manava kootou. Teenaa ko te tiputipu hai huri, te maanatu kerekere, te kaimanako ki moe ma telaa ffine, te maanatu ki mee te vana hakallika, aa te kaimanako

✡ **2.12** Rom 6.4 ✡ **2.13** Eph 2.1-5 ✡ **2.14** Eph 2.15 ✡ **2.16** Rom 14.1-6 ✡ **2.19** Eph 4.16
✡ **3.1** Ps 110.1

ki naa hekau (i te aa, te kaimanako ki naa hekau naa e sura i naa tama e lotu
ki naa aitu penappena). 6 Teenei ko te tiputipu nei teelaa ma ki hakappuu ai
naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. 7 Teenei te tiputipu
ni ttaka ma kootou i naa ora kootou imua.
8 I te saaita nei raa, kootou ki tiiake naa sosorina nei hakkaatoa:
te manava haaeo, te manava takahitihiti, aa te manava e lotoffaaeo
i telaa tama. Te pukua saakiri ma te taratara hakallika ki see sura hakaoti
i naa maaisu kootou. 9 Kootou ki see taratara hakareeresi ki telaa tama,
i te tiputipu tuai kootou naa ku oti te tiiake kootou ma ana sosorina.✡
10 Kootou ku oti te too naa tinotama hoou. Teenei ko naa tinotama hoou
teelaa TeAtua, te tama ni penapena naa tinotama hoou naa, e hakatipu ake
lokoi ki tiputtipu ma ko Ia, ki illoa kootou maaoni iaa Ia.✡ 11 I te ora
hoou nei raa, taatou ku mee ma ni tama te kanohenua tokotasi. Te mee raa
ku see mee maa koe se tama i Greece aa maa koe se Jew, maa koe se tama
ni ssere aa maa koe see ssere, maa koe se tama te laa manava, maa koe
se poe, maa koe se tama iloto mouku, aa maa koe se tamavare. Christ raa
e hakatahito i naa mee hakkaatoa, aa e noho iloto taatou hakkaatoa.
12 Kootou naa ko naa tama TeAtua; kootou ni toa a Ia no mee ma
ni tino tama aana, iaa Ia ni llee tana manava i kootou. Aa teenaa, kootou
ki hakassura te manava aroha aa ma te sosorina taukareka ki telaa tama;
kootou see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki meemee hakaraaoi
telaa tama; kootou ki lavatoa te nnoho seemuu, see lotoloto nauhie.✡
13 Ki mee se tama i kootou e takoto tana sara i telaa tama, takarua naa
ki taratara hakaraaoi ki laaua, ki see takoto te mmaha naa iloto laaua.
Kootou ki alloha i telaa tama ki mee a ia e mee hakallika ki kootou, e mee
pee ko Christ ni aroha ki kootou.✡ 14 Kootou ki hakasura te tiputipu nei
ma te manava laaoi, i teenaa ko te manava e hakapaa naa mee hakkaatoa
ki takkoto taukalleka hakapaa.
15 Te nnoho laaoi Christ e kauatu raa, teenaa se tiputipu e kauatu
ki tokonaki atu ki lavaa kootou te mee ma ni ara peehea kootou ki mee.
I te aa i kootou ni kannaatia TeAtua hakapaa ma ni tama i te manava
tokotasi, ki ilotia kootou i naa tiputipu te laaoi nei. Teenaa kootou
ki fiaffia i TeAtua. 16 Naa taratara hakamaatua TeAtua nei ki takkoto iloto
naa hatumanava kootou. Akonaki telaa tama ki naa taratara atammai.
Huahua naa mako te Laupepa Tapu, naa mako te lotu, aa ma aaraa mako;
huahua ki TeAtua ma naa manava fiaffia. 17 Kootou ki hakanau i TeAriki
Jesus iloto naa taratara kootou ma naa heuna kootou e mee. Kootou
ki hakanau hoki i TeAtua Tamana iloto te Inoa TeAriki Jesus Christ.✡

Ttiputipu naa haimaatua

18 Kootou naa haahine hai aavvana, kootou ki hakannoo ki naa aavana
kootou.✡
19 Kootou naa taanata hai aavvana, kootou ki hai aavana laaoi
naa aavana kootou. Kootou see hai haaeo naa aavana kootou.✡
20 Naa tamalliki, kootou hakannoo ki naa taratara naa maatua kootou
i te kau saaita, i teenaa ko te tiputipu e hiahia ai TeAtua.✡
21 Kootou naa tammana, kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa
ki lloto, ki see mannatu naa tamalliki naa maa laatou ni tama see hai vana
e taunai i te nnoho laatou i te maarama nei.✡
22 Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou
i te kau vana. Kootou see mee maa kootou e heheuna koi i naa saaita

✡ **3.9** Eph 4.22 ✡ **3.10** Gen 1.26; Eph 4.24 ✡ **3.12** Eph 4.2 ✡ **3.13** Eph 4.32 ✡ **3.17** Eph 5.19-20 ✡ **3.18** Eph 5.22; 1 Pet 3.1 ✡ **3.19** Eph 5.25; 1 Pet 3.7 ✡ **3.20** Eph 6.1 ✡ **3.21** Eph 6.4

laatou e nnoho ka ttoka, ma ki fiaffia naa tama naa i naa heuna kootou. Seai. Kootou heheuna ma te manava laaoi, i kootou ni tama e hakannoo ki naa taratara TeAriki.✡ 23 I naa heuna katoo kootou raa, kootou see heheuna hakattau; kootou ki heheuna pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna maa naa tama te maarama nei. 24 Kootou ki hakamaarona i kootou ma ki oti ku suia TeAtua ki ana mee ni tuku ma ni mee ana tama. I te aa, i Christ raa ko te Hakamau maaoni e heheuna ai kootou. 25 Aa naa tama haisara raa hoki ma ki suia a Ia i naa haisara laatou e ppena, i te aa, i TeAtua see iloa te hirihiri tama.✡

4

1 Kootou naa hakamau, kootou ki meemee hakaraaoi naa poe kootou. Kootou mannatu i kootou hoki e mee te Hakamau kootou e noho i te lani.✡

Paul e kauake aaraa taratara ki tautari laatou

2 Kootou ki taku peenaa i te kau saaita, aa kootou ki taku hakamattoni lokoi ka hakanau i TeAtua. 3 Kootou hoki ki taku ka mannatu mai ki maatou, ki tokonaki mai TeAtua ki lavaa maatou te hakaea hakaraaoi tana taratara e mee i Christ, te taratara ni see ilotia imua. Teenei ko te vana e karapusi ai nau. 4 Kootou ki taku ki TeAtua ki tokonaki mai kiaa nau, ki hakaea hakaraaoi nau naa taratara nei ki mallama.

5 Kootou ki sosorina atammai lokoi imua naa tama teelaa see illoa maaoni i TeAtua, ki kkite naa tama naa i naa sosorina taukalleka kootou.✡ 6 Kootou ki taratara hakaraaoi ki hii hakannoo naa tama raa ki naa taratara kootou, aa kootou ki illoa te hakaahea kootou naa taratara naa tama e vasirisiri vana ki kootou.

Naa purepure hakaoti Paul

7 Maatou taina, Tikikus, te tama e heheuna hakapaa ma maatou naa heuna TeAriki, ma ki taratara atu ki illoa kootou i taku noho i te kina nei.✡ 8 Teenaa ko taku vana e heunatia atu nau te tama naa ki kootou, ki illoa kootou i te nnoho maatou nei ki fiaffia kootou.✡ 9 Nau e heunatia atu nau hoki Onesimus ki oo atu laaua hakapaa. Teenaa se tama hoki e heheuna hakapaa ma maatou, aa maatou hoki e fiffai iaa ia. Laaua ma ki taratara atu i naa vana katoo e ssura i te kina nei.✡

10 Aristarkus e nnoho maaua i te hare karapusi. Laaua maa Mark, te taina Barnabas e pureppure atu ki kootou. (Nau ku oti te purepure atu ki mmata ake kootou kiaa ia i tana saaita e sura atu.)✡ 11 Joshua, te tama e ttapa hoki ma ko Justus e purepure atu hoki ki kootou. Teenei ko te takatoru Jew koi e saapai mai ki aku heuna e mee maa te Nohorana TeAtua. Nau ni hakasoaina hakaraaoi iloo laatou i aku heuna nei.

12 Te laa tama hoki kootou se tama e heheuna hoki maa Christ, Epafras, e purepure atu ki kootou. a ia maraa e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, ki lotu maaoni kootou ki mee kootou pee ko naa tama ku mattua ma te lotu aa e tautari tonu ki te hiihai TeAtua.✡ 13 Nau e lavaa te taratara atu maa Epafras ni heheuna haimahi iloo ki taukareka te nnoho kootou ma naa tama i Laodosia ma Haiarapolis. 14 Luke, te tama e fiffai taatou, e roorosi naa maki, laaua ma Demas e pureppure atu ki kootou.✡

✡ **3.22** Eph 6.5-8 ✡ **3.25** Deut 10.17; Eph 6.9 ✡ **4.1** Eph 6.9 ✡ **4.5** Eph 5.16 ✡ **4.7** Acts 20.4; 2 Tim 4.12 ✡ **4.8** Eph 6.21-22 ✡ **4.9** Phlm 10-12 ✡ **4.10** Acts 19.29; 27.2; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39 ✡ **4.12** Col 1.7; Phlm 23 ✡ **4.14** 2 Tim 4.10,11; Phlm 24

15 Kootou ku hakataeria naa purepure maatou nei ki naa taaina ma
naa kave maatou i Laodosia, aa ki Nimfa ma naa tama e lotulotu i tana hare.
16 Saaita kootou ku oti te tokatoka i te pas nei raa, kootou ku kauatu
te pas nei ki naa tama te lotu i Laodosia. Ki oti kootou ku tokatoka hoki
i taku pas ma ki kaavea atu naa taaina ma naa kave taatou i Laodosia.
17 Kootou taratara atu ki Arkipus ki hakaotina naa heuna TeAriki ni kauake
kiaa ia.✡
18 A nau Paul, e sissii atu aku purepure nei ki taku tino rima. Kootou
mannatu i aa nau koi moe i te hare karapusi.
Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

✡ **4.17** Phlm 2

1 THESSALONIANS
TE PAS MUA PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I TESALONAIKA

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesalonaika raa ko te henua e lasi iloto te matakaaina Masedonia, aa te matakaaina naa e takoto i laro te roorosi Rome. Paul ni hakamasike te lotu raa i te kina naa i tana saaita ni hanake i Filipai. Ni see rooroa koi raa, naa Jew i te kina naa ni ffuri no sahea laatou Paul, i laatou e manava haaeo i naa lavaa Paul te hakaea naa taratara TeAtua raa ki naa tama i aaraa henua, i naa tama naa ku ffuri no lotu hoki i TeAtua. Teenaa kerekereia iloo laatou Paul ka hano ki Berea. Kimuri raa, i te saaita Paul ni tae ki Korint raa, a ia ni kaavea ake ana taratara Timothy, ttama e heheuna hakapaa ma ia, i te tiputipu teelaa ku sura i te lotu i Tesalonaika.

Teenaa *Te pas mua Paul ki naa tama i Tesalonaika* raa ni sissii atu ki taukalleka naa manava naa tama te lotu i te kina naa. Paul e taratara hakahiahia ake i aa ia e lono maa naa tama naa e lotu maaoni aa te manava laaoi i telaa tama raa e sura hoki i laatou. A ia e hakasua ake hoki i naa tiputipu tana ora i tana saaita ni nnoho laatou. E mee naa tama i te lotu ni vasirisiri ma ki illoa laatou ma ki mee ma te tama e lotu, teelaa e mate imua te ahemai Christ, ma ki too te ora e takoto no takoto hakaoti. Naa tama naa e vasirisiri hoki maa Christ ma ki ahemai i te saaita hea. Teenaa Paul e sissii atu no hakaahe atu ana taratara i naa mee naa. A ia e taratara ake ki heheuna seemuu koi naa tama naa ka ttari ki ahemai Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1
Naa taratara hakahiahia 1.2—3.13
Naa sosorina ttama e lotu 4.1–12
Naa taratara i te ahemai Christ 4.13—5.11
Naa akonaki hakaoti 5.12–22
Naa taratara hakaoti 5.23–28

1 A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.✡
Maatou e sissii atu ki kootou naa tama te lotu i Tesalonaika; kootou naa tama teelaa e tautari ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ.
Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama i Tesalonaika

2 Maatou e taratara fiaffia peenaa ki TeAtua i kootou, teenaa i naa saaita katoo maatou e taku raa, maatou e mannatu peenaa ki kootou. 3 Maatou e mannatu peenaa i naa heheuna tautari kootou ki naa hakataakoto kootou, i naa heheuna mmahi kootou i te llee naa manava kootou i aaraa tama, aa i naa lavatoa kootou te nnoho ka ttari ki TeAriki Jesus Christ.

4 Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e illoa maa TeAtua e llee tana manava i kootou, aa kootou naa ni ppurutia a Ia ma ni tino tama aana. 5 Saaita maatou ni hakaea atu te Lono Taukareka raa, maatou ni see mee maa maatou ni kauatu koi naa taratara naa; maatou ni huri atu hoki naa mahi TeAitu Tapu i maatou e illoa hakaraaoi iloo maa teenaa ni taratara maaoni TeAtua. Kootou e illoa i naa sosorina maatou i te saaita taatou ni nnoho hakapaa; maatou ni mee ki sura se taukareka

✡ **1.1** Acts 17.1

i kootou. 6 Kootou ni tautari ki naa sosorina maatou ma TeAriki;
aa niaaina maa kootou ni hai haaeoina ka hakallono isu raa, kootou
ni fiaffia koi ka hakataakoto tonu ki naa taratara TeAtua, i TeAitu Tapu raa
e taka ma kootou.✡ 7 Teenaa naa tama katoo e lotu teelaa e nnoho
i Masedonia ma Akaia raa ma ki ttoka atu i naa sosorina kootou aa laatou
ku tautari. 8 Naa tama i Masedonia ma Akaia raa ni see mee koi maa
laatou ni llono i naa taratara TeAtua i laatou e kkite i naa sosorina kootou,
seai. Naa tama i naa kina hakkaatoa ni llono i naa takkoto naa hakataakoto
kootou i TeAtua. Teenaa maatou ku see tau te mee hoki ni taratara
peelaa, i te henua ku oti te llono hakkaatoa. 9 Naa tama naa hakkaatoa
e hakaea i te fiaffia kootou i maatou i te saaita maatou ni oo atu no mmata
i kootou. Naa tama naa e hakaea hoki i naa ffuri kootou no tiiake naa aitu
hakalellesi naa no lotu ki TeAtua teelaa e ora maaoni, 10 aa i te nnoho
kootou ka ttari ki te saaita te Tama TeAtua raa e ahemai. Teenaa ko Jesus,
te tama ni hakamasikeria TeAtua i te mate. Taatou nei e hakassaoria a Ia
i naa haaeo TeAtua teelaa ma ki oti ku pakkuu iho.

2

Naa heuna Paul e mee i Tesalonaika

1 Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa maa i te saaita
maatou ni oo atu no mmata i kootou raa, te lopo vana e taukalleka ni ssura
i kootou. 2 Kootou e illoa i naa haia pakavaina maatou i Filipai,
i te saaita maatou seki oo atu are ki Tesalonaika. Aa niaaina maa
e tammaki naa tama ni ffuri mai no hakatauttau ma maatou raa, maatou
ni tokonakina mai TeAtua ki see ppore maatou te hakaea atu tana Lono
Taukareka.✡ 3 Naa taratara maatou e kauatu nei raa, teenei seai maa
ni taratara e ssara, aa maa e kauatu ma te hakataakoto see tonu. Maa-
tou see kauatu hoki naa taratara nei ma ki hakarereesia ni tama. Seai.
4 Maatou maraa e taratara ki te ara TeAtua e hiihai maa maatou ki taratara.
I te aa, i maatou ni tukua TeAtua ki hakaea maatou te Lono Taukareka.
Maatou see mee ma ki haia koi maatou naa vana te henua e fiffai maa
maatou ki mee, seai. Maatou e mee ki haia maatou naa vana TeAtua
e hiihai maa maatou ki mee, iaa Ia e iloa i naa takkoto naa manava maatou.
5 Kootou e illoa koi maa maatou ni see taratara kailallao atu ki kootou, aa
maatou hoki ni see taratara hakaseesee ma ki huu naa manava kailallao
maatou, seai. TeAtua e iloa maa maatou e taratara maaoni. 6 Maatou
see mee ma ki hakanau ni tama, pee ko kootou aa ma aaraa tama hoki,
i maatou. 7 Maatou nei ni tau te kainnoo atu ki kootou ki tokonaki mai
kootou ki maatou, i maatou ni aposol Christ, tevana iaa maatou ni see mee
peenaa. Maatou ni meemee hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee ko te tinna
e hai tama laaoi i ana tamalliki. 8 Maatou ni fiffai iloo ki kootou, teenaa
maatou ni fiaffia ki hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou, aa maatou
e lavaa hoki te mee ki mmate maatou ki tokonaki ki kootou. Maatou
ni llee iloo naa manava maatou i kootou! 9 Naa taaina ma naa kave
maatou nei, kootou e illoa koi i naa heheuna hakappuru maatou i te ao
ma te poo i naa hakaea atu maatou te Lono Taukareka TeAtua, teenaa
ki see anaana kkee kootou ma ki tokonaki mai kootou ki maatou.
10 Kootou e illoa i naa tiputtipu maatou, aa TeAtua hoki e iloa. Kootou
e illoa maa naa sosorina maatou ki kootou, naa tama e lotu, e ttonu aa
e hanotonu ma te hiihai TeAtua, aa kootou hoki e illoa maa maatou
e ttaka see haisara. 11 Kootou e illoa maa maatou ni anaana hakaraaoi iloo
ki kootou, e mee pee ko te tamana e anaana hakaraaoi iloo ki ana tamalliki.

✡ **1.6** Acts 17.5-9 ✡ **2.2** Acts 16.19-24; 17.1-9

12 Maatou ni tokonaki atu ki mau naa manava kootou; maatou ni anaana
hakaraaoi ki kootou; aa maatou ni ttaro atu peenaa ki tauhia kootou
te tiputipu teelaa e hiihai ai TeAtua, te tama e aru atu ki oo ake kootou
ki nnoho hakapaa kootou iloto te maasina tana Nohorana.
13 E mee telaa mee hoki teelaa e taratara hiahia ai maatou peenaa
i TeAtua: I te saaita maatou ni hakaea atu naa taratara TeAtua raa, kootou
ni hakannoo no tauhia kootou naa taratara naa. Kootou ni see tauhia
kootou naa taratara naa maa i teenaa ni taratara e kauatu te tamavare,
seai. Kootou ni tauhia kootou naa taratara naa i teenaa ni taratara
e kauatu TeAtua. 14 Naa taaina ma naa kave maatou nei, naa vana
e ssura i kootou naa, teenaa ko naa vana koi teelaa ni ssura i naa tama
e lotu i Jesus teelaa e nnoho i naa hare lotu TeAtua i Judea. Kootou
ni mee pakavaina hoki peenaa naa tino tama i kootou henua, e mee pee
ko laatou ni mee pakavaina naa Jew.✡ 15 Teenaa ko naa tama ni taia laatou
TeAriki Jesus ma naa pure TeAtua, aa maatou nei hoki ni mee pakavaina
naa tama naa. TeAtua see hakauaua hakamaarie iloo i naa tama naa!
Naa tama naa e lotoffaaeo i te kau tama hakkaatoa!✡ 16 Maatou ni haia hoki
naa tama naa ma ki puuia, ki see hakaea maatou te Lono Taukareka raa
ki naa tama i aaraa henua. Teenaa ko naa taratara teelaa ma ki lavaa
te hakaora naa tama naa. Teenei naa haisara katoo laatou ni ppena
imua raa ku kaatoa atu ki laatou, i te vana laatou e mee nei. Aa teenei
naa haaeo TeAtua raa ku ppesi atu ki laatou.

Paul e hiihai maa ia ki ahe no mmata i naa tama i Tesalonaika

17 Naa taaina ma naa kave maatou nei, i te tamaa saaita maatou
ni hakattaharia i kootou raa (iaa naa manava maatou ni takkoto peenaa
i kootou), maatou ni see lavaa te nnoho i naa mamannatu maatou peenaa
ki kootou, teenaa ni lellere ai maatou ma ki ahe atu maatou no mmata
i kootou. 18 Maatou ni fiffai maa maatou ki oo atu. Nau taku tino
ni haaite aku saaita e lua ma ki hanatu nau, tevana iaa maatou e puuia
peenaa Satan. 19 Nau ni hiihai maa nau ki hanatu no mmata i kootou
i te aa, i kootou naa ko naa tama teelaa ni usuhia ai maatou ki heheuna
hakappuru maatou aa ki fiaffia maatou; aa kootou naa hoki ko naa tama
teelaa ma ki ahu ai maatou i naa ttonu naa heuna maatou. 20 Teenei se vana
maaoni, maatou nei e hakatannata ka fiaffia raa ko kootou!

3

1 Maatou ni see lavatoa i te nnoho, i maatou see kkite i kootou.
Teenaa ki tuku maatou taratara maa maaua ma Silas ki nnoho ake
soko maaua i Athens,✡ 2 aa ku heunatia atu Timothy te taina taatou raa
ki kootou. Maaua nei e hakasoaina Timothy i naa hakaea maatou
te Lono Taukareka i Christ. Ttama naa e heunatia atu maaua ki tokonaki
ki kootou ki lotu hakaraaoi kootou. 3 Teenaa ki see hurisia naa manava
kootou i naa mee pakavaina kootou naa tama naa. Kootou e illoa maa
naa haaeo naa ni tiiake TeAtua ki pakkuu iho ki taatou. 4 I te saaita maatou
ni nnoho ma kootou raa, maatou ni taratara atu hakaoti maa taatou
ma ki mee pakavaina; aa teenei kootou ku kkite i naa vana naa ku ssura.
5 Teenei ko taku vana ni heunatia atu ai nau Timothy, i aa nau ni seai iloo
ki lavatoa te noho. Ttama naa ni heunatia atu nau ki hanatu no mmata
i naa hano te lotu kootou naa. Nau ni ppore maa kootou ni usuusuhia
Satan, teenaa no mee maa maatou ni naennae vare koi i naa heuna maatou
ni mee i te kina naa.

✡ **2.14** Acts 17.5 ✡ **2.15** Acts 9.23,29; 13.45,50; 14.2,5,19; 17.5,13; 18.12 ✡ **3.1** Acts 17.15

6 Aa teenei Timothy ku oti te ahe mai no taratara mai maa kootou e lotu
maaoni iloo ka manava laaoi i aaraa tama. A ia e mee mai hoki maa kootou
e mannatu mai peenaa ki maatou, aa maa kootou e hakattina peenaa
ki kkite kootou i maatou, e mee pee ko naa nnoho maatou ka hakattina
ki oo atu maatou no mmata i kootou.✡ 7 Teenaa, i naa nnoho maatou
ka hakallono isu ma naa haaeo nei raa, naa manava maatou e mau i kootou,
naa taaina ma naa kave maatou. Naa manava maatou e mau i maatou
e illoa maa kootou e lotu hakaraaoi iloo. 8 Teenei maatou ku mee ma
e ora maaoni, i kootou e taaohi hakaraaoi iloo ki naa ora kootou i TeAriki.
9 Saaita nei maatou ku lavaa te taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Maatou
e taratara hiahia kiaa Ia i te hiahia e ttaka ma maatou imua ana karamata,
teenaa i naa tiputtipu kootou. 10 Maatou e taku hakappuru peenaa i te ao
ma te poo ki tokonaki mai TeAtua, ki lavaa maatou te oo atu no mmata
i naa tino kootou, teenaa ki tokonaki ki naa hakatina kootou naa ki kaatoa.
11 Maatou e taku maa TeAtua Tamana tana tino ma TeAriki taatou, Jesus,
ki hakatonu mai te ara maatou ki oo atu ki kootou. 12 TeAriki ki tokonaki atu
ki tipu ake te manava laaoi kootou i telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa,
ki lasi pee ko te manava laaoi maatou i kootou. 13 Maatou e taku maa
naa manava kootou ki haia a Ia ki mau, teenaa ki ttonu aa ki ttapu naa ora
kootou imua naa karamata TeAtua, te Tamana taatou, i te saaita TeAriki
Jesus ma ki ahemai ma ana tama katoo e ttapu.

4

Te ora e hiihai ai TeAtua

1 Aku taaina ma aku kave nei, maatou ni akonaki atu ki kootou i te ora
teelaa kootou ki tautari ki hiihai TeAtua ki kootou. Ni maaoni iaa, teenei
ko te tiputipu ni ttaka ma kootou. Aa teenei maatou ku ttaro atu iloto
te inoa TeAriki Jesus ki ttosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa.
2 I te aa, i kootou e illoa i naa akonaki TeAriki Jesus ni kauatu maatou
ki kootou. 3 TeAtua e hiihai maa kootou ki haka maarama naa ora
kootou ki ttapu, aa maa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. 4 Kootou
naa taanata raa ki illoa i te tiputipu e tonu, teenaa i naa sosorina kootou
ki naa aavana kootou. 5 Kootou see mee koi maa kootou ki ttuu naa huru
kootou ma ki moemmoe kootou peenaa ma naa aavana kootou, e mee
pee ko naa tama te poouri see illoa i TeAtua. 6 I naa sosorina te tanata
ki tana aavana raa, te tanata naa ki see mee se vana kailaarao maana
ki tana taina e lotu. Maatou ni taratara atu te mee nei ki kootou imua,
teenaa maatou ni hakaapo atu maa TeAriki ma ki hakkaitoaina a Ia
naa tama e hakassura te tiputipu naa. 7 Taatou ni see kannaatia TeAtua
ki ttaka taatou ka hai huri, seai. Taatou ni kannaatia a Ia ki ttaka taatou
ma naa ora e ttapu. 8 Teenaa, te tama see hakannoo ki naa akonaki nei raa,
a ia see mee maa ia see hakannoo ki naa akonaki te tamavare, seai. A ia naa
e mee maa see hakannoo ki TeAtua, te tama e kauatu tana Aitu Tapu raa
ki kootou.
9 Maatou ki see sissii no taratara atu ki manava laaoi kootou i aaraa tama
te lotu, i te aa, i kootou ku oti te akonakina TeAtua ki manava laaoi kootou
i telaa tama. 10 Aa kootou naa ni sosorina peenaa ki naa taaina ma naa kave
katoo kootou e nnoho i Masedonia. Teenaa maatou e ttaro atu ki kootou,
naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki ttosi ake naa sosorina
e taukalleka kootou naa. 11 Kootou mmata ki ttaka seemuu kootou,
aa kootou ki anaana ki mee naa vana kootou soko kootou ka heheuna
ki naa tino rima kootou ki llave ni kaikai maa kootou. Kootou ki mee pee

✡ **3.6** Acts 18.5

ko naa taratara atu maatou ki kootou imua. 12 I te ara nei raa, naa tama
see lotu raa ma ki taratara hakanau i naa tiputtipu kootou. Teenaa kootou
ma ki see nnoho koi ma ki oo atu ni tama huri no kauatu ni mee maa kootou.

TeAriki ku ahemai

13 Kootou naa taaina ma naa kave maatou, maatou e fiffai maa kootou
ki illoa ma se aa ma ki mee i naa tama teelaa ku oti te mmate. Maa-
tou see fiffai maa kootou ki nnoho hakaaroha pee ko naa tama teelaa
see hai mee e taaohi manava ai. 14 Taatou e illoa maa Jesus ni mate
no masike hoki, teenaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki ahemai raa,
TeAtua ma ki ahemai ma Jesus aa ma naa tama e lotu teelaa ku oti
te mmate.

15 Naa taratara e kauatu maatou nei, teenei ni akonaki TeAriki: Naa tama
i taatou teelaa koi ora i te saaita TeAriki e ahemai raa, naa tama naa
ma ki ttari ki oo naa tama ku oti te mmate raa ki TeAtua imua. 16 TeAtua
ma ki kappisi ana varo, teenaa te ensol hakamaatua raa ma ki taratara iho,
aa te henua ma ki llono i naa iri te puu TeAtua. TeAriki tana tino
ma ki hano iho i te lani. Naa tama ku oti te mmate teelaa e lotu i Christ raa
ma ki massike no ora imua; 17 ki oti raa taatou, naa tama koi ora
i te saaita naa, ma ki toa TeAtua no hakapaa atu ki naa tama naa i aruna
naa uruaoa. Teenaa taatou katoo ma ki kkutu atu ma TeAriki i te lani
no nnoho hakaoti ma Ia.✡ 18 Tarataraina naa taratara nei ki naa tama
kootou, ki ttipu naa manava kootou.

5

Kootou ki nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

1 Kootou naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou ki see sissii
no taratara atu i naa saaita ma naa sao naa vana nei ma ki ssura mai.
2 Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa te aso TeAriki raa ma ki hakateki iho
pee ko naa see illoa taatou i naa hakasura iho te tama kailaarao raa i te poo.✡
3 Ssao te henua e taratara peelaa, “Naa mee e mmoe taukalleka hakkaatoa,”
teenaa laatou ma ki hakatekia i te hakallika raa ku pakuu atu ki laatou,
e mee pee ko i-naa hakallono isu te tinae ku taupiri ki haanau. Teenaa
see hai tama ma ki lavaa te ffuro no mmuni. 4 Tevana iaa kootou, naa taaina
ma naa kave maatou, kootou seai ni tama e nnoho i te poouri, teenaa
kootou ki see hakatekia i te aso naa pee ko naa hakatekia kootou te tama
kailaarao. 5 Kootou naa hakkaatoa ni tama i te ao; kootou e nnoho
i te maarama. Taatou seai ni tama te poo, teelaa e nnoho i te poouri ana,
seai. 6 Aa teenaa, taatou ki see mmoe pee ko aaraa tama; taatou ki mata ora
ka tino maamaa. 7 Te henua e mmoe i naa poo; aa teelaa ko te poo raa
teelaa e unu ai naa tama naa ka vvare. 8 Taatou iaa ni tama i te ao, teenaa
taatou ki mata ora. Taatou ki lotu tonu peenaa i TeAtua ka manava laaoi
i telaa tama, ki takkoto te tiputipu naa pee ko te ppui naa hatahata taa-
tou, aa te illoa taatou maa taatou ma ki oti ku hakasaoria raa iaa, teenaa
ko te houru e ppui naa pisouru taatou.✡ 9 Taatou ni see tukua TeAtua
ma ki hakallono isu taatou i ana haaeo, seai. Taatou ni tukua TeAtua
ki tauhia taatou te ora maaoni, i taatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAriki
Jesus Christ. 10 TeAriki ni mate ki hakassaoria taatou, teenaa ki ttaka
taatou hakapaa ma Ia, niaaina maa taatou koi ora aa seai maa taatou
ku oti te mmate i tana saaita ma ki ahemai. 11 Teenaa kootou ki tokonaki

✡ **4.17** 1 Cor 15.51-52 ✡ **5.2** Mt 24.43; Lk 12.39; 2 Pet 3.10 ✡ **5.8** Is 59.17; Eph 6.13-17

ki telaa tama ka hakatipu te manava telaa tama, e mee pee ko naa hai kootou i te saaita nei.

Naa akonaki ma naa purepure hakaoti Paul

12 Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e fiffai ki tuku kootou ki naa vana naa tama e heheuna vaaroto kootou. Teenaa ko naa tama kootou ki hakannoo aa teelaa ma ki taratara atu i naa vana kootou ki mee.
13 Kootou ki tuku ki naa vana naa tama naa ka manava laaoi i laatou i naa heuna laatou e mee naa. Kootou ki nnoho hakaraaoi ma naa tama kootou i te kina naa.
14 Naa taaina ma naa kave maatou nei. Maatou e fiffai ki nutua kootou naa tama e matanaennae raa ki see sosorina laatou peenaa. Kootou ki hakatipuina kootou naa manava naa tama teelaa e kiri mattaku, aa kootou ku tokonaki atu ki naa tama e nnoho hakaaroha. Kootou ki taratara hakaraaoi ki naa tama hakkaatoa. 15 Kootou mmata ki see ffuri ni tama no mee hakallika ki aaraa tama maa i laatou ni haia hakallikaina naa tama naa. I te kau saaita katoo, kootou ki mmata ki sosorina taukalleka kootou ki telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa.
16 Kootou ki ttaka ka fiaffia peenaa; 17 kootou ki taku i te kau saaita;
18 kootou ki taratara hiahia peenaa i TeAtua, niaaina maa te nnoho kootou naa e tiputipu peehea. Teenei te tiputipu TeAtua e hiihai i kootou, i kootou e tautari ki Jesus Christ.
19 Kootou ki see puuia kootou TeAitu Tapu ki see heheuna iloto naa ora kootou; 20 kootou ki see taratara haaeoina kootou naa taratara naa tama e hai maa teelaa ni taratara e kauake TeAtua. 21 Kootou ki hakannoo ki naa taratara katoo e kauatu aa kootou ku hakatuu hakaraaoi iloo maa teelaa ni taratara peehea. Naa mee e taukalleka raa, kootou ku tauhia kootou. 22 Kootou iaa ki tiiake kootou te tiputipu e hakallika.
23 Maatou e taku maa TeAtua te laaoi ki hakatapu naa ora kootou ki mallama. A Ia ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa ora, naa aitu, aa ma naa tinotama kootou ki see hai sara kootou i te saaita TeAriki Jesus Christ e ahemai. 24 Te tama ni aru atu ki oo ake kootou kiaa Ia raa ma ki haia a Ia naa vana naa, i aa Ia se tama maraa e tuku ki ana taratara.
25 Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki taku hoki ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou.
26 Kauatu te vaisoni e tapu i naa pureppure kootou ma naa tama katoo e hakattina.
27 Nau e ttaro atu ki kootou iloto te inoa TeAriki ki paupau atu naa taratara te laupepa nei ki naa tama katoo e hakattina.
28 TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

2 THESSALONIANS
SSOA TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I TESALONAIKA
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Naa pisouru naa tama te lotu i Tesalonaika raa ku vvare hakaoti i te lopo taratara aaraa tama e hai i te ahemai Christ. *Ssoa te pas Paul ki naa tama i Tesalonaika* raa e hakaahea a ia te taratara aaraa tama e hai maa te aso ni tukua ki au TeAriki raa kunaa pakuu iho are. Paul e sissii no hakatonusia a ia te taratara naa. Paul e taratara maa te saaita Christ seki ahemai raa, te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi ffaaeo iloo, teenaa i ttama e taapaa ma ko 'te tama e hakallika' (2.3) raa e noho hakamaatua i te maarama nei. Ttama naa ma ki huri no taratara hakallika i Jesus Christ.

Paul e sissii ake ki naa tama teelaa ma ki tokatoka i tana pas nei maa niaaina maa laatou e uru ki te kau haaeo ka hakallono isu raa, laatou ki lotu hakappuru lokoi. Teenaa laatou ki heheuna hakaraaoi pee ko ia ma naa tama e heheuna ma ia, ki taavi ni kaikai maa laatou, aa laatou ki hai peenaa ki te tiputipu e taukareka.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–2
Paul e taratara hakanau 1.3–12
Naa taratara i te saaita Christ ma ki au 2.1–17
Naa akonaki i te tiputipu te tama e lotu maaoni 3.1–15
Naa taratara hakaoti 3.16–18

1 A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.✡
Maatou e sissii atu ki kootou naa tama te lotu i Tesalonaika; kootou naa tama TeAtua te Tamana taatou, aa ko TeAriki Jesus Christ.
2 Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te Hakatonu TeAtua

3 Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia i te kau saaita ki TeAtua i kootou. E tonu maa maatou ki mee peenaa, i kootou ku lotu haimmahi iloo, aa te tiputipu te manava laaoi kootou i telaa tama raa ku lasi. 4 Teenaa ko te vana maatou e ahu peenaa i kootou iloto naa hare lotu TeAtua. Maatou e ahu i te nnoho hakalavatoa kootou ka lotu i te saaita kootou e hakallono isu i naa haaeo teelaa e llave i kootou.
5 Naa vana nei e huri ake peelaa maa te hakatonu TeAtua raa e tonu, e mee maa kootou e tau te nnoho ma Ia i tana Nohorana, teenaa kootou e nnoho ka hakallono isu raa ko te mee naa. 6 TeAtua ma ki mee naa vana e ttonu: Naa tama teelaa ni hakkoro kootou ki hakallono isu raa ma ki haia a Ia ki hakallono isu hoki. 7 Teenaa kootou, naa tama e hakallono isu i te saaita nei, ma ki haia a Ia ki hakamannava kootou i naa haaeo naa, aa maatou hoki ma ki haia a Ia peenaa. A Ia ma ki mee tana vana nei i te saaita TeAriki Jesus ma ki hakasura iho i te lani ma ana ensol haimmahi.
8 A Ia ma ki hakasura iho ma te ahi e uraura kkava, teenaa naa tama e hakakkeeina laatou TeAtua aa see hii hakannoo ki te Lono Taukareka i TeAriki Jesus raa, naa tama naa ma ki haia a Ia ki hakallono isu laatou.
9 Naa tama naa ma ki hakkaitoaina ki te hakallono isu teelaa see lavaa te hakaoti mai. Laatou ma ki hakattaharia i naa karamata TeAriki taatou aa i tana maasina e lasi.✡ 10 Teenaa ko i-tana aso ma ki ahemai ki hakanau

✡ **1.1** Acts 17.1 ✡ **1.9** Is 2.10

ana tama raa iaa Ia, aa ki lotu ake naa tama e illoa maaoni iaa Ia. Kootou hoki ma ki ffai i naa tama ma ki hakannau iaa Ia, i kootou ni hakataakoto i naa taratara maatou ni hakaea atu.

11 Teenaa ko te vana maatou e taku peenaa maa kootou. Maatou e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki naa ora kootou, teenaa ki tau ma te ora teelaa ni aru atu ai Ia ma ki oomai kootou no too. Maatou e taku maa TeAtua ki tokonaki atu ki ana mahi ki hakasuratia kootou te tiputipu e taukareka teelaa e fiffai ai kootou, aa ki hakaotina naa heuna kootou ni mee tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua. 12 I te ara nei raa, te inoa TeAriki taatou, Jesus, ma ki hakanauria i te tiputipu teelaa e takoto i kootou, aa kootou ma ki hakanauria hakapaa ma Ia. Naa vana nei e ssura peenei i teenei ko naa tiputipu te manava laaoi TeAtua taatou ma TeAriki Jesus Christ.

2

Te tama e hakallika

1 I te taratara i te ahemai TeAriki taatou Jesus Christ aa i te hakakkutu atu taatou ki nnoho taatou ma Ia raa: nau e ttaro atu ki kootou, aku taaina ma aku kave,✡ 2 kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakassoporia naa manava kootou maa te aso TeAriki raa ku oti te pakuu iho. Naa tama naa pee e mannatu maa teenaa ni taratara maatou ni ppesi i naa saaita maatou ni hakaea naa taratara aitu TeAtua aa i naa saaita maatou ni hakaea te Lono Taukareka i Christ. Aaraa tama e hai maa teenaa ni taratara maatou iloto te pas maatou ni sissii. 3 Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. I te aa, i te saaita te aso naa seki pakuu iho raa, te henua ma ki ffuri no hakakkeeina laatou TeAtua, aa teenaa te tama e hakallika raa ma ki hakasura iho. Teenaa ko te tama ma ki oti ku peesia ki te kina te mate. 4 Te tama e hakallika naa ma ki tuku murina a ia naa mee katoo teelaa e haia ma ni atua aa ma naa mee teelaa e lotu ai te henua. Te tama naa ma ki hakanoho soko ia ma se tama hakamaatua i aruna naa atua naa hakkaatoa. A ia ma ki uruhia a ia te Hare Tapu TeAtua raa no noho maa ia ko TeAtua.✡

5 E aa? Kootou ku see hakamaarona maa nau ni taratara atu naa mee nei katoo i taku saaita ni nnoho taatou? 6 I te saaita nei raa kootou e illoa ma se aa e ppui te tama e hakallika naa ki see vave hakasura iho, teenaa i te tama naa ma ki hakasura iho koi i te saaita tana sao raa e tae mai. 7 Te tiputipu e hakallika raa ko naa heheuna are vaaroto taatou, aa te tiputipu naa ma ki takoto peenaa iloo ki tae ki te ssao TeAtua ma ki hakataharia a Ia te tama e tauhia a ia te tiputipu naa. 8 Aa teenaa, te tama e hakallika raa ma ki hakasuratia mai, tevana iaa i te saaita TeAriki Jesus ma ki au raa, te tama naa ma ki irihia TeAriki ki tana maanava no hakalleetia ki taha no mate, aa ana mahi ma ki seua TeAriki ki te ttia tana haitino e tapu.✡ 9 Te tama e hakallika naa ma ki au ma naa mahi Satan no hakassura te kau mahi teelaa e hakassoro mmata, iaa teenaa seai ni mahi maaoni.✡ 10 A ia ma ki hai te kau vana hakalellesi ki naa tama teelaa ku nnoho koi ki mmate. Naa tama naa ma ki mmate i laatou ni see fiffai ma ki tauhia laatou te hakamaaoni teelaa ma ki lavaa te hakasaoria laatou. 11 Teenaa TeAtua e tiiake Ia naa tama naa ki lotu ki naa mee hakalellesi. 12 Naa tama ni see lotu i te hakamaaoni, teelaa ni fiaffia are i te tiputipu te haisara e taka ma laatou raa, naa tama naa ma ki tuku haaeoina TeAtua.

✡ **2.1** 1 Thes 4.15-17 ✡ **2.4** Dan 11.36; Ezek 28.2 ✡ **2.8** Is 11.4 ✡ **2.9** Mt 24.24

Kootou ni tukua TeAtua ki tauhia kootou te ora maaoni

13 Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia
peenaa ki TeAtua i kootou; kootou naa tama e llee ai te manava TeA-
tua. I te aa i kootou ni tukua TeAtua ki mee pee ko naa tama mua
ni hakaoratia TeAitu Tapu no haia ma ni tama e ttapu tana kanohenua, aa
i kootou e lotu i te hakamaaoni. 14 Kootou ni kannaatia TeAtua ki te ora
hoou nei i te saaita maatou ni hakaea atu te Lono Taukareka; teenei kootou
ku llave i naa tiputipu te ora TeAriki Jesus Christ. 15 Aa teenaa, kootou
naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou tuutuu hakaraaoi ka tauhia
kootou naa taratara maaoni teelaa ni kauatu maatou ki kootou, teenaa
i naa hakaea atu maatou naa taratara TeAtua aa i te pas maatou ni sissii atu
ki kootou.

16 TeAtua te Tamana taatou e llee tana manava i taatou, aa iaa Ia
e sura te manava laaoi raa, teenaa a Ia ni saapai mai ki mmau naa manava
taatou aa ni mee mai ma ki nnoho hakaraaoi taatou ka ttari ki naa mee
e taukalleka. Nau e taku kiaa Ia aa ki taatou Ariki Jesus Christ tana tino,
17 maa laaua ki saapai atu ki mmau naa manava kootou aa ki tokonaki atu
ki ppena aa ki taratara lokoi kootou ki naa taratara e taukalleka i te kau
saaita katoo.

3

Kootou taku ki tokonaki mai TeAtua i maatou

1 Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki taku ki TeAtua
ki tokonaki mai ki maatou, teenaa ki vave ttoha naa taratara TeAriki raa
ki naa kina hakkaatoa, aa naa tama e hakannoo ki naa taratara naa ki illoa
maa teenaa ni taratara hakamaatua, e mee koi pee ko te saaita kootou ni too
naa taratara naa. 2 Kootou ki taku hoki ki TeAtua ki roorosi mai ki maatou,
ki see mee pakavaina maatou naa tama e hakallika; i te aa, see mee maa
naa tama hakkaatoa e illoa i naa taratara TeAtua.

3 Tevana iaa taatou e lavaa te ttoka ki TeAtua ki tokonaki mai
ki taatou, teenaa naa manava kootou ma ki haia a Ia ki mau ka roorosi
ki see mee pakavaina kootou te tama e hakallika. 4 Maatou e haia TeAriki
ki mau naa manava maatou i kootou, teenaa maatou e iloa hakaraaoi iloo
maa kootou ma ki haia kootou peenaa naa mee maatou e taratara atu
ki kootou.

5 Maatou e taku maa TeAriki ki tokonaki atu ki illoa hakaraaoi kootou
i te laaoi TeAtua aa i te noho hakalavatoa ma naa haaeo teelaa ni kauatu
Christ.

Kootou ki mee naa heuna TeAtua

6 Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e kauatu te taratara
hakamaatua nei iloto te inoa TeAriki taatou Jesus Christ: Kootou hakat-
taha i naa tama te lotu teelaa e matanaennae aa see tautari ki naa akonaki
maatou ni kauake ki laatou. 7 Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa kootou
ki tautari ki naa vana maatou ni mee. Maatou ni see matanaennae
i te saaita maatou ni nnoho ma kootou. 8 Maatou maraa e tiiake
ki tokonaki mai naa tama raa i te vasi naa kaikai maatou, tevana iaa maatou
maraa e tauia lokoi maatou naa tama e kaumai naa kaikai naa. Maatou
e heheuna hakappuru peenaa i te poo ma te ao ki see anaana kkee kootou
i maatou. 9 Te mee raa ni see hai vana e sara maa maatou e kainnoo atu
ki tokonaki mai kootou ki maatou, tevana iaa maatou ni see fiffai maa
maatou ki mee peenaa; maatou ni hakasura te tiputipu nei ki kkite kootou

aa kootou ku tautari. 10 Saaita maatou ni nnoho ma kootou raa, maatou ni kauatu lokoi te taratara nei ki kootou, “Te tama see hiihai maa ia ki heheuna raa, a ia ki see kauake ni kaikai maana ki kai.”

11 Maatou e kauatu te taratara nei i maatou e llono maa e mee naa tama i kootou e ttaka ka matanaennae. Naa tama naa e kkaro te heheuna; laatou e illoa koi te hakauru naa pisouru laatou ki loto naa vana are aaraa tama. 12 Maatou e hakaapo atu te taratara hakamaatua nei, iloto te inoa TeAriki Jesus Christ, ki naa tama naa ki hakattonu naa tiputtipu laatou aa laatou ku heheuna ki lavaa te taavi ni kaikai maa laatou soko laatou.

13 Aa kootou iaa, naa taaina ma naa kave maatou, ki seai iloo ki kkaro te hakasura te tiputipu e tonu. 14 Ki mee ni tama i te kina naa see hakannoo ki naa taratara e kauatu maatou i te pas nei raa, kootou ku hakamaarona lokoi i naa tama naa. Kootou tiiake naa tama naa ki ttaka soko laatou ki nnapa laatou. 15 Tevana iaa kootou see mee ma ki tautau haaeo kootou ma naa tama naa; kootou ki akonaki atu ki laatou ki see mee laatou peenaa, e mee pee ko kootou e akonaki naa tama e lotu kootou hakapaa.

16 Maatou e taku maa TeAriki tana tino ki tokonaki atu ki nnoho hakaraaoi kootou i naa aso hakkaatoa, niaaina maa ni vana peehea e ssura. TeAriki ki noho ma kootou hakkaatoa.

17 A nau Paul, e sissii aku taratara hakaoti nei ki taku tino rima. Nau e sissii peenei taku inoa i naa hakaoti katoo aku pas.

18 Nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa.

1 TIMOTHY
TE PAS MUA PAUL KI TIMOTHY
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Timothy se tama taane e tautari ki Christ e noho i Asia Minor. Tana tinna raa se Jew aa tana tamana raa se Greek. A ia se tama e heheuna tokonaki ki Paul i naa heuna te lotu. *Te Pas mua Paul ki Timothy* e hakatuu naa tahito taratara e toru.

Te pas nei e mua taratara hakaapo ki Timothy ki poopoo tonu i naa akonaki hakalellesi aaraa tama e hai iloto te lotu i tana kina e noho naa. Te pas nei e taratara maa naa akonaki naa, teenaa ni hakataakoto naa Jiu aa ma naa tama seai maa ni Jiu, aa e hakatahito ki te maanatu laatou maa naa mee katoo i te maarama nei ni mee e hakallika; teenaa maa e mee naa vana huu e hakamaatua te henua ki illoa, ki lavaa laatou te hakassaoria TeAtua, aa laatou hoki ki mattino naa kaikai laatou ki see kkai aa laatou ki see aavvana. Te ssoa te taratara raa, te pas nei e taratara i te ara ki heheuna hakaraaoi naa vana iloto te lotu aa i te tiputipu e tonu ki hakasura iloto te lotu; aa te tiputipu ki tauhia naa tama hakamaatua aa ma naa tama e mee naa heuna te lotu raa, e tarataraina hoki iloto te pas nei. Te taratara hakaoti raa, teenaa Paul e akonaki ake ki Timothy i te tiputipu ki tauhia Timothy ki mee ia ma se tama e heheuna taukareka i Jesus Christ. Paul e hakaari ake hoki i naa heuna Timothy ki mee ki naa tama te lotu TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2
Naa taratara i naa tiputipu te lotu aa naa tama hakamaatua te lotu 1.3—3.16
Timothy e hakaarina ake ki iloa i ana heuna 4.1—6.21

1-2 A nau Paul e sissii atu kiaa koe Timothy, taku tama maaoni iloto te lotu.
Nau nei e tukua TeAtua, ttama e hakasao taatou, aa ko Jesus Christ, ttama
e taaohi manava ai taatou, ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ.✡
Nau e taku maa te manava laaoi aa te manava aroha TeAtua Tamana ma
Jesus Christ te Ariki taatou, ki taka ma koe ki noho koe hakaraaoi.

Koe ki poopoo tonu i naa akonaki hakalellesi

3 Nau e hiihai maa koe ki noho i Epises, e mee pee ko nau ni taratara atu
i taku saaita ni hakaraka ka hano ki Masedonia. E mee aaraa tama
i te kina naa e akonaki te henua ki naa taratara hakalellesi, teenaa nau
e hiihai maa koe ki noho ki taratara ake koe ki naa tama naa ki kaaoti.
4 Vanaatu ki naa tama naa ki tiiake naa kkai naa tippuna laatou naa aa
ma naa hakatereterere laatou i naa manava naa tippuna laatou, i teenaa
ko naa taratara maraa e hakkoro heaatuna; naa vana naa tama naa
see hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Te hakataakoto TeAtua e ilotia koi
te tama e lotu maaoni. 5 Koe ki vanaake ki naa tama naa ki kaaoti,
ki hakasura ake te manava laaoi teelaa e sura koi i ttama e matahua
tana hatumanava, e maarama tana hakataakoto, aa e lotu maaoni.
6 Aaraa tama i laatou ku oti te tiiake laatou te tiputipu nei ka ffuri no hai
ki naa taratara vvare laatou. 7 Naa tama naa e fiffai iloo maa laatou
ki mee ma ni tisa naa Loo TeAtua, tevana iaa naa tama naa see illoa
i naa tino taratara laatou aa ma naa taratara laatou e mee maa laatou
e illoa maaoni naa vana naa.

✡ **1.1-2** Acts 16.1

8 Taatou e illoa maa naa Loo raa e taukalleka ki mee maa naa Loo naa
e tautari tonu ina. 9 Taatou e illoa hoki maa naa Loo raa ni see kaumai
maa naa tama e sosorina taukalleka, seai. Naa Loo raa ni kaumai are maa
naa tama e hakallika see llono taratara, naa tama haisara see illoa i TeAtua,
naa tama see lotu, naa tama e taa naa tammana maa naa tinna laatou,
naa tama e taa tama, 10 naa tama e hai huri maa naa aavana aaraa tama,
naa taanata e moemmoe maa aaraa taanata, naa tama e huuhuu tama,
naa tama e taratara hakalellesi aa e taratara kailallao i aaraa tama, aa ma
naa tama e hai ki te kau vana teelaa see hanotonu ma naa akonaki maaoni
TeAtua. 11 Naa akonaki naa e takkoto iloto naa taratara TeAtua teelaa
ni tukua mai ki hakaea nau. Teenaa ko te Lono Taukareka e au i TeAtua
Te Laaoi.

Te manava laaoi TeAtua i Paul

12 Nau e taratara hakahiahia i Jesus Christ, te Ariki taatou, iaa Ia
ni tokonaki mai ki haimahi nau i aku heuna e mee nei. Nau e hiahia iaa Ia
e mmata maa nau e tau ma ana heuna nei, teenei nau ku tukua a Ia
ki heheuna nau iaa Ia. 13 Niaaina maa nau ni taratara hakallika iaa Ia
ka mee pakavaina Ia aa ka sasaakiri iaa Ia imua raa, TeAtua ni aroha koi
iaa nau, i te aa, i aa nau seki lotu are i te saaita naa, teenaa nau ni see iloa
i aku vana ni mee naa.✡ 14 Taku manava ni haaoa peenaa TeAtua taa-
tou raa ki tana manava aroha, aa nau hoki ni haia a Ia ki lotu maaoni
nau iaa Ia aa ki manava laaoi nau i aaraa tama iloto te inoa Jesus Christ.
15 Teenei ni taratara hakamaaoni te henua hakkaatoa ki hakataakoto
ki naa manava laatou: Jesus Christ ni au ki te maarama nei no hakassaoria
naa tama e mee naa sara laatou. Nau nei ko te tama iloo e hakallika
i naa tama naa. 16 Tevana iaa TeAtua ni manava aroha iaa nau, iaa Ia
e hiihai maa te henua hakkaatoa ki kkite i naa tiputipu te manava Jesus
Christ i ana noho hakalavatoa ma nau, te tama e hakallika i naa tama
hakkaatoa, aa laatou ku illoa maa laatou hoki e lavaa te lotu iaa Ia ka too
te ora e ora hakaoti! 17 Te henua ki see hakamotu te lotu ka hakanau
i TeAtua soko Ia i naa saaita hakkaatoa. A Ia naa ko te Ttuku e noho
no noho hakaoti, see lavaa te mate aa see kiitea! Amen.

18 Timothy, taku tama. Nau ku kauatu naa akonaki nei ki takkoto iaa koe.
Naa taratara nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua ni mee
iaa koe imua. Tautari ki naa taratara nei ki see mataku koe te tuu atu
ki naa tisa hakalellesi naa. 19 Koe ki lotu tonu ki TeAtua aa too hakataakoto
ki maarama. E mee aaraa tama ku see tautari ki naa hakataakoto laatou,
teenaa te illoa laatou i TeAtua raa ku seai hakaoti. 20 Himenius laaua
ma Alexander e ffai i naa tama naa. Te takarua naa ku oti te kauake nau
ki Satan, teenaa ki mee pakavaina laaua aa laaua ku kaaoti te taratara
hakalellesi i TeAtua.

2

Naa sosorina te lotu

1 Taku mee mua e mee atu raa, teenaa kootou ki kauake ki TeAtua i te vasi
naa tama hakkaatoa ni aa kootou e kainnoo, naa taku kootou, naa taku
kootou i te vasi aaraa tama, aa naa taratara hiahia kootou; 2 kootou ki taku
i te vasi naa tuku ma naa tama hakamaatua, teenaa ki nnoho hakaraaoi
taatou ka meemee hakapaa aa ki lotu tonu taatou i TeAtua ma te tiputipu
e taukareka. 3 Teenei ko te ara e taukareka teelaa e hiihai ai TeAtua, Ttama
e hakasao taatou. 4 TeAtua e hiihai maa naa tama hakkaatoa ki hakassaoria
aa ki oomai no illoa i tana hakamaaoni. 5 I te aa, i teelaa se Atua koi tokotasi,

✡ **1.13** Acts 8.3; 9.4-5

aa TeAtua ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei e hakapaaria te tama
tokotasi, teenaa ko Jesus Christ, ttama te kerekere nei, 6 ttama ni hookii
tana ora ki hakasao te henua hakkaatoa i naa mahi te haisara. Teenei
te mee TeAtua ni hakailoa mai i tana saaita ni vana maa e taukareka, maa
Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki hakassaoria, 7 Aa teenei ko taku vana
ni heunatia mai ma se aposol aa ma se tisa naa tama naa henua sara, teenaa
ki hakaea naa taratara i te lotu maaoni. Nau e taratara atu maaoni iloo; nau
see hakareeresi!✡
8 I naa saaita katoo naa tama te lotu e kkutu no lotu raa, nau e hiihai
maa naa taanata raa ki taku; teenaa ko naa taanata e lotu maaoni i TeAtua
teelaa e lavaa te ssau naa rima laatou ma naa manava see llau te loto
aa see hakatautau tama. 9 Nau e hiihai hoki maa naa haahine raa
ki see hakatilotilo ki naa hekau laatou e hakao, aa laatou hoki ki see firiffiri
naa lauru laatou ka hailaakei ki te kau pini e makilakkila sara ka hakao
ki naa hekau e taavi mmaha.✡ 10 Naa haahine raa ki hailaakei are
naa tinotama laatou ki naa sosorina e taukalleka. 11 Naa haahine raa
ki nnoho seemuu ka hakannoo ki illoa laatou. 12 Nau see hiihai maa
naa haahine raa ki ttuu no akonaki naa tama te lotu, aa maa laatou ki mee
ni vana hakamaatua i aruna naa taanata; laatou ki nnoho seemuu koi.
13 I te aa, TeAtua ni penapena i Adam imua, ki oti raa penapena iloo i Eve.✡
14 Aa teelaa seai ko Adam raa ni lavaa te hakarereesia Satan; teelaa
ko te ffine are raa ni lavaa te hakarereesia no hakasara te Loo TeAtua.✡
15 Tevana iaa TeAtua ma ki hakasaoria a Ia naa haahine raa i laatou naa
e hahannau mai naa tamalliki, aa ki mee hoki maa naa haahine raa
e lotu maaoni iaa Ia, e manava laaoi i aaraa tama, aa e mallama naa ora
laatou ka ttonu naa sosorina laatou.

3

Naa tama hakamaatua i te lotu

1 Teenei se taratara maaoni iloo: ttama e oti manava ki noho
hakamaatua ia i te lotu raa, teenaa ko ttama e kaimanako iloo ki te heuna
e lasi naa. 2 Te tama hakamaatua te lotu raa ki seai iloo se ssara iaa ia
aa a ia ki noho tonu ma te aavana tokotasi; ttama naa ki maarama
tana hakataakoto i naa saaita hakkaatoa: a ia ki iloa te mmata ake
hakaraaoi ki ttonu ana sosorina; te henua ki illoa maa ia se tama
e taukareka; a ia se tama e hakauru naa tama sara ki loto tana hare;
a ia se tama e lavaa te akonaki aaraa tama; 3 a ia se tama see vvare
ki te unu vaimmara ka haaeo, aa a ia ki tanata laaoi aa ki see kaimanako
ki te mane. 4 Ttama naa ki lavaa te mmata ake hakaraaoi ki tana haanauna,
aa ana tamalliki raa ki llono i ana taratara ka meemee hakaraaoi
iaa ia. 5 Ki mee maa se tama see iloa te mmata ake hakaraaoi
ki tana tino haanauna, ttama naa ma ki lavaa peehea te mmata ake
ki naa tama e lotu i TeAtua? 6 Ttama hakamaatua naa ki matua iloto
te lotu, teenaa ki see huri a ia no ahu i tana heuna naa aa a ia raa
ku tuku haaeo ina TeAtua, pee ko Satan ni haia TeAtua. 7 Ttama naa
ki ilotia naa tama see lotu raa maa ia se tama e taukareka, teenaa ki see lave
ia i naa vana hakallika Satan ka hakanaparia a ia.✡

Naa tama e heheuna i te lotu

8 Naa tama hoki e heheuna tokonaki ki naa heuna te lotu raa ki ilotia
ma ni tama e sosorina taukalleka; naa tama naa ki see hakavaarea te unu
vaimmara aa laatou ki see kaimannako ki te mane. 9 Naa tama naa ki taaohi

✡ **2.7** 2 Tim 1.11 ✡ **2.9** 1 Pet 3.3 ✡ **2.13** Gen 2.7,21-22 ✡ **2.14** Gen 3.1-6 ✡ **3.7** Tit 1.6-9

peenaa ki naa taratara hakamaaoni iloo te lotu, teelaa ni hakaarina ake
ki laatou, ma te hakataakoto e maarama. 10 Naa tama naa ki haaiteria
imua, aa ki mee maa naa tama naa see hai sara, tiiake naa tama naa
ki mee naa heuna naa. 11 Naa aavana naa tama naa hoki ni tama e sosorina
taukalleka. Naa haahine naa ki see tupetupe tama, aa laatou ki atammai
ka ttonu i naa vana katoo laatou e mee. 12 Ttama e heheuna tokonaki
ki naa heuna te lotu raa ki noho tonu ma tana aavana tokotasi, aa a ia
ki lavaa te mmata ake hakaraaoi iloo ki tana haanauna ma ana tamalliki.
13 Naa tama e mee hakaraaoi iloo naa heuna te lotu raa, aaraa tama
ma ki ttoka atu ki laatou ma ni tama hakamaatua, aa naa tama naa
ma ki lavaa te taratara see kkapo maa laatou e lotu i Jesus Christ.

Naa vana huu te lotu

14 Nau e sissii atu te pas nei peenei, tevana iaa nau e tokatoka koi
ki hanatu vave nau no mmata iaa koe. 15 Aa ki mee maa nau see vave
hanatu, aku taratara iloto te pas nei ma ki hakaari atu te tiputipu taa-
tou, te haanauna TeAtua, ki taaohi, i taatou nei ko te kanohenua TeAtua,
ttama e ora hakaoti. Taatou nei ko te pou hakamaatua e saapai ake
ki te hakamaaoni TeAtua. 16 See hai tama e lavaa te huu maa ia see iloa
i naa takkoto hakamaatua naa vana huu te lotu taatou nei:
Christ ni haanauria mai pee ko naa tama te maarama nei,
A Ia ni hakailotia mai TeAitu Tapu ma se tama e tonu,
aa naa ensol raa ni kkite iaa Ia.
Ttama naa ni tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa,
aa naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei ni lotu kiaa Ia,
ki oti raa a Ia ku toa TeAtua ki te lani.

4

Naa tisa hakalellesi

1 TeAitu Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo maa ki muri aaraa tama
ma ki ffuri no see lotu ki TeAtua; naa tama naa ma ki hakannoo ki naa aitu
hakalellesi ka tautari ki naa akonaki naa tippua. 2 Naa akonaki peenaa
e ssura i naa tama e kaikailua aa e taratara kailallao; teenaa ko naa tama
e mmate naa hakataakoto laatou, e mee ma e tuunia ki te katana e vvela.
3 Naa tama naa e akonaki te henua maa te avvana raa e sara, aa ma
naa tama raa ki mattino naa kaikai laatou e kkai aa naa kaikai laatou
ki see kkai. Tevana iaa TeAtua ni penapena naa kaikai naa ki kaina
naa tama e hakataakoto tonu kiaa Ia teelaa ku oti te illoa i te hakamaaoni,
teenaa naa tama naa maraa e taku hakahiahia imua i te saaita laatou e kkai.
4 Naa mee hakkaatoa TeAtua ni penapena raa e taukalleka; see hai mee
e hakallika, tevana iaa naa mee hakkaatoa taatou e too raa, taatou ki too
ka taku hakahiahia i TeAtua, 5 i te aa, i naa kaikai naa e hakatapuria
te taratara TeAtua aa ma naa taku taatou kiaa Ia.

Te tama e heheuna taukareka i Jesus Christ

6 Ki mee maa koe e hakaea ake naa taratara nei ki naa tama e lotu,
teenaa koe e heheuna maaoni iloo i Jesus Christ, i too ora e tipu ake
ma naa taratara maaoni te lotu aa koe e tautari ki naa akonaki maaoni.
7 Koe see hakannoo atu ki naa kkai hakalellesi naa tama naa, teenaa
seai ni taratara maaoni. Anaana kkoe ki tautari koe ki te tiputipu TeA-
tua. 8 Ttama e hakamaamaa raa e mee ki taukareka tana haitino, aa
ttama e tautari peenaa ki te tiputipu TeAtua iaa e mee ki taukalleka
te kau vana iaa ia. I te aa, te tiputipu naa e hakasura te ora maaoni
i te ssao nei aa i te ssao imuri. 9 Teenei se taratara maaoni iloo te henua

e tau ki hakataakoto ki loto naa manava laatou. 10 Taatou e taasuki
ka heheuna hakappuru iloo, i te aa, i taatou e taaohi manava i TeAtua, ttama
e ora hakaoti. A Ia naa ko te Tama e hakasao te henua hakkaatoa, e mua
ki naa tama e lotu.
11 Koe ku kauatu naa taratara akonaki nei. 12 Koe ki see mee
ma ki ttoka atu naa tama maa koe se tamavare koi, ma i aa koe
se tama taane koi; tevana iaa, mee ki kkite naa tama e lotu raa i te ttonu
oo taratara, i oo sosorina taukareka, i too manava laaoi i aaraa tama,
i oo hakannoo ki naa taratara TeAtua, aa i te matahua too ora, ka tautari
naa tama naa iaa koe. 13 I taku saaita seki hanatu are raa, koe
ki pauppau atu naa taratara te Laupepa Tapu raa ki naa tama te lotu,
aa koe ku hakaea ka akonaki atu naa taratara TeAtua ki naa tama naa.
14 Koe see tiiake te heuna TeAitu Tapu TeAtua ni kauatu kiaa koe i te saaita
naa pure TeAtua raa ni taratara i aa koe ka oo atu naa tama hakamaatua
te lotu raa no hakapiri atu naa rima laatou ka taku iaa koe. 15 Taaohi
ka tautari peenaa lokoi ki naa taratara nei, teenaa ki kkite te henua
hakkaatoa i naa tipu ake too ora iloto te lotu. 16 Mmata lokoi ki ttonu
oo sosorina aa ma oo akonaki e kauake ki te henua, aa koe ku tautari lokoi
ki aku taratara ni kauatu kiaa koe. Ki mee maa koe e mee peenaa, teenaa
koe ma ki hakasao iaa koe hakapaa ma naa tama e hakannoo kiaa koe.

5

Te tiputipu ki hakasura ki naa tama e lotu

1 Koe see hurihuri haaeo ki te tanata e matua; taratara hakaraaoi atu
pee ko i-oo taratara hakaraaoi ki too tino tamana. Aa naa tama taane raa
ki haia a koe ma ni taaina aau. 2 Naa haahine e mattua raa ki haia a koe ma
ni tinna, aa naa tama ffine raa ma ni kave aau, teenaa ma te hakataakoto
e tonu.
3 Mmata ake hakaraaoi ki naa puruna, i teenaa ni tama e nnoho koi
soko laatou. 4 Tevana iaa ki mee maa te puruna raa e mee ana tamalliki,
seai e mee ana mokopuna, teenaa te mee mua raa, naa tama naa
ki illoa i naa heuna laatou i te vasi te lotu, teenaa ki mmata hakaraaoi
ki naa haanauna laatou ki suia naa maatua ma naa tippuna laatou.
I te aa, i teenaa ko te tiputipu e hiihai ai TeAtua. 5 Te puruna e noho
soko ia lokoi, see hai tama e mmata ake kiaa ia raa, e taaohi manava
i TeAtua ka taku peenaa ki TeAtua i te poo ma te ao ki tokonaki ake kiaa ia.
6 Te puruna e hai huri raa iaa ku oti te mate, niaaina maa ia koi ora
i te saaita nei. 7 Kauatu naa akonaki nei ki naa tama naa, ki see tarataraina
naa tama naa maa laatou e mee naa sara laatou. 8 Tevana iaa ki mee
maa se tama see mmata ake hakaraaoi ki ana hareaakina, peelaa ma
ko tana tino haanauna raa, ttama naa ku tiiake te lotu. Te tiputipu naa tama
peenaa e hakallika iaa i naa tama see lotu.
9 Ki mee maa te puruna raa seki tae ki te mataono ana setau, koe
see hakatuuria tana inoa ki te laupepa naa puruna kootou ki tokonaki.
Te puruna raa se tama ni noho tonu lokoi ma tana aavana tokotasi. 10 Aa
te henua ki illoa maa ia se ffine e sosorina taukareka; ni anaana hakaraaoi
ana tamalliki ka hakauru te lopo tama sara ki loto tana hare; ni huihui
peenaa naa ororo vae aaraa tama te lotu, ni tokonaki ki naa tama e ssara
naa vana laatou, aa e anaana ki sosorina taukareka ia.
11 Tevana iaa koe see hakatuuria a koe naa inoa naa puruna koi
tama ffine, i te aa, i te saaita naa puruna naa ma ki ttuu naa huru
laatou ki avvana raa, Christ ma ki tiiake laatou. 12 Teenaa

naa tama naa ma ki ssara imua naa karamata TeAtua, i laatou ni see tuku ki naa pureppure laatou ni mee maa Christ imua. 13 Naa tama naa ma ki matanaennae ka hakataka ki naa hare katoo no tupetupe i aaraa tama aa ka usuusu tama; laatou ma ki sassare ka tarataraina laatou naa vana teelaa e hakallika te tarataraina. 14 Teenaa nau e hiihai maa naa puruna koi tama ffine raa ki avvana no mee ni tamalliki maa laatou aa no mmata ake hakaraaoi ki naa hare laatou, ki see mee ni taratara hakallika te tama e tautau haaeo ma taatou raa i taatou. 15 I te aa, i aaraa puruna ku oti te tiiake laatou Christ no tautari ki Satan. 16 Aa ki mee se ffine te lotu e ttaka naa puruna i tana haanauna, a ia ki mmata ake ki naa puruna naa, ki see maanatu ia maa te lotu raa ki anaana hoki ki naa puruna naa. Teenaa ki anaana tonu te lotu raa ki naa puruna e ttaka lokoi soko laatou.

17 Naa tama hakamaatua te lotu teelaa e heheuna hakaraaoi raa ki tauia hakaraaoi iloo i naa heuna laatou naa, teenaa ko naa tama e heheuna hakappuru iloo i naa hakaea laatou te Lono Taukareka ka akonaki laatou te henua i naa taratara TeAtua. 18 Te Laupepa Tapu raa e taratara pee-laa, “Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa i tana saaita e repurepu naa hua naa wit raa ma ki maffana naa hua raa i naa penu laatou” aa e taratara hoki peelaa, “Te tama e heheuna raa ki tauia i ana heuna naa.”✡ 19 Ki mee maa se tama hakamaatua te lotu e taakina atu ma ki hakatonutonusia ma i aa ia e mee ana sara, e tau iloo maa te takarua seai maa ni tama e tammaki ki kkite maa te tama hakamaatua naa ni mee ana sara, ki lavaa kootou te hakatonutonu ttama naa. Aa ki mee see hai tama ni kkite, kootou ki see hakannoo atu ki naa taratara naa tama ni mee atu naa.✡ 20 Nutua naa tama e ppena naa haisara raa imua naa karamata te henua, teenaa ki kkite aaraa tama aa ku mattaku hoki.

21 Nau e mee atu kiaa koe imua naa karamata TeAtua ma Jesus Christ, aa ma naa ensol TeAtua. Tautari lokoi ki aku taratara e kauatu nei, tevana iaa koe ki seai iloo ki hirihiri ma ni tama aau e fiffai aa ma ni tama aau see fiffai, i too saaita e mee oo vana naa. 22 Koe ki seai iloo ki hakavave te hakappiri oo rima ki aruna se tama no hakatapuria ki haia naa heuna TeAriki. Koe see mee ma ki lave koe i naa haisara naa tama naa; mee ki matahua too ora.

23 Koe see mee maa koe ki unuunu koi naa vaiua; koe ki mmiti haka-maarie ni wain ki tokonaki ake ki taukareka too manava i aa koe maraa e maki.

24 Naa haisara aaraa tama e hakatii maarama mai, teenaa TeAtua ku oti te hakatonutonu naa haisara naa tama naa; naa haisara aaraa tama iaa ma ki ilotia imuri. 25 Peelaa hoki, naa sosorina e taukalleka raa e hakatii maarama mai, aa naa sosorina see ilotia maaoni raa iaa ma ki see lavaa te huuina.

6

1 Naa tama e lotu teelaa e heheuna poe raa, ki mmata hakaraaoi iloo ki hakannoo laatou ki naa hakamau laatou, teenaa ki see taratara hakallikaina te inoa TeAtua aa ma naa akonaki taatou e kauake ki te henua. 2 Naa poe e mee naa hakamau laatou e lotu raa ki see mannatu maa teenaa ni taaina aa ma ni kave koi laatou, aa maa laatou ku see mattaku i naa hakamau laatou naa. Seai. Naa heuna laatou e mee maa naa hakamau laatou naa ki taukalleka iaa, i te aa, i naa heuna laatou naa e tokonaki hoki ki naa tama e lotu laatou hakapaa.

Naa akonaki hakalellesi

✡ **5.18** Deut 25.4; Mt 10.10; Lk 10.7 ✡ **5.19** Deut 17.6; 19.15

Koe ki akonaki ka hakaea naa taratara nei. 3 Te tama e akonaki
ni taratara e kkee ma aku taratara ni kauatu, aa e taratara sara maa
naa taratara maaoni taatou Ariki, Jesus Christ, aa ma naa taratara te lotu
taatou raa, 4 ttama naa e ahu vvare ka seai iloo tana vana tokotasi e iloa.
Ttama peenaa e mee tana maanatu hakallika ki hakatautau ka heatu
ma aaraa tama, teenaa maa laatou e illoa i te hakataakoto naa taratara
TeAtua. Teenaa ko te mee e hakkoro te manava ssano, naa heatuna,
te pukua saakiri, aa te maanatu hakallika i aaraa tama. 5 Naa tama naa
maraa e hakkoro lokoi naa vana hakallika, teenaa i naa pisouru laa-
tou e vvare hakaoti aa te hakamaaoni TeAtua ku see takoto hoki iloto
naa manava laatou. Laatou e mannatu maa te lotu raa se ara e mee
ki hai mane laatou.
6 Te lotu raa maaoni e mee te tama ki hai mee, teenaa ki mee maa
ttama raa e maanatu maa ia e tau ma ana mee e noho ma ia. 7 Se aa
taatou ni toomai ki te maarama nei? Seai iloo! Se aa taatou ma ki too
i te maarama nei? Seai iloo! 8 Ki mee maa taatou e hai kaikai ma naa hekau,
naa mee naa e tau ma taatou. 9 Naa tama e fiffai maa laatou ki hai mane raa
ma ki usuhia no hakavaarea i naa mee vvare ma naa mee hakallika laatou
e kaimannako, teenaa ko naa mee ma ki oti ku ssara hakallika iloo laa-
tou. 10 I te aa, te kaimanako ki te mane raa, teenaa se tahito te kau vana
e hakallika. E mee aaraa tama, teelaa ni kaimannako iloo maa laatou
ki hai mane, ku see lotu i Christ. Naa manava naa tama naa ku hakallika
hakaoti i naa nnoho hakaaroha laatou.
11 Timothy, koe se tama TeAtua. Hakataha ki see lave koe i te tiputipu naa,
aa koe ku tautari ki te tiputipu e tonu aa e taukareka, tautari ki te tiputipu
TeAtua e hiihai, hakataakoto tonu iaa Ia, manava laaoi i telaa tama,
noho hakalavatoa, aa koe ku meemee hakaraaoi aaraa tama. 12 Taaohi
ki mau too manava i Christ, aa koe ku mee ki toa koe te ora e ora hakaoti.
Koe ni arumia TeAtua i too saaita ni taratara imua te lopo tama maa koe
e lotu iaa Ia, teenaa ki too koe te ora nei. 13 Nau e vanaatu kiaa koe imua
naa karamata TeAtua, te Tama e hakaora naa mee hakkaatoa, aa imua
naa karamata Jesus Christ, te Tama ni tuu no taratara se aa e hakamaaoni
imua Pontius Pilate.✡ 14 Hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara
e kauatu nei aa koe ku taaohi peenaa iloto too manava ki tae ki te aso
taatou Ariki raa ma ki hakasura iho. 15 Tana saaita ma ki hakasura iho raa
ma ki hanotonu ma tana aso ni tukua TeAtua, te Tama tokotasi e tapu aa
e noho hakamaatua i aruna naa tama hakkaatoa, te Tuku naa tuku, aa
TeAriki naa ariki. 16 TeAtua soko Ia see lavaa iloo te mate; a Ia e noho
iloto te maasina teelaa see lavaa te tamavare te hakataupiri atu. Seai iloo
se tama ku oti te kite iaa Ia, aa see hai tama hoki ma ki oti ku kite iaa Ia.
Te henua ki hakanau i TeAtua i naa saaita hakkaatoa! Amen.
17 Vanaatu ki naa tama hai mane i te ssao te maarama nei ki see ahu.
Naa tama naa ki see taaohi manava ki naa mee teelaa ki oti koi ku seai,
pee ko naa mane laatou. Laatou ki taaohi manava i TeAtua, te Tama
e hookii mai te kau mee hakkaatoa ki fiaffia taatou. 18 Vanaatu
ki naa tama naa ki mee naa mee e taukalleka, ki hakasura te kau tiputipu
e taukalleka, ki kaimallie, aa ki tanatana ki vaevae naa mee laatou ma
aaraa tama. 19 I te ara nei raa, naa tama naa ma ki hakatau ake naa tuuhana
laatou ki tokonaki ki laatou imuri. Aa teenaa naa tama naa ma ki too te ora
maaoni.
20 Timothy, mmata ake hakaraaoi ki naa mee ni kauatu ki takkoto iaa koe.
Hakataha i naa tama e maaisu hakallika, e heheatu i te mee aaraa tama

✡ **6.13** Jn 18.37

e hai ma se “iloa maaoni”. 21 E mee aaraa tama e hai maa laatou e ttaka
ma te iloa naa, teenaa ni see illoa ai laatou i te ara te lotu.
TeAtua ki mmata ake hakaraaoi iloo ki kootou.

2 TIMOTHY
SSOA TE PAS PAUL KI TIMOTHY
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa te Pas Paul ki Timothy e mahi ki naa akonaki Paul ki Timothy, i Timothy se tamataane koi e heheuna hakapaa laaua. Te tahito taratara i te pas nei raa, teenaa Timothy ki heheuna hakalavatoa, niaaina maa aaraa tama e ffuri atu no mee pakavaina a ia. Timothy e akonakina ki sare hakaea a ia peenaa ki te henua i naa tiputipu Jesus Christ; a ia ki tautari ki naa akonaki maaoni te Lono Taukareka aa ma naa taratara te Laupepa Tapu, aa niaaina maa ia e ttiri i te kau haaeo raa, a ia ki mee ana heuna ma se tisa aa ma se tama e hakaea naa taratara TeAtua.

Paul e hakaapo ake ki see hakauru atu Timothy ki naa tama "e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vvare laatou" (2.23) teelaa ma ki oti koi ku nnoho hakallika naa tama e hakannoo ki laatou.

Teenaa Timothy e hakaarina ake i naa sosorina Paul, teenaa ko i-naa takoto tana lotu i TeAtua, i ana taka seemuu, i tana manava laaoi, i ana noho hakalavatoa ma naa haaeo, aa i ana mee pakavaina ka hakallono isu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2
Naa taratara hakahiahia 1.3—2.13
Naa akonaki ma naa taratara hakaapo 2.14—4.5
Ttiputipu i te noho Paul 4.6–18
Naa taratara hakaoti 4.19–22

1 A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua. Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau i te ora maaoni taatou ma ki too ki mee maa taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ.

2 Taku tama, Timothy. Nau e llee taku manava iaa koe.✡

Nau e taku maa te laaoi, te manava aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki noho ma koe.

Paul e taratara hakahiahia

3 Nau e hakahiahia i TeAtua te Tama e heheuna ai nau ma te hakataakoto e maarama, e mee pee ko aku tippuna imua. Nau e maanatu atu kiaa koe i te poo ma te ao, i aku taku ki TeAtua iaa koe. 4 Nau e maanatu ake iloo i oo tuu ka tani i te saaita taaua ni mavvae, teenei e hiihai iloo nau maa nau ki hanatu no mmata iaa koe, ki hiahia nau. 5 Nau e iloa maa koe se tama e lotu hakaraaoi iloo, e mee pee ko too tipuna Lois aa ko too tinna, Iunis. Aa nau e iloa maa koe koi taaohi ki too lotu naa.✡ 6 Teenei ko taku vana e hiihai maa koe ki heheunatia koe naa mahi TeAtua ni kauatu kiaa koe i taku saaita ni taku ka hakapiri aku rima i aruna too pisouru. 7 I te aa, TeAitu Tapu ni kaumai TeAtua ki taatou raa ni see kaumai ma ki kiri mattaku taatou, seai. Taatou e haaoa TeAitu Tapu raa ki haimahi taatou, ki manava laaoi taatou i aaraa tama, aa ki mmata ake hakaraaoi taatou ki naa sosorina taatou.

8 Koe ki see napa te hakaea ake ki aaraa tama i naa tiputipu TeAriki taatou. Nau ni ponotia ki loto te hare karapusi iaa nau e lotu i Ttama naa, teenaa koe ki see napa iaa nau. Taaua ki hakallono isu hakapaa i naa hakaea taaua te Lono Taukareka, i TeAtua ma ki tokonaki mai ki taaua. 9 Taatou ni hakasaoria no kannaatia TeAtua

✡ **1.2** Acts 16.1 ✡ **1.5** Acts 16.1

ki mee taatou ma ni tama aana. See mee maa i naa mee taukalleka
taatou ni mee, seai. Teenaa ko na tiputipu tana hakataakoto ma
tana manava aroha i taatou. TeAtua ni takoto tana manava aroha i taatou
imua iloo. 10 Aa teenei taatou ku hakailotia TeAtua i te manava aroha naa,
teenaa ko te hakasura iho ana Jesus Christ, Ttama e hakasao taatou.
Ttama naa ku oti te seua a Ia naa mahi te mate no hakailotia a Ia te ora
e ora hakaoti raa ki te Lono Taukareka.
11 Nau ni tukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol aa ma se tisa
ki hakaea te Lono Taukareka nei.✡ 12 Teenei nau e hakallono isu raa
ko naa mee nei. Tevana iaa nau see napa, i te aa i aa nau e iloa
hakaraaoi iloo i taku tama e taaohi manava ai. Nau e iloa maa Ia e lavaa
te roorosi hakaraaoi iloo ki taku ora no tae ki te aso hakaoti.
13 Taaohi ki naa taratara maaoni teelaa ni kauatu nau kiaa koe, aa
koe ku tautari ki naa taratara naa. Taaohi ki too lotu naa aa koe
ku manava laaoi i telaa tama i taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ.
14 I loto naa mahi TeAitu Tapu teelaa e heheuna iloto taatou, koe ki taaohi
ki naa mee e taukalleka teelaa ni kauatu ki roorosi koe.
15 Koe ku oti te iloa maa nau ku oti te tiiake Figelus laaua ma Hermosenes,
aa ma naa tama hakkaatoa te lotu iloto Asia.
16 Nau e taku maa TeAriki ki aroha i te haanauna Onesiforus, i aa nau
ni hakahiahiaria ttama naa i te lopo saaita. Ttama naa ni see napa maa nau
e moe i te hare karapusi, 17 aa i tana saaita lokoi ni tae mai ki Rome raa, a ia
ni ssee no lave iloo iaa nau. 18 Nau e taku maa TeAriki ki aroha iaa ia i te aso
hakaoti. Koe e iloa hakaraaoi iloo i naa vana ttama naa ni mee kiaa nau
i Epises.

2

Naa tiputipu te soldia maaoni Jesus Christ

1 Taku tama. Koe ki taka haimahi, i te aa, i TeAtua ma ki aroha i taaua,
i taaua e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. 2 Too naa akonaki ni lono
koe i aku hakaea imua te lopo tama raa no kauake ki oo tama e illoa maa
e lotu maaoni, teenaa ki oo naa tama naa no akonaki aaraa tama hoki.
3 Hakalavatoa te hakallono isu hakapaa ma maatou, ki mee koe ma
se soldia maaoni Jesus Christ. 4 Te soldia e taa i te ttau raa e hiihai maa
tana hakamau raa ki hiahia iaa ia, teenaa ttama naa see uru ki naa vana
te henua e mee. 5 Ttama e tere no toa a ia te haiva raa see lavaa te toa a ia
naa hekau ki mee maa ttama naa see hakannoo ki naa taratara i naa ffuro
te haiva. 6 Te tama ni mate hakaoti i ana heheuna i tana verena raa, teenaa
ko ttama ma ki too te tuuhana mua i naa kaikai ma ki vasi. 7 Hakataakoto
hakaraaoi iloo i aku taratara e kauatu nei, i TeAriki ma ki tokonaki atu
ki iloa hakaraaoi koe i naa mee nei.
8 Koe ki see ssiri maa Jesus Christ se tama i te manava David, aa maa
Ttama naa ni hakamasikeria TeAtua i te mate. Teenei te Lono Taukareka
e hakaea ai nau. 9 Nau nei ku hakallono isu ka saisaitia ki naa seni
pee ko na tama e kailallao, i te aa, i aa nau e hakaea te Lono Taukareka.
Tevana iaa naa taratara TeAtua raa see lavaa te saisaitia ki naa seni. 10 Nau
e noho hakalavatoa ma te kau haaeo nei ki lavaa te hakasao Jesus Christ
naa tama ni hakamaatinoria TeAtua, ki nnoho hakaoti naa tama naa ma
TeAtua. 11 Teenei ni taratara maaoni:
“Ki mee maa taatou ni mmate ma Jesus,
taatou ma ki ora maa Ia.
12 Ki mee maa taatou e lavatoa te nnoho peenaa ma naa haaeo,✡

✡ **1.11** 1 Tim 2.7 ✡ **2.12** Mt 10.33; Lk 12.9

taatou hoki ma ki nnoho no tuku maa Ia.
Aa ki mee maa taatou e taratara maa taatou see illoa iaa Ia,
teenaa a Ia hoki ma ki taratara maa Ia see iloa i taatou.
13 Ki mee maa taatou e ffuro no tiiake Ia,
A Ia ma ki see hano no tiiake taatou,
i te aa, i aa Ia see lavaa te hakareeresi kiaa Ia soko ia.”

Ttama TeAtua e hiihai i ana heheuna

14 Hakahekahe atu te taratara nei ki naa tama kootou. Hakaapo atu ki laatou imua naa karamata TeAtua ki kaaoti laatou te hakatauttau i naa taratara laatou e illoa. See hai vana e taukareka ma ki sura i naa nnoho naa tama naa ka hakatauttau peenaa. Teenaa naa tama e ttuu ka llono raa ma ki ffuri no mee ki naa vana iloo e hakallika. 15 Heheuna hakappuru ki hiahia TeAtua iaa koe, e mee ma se tama see napa i ana heuna, aa e akonaki tonu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua.
16 Hakataha i naa tama e nnoho ka hai taratara ki naa taratara vvare ma naa taratara hakallika. Naa tama e hakauru atu no hai ki naa taratara peenaa raa, te tiputipu TeAtua raa e hano koi no seai i laatou.
17 Naa akonaki naa tama naa e mee pee ko te para i te haitino te tama e hanake no lasi. Te takarua ni akonaki te henua i naa taratara peenaa raa, teenaa ko Himenius laaua ma Filetus. 18 Takarua naa ku see ttaka ki te ara te hakamaaoni TeAtua no mee aaraa tama te lotu ki see taaohi manava i TeAriki. Laaua e hai maa naa tama e mmate raa kunaa hakamassikeria are TeAtua no ora. 19 Niaaina maa naa tama naa e hai ki naa taratara laatou naa raa, te hakamaaoni TeAtua raa e tuu makattau peenaa pee ko te pou hakamaatua te hare; aa i aruna te pou raa, naa taratara nei e mmau:
“Te Ariki e iloa maa ko ai ana tama”
aa e sissii hoki maa,
“Naa tama hakkaatoa e hai maa laatou ni tama TeAriki raa
ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou.”✡
20 I loto te hare e lasi raa, e takkoto naa peleti aa ma te kau peesini katoo: aaraa mee e ppena ki naa kol ma naa siliva, aa aaraa mee e ppena ki naa laakau ma te pela; aaraa mee e tuku ma naa kaikai e llasi aa aaraa mee iaa e tuku ki kaikkai koi i hare. 21 Ki mee maa se tama e penapena tana ora ki see kerekere i naa vana hakallika naa raa, ttama naa ma ki tukua ki heheuna i naa vana e llasi, i te aa, i tana ora e maarama aa a ia e noho tanatana ki hakasura te tiputipu e taukareka.
22 Koe see kaimanako ma ki haia a koe naa vana hakallika naa tama taane raa e fiffai. Tautari ki te tiputipu e tonu, aa koe ki lotu peenaa i TeAtua, manava laaoi i aaraa tama, aa koe ku noho hakaraaoi ma naa tama hakkaatoa, aa kootou, hakapaa katoo ma naa tama e mataffua naa ora laatou raa, ku kannaa ki TeAtua ki tokonaki ki laatou. 23 Koe see hakauru atu ki naa tama e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vvare laatou, i naa tama naa ma ki oti koi ku heatu. 24 Te tama e heheuna maa TeAriki raa see iloa te hakatautau maa telaa tama. A ia ki manava laaoi ki naa tama hakkaatoa, i teenaa ko naa tiputipu te tisa e iloa te akonaki ttama aa see iloa te loto. 25 A ia ki taratara hakaraaoi ki hakatonu te hakallika e takoto iloto laaua ma telaa tama, teenaa ki huria te manava ttama naa TeAtua no tiiake ana haisara aa ku au no iloa te hakamaaoni TeAtua. 26 Teenaa naa tama naa ma ki atammai no see lavaa te hakavaarea Satan ki tautari ki tana hiihai.

✡ **2.19** Num 16.5

3

Naa vana ma ki ssura i naa aso hakaoti

1 Koe ki iloa maa e mee naa vana hakallika ma ki ssura i naa aso
hakaoti. 2 Te henua ma ki anaana koi ki naa tino laatou, e kaimmate
ki naa mee laatou, e taratara hikkahi ki laatou, e ahu, e mee pakava
telaa tama, see hakannoo ki naa maatua laatou, see illoa te taratara
hakahiahia i telaa tama, aa e hai ki naa sosorina see ttonu; 3 naa tama naa
ma ki see manava laaoi i telaa tama, see manava aroha i telaa tama.
Naa tama naa ma ki taratara hakallika i telaa tama, see hakattonu
naa sosorina laatou, aa e haaeo ka hakamattaku. Naa tama naa see fiffai
ki te taukareka. 4 Naa tama naa ma ki meemee tippua ki naa soa laatou,
e puamu, aa e hakatannata; laatou ma ki ffuri no hai ki naa taffao
laatou, teenaa laatou ma ki see fiffai ki TeAtua. 5 Naa tama naa
e hakamatemate iloo maa laatou ni tama e lotu maaoni, tevana iaa
naa mahi maaoni te lotu raa e hakakkeeina laatou. Teenaa koe
ki hakattaha i naa tama e tiputtipu peenaa. 6 E mee aaraa tama i laatou
maraa e uruhia laatou naa hare naa haahine see ttonu e hai huri
no tautauhia laatou naa haahine naa. 7 Naa haahine naa e mee ki tautari
peenaa ki naa akonaki e kauake ki laatou, tevana iaa laatou seai iloo
ki oomai no illoa i te hakamaaoni TeAtua. 8 Naa tama hakallika naa
see fiffai ki te hakamaaoni TeAtua, e mee koi ma ko Janes laaua ma Jambres
ni see fiffai ki naa taratara Moses. Naa tama naa see hai nonnono, aa
laatou see lavaa te hakataakoto tonu ki se mee.✡ 9 Tevana iaa naa tama naa
ma ki see ttaka rooroa ma te tiputipu naa, i te aa, te henua hakkaatoa
ma ki illoa maa laatou ni tama e vvare. Teenaa te ara ni sura i Janes laaua
ma Jambres.

Naa purepure hakaoti Paul ki Timothy

10 Tevana iaa a koe, Timothy, ni tautari ki aku taratara, i aku sosorina,
aa i taku hakataakoto i te ora nei; koe ni kite i aku hakannoo
ki naa taratara TeAtua, i aku taka seemuu, i taku manava laaoi i aaraa tama,
aa i aku noho lavatoa ma naa haaeo, 11 i aku mee pakava ina aa
i aku hakallono isu. Koe e iloa i naa vana katoo ni mee iaa nau,
i aku mee pakava ina naa tama i Antiok, Aikonium, aa ko Listra. Teenaa
nau ni noho hakalavatoa koi ma naa haaeo naa. Tevana iaa nau
ni tokonakiria TeAriki Jesus i naa mee naa hakkaatoa.✡ 12 Naa tama
hakkaatoa e fiffai maa laatou ki hakapaa ki Jesus Christ ka ttonu naa ora
laatou raa ma ki mee pakava ina, 13 aa te tiputipu naa tama e sosorina
hakallika ma naa tama e sosorina tippua raa ma ki tosi no hakallika iaa.
Naa tama naa ma ki hakarereesia laatou aaraa tama, aa laatou hoki
e hakarereesia aaraa tama.

14 A koe iaa ki taaohi ki naa taratara ni kauatu kiaa koe, teelaa ni iloa koe
maa ni taratara maaoni. I te aa i aa koe e iloa hakaraaoi iloo i naa tama
e kauatu naa taratara naa. 15 Koe ni iloa i naa taratara te Laupepa Tapu,
kaamata mai iloo i too saaita koi tamariki. Te Laupepa Tapu raa e lavaa
te kauatu te atamai ki hakasaoria a koe, teenaa i aa koe ku iloa maaoni
i Jesus Christ. 16 Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa
teenaa ni taratara e oomai i TeAtua. Naa taratara te Laupepa Tapu
e akonaki mai ki taatou te hakamaaoni TeAtua aa ki illoa taatou maa ni aa
e ssara i naa ora taatou. Taatou e hakatonutonusia naa taratara naa ki haia
taatou naa tiputtipu e ttonu, 17 teenaa te tama e heheuna i TeAtua raa ki iloa
hakaraaoi iloo i ana huri no mee ki te kau vana e ttonu.

✡ **3.8** Ex 7.11 ✡ **3.11** Acts 13.14-52; 14.1-7,8-20

4

1 Nau e kauatu haimahi taku taratara nei imua naa karamata TeAtua
aa imua naa karamata Jesus Christ, Ttama ma ki hakatonutonu naa tama
e ora aa ma naa tama e mmate i tana saaita ma ki au no noho ma se tuku
i tana Nohorana: 2 Hakaea peenaa naa taratara TeAtua i te kau saaita
hakkaatoa, i te ssao e taukareka aa i te ssao e hakallika. Akonaki atu
hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki hakattonu naa sosorina laatou, aa koe
ku nutua naa tama e hai ki naa sosorina see ttonu; hakatipuria naa manava
naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara TeAtua.
3 Kimuri te henua ma ki see hakannoo ki naa akonaki e ttonu maaoni,
naa tama naa ma ki hai ki naa vana laatou e kaimannako. Teenaa
naa tama naa ma ki sessee ni tisa maa laatou soko laatou ki kauake
naa akonaki teelaa e fiffai laatou ma ki hakannoo. 4 Naa tama naa
ma ki tiiake laatou naa akonaki maaoni, teenaa laatou ma ki ffuri are
no hakannoo ki naa kkai imua. 5 A koe iaa ki mmata lokoi ki maarama
too hakataakoto i naa vana katoo; koe ki hakalavatoa i oo noho
ka hakallono isu ka mee oo heuna ma se tama e hakaea te Lono Taukareka,
aa koe ku heheuna hakaraaoi iloo ki maatino koe maa koe se tama
e heheuna i TeAtua.
6 A nau iaa, taku sao ki tiiake taku ora nei ku tae; taku ora e mee maa
ku oti te hakaaratia ki TeAtua i aruna te olta. 7 Nau ni hai iloo ki aku mahi
no hakaoti taku haiva ni tere, teenaa nau ni lavaa te taaohi peenaa
ki taku lotu. 8 Aa teenei taku tuuhana raa ku tukua mai hakaoti, teenaa
ko te ora e tonu e taka ma TeAtua. Te tuuhana naa ma ki kaumai TeAriki,
Ttama e hakatonutonu te henua, i tana aso ma ki hakasura mai. Tevana iaa
teenaa seai maa ko taku tuuhana raa koi, teenaa ko na tuuhana hoki
naa tama hakkaatoa e nnoho ka kkana ki hakasura mai a Ia.

Naa tino taratara Paul

9 Hakavave ki au koe kiaa nau. 10 Demas ku oti te tere ka tiiake
nau no hano ki Tesalonaika, teenaa i aa ia ni oti manava ki naa mee
te maarama nei. Kresens ni hano ki Galesia, aa Titus ni hano ki Dalmatia.✡
11 Luke soko ia e nnoho maaua. Too saaita e au raa koe ku toomai koe
Mark, i aa nau ma ki hakasoa ina ttama naa i aku heuna nei.✡ 12 Tikikus
ni heunatia a nau ki hano ki Epises.✡ 13 Too saaita e au raa koe ku ppiki mai
taku kkahu makallii ni tiiake i te hare Carpus i Troas; ppiki mai hoki
aku laupepa, mmata ki see tiiake koe naa laupepa e pena ki naa huru
naa manu.✡
14 Alexander, te tama e heheuna ma naa katana raa, ni mee ana vana
e hakallika iloo kiaa nau. Teenaa a ia ma ki suia TeAriki i ana vana
ni mee naa.✡ 15 Koe ki poopoo tonu hakaraaoi iloo i ttama naa, i te aa,
ttama naa e hai te lopo taratara iloo maa naa akonaki taatou nei e ssara.
16 I taku saaita mua ni taakina ki te koti raa, see hai tama ni tuu mai
no tokonaki kiaa nau; naa tama raa ni ffuro katoo iaa nau. Nau e taku
maa TeAtua ki aroha i naa tama naa! 17 Tevana iaa TeAriki ni pare mai
no tokonaki kiaa nau, ki lavaa nau te hakaea te Lono Taukareka katoo raa
ki naa tama naa henua sara hakkaatoa; teenaa nau ni hakasaoria ki see taia
nau no mate. 18 Nau ma ki hakasaoria TeAriki i te kau vana e hakallika
no toa ki tana Nohorana i te lani. A Ia ki hakanauria peenaa i te kau saaita
hakkaatoa! Amen.

Naa purepure hakaoti

✡ **4.10** Col 4.14; Phlm 24; 2 Cor 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4 ✡ **4.11** Col 4.14; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10 ✡ **4.12** Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8 ✡ **4.13** Acts 20.6 ✡ **4.14** 1 Tim 1.20; Ps 62.12; Rom 2.6

19 Kauatu aku purepure ki Priscilla laaua ma Aquila aa ko te haanauna
Onesiforus.✡ 20 Erastus ni noho ake i Corinth, aa Trofimus ni tiiake
nau i Militas i aa ia ni maki.✡ 21 Hakavave ki tae mai koe imua te ssao
te saumakallii e lasi.
Iubilus laatou ma Pudens, Linus, aa ko Claudia e kkave atu naa purepure
laatou hakapaa ma aaraa tama katoo te lotu.
22 TeAriki ki noho ma koe, aa te laaoi TeAtua ki takoto i kootou.

✡ **4.19** Acts 18.2; 2 Tim 1.16-17 ✡ **4.20** Acts 19.22; Rom 16.23; Acts 20.4; 21.29

TITUS
TE PAS PAUL KI TITUS
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Titus seai se Jew, tevana iaa a ia ni huri tana manava no lotu i Jesus Christ. A ia ni hano no heheuna hakapaa laaua ma Paul i naa heuna te lotu *Te pas Paul ki Titus* e sissii ki te taupeara e tokonaki kiaa ia teelaa e noho i Crete. Ttama naa ni hakanohoria a ia i te matakaaina naa ki mmata ake ki naa heuna te lotu i te kina naa. Te pas nei e takkoto naa tahito taratara e toru.

Te taratara mua raa, Paul e hakaari ake ki Titus i te tiputipu teelaa ki tauhia naa tama hakamaatua i te lotu. Ki oti raa Paul ku taratara ake i te ara Titus ki akonaki naa kaavena iloto te lotu, teenaa ko naa taanata mattua, naa haahine mattua (i naa haahine naa ma ki oti ku akonaki naa tama ffine laatou), naa tama taane, aa ma naa poe. Aa te taratara hakaoti raa, Paul e akonaki ki Titus i naa sosorina te tama e lotu maaoni. A ia e llasi ana taratara i te tiputipu ki laaoi aa ki haisoa laaoi ma telaa tama; a ia ki mmata ki see sura te heaatuna ma te manava haaeo i telaa tama iloto te lotu, aa naa tama te lotu raa ki meemee hakapaa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–4
Naa tama hakamaatua te lotu 1.5–16
Naa heuna naa kaavena ki mee iloto te lotu 2.1–15
Naa akonaki ma te taratara hakaapo 3.1–11
Naa taratara hakaoti 3.12–15

1 A nau Paul, e heheuna i TeAtua ma se aposol Jesus Christ.
Nau ni hakamaatinoria no heunatia mai ki tokonaki nau ki naa hakatina naa tama TeAtua ni hiri, aa ki illoa laatou i te hakamaaoni e tarataraina te lotu taatou, 2 teenaa ko te taratara e hakatahito i te hakatina ki te ora e ora hakaoti. TeAtua see iloa te taratara hakareeresi. A Ia ni purepure mai i te ora nei imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa. 3 Aa teenei tana saaita ku hiihai maa te taratara nei e tarataraina. Nau nei ni tukua TeAtua ki hakaea naa taratara nei, aa teenei nau ku hakaea atu i teenei se heuna e kaumai TeAtua, te tama e hakasao taatou.
4 Nau e sissii te pas nei kiaa koe, Titus. Koe ku mee ma ko taku tino tama maaoni, i taaua e lotu hakapaa i TeAtua.✡
Nau e taku maa TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi kiaa koe ki noho hakaraaoi koe.

Naa heuna Titus i Crete

5 Koe ni tiiake nau i Crete ki hakatonutonu naa mee te lotu i te kina naa aa ku hakanoho ni tama hakamaatua i naa lotu i naa henua naa hakkaatoa. Hakamaarona lokoi ki aku taratara e kauatu nei: 6 Ttama e noho hakamaatua raa seai se tama haisara. Ttama naa ki mee tana aavana tokotasi; ana tamalliki raa ki lotu i TeAtua, aa laatou ki llono taratara ka see karamata kkaa. 7 I te tama hakamaatua te lotu e mmata i naa heuna TeAtua raa, a ia ki seai iloo ana sara. A ia ki see hakatanata maa ia se tama hakamaatua, see lotoloto nauhie, see unu sara, see haaeo, aa see kaimmate ki te mane. 8 A ia se tama e hakauru te kau tama ki loto tana hare. A ia se tama e hiihai ki te tiputipu e taukareka, e sosorina taukareka, e tautari ki naa taratara TeAtua, aa e iloa te hakatonu ana sosorina soko ia. 9 A ia

✡ **1.4** 2 Cor 8.23; Gal 2.3; 2 Tim 4.10

ki tauhia a ia naa taratara e hanotonu ma naa taratara ni kauake TeAtua. I te ara nei raa a ia ma ki lavaa te saapai aaraa tama ki naa akonaki maaoni TeAtua. A ia ma ki hakailotia a ia naa tama see hakannoo ki ana taratara raa i naa vana laatou e ssara.✡
10 I te aa, te mee raa ku tammaki naa tama ku see hakannoo ki naa tama hakamaatua. Naa tama naa e taratara vvare ka usuhia laatou aaraa tama ki hakannoo ki naa taratara laatou. Te tiputipu nei e mahi i naa Jew teelaa ku ffuri no lotu. 11 Kootou ki puuia kootou naa taratara naa tama naa, i te lopo haanauna ku oti te hakarereesia laatou ki naa akonaki see ttonu. Naa tama naa e fiffai koi ma ki tauia laatou. 12 Teelaa se tama haka Crete, se tama koi i naa pure laatou, teelaa ni mee tana taratara peelaa, “Naa tama i Crete raa ni tama maraa e taratara hakalellesi. Laatou e kailallao aa e matanaennae ma ko naa manu vao kaittama.” 13 Teenei se taratara maaoni. Teenei ko te vana e taukareka maa koe ki nutua a koe naa tama naa hakaraaoi iloo, ki ttonu naa hakataakoto laatou, 14 aa ki tiiake laatou naa kkai naa Jew raa ma naa loo naa tama te maarama nei, teenaa ko naa tama ni hakakkeeina laatou te hakamaaoni TeAtua.
15 Naa mee hakkaatoa e mataffua ki naa tama e mallama naa ora laatou; tevana iaa see hai mee e matahua ki naa tama e kerekkere aa see lotu. I te aa, naa mannatu naa tama naa ma naa hakataakoto laatou e kerekkere. 16 Naa tama naa e hai maa laatou e illoa i TeAtua, tevana iaa naa sosorina laatou e kkee ma naa sosorina TeAtua. Naa tama naa e lotoffaaeo i te kau tama ka see hakannoo ki naa taratara. Naa tama naa see tau te mee ni vana e taukalleka.

2

Te akonaki maaoni

1 Koe ki akonaki ake naa taratara e hanotonu ma naa taratara TeAtua. 2 Akonaki atu naa taanata mattua raa ki see unu; laatou ki sosorina atammai; laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka; laatou ki lotu hakappuru lokoi; laatou ki manava laaoi, aa laatou ki nnoho hakalavatoa i naa uru laatou i naa haaeo.
3 Peelaa hoki, koe ki akonaki atu naa haahine mattua raa ki sosorina laatou ma ko naa haahine e ttapu naa ora laatou. Laatou ki see pukua sakkiri ka tupetupe tama; laatou ki see hakavaarea te unu naa vaimmara. Laatou ki akonaki aaraa tama ki sosorina taukalleka. 4 Naa tama naa ki hakasura te tiputipu e tonu ki kkite naa tamaa ffine raa i naa sosorina laatou, ki ffuri naa tama naa no hai aavana laaoi i naa aavana laatou, aa ki hai tama laaoi laatou i naa tamalliki laatou. 5 Laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka aa e matahua. Laatou ki illoa te mee naa hare laatou ki taukalleka, aa ki hakannoo laatou ki naa aavana laatou. Laatou ki sosorina peenei ki see ffuri te henua no tuku haaeo i naa taratara TeAtua.
6 Peelaa hoki, koe ki taratara atu hoki ki naa tama taane raa ki roorosi hakaraaoi iloo i naa sosorina laatou. 7 I naa mee hakkaatoa, koe ki sosorina taukareka ki kkite naa tama no tautari. Te saaita koe e akonaki atu ki laatou, koe ki taratara maaoni aa koe ki hakamattoni lokoi oo taratara e kauatu ki laatou. 8 Koe ki taratara hakamattoni lokoi ki see lavaa te taumaruu naa tama e lotoffaaeo iaa koe. Naa tama naa ma ki nnapa i laatou ma ki see hai vana e ssara e kkite i naa taratara taatou.
9 Naa poe raa ki hakannoo ki naa hakamau laatou ki fiaffia naa hakamau laatou naa i naa vana katoo laatou e mee. Naa tama naa ki see sahea laatou naa taratara naa hakamau laatou. 10 Laatou ki see kailaaraotia laatou

✡ **1.9** 1 Tim 3.2-7

naa mee naa hakamau laatou. Laatou ki heheuna hakaraaoi ki kkite naa hakamau naa maa laatou ni tama e llono taratara. Laatou ki sosorina peenei ki kkite te henua maa laatou e tautari ki naa akonaki TeAtua, te tama e hakasao i taatou.
11 TeAtua ku oti te hakasura iho tana laaoi ki hakassaoria naa tama naa henua hakkaatoa. 12 Te laaoi naa e akonaki mai ki tiiake taatou te tiputipu see tonu, aa ma naa mee taatou e kaimannako i te maarama nei, aa taatou ki mmata hakaraaoi i naa sosorina taatou, ki hakattonu naa ora taatou, aa ki tautari taatou ki te ora TeAtua i te nnoho taatou i te maarama nei. 13 Taatou ki mee peenei i naa nnoho taatou ka ttari ki tae mai te aso e tapu, teenaa ko te aso te maasina TeAtua haimahi taatou maa Jesus Christ, te tama e hakasao taatou, ma ki hakasura iho ki te maarama nei. 14 Christ ni mate ki hakasaoria taatou i te kau haaeo te maarama nei, aa ki haia naa ora taatou ki mataffua. A Ia ni mate ki mee taatou ma ni tino tama aana teelaa e fiffai ki mee naa vana e taukalleka.✡
15 Akonaki atu naa taratara nei ka taratara atu hakamaatua ki naa tama i te kina naa. Hakaapo atu ki naa tama e ssahe taratara, ki see ttoka atu naa tama naa maa koe se tamavare koi.

3

Naa sosorina naa tama te lotu

1 Hakailoa atu ki naa tama i te kina naa ki tuku ki naa vana naa tuku ma naa tama hakamaatua. Laatou ki hakannoo ki naa tama naa, aa laatou ki matamata lokoi ki sosorina taukalleka laatou. 2 Taratara atu ki see taratara haaeo laatou i telaa tama. Laatou ki nnoho hakaraaoi ka haisoa ma aaraa tama, aa laatou ki hakasura te manava laaoi ki te kau tama hakkaatoa.
3 Imua raa taatou hoki ni sosorina vvare ka see llono taratara, aa naa vana taatou ni ssara hakkaatoa. Taatou ni hakavaarea te kau vana see ttonu taatou e kaimannako. Taatou ni ttaka ma naa manava haaeo maa naa manava kailallao. Te henua ni lotoffaaeo i taatou, aa taatou hoki ni lotoffaaeo i naa tama naa. 4 Tevana iaa i te saaita te manava laaoi TeAtua, te tama e hakasao taatou, ni hakasura mai raa, 5 taatou ni hakassaoria a Ia. Taatou ni see hakasaoria a Ia maa i naa vana taukalleka taatou ni mee. Seai. Taatou ni hakassaoria a Ia i tana manava aroha i taatou. Taatou nei e kaumai naa ora hoou taatou TeAitu Tapu, teenaa taatou e hakaukauria a Ia ki mee taatou ma ni tama e hannauria hoou, aa ki tauhia taatou te ora hoou. 6 TeAtua ni hookii mai hakaraaoi iloo TeAitu Tapu raa iloto naa mahi Jesus Christ, te tama e hakasao taatou. 7 Christ e aroha i taatou. Teenaa a Ia ni tokonaki mai ki ttonu naa ora taatou maa TeAtua, teenaa ki tauhia taatou te ora e ora hakaoti teenei e taaria taatou. 8 Teenei se taratara maaoni.
Nau hiihai maa koe ki tarataraina hakaraaoi iloo naa taratara nei, ki anaana naa tama e lotu i TeAtua raa te hai lokoi ki naa sosorina e taukalleka, teelaa ma ki lavaa te tokonaki ki naa tama hakkaatoa. 9 Tevana iaa koe ki see hakatautau ki naa taratara vvare. Naa tama naa ma ki hakatere atu naa manava naa tippuna laatou ki vana kootou maa laatou ni tama maaoni. Laatou ma ki kauatu te lopo taratara ki heatu kootou no hetaa maa ko ai te tama i kootou e illoa i naa loo Moses. See hai vana ma ki oti ku ssura i naa illoa laatou e ttaka ma laatou naa. 10 Ki mee se tama e hakkoro ana vana ma ki masseu naa tama te lotu, koe ku taratara atu ki iloa ia maa tana vana e mee naa e sara. Ki mee a ia e hakaahe hoki no mee tana vana naa, koe ku ahe atu hoki no taratara atu

✡ **2.14** Ps 130.8; Ex 19.5; Deut 4.20; 7.6; 14.2; 1 Pet 2.9

kiaa ia. Aa ki mee a ia seai iloo ki tiiake te tiputipu naa, koe ku tiiake
te tama naa ki hai ana vana soko ia. 11 Kootou kunaa illoa are maa naa tama
peenaa see tautari ki te ara e tonu. Teenaa naa haisara naa tama naa
e huri ake maa laatou e ssara.

Naa taratara hakaoti

12 Taku saaita ma ki heunatia atu nau se tama i Artemis ma Tikikus raa,
koe ku ssee too ara ki hanake koe kiaa nau i Nikopolis. Nau ma ki hano
no noho i te kina naa i te ssao te laki.✡ 13 Tokonaki atu ki Sinas, ttama e iloa
i naa loo, laaua ma Apollos. Tokonaki atu ki kaatoa naa mee laaua e fiffai
ki hollau maa laaua.✡ 14 Naa tama i te lotu taatou raa ki see nnoho vare koi,
see heheuna. Laatou ki heheuna ki ssura ni mee maa laatou ki lavaa laatou
te tokonaki atu ki naa haanauna laatou.

15 Naa tama hakkaatoa e nnoho iaa nau i te kina nei e pureppure atu
kiaa koe. Purepure atu ki naa soa taatou e lotu i TeAtua.

TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

✡ **3.12** Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8; 2 Tim 4.12 ✡ **3.13** Acts 18.24; 1 Cor 16.12

FILEMON
TE PAS PAUL KI FILEMON
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Filemon se tama hakamaatua i te lotu i Kolose, a ia e mee tana poe e ttapa ma ko Onesimus. Tana poe naa ni tere no mmuni iaa ia no hano iloo no ttiri i Paul, e moe i te hare karapusi. Te manava Onesimus ni hurisia Paul no lotu ia i TeAtua. *Te Pas Paul ki Filemon* ni sissii ki taratara ake ki Filemon ki hakaahe ake tana poe raa no ttaka laaua. Paul e sissii ki Filemon ki hakaari ake i Onesimus ku heunatia atu ia ki ahe atu kiaa ia, aa i te saaita tana poe naa e tae atu raa, Filemon ki mmata ake hakaraaoi kiaa ia. A ia ki see mee koi maa ia ki huri atu no mmata ake hakaraaoi ki tana poe naa maa i aa ia ku aroha i ttama naa; a ia ki mmata ake hakaraaoi kiaa ia i ttama naa ku mee ma se taina aana iloto te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1–3
Paul e hakanau i Filemon 4–7
Paul e purepure ake ki Filemon i Onesimus 8–22
Naa taratara hakaoti 23–25

1 A nau Paul, e sissii atu te pas nei. Nau e karapusi i aa nau e heheuna maa
Jesus Christ. Timothy, taatou taina, e noho ma nau i te kina nei.
Nau e sissii atu kiaa koe, Filemon, maaua soa e heheuna hakapaa ma
maaua. 2 Maaua e sissii hoki te pas nei ki naa tama te lotu e lotulotu iloto
too hare, aa ki maaua kave, Appia, aa ko Arkipus, te tama e heheuna hoki
maa Christ.✡
3 Maaua e taku maa TeAtua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou
ki nnoho laaoi kootou.

Te laaoi ma te hakataakoto Filemon i TeAtua

4 Filemon, taku taina nei. Aku saaita katoo e taku ki TeAtua raa, nau
maraa e maanatu peenaa kiaa koe ka hakanau nau i TeAtua. 5 I te aa,
i aa nau e lono i naa tiputipu too manava laaoi i naa tama katoo TeAtua
aa maa i too hakataakoto tonu i TeAriki Jesus. 6 Nau e taku maa
naa hakataakoto hakapaa taatou i TeAtua raa ki tosi naa illoa taatou
i te lopo mee taukalleka TeAtua ma ki kaumai, i taatou e lotu i Jesus Christ.
7 Taku taina nei, nau e hiahia i aa koe e manava laaoi i naa tama TeAtua.
Taku manava e usuhia iloo i oo tiputipu. Naa tama te lotu i te kina naa
e fiaffia iaa koe.

Onesimus

8 Teenei ko taku vana ma ki see ppore te mee atu ma se aa a koe ki mee,
i taaua e mee ma se haanau maaoni iloto te haanauna Christ. 9 Tevana iaa,
i aa nau e llee taku manava iaa koe raa, teenaa nau ma ki vasiri atu
hakaraaoi koi kiaa koe. Teenei ko nau, Paul, se tama e tukua ki haia
naa heuna Jesus Christ, aa teenei ku karapusi iaa nau e haia a nau
ana heuna. 10 Teenei nau ku taratara atu i Onesimus. Nau nei ku mmata
maa ia se tino tama aaku, i aa ia ni huri no lotu i taku saaita ni hakaea ake
te Lono Taukareka raa iloto te hare karapusi.✡ 11 Imua raa a ia ni seai
tana vana e taunai kiaa koe, aa teenei taaua ma ki tokonakina a ia
i naa heuna taaua.

✡ **1.2** Col 4.17 ✡ **1.10** Col 4.9

12 Nau e llee iloo taku manava i te tama nei, teenei a ia ku heunatia atu
nau ki ahe atu kiaa koe. 13 Nau ni hiihai maa te tama nei ki tauhia a nau
ki nnoho maaua ki tokonaki mai a ia ki aku heuna e mee i te kina nei, teenaa
ki sui too sao, i taku saaita e moe iloto te hare karapusi. 14 Tevana iaa,
nau see hiihai maa koe e ppuratia a nau ma ki tokonaki mai koe kiaa nau.
Teenaa ko tevana te tama naa ni see tauhia a nau. Nau see hiihai maa nau
ki taratara atu maa koe ki mee peelaa. Seai. Nau e hiihai maa koe ki hai
ki too tino maanatu.
15 E maaoni, Onesimus ni tere no mmuni tana tamaa saaita iaa koe imua.
Tevana iaa TeAtua ni iloa maa ia ma ki oti ku ahe atu no nnoho hakaoti
koorua. 16 Saaita nei a ia ku see mee koi ma se poe; a ia ku mee maa
ko too taina maaoni. Nau e llee iloo taku manava iaa ia, aa nau e iloa
maa koe hoki ma ki llee too manava iaa ia, i te aa, i aa ia ku see mee koi ma
se poe aau; a ia naa ku mee hoki ma se taina maaoni aau i koorua e tautari
hakapaa i Christ.
17 Ki mee koe e mmata maa taaua e vaisoa maaoni, koe ku hakaahea atu
Onesimus ki nnoho koorua, e mee pee ko koe e mee kiaa nau. 18 Ki mee
ni vana aau ni hakassaraina a ia, ka mee hoki ana mee ni too iaa koe
aa ni see sui atu, koe ku tiiake mai naa mee naa ki suia a nau. 19 Nau
ku sissii atu te taratara nei ki taku tino rima soko nau: A nau, Paul,
ma ki suia a nau oo mee naa. (A koe iaa ki see ssiri i aa nau ni tokonaki atu
ki taka koe maa te ora maaoni. Koe naa are e tau te suia mai nau.)
20 Taku taina nei. I loto te Inoa Christ, koe ki haia mai koe taku mee
e vanaatu nei. Haia taku manava ki taukareka, i taaua nei se haanau iloto
Christ.
21 Nau e sissii atu taku pas nei i aa nau e iloa maa koe ma ki haia mai koe
taku vana e mee atu nei. Nau hoki e iloa maa oo vana ma ki mee raa
ma ki ttoe iaa i aku vana e mee atu nei. 22 Telaa mee hoki. Seeia mai hakaoti
se kina ki hanatu nau no noho. Nau e iloa maa nau ma ki hakaahea atu
TeAtua ki kootou, i te aa, i kootou e taku peenaa ki TeAtua ki hanaa nau
i te hare karapusi.

Naa taratara hakaoti

23 Epafras e nnoho maaua i te hare karapusi nei, i aa ia se tama e heheuna
hoki maa Jesus Christ.✡ 24 Naa tama hoki e heheuna maatou hakapaa
i te kina nei e pureppure atu ki kootou. Laatou naa ko Mark, Aristarkus,
Demas, aa ko Luke.✡
25 Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki taka ma kootou.

✡ **1.23** Col 1.7; 4.12 ✡ **1.24** Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; 19.29; 27.2; Col 4.10,14; 2 Tim 4.10,11

HEBREWS
TE PAS E SISSII KI NAA HEBREW
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas e sissii ki naa Hebrew e sissii ki te kaavena naa tama te lotu teelaa ku tauppiri koi ki tiiake naa lotu laatou, i te aa, ku tammaki iloo naa tama ku ffuri atu no taratara hakallika i laatou. Te tama e sissii te pas nei e sissii atu ki naa tama naa ki seai iloo ki tiiake te lotu, teenaa maa Jesus Christ e taka ma te tiputipu maaoni TeAtua. Te pas nei e huri mai naa tahito taratara e toru: Te taratara mua raa e mee maa Jesus ko te Tama TeAtua teelaa e taka no taka hakaoti. A Ia ni lavatoa te mee ki hakallono isu Ia i aa ia e hiihai maa Ia ki hakannoo ki naa taratara TeAtua. Jesus e takoto i aruna iaa i naa pure TeAtua i te ssao imua, i aruna i naa ensol, aa i aruna i Moses hoki. Te ssoa te taratara raa e mee maa Jesus ni hakanohoria TeAtua ma ko te maatua e noho no noho hakaoti; a Ia e takoto i aruna iaa i naa maatua i te ssao imua. Te ttoru naa taratara raa e mee maa Jesus ni mate ki hakassaoria naa tama te lotu raa i naa haisara laatou, aa ki ttaka naa tama naa see mattaku, aa ki hakassaoria laatou i naa mahi te mate; teenaa Jesus raa ko te Maatua Hakamau teelaa e hakaora maaoni naa tama te maarama nei. Teenei ko te ora naa Hebrew raa e hai maa e sura i naa manu laatou e hakaara i te Hare Tapu.

Te pas nei e hakatuu i te haimahi naa hakataakoto aaraa tama hakamaatua i Israel imua (sapta 11), teenaa te tama e sissii te pas nei e hiihai maa naa tama e ppau te pas nei ki mau naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa i te sapta 12-raa, a ia e sissii ki naa tama naa ki hakannoo peenaa ki naa taratara TeAtua ka ttoka tonu laatou ki Jesus, aa laatou ki nnoho hakalavatoa ma naa haaeo teelaa ma ki mee no pakkuu ake ki laatou.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas: Ttiputipu TeAtua e takoto i Christ 1.1–3
Christ e takoto i aruna naa ensol 1.4—2.18
Christ e takoto i aruna Moses ma Joshua 3.1—4.13
Christ ko te Maatua Hakamau 4.14—7.28
Te taratara hakamaatua Christ raa se taratara e lasi 8.1—9.22
Te mate Christ raa se vana hakamaatua iloo 9.23—10.39
Te hakataakoto i TeAtua 11.1—12.29
Te tiputipu e hiihai ai TeAtua 13.1–19
Te taku hakaoti 13.20–21
Naa taratara hakaoti 13.22–25

Te taratara TeAtua e hakasura iho i tana Tama

1 Imua iloo raa, te kau taratara TeAtua ni tarataraina ana pure raa
ki naa tippuna taatou i te lopo saaita. 2 Aa i naa aso hakaoti nei raa,
naa taratara TeAtua naa ku tarataraina mai tana Tama. TeAtua
ni penapena te lani ma te kerekere iloto naa mahi tana Tama naa. Teenaa
ko tana Tama ni tuku ma ki oti ku taaohi naa mee hakkaatoa. 3 Te ttia
TeAtua raa e too tana maasina iaa Ia, aa te tiputipu TeAtua raa e takoto
iaa Ia, teenaa te kerekere ma te lani e tauhia a Ia ki takkoto peenaa
ki tana taratara e haimahi. I tana saaita ni oti te hookii tana ora ki lavaa
te uiia naa haisara naa tama te maarama nei TeAtua raa, a Ia ni noho
hakamaatua i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi i te lani.

Christ e takoto hakamaatua i aruna are naa ensol

4 Te Tama TeAtua raa ni tukua ki takoto hakamaatua i aruna naa ensol,
e mee pee ko tana inoa ni kauake TeAtua raa hoki e takoto hakamaatua iaa
i naa inoa naa ensol. 5 I te aa, TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol
peelaa:✡
“Koe naa ko taku tama;
te aso nei, i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”
TeAtua hoki ni seai iloo ki pesi se taratara maana i se ensol peelaa,
“Nau ma ki mee ma se Tamana aana,
aa te tama naa ma ki mee ma se Tama aaku.”
6 I te saaita TeAtua ni noho ki kkave mai tana Tama mua
ki te maarama nei raa, a Ia ni mee tana taratara peelaa:✡
“Naa ensol hakkaatoa TeAtua raa ki lotu i te Tama naa.”
7 Tevana iaa TeAtua ni mee tana taratara peelaa i te vasi naa ensol:✡
“TeAtua ni penapena ana ensol raa ki mee ma ni matani,
aa naa tama e heheuna iaa Ia raa ki mee ma ni ahi.”
8 I te vasi tana Tama raa iaa, TeAtua ni taratara peelaa:✡
“Too Nohorana, TeAtua, ma ki takoto no takoto hakaoti!
Koe e tuku laaoi i too kanohenua, i aa koe e hakasura te tiputipu e tonu.
9 Koe e hiihai ki te tiputipu e tonu,
aa koe see hiihai iloo ki te tiputipu e hakallika.
Teenaa ko te vana TeAtua, te Atua e lotu ai koe naa, ni tini iaa koe
no haka tapuria koe ki te kaakaa te manava hiahia,
i aruna naa tama e ttaka ma koe.”
10 TeAtua ni taratara hoki peelaa:✡
“Imua iloo raa, TeAriki, koe ni penapena te kerekere nei,
aa koe ni penapena naa papallani ki oo tino rima
11 Naa mee naa ma ki oti ku oo no seai,
aa koe iaa ma ki takoto koi peenaa;
naa mee naa ma ki oo no hakallika pee ko naa hekau ku tuai.
12 Naa mee naa ma ki haatua a koe ma se kkahu e mattoru ku tuai,
aa naa mee naa ma ki suia pee ko naa hekau ku tuai.
A koe iaa ma ki takoto koi peenaa,
aa too ora ma ki takoto no takoto hakaoti.”
13 TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol i ana ensol raa peenei:✡
“Kau no noho i taku vasi hakamaatau,
ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma
koe naa i laro oo tapuvae.”
14 Naa ensol raa e heheuna peehea? Teenaa ni aitu e mee naa heuna
TeAtua. Naa ensol raa e heunatia mai TeAtua ki tokonaki ki naa tama
e nnoho ki hakassaoria.

2

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

1-2 Naa taratara teelaa ni kauake naa ensol ki naa tippuna taatou raa
ni huri ake ma ni taratara maaoni iloo. Naa tama ni see hakannoo
no tautari ki naa taratara naa ni hakkaitoaina TeAtua i naa vana laatou
ni hakassara. Teenaa taatou ki tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara
maaoni taatou ni llono naa, ki see sassare huri taatou. 3 Taatou
ma ki llaka peehea i naa hakkaitoa TeAtua ki mee maa taatou see anaana
ki illoa taatou i te ara TeAtua e hakasao taatou? TeAriki tana tino
ni hakaea mua lokoi i te ara TeAtua e hakasao taatou, teenaa naa tama

✡ **1.5** Ps 2.7; 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13 ✡ **1.6** Deut 32.43 (LXX) ✡ **1.7** Ps 104.4 (LXX) ✡ **1.8** Ps 45.6-7 ✡ **1.10** Ps 102.25-27 (LXX) ✡ **1.13** Ps 110.1

ni llono iaa Ia raa ni hakaari mai ki taatou maa teenei ni taratara maaoni.
4 TeAtua hoki e huri mai ana lopo mirakol ma ana vana e hakasoro mmata
aa ka vaevae mai naa mahi TeAitu Tapu tautari ki tana hiihai, ki illoa taatou
maa teenaa ni taratara maaoni.

Taatou e hakassaoria TeAtua iloto te inoa Christ

5 TeAtua ni see hakanoho naa ensol raa ki nnoho hakamaatua
i te maarama hoou teelaa e tarataraina taatou ma ki oti ku sura mai.
6 E takoto tana taratara iloto te Laupepa Tapu e taratara are peelaa:✡
“TeAtua, te tama te maarama nei se tama peehea ma ki noho koe
no maanatu ki aa ia?
Ai koe ku anaana are ki te tamavare peenaa?
7 I te tamaa saaita koi raa, te tama naa ni tukua a koe ki see tae ki naa ensol.
Aa teenei koe ku haia a koe ma se tama hakamaatua ka hakanau koe iaa ia.
8 Ttama naa e tukua a koe ki noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa.”
Te taratara raa e mee maa “naa mee hakkaatoa” ni tuku atu TeAtua kiaa ia;
teenaa seai se mee maa see takoto i naa mee naa. Aa taatou iaa see kkite
maa se tama i te maarama nei e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaa-
toa i te saaita nei. 9 Te tama taatou e kkite raa iaa ko Jesus, te tama ni tukua
TeAtua tana tamaa saaita ki see tae ki naa ensol, teenaa iloto te laaoi TeAtua
i taatou, a ia ki mate ki hakassaoria te henua hakkaatoa. Taatou nei ku kkite
iaa ia ku noho hakamaatua ka hakanauria i aa ia ni hakallono isu no mate.
10 Te mee raa e tau iloo maa TeAtua, te tama ni penapena no hakanoho
naa mee hakkaatoa, ki too ake te lopo tama no nnoho ma Ia. Teenaa Jesus
ni tiiake Ia ki hakallono isu ki tau Ia te hakasao naa tama te maarama nei.
11 Jesus ni hakatapuria a Ia naa ora te henua ki see takkoto ni haisara
i laatou, teenaa a Ia ma naa tama ni hakatapuria naa ora laatou naa
ki tamana ki te Tamana tokotasi. Teenaa see napa ai Jesus te kannaa
i naa tama naa ma ni tama i tana haanauna. 12 Jesus ni mee ake ki TeAtua
peenei:✡
“Nau ma ki hakaari ake ki aku taaina ma aku kave raa i oo vana ni mee;
Nau ma ki hakanau iaa koe i te saaita naa tama naa e kkutu no lotu.”
13 A Ia ni pesi hoki tana taratara peelaa,
“Nau ma ki taaohi manava i TeAtua.”
Aa e taratara hoki peelaa,
“Teenei nau ku noho hakapaa ma naa tamalliki TeAtua ni kaumai
kiaa nau.”✡
14 Naa tama e haia a Ia ma ni tamalliki aana naa, teenaa ni tama
i te maarama nei. Teenaa Jesus ni haanauria mai ma se tama
te maarama nei hoki ki taka Ia ma te tiputipu naa tama te maarama nei.
A Ia ni mee peenei ki lavaa Ia te mate, ki seua a Ia naa mahi Satan raa
i tana saaita e hakamasikeria no ora hoki. I te aa, Satan e tauhia a ia
naa mahi te mate. 15 I te ara nei raa, naa tama katoo ni ttipu ake ka mattaku
maa laatou ma ki oti ku mmate raa ku haia a Ia ki seai te maanatu naa
i naa hakataakoto laatou. 16 Te mee nei e hakailoa mai maa teelaa
seai ko naa ensol raa e tokonakiria Jesus; teelaa are ko naa mokopuna
Abraham.✡ 17 Teenaa, i ana vana katoo e mee raa, Jesus ki sosorina
pee ko ana taaina i te maarama nei, ki mee Ia ma se Maatua Hakamau
laatou teelaa e sura te manava aroha aa e heheuna hakaraaoi i ana heuna
e mee maa TeAtua. A Ia ki mee peenaa ki lavaa te uiia naa haisara
te henua. 18 I te saaita nei raa, Jesus ma ki lavaa te tokonaki atu ki naa tama
e usuusuhia naa vana e hakallika, i te aa, i tana tino ni usuusuhia
no hakallono isu Ia.

✡ **2.6** Ps 8.4-6 (LXX) ✡ **2.12** Ps 22.22 ✡ **2.13** Is 8.17,18 ✡ **2.16** Is 41.8-9

3

Jesus e hakamau are i Moses

1 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hoki ni kannaatia TeAtua kiaa Ia!
Kootou ki hakataakoto tonu ki Jesus, te tama ni hakanohoria TeAtua ma
ko te Maatua Hakamau i te lotu taatou nei. 2 A Ia ni tukua TeAtua ki haia
naa heuna nei, teenaa a Ia ni tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara TeAtua,
e mee pee ko Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma te kanohenua TeAtua.✡
3 Jesus se tama hakamaatua iaa i Moses. E mee pee ko te tama e penapena
tana hare raa e hakanauria iaa i tana hare e penapena naa. 4 I naa hare
hakkaatoa raa, e mattino naa tama ni penapena naa hare naa, aa teelaa
ko TeAtua raa ni penapena naa mee hakkaatoa. 5 Moses ni heheuna
hakaraaoi iloo ma naa tama TeAtua, teenaa a ia ni tarataraina a ia
naa taratara TeAtua ma ki oti ku mee imuri. 6 Tevana iaa Christ raa
ko te Tama TeAtua; a Ia naa e roorosi i naa tama TeAtua. Taatou nei
ko naa tama TeAtua ki mee maa taatou e mau peenaa naa manava taatou
ki te mee e taaria taatou naa.

Te taratara hakaapo ki naa tama see lotu

7 TeAitu Tapu raa e taratara peenei:✡
“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,
8 kootou see manava makattau pee ko naa tippuna kootou i te saaita laatou
ni sahea laatou naa taratara TeAtua,
teenaa ko te saaita TeAtua ni haaiteria laatou iloto mouku.
9 Teenaa TeAtua ni mee peelaa:
‘Niaaina ma naa tama naa ni kkite i aku lopo vana ni mee ki laatou iloto
mouku raa, nau ni hahaaiteria koi laatou.
10 Teenaa ko taku vana ni loto iloo i naa tama naa no pesi taku taratara
peelaa,
Naa tama naa see fiffai maa laatou ki tautari kiaa nau,
aa see fiffai maa laatou e hakannoo ki aku taratara.
11 Aa nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua:
Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo
laatou no hakamarolloo ai!’ ”
12 Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata hakaraaoi iloo
ki see hai tama i kootou ki taka ma tana manava e hakallika aa maa e huri
tana manava no see hakannoo ki naa taratara te Atua teelaa e ora hakaoti.
13 Naa aso hakkaatoa raa taatou maraa e ttapa peelaa, “Te Aso Nei”, teenaa
kootou ki tokonaki ki telaa tama i naa aso hakkaatoa, ki see hakarereesia
naa tama naa te tiputipu te haisara, aa ki see manava makattau laatou.
14 I te saaita taatou ni kaamata no lotu raa, taatou ni lotu haimahi iloo,
teenaa taatou ki tauhia taatou te tiputipu naa ki tae iloo ki te saaita taatou
e mmate. I te aa, i taatou ni tama e heheuna hakapaa ma Christ.
15 Te Laupepa Tapu raa e taratara mai peenei:✡
“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,
kootou ki see manava makattau pee ko naa tippuna kootou imua
i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua.”
16 Teelaa ko ai naa tama ni llono i te reo TeAtua no sahea laatou
ana taratara? Teenaa ko naa tama hakkaatoa ni taakina mai Moses i Egypt.✡
17 Teelaa ko ai naa tama ni loto ai TeAtua iloto naa setau e matahaa hakkaa-
toa? Teenaa ko naa tama ni ppena naa haisara laatou no mmate iloto
mouku. 18 I te saaita TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua peelaa,

✡ **3.2** Num 12.7 ✡ **3.7** Ps 95.7-11 (LXX) ✡ **3.15** Ps 95.7-8 (LXX) ✡ **3.16** Num 14.1-35

“Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai”, TeAtua e taratara i ai? Teenaa ko naa tama ni sahea laatou ana taratara. 19 Teenei taatou ku kkite maa naa tama naa ni see lavaa te uru atu ki te henua naa i laatou ni see hakannoo ki TeAtua.

4

1 TeAtua ku oti te purepure mai maa taatou ma ki toa a Ia ki te kina taatou ma ki hakamarolloo ma Ia. Teenaa taatou ki mmata hakaraaoi iloo ki see mee maa see tama i kootou ni see tae no hakamarooroo ma Ia. 2 I te aa, i taatou ni llono e mee pee ko naa tama naa hoki ni llono i naa hakaea mai te Lono Taukareka. Naa tama naa ni llono i naa taratara naa, tevana iaa naa taratara naa ni see hai vana e taukareka ni mee ki laatou, i te aa i te saaita naa tama naa ni llono raa, naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. 3 Taatou naa tama e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa iaa, taatou e ttae ki te kina TeAtua ni purepure mai maa taatou ma ki hakamarolloo. E mee pee ko ana taratara ni mee peelaa:✡

“Nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua peelaa,
‘Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!’ ”

Niaaina maa TeAtua ni tuku tana taratara peenei raa, ana heuna naa ni oti i tana saaita iloo ni penapena te kerekere nei. 4 I te aa, e mee te taratara e takoto iloto te Laupepa Tapu e taratara peelaa i te hitu naa aso: “TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna raa i te hitu naa aso.”✡ 5 Te taratara i te hakamarolloo nei e tarataraina mai hoki te Laupepa Tapu: “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai.”✡ 6 Naa tama mua ni llono i te Lono Taukareka raa ni see too te hakamarolloo naa, i te aa, i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Aaraa tama iaa ni tiiake TeAtua ki too laatou te hakamarolloo naa. 7 Teenaa TeAtua ni tuku telaa aso, teelaa e tarataraina mai te Laupepa Tapu ma ko “Te aso nei”, ki too laatou te hakamarolloo naa. I naa setau e tammaki ki muri iloo raa, naa taratara TeAtua raa ni tarataraina mai David iloto naa taratara te laupepa tapu teelaa ni tarataraina a nau imua:✡

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,
kootou ki see manava makattau.”

8 Ki mee maa naa tama imua raa ni taakina maaoni Joshua no hakamarolloo i te kina TeAtua ni purepure ake ki laatou raa, TeAtua ni see taratara are imuri maa e mee telaa aso aana e tuku.✡ 9 Teenaa naa tama TeAtua raa ma ki lavaa koi te hakamarolloo, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i te hitu naa aso. 10 I te aa, naa tama e too te hakamarolloo TeAtua ni purepure ake raa ma ki hakamarolloo i naa tino heuna laatou, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna.✡ 11 Teenaa taatou ki hakappuru ki ttae taatou no hakamarolloo, ki see mee taatou pee ko naa tama i Israel imua ni see ttae i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

12 Te taratara TeAtua raa e ora ka haimahi, aa e kaa iaa i te sesere e hakkaa i ana vasi e lua. Te taratara naa e tae iloo ki loto te hatumanava te tama, e mee pee ko i-naa urumaki te sesere raa no tae ki te kina te manu te tama raa e takoto, te kina naa ivi raa e hakauu ki naa pukunohi; no ssuke ake te hiihai ma te hakataakoto te hatumanava te tama. 13 See hai mee e takoto huu imua TeAtua; naa mee katoo i te maarama nei

✡ **4.3** Ps 95.11 ✡ **4.4** Gen 2.2 ✡ **4.5** Ps 95.11 ✡ **4.7** Ps 95.7-8 (LXX) ✡ **4.8** Deut 31.7; Josh 22.4 ✡ **4.10** Gen 2.2

e mmoe tallaki imua ana karamata. Teenaa taatou ma ki hakaari ake ki Ttama naa i naa sosorina naa ora taatou.

Jesus te Maatua Hakamau taatou

14 Teenaa taatou ki taaohi ki te lotu e hakaea taatou nei. I te aa, i taatou e mee te Maatua Hakamau taatou ni hano ki te lani no noho imua naa karamata TeAtua. Tana inoa ko Jesus, te Tama TeAtua. 15 Te Maatua Hakamau taatou nei e sura tana aroha i taatou, i aa Ia e iloa maa taatou see lavaa te mee naa vana taatou soko taatou. I te aa, i taatou Maatua Hakamau nei tana tino ni usuusuhia Satan ki te kau vana e mee pee ko taatou e usuusuhia, tevana iaa a Ia ni seai tana sara ni mee. 16 Teenaa taatou ki mau naa manava taatou aa taatou ku oo atu ki te nohorana TeAtua; te kina te laaoi raa e takoto. Teenaa TeAtua ma ki aroha i taatou no hakasura tana manava laaoi ki taatou, aa i te saaita taatou ma ki ssee atu ki tokonaki mai ki taatou raa, a Ia ma ki tokonaki mai.

5

1 Te maatua hakamau raa se tama e hakamaatinoria i naa tama i tana noho, teenaa te tama naa e tukua ki heheuna i TeAtua ki tokonaki ki naa tama laatou. A ia e tukua ki hakaara naa manu te henua raa i te olta ki uiia naa haisara laatou. 2 I aa ia se tama koi i te maarama nei raa, a ia ma ki lavaa te meemee hakaraaoi ki naa tama teelaa see illoa maa naa vana laatou e mee raa e ssara. 3 Aa i aa ia se tama koi i te maarama nei raa, teenaa a ia ki hakaara ni manu ki TeAtua ki uiia naa haisara te henua aa ki uiia hoki ana tino haisara.✡ 4 See hai tama e ahu kiaa ia no hakanoho soko ia ma se maatua hakamau. Te maatua hakamau raa, teenaa se tama ni kannaatia ake iloo TeAtua ki te heuna naa, e mee pee ko Aaron.✡

5 Teenaa ko te vana Christ ni see ahu kiaa Ia no hakanoho soko Ia ma se maatua hakamau. TeAtua ni huri are no vanaake kiaa Ia peelaa:✡
“Koe naa ko taku Tama;
i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”
6 TeAtua ni taratara hoki i telaa kina iloto te Laupepa Tapu peelaa,✡
“Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek.”

7 I te saaita Jesus ni noho i te maarama nei raa, a Ia maraa e taku ma te tani ki te tama e lavaa te hakaora iaa ia. Aa i aa Ia se tama e meemee seemuu aa e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa TeAtua ni lono ki ana taku.✡ 8 Niaaina maa Jesus ko te Tama TeAtua raa, a Ia ni iloa i te tiputipu te hakannoo ki te taratara raa i tana saaita ni hakallono isu. 9 Aa i te saaita te ora ttama naa ni haka kaatoaina raa, a Ia ni mee ma ko ttama e tau te hakasao naa tama katoo e hakannoo kiaa Ia. 10 Teenaa TeAtua ni hakanoho iaa Ia ma ko te Maatua Hakamau i te noho Melkisedek.

Kootou see tiiake kootou te lotu

11 E tammaki iloo naa taratara maatou e lavaa te kauatu i te mee nei, tevana iaa maatou see illoa maa maatou ma ki taratara atu peehea ki kootou. I te aa, i kootou ku llono nataa iloo. 12 Kootou kunaa tau are te akonaki aaraa tama i naa taratara TeAtua, tevana iaa kootou koi ssee ma ki hanatu se tama no kauatu naa akonaki mua i naa taratara TeAtua. Kootou koi mee pee ko naa tamalliki seki lavaa te kkai ki naa kaikai e makattau; kootou koi unu naa suusuu naa tamalliki punammea. 13 Ttama e hakaunumia ki te suusuu raa, teenaa ko te tamariki koi punaamea seki lavaa te hakatuu soko ia i te mee e tonu aa ma te mee e sara.✡

✡ **5.3** Lev 9.7 ✡ **5.4** Ex 28.1 ✡ **5.5** Ps 2.7 ✡ **5.6** Ps 110.4 ✡ **5.7** Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 ✡ **5.13** 1 Cor 3.2

14 Naa kaikai e makattau raa iaa, teenaa ni kaikai naa tama ku mattua
teelaa ku lavaa te ilotia laatou te tiputipu e taukareka aa ma te tiputipu
e hakallika.

6

1 Teenaa taatou ki ttaka ki mua no taaohi ki naa akonaki teelaa e tau
maa naa tama ku mattua ma te lotu. Taatou ki see mee maa taa-
tou ki hakahekahe peenaa naa akonaki mua e taratara i Christ. Taa-
tou ki see ahe no mee pee ko te tama e kaamata ki hakatuu tana hare
hoou, teenaa ma ki taratara hoki taatou ki ffuri naa manava no tiiake
naa vana vvare aa maa taatou ku lotu i TeAtua; 2 kootou see mee
ma ki kauatu hoki ni akonaki i te hakaukau tapu aa i te hakapiri naa rima
no hakatapu telaa tama; aa kootou see mee hoki ma ki kauatu ni akonaki
i te mate ma ki hakamasikeria aa i te Hakatonu TeAtua i te aso hakaoti.
3 Taatou ki ttaka ki mua no toa taatou naa akonaki naa tama ku mattua! Aa
ki mee maa teenei ko te hiihai TeAtua, teenaa taatou ma ki mee peenaa.

4 Naa tama ni lotu aa ki oti raa nei ku tiiake hoki laatou te lotu raa,
naa tama naa ma ki see lavaa te hurisia hoki naa manava laatou ki tiiake
naa haisara laatou. Naa tama naa ni ttaka iloto te maasina TeAtua;
naa tama naa ni llave i naa mee taukalleka te lani ni hookii aa naa mahi
TeAitu Tapu raa ni uiia atu ki laatou; 5 i te saaita naa tama naa ni lotu raa,
laatou ni illoa i te taukareka naa taratara TeAtua, aa laatou ku oti
te llono i naa mahi te ssao koi au nei. 6 Ki oti raa nei, naa tama naa
ku ffuri no see lotu! Teenaa naa tama naa ma ki see lavaa iloo te hurisia
naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou, i te aa, i naa tama naa
ku mee maa e tuukia hoki laatou te Tama TeAtua ki mate i aruna te kros,
ka hakanaparia imua naa karamata te henua.

7 Te kerekere teelaa e tokia te ua no ssomo naa kaikai e taukalleka maa
te tama e mee tana verena raa, teenaa se kerekere e haia hakaraaoina TeA-
tua. 8 Aa te kerekere e ssomo naa laakau tuitui aa ma naa vvee raa, teenaa
se kerekere e hakallika koi; te kerekere naa ma ki tuku haaeoina TeAtua aa
ki oti ku tuunia ki te ahi.✡

9 Aku soa nei. Niaaina maa maatou e taratara atu peenei raa, maatou
e illoa maa naa vana nei see ssura i kootou. Maatou e illoa maa kootou
e ttaka ki te ara e taukareka; te ara ki too te ora maaoni. 10 TeAtua
see iloa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. A Ia ma ki see lavaa
te ssiri i naa heuna kootou ni mee kiaa Ia aa i te laaoi kootou ni hakasura
kiaa Ia i naa tokonaki kootou ki naa taaina kootou. A Ia e iloa maa
kootou koi tokonaki ki naa tama naa i te saaita nei hoki. 11 Maatou e fiffai
maa kootou hoki ki hakasura te tiputipu nei no ttae ki te hakaoti ana
ki ttino atu iloo naa mee e taaohi manava ai kootou. 12 Maatou see fiffai maa
kootou ki matanaennae. Maatou e fiffai maa kootou ki mee pee ko naa tama
e lotu aa e ttari hakaraaoi ki kauake TeAtua ana mee ni purepure ake
ki laatou.

Naa mee ni purepure maaoni TeAtua

13 I te saaita TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, a Ia ni tuku
tana taratara maa ana purepure naa ma ki haia a Ia no ttino
maaoni. Teenaa i tana saaita ni kauake ana purepure naa raa, a Ia
ni hakamaumau iloo kiaa Ia soko Ia, i te aa see hai tama e hakamau iaa
iaa Ia. 14 Teenaa a Ia ni purepure ake peelaa ki Abraham,✡
"Nau e tuku hakaoti taku taratara i aa nau ma ki kauatu too haanauna
e lasi iloo."

✡ **6.8** Gen 3.17-18 ✡ **6.14** Gen 22.16-17

15 Abraham ni lavatoa iloo te noho hakaraaoi ka ttari, teenaa TeAtua
ni kauake tana mee ni purepure atu kiaa ia.
16 I naa saaita te henua maraa e tuku naa taratara laatou raa,
naa tama naa maraa e hakamaumau ki naa tama e hakamau iaa
i laatou, teenaa te taratara naa ma ki mau. 17 TeAtua ni hiihai
maa naa tama teelaa ma ki too ana mee ni purepure ake raa ki illoa
hakaraaoi iaa Ia ma ki see lavaa iloo te huri tana maanatu, teenaa
ni tuku ai tana taratara raa ka hakamaumau kiaa Ia soko Ia. 18 Teenaa
TeAtua ni kaumai hakapaa tana purepure aa ma tana taratara maaoni.
Naa taratara e lua nei see lavaa te hurisia, i te aa, TeAtua ma ki see lavaa iloo
te pesi tana taratara hakareeresi. Teenaa naa manava taatou, naa tama
teelaa ni ffuro no hakalluu iaa Ia raa, ku mau ki tauhia taatou te mee TeAtua
e taaohi manava ai taatou. 19 Te mee e taaohi manava ai taatou nei e takoto
ma se taura naa ora taatou. Teenaa taatou e lavaa te hakauruhia atu
ki telaa vasi te maro e tautau iloto te Hare Tapu i te lani no uru ki loto
te kina iloo e tapu.✡ 20 Jesus kunaa tae iloo ki te kina naa imua no noho
hakaoti pee ko te Maatua Hakamau taatou i te noho Melkisedek.✡

7

Melkisedek te Maatua

1 Melkisedek ko te tuku i Salem, aa se maatua TeAtua Haimahi. I te saaita
Abraham ni ahe ake i te ttau teelaa ni taaia a ia naa tuku e haa raa,
Melkisedek ni ttiri iaa ia no kauatu iloo tana laaoi. 2 Teenaa kauake iloo
Abraham tana tuuhana tokotasi i ana tuuhana e sinahuru ni toomai
i ana henua ni taa. (Te inoa Melkisedek raa e mee maa, 'Ttuku te Tiputipu
e Tonu'; aa i aa ia ko te tuku i Salem, tana inoa hoki e mee maa, 'Ttuku
te Laaoi').✡ 3 See hai taratara e takkoto maa ko ai naa maatua Melkisedek,
aa maa ko ai ana tippuna; see hai taratara hoki e takkoto maa ttama naa
ni haanau aa maa ni mate i te ssao hea. A ia e mee pee ko te Tama TeAtua,
e noho maatua i naa saaita hakkaatoa.
4 Aa teenei kootou ku kkite maa Melkisedek se tama hakamaatua iloo;
teenaa Abraham, te tipuna taatou, ni kauake tana tuuhana i ana mee
ni hanake ma ia i te ttau. 5 Naa Loo Moses raa e mee maa naa maatua
i te manava Levi raa ki ao se tuuhana i naa mee te kanohenua Israel,
niaaina maa te kanohenua naa ni tama hoki i te manava Abraham.✡
6 Melkisedek seai se tama i te manava Abraham, tevana iaa a ia ni kauake
tana tuuhana Abraham, teenaa hakatapuria iloo ia Abraham, te tama
ni kauake ana purepure TeAtua. 7 Taatou e illoa maa te tama e hakatapu
telaa tama raa e hakamaatua iaa i te tama e hakatapuria. 8 Naa maatua
e ao naa tuuhana te kanohenua Israel raa, teenaa ni tamavare koi
te maarama nei teelaa ma ki oti koi ku mmate; i te vasi Melkisedek iaa,
naa tuuhana te henua ni aohia te tama e tarataraina te laupepa tapu
maa koi ora i te ssao nei. 9 Taatou e lavaa te taratara maa te saaita
Abraham ni sui tana tuuhana raa, Levi, te tama e mee tana noho e ao
naa tuuhana, e sui hoki tana tuuhana. 10 I te aa, i te saaita Melkisedek ni ttiri
i Abraham raa, Levi seki haanauria mai are, aa Levi naa se mokopuna koi
Abraham. Teenaa e mee maa Levi kunaa taka are ma Abraham
i te saaita naa.
11 I te saaita naa Loo raa ni kauake ki te kanohenua Israel raa, naa Loo naa
e hakatuu maa te noho Levi raa ki heheuna ma ni maatua. Aa ki mee maa
naa maatua naa ni heheuna hakaraaoi raa, TeAtua ni see kkave mai are

✡ **6.19** Lev 16.2 ✡ **6.20** Ps 110.4 ✡ **7.2** Gen 14.17-20 ✡ **7.5** Num 18.21

se maatua sara i te noho Melkisedek. 12 Aa ki mee maa teelaa se tama
i telaa noho raa ku heheuna ma se maatua, teenaa e mee maa naa taratara
naa Loo raa hoki ku ffuri. 13 Teenaa TeAriki, te tama e tarataraina taa-
tou nei, seai se maatua i te noho Levi, aa seai iloo se tama i te manava e au ai
a Ia naa ni heheuna ma se maatua. 14 Te henua e illoa hakkaatoa maa Jesus
se tama i te manava Judah; aa i te saaita Moses ni taratara i naa heheuna
naa maatua raa, te manava Judah raa ni seai iloo ki taapaa a ia.

Jesus e mee ma ko Melkisedek

15 Teenei taatou ku kkite i te maatua hoou ku noho mai, te maatua
i te noho Melkisedek. 16 Ttama naa ni see hakanohoria ma se maatua
tautari ki naa loo te maarama nei, seai. Ttama naa ni hakanohoria tautari
ki naa mahi tana ora e takoto no takoto hakaoti. 17 I te aa i te Laupepa
Tapu raa e mee maa,

"Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek."✡

18 Te loo tuai e hakanohonoho naa maatua imua raa e hakakkeeina hakavasi,
i te aa i te loo naa see haimahi aa see heheuna. 19 See hai mee e lavaa
te hakatonusia naa Loo Moses raa ki ttonu maaoni. I te saaita nei raa
TeAtua e taaraki mai te ara hoou e taukareka iaa i naa loo tuai, teenaa
taatou ku lavaa te hakatauppiri atu ki TeAtua i te ara naa.

20 I te saaita naa maatua imua raa ni hakannohoria raa, TeAtua ni seai
tana taratara hakamaatua ni tuku. 21 Aa i te saaita Jesus ni hakanohoria ma
se maatua raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua ki Jesus peelaa:✡

"TeAtua ku oti te tuku tana taratara hakamaatua, aa a Ia ma ki see lavaa
te huri tana maanatu: 'Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua.' "

22 Teenei ko te taratara TeAtua ni tuku nei teelaa e kkite taatou maa Jesus
ko te tama e hakailoa mai ki taatou naa taratara hakamaatua TeAtua.

23 Telaa mee hoki: e tammaki naa maatua ni heheuna imua, i te aa
i naa maatua naa ni mmate koi ka suia aaraa maatua. 24 Jesus iaa e ora
hakaoti, teenaa see hai tama ma ki suia a ia tana sao. 25 Teenaa a Ia
e lavaa te hakasaoria a Ia maaoni naa tama e tautari ki TeAtua iloto
tana inoa, i te aa i aa Ia e noho peenaa ka ttaro imua naa karamata TeAtua
ki hakassaoria naa tama e lotu iaa Ia.

26 Teenaa Jesus raa ko te Maatua Hakamau e tau maa naa vana
taatou. A Ia e tapu; a Ia see hai sara; a Ia ni hakakkeeina i naa tama
haisara raa no hakamasikeria ki aruna naa papallani. 27 Jesus see mee
ma ko aaraa maatua hakamau; a Ia see mee maa a Ia ki taa naa manu
i naa aso hakkaatoa ki hakaara ki TeAtua, teenaa ma ki uiia ana haisara raa
imua aa ma ki oti ku uiia naa haisara te henua. Ttama naa ni hakaara
tana tinotama tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara taatou.✡
28 Naa Loo Moses raa e hakanoho naa tama see ttonu maaoni ma
ni maatua hakamau; tevana iaa i te saaita naa loo raa ku oti te kauiho raa,
TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua no hakanoho tana Tama, aa
tana Tama naa ku oti te haka kaatoaina TeAtua ka noho peenaa i naa saaita
hakkaatoa.

8

Jesus te Maatua Hakamau taatou

1 Te tahito te taratara e kauatu maatou nei raa e mee maa: taatou
e mee te Maatua Hakamau taatou e noho i te maatau te nohorana te Ttuku
Hakamaatua iloo i te lani.✡ 2 A Ia e heheuna ma ko te Maatua Hakamau

✡ **7.17** Ps 110.4 ✡ **7.21** Ps 110.4 ✡ **7.27** Lev 9.7 ✡ **8.1** Ps 110.1

i te kina iloo e tapu, teenaa ko e-hare tapu maaoni ni hakatuuria TeAriki;
te hare naa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei.
3 Naa maatua hakamau hakkaatoa e tukua ki hakaara naa manu te henua
e taa no ttuni raa ki TeAtua, teenaa te Maatua Hakamau taatou raa
hoki ki mee ni mee maana ki hakaara. 4 Ki mee maa te tama naa
ni noho i te maarama nei raa, a ia ni see heheuna are ma se maatua,
i te aa, e mee naa maatua e hakaara naa manu laatou tautari ki naa Loo
naa Jew. 5 Naa vana naa maatua e mee i te maarama nei raa e ssau koi
ma ko naa vana e mee i te lani. E mee ma ko te saaita Moses ni mee
ma ki hakatuu te tamaa hare e tapu raa, TeAtua ni mee ake peelaa kiaa ia,
“Mmata ki tautari koe ki naa tiputipu too mee ni hakakkiitea i aruna
te mouna.”✡ 6 Tevana iaa te heuna Jesus ma se maatua nei e lasi iaa
i naa heuna naa maatua imua, e mee pee ko te taratara hakamaatua
TeAtua e hakailotia mai Jesus ki taatou raa e taukareka iaa. I te aa,
i naa taratara naa e hakatahito ki naa purepure e taukalleka TeAtua
ki taatou.
7 Ki mee maa ni see hai vana ni sara i te taratara hakamaatua ni takoto
imua raa, ni see hai ssoa taratara ni kaumai are ki taatou. 8 Tevana iaa
TeAtua ni kite maa ana tama raa ni mee naa sara laatou, i tana taratara
ni mee peelaa:
TeAtua e mee maa, “Te aso raa ma ki tae mai, teenaa nau ma ki tuku
taku taratara hakamaatua ki takoto iloto maatou ma te kanohenua
Israel aa ma te kanohenua Judah.
9 Taku taratara nei ma ki see mee pee ko taku taratara ni mee maa
naa tippuna laatou
i taku aso ni ppiki ki laatou no hakattaki mai i Egypt.
Naa tama naa ni see tautari ki aku taratara ni tuku ki laatou, teenaa
ni see hakannoo ai nau ki laatou.”
10 TeAtua e mee maa, “Teenei taku taratara hakamaatua ku tuku ki takoto
ma naa tama te kanohenua Israel:
Nau ma ki tuku aku loo raa ki takkoto iloto naa hakataakoto laatou
no sissii ki aruna naa hatumanava laatou.
Nau ma ki mee ma se Atua laatou,
aa naa tama naa ma ki mee ma ni tama aaku.
11 Naa tama naa ma ki oti ku see akonaki ake ki naa tama e nnoho hakapaa
laatou, aa maa e taratara ake peelaa ki ana taaina,
‘A koe ki iloa i TeAriki.’
I te aa naa tama naa hakkaatoa ma ki illoa iaa nau,
e kaamata iloo ki naa tamavare no tae ki naa tama hakamaatua.
12 Nau ma ki uii naa haisara naa tama naa aa nau ma ki see maanatu ake
ki naa vana laatou ni hakassara imua.”✡
13 I te saaita TeAtua e taratara i tana taratara hoou e takoto raa, TeAtua
e mee maa tana taratara mua raa teenaa se taratara tuai; aa te mee ku tuai
no mee ki maseu raa ma ki oti ku seai hakaoti.

9

Naa tiputipu te lotu i te maarama nei ma i te lani

1 Te taratara mua TeAtua ni tuku maa naa tama Israel raa e takkoto
ana ara ki tautari te henua i naa saaita laatou e lotu, aa e mee hoki
tana hare i te kerekere nei ki lotulotu laatou. 2 Teelaa se hare kantis raa
e hakatuu, aa te hare naa e mee ana puitana e lua. Te puitana ki taha raa
e ttapa ma ko te Ahana e-Tapu. I loto te kina naa raa e takoto tana mee

✡ **8.5** Ex 25.40 ✡ **8.12** Jer 31.31-34 (LXX)

e hakatuutuu ai te lamu aa te teevoo e takkoto naa haraoa e ttapu e hakaara ki TeAtua.✡ 3 I loto te ssoa te puitana raa, i muri te maro e tautau i loto tonu naa puitana raa, teenaa ko te kina e ttapa ma ko te Uta e Tapu.✡ 4 I loto te kina naa raa, teelaa se olta e penapena ki naa kol teelaa e tunittuni ai naa insens, aa e takoto hoki te pokosi e ttapa ma ko te Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Te pokosi naa e aareha katoo ki naa kol, aa iloto te pokosi naa e tuu tana tamaa peesini e pena ki naa kol aa e takkoto naa 'manna' iloto. Te tokotoko Aaron, teelaa ku mattiri ake ana lau raa, e moe iloto te pokosi naa hoki ma naa hatu pallaha e lua teelaa e sissii naa Loo raa i aruna.✡ 5 I aruna te pokosi raa teelaa ni manu e lua e mee naa pakkau laaua; naa manu e lua naa e huri ake peelaa maa TeAtua e noho i te kina naa. Naa manu raa e ssau naa pakkau laaua no uhi vaaruna te kina TeAtua e uii naa haisara. Tevana iaa teenei seai se saaita ki taratara nau i naa mee hakkaatoa.✡

6 Teenaa naa mee iloto te hare raa e mmoe peenaa. Naa maatua te Hare Tapu raa e uru no mee naa heuna laatou i naa aso hakkaatoa iloto te Ahana e Tapu.✡ 7 Tevana iaa teelaa ko te Maatua Hakamau raa koi teelaa e lavaa te uru ki loto te Uta e Tapu. Te maatua naa maraa e uru tana saaita koi tokotasi iloto te setau ki loto te kina naa. A ia maraa e uru atu ma te ttoo raa no hookii atu ki TeAtua ki uiia ana haisara aa ma naa haisara te kanohenua Israel. Teenaa ko naa haisara naa tama naa ni ppena, aa laatou iaa see illoa maa teenaa ni vana e hakallika.✡ 8 TeAitu Tapu raa e hakaari mai maa te tootoka ki te Uta e Tapu raa seki taaraki iloo, teenaa i te Ahana e-Tapu raa koi tuu. 9 Naa vana naa e huri mai ki naa vana taatou e mee i te ssao nei. Teenaa e mee maa naa mee taatou e hookii ma naa manu taatou e taa no hakaara ki TeAtua raa see lavaa te mee te hatumanava te tama e lotu raa ki kaatoa. 10 I te aa, i teenaa ni vana e mee koi i naa kaikai, naa vai, aa ma te kau vana naa tama naa e mee ki hakamaarama naa haitino laatou iloto te Hare Tapu. Naa vana nei see lavaa te hakatipu te ora te tama; naa vana nei e takkoto koi ki tae ki te saaita TeAtua e hakatonu naa mee hakkaatoa.

Te ttoo Jesus Christ

11 Christ ku oti te au ma ko te Maatua Hakamau i naa mee katoo e taukalleka teelaa ku oti te takkoto i te kina nei. Ttama naa e heheuna iloto te Hare Tapu e taukareka raa iloo, see hai se mee hakallika ai, teelaa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei, teenaa te hare naa see hai i naa mee ni penapenaa i aruna te kerekere. 12 Teenaa te saaita Christ ni hano vaaroto te Hare Tapu naa no uru atu hakaoti ki loto te Uta e Tapu raa, a Ia ni see too te ttoo naa manu raa ma ki hakaara ki TeAtua; a Ia ni too tana tino ttoo no hakaara ki hakassaoria taatou i naa haisara taatou. 13 Te ttoo naa gout ma naa purumakau aa ma naa nahu te punua purumakau e ttuni raa e too no ppisi ki naa tama e kerekere i te vasi naa loo, teenaa naa tama naa ma ki mataffua i te vasi naa loo.✡ 14 Aa ki mee maa naa vana nei e heheuna maaoni. E aa? Kootou e mannatu maa te ttoo Christ raa ma ki heheuna peehea? I loto naa mahi TeAitu Tapu raa, Christ ni mate no hakaara tana tino see hai se mee sara ki TeAtua ki uiia naa haisara taatou. Naa hakataakoto taatou e huihuia te ttoo Christ i naa vana taatou e meemee vvare i te Hare Tapu, teenaa ki lotu tonu taatou i TeAtua.

✡ **9.2** Ex 26.1-30; 25.23-40 ✡ **9.3** Ex 26.31-33 ✡ **9.4** Ex 30.1-6; 25.10-16; 16.33; Num 17.8-10; Ex 25.16; Deut 10.3-5 ✡ **9.5** Ex 25.18-22 ✡ **9.6** Num 18.2-6 ✡ **9.7** Lev 16.2-34 ✡ **9.13** Lev 16.15-16; Num 19.9,17-19

15 Teenei ko te vana Christ raa ko te tama e hakatonu te taratara haka-
maatua TeAtua e tuku maa tana kanohenua, teenaa naa tama ni kannaatia
TeAtua raa ki toa laatou naa mee taukalleka TeAtua ni purepure ake
ki laatou. I te aa, Christ ni mate ki hakassaoria naa tama naa i naa mahi
naa haisara laatou ni mee i te saaita laatou koi tautari ki naa taratara mua
TeAtua ni tuku maa naa tama i Israel.
16 I te saaita te tama raa e mate no hakatuu i te tama ma ki too
ana mee raa, see hai tama ma ki too ana mee; laatou ki ttari ki ilotia
maaoni maa te tama naa ni mate maaoni iloo. 17 I te aa, te taratara te tama
e tuku raa, teenaa ni taratara vare koi ki mee maa te tama naa koi ora.
Naa taratara naa ma ki ttino maaoni koi i te saaita te tama naa e mate.
18 Teenaa ko te vana te taratara mua TeAtua e takoto raa ni ssee ki te ttoo
ki hakaara ki TeAtua, ki huri ake peelaa maa e mee te tama ku mate.
19 I te saaita Moses ni kauake naa Loo ki naa tama raa, a ia ni too te ttoo
naa punua purumakau ma naa gout no hakauru ma te vai, araa too atu iloo
no tapi atu ki aruna te laupepa naa Loo ma te kanohenua Israel. Teenaa a ia
ni too naa huru sipsip e mmea no sai ki te laa te laakau 'hyssop' raa no ttoko
ki te ttoo ka tapi ki naa tama. 20 A ia ni mee ake peelaa ki naa tama naa,
"Teenei te ttoo e hakattino ai te taratara hakamaatua TeAtua ni vanaatu
ki tautari kootou."✡
21 I te ara naa raa, Moses ni tapi hoki te ttoo raa ki aruna te hare kantis
e tapu raa ma naa mee te lotu e takkoto iloto te hare.✡ 22 Naa Loo raa
e taratara maa naa mee hakkaatoa e huuia ki te ttoo raa ki mataffua, aa
ki mee see hai ttoo e pesi, naa haisara te henua see lavaa te uiia TeAtua.✡

Christ ni mate ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei

23 Naa mee e takkoto i te kerekere nei teelaa e penapena tautari
ki naa tiputipu naa mee i te lani raa, naa mee naa e tau ki huuia i te ara naa.
Naa mee i te lani iaa e tau iloo ki huuia ki te ttoo e taukareka iaa i te ttoo
naa manu. 24 I te aa, Christ ni see uru atu ki loto te Hare Tapu e hakatuuria
naa tama te maarama nei; teenaa ko te Hare Tapu ni penapena tautari
ki te Hare Tapu maaoni i te lani. A Ia ni hanotonu ki te lani, teenaa
ko tana kina e noho imua naa karamata TeAtua i te saaita nei ka tokonaki
ki taatou. 25 Te setau ma te setau naa Maatua Hakamau naa Jew raa
e uru atu ki loto te Uta e Tapu ma te ttoo naa manu. Christ iaa ni see hano
no hakaara tana tino i te lopo saaita iloto te Hare Tapu. 26 Ki mee maa
Ia ni mee peenaa raa, a Ia ni hakallono isu koi peenaa i te lopo saaita,
e kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei. Aa teenei
taatou ku nnoho i naa aso hakaoti te maarama nei raa, a Ia ni hakasura mai
tana saaita tokotasi nei no mee ki mate Ia ki uiia naa haisara naa tama
te maarama nei. 27 Naa tama hakkaatoa e takkoto naa aso laatou ma ki oti
ku mmate, teenaa ko te saaita koi tokotasi laatou ma ki mmate. Aa
ki muri raa TeAtua ku hakatonutonu laatou. 28 Peelaa hoki, Christ
ni mate tana saaita tokotasi ki uiia naa haisara te lopo tama. I tana saaita
ma ki ahemai raa, a Ia ma ki see au no hakatonu naa sara te henua; a Ia
ma ki au are no hakasao naa tama e ttari atu kiaa Ia.✡

10

1 Te tiputipu naa mee maaoni ma ki ssura mai raa see haka kaatoaina mai
i naa Loo ni kauake ki naa Jew; naa Loo naa e takoto koi ma se maru
i naa mee e taukalleka teelaa ma ki oti ku ssura imuri. Naa mee
naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa, teenaa ko te mee
tokotasi raa koi. E aa? Naa ora naa tama e lotu i TeAtua raa

✡ **9.20** Ex 24.6-8 ✡ **9.21** Lev 8.15 ✡ **9.22** Lev 17.11 ✡ **9.28** Is 53.12

ma ki haka kaatoaina peehea naa Loo teelaa e taratara ki hakaara naa mee
laatou raa i te ara naa? 2 Ki mee maa naa tama e lotu i TeAtua raa ni uiia
maaoni naa haisara laatou raa, naa tama naa ni see ttaka are ka mannatu
maa laatou ni tama e mee naa sara laatou, teenaa naa tama naa
ni kaaoti te hakaara naa mee laatou ki TeAtua. 3 Teenaa naa mee
naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa e hakkoro naa tama naa
ki see ssiri i naa haisara laatou. 4 I te aa i te ttoo naa punua purumakau
ma naa kout raa see lavaa te uii naa haisara.
5 Teenaa ko te vana te saaita Christ ni mee ki au ki te maarama nei raa, a Ia
ni taratara ake peelaa ki TeAtua:✡
“Koe see hiihai ki naa manu ma naa kaikai e hakaara atu kiaa koe,
tevana iaa koe ni penapena taku haitino no kaumai.
6 Koe see hiihai ki naa manu e ttuni katoo no hakaara mai i te olta,
aa ma aaraa mee e hakaara ki uii naa haisara.
7 Teenaa nau ki mee ake,
‘TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai,
e mee pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu iaa nau.’ ”
8 Christ ni mee ake peelaa imua, “Koe see kaimanako aa maa koe
e hiihai maa te henua e taa naa manu no hakaara atu kiaa koe; aa
koe hoki see hiihai maa te henua e taa ka ttuni naa manu i aruna te olta
no hakaara atu ki uiia naa haisara laatou.” (niaaina maa naa Loo raa
e taratara ki hakaara naa mee naa.) 9 Teenaa vanaake iloo Christ ki TeAtua,
“TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai.”
Naa mee te henua ni hakaara imua raa ku suia TeAtua ki te mate Christ.
10 I Christ ni hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa naa haisara taa-
tou ni uiia katoo TeAtua i Christ ni hookii tana haitino i te saaita koi tokotasi
ki uiia naa haisara te henua.
11 Te aso ma te aso, naa maatua i mua raa e heheuna peenaa te hakaara
naa mee raa koi i te lopo saaita; tevana iaa naa mee naa tama naa
e hakaara raa see lavaa te uii naa haisara.✡ 12 Christ iaa ni hakaara
tana haitino ki uiia naa haisara te henua, teenaa ko te hakaara e takoto
no takoto hakaoti. Teenaa noho iloo Ia i te vasi hakamaatau TeAtua.
13 A Ia nei ku noho ka ttari ki tukua iho TeAtua naa tama e tautau haaeo
ma Ia raa ki laro ana tapuvae.✡ 14 Naa ora naa tama ni uiia naa haisara
laatou raa ni haka kaatoaina a Ia i tana saaita ni hakaara tana haitino.
15 TeAitu Tapu hoki e taratara i te mee naa. Tana taratara mua raa e mee
peelaa:
16 “Teenei taku taratara hakamaatua ma ki tuku maa naa tama naa i naa aso
ma ki oomai nei:✡
Nau ma ki hakatuu aku loo raa iloto naa hatumanava laatou
ka sissii ki loto naa hakataakoto laatou.”
17 Araa TeAtua ku taratara hoki,
“Nau ma ki see lavaa te maanatu ake ki naa haisara laatou aa ki naa vana
e hakallika naa tama naa ni mee imua.”✡
18 Aa i te saaita naa haisara nei ku oti te uiia TeAtua raa, teenaa ku see tau
te hakaara hoki se mee ki TeAtua.

Taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua

19 Aku taaina ma aku kave nei. Taatou nei ku ttana te uru atu ki loto te Uta
e Tapu, i te aa, te ttoo Jesus raa ni pesi maa taatou. 20 Christ ni taaraki mai
tana ara hoou, teenaa ko te ara te ora, e tere vaaroto te maro mattoru
e ppui te Uta e Tapu, teenaa ko i-tana haitino. 21 Taatou nei ku mee

✡ **10.5** Ps 40.6-8 (LXX) ✡ **10.11** Ex 29.38 ✡ **10.13** Ps 110.1 ✡ **10.16** Jer 31.33 ✡ **10.17** Jer 31.34

te maatua hakamau taatou e roorosi i te hare TeAtua. 22 Teenaa taatou
ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua ma te hatumanava e taukareka
aa ma te hakataakoto e tonu; taatou ki oomai ma naa hatumanava aa
ma naa hakataakoto e mallama; taatou ki oomai ma naa haitino ku oti
te ffui ki te vai e maarama.✡ 23 Taatou ki seai iloo ki tiiake te mee
e taaohi manava ai taatou, i taatou e illoa maa TeAtua ma ki taaohi
ki ana purepure ni kaumai ki taatou. 24 Taatou ki anaana ki telaa tama,
ki tokonaki telaa tama, ki huri ake te manava laaoi aa ki sosorina
taukareka. 25 Taatou ki seai iloo ki tiiake te kkutu taatou maraa e kkutu
hakapaa pee ko aaraa tama. Taatou ki saapai ki telaa tama, i kootou
ku kkite maa te Aso TeAriki raa ku saaita mai.

26 Ki mee maa taatou e hakamanani te ppena naa haisara, aa taatou iaa
ku oti te toa taatou naa taratara maaoni TeAtua, teenaa see hai mee taatou
e lavaa te hakaara ki TeAtua ki uiia naa haisara taatou naa. 27 Taatou
ki nnoho koi ka ppore naa manava taatou ki tae mai te Hakatonu TeAtua aa
te ahi e ura kkava teelaa ma ki seua ai naa tama e sahea laatou naa taratara
TeAtua.✡ 28 Naa tama see hakannoo ki naa Loo Moses raa ma ki taaia
ki mmate ki mee maa se takarua ka ttoe e taratara maa naa tama naa
e ssara; see hai tama ma ki aroha i naa tama naa.✡ 29 Kootou e mannatu pee-
hea i naa tama e mee pakavaina laatou te Tama TeAtua? naa tama e haia
laatou te ttoo te taratara hakamaatua TeAtua ma se mee vare koi, te ttoo
teelaa e uii naa haisara laatou? naa tama e hakanaparia laatou TeAitu
te laaoi? Kootou hakatuu i te hakallika naa haaeo teelaa ma ki ppesi atu
ki naa tama naa!✡ 30 Taatou e illoa i te tama ni mee tana taratara peelaa,
“Nau ma ki painnaki maa naa tama e hai haaeoina laatou aaraa tama”;
taatou e illoa hoki i te tama ni taratara peelaa, “TeAtua ma ki hakatonutonu
ana tama.”✡ 31 Te mee raa e hakamataku iloo ki mee maa koe e takoto i laro
naa mahi TeAtua!

32 Kootou hakatuu ake ki naa tiputtipu kootou imua. I naa aso naa,
i te saaita kootou ku oti te lotu i TeAtua raa, kootou ni hakallono isu
i te lopo vana, tevana iaa kootou ni mau naa manava kootou i TeAtua.
33 E mee naa saaita kootou maraa e sasaakiria ka mee pakavaina, aa
aaraa saaita, kootou maraa e tokonaki atu ki naa tama e mee pakavaina.
34 Kootou ni hakallono isu hakapaa ma naa karapusi, aa te saaita naa hekau
hakkaatoa kootou ni tauhia raa, kootou ni nnoho hakalavatoa koi, i kootou
e illoa maa kootou koi mee naa mee kootou e taukalleka iaa e takkoto,
aa naa mee naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti. 35 Kootou ki seai iloo
ki pare tino, i te aa, kootou ma ki kauatu naa tuuhana kootou. 36 Kootou
ki lavatoa te nnoho ka ttari, ki haia kootou te hiihai TeAtua, aa ku too
naa mee TeAtua ni purepure atu. 37 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,✡
“I loto te punaa saaita koi aa te tama ma ki au raa ku hakasura mai; a Ia
ma ki see hakannase.
38 Aku tama e ttonu raa iaa ma ki hakannoo ki aku taratara no ora; aa ki mee
maa se tama i laatou e huri tana manava no ahe ki tana tiputipu
imua raa, teenaa nau ma ki see hiahia i te tama naa.”
39 Taatou seai ko naa tama e ahe ki te tiputipu imua no see ilotia. Seai.
Taatou e hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa taatou e hakassaoria a Ia.

11

Te tiputipu te lotu

✡ **10.22** Lev 8.30; Ezek 36.25 ✡ **10.27** Is 26.11 (LXX) ✡ **10.28** Deut 17.6; 19.15 ✡ **10.29** Ex 24.8 ✡ **10.30** Deut 32.35,36; Rom 12.19 ✡ **10.37** Hab 2.3-4 (LXX)

1 Te tama e hakatina i TeAtua raa e hakataakoto ma naa mee e taaria
a ia raa ma ki oti ku ssura maaoni, aa niaaina maa te tama naa seki kite
i naa mee naa, te tama naa e hakataakoto maa naa mee naa e takkoto.
2 TeAtua ni hiihai ki naa vana naa tama imua ni mee raa i laatou
e hakataakoto tonu iaa Ia.
3 Teenei ko te hakataakoto taatou i TeAtua nei teelaa e illoa taatou maa
te lani ma te kerekere ni penaa TeAtua iloto naa mahi tana taratara.✡
4 Abel ni tautari ki tana hakataakoto no hakaara ia naa mee
e taukalleka iaa i naa mee Cain. Teenaa ko tana hakataakoto i TeAtua naa
teelaa ni hiihai ai TeAtua kiaa ia, i te aa, i TeAtua ni hiihai ki ana mee
ni hakaara kiaa Ia. Niaaina maa Abel ku oti te mate raa, te tiputipu
tana hakataakoto naa koi tarataraina i naa aso nei.✡
5 Enoch ni see lavaa te mate i tana manava ni mau i TeAtua. A ia ni toa
TeAtua ki te lani, teenaa see hai tama ni kite iaa ia. Te laupepa tapu raa
e taratara maa te saaita Enoch seki toa are TeAtua ki te lani raa, TeAtua
ni hiihai ki ana sosorina.✡ 6 TeAtua e hiihai ki te tama e hakataakoto tonu
kiaa Ia, teenaa te tama e hiihai maa ia ki au ki TeAtua raa, a ia ki mau
tana manava maa TeAtua e noho mai maaoni i te lani aa ma ki oti ku kauake
naa tuuhana naa tama e ssee ake kiaa Ia.
7 Noah ni hakataakoto ki naa taratara hakaapo ake TeAtua i naa vana
ma ki oti ku ssura imuri, teelaa a ia seki kite. Ttama naa ni hakannoo
ki naa taratara TeAtua no penapena iloo tana vaka e lasi teelaa
ni hakassao ai a ia ma tana haanauna. Teenei ko te hakataakoto Noah
i TeAtua nei teelaa ni hakassaaina ai naa sosorina hakallika naa tama
te maarama nei, teenaa Noah ni haia TeAtua maa se tama e tonu i aa ia
ni hakataakoto tonu kiaa Ia.✡
8 Teelaa ko te hakataakoto Abraham i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai
Abraham te hakannoo ki TeAtua i tana saaita kannaatia ki hano
ki te henua TeAtua ni purepure ake kiaa ia. Niaaina maa Abraham
ni see iloa i tana kina e hano raa, a ia ni hakannoo koi ki TeAtua no hano.✡
9 I tana saaita ni noho maa se horau i te henua ni purepure ake TeAtua raa,
a ia ni noho no hakataakoto tonu koi ki TeAtua. A ia ni moemoe koi
i naa tamaa hare kantis, e mee pee ko Isaac ma Jacob, naa tama
ni kauake hoki te purepure naa TeAtua.✡ 10 I te aa i Abraham ni noho
ka ttari ki te henua TeAtua ni hakatonu no hakatuu, teenaa se henua
e pena ki tuu makattau hakaoti.
11 Niaaina maa Abraham ku matua aa Sarah ku laka i te ssao te ffine
e haitama raa, Abraham ni sura koi tana tamariki, i te aa, i Abraham
ni taaohi manava ki naa purepure TeAtua kiaa ia.✡ 12 Niaaina maa Abra-
ham ku tae iloo ki tana matua raa, a ia ni lavaa te hakatiri tana haanauna
no tammaki iloo pee ko naa hetuu i te lani aa ma naa kerekere makkini
i naa tahua vaatai.✡
13 Naa tama nei hakkaatoa ni mmate ma naa hakataakoto laatou i TeAtua,
aa naa tama naa iaa ni see too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou.
Naa tama naa ni kkite no fiaffia i naa takkoto mmao mai naa mee naa.
Teenaa naa tama naa ni ffuri no taratara maa laatou ni horau koi e nnoho
i te kerekere nei.✡ 14 Naa tama e taratara peenaa raa e huri ake maa laatou
e sessee se henua ki mee ma se ttino henua laatou. 15 Naa tama naa
ni see nnoho ka mamannatu peenaa ki te henua laatou ni oomai. Ki mee
maa naa tama naa ni mannatu ki te henua naa raa, laatou ni ssee laatou ara

✡ **11.3** Gen 1.1; Ps 33.6,9; Jn 1.3 ✡ **11.4** Gen 4.3-10 ✡ **11.5** Gen 5.21-24 (LXX) ✡ **11.7** Gen 6.13-22 ✡ **11.8** Gen 12.1-5 ✡ **11.9** Gen 35.27 ✡ **11.11** Gen 18.11-14; 21.2 ✡ **11.12** Gen 15.5; 22.17; 32.12 ✡ **11.13** Gen 23.4; 1 Chr 29.15; Ps 39.12

ki ahe. 16 Tevana iaa naa tama naa ni fiffai ki see henua e taukareka iaa,
se henua i te lani. Teenaa TeAtua see napa maa Ia e taapaa naa tama naa
ma se Atua laatou, i te aa i aa Ia ku oti te penapena hakaoti te henua
naa tama naa.
17 Abraham ni usuhia tana hakataakoto i TeAtua ki hookii tana tama Isaac
maa se mee aana e hakaara ki TeAtua i tana saaita ni haaiteria TeAtua.
Niaaina maa TeAtua ni kauake ana purepure ki Abraham raa, Abraham
ni hakaara tana tama raa ki TeAtua.✡ 18 Aa TeAtua iaa ni mee ake peelaa
kiaa ia, “Too haanauna ni purepure atu nau raa ma ki hakatiri iho i Isaac.”✡
19 Abraham ni maanatu maa TeAtua ma ki lavaa te hakamasikeria a Ia
Isaac, teenaa te mee nei e mee maa Abraham ni toomai tana tama naa
i te mate.
20 Teelaa ko te hakataakoto Isaac i TeAtua raa teelaa ni purepure ake ai
Isaac ki Jacob ma Esau i laaua ma ki haia hakaraaoina TeAtua imuri.✡
21 Teelaa ko te hakataakoto Jacob i TeAtua teelaa ni huri ai a ia
no hakatapu naa tamalliki Joseph raa i tana saaita ni taupiri ki mate.
Te saaita naa raa, Jacob ni hakapare i aruna tana tokotoko, teenaa lotu iloo
ki TeAtua.✡
22 Teelaa ko te hakataakoto Joseph i TeAtua raa teelaa, i tana saaita
ni taupiri ki mate raa, ni taratara ai a ia i te ara naa tama i Israel raa ki mee
ki tana haitino i te saaita laatou e hakattaha i Egypt.✡
23 Teelaa ko te hakataakoto naa maatua Moses i TeAtua raa teelaa
ni huuina ai laaua Moses i naa marama e toru i tana saaita ni haanau mai.
Laaua ni kkite maa te tamariki raa e tiputipu taukareka, teenaa
ki see mattaku ai laaua te sahe naa taratara te tuku.✡
24 Teelaa ko te hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa, i tana saaita
ni matua raa, a ia ni see hiihai maa ia e haia ma se tamariki te tama ffine
te ttuku i te henua naa.✡ 25 A ia ni hiihai maa ia ki hakallono isu ma
naa tama TeAtua; a ia ni see hiihai maa ia ki hakahiahia tana tamaa saaita
ma te tiputipu see tonu. 26 A ia ni hakatuu peelaa ma ki mee ma ia
e hakanaparia i aa ia e tautari ki te Mesaea raa, e taukareka iaa i naa mane
katoo i Egypt, teenaa i aa ia e ttoka are ki tana tuuhana ma ki kauake TeAtua
imuri.
27 Teelaa ko te hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa ni see mataku ai a ia
i te ttuku Egypt no hakataha ia i te henua naa. A ia ni see hiihai maa ia
e ahe, i aa ia e mee maa ia ni kite i TeAtua, te tama see kiitea ki te karamata.
28 Teelaa ko tana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni mee ake ai a ia
ki te kanohenua Israel raa ki mee te Kaikai te Pasova aa ku tapi te ttoo raa
i naa tootoka laatou ki see taaia naa tamalliki mua laatou raa te Ensol
te Mate.✡
29 Teelaa ko te hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai
naa tama naa te hakahiti te ‘Red Sea’, e mee pee ko laatou e sassare vaaruna
te kerekere e pakupaku, teenaa te saaita naa tama i Egypt raa ni mee
ma ki hakaffiti ake laatou raa, naa tama naa ni mallemo hakkaatoa.✡
30 Teelaa ko te hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa
ni maaoha ai te hiri e aareha i Jericho i te saaita naa tama naa ni sare aareha
te matakaaina naa i naa aso e hitu.✡
31 Teelaa ko te hakataakoto te ffine hai huri Rahab i TeAtua raa teelaa
ni see lavaa ai a ia te taia hakapaa ma naa tama ni see hakannoo ki TeAtua,

---

✡ **11.17** Gen 22.1-14 ✡ **11.18** Gen 21.12 ✡ **11.20** Gen 27.27-29,39-40 ✡ **11.21** Gen 47.31 (LXX); 48.1-20 ✡ **11.22** Gen 50.24-25; Ex 13.19 ✡ **11.23** Ex 2.2; 1.22 ✡ **11.24** Ex 2.10-12 ✡ **11.28** Ex 12.21-30 ✡ **11.29** Ex 14.21-31 ✡ **11.30** Josh 6.12-21

i te aa, i aa ia ni hakauruhia a ia naa tama i Israel ki loto tana hare, te saaita naa tama naa ni oo ake no tokatoka seemuu i te henua naa.✡
32 E aa? Nau ki taratara hoki i aaraa tama? Nau see hai saaita ki taratara atu nau i Gideon, Barak, Samson, Jefta, David, Samuel, aa ma naa pure TeAtua.✡ 33 Teelaa ko te hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai naa tama naa te taaia laatou naa tama i aaraa henua. Naa tama naa ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa kanohenua naa, teenaa laatou ni too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou. Naa pukua naa laion raa ni puuia naa tama naa,✡ 34 naa ahi e ura kkava raa ni tinaia laatou, aa laatou ni see lavaa te taaia ki naa paraamoa ka mmate. Naa tama naa ni matanaennae, tevana iaa laatou ni oo no haimmahi; naa soldia naa henua e mmao raa ni lavaa naa tama naa te taaia.✡
35 Teelaa ko te hakataakoto naa haahine i TeAtua raa teelaa ni lavaa te hakamasikeria ai naa hareaakina laatou raa i te mate.
Aaraa tama ni see fiffai maa laatou ki hakassaoria raa, naa tama naa ni tiiake koi ma ki taaia laatou ki mmate ki lavaa laatou te massike ki te ora e taukareka.✡ 36 Aaraa tama laatou ni taussuaina ka sarua, aa aaraa tama e saisaitia ki naa seni no karapusina.✡ 37 Naa tama naa ni tauatia ki naa hatu; aaraa tama ni tuutia no mmotu iloto ttonu; aaraa tama ni taaia ki naa paraamoa. Naa tama naa e ttara ki naa kiri naa sipsip ma naa gout; naa tama naa e ttaka see hai mee, e hai haaeoina, aa e mee pakavaina.✡ 38 Naa tama naa see tau te nnoho i te maarama nei; naa tama naa ni sassare huri ma ko naa horau vaaroto mouku, i aruna naa tamaa mouna, iloto naa rua i naa vasi naa mouna, aa vaaroto naa rua i te kerekere.
39 Naa tama nei ni hakanauria iloo i naa hakataakoto laatou i TeAtua, tevana iaa laatou ni see hai mee ni too i naa mee TeAtua ni pureppure ake. 40 I te aa, TeAtua ni mee tana mee e taukareka ki mee ki taatou, teenaa te hakataakoto TeAtua raa e mee maa naa tama naa e ttari koi ki taatou ki haka kaatoaina naa ora taatou hakapaa ma naa tama naa.

12

TeAtua taatou Tamana

1 Taatou iaa e ttaka ma te lopo tama e hakaea i naa hakataakoto laatou. Teenaa taatou ki tiiake naa mee e ppui mai i naa hakataakoto taatou aa ma naa haisara e hakaviisia ai taatou, aa taatou ku uu naa kauae taatou no ffuro i te haiva TeAtua e tuku. 2 Taatou ki ttoka tonu ki Jesus, te tama e mau ai naa hakataakoto taatou i te kaamata no tae ki te hakaoti ana. A Ia ni see mataku maa i aa Ia ku tuukia ki te kros. A Ia ni see maanatu maa Ia ma ki hakanaparia i aruna te kros, i te aa i aa Ia ni hakataakoto tonu ki tana saaita ma ki hiahia imuri, aa teenei a Ia ku noho i te vasi hakamaatau i te nohorana TeAtua.
3 Kootou hakatuu ake ki naa haaeo ttama naa ni uru; kootou hakatuu ki te lotoffaaeo naa tama hai sara raa iaa Ia. Teenaa kootou ki see paretino no tiiake naa hakataakoto kootou i TeAtua. 4 Kootou maraa e hakappuru iloo ki see lavaa kootou naa mahi te haisara, tevana iaa kootou ni see tauppiri ki mmate i naa vana kootou e mee naa. 5 E aa? Kootou

✡ **11.31** Josh 2.1-21; 6.22-25 ✡ **11.32** Judg 6.11—8.32; 4.6—5.31; 13.2—16.31; 11.1—12.7; 1 Sam 16.1—1 Kgs 2.11; 1 Sam 1.1—25.1 ✡ **11.33** Dan 6.1-27 ✡ **11.34** Dan 3.1-30 ✡ **11.35** 1 Kgs 17.17-24; 2 Kgs 4.25-37 ✡ **11.36** 1 Kgs 22.26-27; 2 Chr 18.25-26; Jer 20.2; 37.15; 38.6 ✡ **11.37** 2 Chr 24.21

ku ssiri koi i naa taratara hakauaua ake TeAtua ki kootou, naa tama e mee
ma ni tamalliki aana?✡
"Taku tama, hakannoo ki naa akonaki TeAriki e kauatu, aa koe ki see mei
i too saaita e nutua a Ia.
6 TeAtua e hakattonu naa tama katoo e llee ai tana manava,
aa e hakkaitoa naa tama katoo e tauhia a Ia maa ni tama aana."
7 Te saaita kootou e hakkaitoaina TeAtua raa, kootou ki illoa maa kootou
e haia peenaa i kootou ni tamalliki TeAtua. Naa tamalliki katoo maraa
e hakkaitoaina naa tammana laatou anii? 8 Ki mee maa kootou
see hakkaitoaina pee ko ana tamalliki raa, teenaa e mee maa kootou seai
ni tamalliki aana maaoni; kootou naa ni huivao koi. 9 Taatou hakkaa-
toa e hakkaitoaina naa tammana taatou i te maarama nei, teenaa taa-
tou e tuku atu koi ki laatou. E aa? Kootou see mannatu maa taatou
ki tuku atu hoki peenaa ki taatou Tamana i te lani ki ora hakaoti taa-
tou? 10 Taatou ni hakkaitoaina naa tammana taatou i te maarama nei
i te tamaa saaita koi, i laatou e mannatu maa e tonu; TeAtua iaa e mee
peenaa ki kaumai se taukareka ki taatou, teenaa ki ttapu naa ora taatou
pee ko Ia. 11 I te saaita taatou e hakkaitoaina raa, taatou e mee maa taatou
ki nnoho hakaaroha, teenaa maa taatou ki see fiaffia. Ki muri raa naa tama
ni akonakina peenaa raa ku kauake te ora e tonu.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

12 Kootou ki ssau naa rima e matanaennae kootou naa aa kootou
ku hakamakkaa naa turi kootou e poreppore naa!✡ 13 Sassare tonu
ki naa saarena e ttonu ki see hakallika naa vae naa tama see lavaa
te sassare; tevana iaa naa vae naa tama naa ki taukalleka.✡
14 Kootou mee ki nnoho hakaraaoi kootou ma naa tama hakkaatoa, aa
kootou ku mee ki ttaka kootou ma te tiputipu e tapu, i te aa, see hai tama
i kootou ma ki kkite i TeAriki ki mee maa kootou see nnoho hakaraaoi
peenaa. 15 Kootou mmata ki see ffuri kootou no tiiake te laaoi TeAtua.
Kootou mmata ki see mee kootou ma ko naa laakau e mmara teelaa e ssomo
no mee aaraa laakau no hakallika.✡ 16 Kootou mmata ki see hai huri kootou
ka see illoa te lotu pee ko Esau, te tama ni sui ana kaikai raa ki ana keri
i aa ia ko te tama matua.✡ 17 Kootou e illoa maa ki muri raa a ia ni hiihai maa
tana tamana raa ki huri ake no hakatapu iaa ia; araa nei a ia ni kerekereia
ka hano. Niaaina maa ia ni mate hakaoti i ana tani raa, a ia ni see lavaa
te too tana mee ni ssee naa.✡
18 Kootou ni see oomai ki te mouna e tuu i te kerekere nei, teelaa
e ura kkava, e takoto poouri, aa e tuu tana sisioi, pee ko naa tama
i Israel raa ni mee i te Mouna Sinai, i te saaita TeAtua ni kauake ana Loo.
19 Naa tama naa ni llono i naa iri te puu ka llono laatou i naa taratara ake
te reo. I te saaita naa tama naa ni llono i te reo raa, naa tama naa
ni ttani i laatou ni see hii hakannoo.✡ 20 I te aa, i laatou see hii hakannoo
ki te taratara e kauake peelaa, "Ki mee hoki iloo ma se manu e paa
i te mouna naa, te manu naa ki tauatia ki mate."✡ 21 Naa vana ni ssura
i te kina naa ni hakamataku iloo, teenaa ki taratara Moses peelaa, "Nau
e porepore i taku mataku!"✡
22 Kootou iaa ku oomai ki te Mouna Saion, te henua te Atua e ora,
te Jerusalem te lani ma tana simata ensol. 23 Kootou ku oomai
ki te kuturana hakahiahia naa tamalliki mua TeAtua, naa tama e mee

✡ **12.5** Job 5.17; Prov 3.11-12 (LXX) ✡ **12.12** Is 35.3 ✡ **12.13** Prov 4.26 (LXX) ✡ **12.15** Deut 29.18 (LXX) ✡ **12.16** Gen 25.29-34 ✡ **12.17** Gen 27.30-40 ✡ **12.19** Ex 19.16-22; 20.18-21; Deut 4.11-12; 5.22-27 ✡ **12.20** Ex 19.12-13 ✡ **12.21** Deut 9.19

naa inoa laatou e sissia i te lani. Kootou ku oomai ki TeAtua, te tama e hakatonutonu naa tama hakkaatoa. Aa kootou ku oomai ki naa aitu naa tama taukalleka ku mee no kaatoa naa ora laatou. 24 Kootou ku oomai ki Jesus, te tama ni hakatonu te taratara hakamaatua hoou TeAtua, aa ki te ttoo teelaa e uii naa haisara; teenaa seai ko te ttoo e tanitani ki kauake tana sui, pee ko te ttoo Abel.✡

25 Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see sahea kootou te tama e taratara atu ki kootou. Naa tama ni sahea laatou naa taratara TeAtua i te kerekere nei ni see ssao. E aa? Taatou e maanatu maa taatou ma ki ssao ki mee maa taatou e sahe naa taratara te tama e taratara iho i te lani?✡ 26 Te kerekere raa ni ue i te saaita te reo raa ni taratara iho, tevana iaa te saaita nei a Ia e taratara peelaa, “Nau ma ki ue hoki te kerekere nei hakapaa ma te lani.”✡ 27 Te saaita TeAtua e mee maa ‘hoki’ raa, a Ia e mee maa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki uettia, teenaa ki takkoto koi naa mee teelaa see lavaa te uettia.

28 Taatou ki fiaffia i taatou e too te nohorana teelaa see lavaa te uettia. Taatou ki fiaffia no lotu hakamaaoni iloo i TeAtua i tana ara e hiihai; 29 i te aa, te Atua taatou raa e mee ma se ahi e ttuni te tama ki mate hakaoti.✡

13

1 Kootou ki manava laaoi peenaa i naa taaina ma naa kave kootou. 2 Hakamaarona lokoi ki hakauru naa tama kootou see illoa raa ki naa hare kootou. E mee aaraa tama ni hakauru naa ensol raa ki naa hare laatou, aa laatou iaa ni see illoa maa teenaa ni ensol.✡ 3 Hakamaarona i naa tama e mmoe i naa hare karapusi, e mee pee ko kootou e karapusi hakapaa. Hakamaarona i naa tama e hakallono isu, e mee pee ko kootou e hakallono isu hoki ma ko laatou.

4 Kootou katoo ki mmata i te aavvana raa teenaa se vana hakamaatua. Naa hai aavvana raa ki ttaka hakapaa ka fiffai ki laatou. TeAtua ma ki hakatonutonu naa tama i laatou e ffuri no hai huri ma naa aavana aaraa tama.

5 Kootou mmata ki see kaimannako kootou ki te mane; kootou ki tau koi ma te kooina e nnoho ma kootou. TeAtua ni mee peelaa, “Nau ma ki see masike no tere i kootou; kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou.”✡

6 Taatou ki taratara see kkapo peelaa:✡

“TeAtua e tokonaki kiaa nau, nau ma ki see mataku.
Se aa naa tama te maarama nei e lavaa te mee kiaa nau?”

7 Hakamaarona i naa hakamau kootou imua, naa tama ni hakaea atu naa taratara TeAtua. Kootou mannatu ake ki te ssao laatou ni ttaka i te maarama nei no mmate, a kootou ku tautari ki naa tiputtipu laatou. 8 Te tiputipu Jesus Christ see lavaa te huri; tana tiputipu i te aso raa, te aso nei, aa i naa aso hakkaatoa e ssau koi. 9 Kootou mmata ki see hurisia naa manava kootou naa akonaki kootou ni see illoa imua. E taukareka maa naa ora kootou ki haimmahi e hakatahito i te laaoi TeAtua, teenaa ki see mee maa kootou e tautari ki naa ppui naa kaikai; naa tama e tautari ki naa ppui naa ni seai iloo naa vana laatou ni taunai i naa ppui naa.

10 Naa maatua e heheuna iloto te kina naa Jew e lotu raa e puia naa loo raa ki see kaina laatou naa mee e hakaara i aruna te olta taatou. 11 Naa Maatua Hakamau naa Jew raa e toomai te ttoo naa manu raa ki te Uta e Tapu raa ki hakaara ki uiia naa haisara te henua; naa haitino

✡ **12.24** Gen 4.10 ✡ **12.25** Ex 20.22 ✡ **12.26** Hag 2.6 (LXX) ✡ **12.29** Deut 4.24 ✡ **13.2** Gen 18.1-8; 19.1-3 ✡ **13.5** Deut 31.6,8; Josh 1.5 ✡ **13.6** Deut 31.6,8; Josh 1.5

naa manu raa iaa e tuunia laatou i haho i te kina laatou e nnoho.✡ 12 Teenaa
ko te vana Jesus ni mate hoki i taha Jerusalem, teenaa ki lavaa te huuia
naa haisara te henua ki tana tino ttoo. 13 Teenaa taatou ki oo atu kiaa Ia
i taha te kina te henua e nnoho no mee ki nnapa taatou hakapaa maa Ia.
14 I te aa i taatou see hai henua e takoto hakaoti i te kerekere nei; taatou
e ssee ki te henua teelaa ma ki sura iho imuri. 15 Taatou ki hakanau peenaa
i TeAtua i te kau saaita iloto te inoa Jesus, ki mee maa teenaa te mee
taatou e hakaara ki TeAtua ki naa maaisu taatou i naa taratara taatou
maa Jesus ko TeAriki. 16 Kootou hakamaarona ki sosorina taukareka
kootou ka tokonaki ki telaa tama, i teenei ko te mee taatou e hakaara teelaa
e hiihai ai TeAtua.
17 Hakannoo ki naa hakamau kootou. Naa tama naa see illoa
te hakamarolloo i naa roorosi laatou ki naa ora kootou, i te aa, i laatou
ma ki hakaari ake ki TeAtua i naa heuna laatou ni mee. Ki mee maa kootou
e hakannoo ki naa tama naa, naa tama naa ma ki heheuna ma te fiaffia;
aa ki mee seai, naa tama naa ma ki heheuna hakaaroha, teenaa kootou
ma ki see tokonakiria naa tama naa.
18 Kootou ki taku peenaa ki tokonaki mai TeAtua ki maatou. Maatou
e illoa maa naa hakataakoto maatou e mallama, i maatou e fiffai maa
maatou ki mee naa vana e ttonu i naa saaita hakkaatoa. 19 Aa nau e hiihai
maa kootou ki taku hakappuru ki mee mai TeAtua ki hanatu nau ki kootou
i naa aso nei koi.
20 TeAriki Jesus e mee pee ko te tama e roorosi naa sipsip, a Ia ni hookii
tana tino ttoo ki ttino te taratara hakamaatua TeAtua teelaa e takoto
hakaoti, teenaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate. TeAtua ko te tama
e mee kootou ki nnoho hakaraaoi, 21 teenaa a Ia e lavaa te haia a Ia
te tiputipu e taukareka raa ki haimahi iloto naa ora kootou, ki lavaa kootou
te tautari hakaraaoi ki tana hiihai. I loto naa heuna Jesus raa, taatou e haia
a Ia ki toa taatou naa sosorina kaatoo aana e hiihai. Teenaa taatou katoo
e lavaa te hakanau iaa Ia i te kau saaita katoo! Amen.

Naa taratara hakaoti

22 Aku taaina. Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara nei;
taku pas e sissii nei seai se pas e huarooroa.
23 Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa taatou taina Timothy ku oti
te hanaa i te hare karapusi. Ki mee maa ia e vave tae mai, maaua
ma ki oo atu hakapaa ki kootou.
24 Kauatu naa purepure maatou nei ki naa hakamau kootou ma naa tama
katoo te lotu. Naa taaina taatou e nnoho i Italy raa e pureppure atu
ki kootou.
25 TeAtua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

✡ **13.11** Lev 16.27

JAMES
TE PAS JAMES
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas James e takkoto te kau taratara akonaki teelaa e sissii ki "naa tama hakkaatoa TeAtua e ttaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei". Te tama e sissii te pas nei e taratara hakaraaoi iloo ki mallama ana akonaki i naa tiputipu ma naa sosorina te tama e lotu. A ia e taratara i te kau vana pee ko te nnoho hai mane aa te nnoho hakaaroha, naa usuhia te tama i te vana e hakallika, te sosorina e taukareka, te maanatu hakallika i telaa tama, te hakataakoto te tama i TeAtua ma ana sosorina, te taratara ki te taratara e kee, te atamai maaoni, te hakatauttau ma aaraa tama, te manava e ahu ma te manava e taka seemuu, te hakatonutonu aaraa tama, te manava hikkahi, te noho e noho hakalavatoa, aa naa taratara i naa taku te tama.

Te pas nei e taratara hakaraaoi iloo maa te hakataakoto te tama i TeAtua ki hanotonu ma ana sosorina, i teenaa ko naa tiputipu te tama e lotu maaoni.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1
Te lotu ma te atamai maaoni 1.2–8
Te nnoho hai mane ma te nnoho hakaaroha 1.9–11
Kootou mmata ki see usuhia kootou ni vana e hakallika 1.12–18
Hakannoo ki te taratara no hakasura te tiputipu e tonu 1.19–27
Kootou ki see hirihiri tama 2.1–13
Te lotu te tama ma ana sosorina 2.14–26
Te tama e lotu ki hakamattoni ana taratara 3.1–18
Te tama e lotu ma naa tiputipu te maarama nei 4.1—5.6
Te kau akonaki 5.7–20

1 A nau James, se tama e heheuna maa TeAtua, aa maa TeAriki Jesus Christ.✡

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, te kanohenua TeAtua e ttaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei.

Te lotu ma te atamai maaoni

2 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki fiaffia i naa ttiri kootou i te kau haaeo. 3 I te aa i kootou e illoa maa naa haaeo naa e hahaaite te haimahi naa hakataakoto kootou i TeAtua. Saaita naa hakataakoto kootou naa ma ki ttipu ake no haimmahi raa, kootou ma ki lavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. 4 Kootou ki hakalavatoa te nnoho ma naa haaeo naa, ki see usuhia kootou no mee te lopo vana see ttonu, ki ttonu kootou aa ki kaatoa naa ora kootou. 5 Aa ki mee maa se tama i kootou see atamai, a ia ki taku ki TeAtua, i TeAtua ma ki kauake te atamai naa. I te aa, i TeAtua se tama e kaimaarie. A Ia e hookii vare ki naa tama katoo e kainnoo ake. 6 Tevana iaa, i too saaita e taku raa, koe ki iloa maa naa mee aau e kainnoo naa ma ki kauatu TeAtua. Koe seai iloo ki mamaanatu tammaki maa oo mee naa ma ki hainattaa te kauatu. Ttama e mamaanatu tammaki raa e mee pee ko naa hakahua naa peau i te moana i naa oko te matani. 7-8 Naa tama peenaa, teenaa see lavaa te hakatonu

✡ **1.1** Mt 13.55; Mk 6.3; Acts 15.13; Gal 1.19

naa mannatu laatou aa see illoa maa laatou ki mee peehea; naa tama naa ki see mannatu maa laatou ma ki too ni mee maa laatou i TeAriki.

Naa tama e hai mane ma naa tama e nnoho hakaaroha

9 Naa tama te lotu e nnoho hakaaroha raa ki fiaffia i te saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou ni tama e hai hekau. 10 Aa naa tama te lotu e hai hekau raa ki fiaffia i te saaita laatou e hakassuratia TeAtua maa laatou ni tama e nnoho hakaaroha. I te aa, naa tama e hai hekau raa ma ki maaoha no mmate pee ko naa laakau vao. 11 Te laa raa e sopo ake ma te vvela no tuunia naa laakau e ssomo, teenaa naa kaute naa laakau naa ma ki mmate no maaoha ki laro, aa te tiputipu e hakaoti manava naa kaute naa ku seai. Peelaa hoki naa tama e hai hekau raa ma ki mmate i naa sassare laatou ka mee naa heuna laatou.✡

Naa hakataakoto taatou i TeAtua ma ki haaiteria

12 Naa tama e hakataakoto tonu i TeAtua i naa saaita laatou e haaiteria raa, laatou ki fiaffia. Saaita laatou ku oti te hahaaiteria raa, laatou ma ki suia TeAtua ki tana ora ni purepure ake ki naa tama e laaoi iaa Ia. 13 Ki mee te henua e haaiteria ni haaeo peenaa, laatou ki see mee ni taratara maa laatou peelaa, “Nau e hahaaiteria TeAtua.” Seai. I te aa, TeAtua see lavaa te hahaaiteria te vana e hakallika, aa tana tino see iloa te hahaaite tama. 14 Tevana iaa te henua ma ki usuusuhia i te saaita laatou e ffuri no mee naa vana hakallika e oti manava ai laatou. 15 Teenaa naa vana hakallika e oti manava ai laatou naa ma ki oo ake no llasi ka hakassura naa haisara, aa te saaita naa haisara naa e oo ake no llasi, teenaa te mate ma ki sura.

16 Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki see hakarereesia kootou. 17 Te kau mee e taukalleka taatou e ssura mai i te lani. Teenaa ni mee e oomai i TeAtua, te tama ni hakamaasina naa lamu te lani. A Ia see iloa te hurihuri ni vana maana ma ki hakapoouritia taatou. 18 I tana tino hiihai, taatou ni hakaoratia a Ia iloto naa mahi te taratara maaoni, ki nnoho taatou pee ko ana tama mua i ana mee katoo ni penappena.

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

19 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki illoa maa naa tama katoo ki hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara e kauake, tevana iaa laatou ki see osooso taratara ka palilliri naa maaisu laatou, aa laatou ki see lotolloto nauhie. 20 I te aa, te saaita te tama e loto raa, a ia ma ki see lavaa te hakasura te tiputipu e tonu TeAtua e hiihai. 21 Teenaa kootou ki tiiake naa sosorina e kerekkere kootou e hakamannani naa. Kootou ki tiiake hoki naa sosorina tippua kootou e mee naa, aa kootou ku tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ku toa kootou naa taratara TeAtua e ppono ki loto naa hatumanava kootou, i kootou ma ki lavaa te hakasaoria naa taratara naa.

22 Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi ki llono kootou i ana taratara; kootou ki tautari hoki ki naa taratara naa. Kootou see hakalellesi ki kootou soko kootou. 23 Ttama e hakannoo koi ki naa taratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, e mee pee ko te tama e ttoka i te mmata raa ki kite ia i ana tiputipu. 24 Aa i tana saaita ni hakataha i te mmata raa, a ia ku ssiri hoki i ana tiputipu. 25 Tevana iaa, te tama e ttoka hakaraaoi ki ilotia a ia naa Loo TeAtua e hakasao te tama raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua i ana vana katoo e mee. I te aa, i aa ia e hakannoo hakaraaoi iloo ki naa Loo naa. A ia see mee

✡ **1.11** Is 40.6-7 (LXX)

maa ia e hakannoo koi aa ma ki oti ku ssiri, seai. A ia maraa e tautari ki naa Loo naa.
26 E hai tama i kootou e maanatu maa ia se tama e lotu? Ki mee koe see roorosi hakaraaoi too maaisu, taau naa seai se lotu maaoni, aa koe naa ku hakareeresi kiaa koe soko kkoe. 27 Te lotu TeAtua Tamana e vana maa te lotu e matahua aa e maaoni raa e tiputipu peenei: Taatou ki tokonaki ki naa tamalliki ku oti te mmate naa maatua laatou aa ma naa puruna haahine ki see nnoho hakaaroha laatou. Taatou ki roorosi hoki ki see usuhia taatou no mee naa vana see ttonu te maarama nei.

2

Kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai

1 Aku taaina ma aku kave nei. I kootou ni tama e hakatina i TeAriki taatou Jesus Christ, TeAriki haimahi, kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma aaraa tama iaa kootou see fiffai. 2 Ki mee maa see tama e hakao tana kasana e taavi mmaha aa e uru ki naa hekau taukalleka e uru atu ki loto te hare lotu kootou, aa telaa tama see hai mane e hakao ki naa hekau e hakallika e uru atu hoki ki loto te hare lotu kootou naa.
3 Ki mee kootou e anaana koi ki te tama haimane raa no vanaake kiaa ia peelaa, “Kau no noho i te tuai e taukareka nei,” aa kootou iaa e ffuri atu ki telaa tama no vanaake peelaa, “Tere no tuu mai peelaa, seai koe ku noho ki te kerekere i laro,” 4 teenaa kootou e ssara i kootou e hirihiri tama, aa kootou hoki ku hakatonutonu ki naa manava e takahitihiti kootou.
5 Aku taaina nei, kootou hakannoo mai! TeAtua ni hiri naa tama e nnoho hakaaroha i te maarama nei ki illoa hakaraaoi iloo iaa Ia, aa ki nohoria laatou te nohorana teelaa ni purepure ake Ia ki naa tama e laaoi iaa Ia.
6 Tevana iaa naa tama e nnoho hakaaroha raa see haia hakaraaoina kootou. Ko ai naa tama maraa e oo atu no mee pakavaina kootou ka taakina kootou ki te koti? Teenaa ko naa tama naa, naa tama e hai hekau! 7 Teenaa ko laatou naa e tuku haaeoina laatou te inoa taukareka TeAriki kootou.
8 Naa vana kootou e mee raa ma ki ttonu ki mee kootou e tautari ki te Loo Te Nohorana TeAtua, teelaa e hakatuu iho iloto te Laupepa Tapu, “Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi iaa koe soko kkoe.”✡
9 Ki mee kootou e hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma ni tama kootou see fiffai, kootou naa ku ssara. I te aa, i kootou ku sahea kootou te Loo e taratara i te tiputipu naa. 10 Ttama e sahea a ia se Loo tokotasi raa, a ia naa e sahea a ia naa Loo raa hakkaatoa. 11 I te aa, te tama ni mee tana Loo peelaa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama,” teenaa ko ia naa hoki e mee tana Loo peelaa, “Kootou see taa tama.”✡ Niaaina maa koe see hai huri ma te aavana telaa tama, koe naa e sahea a koe naa Loo TeAtua, i aa koe e taa too tama no mate.
12 Kootou ki taratara ka sosorina pee ko naa tama e illoa ma ki oti laatou ku hakatonutonusia naa Loo teelaa e mee ki hakassaoria taatou. 13 TeAtua ma ki see sura te manava aroha i tana saaita ma ki hakatonutonu te tama ni see manava aroha i telaa tama. Naa tiputipu te manava e aroha i te tama e laka i aruna te manava e hakatonutonu te tama.

Sosorina tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua

14 Aku taaina ma aku kave nei. Se aa e taukareka ki mee te henua e taratara maa laatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, aa naa sosorina laatou iaa e kkee? Laatou ma ki lavaa te hakassaoria peehea te illoa laatou naa? 15 Ki mee maa teelaa ni taaina ma ni kave kootou

✡ **2.8** Lev 19.18 ✡ **2.11** Ex 20.13,14; Deut 5.17,18

e ttaka see hai hekau aa see hai kaikai ki kkai. 16 Se aa e taukareka
i too taratara e pesi atu ki laatou peelaa, “Te aso taukareka! Hakao
ni kkahu mattoru ki see makallii kootou aa kootou ku kkai ki pposu
kootou!” aa kootou iaa see kauake ni mee maa laatou ki nnoho taukalleka
laatou? 17 Nau e taratara atu raa ko te tiputipu te hakataakoto naa.
Ki mee kootou e hakataakoto vare koi i TeAtua aa kootou iaa see tautari
ki naa hakataakoto naa, teenaa te hakataakoto kootou i TeAtua naa e mate.
18 E mee te tama ma ki taratara peelaa, “Te tama e lotu i TeAtua aa
telaa tama e sosorina taukareka.” Nau e hakaahe atu taku taratara peenei,
“Hakaari mai ki iloa nau maa te tama raa e lotu peehea maa ia se tama
e sosorina hakallika? Nau iaa ma ki hakaari atu ki iloa koe i naa tiputipu
taku lotu i TeAtua i aku sosorina.” 19 Koe e illoa maaoni maa teelaa se Atua
koi tokotasi? Taukareka! Naa tippua raa hoki e ttaka ma te iloa naa,
teenaa e ppore ai laatou i naa mattaku laatou. 20 Te vvare! Koe e hiihai
maa nau e hakaari atu kiaa koe maa te lotu te tama teelaa see hakasoaina
ana sosorina raa, teenaa se lotu e mate? 21 Kootou hakatuu ki Abraham.
Tana ora ni hakatonu peehea maa TeAtua? Teenaa ko i-ana sosorina tautari
ki tana hakataakoto i TeAtua i tana saaita ni hookii tana tamariki, Isaac,
i aruna te olta.✡ 22 Koe see kite i naa hakauu naa mee e lua nei haka-
paa? Naa hakataakoto taatou i TeAtua e hakattino ki naa sosorina taatou.
23 Te Laupepa Tapu raa e taratara maaoni peelaa, “Abraham ni lotu maaoni
i TeAtua, teenaa a ia ni haia TeAtua ma se tama e tonu i aa ia e lotu
maaoni.” Aa teenaa Abraham ni taapaa ma se ssoa TeAtua.✡ 24 Aa teenaa,
kootou nei ku illoa. Naa ora taatou e ttonu i taatou e sosorina tautari
ki naa hakataakoto taatou i TeAtua, see mee maa i naa hakataakoto koi
taatou.
25 Te ara naa ni sura hoki i Rahab, te ffine hai huri. Tana ora ni tonu
maa TeAtua i aa ia ni hakamuunia a ia naa tama haka Israel ni oo ake
no tokatoka seemuu i te henua naa, aa ki oti raa hakasaoria iloo a ia
naa tama naa i telaa ara.✡
26 Aa teenaa, te haitino e moe seai tana manu raa, teenaa se haitino
e mate. Peelaa hoki te hakataakoto te tama i TeAtua teelaa see hakasoaina
naa sosorina e taukalleka raa, se hakataakoto e mate.

3

Hakamattoni naa taratara kootou

1 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see mee maa kootou hakkaatoa
ki heheuna maa ni tisa. Kootou e illoa maa te hakatonu maatou naa tisa raa
ma ki ttoe iaa i aaraa tama. 2 Taatou hakkaatoa maraa e hakassara
naa vana taatou. Tevana iaa te tama see hakassara ana taratara raa, teenaa
ko te tama e tonu aa e iloa te roorosi i tana haitino hakkaatoa. 3 Taatou
maraa e hakao te tamaa katana i te maaisu te hos raa ki lavaa te paarea
taatou te hos naa ki tere ki naa kina taatou e fiffai. 4 Kootou hakatuu
hoki i naa hurohuro naa vaka e llasi. Niaaina maa te hui te vaka naa
e tere iloto naa matani e llasi raa, te vaka naa e lavaa koi te hakaraaua
te tinohiti te vaka naa ki te tamaa hoe. Te hui te vaka naa ma ki tere koi
ki naa kina te tinohiti te vaka naa e hiihai. 5 Te arero te tama e mee peenaa.
Te tamaa arero naa e lavaa iloo te ahu ki naa vana hakamattaku.
Kootou hakatuu i naa lavaa te hui te vao te tuunia te tamaa maramara ahi
no vela hakkaatoa. 6 Te arero raa e mee ma se ahi. Teenaa se mee iloto
naa haitino taatou e lavaa te hakakkoro te kau vana see ttonu ki hakallika
taatou. Naa ora taatou nei e lavaa te seua te ahi e takoto i naa arero taatou,

✡ **2.21** Gen 22.1-14 ✡ **2.23** Gen 15.6; 2 Chr 20.7; Is 41.8 ✡ **2.25** Josh 2.1-21

teenaa ko te ahi e sura mai i te ahi e ura see mate. 7 Te kau manu vao
e kaittama, naa manu e lellere, naa manu e torottoro i te kerekere aa ma
naa ika i te moana, ku oti te haia naa tama te maarama nei ki ttara, aa
e lavaa hoki laatou te anaanaria ki ttara. 8 Tevana iaa see hai tama
ku oti te lavaa te haia a ia te arero ki tara. Te arero te tama e ssuke
te kau vana hakallika aa see ilotia taatou te haia ki tara, aa te tama
e lavaa te mate iaa ia. 9 Taatou e taratara hiahia ki TeAriki taatou ma
te Tamana ki naa arero taatou. Iaa taatou e ffuri hoki no sasaakiria taatou
naa tama TeAtua ni penapena ki tiputtipu ma ko Ia ki naa arero naa koi.✡
10 Naa taratara hiahia ma naa taratara haaeo e ssura iho i te maaisu naa koi.
Aku taaina ma aku kave nei, te mee naa ki see sura i kootou. 11 See hai sao
e ppuna ake te vai e vai ttoro ma te vai e vai ssaa hakapaa i te rua tokotasi.
12 Aku taaina ma aku kave nei, te laakau te 'fig' raa see lavaa te hua naa oliv;
te laakau 'grape' raa see lavaa te hua naa 'fig', aa te ssao e takoto te vaittai
see lavaa te ppuna iho te vai e taukareka te unu.

Te atamai TeAtua

13 E hai tama i kootou e atammai aa e illoa i naa vana? Laatou
ki hakaari maa laatou e atammai ki naa tiputtipu taukalleka naa ora laa-
tou. Teenaa ko naa sosorina taukalleka laatou e hai seemuu i laatou
e atammai. 14 Tevana iaa ki mee kootou e manava ssano, e haaeo, aa
e kaimmate i naa mee kootou, kootou ki see taratara kailallao ka ahu
maa kootou e atammai. 15 Teenaa seai se atamai e sura mai i te lani;
teenaa se mee te tama te maarama nei. Te tiputipu naa e sura i naa tippua
e hakallika. 16 Naa kina e takoto te manava ssano ma te manava
e kaimmate i naa mee raa, te hakatautau ma te kau vana e hakallika raa
hoki e ssura. 17 Te tiputipu te atamai e au i te lani raa iaa e kaamata
maa e matahua; e mee hoki ki noho laaoi ma telaa tama, e meemee
hakaraaoi telaa tama, e haisoa laaoi; te mee raa e sura te manava aroha
i telaa tama, aa e sura naa sosorina e taukalleka; tevana iaa te hirihiri tama
ma te manava e kaikailua raa see sura. 18 Te taukareka raa ko te tiputipu
ma ki hakasuratia naa tama e mee telaa tama ki noho laaoi maa aaraa tama.

4

Kootou tuku ki naa vana TeAtua

1 Kootou naa e heheatu ka hakatauttau soko kootou i te aa? Teenaa
ko te tiputipu naa kaimannako kootou ki mee naa sosorina e hakallika tee-
laa e hetaa iloto naa hakataakoto kootou! 2 Kootou e kaimannakotia kootou
naa mee, iaa see lavaa kootou te too, teenaa e massike kootou no lellere
ki taa ni tama; kootou e oti manava i naa mee, iaa see lavaa kootou te too,
teenaa e massike kootou no hetaa ka hakatauttau soko kootou. Kootou
see hai mee i naa mee kootou e fiffai, i kootou see kainnoo ake ki TeAtua.
3 Aa naa saaita kootou e kainnoo raa, kootou see hai mee e kauatu, i te aa
i kootou e kainnoo ma naa manava kailallao; kootou e kainnoo koi ma ki too
ni mee maa kootou no hakatataahao naa tinotama kootou. 4 Kootou ni tama
e kaikailua! Kootou see illoa maa te tama e haisoa ma te maarama nei raa
ko te tama e tautau haaeo ma TeAtua? Naa tama e fiffai maa laatou e haisoa
ma te maarama nei ku mee ma ni tama e tautau haaeo ma TeAtua. 5 Kootou
ki see mannatu maa teelaa se taratara hakareeresi raa e taratarainа mai
te Laupepa Tapu peelaa, "Te aitu ni kaumai TeAtua ki takoto i taatou nei
e mee ana mee hakamattaku e oti manava ai." 6 Tevana iaa te laaoi TeA-
tua e hookii raa e haimahi iaa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "TeAtua

✡ **3.9** Gen 1.26

see hiihai ki naa tama e ahu; a Ia iaa e mmata ake hakaraaoi ki naa tama e ttaka seemuu."✡
7 Aa teenaa, kootou tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ffuri no taukaina
kootou Satan, i aa ia ma ki tere no tiiake kootou. 8 Kootou oomai ki tauppiri
kootou ki TeAtua, aa a Ia ma ki hanatu ki taupiri atu Ia ki kootou. Fuiffui
naa rima kootou, kootou naa tama haisara! Hakakkee naa ora kootou
ki mataffua, kootou naa tama e kaikailua! 9 Kootou nnoho ka ppari, aa
kootou ku ttani; tiiake te kkata kootou naa, aa kootou ku ttani; tiiake
te hiahia kootou naa, aa kootou ku meemee hakaaroha. 10 Ki mee kootou
e tuku soko kootou ki laro imua TeAtua, teenaa kootou ma ki saaua TeAtua
no haia ma ni tama hakamaatua.

See hakatonutonu telaa tama te lotu

11 Aku taaina ma aku kave nei, kootou see tuku haaeo i telaa tama.
Ki mee kootou e tuku haaeo ka hakatonutonu naa taaina kootou,
kootou naa e tuku haaeoina kootou naa Loo TeAtua, aa kootou e mee
ma e hakatonutonu naa Loo naa. Ki mee kootou e hakatonutonusia
kootou naa Loo, teenaa kootou ku see mee ma ni tama e tautari ki naa Loo.
Kootou naa ku mee ma ni tama e hakatonutonu naa Loo. 12 Naa Loo raa
ni Loo TeAtua ni tuku soko ia, a Ia soko ia e tau te hakatonutonu
naa Loo naa. A Ia soko ia e lavaa te hakaora te tama, aa e lavaa te seu
te ora te tama. Koe ko ai ki lavaa koe te hakatonutonu telaa tama?

Kootou see ahu

13 Kootou hakannoo mai, naa tama i kootou e tuku taratara peelaa,
"Te aso nei maatou ma ki oo ki te henua raa no nnoho se setau maa maa-
tou ka mee ni heuna ki lavaa ni mane maa maatou. Aa ki mee matou
see oo i te aso nei, maatou ma ki oo taiao." 14 Kootou naa see illoa maa
kootou ma ki tiputtipu peehea i taiao. Kootou e mee koi pee ko naa tuu
te kohu raa i te tamaa saaita, aa ki oti ku seai. ✡ 15 E taukareka maa kootou
ki taratara are peenei: "Ki mee maa TeAriki e hiihai, taatou ma ki haia
taatou naa vana nei." 16 Saaita nei iaa kootou e hakatannata ka ahu maa
kootou e illoa i te kau vana. Naa ahu peenaa e ssara.
17 Aa teenaa, naa tama see haia laatou naa vana e taukalleka laatou e illoa
maa laatou ki mee raa, laatou naa e ssara.

5

Te taratara hakaapo ki naa tama hai hekau

1 Aa teenei, kootou naa tama hekau, hakannoo mai kiaa nau! Kootou
ttani ka meemee hakaaroha ki kootou i naa haaeo teelaa ma ki oo atu
ki kootou. 2 Naa hekau kootou ku oti katoo te ppara, aa naa kkahu
kootou ku oti te kaaina naa manu. 3 Naa kol ma naa siliva kootou
ku ppiritia katoo te taekatana. Te taekatana naa ma ki seu naa pukunohi
kootou hoki pee ko naa vvela naa mee i te ahi. Kootou ni hakatau
naa mane ma naa hekau kootou naa i naa aso hakaoti nei.✡ 4 Kootou
ni see tauia kootou naa tama e heheuna i kootou. Kootou hakan-
noo atu i naa taumaruu naa tama naa i kootou! TeAtua, TeAriki Haimahi
ku oti te lono i naa ttani naa tama e heheuna i kootou naa.✡ 5 Te saaita
kootou ni nnoho ka tutu laaoi i te kerekere nei raa, te lopo mee e taukalleka
ni kaatoa atu ki kootou; kootou ni nnoho ka hakatataahao naa tinotama
kootou ki naa tiputtipu kootou e kaimannako. Kootou ku oti te kkai
ka ppeti, aa teenei kootou ku tau ki taaia ki mmate. 6 Te lopo

✡ **4.6** Prov 3.34 (LXX) ✡ **4.14** Prov 27.1 ✡ **5.3** Mt 6.19 ✡ **5.4** Deut 24.14-15

tama taukalleka ku oti te hai haaeoina kootou ka taaia no mmate, aa naa tama naa iaa ni see hai vana hakallika ni mee ki kootou.

Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki TeAtua

7 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki te saaita ma ki ahemai TeAriki. Kootou mmata i naa lavatoa te tama e tori kaikai raa te noho ka ttari ki ffua ana kaikai e tori. A ia e noho hakaraaoi iloo ka ttari ki tae mai te ssao te ua, ki ssomo hakaraaoi ana mee e ttori. 8 Kootou hoki ki nnoho hakaraaoi ka ttari. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari, i te aso TeAriki e ahemai raa ku taupiri.

9 Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see taumaruu i telaa tama, ki see ttuu kootou imua te hakatonu TeAtua. Ttama e hakatonutonu raa ku taupiri ki au. 10 Aku taaina ma aku kave nei, kootou mannatu i naa pure TeAtua teelaa ni sassare ka hakaea i te inoa TeAriki. Kootou ki too te tiputipu naa tama naa i naa nnoho hakalavatoa laatou ma naa haaeo. 11 Taatou e ttapa ma laatou e fiaffia i laatou ni lavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. Kootou ni llono i naa lavatoa Job te noho ma naa haaeo ni mee iaa ia. Kootou e illoa hoki maa ia ni haia hakaraaoina TeAriki imuri. I te aa, i TeAriki se tama e laaoi aa e manava aroha i te tama.✡

12 Aku taaina ma aku kave nei. Teenei se taratara hakamaatua. Ki mee kootou e hai maa kootou e taratara maaoni, kootou see taratara hakamaumau ki te lani ma te maarama nei. Seai. Kootou ki mee koi peelaa, “Uee,” i naa saaita kootou e mee maa teenaa se taratara maaoni, aa “Seai,” i naa saaita kootou e mee maa teenaa seai se taratara maaoni. Kootou ki mee peenaa ki see takkoto kootou i laro te hakatonu TeAtua.✡

13 E hai tama i kootou e taka ma ana mmaha? Kootou taku ki TeAtua. E hai tama i kootou e fiaffia? Kootou huahua ni mako ka hakanau i TeAtua. 14 E hai tama i kootou e maki? Kootou ki aru ki naa tama hakamaatua te lotu, naa tama naa ma ki taku maa naa tama e mmaki naa, aa laatou ma ki mumurua naa tama naa ki te ssunu te oliv i te inoa TeAriki.✡ 15 Te taku te tama e hakataakoto tonu i TeAtua raa e hakamasike te maki no marooroo. TeAriki ma ki hakaahea a ia naa haitino naa tama e mmaki naa no taukalleka, aa naa haisara hoki naa tama naa ma ki uiia ki mee laatou ni mee ni haisara maa laatou. 16 Aa teenaa, kootou ki hakaari naa haisara kootou ki naa taaina kootou, aa kootou ku taku maa telaa tama, ki malolloo kootou i naa maki kootou. Te taku te tama e sosorina taukareka raa e haimahi iloo. 17 Elijah se tama koi ma ko taatou. A ia ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki puuia te ua raa ki see too. Teenaa te ua raa ni see too ana setau e toru ma te vasi.✡ 18 Ki oti raa, a ia ni taku hoki ki too te ua. Te lani ni too iho tana ua aa te kerekere ni ssomo ana kaikai.✡

19 Aku taaina ma aku kave nei, ki mee se tama i kootou ni tiiake ia te hakamaaoni, no sura atu telaa tama no huria tana manava ki ahemai a ia, 20 kootou hakamaarona lokoi te taratara nei: te tama e huria a ia te manava te tama haisara ki ahemai ki te hakamaaoni raa, te tama haisara naa ku hakasaoria a ia i te mate. Teenaa TeAtua ma ki uiia a Ia naa haisara katoo te tama naa.✡

✡ **5.11** Job 1.21-22; 2.10; Ps 103.8 ✡ **5.12** Mt 5.34-37 ✡ **5.14** Mk 6.13 ✡ **5.17** 1 Kgs 17.1; 18.1 ✡ **5.18** 1 Kgs 18.42-45 ✡ **5.20** Prov 10.12; 1 Pet 4.8

1 PETER
TE PAS MUA PETER
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas mua Peter raa ni sissii ki naa tama te lotu, teenei e taapaa a ia ma ko "naa tama TeAtua ni hakamaatino", teelaa e ttaka masseu ma ni horau ki naa matakaaina e ttuu haka tokorau i Asia. Peter ni sissii te pas nei ki hakatipuina naa manava naa tama teelaa ma ki tokatoka i te pas nei. Teenaa ko naa tama e mee pakavaina ka hakallono isu i laatou e lotu i TeAtua. Peter e sissii te pas nei no hakasua ake i te Lono Taukareka teelaa e taratara i Jesus Christ. Teenaa maa teelaa ko te mate Christ, tana masike mai ana i te mate, aa te purepure TeAtua maa Christ ma ki ahemai, teelaa ki taaohi manava laatou. Laatou ki illoa i te mee nei ki lavatoa laatou te nnoho ma naa haaeo e pakkuu ake ki laatou, aa maa naa vana nei e ssura ki haaiteria naa hakataakoto laatou i TeAtua. Teenaa maa laatou ma ki kauake naa tuuhana laatou TeAtua i te "Aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei". (1.7)

E hakapaa ma naa taratara i naa nnoho hakalavatoa ma naa haaeo raa, Peter e taratara ake hoki ki naa tama naa ki nnoho laatou ka sosorina ma ni tama teelaa e ttaka ma Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2
Peter e hakasua i te ara TeAtua e hakaora te tama 1.3–12
Naa akonaki i te ora e tapu 1.13—2.10
Naa sosorina te tama e lotu i ana ttiri i naa haaeo 2.11—4.19
Naa meemee seemuu ma naa heuna te tama e lotu 5.1–11
Naa taratara hakaoti 5.12–14

1 A nau Peter, se aposol Jesus Christ.

Nau e sissii te pas nei ki kootou, naa tama ni hakamaatinoria TeAtua e ttaka masseu ma ni horau iloto naa matakaaina i Pontus, Galesia, Capadosia, Asia aa ko Bitinia. 2 Kootou kunaa hakamaatinoria iloo TeAtua Tamana, e hano ma tana hakataakoto ni noho ma Ia imua, no haia TeAitu Tapu ma ni tama e ttapu ki tautari kootou i Jesus Christ aa ki uiia naa haisara kootou tana ttoo.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki nnoho laaoi kootou i naa aso hakkaatoa.

Taaohi manava i te ora maaoni

3 Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia e takoto tana hui aroha i taatou, teenaa Jesus Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate ki hookii mai a Ia te ora maaoni nei ki taatou. Teenei taatou e taaohi manava i te ora maaoni nei, 4 aa taatou ku matamata koi ki te ssao TeAtua ma ki hookii mai naa tuuhana taatou teelaa e tukua a Ia maa ana tama. Naa mee naa e takkoto i TeAtua i te lani, te kina naa mee naa see lavaa te ppara, te hakallika aa see lavaa te seai. 5 Teenaa ni tuuhana kootou, aa TeAtua, i ana mahi, ma ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou ki tae ki te ssao kootou ma ki hakaoratia a Ia i te aso hakaoti.

6 Niaaina maa te tamaa sao nei kootou e nnoho ka hakallono isu ma te kau haaeo raa, kootou ki fiaffia i te mee naa. 7 Kootou see mamannatu tammaki, teenaa ni ara TeAtua e mee ki haaite naa hakataakoto kootou, ki mee maa kootou e lotu maaoni. E mee koi ma ko i-naa tuunia taatou naa kol raa i te ahi ki haaiteria maa teenaa ni kol maaoni. Tevana iaa naa hakataakoto kootou e ttoe iaa i naa kol. Teenaa ko te vana kootou e tau ki haaiteria

naa hakataakoto kootou ki takkoto haimmahi peenaa. Te aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei raa, TeAtua ma ki hiahia i kootou, teenaa a Ia ma ki hakanau i kootou no mee kootou ma ni tama hakamaatua. 8 Niaaina maa kootou seki kkite iaa Ia raa, kootou e llee koi naa manava kootou iaa Ia; niaaina maa kootou see kkite iaa Ia i te saaita nei raa, kootou e lotu koi iaa Ia. Teenaa te hiahia e takoto iloto naa manava kootou naa see ilotia taatou te tarataraina, 9 i te aa, i kootou ku hakaoratia TeAtua. Teenaa ko te mee ni hakatina ai kootou iaa Ia.

10 Teenei ko naa taratara i te hakaora nei teelaa ni ssee hakappuru ai naa pure TeAtua raa ma ki ilotia laatou, aa teelaa ni tarataraina mai laatou hakaoti i te mee taukareka TeAtua ma ki kauatu ki kootou. 11 Naa tama naa ni ssee ma ki ilotia laatou te ssao te taukareka naa ma ki sura mai, aa ma te taukareka naa ma ki hakasura mai peehea. Teenaa ko te ssao TeAitu Christ, teelaa e takoto i laatou, e hakaari ake. Teenaa ko ana taratara ni mee maa Christ ma ki oti ku hakallono isu aa te laaoi teelaa ma ki sura imuri. 12 TeAtua ni hakaari ake ki ana pure raa maa naa heuna laatou naa see mee ma ki tokonaki ki laatou; laatou e heheuna ki tokonaki ki kootou. Laatou ni tarataraina laatou naa taratara teelaa ku llono kootou i te saaita nei i naa hakaea atu te Lono Taukareka raa naa tama e tauria naa mahi TeAitu Tapu, te tama ni heunatia mai i te lani. Teenei ko naa mee naa ensol raa iloo e fiffai maa laatou ki illoa.

Te ora e tapu

13 Teenaa, kootou hakattonu naa hakataakoto kootou. Kootou ki tinomaamaa ka taaohi manava ki te taukareka teelaa ma ki kauatu i te saaita Jesus Christ ma ki hakasura mai. 14 Kootou tautari ki TeAtua, aa kootou ku tiiake naa sosorina see ttonu ni ttaka ma kootou imua, i te saaita kootou koi ttaka see illoa i naa vana. 15 E mee pee ko TeAtua, te tama ni aru atu ki kootou raa e tapu, teenaa kootou hoki ki hakamaarama naa ora kootou ki ttapu i naa vana katoo kootou e mee. 16 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Hakamaarama naa ora kootou ki ttapu, i aa nau e tapu.”✡

17 Kootou e kannaa maa TeAtua ko kootou Tamana i naa saaita kootou e taku kiaa Ia. Tevana iaa kootou ki illoa maa TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei; a Ia e hakatonutonu naa tama hakkaatoa ki tau ma naa vana naa tama naa ni mee. Aa teenaa, i te saaita kootou e nnoho i te maarama nei raa, kootou ki nnoho ma ni horau ka lotu mattaku iaa Ia. 18 Kootou e illoa i kootou ni see uruhanaina TeAtua ki tiiake kootou te ora see hai vana e taunai teelaa ni hakataka mai maa naa tippuna kootou raa ki naa mee vare pee ko naa siliva ma naa kol. Seai. 19 Kootou ni uruhanaina TeAtua ki te ttoo Jesus, te tama ni mee ma ko te sukua sipsip e matahua. 20 A Ia ni hakamaatinoria TeAtua imua tana penapena ana te maarama nei, aa teenei ni hakasuratia mai i naa aso hakaoti nei ki kauatu te taukareka kootou. 21 Kootou nei e tautari ki TeAtua i kootou ku illoa i Christ. Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate no hakanohoria ma se tama hakamaatua. Teenaa kootou ki taaohi manava ka lotu tonu ki TeAtua soko Ia.

22 Teenei naa ora kootou ku mallama i kootou e tautari ki te hakamaaoni TeAtua, aa kootou hoki ku oomai no fiffai hakaraaoi ki naa taaina kootou raa, teenaa kootou ki hakassura te manava laaoi maaoni ki telaa tama. 23 I te aa, iloto naa mahi te taratara te ora maa te taratara TeAtua e takoto raa, kootou ni ahe hoki no mee ma ni tamalliki e hannau mai hoou. Tevana iaa kootou see hannau mai i naa mahi te tama teelaa ma ki oti koi ku mate, kootou e hannau mai iloto naa mahi TeAitu teelaa ma ki see lavaa te mate. 24 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,

✡ **1.16** Lev 11.44-45; 19.2

“Naa tama hakkaatoa e mee ma ko naa vvee,
naa tiputtipu taukalleka naa tama naa e mee ma ko naa kaute naa vvee.
Naa vvee raa ma ki mmate, aa naa kaute raa ku maaoha,
25 aa te taratara TeAtua raa iaa ma ki takoto no takoto hakaoti.”✡
Teenei ko naa taratara i te Lono Taukareka teelaa ni kauatu ki kootou.

2

Te hatu e ora ma te kanohenua e tapu

1 Kootou ki tiiake te kau tiputtipu e hakallika. Tiiake te taratara kailaarao,
te manava kaikailua, te manava ssano, aa te taratara haaeo i telaa tama.
2 Kootou ki mee ma ko naa tamalliki punaammea e hannau hoou, e hii uu
lokoi ki te vai uu taukareka TeAitu Tapu, ki ttipu ake kootou no too te ora
maaoni. 3 E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu peelaa, “Kootou ku oti
te kkite soko kootou i te laaoi TeAtua.”✡
4 Oo mai ki TeAriki, teenaa ko te hatu te ora teelaa ni hakakkeeina
te henua ma se tamavare, iaa ni tukua TeAtua ma se tama hakamaatua.
5 Oo mai kootou ma ni hatu e ora. TeAtua e mee ki hakatuu kootou
ki mee kootou ma ko te Hare Tapu TeAitu Tapu, aa teenaa ko te kina kootou
ma ki heheuna ma ni maatua e ttapu, e hakaara naa mee maaoni teelaa
e hiihai ai TeAtua, i te aa i kootou ni tama e heheuna maa Jesus Christ.
6 I te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,
“Nau ni hakamaatino te hatu hakamaatua,
teenaa e hakatuuria a nau ma ko te pou hakamaatua i Zion;
aa se tama peehea e hakatina iaa Ia raa, a ia ma ki see lavaa hakaoti
te hakanaparia.”✡
7 Teenei ko te hatu hakamaatua ki kootou, naa tama e lotu; aa ki naa tama
see lotu raa iaa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te hatu ni hakakkeeina
naa tama e ppena hare maa e hakallika raa,
teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.”✡
8 Telaa taratara e mee maa,
“Teenei ko te hatu ma ki llave ai naa vae te henua no taussina ki laro,
te hatupaa teelaa ma ki ttiri ai naa vae naa tama naa no maaoha laatou
ki laro.”✡
Naa tama naa ni llave naa vae laatou no taussina ki laro i laatou
ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua; aa laatou hoki ni tukua ki haia
peenaa.
9 Kootou iaa ko naa tama TeAtua ni hakamattino. Kootou naa
ko naa maatua i te nohorana TeAriki, te kanohenua e tapu. Kootou naa
ko naa tino tama TeAtua. Kootou ni tukua TeAtua, te tama ni kannaatu
ma ki hakattaha kootou i te poouri no oomai ki tana maasina, ki hakaea
kootou i ana sosorina e taukalleka.✡ 10 Imua raa kootou ni see mee
ma ko te kanohenua TeAtua, aa i te saaita nei kootou ku mee pee
ko te kanohenua TeAtua. Imua raa kootou ni see illoa i tana manava aroha,
aa i te saaita nei raa TeAtua ku aroha i kootou.✡

Hakannoo ki naa tama hakamaatua

11 Aku soa nei. Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, i kootou ni horau
e ttaka ssiri vaaroto te maarama nei. Kootou see mee ma ki tautari
kootou ki naa sosorina kaimannako naa tama te maarama nei e mee
ki naa haitino laatou, i teenaa ko te tiputipu e lavaa te mee naa tinotama
kootou no hakallika. 12 Kootou ki sosorina taukalleka imua naa karamata

✡ **1.25** Is 40.6-8 (LXX) ✡ **2.3** Ps 34.8 ✡ **2.6** Is 28.16 (LXX) ✡ **2.7** Ps 118.22 ✡ **2.8** Is 8.14-15 ✡ **2.9** Ex 19.5-6; Is 43.20,21 (LXX); Deut 4.20; 7.6; 14.2; Tit 2.14; Is 9.2 ✡ **2.10** Hos 2.23

naa tama see lotu i TeAtua, teenaa i te saaita kootou ma ki tuku haaeoina laatou maa kootou ni tama haisara raa, laatou ki kkite i naa sosorina taukalleka kootou. Aa teenaa laatou ma ki hakannau i TeAtua i tana aso ma ki hakasura iho.

13 TeAriki e hiihai maa kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau katoo te maarama nei. Kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome, i aa ia ko te tama hakamaatua hakaoti te henua, 14 aa kootou hoki ki tuku ki naa vana naa paretuku, i laatou ni tukua te Tuku i Rome raa ki karapusina naa tama e sosorina hakallika, aa ki hakanauria naa tama e sosorina taukalleka. 15 I te aa, i TeAtua e hiihai maa kootou ki sosorina taukalleka, ki see nnoho naa tama e sosorina vvare raa ka mee te kau taratara hakalellesi i kootou. 16 Kootou ki nnoho ma ni tama see haka apiapi i te kau vana, tevana iaa kootou ki see mannatu maa kootou e ttana te mee mmuni ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki nnoho ma ni poe TeAtua. 17 Kootou ki mee hakaraaoi naa tama hakkaatoa, aa kootou ki manava laaoi i naa tama e lotu kootou hakapaa. Kootou ki lotu mattaku i TeAtua, aa kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome.

Tautari ki te tiputipu Christ

18 Kootou naa tama e heheuna, kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau kootou, aa kootou ki sosorina taukareka ki laatou. Nau see vanaatu ma ki tuku koi kootou ki naa vana naa tama e laaoi aa e meemee hakaraaoi ki kootou. Seai. Kootou ki sosorina taukalleka hoki ki naa tama e haaeo. 19 Ki mee kootou see hai vana e ssara, aa kootou iaa e hai haaeoina ka hakallono isu kootou, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoina TeAtua i kootou ni lavaa te nnoho hakalavatoa ma naa haaeo naa. I te aa i naa hakataakoto kootou e takkoto i TeAtua. 20 Ki mee kootou e taaia i kootou e sosorina hakallika, se aa e taukareka kootou ma ki too? Aa ki mee kootou e sosorina taukalleka, aa kootou e taaia ka hakallono isu raa, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoina TeAtua. 21 Teenei ko te tiputipu nei teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua, i Christ tana tino ni hakallono isu maa kootou. A Ia ni hakasura te tiputipu nei ki kkite kootou, aa kootou ku tautari kiaa Ia. 22 A Ia ni see haisara ni ppena, aa see hai tama ku oti te lono maa Ia ni pesi se taratara hakareeresi.✡ 23 Tana saaita ni sasaakiria raa, a Ia ni see huri atu no sasaakiri hoki; tana saaita ni taia no hakallono isu raa, a Ia ni see huri atu ma ki hetaa laatou. A Ia ni tuku koi ki TeAtua, te tama e hakatonutonu ki te ara e tonu.✡ 24 Christ tana tino ni amo naa haisara taatou i tana haitino no mate maa Ia i aruna te kros, ki lavaa taatou te mmate ki naa haisara taatou, aa taatou ku nnoho ki te ora e tonu. Kootou nei ku malolloo i naa maki kootou iaa Ia ni mere i tana taia ana.✡ 25 Kootou ni mee ma ko naa sipsip e hurohuro ssiri, aa teenei kootou ku oti te hakaahea mai ki tautari kootou ki te Tama e roorosi ka mmata ake ki naa tinotama kootou.✡

3

Naa hai aavvana

1 Kootou naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou. Ki mee naa aavana kootou naa see hakannoo ki naa taratara TeAtua, naa manava laatou ma ki hurisia naa sosorina kootou ki laatou aa laatou ma ki ffuri no lotu, niaaina maa kootou see hai taratara e kauake.✡ 2 I te aa, i laatou ma ki kkite maa kootou e sosorina taukalleka, aa kootou hoki e hakannoo lokoi ki naa taratara laatou. 3 Kootou see mee maa

✡ **2.22** Is 53.9 ✡ **2.23** Is 53.7 ✡ **2.24** Is 53.5 ✡ **2.25** Is 53.6 ✡ **3.1** Eph 5.22; Col 3.18

kootou ki hai laakei ki te kau mee ka hakatilotilo ki naa haitino kootou,
ki mmata te henua maa kootou e tiputtipu taukalleka. Teenaa ko i-
naa hirihiri naa lauru kootou ka ppini kootou ki te kau pini e makilakkila,
aa i naa hekau kootou e hakao teelaa e taavi mmaha aa e pura mallama.✡
4 Te ata te ffine e takoto iloto tana hatumanava. Teenaa ko te tiputipu
te tama e meemee seemuu, e laaoi, aa see iloa te loto: te tiputipu
e kaimanako ai TeAtua. 5 Naa haahine te lotu imua teelaa ni taaohi manava
i TeAtua raa ni hai laakei ki laatou i naa tuku laatou ki naa aavana laa-
tou. 6 Sarah ni mee peenaa. A ia ni hakannoo ki tana aavana, Abra-
ham, ka kannaa i tana aavana naa ma se hakamau aana. Kootou nei
ku mee ma ni tamalliki haahine Sarah ki mee kootou e sosorina taukalleka
ka see mattaku i te kau vana.✡
7 Peelaa hoki, kootou naa taanata raa ki nnoho hakaraaoi ma naa aavana
kootou, aa kootou ki illoa maa laatou see haimahi pee ko kootou. Kootou
mmata atu hakaraaoi ki laatou, i laatou hoki ma ki too te ora TeAtua
pee ko kootou. Ki mee te tiputipu nei e tauhia kootou, see hai vana
ma ki ppui mai i naa saaita kootou e taku ki TeAtua.✡

Noho laaoi ma telaa tama

8 Ki hakaoti aku taratara nei: kootou ki ttaka ma te hakataakoto tokotasi
aa kootou ku meemee hakaraaoi aaraa tama; kootou ki hai taaina laaoi,
aa kootou ki laaoi ka manava aroha i telaa tama. 9 Ki mee ni tama
e sosorina hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no sosorina hakallika
hoki ki laatou. Aa ki mee ni tama e sasakkiri ki kootou, kootou
see ffuri atu no sasakkiri hoki. Seai. Kootou ki taku ki TeAtua ki haia
hakaraaoina naa tama naa. I te aa, te saaita kootou ni kannaatia TeA-
tua raa, a Ia ni purepure atu maa kootou ma ki haia hakaraaoina a Ia.
10 Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee ni tama e ffiffai maa laatou e nnoho hakauaua ki kkite laatou
i naa sao e taukalleka,
laatou ki tiiake te taratara hakallika ma te taratara hakareeresi.
11 Laatou ki tiiake naa sosorina e hakallika aa ku mee naa sosorina
e taukalleka;
laatou ki hai hakappuru ki nnoho laaoi laatou ma aaraa tama.
12 I te aa, i TeAriki e roorosi peenaa ki naa tama e ttonu naa ora laatou,
aa e hakannoo ki naa taku laatou.
Tevana iaa a Ia see hakannoo ki naa tama e sosorina hakallika.”✡
13 Ko ai te tama ma ki maanatu ma ki haia pakavaina kootou ki mee
kootou e sosorina taukalleka? 14 Aa ki mee kootou e mee pakavaina
i kootou e sosorina taukalleka, kootou ki fiaffia. Kootou see mattaku
i aaraa tama, aa kootou ki see mamannatu tammaki. 15 Kootou ki tauhia
kootou Christ ki noho hakamaatua ma se Ariki kootou. Ki mee ni tama
e vasirisiri ki illoa laatou i te mee e taukareka e taaria kootou, kootou
ki nnoho tanatana hakaoti ma ni taratara maa kootou, teenaa aa kootou
ku taratara atu hakaraaoi ki illoa laatou.✡ 16 Tevana iaa kootou seai iloo
ki hurihuri haaeo naa reo kootou; kootou taratara atu hakaraaoi lokoi
ki illoa naa tama naa. Kootou mmata ki mallama naa hakataakoto kootou.
I te saaita kootou e sasaakiria raa, naa tama e taratara haaeo i naa sosorina
taukalleka kootou, naa tama e tautari ki Christ, ma ki nnapa i naa taratara
laatou e mee naa. 17 E taukareka maa taatou e hakallono isu i taatou
e sosorina taukalleka, ki mee maa teenei ko te hiihai TeAtua. Aa ki mee
taatou e hakallono isu i taatou e sosorina hakallika raa iaa, te mee naa

✡ **3.3** 1 Tim 2.9 ✡ **3.6** Gen 18.12 ✡ **3.7** Eph 5.25; Col 3.19 ✡ **3.12** Ps 34.12-16 (LXX) ✡ **3.15** Mt 5.10; Is 8.12-13

e sara. 18 Christ ni mate tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara naa tama
te maarama nei. A Ia ni mate ki uruhanaina taatou, naa tama haisara,
teenaa ki toa taatou ki TeAtua. A Ia ni taia no mate, tevana iaa a Ia
ni hakaoratia hoki TeAitu Tapu. 19 Tana aitu raa ni hano no hakaea
naa taratara TeAtua ki naa aitu e karapusi i naa kina. 20 Teenaa ko naa aitu
naa tama ni see hakannoo ki TeAtua i tana saaita ni noho ka ttari ki laatou
i te ssao Noah ni penapena tana vaka e lasi. Teelaa se takavaru koi naa tama
ni ssao i te saaita naa. Naa tama naa ni hakassaoria te ttai ni hakaffuta naa.✡
21 Te vai naa e huri atu te hakaukau tapu, teenei e ssao ai kootou hoki
iloto naa mahi teelaa ni hakamasike Jesus Christ i te mate. Teenaa
seai ko te hakaukau ki maffana naa kerekere naa haitino kootou. Teenaa
se purepure kootou e tuku ki TeAtua maa te hakataakoto e taukareka.
22 Christ ku oti te hano ki te lani, aa teenei ku noho i te vasi hakamaatau
TeAtua. A Ia ku noho hakamaatua i naa ensol, naa aitu hakamaatua aa ma
naa aitu haimahi i te lani.

4

Ttiputipu naa tama TeAtua

1 I Christ ni hakallono isu tana haitino, teenaa kootou hoki ki mee
naa hakataakoto kootou ki haimmahi pee ko Ia. I te aa, te tama
e hakallono isu tana haitino raa ko te tama ku see ppena hoki naa haisara.
2 Kaamata i te saaita nei, i te saaita kootou koi nnoho i te kerekere raa,
naa ora kootou ki tautari ki te hiihai TeAtua. Kootou see mee ma ki tautari
kootou ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai naa tama
te maarama nei. 3 Te nnoho kootou imua ka hai naa vana te kanohenua
see lotu i TeAtua raa ku tau peenaa. Imua raa kootou ni hai huri ka hai
kootou naa vana e kerekkere; kootou ni hakavaarea te unu naa vai mmara;
kootou ni unuunu hakapaa ka hakassura te kau vana e hakannapa, aa
kootou e lotu peenaa ki naa aitu hakalellesi kootou ni penappena. 4 Aa
i te saaita nei raa, te kanohenua see lotu i TeAtua raa ku tteki i kootou
ku see hakauru ake hoki ki naa vana laatou, teenaa ko te nnoho laatou
ka sosorina pee ko naa manu aa see hakatonu maa ni aa laatou e hai.
Teenaa e ffuri ai laatou no taratara hakallika i kootou. 5 Tevana iaa
naa tama naa ki kauake ni taratara maa laatou i naa takkoto naa ora
laatou ki TeAtua, iaa Ia e noho ki hakatonutonu naa ora naa tama e ora
ma naa tama e mmate. 6 Teenaa ko te vana te Lono Taukareka raa
ni kauake ki naa tama ku oti te mmate i te saaita laatou koi ora. Maaoni,
laatou ni mmate pee ko naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou raa
ni mmate, tevana iaa teenei laatou ku oti te hakaoratia TeAtua no ttaka
laatou ma ni aitu pee ko TeAtua.

Heunatia naa heuna TeAtua

7 Te ssao naa mee hakkaatoa ma ki hakaoti mai raa ku saaita koi.
Teenaa naa hakataakoto kootou ki ttonu aa kootou ku roorosi
hakaraaoi iloo i naa sosorina kootou, ki lavaa kootou te taku hakaraaoi.
8 Te tiputipu e takoto i aruna naa mee hakkaatoa raa, teenaa ko te tiputipu
te manava laaoi kootou i telaa tama. I te aa, te manava laaoi koi e lavaa
te mee te tama ki uiia naa haisara telaa tama.✡ 9 Hakauru telaa tama
ki loto naa hare kootou, aa kootou ki see hai manava. 10 Kootou hakkaatoa
ki too te kau mee e taukalleka kootou ni kauatu TeAtua raa no tokonaki
ki naa taaina kootou, pee ko naa vana te tama e heheuna taukareka
i TeAtua. 11 Naa tama e tukua ki taratara raa, laatou ki hakaea naa taratara

✡ **3.20** Gen 6.1—7.24 ✡ **4.8** Prov 10.12

TeAtua; naa tama e tukua ki heheuna raa ki heheuna ki naa mahi laatou
e kauake TeAtua. Kootou ki sosorina peenei ki takkoto naa ahu raa i TeAtua
iloto te inoa Jesus Christ. A Ia e taka hakamaatua aa e takoto haimahi
peenaa. Amen.

Naa tama te lotu e hakallono isu

12 Aku taaina nei. Ki mee kootou e ttiri i te kau haaeo ka hakallono isu,
kootou ki see mannatu maa ni vana sara ku mee i kootou. Seai. Teenaa
ni vana e ssura ki haaiteria naa hakataakoto kootou i TeAtua. 13 Kootou
ki fiaffia i kootou e hakallono isu hoki pee ko Christ. Teenaa kootou
ma ki fiaffia iloo i te saaita ana mahi ma ki hakassura ki te maarama nei.
14 Kootou ki fiaffia ki mee kootou e sasaakiria maa i kootou ni tama e tautari
ki Christ; kootou e haia peenaa i TeAitu haimahi TeAtua e takoto i naa ora
kootou. 15 Ki mee se tama i kootou e hakallono isu, a ia ki see mee maa
ia e hakallono isu maa i aa ia se tama e taa tama, e kailaarao, e ppena
naa vana e ssara, aa e hakauru atu tana pisouru ki naa vana are aaraa tama.
16 Tevana iaa ki mee kootou e hakallono isu maa i kootou ni tama te lotu,
kootou ki see nnapa. Kootou ki fiaffia i TeAtua i kootou e taapaa te henua
ki te inoa Christ.

17 Te ssao te hakatonu TeAtua ki kaamata raa ku tae mai. TeAtua
ma ki kaamata te hakatonutonu ana tama raa imua. Aa ki mee
a Ia e kaamata i ana tama, kootou e mannatu maa naa tama
see hakannoo ki te Lono Taukareka TeAtua raa ma ki haia peehea imuri?
18 Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee maa e hainattaa te hakaora naa tama e taukalleka,
naa tama haisara raa ma ki hakaoratia peehea?”✡

19 Aa teenaa, naa tama e hakallono isu i teenaa ko te tiputipu TeAtua e hiihai
ki sura i laatou raa, naa tama naa ki sosorina taukalleka ki aaraa tama,
aa laatou ku tiiake naa ora laatou ki takkoto i naa rima TeAtua, te tama
ni penapena laatou. A Ia maraa e haia lokoi a Ia naa mee ana e taratara
maa Ia ma ki mee.

5

Te kanohenua TeAtua

1 Nau nei se maatua te lotu. Nau e pesi atu te taratara nei ki naa tama
hakamaatua te lotu e nnoho i kootou i te kina naa. Nau ni kite
ki aku tino karamata i te saaita Christ ni hakallono isu. Aa i te saaita
Christ ma ki ahemai ma se tama haimahi raa, nau ma ki haia hoki
ma se tama haimahi. Teenei nau ku pesi atu te taratara nei ki kootou
2 ki roorosi hakaraaoi kootou ki te kanohenua TeAtua teelaa ni kauatu
ma ki mmata ake kootou, e mee pee ko naa tama e tukua ki roorosi
naa sipsip. Kootou ki fiaffia te mee naa heuna naa i kootou e illoa maa
teenaa ni heuna TeAtua, tevana iaa kootou see kkaro maa i kootou
e illoa maa teenaa ni heuna are aaraa tama. Kootou see mee maa
kootou e heheuna ma ki tauia kootou; kootou ki heheuna i kootou e fiffai
ma ki tokonaki kootou ki naa tama naa.✡ 3 Kootou see mee maa kootou
ki meemee hakamaatua i aruna naa tama ni kauatu ma ki mmata ake
kootou naa. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu e tonu ki tautari
naa tama naa ki kootou. 4 Te saaita te Tama Hakamaatua e roorosi i taatou
e hakasura mai raa, kootou ma ki kauatu naa hau maatua kootou teelaa
see lavaa te mmae.

✡ **4.18** Prov 11.31 (LXX) ✡ **5.2** Jn 21.15-17

5 Peelaa hoki, kootou naa tama taane raa ki hakannoo ki naa tama
kootou e mattua. Kootou hakkaatoa ki see ahu ki kootou soko kootou;
kootou ki tokonaki ki naa taaina kootou. I te aa, e takoto tana taratara
i te Laupepa Tapu e mee maa, "TeAtua ma ki hakanaparia a Ia naa tama
e ahu. A Ia iaa ma ki tokonaki ki naa tama e meemee seemuu."✡ 6 Kootou
ki meemee seemuu ka nnoho i naa rima TeAtua, ki saaua naa inoa
kootou TeAtua no haia ma ni tama hakamaatua i tana saaita e vana maa
e taukareka.✡ 7 Tiiake naa mmaha kootou naa ki takkoto i naa rima TeAtua,
iaa Ia e aroha i kootou.
8 Kootou ki tino maamaa ka roorosi hakaraaoi iloo! Te tama
e tautau haaeo ma kootou, Satan, ku sasare ka motimoti mai i naa vasi
ma se manu kaitama e sessee tama ki kai. 9 Kootou tuu mmau ma
naa hakataakoto kootou i TeAtua; kootou seai iloo ki tuku atu ki naa vana
te tama naa. I te aa, i kootou e illoa maa naa tama katoo e lotu pee ko kootou
e nnoho i naa kina hakkaatoa i te maarama nei e uru hoki ki naa haaeo
peenaa. 10 Kootou ma ki hakallono isu i te punaa saaita koi. Aa te saaita
naa haaeo naa e llaka raa, te Atua naa laaoi hakkaatoa, te tama e aru atu
ki oo ake kootou no nnoho i tana maasina e takoto see oti, i kootou ni tama
Christ raa, ma ki haia a Ia naa vana kootou ki ttonu katoo, aa ki see hurihuri
naa hakataakoto kootou. Naa hakataakoto kootou hoki ma ki haia a Ia
ki haimmahi, aa ki tuutuu laaoi kootou ma naa hakataakoto kootou
i TeAtua. 11 TeAtua ki noho hakamaatua hakaoti peenaa! Amen.

Naa purepure hakaoti

12 Teenei ko Silas nei e tokonaki mai kiaa nau i taku pas huapotopoto
e sissii atu nei. Nau e iloa maa ia se tama e lotu maaoni i TeAtua. Nau
e sissii atu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau ki saapai atu ki kootou,
aa ki hakaari atu aku taratara nei maa teenei ko te laaoi maaoni TeAtua.
Kootou ki taaohi peenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua.✡
13 Te ssoa te lotu kootou i Babilon, teelaa ni hakamaatinoria hoki TeAtua,
e purepure atu ki kootou. Taku tama, Mark hoki e purepure atu ki kootou.✡
14 Pureppure ka vaisonissoni ma naa taaina kootou, ki huri ake peelaa maa
kootou e fiffai ki kootou.
Kootou naa tama e lotu i Christ, te laaoi TeAtua ki takoto i kootou.

✡ **5.5** Prov 3.34 (LXX) ✡ **5.6** Mt 23.12; Lk 14.11; 18.14 ✡ **5.12** Acts 15.22,40 ✡ **5.13** Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10; Phlm 24

2 PETER
TE SSOA TE PAS PETER
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa te pas Peter raa e sissii ki te lopo tama te lotu imua. I loto tana pas nei raa, Peter e taratara ake ki naa tama naa ki see hakannoo ki naa taratara naa tisa hakalellesi, aa ki see tautari atu laatou ki te tiputipu hai huri teelaa ku sura i naa akonaki naa tama naa. Peter e taratara ake ki tauhia laatou te iloa TeAtua maaoni aa TeAriki Jesus Christ, teenaa ko te iloa teelaa ni kauake naa tama ni kkite ki naa tino karamata laatou i Jesus aa ni llono hoki i ana akonaki. Peter e mamaanatu tammaki i naa akonaki naa tama teelaa e hai maa Christ ma ki see ahemai. A ia e taratara ake maa Christ see vave ahemai raa i TeAtua "see hiihai maa se tama ki mate; a Ia e hiihai maa naa tama katoo ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou." (3.9)

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2
Te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i naa tama te lotu 1.3–21
Naa tisa hakalellesi 2.1–22
Te saaita Christ ma ki ahemai 3.1–18

1 A nau, Simon Peter, se tama e heheuna maa Jesus Christ, aa nau hoki se aposol aana.

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama ni kauake naa tiputtipu e ttonu TeAtua aa ma te tama e hakasao taatou, Jesus Christ, ki lotu pee ko maatou i Jesus Christ.

2 Kootou ki nnoho hakaraaoi iloo ma te laaoi TeAtua, i kootou e illoa maaoni i TeAtua ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

Kootou ki sosorina maa ni tama ni kannaatia TeAtua

3 Taatou ni kaumai naa mee hakkaatoa iloto ana mahi hakamaatua. Teenaa ko naa mee taatou e ssee ki tokonaki ki naa ora taatou ki nnoho taatou ma ko naa tama e lotu maaoni. I te aa i taatou ku oti te oomai no illoa i TeAtua, te tama ni kannaatia a Ia taatou ki oo ake no kkite i ana mahi ma tana taukareka. 4 Teenei ko te ara nei ni kaumai ai a Ia ana mee hakamaatua teelaa ni purepure mai a Ia ki taatou, ki tauhia taatou te tiputipu e tapu TeAtua aa ki see usuhia taatou no mee naa vana e kerekkere te maarama nei.

5 Teenaa kootou ki hakappuru ki hakapaa te tiputipu e taukareka raa ma naa hakataakoto kootou i TeAtua, aa ki te tiputipu e taukareka raa, kootou ki hakapaa atu ma te illoa kootou iaa Ia; 6 aa ki te illoa kootou naa, kootou ki hakapaa atu ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou; ki te lavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou naa, kootou ki hakapaa atu te nnoho hakalavatoa ka ttari ki te ahemai TeAriki; aa ki te nnoho hakalavatoa ka ttari raa, kootou ki hakapaa atu te manava TeAtua; 7 aa ki te manava TeAtua, kootou ki hakapaa atu te hai taina laaoi aa te hai kave laaoi; aa ki te hai taina laaoi ma te haikave laaoi raa, kootou ki hakapaa atu ki te llee naa manava kootou i naa tama hakkaatoa. 8 Teenei naa tiputtipu ki tauhia kootou ki ttipu ake iloto naa manava kootou, aa ki mee kootou e tauhia maaoni kootou naa tiputtipu nei, naa tiputtipu nei ma ki takkoto haimmahi iloto naa manava kootou. Teenaa te iloa kootou i TeAriki taatou, Jesus Christ, ma ki sura i naa ora kootou. 9 Aa ki mee ni tama see ssura naa tiputtipu nei, teenaa ko laatou ku see lavaa te kkite

hakammao, naa karamata laatou ku mee ma e ppuni. Naa tama naa ku ssiri maa Christ ku oti te uiia a Ia naa haisara laatou ni mee imua.
10 Aa teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou ki hakappuru ki haia kootou naa tiputtipu teelaa ma ki huri ake peelaa maa kootou ni kannaatia maaoni TeAtua ki tautari kootou kiaa Ia, aa maa kootou ni tukua a Ia ki nnoho kootou pee ko tana kanohenua. Ki mee maa kootou e haia kootou naa vana nei, teenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua naa ma ki see lavaa iloo te tiiake. 11 I te ara nei raa kootou ma ki hakauruhia hakaraaoina iloo TeAtua ki loto te nohorana TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, teenaa ko te nohorana e takoto no takoto hakaoti.
12 Niaaina maa kootou ku oti te llono i naa taratara nei ka tauhia kootou te hakamaaoni ni kauatu ki kootou raa, nau ma ki hakahekahe atu koi naa taratara nei. 13 I taku saaita koi ora nei, nau e maanatu maa e tonu ki hakahekahe atu nau naa taratara nei ki see ssiri kootou. 14 Nau e iloa maa taku mate ku taupiri. TeAriki Jesus Christ ku oti te hakaari mai hakaraaoi iloo kiaa nau. 15 Teenaa nau ma ki heheuna hakappuru iloo ki lavaa kootou te hakamaarona i aku taratara nei. Taku saaita ku oti te mate raa, kootou ku mannatu lokoi ki aku taratara nei.

Te maasina TeAtua e takoto i Christ

16 Naa taratara maatou ni kauatu i te au taatou Ariki, Jesus raa, teenaa seai maa ni taratara hatu koi maatou ni llono. Seai. Maatou ni kkite i Jesus Christ ki naa tino karamata maatou. 17 Maatou ni ttuu ma Jesus Christ i te saaita TeAtua Tamana ni taratara hakanau mai i Jesus i te lani peelaa, “Teenei taku tama hakasere e llee ai taku manava!” Te haitino Jesus ni maasina katoo i te saaita TeAtua ni taratara mai peenaa. 18 Maatou takatoru ni llono i naa kaumai te taratara naa i te lani i te saaita maatou ni ttuu ma Jesus i aruna te mouna e tapu.✡
19 Maatou nei ku illoa maaoni maa naa taratara ni kaumai naa pure TeAtua raa ni taratara maaoni. E taukareka maa kootou ki tautari ki naa taratara naa, teenaa i naa taratara naa e mee ma se lamu e ura i te kina e poouri no tae ki te tahaata, i te saaita te hetuu te tahaata raa e too tana maasina iloto naa hatumanava kootou.
20 Tevana iaa teenei te mee hakamau kootou ki hakamaarona lokoi. See hai tama ma ki lavaa te ilotia a ia soko ia te hakataakoto se taratara i naa taratara purepure e takkoto i te Laupepa Tapu. 21 I te aa, see hai taratara i naa taratara purepure ni kaumai naa pure TeAtua raa e hakatahito i te hakataakoto te tama. Seai. Naa tama ni kaumai naa taratara naa, teenaa ni tama ni tauria naa mahi TeAitu Tapu i te saaita laatou ni hakaea mai naa taratara naa.

2

Naa tisa hakalellesi

1 E mee naa pure hakalellesi ni hakassura iho imua no ttaka vaaroto te henua, aa i te ara naa hoki, e mee naa tisa hakalellesi ma ki oti ku ttaka atu vaaroto kootou. Naa tama naa ma ki hakassura atu ma naa akonaki hakalellesi teelaa ma ki oti ku seua ai kootou, aa laatou ma ki hakakkeeina laatou TeAtua, te tama ni hakasao laatou. Teenaa laatou ma ki hakatekia koi no seua naa ora laatou. 2 Te lopo tama ma ki tautari atu ki naa sosorina hai huri naa tama naa; aa i naa vana see ttonu laatou e hai naa raa, aaraa tama ma ki ffuri no taratara hakallika i te ara te hakamaaoni. 3 I naa manava kailallao laatou raa, naa tisa hakalellesi naa ma ki ffuti te lopo mane i naa taratara ffatu laatou ni kauatu

✡ **1.18** Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35

ki kootou. Tevana iaa TeAtua kunaa noho iloo ka ttari ki hakatonutonu naa tama naa. Te ssao naa ora laatou e tukua ki seua raa ku taupiri!

4 Naa ensol ni ppena naa haisara laatou raa ni see hakassaoria TeAtua. Laatou ni tauatia katoo a Ia ki loto te kina te mate, teenaa te kina laatou e saisaitia ka mmoe i te poouri ana ka ttari ki te Aso te Hakatonu TeAtua. 5 TeAtua ni see hakasaoria a Ia naa tama imua raa hoki. A Ia ni hakaffuta tana tai no loohia te kanohenua ni see hakannoo kiaa Ia. Naa tama koi ni hakassaoria a Ia raa ko Noah, te tama ni hakaea te tiputipu e tonu, aa ma te laa takahitu tama.✡ 6 TeAtua ni mee pakavaina a Ia naa henua Sodom ma Gomora. Naa henua naa ni tuunia a Ia ki seai hakaoti. A Ia ni mee te vana nei ki hakailoa ki te henua i tana vana ma ki mee ki naa tama see hakannoo kiaa Ia.✡ 7 Lot ni hakasaoria a Ia i Lot se tama e taukareka. A ia ni tanitani peenaa i naa sosorina hai huri naa tama see llono taratara.✡ 8 Te tama e taukareka naa ni noho hakapaa ma naa tama naa. I te aso ma te aso, a ia ni tanitani peenaa i ana noho ka ttoka aa ka hakannoo ki naa sosorina hakallika naa tama naa. 9 Teenaa TeAtua e iloa i tana ara ma ki mee ki hakasaoria naa tama e hakannoo kiaa Ia i naa mmaha e ttaka ma laatou. A Ia e iloa hoki i tana ara ma ki haia a Ia ki lonollono raaoi iloo naa tama e sosorina hakallika raa ki tae ki te Aso te Hakatonu. 10 Teenaa ko naa tama e mee pakava naa haitino laatou ki naa vana e kerekkere teelaa e ttuu ai naa huru laatou, aa see tuku ki naa taratara hakamaatua TeAtua.

Naa tisa hakalellesi nei see illoa te ppore aa e manava hatu. Naa tama naa see illoa te tuku ki naa vana naa aitu haimahi i aruna; laatou e ffuri are no hai haaeoina laatou naa tama naa. 11 Naa ensol haimahi raa iloo, teelaa e haimahi are i naa tisa hakalellesi naa, see illoa te taratara haaeo ki naa tama naa imua naa karamata TeAtua. 12 Naa tama naa iaa e sosorina see hai mannatu. Laatou see illoa te hakatonu i te vana e taukareka ma te vana e hakallika. Laatou e sosorina ma ko naa manu vao kaittama e ttipu ake koi ki tauhia no taaia. Laatou maraa e ffuri no sasakkiri huri i naa vana laatou see illoa. Teenaa laatou ma ki taaia ki mmate, e mee ma ko naa manu vao kaittama. 13 Laatou ma ki haia ki hakallono isu hoki pee ko naa hakallono isu naa tama e mee pakavaina laatou. I te ao raa iloo, naa tama naa ma ki hakauaua i naa hai laatou ki te kau vana e kerekkere ma ki akottia te hiihai naa haitino laatou. Kootou ma ki nnapa i naa sosorina naa tama naa i naa saaita laatou e nnoho no kkai ma kootou. I te aa, i laatou ma ki taussua peenaa ka hai ki naa vana e hakannapa laatou naa iloto kootou. 14 Naa tama naa e sessee peenaa ki naa haahine e kai nauhie ki mmoe ma laatou; laatou ma ki ttuu naa huru laatou peenaa i naa haahine. Naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou raa e usuhia laatou peenaa ki ppenaa naa haisara. Laatou ni tama ku rakapau i naa vana kailallao laatou e hai. Teenaa, naa tama naa ku takkoto i laro naa haaeo TeAtua. 15 Naa tama naa ku see tautari ki te ara e tonu, ku tautari are ki te ara Balaam, te tama Beor. Teenaa se tama e kaimanako ki ana mane ma ki oti ku too i ana vana see ttonu e hai. 16 Tevana iaa te tama naa ni nutua te donki, (teenaa se manu see iloa te taratara) i aa ia se tama haisara. Te donki naa ni huri ake no taratara ake ma se tama, teenaa ki tiiake ai naa vana vvare te tama naa.✡

17 Naa tisa hakalellesi nei e mee pee ko naa sao i te ppaa i tua e ttuu pakuppaku. Laatou e mee pee ko naa uruaoa e irihia te matani, aa laatou ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua i te poouri ana hakaoti. 18 Naa tama naa e ahu iloo i naa taratara vvare laatou e hai. Laatou e usuhia laatou naa tama ku kaamata te hakattaha i naa tama e ttaka ma

✡ **2.5** Gen 6.1—7.24 ✡ **2.6** Gen 19.24 ✡ **2.7** Gen 19.1-16 ✡ **2.16** Num 22.4-35

naa hakataakoto see ttonu raa ki ahe no mee naa vana e kerekkere laatou e kaimannako. 19 Naa tama naa e taratara ake maa laatou e ttana te mee naa vana laatou e fiffai, aa naa tino laatou iaa e hakavaarea naa sosorina laatou e hakamannani teelaa ma ki mmate ai laatou. I te aa, te tama e hakavaarea raa ko te tama e hakamanani peenaa ki naa sosorina see ttonu. 20 Ki mee te henua ni tiiake laatou naa sosorina e kerekkere te maarama nei i laatou e illoa i TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, aa ni ahe hoki no tautari ki naa sosorina naa ka hakavaarea ai laatou, teenaa, te tiputipu laatou i te saaita nei ku hakallika iaa i te tiputipu laatou imua. 21 E taukareka ki mee maa naa tama naa ni see oomai no illoa i te ara te tiputipu e tonu. I te aa, te tiputipu laatou i te saaita nei e hakallika i laatou ku ffuri no tiiake laatou te taratara hakamaatua e tapu TeAtua ni kauake ki laatou, aa laatou iaa ku oti te illoa i te ara te tiputipu e tonu. 22 Te tiputipu nei e huri ake peelaa maa naa taratara raa ni taratara maaoni, teenaa ko naa taratara e mee maa, “Te poi raa e ahe koi no kai ana rua” aa ko “Te poi ku oti te kaukau raa e ahe koi no moe iloto te pelapela.”✡

3

TeAriki ma ki au

1 Aku soa nei, teenei te rua aku pas e sissii atu ki kootou. I aku pas katoo e lua ni sissii atu raa, nau ni hakahekahe atu naa taratara nei ki mallama naa hakataakoto kootou. 2 Nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona naa taratara ni tarataraina naa pure e ttapu TeAtua imua iloo. Nau e hiihai hoki maa kootou ki hakamaarona te taratara hakamaatua TeAriki, te tama e hakaora taatou, teelaa ni kauatu naa aposol kootou.

3 Te mee mua raa, kootou ki illoa hakaraaoi peelaa maa iloto naa aso hakaoti nei raa, e mee naa tama teelaa e tautari ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai laatou. Naa tama naa ma ki mee naa taratara taussua laatou,✡ 4 ka vasirisiri peelaa, “A Ia ni purepure atu maa Ia ma ki au, anii? Aa teehea Ia naa? Naa tippuna taatou raa ku oti te mmate, tevana iaa naa mee katoo koi takkoto iloo pee ko te saaita te maarama nei ni penapenaa TeAtua!” 5 Naa tama naa e mee maa laatou ku ssiri maa imua iloo raa, TeAtua ni llani tana kaitae, teenaa ki mahaa ake te lani ma te kerekere. A Ia ni llani no maavae te kerekere ma te ttai, aa teenaa hakassaaina iloo a Ia te kerekere e pakupaku raa ki sura i te ttai.✡ 6 Teenaa ko te ttai raa hoki, te ttai ni hakaffuta, teelaa ni loohia ka seua ai naa kanohenua imua.✡ 7 Tevana iaa te lani ma te kerekere, teenei e takkoto i te ssao nei e tauhia te taratara hakamaatua TeAtua naa koi, ki tuunia i te ahi. Naa mee naa e tauhia ki tae mai te aso te hakatonu TeAtua. Teenaa ko te saaita TeAtua ma ki hakatonu no taaia ki mmate naa tama see hakannoo kiaa Ia.

8 Tevana iaa kootou seai iloo ki ssiri i te mee tokotasi, aku taaina nei! I naa karamata TeAtua raa, te rooroa te aso tokotasi e noto ki te rooroa te simata setau; naa sao e lua naa e hakatau peellaa kiaa Ia.✡ 9 Aaraa tama e mannatu maa TeAtua e nnase te haia a Ia naa mee aana ni purepure mai ki taatou imua. Teenaa seai se vana maaoni. TeAtua e llee tana manava i kootou, teenaa a Ia see hiihai maa se tama i kootou ki mate. A Ia e hiihai maa kootou hakkaatoa ki ffuri naa manava kootou no tiiake naa haisara kootou.

10 Tevana iaa te aso TeAriki raa ma ki hakateki no sura iho ma se tama kailaarao. I te aso naa raa, taatou ma ki llono i naa takattuu mai i aruna

✡ **2.22** Prov 26.11 ✡ **3.3** Jude 18 ✡ **3.5** Gen 1.6-9 ✡ **3.6** Gen 7.11 ✡ **3.8** Ps 90.4

no seai naa papallani. Naa mee katoo e takkoto i naa papallani raa ma ki tuunia te vvela te ahi, aa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki seua hakaoti.✡ 11 I naa mee katoo ma ki seua i te ara nei raa, teelaa se tiputipu peehea ki tauhia kootou? Teenaa, kootou ki hakamaarama naa ora kootou ki ttapu aa kootou ku tautari ki te tiputipu TeAtua, 12 i naa nnoho kootou ka ttari ki te aso TeAtua ka heheuna hakappuru ki vave tae mai te aso naa. Teenaa ko te aso naa papallani ma ki ura no vvela hakkaatoa. Naa mee hakkaatoa i naa papallani ma ki tuunia te vvela te ahi. 13 Taatou iaa e ttari ki te mee TeAtua ni purepure mai ki taatou. Teenaa ko naa papallani hoou aa te kerekere hoou, te kina te tiputipu e tonu raa e takoto.✡

Naa taratara hakaoti

14 Aku soa nei. I te saaita kootou koi nnoho ka ttari ki te aso naa, kootou ki mmata hakaraaoi iloo ki ttonu naa ora kootou aa kootou ku mee ki seai iloo ni sara maa kootou imua naa karamata TeAtua. Kootou mmata hoki ki nnoho hakaraaoi kootou ma Ia. 15 Kootou mmata i te lavatoa TeAriki te noho ka ttari ki kootou. Kootou ki mmata maa teenaa se ssao aana e kauatu ki lavaa kootou te hakamaarama naa ora kootou ki hakaoratia kootou. Taatou taina, Paul, ni kauatu hoki naa taratara nei iloto ana pas ni sissii atu ki kootou. Paul ni kauake tana iloa TeAtua ki lavaa ia te kauatu naa taratara hakamaatua peenaa. 16 Teenei ko ana mee maraa e sissii atu iloto ana pas hakkaatoa i ana taratara i te vana nei. Aaraa taratara Paul ni sissii iloto ana pas naa ni hainattaa te ilotia. Teenaa ko ana taratara maraa e hurisia naa tama e vvare. Naa tama naa e mee naa vana naa hoki ki aaraa taratara te Laupepa Tapu. Naa tama naa ku penapena laatou sara soko laatou.

17 Tevana iaa kootou, aku soa nei, kunaa illoa are i te mee naa. Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see hurisia naa manava kootou naa tiputtipu see ttonu naa tama see llono taratara ka tiiake kootou te nnoho taukareka kootou naa. 18 I te aso maa te aso, kootou ki ttipu ake maa te manava laaoi TeAriki taatou, Jesus Christ. Kootou ki ttipu ake no illoa hakaraaoi iaa Ia, te tama e hakaora taatou. A Ia ki noho hakamaatua i te ssao nei aa ma naa aso hakkaatoa! Amen.

✡ **3.10** Mt 24.43; Lk 12.39; 1 Thes 5.2; Rev 16.15 ✡ **3.13** Is 65.17; 66.22; Rev 21.1

1 JOHN
TE PAS MUA JOHN
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te pas mua John raa e takkoto ana tahito taratara e lua. Te taratara mua raa, John e sissii ki naa tama ma ki tokatoka i te pas nei ki nnoho hakappae ki TeAtua ma tana Tama, Jesus Christ. Te ssoa te taratara raa, John e sissii ki naa tama naa no hakaapo ake ki see tautari laatou ki naa akonaki hakalellesi teelaa ma ki oti ku hakallika te nnoho laatou maa TeAtua. Te taratara naa tisa hakalellesi naa e akonaki ki te henua raa e mee maa te tiputipu e hakallika raa e sura i taatou e nnoho i te maarama nei, teenaa e mee maa Jesus, te Tama TeAtua, seai se tama te maarama nei. Naa tisa naa e akonaki maa te tama e hakattanaria ki see anaana ki tana ora i te maarama nei raa, ko te tama e hakasaoria no ora maaoni. Naa tama naa e hai hoki maa te ara TeAtua e hakasao te tama no ora raa, teenaa seai se mee e hano ma naa sosorina e ttonu te tama aa maa i ttama raa e laaoi i aaraa tama.

Ki sahea a ia naa akonaki naa tama naa raa, John e sissii atu maa Jesus Christ maaoni ni haanauria mai ma se tamavare te maarama nei. Teenaa John e taratara atu hakaraaoi iloo ki illoa laatou maa naa tama hakkaatoa teelaa e hakannoo ki naa taratara Jesus aa e laaoi i TeAtua raa ki laaoi hoki i aaraa tama.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas

Te hakataakoto te pas 1.1–4
Te maasina ma te poouri 1.5—2.29
Naa tamalliki TeAtua ma naa tamalliki Satan 3.1–24
Taratara maaoni ma te taratara see tonu 4.1–6
Naa heheuna te laaoi 4.7–21
Te hakataakoto e haimahi 5.1–21

Jesus ko te Taratara te Ora

1 Maatou e sissii atu i te Taratara te Ora. Te tama naa ni noho mai iloo i te kaamata. Maatou ni llono i ana taratara ka kkite hoki maatou i tana tino ki naa karamata maatou. Maatou hoki ku oti te ppaa naa rima maatou iaa Ia.✡ 2 Saaita te ora nei ni hakatii maarama mai raa, maatou ni kkite hakkaatoa. Teenei e taratara atu ai maatou ki illoa kootou i te ora nei. Te ora nei ni noho ma TeAtua, aa teenei ku hakailotia mai TeAtua ki taatou.✡ 3 Maatou e taratara atu naa vana maatou ni kkite ka llono. Kootou ki hakappae mai ki maatou ki nnoho hakapaa taatou maa te Tamana aa ma tana Tama, Jesus Christ. 4 Maatou e sissii atu naa taratara nei ki fiaffia maaoni iloo taatou.

TeAtua raa ko te maasina

5 Teenei te taratara maatou ni llono i tana Tama no hakaea atu ki kootou: TeAtua raa ko te maasina. See hai kina e poouri e takoto iaa Ia. 6 Ki mee taatou e taratara maa taatou e hakapaa ki TeAtua, aa taatou iaa e hai naa vana te poouri, taatou e taratara kailallao i naa taratara taatou maa naa sosorina taatou. 7 Aa ki mee taatou e ttaka ki te maasina pee ko Ia e taka iloto te maasina raa, taatou ma ki nnoho hakapaa ma telaa tama, aa naa ora taatou ma ki huihuia a Ia ki mataffua ki te ttoo tana Tama, Jesus Christ.

✡ **1.1** Jn 1.1 ✡ **1.2** Jn 1.14

8 Ki mee taatou e taratara maa taatou seai naa haisara taatou, taatou nei
ku hakalellesi ki taatou soko taatou, teenaa te hakamaaoni raa see takoto
i taatou. 9 Tevana iaa, ki mee taatou e hakaari naa haisara taatou ki TeAtua,
a Ia ma ki tuku ki ana purepure ni takkoto imua no mee te vana e tonu: a Ia
ma ki uii naa haisara taatou no huihuia a Ia naa ora taatou ki mataffua
i te kau haisara taatou ni ppena. 10 Aa ki mee maa taatou e hai maa taatou
ni seai naa haisara taatou ni ppena, teenaa TeAtua ku haia taatou ma
se tama e taratara kailaarao, teenaa ana taratara raa see takkoto i taatou.

2

Christ e tokonaki ki taatou

1 Aku tamalliki nei. Nau e sissii atu naa taratara nei ki see ppena kootou
ni haisara. Tevana iaa ki mee se tama i kootou e mee ana haisara, e mee
te tama ma ki tuu imua taatou Tamana no hakatonutonu taatou. Tana inoa
ko Jesus, te Tama e tonu. 2 Jesus ni mate ki uiia naa haisara taatou, aa
see mee ma ko naa haisara koi taatou. Seai. A Ia ni mate hoki ki uiia
naa haisara te henua hakkaatoa.
3 Ki mee maa taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua,
teenaa taatou e illoa maaoni maa taatou ni tama ku oti te illoa iaa Ia.
4 Naa tama e taratara maa laatou e illoa i TeAtua, iaa see hakannoo
ki ana taratara raa, laatou ni tama e taratara kailallao. Te hakamaaoni raa
see takoto i laatou. 5 Naa tama katoo e hakannoo ka tautari ki naa taratara
TeAtua raa, teenaa ko naa tama e fiffai maaoni kiaa Ia. Teenei te ara
e hakailoa mai maa taatou e ttaka maaoni maa TeAtua: 6 Naa tama
e taratara maa laatou e ttaka ma TeAtua raa ki sosorina pee ko Jesus Christ.

Manava laaoi i telaa tama

7 Aku soa nei, te taratara hakamaatua e sissii atu nau nei seai se taratara
hoou; teenei se taratara ni takoto mai iloo imua. Kootou ku oti te llono
i te taratara nei imua. Te taratara tuai raa ko te taratara kootou ni llono
imua.✡ 8 Tevana iaa te taratara hakamaatua teenei e sissii atu nau nei
se taratara hoou, i te aa, te hakamaaoni te taratara nei e huri mai iloto te ora
Christ aa iloto naa ora kootou hoki. Te ssao te poouri raa ku laka, aa
te maasina maaoni raa kunaa takoto mai iloo.
9 Naa tama e hai maa laatou e nnoho i te maasina, iaa e lotoffaaeo
i naa taaina ma naa kave laatou raa, naa tama naa koi nnoho iloto te poouri
i te saaita nei. 10 Naa tama e manava laaoi i naa taaina aa ma naa kave
laatou raa, naa tama naa e nnoho iloto te maasina. See hai tama ma ki oti
ku ssura ni mannatu e hakallika i naa tama naa. 11 Tevana iaa, naa tama
e lotoffaaeo i naa taaina ma naa kave laatou raa e nnoho i te poouri. Laatou
e sassare vaaroto te poouri ka see illoa i naa kina laatou e oo, i naa karamata
laatou e hakapoouritia te poouri ana.
12 Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i naa haisara kootou ku oti
te uiia iloto te inoa Christ. 13 Nau e sissii atu ki kootou, naa tammana,
i kootou ku oti te illoa iaa Ia, te Tama ni noho mai iloo imua.
Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i naa mahi te tipua hakallika raa
ku oti te lavaa kootou.
14 Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i kootou e illoa i te Tamana.
Nau e sissii atu ki kootou, naa tammana, i kootou e illoa i te Tama
ni noho mai iloo imua.
Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i kootou ni tama e haimmahi.
Naa taratara TeAtua raa e takkoto iloto naa manava kootou, aa kootou
ku haimahi are i te tipua hakallika.

✡ **2.7** Jn 13.34

15 Kootou see oti manava i naa tiputipu te maarama nei aa ma naa mee
e takkoto i te maarama nei. Ki mee kootou e oti manava ki naa tiputipu
te maarama nei, teenaa kootou see oti manava ki naa tiputipu TeAtua.
16 Naa tiputtipu katoo iloto te maarama nei, teenaa ko te kaimanako
ki te tiputipu haisara naa tama te maarama nei, naa mee te henua e kkite
no kaimannako, aa naa mee te henua e ahu ai. Te tiputipu nei see au
i te Tamana; teenei ni tiputtipu katoo te maarama nei. 17 Te maarama nei
ma naa mee hakkaatoa e kaimannako ai te henua raa ku oo no llaka.
Tevana iaa, naa tama e haia laatou te hiihai TeAtua raa ma ki ora hakaoti.

Te tama e tautau haaeo ma Christ

18 Aku tamalliki nei, te aso hakaoti raa ku saaita koi! Kootou ku oti te llono
maa te tama e tautau haaeo ma Christ raa ma ki hakasura iho. Aa teenei
te lopo tama peenaa ku ttaka vaaroto taatou i te ssao nei. Teenei e illoa ai
taatou maa te aso hakaoti raa ku saaita koi. 19 Naa tama naa seai ni tama
taatou maaoni, teenaa ko tevana laatou ni ffuro i taatou. Ki mee laatou
ni tama maaoni taatou raa, laatou ni nnoho koi ma taatou. Tevana iaa
laatou nei ni ffuro ki illoa maaoni taatou maa laatou seai ni tama maaoni
taatou.
20 Kootou iaa ku oti te hakatapuria Christ ki TeAitu Tapu, teenaa kootou
hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni. 21 Nau see mee maa nau e sissii atu
naa taratara nei maa i kootou see illoa i te hakamaaoni nei, seai. Nau
e kauatu naa taratara nei i kootou e illoa, aa i kootou hoki e illoa maa see hai
taratara hakareeresi e lavaa te sura i te hakamaaoni.
22 Ko ai te tama e taratara kailaarao? Teenaa ko te tama see hakataakoto
maa Christ raa ko te Mesaea. Teenaa ko naa tama e tautau haaeo ma Christ;
naa tama see lotu i TeAtua hakapaa ma tana Tama. 23 I te aa, naa tama
see lotu i te Tama TeAtua raa, laatou see lotu hoki i te Tamana. Naa tama
e lotu i te Tama TeAtua raa, laatou e lotu hoki i te Tamana.
24 Kootou mmata ki tauhia kootou naa taratara kootou ni llono
i te kaamata. Ki mee kootou e tauhia kootou naa taratara naa, teenaa
kootou ma ki nnoho hakapaa ma te Tama TeAtua aa ma te Tamana.
25 Christ ni purepure mai hakaoti maa Ia ma ki kaumai te ora e ora hakaoti.
26 Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou i naa tama ma ki oo atu
no hakarereesia kootou. 27 Christ ku oti te kauatu TeAitu Tapu raa
ki kootou. Kootou naa ku see lavaa te ssee ni tama ki oo atu no akoina
kootou, i te aa, TeAitu Tapu raa e noho ma kootou. TeAitu Tapu raa
ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa. A Ia ma ki taratara koi
ki te taratara maaoni. Te taratara kailaarao raa see sura iaa Ia. Kootou
hakannoo ki naa akonaki TeAitu Tapu, aa kootou ku nnoho ma Christ.
28 Aku tamalliki nei. Kootou hakanniti atu kiaa Ia. I tana sao
ma ki hakasura iho raa, taatou ki see ppore; taatou ki see nnapa ka ffuro
no mmuni iaa Ia i tana aso e au. 29 Kootou e illoa maa Christ e taka ma
te tiputipu e ttonu. Teenaa, kootou ki illoa hoki maa te tama e taka ka hai
ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tamariki TeAtua.

3

Naa tamalliki TeAtua

1 Kootou mmata ki kkite kootou i te llee te manava te Tamana raa i taatou!
A Ia ku huri no kannaa maa taatou ni tino tamalliki aana. Teenaa ko te vana
taatou see ilotia naa tama te maarama nei, i te aa i laatou ni see illoa hoki
i TeAtua.✡

✡ **3.1** Jn 1.12

2 Aku soa nei, taatou ku nnoho ma ni tamalliki maaoni TeAtua
i te saaita nei. Taatou iaa see illoa maa taatou ma ki tiputtipu peehea imuri.
Tevana iaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki sura mai raa, taatou
ma ki tiputtipu ma ko Ia. I te aa, taatou ma ki kkite hakaraaoi i ana tiputipu
maaoni. 3 Naa tama katoo teelaa e taaohi manava i Christ raa, naa tama naa
e mee naa ora laatou ki mataffua, ki mee pee ko Christ e matahua.
4 Te tama e ppena naa haisara raa e seua a ia naa Loo TeAtua, i te aa,
te haisara e sura i naa seua taatou naa Loo. 5 Kootou e illoa maa Christ
ni hakasura iho ki uiia naa haisara, aa tana tino iaa seai ana haisara.✡
6 Naa tama e nnoho ma Christ raa see hakamanani te ppena naa haisara;
naa tama e hakamanani te ppena naa haisara raa, teenaa ko naa tama
seki kkite no illoa maaoni i TeAtua.
7 Aku tamalliki nei. Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakarereesia
kootou. Te tama e tautari ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tama e tonu
pee ko Christ. 8 Te tama e sosorina hakallika raa iaa, teenaa se tamariki
Satan. I te aa, Satan kunaa taka mai iloo ma te sosorina e hakallika naa
imua. Teenei ko te vana te Tama TeAtua raa ni hakasura iho, ki seua a Ia
naa vana Satan ni ppena.
9 See hai tama i naa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena
naa haisara, i te aa, te tiputipu TeAtua raa e takoto i laatou; aa i TeAtua
ku mee pee ko laatou Tamana raa, laatou ma ki see lavaa te hakamanani
te ppena naa haisara. 10 Teenei te ara taatou ma ki illoa i naa kkee
naa tamalliki TeAtua raa i naa tamalliki Satan. Naa tama see sosorina
taukalleka aa see manava laaoi i telaa tama raa, teenaa seai ni tamalliki
TeAtua.

Manava laaoi i telaa tama

11 Te taratara kootou ni llono imua raa e mee maa taatou ki manava laaoi
i telaa tama.✡ 12 Taatou ki see mee ma ko Cain; a ia se tama Satan aa ni taa
tana tino taina, Abel, no mate. Cain ni taa tana taina raa ko te aa? A ia ni taa
tana taina i ana vana ni mee raa see ttonu. Naa vana tana taina raa iaa
ni ttonu.✡
13 Aku taaina ma aku kave nei, kootou see oho ki mee maa naa tama
te maarama nei e lotoffaaeo i kootou. 14 Taatou e illoa maa naa mahi
te mate raa ku oti te hakahitia taatou, aa teenei taatou ku ttaka ma te ora
maaoni. Taatou e illoa i naa vana nei i taatou e manava laaoi i naa taaina
ma naa kave taatou. Se tama peehea teelaa see sura te manava laaoi raa,
te tama naa koi takoto i laro naa mahi te mate.✡ 15 Naa tama katoo
e lotoffaaeo i aaraa tama raa, teenaa ni tama taa tama. Aa kootou
e illoa maa naa tama taa tama raa see ttaka ma te ora e ora hakaoti.
16 Jesus ni hookii tana ora ki tokonaki mai ki taatou, teenei e illoa ai taatou
i naa tiputipu te manava laaoi. Taatou hoki ki hookii naa ora taatou
ki tokonaki taatou ki naa taaina ma naa kave taatou. 17 Ki mee maa
naa tama e hai hekau raa e kkite maa naa taaina ma naa kave laatou raa
e nnoho hakaaroha, iaa see alloha ma ki tokonaki atu laatou, teenaa
naa tama naa see lavaa te taratara maa te laaoi TeAtua e takoto i laatou.
18 Aku tamalliki nei. Taatou ki see taratara vare koi ki naa maaisu taatou
maa taatou e ttaka ma te manava laaoi TeAtua. Taatou ki sosorina tautari
ki naa taratara taatou e hai.

Taatou ki see ppore te ttuu imua TeAtua

19 Teenei te ara taatou ma ki illoa maa taatou ni tama e tautari
ki te hakamaaoni; teenei te ara taatou ma ki see ppore te ttuu imua

✡ **3.5** Jn 1.29 ✡ **3.11** Jn 13.34 ✡ **3.12** Gen 4.8 ✡ **3.14** Jn 5.24

TeAtua. 20 Ki mee maa naa hakataakoto taatou e mee maa taatou
ni tama e hakallika, teenaa taatou e illoa maa TeAtua e takoto i aruna
naa hakataakoto taatou aa a Ia e iloa i naa mee hakkaatoa.
21 Aa teenaa, aku soa nei, ki mee maa naa hakataakoto taatou e ttonu
maa taatou, taatou ma ki see ppore te ttuu imua TeAtua. 22 Naa mee
taatou e kainnoo ki TeAtua raa ma ki kaumai a Ia. I te aa, i taatou e tautari
ki ana taratara hakamaatua aa taatou e haia taatou naa mee e hiahia ai a Ia.
23 Tana taratara hakamaatua e pesi mai ki taatou raa e mee peenei, "Taatou
ki lotu i tana Tama, Jesus Christ, aa taatou ki manava laaoi i telaa tama,
e mee pee ko naa taratara mai Christ."✡ 24 Naa tama e tautari ki naa taratara
TeAtua raa e nnoho hakapaa ma TeAtua, aa TeAtua e noho ma laatou.
Taatou e illoa maa TeAtua e noho ma taatou, i TeAitu Tapu ni kaumai a Ia
ki taatou.

4

Ttiputipu TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi

1 Aku soa nei. Kootou see hakannoo ki naa taratara naa tama e hai
maa laatou e tarataraina laatou naa taratara TeAitu. Kootou ki haaiteria
kootou naa tama naa, ki illoa kootou maa laatou e tarataraina maaoni
laatou naa taratara, i te aa i te lopo pure hakalellesi ku ttaka vaaroto
te maarama nei. 2 Teenei te ara kootou ma ki lavaa te ilotia kootou maa
teenaa ko TeAitu maaoni TeAtua: te tama e taratara maa Jesus Christ
ni hakasura iho ma se tama te maarama nei raa, te tama naa e taka ma
TeAitu e au i TeAtua. 3 Tevana iaa te tama e huuina a ia te taratara
i Jesus nei raa, a ia e taka ma te aitu e tautau haaeo ma Christ. Teenaa
ko te tama ni llono kootou ma ki oti ku hakasura iho, aa teenei ku taka
vaaroto taatou i te saaita nei iloto te maarama nei.
4 Aku tamalliki nei. Kootou ni tamalliki TeAtua. Kootou ku haimmahi are
i naa pure hakalellesi naa, i te aa, i TeAitu e taka ma kootou naa
e haimahi are i te aitu e taka ma naa tama te maarama nei. 5 Naa pure
hakalellesi naa e tarataraina laatou naa vana te maarama nei, aa
te maarama nei e hakannoo ki laatou, i te aa, i naa tama naa ni tama
te maarama nei. 6 Taatou iaa ni tama TeAtua. Naa tama e illoa i TeAtua raa
e hakannoo ki taatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa see hakannoo
ki taatou. Teenei te ara ma ki ilotia taatou i naa kkee TeAitu maaoni maa
te aitu hakareeresi.

TeAtua ko te laaoi

7 Aku soa nei. Taatou ki manava laaoi i naa taaina taatou,
i te manava laaoi raa e sura mai i TeAtua. Te tama e hakasura
te manava laaoi raa se tamariki TeAtua, aa e iloa i TeAtua. 8 Te tama
see manava laaoi raa see iloa i TeAtua, i te aa, TeAtua raa ko te laaoi.
9 TeAtua ni hakailoa mai tana laaoi raa ki taatou, teenaa a Ia ni heuna mai
tana Tama tokotasi naa ki te maarama nei, ki ora ai taatou iaa Ia.
10 Tevana iaa te mee raa see mee maa i taatou ni manava laaoi i TeAtua
imua. Seai. TeAtua ni manava laaoi i taatou, teenaa heuna mai iloo
tana Tama, ki takoto ma ko te mee teelaa e lavaa ai naa haisara taatou
te uiia.
11 Aku soa nei. Ki mee maa teenei ko naa tiputipu te laaoi TeAtua
i taatou, teenaa taatou ki manava laaoi i telaa tama. 12 See hai tama ku oti
te kite i TeAtua. Tevana iaa TeAtua ma ki noho ma taatou ki mee taatou
e manava laaoi i telaa tama, aa tana laaoi raa ma ki haka kaatoaina mai a Ia
ki loto naa ora taatou.✡

✡ **3.23** Jn 13.34; 15.12,17 ✡ **4.12** Jn 1.18

13 Taatou e illoa maa taatou e nnoho ma TeAtua aa a Ia e noho ma taatou,
i te aa, iaa Ia ni kaumai tana Aitu Tapu raa ki taatou. 14 Taatou ku oti te kkite
no hakaea ki aaraa tama maa te Tamana raa ni heuna mai tana Tama ki au
no hakasao te maarama nei. 15 Te tama e taratara maa Jesus ko te Tama
TeAtua raa, teenaa ko te tama e noho ma TeAtua aa TeAtua e noho ma ia.
16 Taatou e illoa ka hakataakoto i te laaoi TeAtua e takoto i taatou.
TeAtua ko te laaoi. Naa tama e nnoho ma te laaoi raa e nnoho ma
TeAtua aa TeAtua e noho ma laatou. 17 Te laaoi raa e haia TeAtua
ki kaatoa iloto naa ora taatou, ki see ppore taatou i te Aso te Hakatonu,
i te ora taatou i te maarama nei e ssau koi pee ko te ora Christ. 18 Te tama
e manava laaoi maaoni raa see iloa te mataku; te laaoi e kaatoa raa e mee
taatou ki see mattaku i te kau vana. Teenei taatou ku illoa, te laaoi raa
ni see haka kaatoaina ki te tama e mataku, i te aa, te tama e mataku raa
ko te tama e iloa maa ia ma ki hakatonutonusia TeAtua.
19 Taatou e manava laaoi i TeAtua ni manava laaoi i taatou imua.
20 Ki mee taatou e taratara maa taatou e laaoi i TeAtua, aa taatou iaa
e lotoffaaeo i naa taaina ma naa kave taatou, teenaa taatou ni tama
e taratara kailallao. Peehea naa laaoi te henua i TeAtua, te Tama laatou
see kkite, aa laatou iaa see laaoi i naa taaina ma naa kave laatou e kkite?
21 Taratara hakamaatua TeAtua raa e mee maa: Naa tama hakkaatoa e laaoi
i TeAtua raa ki laaoi hoki i naa taaina ma naa kave laatou.

5

Naa tama TeAtua raa e haimmahi are i naa tama te maarama nei

1 Te tama e iloa maaoni maa Jesus ko te Mesaea raa, teenaa se tamariki
TeAtua; aa te tama e laaoi i te tamana raa e laaoi hoki i tana tamariki.
2 Taatou e illoa maa taatou e laaoi i naa tamalliki TeAtua i taatou e laaoi
i TeAtua, aa taatou e hakannoo ki ana taratara. 3 Taatou e hakannoo
ki naa taratara hakamaatua TeAtua i taatou e laaoi iaa Ia. Aa ana taratara
hakamaatua naa see hainattaa taatou te tautari,✡ 4 i te aa, naa mahi
naa tamalliki katoo TeAtua raa e ttoe iaa i naa mahi te maarama nei. Aa
taatou e haimahi i taatou e lotu i TeAtua. 5 Ko ai te tama e lavaa te hakahitia
a ia naa mahi te maarama nei? Te tama koi e iloa maaoni maa Jesus
ko te Tama TeAtua.

Naa tiputipu Jesus Christ

6 Jesus ni sura mai iloto te vai te hakaukau tapu ma te ttoo i tana mate.
A Ia ni see sura mai koi iloto te vai; a Ia ni sura mai iloto te vai aa ma te ttoo
hakapaa. TeAitu Tapu raa e hakailoa mai maa teenei ni taratara maaoni,
i te hakamaaoni raa e takoto i TeAitu Tapu. 7 Teenei naa mee e toru
e hakailoa mai naa tiputipu Christ ki taatou: 8 TeAitu, te vai, aa te ttoo.
Takatoru nei e taratara ki te taratara tokotasi. 9 Taatou maraa e hakannoo
ki naa taratara e kaumai naa tamavare te maarama nei. Iaa naa taratara
e kaumai TeAtua raa e haimahi are i naa taratara naa tama naa, aa a Ia
ku oti te kaumai naa taratara nei i naa tiputipu tana Tama. 10 Teenaa
naa tama katoo e illoa maaoni i te Tama TeAtua raa, naa taratara nei
e takkoto iloto naa hatumanava laatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa
e mee maa TeAtua se tama e taratara kailaarao. I te aa, i laatou
ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua ni mee i tana Tama. 11 Naa taratara
TeAtua raa e mee peenei: Te ora e ora hakaoti raa ku oti te kaumai
TeAtua ki taatou, aa te ora nei e hakatahito i tana Tama.✡ 12 Te tama
e iloa maaoni i te Tama TeAtua raa e taka ma te ora nei; te tama see iloa
i te Tama TeAtua raa iaa see taka ma te ora maaoni.

✡ **5.3** Jn 14.15 ✡ **5.11** Jn 3.36

Te ora e ora hakaoti

13 Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou maa kootou e ttaka ma
te ora e ora hakaoti, teenaa ko kootou naa tama e illoa i te Tama TeAtua.
14 Taatou see ppore i naa ttuu taatou imua naa karamata TeAtua, i te aa,
i taatou e illoa maa Ia e hakannoo mai ki taatou ki mee taatou e kainnoo ake
kiaa Ia, aa e hano ma tana hiihai. 15 A Ia e lono i taatou i naa saaita
katoo taatou e kainnoo mee kiaa Ia; aa i taatou e illoa maa teenei se vana
maaoni raa, teenaa taatou e illoa hoki maa Ia e kaumai ni aa taatou
e kainnoo kiaa Ia.
16 Ki mee maa se tama i kootou e kite maa tana taina raa e pena
se haisara, iaa seai ko te haisara e tau te mate te tama, a ia ki taku ki TeAtua
ki hakaoratia tana taina. Nau e taratara i naa haisara teelaa see tau
te kauake te mate te tama. Tevana iaa e takoto te haisara e kauake te mate
te tama. Nau see taratara atu ma ki taku kootou ki TeAtua i te mee naa.
17 Naa haisara hakkaatoa see ttonu i naa karamata TeAtua. Tevana iaa
e takkoto naa haisara see lavaa te kauake te mate te tama.
18 Taatou e illoa maa see hai tama i naa tamalliki TeAtua raa
e hakamanani te ppena naa haisara, i te aa, te Tama TeAtua raa e roorosi
hakaraaoi iloo ki laatou, aa laatou ma ki see lavaa te haia pakavaina Satan.
19 Niaaina maa te maarama nei hakkaatoa e takkoto i laro te roorosi
Satan raa, taatou e illoa koi maa taatou ni tama TeAtua.
20 Taatou e illoa maa te Tama TeAtua raa ni au no mee ki atammai taatou,
ki illoa taatou i te Atua maaoni. Aa teenei taatou ku ora hakapaa ma te Atua
maaoni, i taatou e ora ma tana Tama, Jesus Christ. A Ia raa ko te Atua
maaoni, aa te ora nei ko te ora e ora hakaoti.
21 Aku tamalliki nei. Kootou roorosi ki see haka tauppiri atu kootou
ki naa aitu hakalellesi!

2 JOHN
SSOA TE PAS JOHN
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa te pas John raa ni sissia te "Tama hakamaatua te lotu" ki "te Ffine raa ma ana tamalliki", teenei pee ko te kanohenua TeAtua e lotulotu i te kina naa. Naa tamaa taratara iloto te pas nei e taratara ma ki laaoi naa tama i te kina naa i aaraa tama, aa e taratara hakaapo hoki ki see tautari naa tama naa ki naa akonaki naa tisa hakalellesi e mee i te kina naa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–3
Te takoto hakamaatua te tiputipu te manava laaoi 4–6
Taratara hakaapo ki see tautari ki naa akonaki hakalellesi 7–11
Naa taratara hakaoti 12–13

1 A nau John, te tama hakamaatua te lotu, e sissii atu kiaa koe, te ffine ni hakamaatinoria TeAtua, aa ki oo tamalliki. Nau e llee maaoni iloo taku manava iaa koe, see mee ma ko nau koi; naa tama hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni raa e llee naa manava laatou iaa koe. 2 I te aa, te hakamaaoni TeAtua raa e takoto i taatou, aa ma ki taka hakaoti maa maatou.

3 Te laaoi, te aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ, tana Tama, ma ki takkoto i taatou iloto te hakamaaoni ma te manava laaoi.

Te hakamaaoni ma te manava laaoi

4 Nau ni hiahia iloo i taku lono ana maa aaraa tamalliki aau e takkoto iloto te hakamaaoni TeAtua, e mee koi pee ko naa taratara mai te Tamana ki taatou. 5 Aa teenei nau ku mee atu kiaa koe, te ffine nei: taatou katoo ki manava laaoi i aaraa tama. Teenei seai se taratara hoou e sissii atu nau nei; teenei ko te taratara ni llono taatou imua.✡ 6 Te laaoi e tarataraina a nau nei e mee maa taatou ki tautari ki naa taratara hakamaatua TeAtua. Tana taratara, teelaa ni llono kootou imua, e mee maa kootou katoo ki nnoho ma te laaoi.

7 Te lopo tama e taratara kailallao ku ttaka ki naa kina katoo i te maarama nei. Teenaa ko naa tama e huuina laatou te taratara e mee maa Christ ni tipu ake i te maarama nei ma se tamavare. Te tama peenaa se tama e taratara kailaarao, aa se tama e tautau haaeo ma Christ. 8 Kootou roorosi ki see maffana hua naa mee kootou ni heheuna ki too, kootou ma ki suia hakaraaoi iloo a Ia i naa heuna kootou e mee naa.

9 Te tama e tautari ki tana tino hakataakoto aa see tautari tonu ki naa akonaki Christ raa, a ia see taka ma TeAtua. Te tama e tautari ki naa akonaki Christ raa iaa e ttaka hakapaa laatou ma te Tamana aa ma tana Tama. 10 Kootou ku illoa lokoi, ki mee se tama e sura atu ma ni taratara e kkee ma naa taratara nei, kootou ki see hakauru atu naa tama peenaa ki loto naa hare kootou; kootou see mee hoki maa kootou e oo atu no pureppure kootou. 11 Te tama e huri atu no purepure ki naa tama naa ma ki laavea hoki naa sosorina e hakallika naa tama naa.

Naa taratara hakaoti

12 Nau e mee aku lopo taratara ki kau atu ki kootou, tevana iaa nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara nei iloto naa laupepa. Nau e ttari

✡ **1.5** Jn 13.34; 15.12,17

ki hanatu taku tino ki kootou ki taratara taatou hakaraaoi i naa mee nei ki mee taatou ki fiaffia hakkaatoa.
13 Naa tamalliki too taina i te kina nei e pureppure atu kiaa koe.

3 JOHN
TTORU NAA PAS JOHN
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ttoru naa pas John raa ni sissia te "Tama hakamaatua te lotu" ki te maatua tokotasi te lotu e ttapa ma ko Gaius. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakanau i Gaius i aa ia e tokonaki peenaa ki aaraa tama te lotu, aa e taratara hakaapo ake kiaa ia i te tama e ttapa ma ko Diotrefes.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–4
Gaius e hakanauria 5–8
Diotrefes e taratara haaeoina 9–10
Demetrius e hakanauria 11–12
Naa taratara hakaoti. 13–15

1 A nau John,✡ te tama hakamaatua te lotu, e sissii atu kiaa koe, Gaius, taku soa.

Taku manava e llee iloo iaa koe.

2 Taku soa nei, nau e taku maa oo vana katoo ki ttonu aa maa koe ki marooroo ka mata ora, i aa nau e iloa maa too hakataakoto e tonu. 3 Nau ni hiahia iloo i taku lono ana i naa taaina taatou nei maa koe koi tautari hakaraaoi iloo ki te hakamaaoni TeAtua, i aa nau e iloa maa koe e tautari peenaa ki te hakamaaoni TeAtua. 4 Nau e hiahia iloo i taku saaita ni lono maa aku tamalliki raa e tautari maaoni ki te hakamaaoni TeAtua.

John e hakanau i Gaius

5 Taku soa nei, nau e iloa maa koe e heheuna hakaraaoi iloo ma naa tama e lotu kootou hakapaa, niaaina maa naa tama naa ni horau. 6 Laatou ni taratara ake ki naa tama te lotu i te kina nei i too laaoi. Koe ku tokonaki ake hakaraaoi iloo ki hollau laatou ma te tiputipu TeAtua e hiihai. 7 I te aa, i te saaita naa tama naa ni kaamata te mee naa heuna Christ raa, laatou ni see tokonakina ake naa tama see lotu. 8 Taatou naa tama e lotu raa ki tokonaki ki laatou ki heheuna hakapaa taatou no tarataraina te hakamaaoni TeAtua.

Diotrefes ma Demetrius

9 Nau ni sissii taku pas ki te lotu naa, tevana iaa Diotrefes, te tama e hai maa ia raa ko te tama hakamaatua i te kina naa, see hiihai maa ia e hakannoo ki aku taratara. 10 Taku saaita ma ki hanatu raa, nau ma ki hakaari atu i ana vana katoo ni mee, teenaa ko ana taratara e hakallika aa ma ana taratara hakalellesi ni mee i maatou. Tevana iaa e mee aaraa vana aana ni mee; a ia see hiihai maa ia ki hanake no purepure ki naa tama e lotu taatou hakapaa teelaa e oo atu ki te kina naa. A ia maraa e kapitia hoki a ia naa tama e fiffai maa laatou ki pureppure ma naa tama e oo ake. Aa ki mee naa tama naa see hakannoo ki ana taratara, a ia maraa e huri no kerekereia laatou i te lotu.

11 Taku soa nei, koe see tautari ki te tiputipu e hakallika; tautari ki te tiputipu e taukareka. Te tama e sosorina taukareka raa se tama TeAtua; te tama e sosorina hakallika raa ko te tama seki iloa i TeAtua.

✡ **1.1** Acts 19.29; Rom 16.23; 1 Cor 1.14

12 Naa tama katoo e taratara hakanau i Demetrius; te hakamaaoni raa
hoki e sura i ana sosorina. Aa teenei maatou hoki e taratara hakanau iaa ia,
aa kootou e illoa maa naa taratara maatou nei ni taratara maaoni.

Naa purepure hakaoti

13 Nau e mee aku lopo taratara e mee ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau
see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara naa iloto naa laupepa. 14 Nau
e ttari ki hanatu nau aa taaua ku taratara hakaraaoi.
15 Koe ki noho hakaraaoi.
Oo soa i te kina nei e pureppure atu kiaa koe.

JUDE
TE PAS JUDE
TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te pas Jude raa ni sissii ki naa tama raa ki see tautari ki naa akonaki naa tisa hakalellesi teelaa e hai maa laatou e illoa maaoni i TeAtua. Naa taratara iloto te pas e huapotopoto nei e ssau koi ma ko naa taratara iloto *Te ssoa te pas Peter*, teenaa te tama e sissii te pas nei e sissii ki naa tama e tokatoka te pas nei ki "hakappuru ki tauhia laatou te hakataakoto e tonu teelaa ni kauake tasi koi TeAtua ki aana tama."

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–2
Te tiputipu see tonu ma naa akonaki naa tisa hakalellesi 3–16
Taaohi hakappuru ki te hakataakoto e tonu 17–23
Naa taratara hakaoti 24–25

1 A nau Jude, se tama e heheuna ma Jesus Christ, aa James se taina aaku.✡
Nau e sissii atu ki kootou, naa tama ni kannaatia TeAtua, teelaa ku nnoho
ma te laaoi TeAtua Tamana aa ku takkoto i laro te roorosi Jesus Christ.
2 Nau e taku maa te aroha, te noho laaoi, aa te manava laaoi TeAtua
ki takoto peenaa iloto naa manava kootou.

Naa tisa hakalellesi

3 Aku taaina nei. Nau ni hiihai iloo ma ki sissii atu nau ki illoa kootou
i te ora hoou, teenei e ttaka ma taatou. Araa nei nau ku maanatu are
ma ki sissii atu te pas nei imua no taratara atu i telaa mee: Nau e hiihai
maa kootou ki hai hakappuru ki tauhia kootou naa akonaki maaoni tee-
laa e lotu ai taatou, naa tama TeAtua. Teenei ko te hakamaaoni teelaa
ni kaumai tasi koi TeAtua ki takoto ma tana kanohenua e tapu. 4 I te aa,
e mee naa tama teelaa see illoa te hakannoo ki TeAtua ku oti te hakauru
seemuu mai no nnoho iloto taatou. Naa tama naa e hurihurisia laatou
naa taratara i te laaoi TeAtua, ki vana te henua maa see hai vana e ssara
i naa sosorina hai huri laatou. Naa tama naa hoki e hakakkeeina laatou
Jesus Christ, te Hakamau aa TeAriki taatou tokotasi. Naa haaeo TeAtua
teelaa e takkoto i naa tama naa ni tarataraina mai iloo te Laupepa Tapu raa
imua.
5 Kootou kunaa i-illoa are i te taratara e mee i te saaita te kanohenua
Israel raa ni hakassaoria TeAtua i Egypt. Tevana iaa nau e hiihai
maa kootou ki hakamaarona i te mee nei: niaaina maa naa tama naa
ni oti te hakassaoria TeAtua raa, naa tama i laatou ni see lotu raa ni haia
a Ia no mmate hakkaatoa.✡ 6 Kootou mannatu i naa ensol teelaa
ni see nnoho tonu ki naa nohorana laatou ni tukua ma ki roorosi laatou.
Naa ensol naa ni ffuro no tiiake naa tino nohorana laatou naa. Teenaa
naa ensol naa, i te saaita nei, e saisaitia ki mmau hakaoti ka hakannohoria
i te poouri ana i laro. Teenaa ko te kina naa tama naa e tauhia TeA-
tua ki tae mai te aso laatou ma ki mee pakavaina. 7 Kootou mannatu
i Sodom ma Gomora, aa ma naa matakaaina e tauppiri ake. Naa tama
naa matakaaina naa ni sosorina iloo pee ko naa ensol naa, teenaa laatou
e hai huri ka mee naa vana e kerekkere. Naa matakaaina naa ni tuunia
katoo no vvela i te ahi, ki hakailoa mai ki taatou hakkaatoa i te ahi e ura
see mate teelaa ma ki vvela ai naa tama see hakannoo ki TeAtua.✡

✡ **1.1** Mt 13.55; Mk 6.3 ✡ **1.5** Ex 12.51; Num 14.29-30 ✡ **1.7** Gen 19.1-24

8 Peelaa hoki, naa tama nei e mmoe koi ka mmiti ki te kau miti
e kerekkere. Teenaa e massike ai naa tama naa no mee pakava
naa tino haitino laatou ki naa sosorina hai huri laatou; laatou e tukumurina
laatou ka sasaakiria laatou naa aitu haimmahi i te lani. 9 Michael, te ensol
hakamaatua raa iloo ni see sosorina peenaa. Tana saaita ni hakatautau ma
Satan i te tama i laaua ma ki too te haitino Moses raa, Michael ni see huri atu
no sasaakiria Satan. A ia ni mee ake koi peelaa, "TeAriki ki huri atu
no nutua koe!"✡ 10 Niaaina maa naa tama nei see ilotia laatou te tahito
te taratara raa, laatou e ffuri lokoi no sasakkiri. Naa tama naa e sosorina
ma ko naa manu vao see hai mannatu. Teenei ko naa mannatu nei
teelaa ma ki oti ku mmate ai laatou. 11 Nau e aroha iloo i naa tama naa!
Laatou ni sassare i te ara teelaa ni sare ai Cain. Laatou ni tautari katoo
ki naa sara Balaam ni mee, i laatou e kaimannako ki te mane. Laatou
e ssahe taratara pee ko Korah, teenaa e mmate ai laatou pee ko ia.✡
12 I naa saaita kootou e kkutu ma naa taaina kootou ki kkai kootou
hakapaa ka mannatu i te laaoi TeAriki raa, naa tama naa e mee ma ni mee
e ttuu kerekkere iloto te kuturana kootou naa. Laatou see hai mannatu
maa laatou e nnoho ka kkai ma te lopo tama; laatou e mannatu koi
ki laatou soko laatou. Laatou e mee ma ko naa uruaoa e irihia te matani,
iaa see hai ua. Niaaina maa teenaa ko te ssao naa kaikai katoo e ssomo
taukalleka raa, naa tama naa e mee pee ko naa laakau e ssomo, iaa see ffua.
Laatou ku mee pee ko naa laakau e utania i naa patiaka laatou no mmate
hakaoti. 13 Laatou ku mee pee ko naa matapeau teelaa e kkoti i te ppaa
i tua, aa naa vana hakannapa laatou naa e hakassaa iho pee ko naa pepeau.
Naa tama naa ku mee pee ko naa hetuu e lellere huri i te lani, teelaa
ni tukua mai hakaoti laatou kina TeAtua i te poouri ana.
14 Teelaa ko Enoch, se tama ni haanau iho iloto te hitu naa haanauna
e oo iho i te manava Adam, teelaa ni pesi tana taratara peelaa
i naa tama naa, "Kootou mmata, TeAriki ma ki au ma naa simata e tammaki
i ana ensol e ttapu,✡ 15 no hakatonutonu naa tama hakkaatoa, aa
ki mee pakavaina naa tama katoo see hakannoo ki TeAtua teelaa e sosorina
hakallika iloo, aa i naa taratara hakallika naa tama haisara see illoa
te hakannoo ki TeAtua maraa e mee iaa Ia."
16 Naa tama nei maraa e nnoho koi ka taratara hakallika, aa e tuku haaeo
peenaa i aaraa tama; laatou e tautari koi ki naa tino hakataakoto
e kerekkere laatou; laatou e ahu i naa tino tiputtipu laatou, aa laatou
e usuusuhia laatou aaraa tama ki akottia naa vana laatou soko laatou.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

17 Aku soa nei. Kootou hakamaarona i naa taratara ni kauatu naa aposol
TeAriki taatou, Jesus Christ, imua. 18 Laatou ni taratara atu peelaa,
"Saaita naa aso hakaoti e ttae mai raa, e mee naa tama ma ki hakassura atu
no taratara taussua i kootou. Teenaa ko naa tama see hakannoo ki TeAtua
teelaa e tautari ki naa hakataakoto kerekkere laatou."✡ 19 Teenaa
ko naa tama e seua laatou te nnoho te henua ki see meemee hakapaa.
Naa tama naa e tautari ki naa tino hakataakoto kerekkere laatou
soko laatou. TeAitu TeAtua seai i naa tama naa. 20 Tevana iaa kootou,
aku soa nei, kootou ki hakatipu naa ora kootou i aruna naa hakataakoto iloo
e ttapu kootou, aa kootou ku taku ma naa mahi TeAitu Tapu. 21 Kootou
ki nnoho ka illoa maa TeAtua e llee tana manava i kootou. Teenaa kootou
ki nnoho hakaraaoi iloo ka ttari ki TeAriki taatou, Jesus Christ, ki kauatu
te ora e ora hakaoti. A Ia ma ki kauatu te ora naa iaa Ia e aroha i kootou.

✡ **1.9** Dan 10.13,21; 12.1; Rev 12.7; Deut 34.6; Zech 3.2 ✡ **1.11** Gen 4.3-8; Num 22.1-35; 16.1-35
✡ **1.14** Gen 5.18,21-24 ✡ **1.18** 2 Pet 3.3

22 Kootou ki alloha i naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou;
23 aa kootou ku hakassaoria kootou aaraa tama ki see vvela i te ahi.
Kootou ki hakasura te manava aroha ki aaraa tama, aa kootou ki mattaku
ka hakamattoni lokoi ki see ppaa kootou ki naa tiputtipu e hakallika laa-
tou. I naa hekau hoki laatou e hakao raa, kootou ki hakanniko. I te aa
i naa hekau naa ku mee maa e piripiritia naa tiputipu e kerekkere teelaa
e oti manava ai laatou.

Jude e taku hakanau i TeAtua

24 TeAtua taatou tokotasi, te tama e lavaa te saapai atu ki kootou
ki see ffuri kootou no ppena naa haisara, aa ki too ake kootou ma
naa tiputtipu e ttonu, aa ma naa manava fiaffia no hakannoho iloto
tana maasina e lasi. 25 TeAriki taatou, Jesus Christ, ki usuhia a Ia te henua
ki lotu ka hakannau i TeAtua, te tama e hakaora taatou. Laatou ki illoa
peelaa maa TeAtua se tama hakamaatua ni taka haimahi mai iloo imua
no tae mai ki te ssao nei, aa Ia ma ki takoto peenaa hakaoti! Amen.

REVELATION
NAA VANA JOHN NI HAKAKIITEA TEATUA
TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa vana Jesus ni hakkite ki John ni sissii i te saaita naa tama te lotu raa ni mee pakavaina i laatou e hakataakoto maa Jesus Christ ko TeAriki. Te tama e sissia a ia naa taratara nei e hiihai maa naa tama ma ki tokatoka i te laupepa nei ki seai iloo ki ppore aa laatou ki hakataakoto tonu lokoi i Jesus Christ, aa i naa saaita laatou e mee pakavaina ka hakallono isu raa, laatou ki hakannoo lokoi peenaa ki naa taratara TeAtua.

E mahi naa taratara iloto te laupepa nei e taratara i aana mee ni hakakiitea Jesus Christ, aa te hakataakoto naa vana ni kiitea a ia naa ni hainauhie te ilotia koi naa tama te lotu i te ssao naa, aa ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei raa, te hakataakoto naa vana naa ma ki hainattaa i te ilotia. Naa taratara iloto te laupepa nei e hakahekahe ka hakatahito i te kau vana John ni hakakiitea Jesus Christ, aa i aana vana katoo ni kkite raa, John e huri no kee i ana tarataraina a ia i naa ssura ake naa vana naa. Niaaina maa naa tama e ttoka i naa taratara te laupepa nei e kkee naa hakataakoto laatou i naa koiho naa taratara nei raa, te tahito taratara raa e maarama: TeAtua ma ki hakahitia a Ia naa mahi Satan ma naa tama hakkaatoa teelaa e tautau haaeo ma Ia, aa ki oti ku suia a Ia naa tama katoo ni tautari kiaa Ia raa ki naa mee e taukalleka te lani hoou ma te kerekere hoou i tana saaita ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–8
Te mee mua John ni kite aa ma naa pas ki naa kanohenua te lotu e hitu 1.9—3.22
Te laupepa e rii aa ma naa loki e hitu 4.1—8.1
Naa puu e hitu 8.2—11.19
Te dragon ma naa manu kaittama e lua 12.1—13.18
Te kau mee John ni kite 14.1—15.8
Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua 16.1–21
Babilon ku seua, aa te manu kaitama ma te pure hakareeresi aa ko Satan ku taaia no mmate 17.1—20.10
Te hakatonu hakaoti 20.11–15
Te lani hoou, te kerekere hoou, aa te Jerusalem hoou 21.1—22.5
Naa taratara hakaoti 22.6–21

1 Te laupepa nei e takkoto naa taratara i naa vana Jesus Christ ni hakassura. TeAtua ni haka kiitea a Ia Jesus Christ i naa vana nei ki hakailotia a Ia naa tama e heheuna iaa Ia raa i naa vana teelaa ku tauppiri koi ki ssura. Christ ni heunatia a ia tana ensol raa ki haka kiitea John, te tama e heheuna iaa Ia, i naa vana nei. 2 John nei ni tarataraina a ia ana vana katoo ni kkite. Teenei ko i-ana hakaea naa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari ake Jesus Christ kiaa ia. 3 Te tama e tarataraina a ia naa taratara TeAtua teenei e takkoto iloto te laupepa nei ki naa tama te lotu raa, a ia ma ki hiahia. Aa naa tama e hakannoo ka tautari ki naa taratara nei hoki ma ki haka fiaffiaria. I te aa, te saaita TeAtua ma ki hakassura naa vana nei ku taupiri.

John e purepure ki naa tama naa kanohenua e hitu te lotu

4 A nau John, e sissii atu naa taratara nei ki kootou naa kanohenua te lotu
e hitu iloto Asia:✡
Nau e taku maa kootou ki nnoho hakaraaoi ma te laaoi TeAtua, te tama
teelaa ni noho mai iloo imua, aa teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa
teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou. Kootou
hoki ki nnoho hakaraaoi ma te laaoi naa aitu e hitu teelaa e ttuu imua
te nohorana TeAtua. 5 Kootou ki nnoho hakaraaoi hoki ma te laaoi Jesus
Christ, te tama teelaa e huri mai naa tiputipu TeAtua ki taatou. A Ia naa
ko te tama mua ni hakamasikeria i te mate, aa ko te tama hakamaatua
naa tuku i te maarama nei.✡
A Ia e llee tana manava i taatou, teenaa taatou ni hakassaoria a Ia
i naa haisara taatou i tana saaita ni mate no pesi tana ttoo. 6 Taatou
ni hakanohoria a Ia ma ni maatua i tana nohorana, ki heheuna taatou ma
TeAtua, tana Tamana. Taatou ki hakanau i naa mahi Jesus Christ. A Ia
ki noho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa! Amen.✡
7 Kootou mmata, a Ia e au i aruna naa uruaoa! Te henua katoo ma ki kkite
iaa Ia. Naa tama ni urumakkina laatou a Ia ki te ttao raa ma ki kkite hoki
iaa Ia. Naa tama i naa henua hakkaatoa i te kerekere nei ma ki ttani iaa Ia.
Naa vana nei ma ki takkoto peenaa! Amen!✡
8 TeAtua, TeAriki Haimahi, teelaa ni noho mai imua, teenei e noho ma
taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku au no noho hakaoti ma taatou,
te Tama naa e taratara peenei, “A nau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana
naa mee hakkaatoa!”✡

John e kite i Christ

9 A nau ko John, kootou taina. Nau nei e noho hakalavatoa seemuu
pee ko kootou i naa haaeo teelaa e llave i naa tama te Nohorana TeA-
tua, i aa nau e tautari i Jesus. Nau ni kaavea mai no peesia i te henua
e ttapa ma ko Patmos, i aa nau ni hakaea ki te henua i naa taratara TeAtua
aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari mai Jesus kiaa nau. 10 I te aso
TeAriki raa, nau ni tauria naa mahi TeAitu TeAtua, teenaa ki lono nau
i naa tanitani varo mai te tama imuri aaku, e mee ma se tama e iri te puu.
11 Te taratara raa e kaumai peelaa, “Sissii oo mee e kkite nei aa koe ku kkave
te laupepa naa ki naa kanohenua te lotu e hitu nei: Epises, Smirna, Perga-
mum, Tiatira, Sardis, Filadelfia, aa ko Laodosia.”
12 Nau ni hakatahuri ma ki kite nau i te tama e taratara mai, teenaa ki kite
nau i naa mee teelaa e hakatuutuu ai naa lamu karu raa e ttuu mai. Teelaa
ni mee e hitu, aa naa mee naa e ppena ki naa kol. 13 Aa i te kina naa mee naa
e ttuu raa, e mee ma se tama raa e tuu mai. A ia e uru ki te kkahu e ttaki iloo
ki ana tapuvae i laro aa e tuu ki te ttuu e pena ki te kol i tana hatahata.✡
14 Tana lauru e makkini pee ko naa huru naa sipsip, aa e makkini hoki ma
se ‘snow’, ka ura mai ana karamata ma se ahi.✡ 15 Ana tapuvae e too tana tia
pee ko naa katanatea e oro ki kkiva, aa tana reo e takattuu pee ko naa taa
naa peau e llasi.✡ 16 Ttama raa e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima
hakamaatau aa te komu taa tama e kkaa i ana vasi e lua raa e ssae mai
i tana pukua. Tana taurae e maasina pee ko te laa e tii i te ao.
17 Taku saaita ni kite iaa ia raa, nau ni leiho atu ki ana vae no moe ma
se tama ku mate. Teenaa ki kkapa mai tana rima hakamaatau kiaa nau
no mee mai, “Koe see mataku! Nau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana
naa mee hakkaatoa.✡ 18 Nau nei ko te tama e ora hakaoti; nau ni mate aa

✡ **1.4** Ex 3.14; Rev 4.5 ✡ **1.5** Is 55.4; Ps 89.27 ✡ **1.6** Ex 19.6; Rev 5.10 ✡ **1.7** Dan 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; 1 Thes 4.17; Zech 12.10; Jn 19.34,37 ✡ **1.8** Rev 22.13; Ex 3.14 ✡ **1.13** Dan 7.13; 10.5 ✡ **1.14** Dan 7.9; 10.6 ✡ **1.15** Ezek 1.24; 43.2 ✡ **1.17** Is 44.6; 48.12; Rev 2.8; 22.13

teenei nau ku taka ma te ora e ora hakaoti. Nau e haimahi are i aruna
te mate ma te kina te mate. 19 Sissii oo mee e kkite, teenaa naa vana aau
e kkite teelaa e ssura i te saaita nei aa ma naa vana teelaa ma ki ssura
imuri. 20 Koe ni see iloa maa oo mee e kkite nei maa ni aa, aa teenei nau
ku hakaari atu: Naa hetuu e hitu aau ni kkite i taku rima hakamaatau raa,
teenaa ko naa ensol naa kanohenua te lotu e hitu. Naa mee e hakatuutuu
naa lamu karu e hitu raa, teenaa ko naa kanohenua te lotu e hitu.

2

Te kanohenua te lotu i Epises

1 "Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Epises raa
no kauatu naa taratara nei:

"Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi naa hetuu e hitu
i tana rima hakamaatau aa e taka vaaroto naa mee e ppena ki naa kol
e hitu teelaa e hakatuutuu ai naa lamu karu. 2 Nau e iloa i naa vana kootou
ni mee i te kina naa. Nau e iloa maa kootou ni nnoho hakalavatoa iloo
ka heheuna hakappuru i naa heuna TeAtua. Nau e iloa maa kootou
see illoa te tuku ki naa vana naa tama e sosorina hakallika, aa kootou
hoki ku oti te haaiteria kootou naa aposol hakalellesi i te kina naa no ilotia
kootou maa laatou ni tama e taratara kailallao. 3 Niaaina maa kootou
ni hakallono isu maa i kootou e heheuna iaa nau raa, kootou ni lavatoa koi
te heheunatia kootou aku heuna. Aku heuna nei ni see lavaa iloo kootou
te tiiake.

4 "Tevana iaa teenei taku mee see hiihai i kootou: Kootou ku mee sara
pee ko imua. Te laaoi kootou iaa nau i te saaita nei ku see tae pee
ko imua. 5 Kootou hakatuu ki naa sosorina taukalleka kootou imua
aa ma te hakallika kootou ku ttaka ma kootou i te ssao nei. Kootou
tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku taaohi ki te tiputipu kootou
imua. Ki mee kootou see tiiake naa haisara kootou naa, nau ma ki hanatu
no hanaa te mee kootou e hakatuutuu ai te lamu karu raa i tana kina e tuu.
6 Tevana iaa teenei taku mee e hiahia i kootou: Kootou see fiffai ki naa vana
naa tama e tautari ki te kuturana naa Nikolaita raa e mee i te kina naa.
A nau taku tino hoki see hiihai i naa vana naa.

7 "Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo
ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

"Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou
ma ki tiiake nau ki kkai laatou naa hua te laakau te ora teelaa e somo
iloto te verena TeAtua."✡

Te kanohenua te lotu i Smirna

8 "Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Smirna
no kauatu naa taratara nei:✡

"Teenei naa taratara e kaumai te tama e mee ma ko te kaamata aa
te hakaoti ana naa mee hakkaatoa, te tama teelaa ni mate aa ni masike
no ora hoki. 9 Nau e iloa i naa haaeo e nnoho ma kootou; nau e iloa
maa kootou e nnoho hakaaroha maa i kootou see hai hekau maaoni iaa
kootou ni tama e hai mee! Nau e iloa i naa taratara hakallika kootou e haia
naa tama e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni. Naa tama naa
ni tama e heheuna ma Satan! 10 Kootou see mattaku i naa mee tee-
laa ma ki pakkuu atu ki kootou no hakallono isu kootou. Kootou hakan-
noo mai! Kootou ma ki hahaaiteria Satan, teenaa aaraa tama i kootou
ma ki karapusina i naa aso e sinahuru. Kootou ki hakataakoto tonu lokoi

✡ **2.7** Gen 2.9; Rev 22.2; Ezek 28.13; 31.8 (LXX) ✡ **2.8** Is 44.6; 48.12; Rev 1.17; 22.13

kiaa nau, niaaina maa kootou e taaia ki mmate. Nau ma ki kauatu te ora
maaoni raa ki kootou, e mee ma se hau e kauatu i kootou ni lavaa te ttaka
haimmahi no tae ki te hakaoti ana.
11 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo
ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!
“Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki see
hakallono isu i te mate hakamuri.✡

Te kanohenua te lotu i Pergamum

12 “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Pergamum
no kauatu naa taratara nei:
“Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi te komu taa tama e kkaa
ana vasi e lua. 13 Nau e iloa i te kina kootou e nnoho, teenaa ko te kina Satan
e noho hakamaatua ai. Kootou e lotu maaoni iloo iaa nau, teenaa i te saaita
Antipas, te tama ni hakailotia a ia i aku tiputipu ki naa tama i te kina naa,
ni taia no mate i te kina Satan e noho naa raa, see hai tama i kootou ni tiiake
naa lotu laatou iaa nau. 14 Tevana iaa, e mee aaraa mee nau see hiihai
i kootou: E mee aaraa tama e ttaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki
Balaam. Teenaa ko Balaam naa ni ako ake ki Balak i naa mateara ki usuhia
te kanohenua Israel raa ki ppena naa haisara. Naa tama i Israel raa
ni usuusuhia a ia ki kkai naa kaikai laatou e ppena ki hakaara ki naa aitu
laatou e penappena. Naa tama naa e usuusuhia hoki laatou ki hai huri
ma naa aavana aaraa tama.✡ 15 E mee hoki naa tama e ttaka iloto kootou
e tautari ki naa akonaki te kuturana Nikolaita. 16 I te saaita nei lokoi
kootou ki ffuri no tiiake naa haisara kootou! Ki mee kootou see ffuri
naa manava kootou, nau ma ki hanatu no taaia naa tama naa ki te komu
teelaa e ssae mai i taku pukua.
17 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo
ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!
“Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, nau
ma ki kauake ni haraoa i naa haraoa te lani teelaa ni hakalluutia. Nau
ma ki kauake hoki ki laatou, te tama tana hatu makkini e hakatuu
te inoa hoou i aruna. See hai tama e iloa i te inoa hoou naa. Naa tama koi
ni kauake nau naa hatu laatou naa ma ki illoa.✡

Te kanohenua te lotu i Tiatira

18 “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Tiatira
no kauatu naa taratara nei.
“Teenei naa taratara e kaumai te Tama TeAtua, te tama teelaa e ura
ana karamata ma se ahi, aa e too tana tia i ana vae pee ko naa katana ‘brass’
e oro ki kkiva. 19 Nau e iloa i naa vana kootou e hai i te kina naa. Nau e iloa
i naa manava laaoi kootou; nau e iloa maa kootou e lotu peenaa iaa nau;
nau e iloa i naa heheuna taukalleka kootou, aa i te lavatoa kootou te nnoho
ka ttari. Nau e iloa maa naa vana kootou e mee i te saaita nei ku ttoe iaa
i naa vana kootou ni mee imua.
20 “Tevana iaa, teenei te tiputipu see hiihai nau i kootou:
Kootou ni see lavaa iloo te puuia kootou Jesebel, te ffine e hai maa
ia ni heunatia mai TeAtua. Teenaa ko ana akonaki naa teelaa
e hakarereesia ai naa tama e heheuna iaa nau raa ka ffuri no hai huri
ma te ffine naa aa no kkai naa kaikai teelaa e hakaara ki naa aitu
e penappena.✡ 21 Nau ku oti te kauake tana sao ki huri tana manava,
tevana iaa a ia ni see lavaa iloo te tiiake tana manava hai huri naa. 22 A ia

✡ **2.11** Rev 20.14; 21.8 ✡ **2.14** Num 22.5,7; 31.16; Deut 23.4; Num 25.1-3 ✡ **2.17** Ex 16.14-15; 16.33-34; Jn 6.48-50; Is 62.2; 65.15 ✡ **2.20** 1 Kgs 16.31; 2 Kgs 9.22,30

ma ki hakamoeria a nau ki ana moelana naa ki moe ia ma naa taanata e moemmoe ma ia naa ka hakallono isu hakaraaoi iloo. Laatou ma ki haia a nau peenaa i te saaita nei, ki mee maa laatou see tiiake naa vana hakallika laatou ni mee ma te ffine naa. 23 Naa tama hakkaatoa e tautari ki te ffine naa ma ki taaia a nau hoki ki mmate, ki illoa hakkaatoa naa kanohenua te lotu raa maa nau nei koi e ilotia a nau te hakataakoto ma te hiihai te henua hakkaatoa. Kootou ma ki suia a nau i naa vana kootou ni mee.✡

24 "Tevana iaa te mahi ana kootou i Tiatira ni see tautari ki naa akonaki e hakallika naa. Teenaa ni see illoa ai kootou i te taratara aaraa tama e mee maa, 'naa taratara huu Satan'. Nau nei ku taratara atu ki kootou i aa nau ma ki see kauatu ni mmaha sara hoki maa kootou. 25 Tevana iaa kootou ki taaohi hakaraaoi iloo ki te tiputipu e noho ma kootou naa ki tae atu nau. 26-28 Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana ka hai peenaa te ppena aku mee e fiffai raa, nau ma ki kauake naa mahi teelaa e ssau koi pee ko naa mahi nau ni too i taku Tamana. Naa tama naa ma ki nnoho hakamaatua i aruna naa kanohenua hakkaatoa; laatou ma ki nnoho ma ko naa tuku haimmahi, teenaa naa tama naa kanohenua raa ma ki seua laatou ki masseu pee ko i-naa mallepu naa kamete e ppena ki naa hatu. Nau ma ki kauake hoki te Tapao, te hetuu te tahaata, ki laatou.✡

29 "Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

3

Te kanohenua te lotu i Sardis

1 "Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Sardis no kauatu naa taratara nei:

"Teenei naa taratara e kaumai te tama teelaa e noho ma naa aitu e hitu TeAtua aa ma naa hetuu e hitu. Nau e iloa i naa vana kootou e mee i te kina naa. Niaaina maa aaraa tama e mmata maa kootou e ora raa, kootou ni tama kunaa mmate are. 2 Kootou massike no hakatonu hoki naa sosorina kootou ki see mate hakaoti te hakataakoto ni ttaka ma kootou. I te aa nau e kite maa naa vana kootou ni mee naa seki ttonu hakaraaoi i naa karamata taku TeAtua. 3 Aa teenaa, kootou ki hakamaarona hakaraaoi iloo ki naa akonaki kootou ni kauatu ma naa taratara kootou ni llono. Tautari ki naa taratara naa aa kootou ku tiiake naa haisara kootou. Ki mee kootou see massike no mee naa vana nei, teenaa kootou ma ki hakatekia i taku saaita ma ki hakasura atu, i aa nau ma ki hakasura atu ma se tama kailaarao ki kootou. Kootou ma ki see illoa hoki i taku sao ma ki hanatu.✡ 4 Tevana iaa e mee naa uruai tama i kootou i Sardis ni lavaa te mee hakaraaoi naa hekau laatou ki takkoto mataffua. Kootou ma ki sassare taatou hakapaa ma naa hekau makkini kootou naa, i kootou e tau te ttaka ma nau. 5 Naa tama e ttaka haimmahi no tae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki uru ki naa hekau e makkini peenei, aa naa inoa laatou ma ki see soroia a nau i te laupepa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti. Nau ma ki taratara iloo imua naa karamata taku Tamana aa ma ana ensol raa maa nau e iloa i laatou aa laatou ni tama aaku.✡

6 "Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

Te kanohenua te lotu i Filadelfia

✡ **2.23** Ps 7.9; Jer 17.10; Ps 62.12 ✡ **2.26-28** Ps 2.8-9 (LXX) ✡ **3.3** Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 16.15 ✡ **3.5** Ex 32.32-33; Ps 69.28; Rev 20.12; Mt 10.32; Lk 12.8

7 “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Filadelfia
no kauatu naa taratara nei:
“Teenei naa taratara e kaumai te tama teelaa e tapu aa e taratara
ki te taratara maaoni. A ia e taaohi te kii David, aa i tana saaita e taaraki
te tootoka raa, see hai tama e lavaa te puuia a ia. Aa i tana saaita e ppui
te tootoka, see hai tama e lavaa te tarakina a ia.✡ 8 Nau e iloa i naa vana
kootou e mee i te kina naa; nau e iloa maa naa mahi kootou see llasi;
tevana iaa kootou ni hakannoo ki aku akonaki aa kootou ni lotu peenaa
iaa nau. Nau ku oti te tarakina a nau te tootoka raa ki kootou, teenaa
see hai tama e lavaa te puuia a ia. 9 Kootou hakannoo mai! Aa naa tama
e heheuna i Satan raa iaa, teenaa ko naa tama teelaa e hai maa laa-
tou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni, laatou ma ki haia a nau ki oomai
no ttuu ki naa turi laatou imua kootou. Laatou ma ki kkite maa nau
e llee taku manava i kootou.✡ 10 I kootou ni hakannoo ki aku taratara
ki nnoho hakalavatoa kootou raa, teenaa kootou ma ki hakalluutia a nau
ki see llave kootou i naa haaeo teelaa ma ki pakkuu mai ki te maarama nei
ki hahaaiteria naa tama hakkaatoa i te kerekere. 11 Nau ku taupiri
ki au. Kootou taaohi hakaraaoi naa mee e nnoho ma kootou naa,
ki see ssura atu ni tama no huuina naa tuuhana kootou e tukua mai TeAtua.
12 Nau ma ki hakatuuria a nau naa tama teelaa e ttaka haimmahi no ttae
ki te hakaoti ana raa ma ko naa pou hakamaatua te Hare Tapu taku Atua,
aa teenaa laatou ma ki takkoto hakaoti peenaa. Nau ma ki sissii te inoa
TeAtua aa ma te henua TeAtua i aruna laatou. Teenaa ko Jerusalem hoou
teelaa ma ki oti ku tukua iho TeAtua i te lani. Nau ma ki sissii hoki taku inoa
hoou raa i aruna laatou.✡
13 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo
ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa tama te lotu!

Te kanohenua te lotu i Laodosia

14 “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Laodosia
no kauatu naa taratara nei:
“Teenei naa taratara e kaumai te tama e ttapa ma ko Amen, te tama
teelaa e hakailotia a ia maaoni naa tiputipu TeAtua. A Ia naa ko te tahito
i naa mee hakkaatoa TeAtua ni penappena.✡ 15 Nau e iloa i naa vana kootou
ni mee; nau e iloa maa kootou see vvela aa kootou hoki see saumakallii.
Nau iaa e hiihai maa kootou ki vvela aa ma kootou hoki ki saumakallii.
16 Tevana iaa, i kootou e mahana koi raa, kootou ma ki savarea mai nau
i taku pukua! 17 Kootou e taratara maa kootou e hai hekau aa maa
kootou e nohonoho laaoi; kootou e hai maa kootou e kaatoa katoo
naa mee. Tevana iaa kootou seai iloo ki illoa i naa nnoho hakallika kootou
ka hakaaroha mai! Kootou e ttaka see hai hekau, e takaffua, aa e ttaka
ka ppuni naa karamata kootou. 18 Nau e mee atu ki oomai kootou no taavi
ni kol maaoni ma kootou i aa nau ki hai mee kootou maaoni. Kootou
ki taavi hoki ni maro makkini ma kootou i aa nau no ttara ki see nnapa
kootou. Kootou ki taavi hoki ni marasini no pallai naa karamata kootou
ki kkite hakaraaoi kootou. 19 Naa tama e llee ai taku manava raa, nau e nutu
no hakatonu naa tiputtipu laatou. Teenaa kootou ki mannatu hakaraaoi
aa kootou ku tiiake naa haisara kootou naa.✡ 20 Hakannoo mai! Nau
e tuu i te tootoka raa no kannaa. Ki mee se tama e lono iaa nau no taaraki
te tootoka raa, nau ma ki uru atu ki loto tana hare naa no kkai maaua, aa
a ia ma ki noho no kai ma nau. 21 Naa tama e ttaka haimmahi no ttae
ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki tiiake nau ki oomai laatou no nnoho

✡ **3.7** Is 22.22; Job 12.14 ✡ **3.9** Is 49.23; 60.14; 43.4 ✡ **3.12** Rev 21.2; Is 62.2; 65.15 ✡ **3.14** Prov 8.22 ✡ **3.19** Prov 3.12; Heb 12.6

i taku vasi i aruna taku nohorana maatua. E mee pee ko nau hoki ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, teenei e noho aí nau ma taku Tamana i tana nohorana maatua.
22 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu.”

4

John e kite i TeAtua e noho i tana nohorana maatua

1 Ki oti raa, nau ku ttoka no kite te tootoka e tuu taaraki i te lani. Araa te reo e ttani ma se puu e iri, teelaa ni taratara mai kiaa nau imua, ku mee mai, “Kau ki aruna nei, aa nau ku hakaari atu i naa vana teelaa ma ki oti ku ssura imuri naa vana nei.” 2 I te saaita naa koi raa, nau ku tauria TeAitu. Teenaa ki kite nau i naa noho mai te tama i aruna te nohorana maatua i te lani. 3 Tana taurae e too tana maasina e pura ma ko naa hatu e taavi mmaha pee ko naa ‘jasper’ aa ma naa ‘carnelian’, aa te tumoa raa e tuu aareha te nohorana maatua, e pura pee ko naa ‘emerald’.✡ 4 E ttuu aareha i te nohorana maatua raa, teelaa ni tuai maatua hoki e matarua maa haa, aa i aruna naa tuai maatua naa raa, teelaa se tino rua maa te takahaa naa maatua e nnoho. Naa maatua naa e uru ki naa hekau e makkini aa e hakao naa noti maatua e ppena ki naa kol.
5 Nau ni tuu ka ttoka i naa taaraki te uila ka takattuu te hatturi i te kina te nohorana maatua. Naa ahi e hitu e ttuu ka ura imua te nohorana hakamaatua raa, teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua.✡ 6 Kimua hoki te nohorana hakamaatua raa, nau e kite te mee e mee ma se moana e tuu marino kkii ka maasina mai.

Naa manu e haa teelaa e ora hakaoti raa e ttuu i naa vasi e haa te nohorana hakamaatua naa. Naa haitino naa manu naa e uhi katoo ki naa karamata e ttuu aareha imua aa imuri i naa haitino laatou.
7 Te manu mua raa e tiputipu ma se laion; ssoa te manu raa e tiputipu ma se purumakau; te ttoru naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te tama; aa te haa naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te manu ‘eagle’ e lellee e llasi.✡ 8 Naa manu e haa naa e mee katoo naa pakkau laatou tiki ono. Naa haitino laatou e uhi katoo ki naa karamata, aa i laro hoki naa pakkau laatou e ttuu naa karamata. I te poo ma te ao naa manu naa see illoa te mmosi i naa huahua laatou peelaa,

“E tapu, e tapu, e tapu, teenaa ko TeAtua, TeAriki Haimahi,
A Ia ni noho mai i loo imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa
ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou.”✡

9 Takahaa manu e ora hakaoti raa e fuaffua naa mako e hakanau, naa mako e lotu, aa naa mako e taratara hiahia i te tama e taka ma te ora e ora hakaoti, teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua. Aa i naa saaita laatou e fuaffua raa, 10 te tino rua maa te takahaa naa maatua raa e tauturi katoo imua te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua raa no lotu kiaa Ia, te tama e taka ma te ora e ora hakaoti. Laatou e ppesi naa noti maatua laatou raa kimua te nohorana naa no fuaffua atu kiaa Ia peelaa:

11 “TeAriki aa TeAtua maatou! Koe e tau ma te henua ki hakanau iaa koe,
ki lotu iaa koe, aa ki ahu i oo mahi.
I te aa i aa koe ni penapena naa mee hakkaatoa,
aa naa mee naa ni hakaoratia a koe no ssura ki hano ma too hiihai.”

✡ **4.3** Ezek 1.26-28; 10.1 ✡ **4.5** Ex 19.16; Rev 8.5; 11.19; 16.18; Ezek 1.13; Rev 1.4; Zech 4.2
✡ **4.7** Ezek 1.5-10,22; 10.14 ✡ **4.8** Ezek 1.18; 10.12; Is 6.2-3

5

Te laupepa e rii ma te Sukua Sipsip

1 Nau e kite te laupepa e rii e takoto i te rima hakamaatau te tama e noho
i aruna te nohorana hakamaatua. Te laupepa naa e takkoto ana taratara
e sissii i naa vasi e lua, aa e hakammau ki naa loki e hitu.✡ 2 Araa nau ku kite
te ensol haimahi tokotasi e taratara vaaruna peelaa, “Ko ai te tama e tau
te ffana naa loki raa no taaraki te laupepa e rii?” 3 Tevana iaa ni see hai tama
i naa tama i te lani, naa tama i te kerekere, aa ma naa tama i te maarama
i laro raa ni lavaa te tarakina a ia te laupepa e rii raa no ttoka ki loto. 4 Nau
ni mate hakaoti i aku tani, i see hai tama ni laavea teelaa e tau te tarakina
a ia te laupepa e rii naa no ttoka ki loto. 5 Teenaa ki mee mai te maatua
tokotasi kiaa nau, “Koe see tani. Ttoka! Te tama e haia ma ko te Laion
i te manava Judah, te mokopuna David. Te tama naa ni taka haimahi no tae
ki te hakaoti ana, aa teenaa ko ia naa e lavaa te hanaa ia naa loki e hitu raa
no tarakina te laupepa e rii.”✡

6 Ki oti raa nau ku kite te Sukua Sipsip e tuu i te kina te nohorana
hakamaatua, iloto te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua.
Te Sukua Sipsip raa e tiputipu ma se manu ni taia. Te Sukua Sipsip naa
e ttuu ana paki e hitu i aruna tana pisouru, aa e mee ana karamata
e hitu. Teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua teelaa ni heunatia TeAtua
ki naa kina hakkaatoa i te kerekere nei.✡ 7 Teenaa te Sukua Sipsip raa
ku hano no too te laupepa e rii raa i te rima hakamaatau te tama e noho
i aruna te nohorana hakamaatua. 8 Tana saaita ni toa a ia te laupepa
e rii raa, te takahaa manu e ora hakaoti raa ni tauturi katoo imua
te Sukua Sipsip naa. Naa tama naa katoo, te tama e taaohi tana ‘harp’ aa ma
tana tamaa kamete e pena ki te kol. Naa kamete raa e utu ki naa lau laakau
insens e mannoni, teenaa ko naa taku naa tama TeAtua.✡ 9 Naa tama naa
e huahua te mako hoou:

“Koe e tau te toa a koe te laupepa e rii
no tarakina naa loki.
I te aa, i aa koe ni taia no mate, aa naa tama i naa haanauna katoo,
naa taratara katoo, naa kanohenua katoo, aa ma naa manava katoo
ni uruhanaina a koe ki too ttoo no kauake ki TeAtua.✡
10 Naa tama naa ni hakanohoria a koe ma ni maatua ki heheuna i TeAtua,
aa laatou ma ki nnoho hakamaatua i te kerekere nei.”✡

11 Nau ni ttoka hoki no lono i naa huahua naa ensol e tammaki iloo.
Te kooina naa ensol raa e noto i naa simata maa naa mano. Naa tama naa
e ttuu alleha i te nohorana hakamaatua, te kina e nnoho hoki naa manu
e ora hakaoti raa aa ma naa maatua.✡ 12 Laatou e fuaffua iloo vaaruna
peelaa,

“Te Sukua Sipsip ni taia no mate,
Koe e tau te noho hakamaatua, aa koe e tau te noho ma se tuku laaoi.
Koe e tau te hakanauria i too atamai i te kau vana, aa koe e tau hoki
te hakanauria i too haimahi.
Maatou e ssau too inoa i aruna; maatou e hakanau i oo mahi, aa maatou
e lotu kiaa koe!”

13 Teenaa nau ku lono i te kau tama hakkaatoa i te lani, naa tama
i te kerekere, naa tama i te maarama i laro, aa naa tama i te moana, teenaa
ko naa tama i naa kina hakkaatoa. Naa tama naa e fuaffua peelaa,

“Te tama e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa te Sukua Sipsip nei.

✡ **5.1** Ezek 2.9-10; Is 29.11 ✡ **5.5** Gen 49.9; Is 11.1,10 ✡ **5.6** Is 53.7; Zech 4.10 ✡ **5.8** Ps 141.2 ✡ **5.9** Ps 33.3; 98.1; Is 42.10 ✡ **5.10** Ex 19.6; Rev 1.6 ✡ **5.11** Dan 7.10

Maatou e ssau naa inoa koorua ki aruna;
maatou e lotu ki koorua;
aa maatou e hakannau i naa mahi koorua.
Koorua ki takkoto haimmahi i naa saaita hakkaatoa!”
14 Te takahaa manu e ora hakaoti raa ki hakaahe peelaa, “Amen!” Teenaa
tauturi katoo naa maatua raa no lotu.

6

Te Sukua Sipsip e ffana naa loki te laupepa e rii

1 Teenaa nau ku kite te Sukua Sipsip e ffana te loki mua i naa loki
e hitu naa, araa nau ku lono te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa
e kannaa peelaa, “Kau!” Tana reo e takattuu ma ko naa hatturi. 2 Nau
ki ttoka no kite te hos makkini. Te tama e tere ake i aruna te hos naa e taaohi
te kkoru aa e hakao tana noti maatua i tana pisouru. Ttama naa e tere ake
pee ko te tama e taa i te ttau teelaa e hano ki taa hoki naa kanohenua.✡

3 Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te ssoa te loki,
teenaa ki lono nau te rua naa manu e ora hakaoti raa e kannaa,
“Kau!” 4 Saaita nei raa teelaa se hos e mmea raa ku hakasura ake.
Te tama e tere ake te hos naa e taka ma naa mahi ki haia a ia naa tama
i te kerekere raa ki hetaa soko laatou no mmate. A ia naa ni kauake
tana komu taa tama e lasi iloo.✡

5 Teenaa te Sukua sipsip raa ku ffana no taaraki te ttoru naa loki, araa
nau ku lono te ttoru i naa manu e ora hakaoti raa e kannaa, “Kau!” Teenaa
nau ki ttoka no kite te hos e uri pallaa. Te tama e tere ake i aruna te hos naa
e taaohi te sikeel raa i tana rima.✡ 6 Nau e lono ma se tama e kannaa mai
i te takahaa manu e ora hakaoti raa peelaa, “Te tama ma ki heheuna
tana aso hakkaatoa ki lavaa tana upu haraoa wit tokotasi koi, aa a ia
ma ki heheuna hoki tana aso hakkaatoa ki lavaa ni upu haraoa ‘barley’
e toru koi. Tevana iaa kootou see taaia kootou naa laakau oliv raa ma
naa verena naa laakau ‘grape’.”

7 Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te haa naa loki, teenaa
nau ku lono i te haa naa manu e ora hakaoti e kannaa, “Kau!” 8 Nau
ku ttoka no kite te hos e mee ma e mate tana kiri. Te tama e tere ake
i aruna te hos naa e ttapa ma ko te Mate, aa telaa tama e ttapa ma
ko te Kina Te Mate raa e tere ake lokoi vaamuri aana. Laaua ni tukua
ki roorosi laaua ki naa kanohenua e takkoto i te murihenua tokotasi
i naa murihenua e haa te kerekere nei, teenaa ki taaia naa kanohenua naa
ki mmate i naa tau, naa one, naa maki, aa ki kaaina naa manu vao
e kaittama.✡

9 Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te rima naa loki, teenaa
ki kite nau naa manu naa tama ni taaia no mmate raa e nnoho i laro
te olta. Teenaa ko naa tama ni taaia i laatou ni hakaea naa taratara TeA-
tua ka tarataraina laatou hakaraaoi iloo i ana tiputipu. 10 Naa tama naa
e tanitani varo peelaa, “TeAriki Haimahi. Koe e tapu, aa koe e taratara
ki te taratara maaoni. Koe e ttari ki te ssao hea ki hakatonutonu naa tama
te kerekere nei, ki hakkaitoaina naa tama ni taaia ai maatou?” 11 Ki oti raa
naa tama naa ku kauake naa hekau laatou ki uru, te tama koi ana hekau
e makkini. Teenaa ki mee ake TeAtua ki nnoho laatou ka ttari hakamaarie
ki kaatoa mai naa tama katoo e heheuna pee ko laatou aa e lotu hakapaa
laatou, teelaa ma ki oti ku taaia hoki pee ko laatou.

✡ **6.2** Zech 1.8; 6.3,6 ✡ **6.4** Zech 1.8; 6.2 ✡ **6.5** Zech 6.2,6 ✡ **6.8** Ezek 14.21

12 Nau raa ku mmata i naa ffana te Sukua sipsip raa te ono naa loki.
Tana saaita ni ffana te loki raa, te hui iloo te mahuke ni ruu te kerekere.
Te laa raa ni uuhia no poouri tanutanu hakaoti, aa te marama raa ni huri
no mmea ma se ttoo.✡ 13 Naa hetuu raa ni maaoha mai ki te kerekere
pee ko naa maaoha naa hua mmoto e irihia te matani.✡ 14 Te ppaa te lani
ni hakateki no seai, e mee pee ko naa moelana e haatua, aa naa mouna ma
naa tamaa henua hakkaatoa ni torona i naa kina laatou e ttuu.✡ 15 Naa tuku
te kerekere nei, naa tama hakamaatua naa kanohenua aa ma naa hakamau
naa tama e taa i naa tau raa, naa tama e hai hekau, naa tama haimahi,
naa poe, aa ma naa tamavare hakkaatoa ni mmuni iloto naa rua i naa vasi
naa mouna. Aaraa tama e mmuni vaararo naa hatu e llasi i naa mouna.✡
16 Naa tama naa e mmoe ka tanitani varo peelaa ki naa mouna raa ma
naa hatu e llasi, “Maaoha mai ki aruna maatou no hakalluutia maatou
i naa karamata te tama e nohonoho i aruna te nohorana hakamaatua, ki see
hai haaeoina maatou te Sukua Sipsip.✡ 17 I te aso e hakamataku naa haaeo
laaua raa ku tae mai. Ko ai te tama e lavaa te tuu atu ki naa haaeo naa?”✡

7

Te kanohenua Israel

1 Kimuri raa nau ku kite naa ensol e haa e ttuu i naa murihenua e haa
i te kerekere nei. Naa ensol naa e ttuu ka taaohi naa matani e haa raa
ki see oko i aruna te kerekere nei, aa ki see oko hoki i te moana aa
ki naa laakau e ssomo.✡ 2 Araa nau ku kite te ensol e hakasura ake
i te anake ma te hakailona TeAtua, te tama e ora hakaoti. Te ensol naa
e kannaa vaaruna peelaa ki naa ensol e haa teelaa ni tukua TeAtua ki seua
te kerekere ma te moana, 3 “Kootou see vave seua kootou te kerekere ma
te moana aa ma naa laakau e ssomo. Kootou ttari ki hakamaatinoria taatou
naa tama e heheuna i TeAtua, ki tukua te hakailona TeAtua raa i naa taurae
laatou!”✡ 4 Nau e lono maa te kooina naa tama ni hakamaatinoria
ki te hakailona TeAtua i naa taurae laatou raa e lau ma te tino haa maa haa
naa simata (144,000). Naa tama naa ni tama i naa haanauna e sinahuru
maa rua i te manava Israel, 5-8 te haanauna tokotasi, tana sinahuru maa rua
naa simata tama. Teenaa ko naa haanauna Judah, Reuben, Gad, Asher,
Naftali, Manasseh, Simeon, Levi, Isakar, Zebulun, Joseph, aa ko Benjamin.

Te kuturana naa tama e tammaki

9 Ki oti raa nau ku ttoka no kite te kuturana naa tama e tammaki, see ilotia
te tama te taaua. Naa tama raa ni tama i naa manava, naa haanauna,
naa kanohenua, aa ma te kau taratara hakkaatoa. Laatou e ttuu imua
te nohorana hakamaatua raa ma imua te Sukua sipsip, aa e uru ka-
too ki naa hekau e makkini ka taaohi naa laanui raa ki naa rima laatou.
10 Naa tama naa e ttuu ka tanitani varo peelaa, “Te ara te ora e kaumai
TeAtua taatou, te tama teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa
e kaumai hoki te Sukua Sipsip!”

11 Naa ensol raa hakkaatoa e ttuu alleha i te nohorana hakamaatua,
i te kina naa maatua raa aa ma te takahaa manu e ora hakaoti e nnoho ai.
Ki oti raa laatou ku tauturi katoo imua te nohorana hakamaatua raa no lotu
ki TeAtua peelaa, 12 “E maaoni iloo! Taatou ki ssau te inoa TeAtua aa
taatou ku hakanau i tana haimahi. A Ia e atamai i te kau vana aa taatou

✡ **6.12** Rev 11.13; 16.18; Is 13.10; Joel 2.10,31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25 ✡ **6.13** Is 34.4 ✡ **6.14** Rev 16.20 ✡ **6.15** Is 2.19,21 ✡ **6.16** Hos 10.8; Lk 23.30 ✡ **6.17** Joel 2.11; Mal 3.2 ✡ **7.1** Jer 49.36; Dan 7.2; Zech 6.5 ✡ **7.3** Ezek 9.4,6

ki taratara hiahia peenaa iaa Ia. Taatou ki lotu kiaa Ia, iaa Ia e noho hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa i naa saaita hakkaatoa! Amen!”

13 Teenaa te maatua tokotasi ki huri mai no vasiri peelaa, “Teenei ko ai naa tama e uru ki naa hekau e makkini nei, aa laatou ni tama e oomai i hea?”

14 Teenaa ki mee ake nau, “TeAriki, koe naa e iloa.”

Teenaa ki mee mai te tama naa, “Teenei ko naa tama ni ssao i naa haaeo e llasi teelaa ni pakkuu ki laatou. Naa tama naa ku oti te huihui naa hekau laatou raa no mataffua ki te ttoo te Sukua Sipsip.✡ 15 Teenaa e ttuu ai naa tama naa imua te nohorana hakamaatua raa ka mee naa heuna TeAtua i te poo ma te ao iloto tana Hare Tapu. Te tama e nohonoho i aruna te nohorana maatua raa ma ki noho ma laatou ka roorosi i laatou. 16 Naa tama naa ma ki see hiikkai ka hiiunu hoki imuri; aa laatou ma ki see lavaa te tuunia i naa vvela koo te laa.✡ 17 I te aa, te Sukua Sipsip e noho i te kina te nohorana maatua raa ma ki roorosi i laatou, aa laatou ma ki taakina a Ia ki naa vai e hakaora tama. I naa saaita laatou e ttani raa, TeAtua ma ki soroia a Ia naa vai e ffuro mai i naa karamata laatou.”✡

8

Te hitu naa loki

1 Saaita te Sukua Sipsip raa ni ffana no taaraki te hitu naa loki raa, te lani ni tuu seemuu tana tamaa saaita. 2 Kimuri raa nau ku kite naa ensol e hitu e ttuu imua TeAtua. Teenaa naa puu e hitu raa ki kauake ki laatou.

3 Te laa ensol, teelaa e taaohi te tamaa kamete e pena ki te kol aa e takoto ai te insens raa ku hanake no tuu i te olta. A ia naa ni kauake naa insens e tammaki ki hakapaa ma naa taku naa tama hakkaatoa TeAtua raa no hakaara i aruna te olta e pena ki te kol teelaa e tuu imua te nohorana maatua.✡ 4 Te kohu te insens e ttuni naa ni masike i naa rima te ensol e tuu imua TeAtua raa no hano ki aruna hakapaa ma naa taku naa tama TeAtua. 5 Ki oti raa te ensol naa ku too te kamete ni takoto ai te insens raa no ffao naa maramara i te olta raa no nnini ki te kerekere nei. Naa hatturi raa ni takattuu ka tallaki naa uila ka ruu te mahuke.✡

Naa puu e iri

6 Ki oti raa naa ensol e hitu raa ku ssau naa puu laatou raa ki iri.

7 Saaita te ensol mua raa ni iri tana puu raa, naa korokorohatu ma naa maramara ahi e hilo ma te ttoo raa ni maaoha ki te kerekere, e mee ma se ua e too. Naa murihenua e toru i te kerekere nei ni vvela hakkaatoa, e vvela hakapaa ma naa laakau aa ma naa vee teelaa e ssomo i naa kina naa.✡

8 Teenaa, te ssoa te ensol raa ku iri tana puu. Tana saaita ni iri tana puu raa, te mee e tiputipu ma se mouna e lasi e ura raa ku peesia ake ki loto te moana. Naa vasi e toru te moana ni huri no mee ma se ttoo, 9 teenaa e tammaki iloo naa ika ma naa manu e ttaka i te moana ni mmate, aa e tammaki hoki naa vaka ni appuru no masseu.

10 Kimuri raa te ttoru naa ensol raa ku iri tana puu. Teenaa te hetuu tokotasi e lasi iloo, e ura ma se ahi, ni leiho mai i te lani ki aruna te lopo vai e ffuro ma naa tamaa vai i te kerekere. ✡ 11 (Te inoa te hetuu naa ko, “E mmara.”) E tammaki naa vai e unuunu raa ni mmara hakkaatoa.

✡ **7.14** Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19 ✡ **7.16** Is 49.10 ✡ **7.17** Ps 23.1; Ezek 34.23; Ps 23.2; Is 49.10; 25.8 ✡ **8.3** Amos 9.1; Ex 30.1,3 ✡ **8.5** Lev 16.12; Ezek 10.2; Ex 19.16; Rev 11.19; 16.18 ✡ **8.7** Ex 9.23-25; Ezek 38.22 ✡ **8.10** Is 14.12

Turaa tama i naa tama ni unu i naa vai naa ni mmate, i naa vai naa e mmara hakallika iloo.✡
12 Teenaa, te haa naa ensol raa ku iri tana puu. Teelaa se poouri e lasi raa ni uhi ake vaaruna te laa raa ka sura tana tamaa kina e maarama. Te marama raa hoki ni uuhia te poouri naa ka sura hoki tana tamaa kina e maarama. Te mahi naa hetuu i te lani ni uuhia hoki te poouri naa. Teenaa te vasi ao ma te vasi poo ni tuu poouri tanutanu hakaoti.✡
13 Nau ni ttoka no lono nau te manu e lasi e llee ake vaaruna iloo ka taratara peelaa, "Aroha! aroha! Aroha i naa tama e nnoho i te kerekere nei i te saaita naa ensol e toru hakaoti raa ma ki iri naa puu laatou. Naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo!"

9

Te rima naa puu

1 Teenaa te rima naa ensol raa ku iri tana puu. Nau raa ku kite te hetuu tokotasi teelaa ni leiho mai ki te kerekere. Te hetuu naa e tuu ake ma te kii te tootoka te rua e hotu iloo ki laro. 2 Te hetuu naa ni taaraki te tootoka te rua raa no kohu ake te au raa i te rua, e tuu pee ko naa kohu te umu e lasi e puu. Te maarama te laa ma naa mee katoo i te maarama nei ni uuhia te poouri te au e kohu ake i te rua naa.✡ 3 Naa manu e ttapa ma ko naa 'locust' e tiputtipu ma ko naa tama te laanui raa ni massike mai i te au raa no llee ake ki te kerekere. Naa manu naa ni kauake naa mahi laatou pee ko naa mahi naa huitaarau.✡ 4 Laatou ni puuia TeAtua ki see mee pakavaina laatou naa vvee ma naa laakau e ssomo; laatou e lavaa koi te mee pakavaina laatou naa tama teelaa see mmau te hakailona TeAtua raa i naa taurae laatou.✡ 5 Naa manu naa ni see haimahi ki lavaa laatou te taa naa tama naa ki mmate. Naa manu naa ma ki haia koi laatou naa tama naa ki nnoho ka hakallono isu ki lava naa marama e rima. Te hakallono isu laatou naa ma ki llihu pee ko naa uutia laatou naa huitaarau. 6 I loto naa marama e rima naa raa, laatou ma ki ssee ni ara ma laatou ki mmate laatou, tevana iaa laatou ma ki see mmate; laatou ma ki fiffai maa laatou e mmate, tevana iaa laatou ma ki see lavaa te mmate.✡
7 Naa 'locust' naa e tiputtipu ma ko naa hos e mee ki oo no hetaa. Naa manu naa e hakao naa mee e tiputtipu ma ni noti maatua e ppena ki naa kol i naa pisouru laatou, aa naa taurae naa manu naa e mee ma ni taurae tama.✡ 8 Naa lauru laatou e mee ma ko naa lauru naa haahine, aa naa niho laatou e mee ma ko naa niho naa laion.✡ 9 Naa hatahata laatou e uhi ki naa mee e tiputtipu ma ni katana e pallaha, aa i te saaita laatou e ttaa naa pakkau laatou raa, naa pakkau laatou e ttani kapa pee ko naa ttani naa hos e tammaki teelaa e ffuro ka hakattaki ake naa pokosi e ttuu ai naa tama e oo no hetaa.✡ 10 Naa hota naa suki laatou e uu mmahi pee ko naa uu llihu te huitaarau, aa teenaa ko naa suki naa manu naa teelaa ma ki nnoho ai te henua ka hakallono isu iloto naa marama e rima.
11 Laatou e mee laatou tuku e noho hakamaatua i laatou, teenaa ko te ensol teelaa e roorosi i te rua e nnoto. Tana inoa i te taratara naa Jew raa ko Abadon, aa i te taratara haka Greece raa te inoa te ensol naa e taapaa ma ko Apolion (teenaa ko te taratara e mee maa, 'Te tama e seu henua').
12 Te haaeo mua raa ku laka, tevana iaa e mee naa haaeo e lua koi takkoto mai.

✡ **8.11** Jer 9.15 ✡ **8.12** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15 ✡ **9.2** Gen 19.28 ✡ **9.3** Ex 10.12-15 ✡ **9.4** Ezek 9.4 ✡ **9.6** Job 3.21; Jer 8.3 ✡ **9.7** Joel 2.4 ✡ **9.8** Joel 1.6 ✡ **9.9** Joel 2.5

Te ono naa puu

13 Kimuri raa te ono naa ensol raa ku iri tana puu, teenaa ki lono nau
te reo e taratara mai i te kina te olta e penapena ki naa kol teelaa e tuu
imua TeAtua.✡ 14 Te reo raa e taratara ki te ono naa ensol raa peelaa,
“Hakattanasia naa ensol e haa teelaa e saisaitia i te vai e lasi e ttapa ma
ko Euphrates!” 15 Naa ensol e haa naa ni hakattanasia ki matamata laatou
ki taa se kooina tama ma laatou e tammaki i te ssao nei lokoi. 16 Nau e lono
maa te kooina katoo naa tama e ffuro naa hos no taa raa e rua rau naa mano
(200,000,000). 17 Aa iloto taku mee e kite naa raa, nau e kite naa tama
e ffuro ake i naa hos. Naa tama naa e uhi naa hatahata laatou ki naa katana
e pallaha. Naa katana naa e mmea uraura ma se ahi, e pura moana pee
ko te hatu ‘sapphire’, aa e ffelo kauna pee ko te hatu ‘sulphur’. Naa pisouru
naa hos naa e tiputtipu ma ko naa pisouru naa laion, aa naa pukua laatou
e ura ka ssopo mai naa korokorohatu e mallaa; te au raa e tuu ka kohu
peenaa i naa pukua laatou. 18 Te mahi ana naa tama i te maarama nei
ni mmate hakkaatoa i naa haaeo e toru ni ssae mai i naa pukua naa hos naa.
Teenaa ko te ahi, te kohu, aa naa korokorohatu e mallaa teelaa ni ssopo mai
i naa pukua naa hos naa. 19 I te aa, i naa mahi naa hos naa e takkoto
i naa pukua laatou aa ma i naa suki laatou. Naa suki laatou e mee
ma ni kata e mee naa pisouru laatou, aa laatou e taa ki naa suki laatou
ki hakallono isu te henua.

20 Aaraa tama i te maarama nei teelaa ni see mmate i naa haaeo nei
ni seai iloo ki tiiake naa vana see ttonu laatou e hai. Naa tama naa
koi lotu ki naa tippua ma naa aitu laatou e penappena ki naa kol, naa siliva,
naa katana tea, naa hatu, aa ma naa laakau. Teenaa ko naa aitu teelaa
see kkite, see llono, aa see lavaa te sassare.✡ 21 Naa tama naa ni see tiiake
hoki laatou te tiputipu laatou e taa tama, e pakava tama, e hai huri, aa
e kailallao.

10

Te ensol ma te laupepa e rii e punaamea

1 Teenaa nau ku kite telaa ensol haimahi e sepu mai i te lani. Tana haitino
e uru ki te aoa aa te tumoa raa e tuu taakai i tana pisouru; tana taurae
e maasina pee ko te laa, aa ana vae e mee ma ni pou e ttuu ka ura. 2 A ia
e taaohi te tamaa laupepa e rii, aa e hakatuu tana vae maatau ki te moana
aa tana vae maavi ki aruna te kerekere. 3 Te ensol naa ni tuu no kappisi
ana varo. Tana reo e takattuu pee ko naa kkaa naa pukua naa laion.
Tana saaita ni kappisi ana varo raa, naa hatturi e hitu raa ni hakaahe mai
no takattuu iloo maaroo. 4 Nau naa ku mee lokoi ma ki sissia a nau
naa taratara laatou, araa nei nau ku lono te reo e taratara mai i te lani pee-
laa, “Tauhia naa taratara naa hatturi e hitu nei ki takkoto iloto too manava;
koe see sissia a koe naa taratara nei!”

5 Ki oti raa te ensol teelaa ni kite nau e hakatuu tana vae ki te moana
aa te laa vae ki aruna te kerekere raa ku ssau tana rima maatau ki te lani
6 no pesi tana taratara hakamaatua iloto te inoa TeAtua, te tama e ora
hakaoti teelaa ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee
hakkaatoa e ssura i naa kina naa. Te ensol naa e mee peelaa, “Naa vana nei
ma ki see nnase hoki! 7 Saaita te hitu naa ensol raa ma ki iri tana puu raa,
teenaa TeAtua ma ki hakassura ana vana teelaa ni see ilotia imua. Teenaa

✡ **9.13** Ex 30.1-3 ✡ **9.20** Ps 115.4-7; 135.15-17; Dan 5.23

ko ana mee ni taratara ake ki naa tama teelaa ni heheuna ma ni pure aana."✡
8 Ki oti raa te reo teelaa ni lono nau e taratara mai i te lani raa ku mee mai kiaa nau hoki, "Tere no too te laupepa e rii e taaraki teelaa e tauhia te ensol e tuu i aruna te moana ma te kerekere."
9 Teenaa ki hano nau ki te ensol raa no mee ake ki kaumai te laupepa e rii punaamea. A ia ki mee mai, "Too te mee nei no kai. Te mee nei ma ki vai ttoro iloto too pukua ma se malaasisi, tevana iaa i too saaita ma ki horokii raa, oo manava ma ki ssuke."
10 Teenaa ki too nau te laupepa e rii punaamea naa no kai. Te mee raa e vai ttoro iloo iloto taku pukua ma se malaasisi, aa taku saaita ni horokii raa, aku manava ni ssuke hakallika iloo.✡ 11 Ki oti raa te taratara raa ku kaumai kiaa nau, "Koe ku ahe no hakaea hoki i naa vana TeAtua ma ki mee ma naa kanohenua aa ma naa manava e tammaki, naa tama i te kau taratara, aa ki naa tuku hakkaatoa."

11

Te takarua pure e taratara i te hakamaaoni

1 Ki oti raa te ensol raa ku kaumai te laakau e hahaaite raa no mee mai kiaa nau, "Tere no haaiteria te Hare Tapu TeAtua raa ma te olta, aa koe ku taaua a koe maa e hia naa tama hakkaatoa e lotu i te Hare Tapu.✡
2 Tevana iaa koe see haaiteria a koe naa mataahare i haho. Naa kina naa ku oti te tiiake ki nohoria naa tama teelaa see lotu iaa nau. Teenaa ko naa tama teelaa ma ki nnoho hakamaatua i aruna te henua e tapu naa ki lava naa marama e matahaa maa rua.✡ 3 Nau ma ki heunatia atu nau te takarua pure teelaa ma ki hakaea atu ki kootou i aku tiputipu. Te takarua naa ma ki ttara ki naa maro naa paarina, aa laaua ma ki hakaea naa taratara TeAtua raa iloto naa aso e simata maa te ruarau, aa naa aso e mataono (1,260)."
4 Te takarua pure naa raa, teenaa ko naa laakau e lua e ttapa ma ni oliv aa naa lamu e lua teelaa e ttuu imua TeAriki te kerekere nei.✡ 5 Ki mee ni tama e haaite ma ki taaia laatou te takarua naa raa, laatou ma ki taaia no mmate. I te aa, naa tama teelaa e tautau haaeo ma te takarua naa ma ki mmate i naa ahi teelaa e ssopo iho i naa pukua laaua. 6 Laaua ni kauake naa mahi laaua TeAtua ki puuia laaua naa papallani ki see hai ua e too i te ssao laaua e hakaea naa taratara TeAtua. Laaua e lavaa hoki te huria laaua naa tamaa vai e ffuro iho i te kerekere raa ki mee ma see ttoo, aa laaua e lavaa hoki te haia laaua te kau haaeo ki llau mai ki te kerekere nei ki hakallono isu naa tama te maarama nei. Laaua e lavaa te haia laaua naa vana nei i naa saaita katoo laaua e ffiffai.✡
7 I te saaita laaua e oti te hakaea naa taratara laaua nei raa, te manu kaitama teelaa e hakasura ake i te rua e nnoto raa ma ki hetaa ma laaua. Laaua ma ki lavaa te manu naa te taaia no mmate,✡ 8 aa naa haitino laaua ma ki mmoe i te ara e lasi iloto Jerusalem. Teenaa ko te kina TeAriki laaua raa ni taia no tuukia ki te kros. Te henua nei ni taapaa hoki ma ko Sodom aa ko Egypt.✡ 9 Naa tama naa kanohenua hakkaatoa, naa haanauna hakkaatoa, naa taratara hakkaatoa, aa naa tama i naa manava hakkaatoa ma ki mmata i naa mmoe naa haitino te takarua naa iloto te ara i naa aso e toru aa te vasi. Laatou ma ki see fiffai maa naa haitino te takarua naa e tanumia. 10 Naa tama te maarama nei

✡ **10.7** Ex 20.11; Deut 32.40; Dan 12.7; Amos 3.7 ✡ **10.10** Ezek 2.8—3.3 ✡ **11.1** Ezek 40.3; Zech 2.1-2 ✡ **11.2** Lk 21.24 ✡ **11.4** Zech 4.3,11-14 ✡ **11.6** 1 Kgs 17.1; Ex 7.17-19; 1 Sam 4.8 ✡ **11.7** Dan 7.7,21; Rev 13.5-7; 17.8 ✡ **11.8** Is 1.9-10

ma ki fiaffia i te takarua naa ku mmate. Naa tama raa ma ki hai naa taffao laatou ka hakahitihiti naa hekau laatou ma naa soa laatou, i laatou e hai maa laatou e hakallono isu i naa vana te takarua pure TeAtua naa ni mee.
11 Saaita naa aso e toru aa te vasi ni mmoe ai naa haitino te takarua naa ni llaka raa, TeAtua ni iri mai tana soromatani e hakaora tama raa ki laaua, teenaa, massike iloo te takarua naa ki aruna. Naa tama katoo ni kkite i laaua raa ni poreppore i naa mattaku laatou.✡ 12 Ki oti raa te takarua pure TeAtua naa ku llono i te reo e taratara mai maaroo i te lani peelaa, "Koorua oomai ki aruna nei!" Naa tama e lotoffaaeo i te takarua naa ni ttuu ka ttoka i naa saaua laaua vaaroto te uruaoa raa ki te lani.✡ 13 I te saaita naa lokoi raa, te hui te mahuke raa ku ruu no seua te tamaa vasi te henua naa, teenaa naa simata e hitu naa tama hakkaatoa ni mmate. Naa tama ni ora raa ni mattaku ka hakannau i te haimahi TeAtua i te lani.✡
14 Te rua naa haaeo raa ku laka, tevana iaa te ttoru naa haaeo raa koi takoto mai.

Te hitu naa puu

15 Teenaa te hitu naa ensol raa ku iri tana puu. Nau ku lono i naa hai mai naa reo raa vaaruna iloo i te lani peelaa, "Naa mahi ki roorosi i naa tama i te maarama nei ku takkoto i TeAriki taatou ma tana tama ni hakanoho ma se Tuku, aa TeAtua ma ki noho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa!"✡
16 Ki oti raa te tinorua maa haa naa maatua e nnoho i naa tuai maatua laatou imua TeAtua raa ku tauturi katoo imua TeAtua no lotu kiaa Ia. 17 Laatou e lotu peelaa,

"TeAtua, TeAriki Haimahi, te tama ni noho mai iloo imua aa teenei e noho
ma taatou i te ssao nei!
Maatou e fiaffia i aa koe ku oti te too oo mahi hakamau
aa iaa koe nei ku noho hakamaatua i maatou!
18 Naa tama teelaa see lotu iaa koe raa ku ttaka ka haaeo naa manava
laatou,
i too sao ki hakappuu oo haaeo raa ku tae mai,
teenaa ko too sao e hakatonutonu naa tama e mmate.
Te ssao raa ku tae mai ki suia naa pure teelaa e heheuna iaa koe,
aa ma too kanohenua raa hakkaatoa, teenaa ko naa tama teelaa e lotu
kiaa koe, naa tama hakamaatua ma naa tamavare hakapaa.
Te ssao ki taaia naa tama e mee pakavaina laatou te kerekere nei
ku tae mai!"✡

19 Te Hare Tapu TeAtua i te lani raa ni tuu taaraki mai no kkite naa tama i te maarama nei i naa moe mai te pokosi e ttapa ma ko te Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Teenaa naa uila raa ni tallaki ka takattuu naa hatturi, te mahuke raa ni ruu no maaoha mai naa mee e mee ma ni korokorohatu i te lani.✡

12

Te ffine ma te manu hakamataku, te dragon

1 Ki oti raa te hui te mee e hakassoro mmata ku hakasura ake i te lani. Teelaa se ffine e hakao te laa raa ma ni hekau aana e uru, aa te marama raa e takoto i laro ana vae. Te noti e ttuu ana hetuu e sinahuru maa rua raa e hakao i tana pisouru. 2 Te ffine naa e ffura tana manava i aa ia e tinae, teenaa e tanitani ai a ia vaaruna i aa ia ku taupiri ki haanau.

✡ **11.11** Ezek 37.10 ✡ **11.12** 2 Kgs 2.11 ✡ **11.13** Rev 6.12; 16.18 ✡ **11.15** Ex 15.18; Dan 2.44; 7.14,27 ✡ **11.18** Ps 2.5; 110.5; 115.13 ✡ **11.19** Rev 8.5; 16.18,21

3 Telaa mee hoki e hakassoro mmata ni hakasura ake i te lani. Teelaa se hui te dragon e mmea e mee ana pisouru e hitu, aa i aruna naa pisouru e hitu naa raa, te pisouru e ttuu ana paki e sinahuru. Naa pisouru naa e hakao katoo ki naa tamaa noti maatua.✡ 4 A ia ni taa tana suki no aohia a ia naa hetuu iloo e tammaki no peesia ki laro ki te kerekere. Te manu naa e tuu imua te ffine raa ka roorosi ki kaina a ia te tamariki te ffine raa i tana saaita lokoi e haanau.✡ 5 Te ffine naa ni haanau mai tana tamariki tanata, teenaa ko te tamariki tanata teelaa ma ki oti ku noho hakamaatua ka hakamatakuria naa tama naa kanohenua hakkaatoa. Tevana iaa te tamariki naa ni uhukkia i tana tinna raa no toa ki TeAtua e noho i tana nohorana hakamaatua.✡ 6 Teenaa ki tere te ffine naa no mmuni iloto mouku, i tana kina ni tukua mai hakaoti TeAtua. E mee naa tama ma ki roorosi kiaa ia ki llaka naa aso e simata maa te ruarau aa ma naa aso e mataono (1,260).

7 Ki oti raa te ttau e lasi raa ku masike i te lani. Michael ma ana ensol raa e hetaa ma te dragon, teenaa te dragon raa ni huri atu ma ana ensol raa no hetaa hoki ma laatou.✡ 8 Tevana iaa te dragon raa ma ana ensol naa ni taaia Michael ma ana ensol ka kerekereia ki see nnoho i te lani. 9 Te dragon e lasi naa ni peesia ki laro, teenaa ko te kata tuai raa iloo, teelaa e taapaa ma ko te Tipua kailaarao, aa e taapaa hoki ma ko Satan, te tama ni usuusuhia a ia naa tama hakkaatoa i te maarama nei. A ia ni peesia ki laro ki te kerekere hakapaa ma ana ensol raa hakkaatoa.✡

10 Ki oti raa nau ku lono i naa taratara mai te reo raa i te lani vaaruna peelaa, “Te ssao TeAtua e hakassao ana tama raa ku tae mai! TeAtua ku oti te hakaari ana mahi iaa Ia ko te Tuku maaoni. Teenei te ssao tana tama ni hakanoho ma se Mesaea raa ku oti te hakaari i tana haimahi! Te tama ni tuu imua TeAtua no taratara haaeo i naa taaina ma naa kave taatou i te poo ma te ao raa ku oti te kerekereia ki see noho i te lani.✡ 11 Naa mahi te tama naa ni lavaa naa taaina ma naa kave taatou raa i naa mahi te ttoo te Sukua Sipsip, aa i naa mahi te hakamaaoni teelaa ni hakaea laatou. Niaaina maa laatou ni tauppiri ki taaia no mmate raa, laatou ni hakataakoto tonu koi i TeAtua. 12 Teenaa kootou naa tama e nnoho i te lani, kootou ki fiaffia! Tevana iaa nau e aroha i naa tama e nnoho i te kerekere nei aa ma naa tama e ttaka i te moana. Satan ku hanatu ki kootou, teenaa a ia ku haaeo iloo i aa ia e iloa maa ia ku seai tana saaita rooroa e takoto mai.”

13 I te saaita te dragon raa ni iloa maa ia ku peesia ki te kerekere raa, a ia ni ssee lokoi ki taa te ffine teelaa ni haanau mai tana tamariki tanata. 14 Te ffine naa ni kauake ana pakkau e lua i naa pakkau te manu lellee e lasi raa ki llee ia ki tana kina iloto mouku, teenaa ko te kina naa tama raa ma ki roorosi kiaa ia ki llaka naa setau e toru maa naa marama e ono. A ia ma ki see laavea te dragon raa no taia.✡ 15 Teenaa, te dragon raa ki taaraki tana pukua ka llohi mai te ttai e hakaffuta ki tahea te ffine naa. 16 Tevana iaa te ffine raa ni hakasaoria te kerekere; te kerekere raa ni taaraki tana pukua no unumia a ia te ttai teelaa ni llohi mai i te pukua te dragon. 17 Te dragon raa ni porepore i tana loto i te ffine, teenaa ki tere ia no hetaa ma aaraa tama i te haanauna te ffine naa, teenaa ko naa tama e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, aa e taaohi ki te hakamaaoni teelaa ni hakailotia Jesus. 18 Teenaa ki tuu te dragon raa ka ttari i te manumanu ttai.

✡ **12.3** Dan 7.7 ✡ **12.4** Dan 8.10 ✡ **12.5** Is 66.7; Ps 2.9 ✡ **12.7** Dan 10.13,21; 12.1; Jude 9
✡ **12.9** Gen 3.1; Lk 10.18 ✡ **12.10** Job 1.9-11; Zech 3.1 ✡ **12.14** Dan 7.25; 12.7

13

Te manu kaitama e ssae mai i te moana

1 Ki oti raa nau ku kite te manu kaitama e hakasura ake i te moana.
Te manu naa e mee ana pisouru e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru,
aa naa paki naa e hakao naa noti maatua. Naa pisouru e hitu naa
e takkoto naa taratara e sasakkiri ki TeAtua.✡ 2 Te manu naa e tiputipu
ma se 'leopard', aa naa tapuvae te manu naa e mee ma ko naa tapuvae
te 'bear', aa tana maaisu e mee ma se maaisu te laion. Te dragon raa
ni hookii ake ana mahi ki te manu kaitama naa, teenaa e hookii ake
hoki tana nohorana raa kiaa ia ki noho hakamaatua a ia i ana tama.✡
3 Te pisouru tokotasi i naa pisouru te manu naa e tiputipu ma se kina
ni mere hakallika iloo, tevana iaa te kina ni mere naa ku oti te mahu.
Naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere raa ni massaro iaa ia, teenaa
laatou ni ffuri no tautari katoo kiaa ia. 4 Te henua hakkaatoa ni lotu
ki te dragon, i aa ia ni hookii ana mahi ki te manu kaitama naa. Laatou
ni lotu hoki ki te manu kaitama naa ka hakanau iaa ia peelaa, "Ko ai
te tama e haimahi ma ko te manu kaitama nei? Ko ai te tama e lavaa
te hetaa laaua?"
5 Te manu kaitama raa ni tiiake ki ahu kiaa ia soko ia ka tuku haaeo
ki TeAtua. A ia ni tiiake ki noho hakamaatua ia i naa marama
e matahaa maa rua. 6 Te manu kaitama naa ni kaamata te sasaakiri
i TeAtua, teenaa e taratara haaeo ka sasaakiri i te inoa TeAtua, tana kina
e noho ai, aa e sasaakiria a ia naa tama hakkaatoa e nnoho i te lani.✡
7 Te manu kaitama naa ni tiiake ki hetaa no lavaa a ia naa tama TeAtua,
aa ku noho hakamaatua i aruna naa haanauna katoo, naa kanohenua
katoo, naa tama i naa taratara katoo, aa naa tama i naa manava
hakkaatoa.✡ 8 Naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere raa ma ki lotu
ki te manu kaitama naa. Naa tama koi ma ki see lotu kiaa ia raa, teenaa
ko naa tama teelaa ni sissia naa inoa laatou imua i te mahaa mai ana
te maarama nei, iloto te laupepa te Sukua Sipsip teelaa ni taia no mate.
Te laupepa naa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti.✡
9 "Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo mai!
10 Te tama e tukua ki karapusi raa, a ia ma ki karapusi maaoni. Te tama
e tukua ki taia ki te komu e taa tama raa, a ia ma ki taia maaoni
ki te komu e taa tama. Naa tama TeAtua raa ki nnoho hakalavatoa
ka hakataakoto tonu i TeAtua."✡

Te manu kaitama e ssae mai i te kerekere

11 Nau ku ttoka no kite hoki te ssoa te manu kaitama e ssae mai
i te kerekere. Te manu naa e ttuu ana paki e lua i tana pisouru,
e mee ma ko naa paki naa sukua sipsip, aa e taratara ma se dragon.
12 Te manu kaitama naa ni hakassura hoki naa mahi te manu kaitama
imua, teenaa naa tama i te kerekere raa ni ppuratia a ia ki lotu laatou
ki te manu kaitama teelaa ni ssae mai imua, teenaa ko te manu teelaa
ku oti te mahu tana kina ni mere. 13 Te manu kaitama hakamuri nei
ni hakassura naa hui vana aitu; a ia ni pena tana ahi ki au i te lani no tae mai
ki te kerekere imua naa karamata te henua hakkaatoa. 14 Naa tama
e nnoho i te kerekere raa ni usuusuhia a ia ki ana vana aitu teelaa
a ia ni tiiake ma ki hakassura imua te manu kaitama ni hakasura mai
imua. Te manu kaitama naa ni mee ake ki laatou ki penapena se aitu
e lasi ki tiputipu ma ko te manu ni ssae mai imua, ki mannatu laatou
i naa mahi te manu kaitama teelaa ni mere i te komu taa tama, iaa koi ora.

✡ **13.1** Dan 7.3; Rev 17.3,7-12 ✡ **13.2** Dan 7.4-6 ✡ **13.6** Dan 7.8,25; 11.36 ✡ **13.7** Dan 7.21
✡ **13.8** Ps 69.28 ✡ **13.10** Jer 15.2; 43.11

15 Te ssoa te manu kaitama raa ni tiiake ki maanava atu te soromatani
te ora raa ki loto te aitu naa tama raa ni penapena ma ki tiputipu ma
ko te manu kaitama ni ssae mai imua, teenaa ki lavaa te aitu naa te taratara
aa ki huri te aitu e penapena naa no taaia naa tama teelaa see lotu
kiaa ia. 16 Te manu kaitama naa ni haia a ia te henua hakkaatoa, teenaa
ko naa tamavare, naa tama hakamaatua, naa tama hai hekau, naa tama
e nnoho hakaaroha, naa tama see heheuna maa aaraa tama aa ma
naa poe, ki hakatuu se hakailona i aruna naa rima hakamaatau laatou,
aa ki mee seai, ki hakatuu i naa taurae laatou. 17 Naa tama see mmau
te hakailona nei i naa rima laatou ma naa taurae laatou raa ma ki see lavaa
te taavi ni mee maa laatou i naa kina; laatou ma ki see lavaa hoki te tuku
ni mee maa laatou ki tauia aaraa tama. Te hakailona nei raa, teenei
ko te inoa te manu kaitama naa, aa teenaa ko te kooina tana inoa.
18 Koe ki atamai ki ilotia a koe te hakataakoto te mee nei. Te tama
e hai pisouru raa ma ki lavaa te seeia a ia no ilotia te hakataakoto te kooina
te manu kaitama, i te kooina e hakatuuria raa, teenaa se inoa te tama.
Tana kooina raa e ono naa rau maa te mataono maa ono (666).

14

Te Sukua Sipsip ma tana kanohenua

1 Ki oti raa nau ku ttoka no kite i naa tuu mai te Sukua Sipsip raa i aruna
te Mouna Zion. Teelaa se lau ma te tino haa maa haa naa simata tama
(144,000) e ttuu ake ma te Sukua Sipsip naa. Tana inoa ma te inoa
tana Tamana raa e hakatuu i aruna naa taurae naa tama naa.✡ 2 Araa
nau ku lono te reo e taratara mai i te lani, e mmuu pee ko naa taa
naa peau e llasi, aa e takattuu maaroo ma se hatturi. Te reo raa e ttani
ma ni tama e hakattani naa 'harp'. 3 Te lau maa te tino haa maa haa
naa simata tama naa e ttuu hakkaatoa imua te nohorana hakamaatua raa
ma te takahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua; naa tama naa
e huahua laatou mako hoou teelaa ni lavaa te akoina laatou soko laatou.
I naa tama hakkaatoa i te kerekere nei raa, teenaa ko laatou naa koi ku oti
te hakassaoria TeAtua. 4 Naa taanata nei seki mmoe iloo ma ni haahine;
laatou e taaohi peenaa ki te tiputipu e tonu; laatou ni tama see aavvana.
Laatou e tautari koi vaamuri te Sukua Sipsip i ana kina hakkaatoa
e hano. Laatou ni hakassaoria TeAtua no hakakkeeina i naa tama katoo
te maarama nei, aa laatou naa ko naa tama mua ni hookina ki TeAtua ma
te Sukua Sipsip. 5 Te taratara kailaarao raa see sura i laatou; laatou ni tama
see illoa te ppena naa vana e ssara.✡

Naa ensol e toru

6 Ki oti raa nau ku kite telaa ensol e llee ake vaaruna iloo. Te ensol naa
e llee ake ki hakaea te Lono Taukareka, teelaa seai tana hakaoti ana,
ki naa tama i te kerekere nei. Teenaa ko naa tama naa manava hakkaatoa,
naa tama naa haanauna hakkaatoa, naa tama i naa taratara hakkaatoa, aa
ma naa tama naa kanohenua hakkaatoa. 7 A ia e taratara vaaruna peelaa,
"Kootou ki ssau te inoa TeAtua aa kootou ku hakanau i tana haimahi. I te aa,
i tana sao ki hakatonutonu te henua raa ku tae mai. Kootou ki lotu iaa Ia,
te tama ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa tamaa vai
e ffuro i te kerekere."
8 Te laa ensol ku hakasura ake imuri no taratara peelaa, "Te ffine raa
ku leiho ki laro! Te hui te henua, Babilon, ku pakuu ki laro! Naa tama

✡ **14.1** Ezek 9.4; Rev 7.3 ✡ **14.5** Zeph 3.13

naa henua hakkaatoa ku oti te hakaunumia a ia ki tana vaimmara, teelaa e vvare ai naa tama raa ka hai huri ma te ffine naa!”✡
9 Te ttoru naa ensol raa ku surake vaamuri te takarua ensol imua raa no taratara vaaruna peelaa, “Naa tama e lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, ka hakatuu te hakailona te manu naa i naa rima hakamaatau laatou ma naa taurae laatou raa, 10 teenaa ko naa tama ma ki hakappuu atu naa loto TeAtua. Naa tama naa ma ki ttani i naa mattaku laatou i te saaita TeAtua e loto. Naa tama naa ma ki mmoe ka hakallono isu iloto te ahi e lasi teelaa e ura naa korokorohatu. Laatou ma ki mmoe ka hakallono isu imua naa karamata naa ensol e ttapu raa ma te Sukua Sipsip.✡ 11 Te kohu i te ahi teelaa e mmoe laatou ka hakallono isu naa e tuu ka hano hakaoti iloo ki aruna. Naa tama e lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena raa, teenaa ko naa tama teelaa ni ttaka ma te hakailona te inoa te manu naa, ma ki see lavaa te hakamannava i naa hakallono isu laatou i te poo ma te ao.”✡
12 Naa tama TeAtua raa ki nnoho hakalavatoa, teenaa ko naa tama teelaa e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua aa e tautari peenaa ki Jesus.
13 Ki oti raa nau ku lono i te reo e taratara mai i te lani peelaa, “Hakatuu peelaa iloto too laupepa: e kaamata i te saaita nei raa, naa tama e mmate iloto naa heuna laatou e mee maa TeAriki raa ki fiaffia.”
Teenaa ki hakaahe ake TeAitu Tapu, “Maaoni iloo! Naa tama naa ma ki fiaffia i laatou ku hakamalolloo i naa heuna e llasi laatou ni mee, i te aa, i naa heuna taukalleka laatou ni mee raa ma ki ttaka ma laatou.”

Te Hakatonu TeAtua i naa tama te kerekere

14 Nau ku ttoka no kite te aoa makkini, aa e mee ma se tama raa e noho i aruna te aoa naa. Te tama raa e hakao ki te noti maatua e penapena ki naa kol i tana pisouru aa e taaohi te paraamoa e kaa i tana rima.✡
15 Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te Hare Tapu no tanitani varo ki te tama e noho i aruna te aoa, “Too too paraamoa raa aa koe ku kaamata no vasi, i te huata raa ku tae i tana sao ki vasi!”✡ 16 Teenaa ki masike te tama e noho i aruna te aoa raa no hakataa tana paraamoa raa vaaruna te kerekere no vasi ka hakakkutu naa mee ku ttae i te kerekere.
17 Ki oti raa nau ku kite telaa ensol ku hakasura iho hoki i te Hare Tapu i te lani, aa a ia hoki e taaohi tana paraamoa e kaa.
18 Ki oti raa telaa ensol ku hakasura iho i te kina te olta, teenaa ko te ensol e roorosi i te ahi e lasi. A ia ni tuu ka tanitani varo ki te ensol e taaohi tana paraamoa e kaa raa peelaa, “Too too paraamoa naa no haki naa hua naa wain e ssomo i te kerekere, i naa hua raa ku lleu!” 19 Teenaa ki hakataa te ensol raa tana paraamoa vaaruna te kerekere no ttuu naa hua naa wain raa ka tauatia ki te kina naa hua naa e takatakamia ki ppela. Te mee naa e huri ake te tiputipu i naa loto TeAtua. 20 Naa hua naa wain naa ni takatakamia i naa tautaha te henua naa no llohi mai te ttoo i naa hua naa. Te ttoo raa ni llohi mai pee ko naa hakatahena, ka tere tana ara e huarooroa iloo. Te ffonu te ttoo naa e tae ki naa pisouru naa hos.✡

15

Te takahitu ensol ma naa haaeo hakaoti

✡ **14.8** Is 21.9; Jer 51.8; Rev 18.2 ✡ **14.10** Is 51.17; Gen 19.24; Ezek 38.22 ✡ **14.11** Is 34.10
✡ **14.14** Dan 7.13 ✡ **14.15** Joel 3.13 ✡ **14.20** Is 63.3; Lam 1.15; Rev 19.15

1 Teenaa nau ku kite telaa mee hoki e hakasoro mmata. Teelaa se takahitu ensol e ttuu mai ma naa haaeo e hitu, teenaa ko naa haaeo hakaoti. Teenei naa loto TeAtua raa e hakaoti mai peenei.

2 Ki oti raa nau ku kite ma se moana e tuu marino aa e mee ma e hilo ma te ahi. Nau e kite hoki te kuturana tama e ttuu i te kerekere i tai. Teenaa ko naa tama teelaa ni lavaa te hakahitia laatou naa mahi te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, aa ma te tama e mee tana kooina teelaa e hakatuu ma ko tana inoa. Laatou e ttuu ka hakattani naa 'harp' ni kauake TeAtua ki laatou. 3 Naa tama naa e huahua te mako Moses, te tama e heheuna i TeAtua, aa ma te mako te Sukua Sipsip, laatou e huahua peelaa,
"TeAtua, TeAriki Haimahi,
oo vana e mee raa e hakasoro mmata!
Te Tuku naa kanohenua hakkaatoa,
oo sosorina e ttonu maaoni!✡
4 Ko ai te tama ma ki see tuu no mataku iaa koe, TeAriki?
Ko ai te tama ma ki see hakanau i too inoa?
Koe koi e tapu.
Naa kanohenua katoo ma ki oomai no lotu kiaa koe,
i te aa, naa kanohenua katoo e kkite i naa ttonu oo sosorina."✡

5 Teenaa nau ku kite te Hare Tapu i te lani ku taaraki ka kite nau i naa tuu mai te tamaa Hare Tapu iloto.✡ 6 Te takahitu ensol e ttaka ma naa haaeo e hitu raa ku uru mai ki taha te Hare Tapu. Laatou e hakao ki naa kkahu e maasina ka mataffua, aa e tuu ki naa tuu e ppena ki naa kol i naa hatahata laatou. 7 Ki oti raa te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa ku hookii ake naa tamaa kamete e hitu e ppena ki naa kol ki te takahitu ensol naa. Naa kamete naa e takkoto naa loto TeAtua, te tama teelaa e ora hakaoti. 8 Te Hare Tapu raa e ttoha katoo ki te au teelaa e kohu mai i te kina TeAtua e noho hakamaatua ma ana mahi. See hai tama ni lavaa te uru atu ki loto te Hare Tapu. Laatou e ttari ki hakaoti mai naa haaeo teelaa e toomai naa ensol e hitu naa.✡

16

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua

1 Ki oti raa nau ku lono i te tama e taratara mai vaaruna i te Hare Tapu raa ki naa ensol e hitu naa, "Kootou oo no nnini naa tamaa kamete e takkoto naa haaeo TeAtua raa ki te kerekere!"

2 Te ensol mua raa ni hano no nnini tana tamaa kamete. Naa haitino naa tama e ttaka ma te hakailona te manu kaitama ma naa tama teelaa e lotu ki tana aitu penapena raa ni hakallono isu hakkaatoa ka ppara naa haitino laatou.✡

3 Teenaa te ssoa te ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te moana. Te moana ni huri no mee ma se ttoo te tama e mate. Naa manu ma naa ika i te moana ni mmate hakkaatoa.

4 Te ttoru naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki naa vai e ffuro ma naa vai e takkoto i naa sao. Naa vai naa ni ffuri no mee ma se ttoo.✡ 5 Teenaa nau ku lono te ensol e roorosi naa vai raa e mee maa,
"Oo hakatonu ni mee raa e ttonu ttike, i aa koe ko te tama e tapu, te tama teelaa ni noho mai imua aa teenei e noho i te ssao nei! 6 Naa ttoo naa tama te kanohenua TeAtua ma naa pure TeAtua raa ni ssii mai i naa rima naa tama naa, aa teenei laatou ku hakaunumia hoki koe ki te ttoo. Laatou nei ku hakkaitoaina hakaraaoi iloo i naa vana laatou ni mee." 7 Ki oti raa

✡ **15.3** Ex 15.1 ✡ **15.4** Jer 10.7; Ps 86.9 ✡ **15.5** Ex 38.21 ✡ **15.8** Ex 40.34; 1 Kgs 8.10-11; 2 Chr 5.13-14; Is 6.4 ✡ **16.2** Ex 9.10 ✡ **16.4** Ex 7.17-21; Ps 78.44

nau ku lono te reo e taratara mai i te kina te olta, “TeAtua, TeAriki Haimahi.
Oo hakatonu nei e ttonu maaoni!”
8 Te haa naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te laa, teenaa
naa tama raa ni tiiake ki tuunia i te vvela te laa. 9 Laatou ni tuunia i te vvela,
teenaa ki ffuri laatou no tuku haaeo i te inoa TeAtua, te tama teelaa e lavaa
te pesi ake naa haaeo ki laatou. Laatou ni see te tiiake naa haisara laa-
tou naa no hakannau i te haimahi TeAtua.
10 Ki oti raa te rima naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa
ki te nohorana te manu kaitama, teenaa naa tama i te nohorana
te manu kaitama raa ni uuhia te poouri e lasi. Naa tama naa ni ttani
i naa hakallono isu laatou.✡ 11 Laatou ni ffuri no tuku haaeo i TeAtua i te lani
i laatou e hakallono isu aa i naa ppara naa haitino laatou. Tevana iaa laatou
ni see tiiake naa sosorina tippua laatou.
12 Ki oti raa te ono naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te vai
e ttapa ma ko Euphrates. Te vai naa ni tere ki laro no pakupaku, ki takoto
se ara maa naa tuku e oomai i te anake.✡ 13 Teenaa kite iloo nau naa aitu
e kerekkere e toru, e tiputtipu ma ni rokrok. Laatou ni ssura iho i te pukua
te dragon, te pukua te manu kaitama, aa te pukua te pure hakareeresi.
14 Teenei ko naa aitu naa tippua teelaa ni hakassura naa mahi aitu. Taka-
toru aitu nei e ttae ki naa tuku katoo i te maarama nei, teenaa ki hakakkutu
laatou hakapaa no hetaa i te aso e lasi TeAtua Haimahi.
15 TeAriki ki mee ake, “Kootou ki hakamattoni lokoi i te mee nei!
Nau ma ki hakateki no hakasura mai, e mee koi ma ko te tama kailaarao
e uru atu ki loto naa hare kootou i te saaita kootou see illoa. Kootou
ki roorosi hakaraaoi ki see hakatekia kootou. Kootou ki ttara naa taapuru
kootou ki mmau, ki see nnapa kootou i naa furoffuro takaffua kootou
vaaroto te henua i taku sao ma ki hakasura atu.”✡
16 Teenaa naa aitu raa ki hakakkutu ake naa tuku raa ki te kina e ttapa ma
ko Armagedon i te taratara naa Jew.✡
17 Ki oti raa te hitu naa ensol raa ku too tana tamaa kamete raa no nnini
ki naa uruaoa. Teenaa ki lono nau i naa taratara mai vaaruna te reo
i te nohorana maatua iloto te Hare Tapu raa peelaa, “Teenei ku oti
hakkaatoa!” 18 Te uila raa ni taaraki ka takattuu naa hatturi, teenaa
te hui te mahuke raa ni ruu. Te mahuke nei ku hakamataku i naa mahuke
katoo ni ssura. E kaamata mai iloo i te saaita naa tama i te maarama nei
ni penapenaa TeAtua raa, see hai mahuke ni lasi peenei.✡ 19 Te hui
te henua Babilon naa ni matohi ki naa vasi e toru, aa naa henua e llasi
i naa matakaaina hakkaatoa ni masseu. TeAtua ni hakamaarona i naa vana
e kerekkere ni ssura i Babilon, teenaa e hakaunumia ai a Ia naa tama
te henua naa ki te vaimmara, teenaa ko ana loto e hakappuu atu ki laatou.✡
20 Naa tamaa henua aa ma naa mouna raa hakkaatoa ni seua no seai
hakaoti.✡ 21 Naa hui ais e llasi iloo, e nnoto i te mmaha naa paeke leisi
tiki lua raa, ni maaoha mai i te lani ki naa tama naa. Teenaa ki massike
laatou no taratara haaeoina TeAtua, i naa haaeo raa ku hakamattaku
hakallika iloo.✡

17

Te ffine hai huri ma te manu kaitama

✡ **16.10** Ex 10.21 ✡ **16.12** Is 11.15 ✡ **16.15** Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 3.3 ✡ **16.16** 2 Kgs 23.29; Zech 12.11 ✡ **16.18** Rev 8.5; 11.13,19 ✡ **16.19** Is 51.17 ✡ **16.20** Rev 6.14 ✡ **16.21** Ex 9.23; Rev 11.19

1 Ki oti raa te ensol tokotasi i naa ensol e hitu teelaa ni taaohi
naa tamaa kamete raa ku hanake kiaa nau no mee mai peelaa, “Kau
ki hakaari atu nau i taku vana ma ki mee ki te ffine e hai huri naa,
teenaa ko te henua e lasi e tuu i te kina naa riva tammaki. 2 Naa tuku
te kerekere raa ku oti te moemmoe katoo ma te ffine naa. Laatou ku oti
te hakaunumia a ia no vvare ki te vaimmara i tana manava hai huri.”

3 TeAitu TeAtua raa ni tau iaa nau, teenaa ki saaua nau te ensol raa
no kaavea ki loto mouku. I te kina naa raa, nau ni kite te ffine e noho
i aruna te manu kaitama e mmea. Te manu kaitama naa e mee ana pisouru
e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru. Te kau taratara haaeo i TeAtua
e sissii vaaruna te haitino katoo te manu kaitama naa. 4 Te ffine naa e uru
ki naa hekau e mmea poouri ka mmea maarama, aa e tau ki naa kikilani
e ppena ki naa kol aa ma naa paa hatu e taavi mmaha. A ia e taaohi
te kap raa ki tana rima, aa iloto te kap naa e pii ki te lopo mee e kerekkere
hakallika. Teenaa ko naa tiputipu tana manava hai huri. 5 I aruna
tana taurae raa, e taataa te inoa teelaa see ilotia tana hakataakoto.
Te inoa raa e hakatuu peelaa, “Babilon, te henua hakamau, te tinna
naa tama hai huri hakkaatoa aa te tinna naa tama hakkaatoa e sosorina
hakallika i te maarama nei.” 6 Nau e kite maa te ffine naa ni unu no vvare
i te ttoo naa tama TeAtua ma te ttoo naa tama ni taaia no mmate i laatou
ni tautari ki Jesus.

Taku saaita ni kite i te ffine naa raa, nau ni oho iloo. 7 Teenaa
ki mee mai te ensol raa peelaa, “Koe e oho i te aa? Kau ki hakaari atu
nau te hakataakoto teelaa see ilotia i te ffine raa aa i te manu kaitama
e ssau iaa ia. Teenaa ko te manu kaitama e mee ana pisouru e hitu
aa e ttuu ana paki e sinahuru. 8 Te manu kaitama e kiitea a koe naa
ni noho mai imua, aa teenei ku seai. Tevana iaa te manu naa ku saaita koi
ki uru mai i te rua e hotu iloo ki laro ka poouri tanutanu, ki huri atu
TeAtua no taia hakaoti. Naa tama e nnoho i te kerekere nei, teelaa
ni see sissia naa inoa laatou imua i te mahaa mai ana te maarama nei
iloto te laupepa naa tama e ora hakaoti raa ma ki oho i te saaita laatou
ma ki kkite i te manu kaitama naa. Te manu kaitama naa ni ora imua, aa
teenei ku seai i te saaita nei. Tevana iaa a ia ma ki hakasura mai hoki
imuri.

9 “Te tama e atamai raa ma ki ilotia a ia te hakataakoto te mee nei.
Naa pisouru e hitu raa, teenaa ni tamaa mouna e hitu teelaa e noho ai
te ffine raa i aruna. Naa pisouru naa e mee hoki ma ni tuku e hitu.
10 Naa tuku e rima ku oti te mmate, te tuku tokotasi koi noho i te ssao nei,
aa telaa tuku seki au are. Tana saaita ma ki au raa, a ia ma ki noho haka-
maatua i te tamaa saaita koi. 11 Aa te manu kaitama teelaa ni ora imua, aa
teenei ku seai raa, a ia naa ko te varu naa tuku. A ia naa se tuku i naa tuku
e hitu naa, aa teenaa ko ia naa teelaa ma ki taia no mate.

12 “Naa paki e kite koe e ttuu i naa pisouru te manu kaitama naa, teenaa
ni tuku e sinahuru, aa laatou seki hakanoho ma ni tuku naa henua.
Tevana iaa laatou ma ki oti ku tiiake ki nnoho hakamaatua laatou ma
ni tuku i te tamaa saaita ma te manu kaitama. 13 Naa tuku e sinahuru nei
e mee laatou hakataakoto tokotasi, teenaa ki hookii naa mahi laatou
ki te manu kaitama naa ki noho hakamaatua ia. 14 Laatou ma ki hetaa
ma te Sukua Sipsip, tevana iaa te Sukua Sipsip, e hakapaa ma naa tama
ni kannaatia a Ia, teenaa ko naa tama ni hakamaatinoria a Ia, naa tama

17.1 Jer 51.13 **17.2** Is 23.17; Jer 51.7 **17.3** Rev 13.1 **17.4** Jer 51.7 **17.8** Dan 7.7; Rev 11.7; Ps 69.28 **17.12** Dan 7.24

e tautari peenaa kiaa Ia raa ma ki ffuri atu no taaia laatou. I te aa, i aa Ia naa
ko TeAriki naa ariki aa te Tuku naa tuku hakkaatoa."
15 Te ensol raa ki taratara mai hoki peelaa, "Te moana aau ni kite teelaa
e noho ai te ffine i aruna raa, teenaa ko naa kanohenua hakkaatoa,
naa manava hakkaatoa, aa ma naa tama i naa taratara hakkaatoa.
16 Naa paki e sinahuru aa te manu kaitama aau ni kite raa, laatou
ma ki lotoffaaeo i te ffine hai huri naa. Naa hekau katoo te ffine naa
ma ki uiia laatou ka tiiake te ffine naa ki noho hua; naa pukunohi
tana haitino ma ki kaina laatou ka tuunia tana haitino i te ahi.
17 Naa manava naa tuku naa ku oti te usuhia TeAtua, niaaina maa
laatou ni see illoa, ki hakaioo laatou hakapaa no hookii naa mahi laatou
ki te manu kaitama raa ki noho hakamaatua a ia, teenaa ki tae ki te saaita
naa taratara TeAtua raa e hakattino maaoni.
18 "Te ffine e kiitea a koe raa, teenaa ko te henua e lasi e mee ana tuku
teelaa e nnoho hakamaatua i aruna naa tuku naa kanohenua hakkaatoa
i te maarama nei."

18

Babilon ku maseu

1 Kimuri, i taku kite ana i te ffine e noho i aruna te manu kaitama
e mmea raa, nau ku kite hoki telaa ensol e au ki laro i te lani. Te ensol naa
se ensol hakamaatua iloo, teenaa te maarama nei ni maasina hakkaatoa
i te ttia tana haitino. 2 A ia ni tanitani varo peelaa,
"Te ffine raa ku oti te pakuu ki laro!
Te hui te henua Babilon ku oti te pakuu ki laro!
Saaita nei te henua naa ku nohoria naa tippua ma naa aitu e kerekkere;
te kau manu haaeo ma naa manu teelaa e hakanniko ai te henua ku ttaka
vaaroto te henua naa.✡
3 Naa tama i naa kanohenua hakkaatoa ni hakavaarea ka moemmoe laatou
ma te ffine hai huri naa.
Naa tama raa ku mee ma ko naa tama e hakaunumia ki naa vai mmara.
Naa tuku i te kerekere nei ni moemmoe peenaa ma te ffine naa,
aa naa tama e mee naa sitoa laatou i te kerekere nei ni ffuti te lopo mane
i te kau hekau te ffine naa ni kaimanako ka taavi."✡
4 Ki oti raa nau ku lono i telaa reo e taratara mai i te lani peelaa,
"Aku tama nei, kootou hakattaha i te henua naa!
Kootou see hakapaa atu ki see llave kootou i naa haisara te ffine naa;
kootou hakattaha ki see llave kootou i naa haaeo teelaa ma ki kauatu
kiaa ia.✡
5 TeAtua ma ki see lavaa te ssiri i naa sosorina tipua te ffine naa.
Ana haisara naa ku hakatau no ttae iloo ki te lani.✡
6 Kootou ffuri atu no haia ia pee ko ana vana ni mee ki kootou;
ana vana e hakallika ni mee ki kootou raa, kootou ku hakattoe
no hakaahe atu kiaa ia.
Kootou hakavii naa vai mmara kootou raa ki mmara hakallika iloo, aa
ku kauatu ki unu ia.
Hakauru naa vai mmara kootou naa ki ttoe are i ana vai mmara
ni penapena maa kootou.✡
7 Haia te ffine naa ki tanitani ka hakallono isu,
ki sui tana noho ni noho ka hakaffine ma te lopo hekau.
I aa ia maraa e hakanau peelaa kiaa ia:

✡ **18.2** Is 13.21; 21.9; Jer 50.39; 51.8; Rev 14.8 ✡ **18.3** Is 23.17; Jer 51.7 ✡ **18.4** Is 48.20; Jer 50.8; 51.6,45 ✡ **18.5** Gen 18.20-21; Jer 51.9 ✡ **18.6** Ps 137.8; Jer 50.29

‘Teenei nau e noho ma se ffine hakamaatua!
Nau seai se puruna e noho hakaaroha.
Nau seai taku vana ma ki oti ku tani ai nau!’
8 Tevana iaa teenei ko ana hakanau nei teelaa e takoto ai a ia tana aso
ma ki oti ku ttiri ia i te lopo haaeo.
A ia ma ki laavea te kau maki no mate;
a ia ma ki oti ku noho hakaaroha,
aa a ia ma ki noho ka hiikai.
Teenaa a ia ma ki tuunia no vela i te ahi,
i TeAtua, te tama ma ki hakatonutonu iaa ia raa, ko TeAriki
hakamaatua raa iloo.”✡
9 Naa tuku ni moemmoe ma te ffine naa ma ki ppari ka ttani i naa ttoka
laatou i naa ura te henua naa. 10 Laatou e ttuu hakammao iloo ka ttoka
i naa ura te henua naa, i laatou e mattaku maa laatou ma ki vvela hakapaa
ma te henua naa. Laatou e ttani peelaa, “Aroha! Aroha i te hui te henua
Babilon! Koe ni tuu haimahi mai imua; koe ni hakateki koi no haia
pakavaina iloto te punaa saaita!”✡
11 Naa tama hoki e mee naa sitoa laatou i te kerekere nei raa
ni ppari ka ttani iaa ia, i see hai tama ku tataavi naa hekau i laatou;✡
12 ku see hai tama ku taavi naa kol laatou, naa siliva, naa kikilani aa
ma naa tamaa hatu e taavi mmaha, naa maro e makkini, naa maro
e mmea poouri, naa maro e silika, aa naa maro e pura mmea maarama.
Ku see hai tama hoki ku taavi naa muri laakau e mannoni teelaa see ssura
i naa kina, aa ma naa mee e penappena ki naa paki naa manu vao, naa mee
e penappena ki naa laakau e taavi mmaha, aa ma naa mee e penappena
ki naa katanatea, naa katana, aa ma naa hatu e makkini; 13 see hai tama
ku taavi te kau mee e mannoni pee ko naa ‘cinnamon’, naa ‘spice’,
naa insens, naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘frankincense’; ku see hai tama hoki
ku taavi naa wain, naa sunu, naa haraoa e makkini, naa haraoa wit,
naa purumakau, naa sipsip, naa hos aa ma naa karis laatou e ttaki,
naa poe aa ma naa karapusi.✡ 14 Naa tama e mee naa sitoa laatou raa
ni ttani kiaa ia peelaa, “Te kau mee aau ni kaimanako ma ki too maau raa
ku vvela hakkaatoa, aa koe ma ki see kite hakaoti i naa mee naa! Koe
ku oti te taka ka hakaffine ma te lopo hekau!” 15 Naa tama e mee naa sitoa
laatou teelaa ni haimane iloo i te henua naa ma ki ttuu hakammao iloo,
i laatou e mattaku maa laatou ma ki vvela ma te henua naa. Laatou
ma ki ttani ka ppari,✡ 16 ka mee peelaa, “Aroha. Aroha i te hui te henua
Babilon! Imua raa a ia ni hai laakei ki naa hekau e makkini, naa hekau
e mmea poouri, naa hekau e mmea mallama, aa e tau ki naa kikilani
e ppena ki naa kol aa ma naa tamaa hatu e taavi mmaha. 17 Aa iloto
te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!”

Naa ariki naa vaka ma naa tama e hollau i naa vaka naa, naa tama
e heheuna i naa vaka, aa ma naa tama katoo e heheuna mane i te moana raa
ni ttuu hakammao✡ 18 ka ttani i naa kkite laatou i naa tuu te kohu
i naa ura ake te henua naa. Laatou e ttuu koi ka taratara peelaa, “See hai
henua imua ni tae ki te taukareka te henua nei!”✡ 19 Naa tama naa ni ppari
ka huru naa pisouru laatou ki naa nanahu ka ttani, “Aroha! Aroha
i te hui te henua Babilon! Te henua ni llave ai naa mane naa vaka hakkaa-
toa e ttaka i te moana. Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa
ni hakateki no seai hakkaatoa!”✡

✡ **18.8** Is 47.7-9 ✡ **18.10** Ezek 26.16-17 ✡ **18.11** Ezek 27.31,36 ✡ **18.13** Ezek 27.12,13,22 ✡ **18.15** Ezek 27.31,36 ✡ **18.17** Is 23.14; Ezek 27.26-30 ✡ **18.18** Ezek 27.32 ✡ **18.19** Ezek 27.30-34

20 Kootou naa tama i te lani, kootou ki fiaffia i te henua naa ku maseu!
Kootou naa tama TeAtua, naa pure aa ma naa aposol TeAtua, kootou
ki fiaffia i te henua naa e tuku haaeoina TeAtua i ana vana ni mee
ki kootou!✡
21 Ki oti raa te ensol haimahi tokotasi ku ssau te hui te hatu e lasi
no ttoni ki loto te moana ka taratara peelaa, "Teenei te ara Babilon
ma ki haia a nau. Te henua naa ma ki peesia a nau ki loto te moana
pee ko te hatu nei, ki see kiitea hakaoti!✡ 22 Te henua ma ki see llono
hakaoti maa ni 'harp' e hakattani ka huahua mai naa tama, aa te henua
ma ki see llono hoki maa ni poronu e hakattani aa ma ni puu e iri hoki
i aruna te henua naa! Naa tama e llau te heheuna i te kau heuna raa
ma ki see kiitea hakaoti i aruna te henua naa, aa te henua ma ki see llono
hakaoti maa ni tama e varu lloo ka hai kkai!✡ 23 Te henua ma ki see kkite
hakaoti maa ni lamu e ura ka llono hoki maa ni tama e aavvana hoou
i te henua naa. Naa tama ni mee naa sitoa laatou i te henua naa ko naa tama
hakamau iloo i te maarama nei, teenaa naa tama katoo i te maarama nei
ku oti te hakarereesia a koe ki oo pakava hakalellesi naa!"✡
24 Babilon ni mee pakavaina, i naa tama teelaa ni hakaea naa taratara
TeAtua aa ma aaraa tama aana ni taaia i te henua naa. Maaoni iloo,
Babilon naa ni mee no taaia ka mmate naa tama i naa kina katoo
i te maarama nei.✡

19

1 Ki oti raa nau ku lono maa ni tama e tammaki e hevaa mai i te lani
peelaa,
"Haleluia! TeAtua, te tama e hakaora taatou, e haimahi aa e noho haka-
maatua i taatou!
2 Naa hakatonu TeAtua e ttonu maaoni.
A Ia ku oti te hakatonu peelaa maa te ffine hai huri naa ki taia ki mate.
Teenaa ko te ffine ni mee pakavaina a ia naa tama te kerekere nei
ki ana tiputipu hai huri.
A ia ni mee pakavaina TeAtua i naa tama teelaa ni heheuna iaa Ia raa
ni taaia a ia no mmate."✡
3 Teenaa laatou ki tanitani varo hoki,
"Haleluia! Te kohu te ahi e vela ai te henua e lasi naa e tuu peenaa
see motu!"✡
4 Te tinorua maa haa naa maatua raa aa ma te takahaa naa manu e ora
hakaoti raa ni ppesi katoo ki laro no hakamaruu ki naa turi laatou imua
TeAtua, te tama e noho i tana nohorana maatua, no lotu kiaa Ia. Teenaa
ki hakatoo laatou hakapaa no mee peelaa, "Amen! Haleluia!"

Te kaikai te Sukua Sipsip e aavana

5 Ki oti raa te taratara raa ku kaumai i te nohorana hakamaatua raa pee-
laa,
"Kootou naa tama e heheuna i TeAtua aa ma te kau tama hakkaatoa,
naa tama hakamau ma naa tamavare;
kootou hakannau i TeAtua taatou!"✡
6 Ki oti raa nau ku lono ma se nnana naa tama tammaki, e takattuu
pee ko naa peau e taa, aa e takattuu pee ko naa hatturi. Nau e lono
i naa tanitani varo laatou peelaa,
"Haleluia! I TeAriki, taatou Atua Haimahi, ko te Tuku hakamau taatou!✡

✡ **18.20** Deut 32.43; Jer 51.48 ✡ **18.21** Jer 51.63-64; Ezek 26.21 ✡ **18.22** Ezek 26.13; Is 24.8
✡ **18.23** Jer 7.34; 25.10 ✡ **18.24** Jer 51.49 ✡ **19.2** Deut 32.43; 2 Kgs 9.7 ✡ **19.3** Is 34.10
✡ **19.5** Ps 115.13 ✡ **19.6** Ezek 1.24; Ps 93.1; 97.1; 99.1

7 Taatou ki fiaffia; taatou ki hakanau i ana mahi hakamaatua!
Te ssao te Sukua Sipsip ki aavana raa ku tae mai,
aa tana aavana raa ku oti te hai laakei hakaoti.
8 Tana aavana naa ni kauake tana maro e makkini aa e matahua ki tara."
(Te maro e makkini naa, teenaa ko naa sosorina e taukalleka naa tama
e ttapu TeAtua.)
9 Teenaa te ensol raa ki mee mai kiaa nau, "Hakatuu naa taratara nei
ki too laupepa: Naa tama ni arumia ki te kaikai i te aavana
te Sukua Sipsip raa, laatou ki fiaffia." A ia ki mee hoki peelaa, "Teenei
ko naa taratara maaoni TeAtua."✡
10 Teenaa ki tauturi nau imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia. Araa nei
a ia ku mee mai. "Koe see mee peenaa! Nau nei se tama koi e heheuna
i TeAtua, e mee pee ko kootou ma naa tama katoo teelaa e hakataakoto
i te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus. Koe ki lotu ki TeAtua!"
I te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus raa ko te mee ni usuhia ai
naa manava naa pure TeAtua.

Te tama e tere ake te hos e makkini

11 Teenaa nau ki ttoka no kite i te lani e taaraki ka tuu mai te hos
e makkini. Te tama e noho i aruna te hos naa e ttapa ma ko 'Te Tautari tonu
ma te Hakamaaoni.' A ia e hakatonutonu ki te tiputipu e tonu, aa
i tana saaita e hai haaeo ka hetaa ma aaraa tama raa, a ia e tautari
ki te tiputipu e tonu.✡ 12 Ana karamata e ura ma se ahi aa e hakao
ana noti maatua e tammaki i tana pisouru. A ia e mee tana inoa e mmau
i tana haitino, iaa see hai tama e iloa i te inoa naa. A ia soko ia e iloa
i tana inoa.✡ 13 Ana hekau e uru raa e uhi katoo ki te ttoo. Tana inoa
ko "Te Taratara TeAtua." 14 Naa tama taa i te lani raa e ffuro ake vaamuri
i aruna naa hos e makkini raa e uru katoo ki naa hekau e makkini aa
e mataffua. 15 Te komu taa tama e kaa raa e ssae mai i tana pukua, teenaa
ko tana komu ma ki sare taa a ia naa tama naa kanohenua. A ia ma ki noho
ma se tuku haimahi. Teenaa a ia ma ki takatakamia a ia naa hua wain raa
no mallepu, ki huri ake te tiputipu i naa loto TeAtua Haimahi.✡ 16 Te inoa nei
e mmau i aruna ana hekau e hakao, i te kina ana vae, e ssii peelaa, "Te Tuku
hakamaatua i naa tuku, aa TeAriki hakamaatua i naa ariki."
17 Ki oti raa nau ku kite te ensol e tuu ake i aruna te laa. A ia
e tuu ka tanitani varo ki naa manu hakkaatoa e lellee i te lani peelaa,
"Kootou hakakkutu mai ki te kaikai e lasi TeAtua! 18 Kootou oomai
no kkai naa pukunohi naa haitino naa tuku, naa tama e taa i naa tau
ma naa hakamau laatou, naa pukunohi naa hos ma naa tama e ttere
i naa hos naa, naa pukunohi naa poe, naa hakamau aa ma naa pukunohi
naa tamavare!"✡
19 Teenaa nau ku kite i te manu kaitama ma naa tuku i te kerekere nei
aa ma naa tama taa laatou raa e hakakkutu ki hetaa laatou ma te tama
e tere ake i te hos e makkini raa ma naa tama e ffuro ake vaamuri aana.
20 Te manu kaitama naa ni tauhia no karapusina hakapaa ma tana pure
hakareeresi teelaa ni hakassura ana mahi aitu imua ana karamata.
Teenaa ko naa mahi aitu teelaa ni hurisia naa manava naa tama e ttaka
ma te hakailona te manu kaitama, aa e lotu ki tana aitu ni penapena.
Te manu kaitama naa ma te pure hakareeresi raa ni tauhia no peesia ki loto
te rua e ura ana korokorohatu.✡ 21 Naa tama taa te takarua naa ni taaia
katoo no mmate ki te komu taa tama teelaa e ssae mai i te pukua te tama

✡ **19.9** Mt 22.2-3 ✡ **19.11** Ezek 1.1; Ps 96.13; Is 11.4 ✡ **19.12** Dan 10.6 ✡ **19.15** Ps 2.9; Is 63.3; Joel 3.13; Rev 14.20 ✡ **19.18** Ezek 39.17-20 ✡ **19.20** Rev 13.1-18

e tere ake i te hos e makkini. Naa manu katoo e lellee raa ni llee ake no kkai naa pukunohi naa tama e mmate naa.

20

Te simata setau

1 Teenaa ki kite nau te ensol e sepu iho i te lani. A ia e taaohi te kii te rua e hotu iloo ki laro aa ma te seni e mmaha i tana rima. 2 Te ensol naa ni osohia a ia te dragon raa no tauhia, teenaa ko te kata tuai teelaa e haia ma ko te tipua kailaarao, e ttapa ma ko Satan. A ia ni saitia te ensol naa ki te seni, teenaa ki karapusi ia naa setau e lava tana simata.✡ 3 Ki oti raa peesia iloo a ia te dragon naa ki loto te rua e hotu iloo ki laro, teenaa ki hakanitia a ia te tootoka te rua naa ki mmau, ki see hakasura mai te dragon naa no hakarereesia hoki naa kanohenua i te maarama nei. A ia ma ki tiiake ki moe peenaa ki laka te simata setau. Te saaita naa setau naa ku llaka raa, a ia ma ki hakattanasia se tamaa saaita maana ki taha.

4 Ki oti raa nau ku kite naa tama e noho i aruna naa nohorana maatua. Naa tama naa ni hakanohoria TeAtua ki hakatonutonu laatou naa tama te maarama nei. Nau e kite hoki naa manu naa tama ni taaia i laatou ni hakaea te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus, aa i laatou ni hakaea hoki naa taratara TeAtua. Naa tama naa ni see lotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, aa laatou hoki ni see too te hakailona te manu kaitama raa i naa rima laatou ma naa taurae laatou. Naa tama naa ni massike mai no ora hoki, aa teenaa laatou ku nnoho hakapaa ma Christ ma ni tuku iloto te simata naa setau.✡ 5 (Teenei ko naa tama mua e massike i te mate. Aaraa tama ni mmate raa ni see massike no ora hoki, laatou e ttari ki laka te simata setau naa.) 6 Naa tama e ffai i naa tama TeAtua ma ki hakamasike mua i te mate raa, laatou e tau te fiaffia, i laatou ma ki see llave i te mate hakamuri. Laatou ma ki heheuna ma ni maatua TeAtua ma Christ, aa laatou ma ki nnoho hakamaatua ma ia iloto te simata setau.

Satan ku taia TeAtua no mate

7 Saaita te simata setau naa e laka raa, Satan ma ki hakattanasia i tana kina e karapusina TeAtua. 8 Teenaa a ia ma ki hano no usuhia naa kanohenua katoo teelaa e masseu ki naa kina katoo i te maarama nei, teenaa ko naa kina e haia ma ko Gog ma Magog. Naa kanohenua naa ma ki hakakkuturia a ia hakapaa ki hetaa ma naa tama TeAtua. Naa tama naa e tammaki iloo, e mee pee ko te kerekere i naa tahua vaatai.✡ 9 Naa tama naa ma ki ttoha ki naa kina katoo i te kerekere nei no aarehatia laatou te kanohenua TeAtua iloto te henua teelaa e llee ai te manava TeAtua. Tevana iaa te ahi raa ni ura mai i te lani no tuunia katoo laatou. 10 Teenaa Satan, te tama ni usuusuhia a ia naa tama naa, ni peesia ki loto te rua e ura ana korokorohatu. Teenaa ko te kina ni peesia hoki ka mmoe te manu kaitama raa ma te pure hakareeresi. Laatou ma ki mmoe hakaoti iloto te ahi naa ka hakallono isu i te poo ma te ao.

Te Hakatonu hakaoti

11 Ki oti raa nau ku kite te nohorana maatua e makkini, aa teelaa se tama raa e noho i aruna. I tana saaita ni hakasura iho raa, te kerekere ma te lani ni hakatteki no seai, teenaa naa kina naa ni see kiitea hakaoti. 12 Teenaa nau ku kite i naa tama ku oti te mmate, naa tama hakamaatua ma naa tamavare. Laatou e ttuu imua te nohorana hakamaatua. Araa naa laupepa raa ku tallaki, teenaa ko naa laupepa e hakatuu naa sosorina

✡ **20.2** Gen 3.1 ✡ **20.4** Dan 7.9,22 ✡ **20.8** Ezek 7.2; 38.2,9,15

hakkaatoa naa tama te maarama nei. Ki oti raa telaa laupepa ku taaraki hoki, teenaa ko te laupepa e hakatuu naa inoa naa tama e ora hakaoti. TeAtua e hakatonutonu naa tama e mmate, tautari ki naa sosorina laatou e hakatuu mai iloto naa laupepa naa.✡ 13 Ki oti raa te moana ku pesi ake naa tama ku oti te mmate aa e mmoe iaa ia. Te mate ma te kina te mate ni ppesi ake naa tama ni mmate ka mmoe i naa kina naa. Naa tama naa hakkaatoa ni hakatonutonusia, tautari ki naa sosorina laatou ni mee i te maarama nei. 14 Teenaa te mate ma te kina te mate ku peesia katoo ki loto te rua e ura tana ahi. (Te rua e ura tana ahi nei ko te mate hakamuri.) 15 Naa tama see mmau naa inoa laatou iloto te laupepa naa tama e ora hakaoti raa ni peesia ki loto te rua e ura tana ahi.

21

Te lani hoou ma te kerekere hoou

1 Ki oti raa nau ku kite te lani hoou ma te kerekere hoou. Te lani mua ma te kerekere mua raa ku seai, aa te moana raa hoki ku seai.✡ 2 Teenaa ki kite nau te henua e tapu TeAtua, te Jerusalem hoou, e tukua iho i TeAtua i te lani, e mee ma se taupu e hai laakei ki haka aavanatia.✡ 3 Araa nau ku lono i te reo e taratara mai vaaruna i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua peelaa, “Teenei TeAtua ku noho ma naa tama te maarama nei. A Ia ma ki noho ma laatou, aa laatou ku mee ma ni tama TeAtua. Teenaa TeAtua tana tino ma ki noho ma laatou aa ku mee ma se Atua laatou.✡ 4 A Ia ma ki soroia a Ia naa reimata e ffuro mai i naa karamata laatou. Naa tama naa ma ki see lavaa hakaoti te mmate aa laatou ma ki see lavaa hakaoti te ppari. Laatou ma ki see ttani hoki ka hakallono isu, i te tiputipu imua raa ku seai.”✡

5 Ki oti raa te tama e noho i aruna te nohorana maatua raa ku taratara peelaa, “Teenei nau ku pena naa mee hakkaatoa ki hoou.” A Ia ki taratara hoki peelaa, “Sissia naa taratara nei ki too laupepa, i teenei ni taratara maaoni aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei”. 6 Teenaa a Ia ki mee mai hoki, “Naa mee katoo ku oti te haia a nau. Nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa. Naa tama e hiiunu raa, laatou ma ki tiiake nau ki unu laatou i te vai e hakaora tama, aa laatou ma ki see taavi te vai e unu laatou naa.✡ 7 Naa tama e hakataakoto tonu iaa nau no ttae ki te hakaoti ana raa ma ki haia a nau peenei: Nau ma ki mee ma se Atua laatou, aa laatou ku mee ma ni tamalliki aaku.✡ 8 Tevana iaa naa tama e kiri mattaku, naa tama e hakakkee i Jesus, naa tama e manava kerekkere, naa tama e taa tama, naa tama e hai huri, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa ma naa tama e taratara kailallao raa ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua. Te kina laatou raa ko te rua e ura naa korokorohatu, teenaa ko te ssoa te mate.”

Jerusalem hoou

9 Teenaa te ensol tokotasi i te takahitu ensol teelaa ni ssura mai ma naa tamaa kamete e hitu e takkoto naa haaeo hakaoti e hitu raa, ku hanake kiaa nau no mee mai, “Kau ki hakaari atu nau te taupu e mee ki aavana i te Sukua Sipsip.” 10 Nau ni tauria TeAitu no saaua nau te ensol raa no hakatuuria i te tauru te mouna e oo iloo i aruna, teenaa ki hakaari mai a ia ki kite nau i Jerusalem, te henua e tapu, i ana tukua iho i TeAtua

✡ **20.12** Dan 7.9-10 ✡ **21.1** Is 65.17; 66.22; 2 Pet 3.13 ✡ **21.2** Is 52.1; 61.10; Rev 3.12 ✡ **21.3** Ezek 37.27; Lev 26.11,12 ✡ **21.4** Is 25.8; 35.10; 65.19 ✡ **21.6** Is 55.1 ✡ **21.7** 2 Sam 7.14; Ps 89.26-27

i te lani ka au ki laro.✡ 11 Te henua naa e maasina katoo ki te ttia
te haitino TeAtua, teenaa e too tana maasina pee ko te tamaa hatu e kkiva
e ttapa ma se ‘jasper’, aa e maarama ma se kalas ‘chrystal’. 12 Te hiri
e taakai vaataha te henua naa e konotuu iloo ki aruna ka mee ana tootoka
e sinahuru maa rua, aa teelaa se taka sinahuru maa rua naa ensol raa
e ttuu ka roorosi i naa tootoka naa. I aruna naa tootoka raa, naa inoa
naa haanauna e sinahuru maa rua i te manava Israel raa e mmau. 13 E mee
naa tootoka tiki toru i naa vasi katoo te henua naa: e toru e huri ki te anake,
e toru ki te vasi haka saupuku, e toru i te vasi haka tokorau, aa e toru
e huri ki te laki.✡ 14 Te hiri naa e hakatuu i aruna naa pou hakamaatua
e sinahuru maa rua, aa naa inoa te taka sinahuru maa ttakarua aposol
te Sukua Sipsip raa e mmau i naa pou naa.

15 Te ensol teelaa ni taratara mai kiaa nau raa e tuu ma te haaite raa
ki haaite te lasi te henua naa, teenaa ki haaiteria a ia naa tootoka raa ma
te hiri e aareha i te henua naa. Te haaite e tuu ma ia naa e pena ki te kol.✡
16 Te llaha te henua naa ma tana huarooroa e hakatau peellaa lokoi. Teenaa
te saaita te ensol naa ni haaite te henua naa raa, te huarooroa te henua naa
e noto i naa sinahuru maa lua mano naa ‘stadia’.* Te llaha ma te konotuu
te henua naa e hano hoki peenaa. 17 Te ensol raa ni haaite te hiri raa
hoki, tautari ki naa hahaaite te henua. Te mattoru te hiri raa e noto
te lau ma te matahaa maa haa naa ‘cubit’.† 18 Te hiri raa e pena ki te hatu
e ttapa ma se ‘jasper’, aa te henua naa iaa e pena ki te kol, aa e maarama
ma se kalas. 19 Naa pou hakamaatua e hakatuu ai te hiri te henua naa
e hai laakei katoo ki te kau tamaa hatu e kkiva. Te pou hakamaatua mua raa
e hai laakei ki te ‘jasper’, te ssoa te pou raa ki te hatu ‘sapphire’, te ttoru
naa pou raa ki te hatu ‘agate’, te haa naa pou raa ki te hatu ‘emerald’,
20 te rima naa pou ki te hatu ‘onyx’, te ono naa pou ki te hatu ‘carnelian’,
te hitu naa pou ki te hatu ‘quartz’, te varu naa pou ki te hatu ‘beryl’, te sivo
naa pou ki te hatu ‘topaz’, te sinahuru naa pou ki te hatu ‘chalcedony’,
te sinahuru maa tasi naa pou ki te hatu ‘turquoise’, aa te sinahuru maa rua
naa pou raa e hai laakei ki te hatu ‘amethyst’. 21 Naa tootoka e sinahuru
maa rua raa e ppena ki naa tamaa hatu makilakkila e ttapa ma ni ‘pearl’,
teenaa te tootoka e pena ki te ‘pearl’ tokotasi. Naa saarena te henua naa
e ppena ki naa kol, aa e maarama ma se kalas.✡

22 Nau ni see kite ma se hare tapu iloto te henua naa, i te aa i te henua naa
e tapu i aa ia ku nohoria TeAtua, TeAriki Haimahi, ma te Sukua Sipsip.
23 Te laa ma te marama see tii i te kina naa, i te ttia te haitino TeAtua
e too i te kina naa no maarama ai te henua naa, aa te Sukua Sipsip raa
e maasina pee ko te lamu te kina naa.✡ 24 Teenaa naa kanohenua katoo
i te maarama nei ma ki nnoho iloto te maasina e too i te henua naa, aa
naa tuku i te kerekere nei ma ki tari ake naa hekau laatou ki te henua naa.✡
25 Naa tootoka te henua naa ma ki ttuu tallaki peenaa; naa tootoka naa
ma ki see ppui, i te aa, te poo see sura i te henua naa. 26 Naa hekau
ma naa mane naa kanohenua katoo ma ki oti ku too atu ki loto
te henua naa.✡ 27 Tevana iaa see hai mee e kerekkere ma ki hakauruhia
ki loto te henua naa, aa see hai tama hoki e sosorina hakannapa ka taratara

---

✡ **21.10** Ezek 40.2 ✡ **21.13** Ezek 48.30-35 ✡ **21.15** Ezek 40.3 * **21.16** Naa taratara haka Greece e mee maa “12,000 stadia,” raa e noto naa simata e lua maa te haa naa rau naa kilomita (2,400). Te kooina 12,000-nei e huriake ki naa Jew raa i teenei se kooina e kaatoa. † **21.17** Te taratara haka Greece raa, e mee maa “144 peikos” i te mattoru te hiri raa, e noto naa sekumi e toru ma naa roha e toru. Te kooina 144-nei e huriake ki naa Jew raa i teenei se kooina kaatoa (12x12). ✡ **21.21** Is 54.11-12 ✡ **21.23** Is 60.19-20 ✡ **21.24** Is 60.3 ✡ **21.26** Is 60.11

kailallao ma ki lavaa te uru atu ki loto te henua naa. Naa tama koi e mmau naa inoa laatou iloto te laupepa te Sukua Sipsip, teelaa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti, teenaa ma ki oo atu no nnoho i te henua naa.✡

22

1 Te ensol raa ni hakaari mai hoki te riva e takoto te vai e hakaora tama. Te vai naa e maarama ttini ma se kalas 'chrystal', aa e tere iho i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip,✡ 2 no tere vaaroto ttonu te henua naa. Aa i naa vasi e lua te riva raa, te laakau teelaa e ffua naa kaikai e hakaora tama raa e somo. Te laakau naa e hua ana saaita katoo e sinahuru maa rua iloto te setau tokotasi, teenaa e hua i te marama; aa naa lau te laakau naa e too naa kanohenua raa no aamosi ki naa kina laatou e ppara ki mmahu aa ki see mmaki laatou.✡ 3 Naa mee teelaa TeAtua e hakanniko raa ma ki see ssura iloto te henua naa.

Te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip raa ma ki takoto iloto te henua naa, aa naa tama teelaa e heheuna iaa Ia raa ma ki lotu iaa Ia.✡ 4 Naa tama naa ma ki kkite i naa karamata TeAtua, aa tana inoa ma ki mmau i naa taurae laatou. 5 Te henua naa ma ki see sura te poouri, teenaa laatou ma ki see ssee maa ni lamu aa ma se laa ki tii. I te aa, i laatou ma ki ttaka iloto te maasina TeAtua TeAriki, teenaa laatou ma ki nnoho hakaoti ma ni tuku.✡

Jesus ma ki au

6 Teenaa te ensol raa ki mee mai, "Teenei ni taratara maaoni, aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei. TeAtua TeAriki, te tama ni hookii tana Aitu ki ttaka ma ana pure, ni heuna mai tana ensol raa ki hakaari ake ki naa tama e heheuna iaa Ia i naa vana teelaa ku tauppiri ki ssura."

7 Jesus ki mee mai, "Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au!" Naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara iloto te laupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri, laatou ki fiaffia.

8 A nau, John, ni lono ka kite naa mee nei hakkaatoa, aa taku saaita ni oti te lono ka kite i naa mee nei raa, nau ni tauturi imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia. 9 Araa nei a ia ku mee mai, "Koe see mee peenaa! A nau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee ko koe ma oo taaina, naa pure TeAtua, aa ma naa tama katoo teelaa e hakannoo no tautari ki naa taratara e takkoto i te laupepa nei. Koe ki lotu ki TeAtua!" 10 A ia ki mee mai hoki, "Koe see huuina naa taratara e mmau iloto te laupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ma ki oti ku ssura imuri. I te aa i naa vana nei hakkaatoa ku tauppiri ki hakattino mai. 11 Ttama e sosorina tipua raa, tiiake ia ki taka ma ana sosorina naa, aa te tama e taka ma ana mannatu e kerekkere raa, tiiake ia ki taaohi ana mannatu naa; te tama e sosorina taukareka raa, a ia ki taaohi ki ana sosorina naa, aa te tama e tapu raa ki taaohi ki tana tiputipu naa."✡

12 Jesus raa ku mee mai, "Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au! Nau ma ki suratu ma naa tuuhana naa tama ni heheuna iaa nau, teenaa nau ma ki hakatuu ki naa kooina naa heuna laatou ni mee, aa ku vaevae atu naa tuuhana laatou.✡ 13 A nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa."✡

14 Kootou naa tama e fuiffui naa hekau laatou e hakao ki mataffua raa, kootou ki fiaffia. Kootou ma ki tiiake TeAtua ki kkai kootou naa hua

✡ **21.27** Is 52.1; Ezek 44.9 ✡ **22.1** Ezek 47.1; Zech 14.8 ✡ **22.2** Gen 2.9; Ezek 47.12 ✡ **22.3** Zech 14.11 ✡ **22.5** Is 60.19; Dan 7.18 ✡ **22.11** Dan 12.10 ✡ **22.12** Is 40.10; 62.11; Ps 28.4; Jer 17.10 ✡ **22.13** Rev 1.8,17; 2.8; Is 44.6; 48.12

te laakau e hakaora tama, aa ki lavaa kootou te uru i naa tootoka raa ki loto te henua naa.✡ 15 Naa tama teelaa ma ki see hakauruhia ki loto te henua naa raa, teenaa ko naa tama e sosorina pee ko naa poi, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e hai huri, naa tama e taa tama, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa naa tama e taratara kailallao ka sosorina kailallao.

16 Jesus ki mee mai hoki, “A nau, Jesus, ni heuna atu taku ensol raa ki kauatu naa taratara nei ki kootou, te kanohenua te lotu. A nau nei ko te tahito manava iloo David; nau raa ko te tapao, te hetuu e maasina i te tahaata.”✡

17 Teenaa TeAitu ma te aavana te Sukua Sipsip raa e taku peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”✡

Naa tama e llono i te taratara nei ki taku hoki peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”

Ki mee se tama e hiiunu, a ia ku au ki kauake nau te vai e hakaora tama, i teenaa ko taku mee e hookii vare ki naa tama e hiiunu.

Naa taratara hakaoti

18 A nau, John, e hakaapo atu te taratara nei ki naa tama katoo e hakannoo ki naa taratara e takkoto iloto te laupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri: Ki mee se tama e ppono ni taratara maana hoou i aruna naa taratara e takkoto i te laupepa nei, TeAtua hoki ma ki tosi naa haaeo teelaa ni tarataraina mai iloto te laupepa nei no pesi atu kiaa ia. 19 Aa ki mee se tama e hanaa ia ni taratara i naa taratara e takkoto iloto te laupepa nei, a ia ma ki kapitia TeAtua ki see kai a ia i naa hua te laakau e hakaora tama, aa a ia ma ki puuia hoki ki see noho ia i te henua e tapu TeAtua. Teenaa ko naa mee e taukalleka teelaa e tarataraina te laupepa nei.✡

20 Te tama ni hakasura iho naa vana nei ki naa kanohenua hakkaatoa raa e mee maa, “Maaoni iloo! Nau ku taupiri ki au!”

Amen! Kau, TeAriki Jesus!

21 Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i naa kanohenua hakkaatoa.

✡ **22.14** Gen 2.9; 3.22 ✡ **22.16** Is 11.1,10 ✡ **22.17** Is 55.1 ✡ **22.19** Deut 4.2; 12.32